

**М. Р. ЛУЧКО
І. Д. БЕНЬКО
С. Р. ЯЦИШИН
Н. Г. МЕЛЬНИК**

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

**Навчальний
посібник**

2018

УДК 657 (075)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Тернопільського національного економічного університету,
протокол № 5 від 21.12.2018 року*

Рецензенти:

1. Кузьмінський Ю. А., д.е.н., професор, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
2. Дрозд І. К., д.е.н., професор, директор Центру підвищення кваліфікації Інституту післядипломної освіти, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
3. Левицька С. О., д.е.н., професор, Національний університет водного господарства та природокористування

Л 87 Лучко М. Р. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько, С. Р. Яцишин, Н. Г. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 390 с.

ISBN

Навчальний посібник підготовлено відповідно до програми вибіркової дисципліни «Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності», включеної до навчального плану підготовки магістрів з обліку і оподаткування. У ньому висвітлено особливості методики та організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Посібник буде цікавим для магістрів, аспірантів, слухачів відділень післядипломної освіти, які вивчають дисципліну «Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності», а також керівників і спеціалістів найрізноманітніших галузей народного господарства, які прагнуть організувати свою виробничу і економічну діяльність у відповідності з міжнародними стандартами.

УДК 657 (075)

ISBN

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ 1 ПЕРЕДУМОВИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ	6
РОЗДІЛ 2 РОЛЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ МСФЗ	18
РОЗДІЛ 3 КОНЦЕПТУАЛЬНА І МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	41
РОЗДІЛ 4 СКЛАД ТА ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ.....	74
РОЗДІЛ 5 ПЕРШЕ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ	108
РОЗДІЛ 6 АКТИВИ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ КАПІТАЛУ	119
РОЗДІЛ 7 ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК.....	193
РОЗДІЛ 8 ВПЛИВ КОЛИВАНЬ КУРСІВ ВАЛЮТ.....	219
РОЗДІЛ 9 ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ В ОКРЕМИХ ГАЛУЗЯХ І СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ	228
РОЗДІЛ 10 УЧАСТЬ В ІНШИХ ПІДПРИЄМСТВАХ І КОНСОЛІДОВАНА ЗВІТНІСТЬ	301
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ.....	318
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	321
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ.....	335
ЛІТЕРАТУРА.....	376
ДОДАТКИ.....	379

ПЕРЕДМОВА

Глобалізація світової економіки, розвиток підприємництва, установ державного сектору, банківських та інших фінансових організацій призвели до актуалізації питання входження нашої країни до європейського та світового економічного простору. Ці процеси визначають постановку нових проблемних питань в сфері бухгалтерського обліку, одним з яких є питання розбіжностей у регулюванні обліку та звітності, які виникають між країнами. Це спричиняє ускладнення комунікаційних процесів між суб'єктами в міжнародному бізнесі.

Такі проблеми вимагають розробки та впровадження нових вимог щодо організації та методології обліку. Показники звітності, складеної за національними стандартами, зазвичай, не дають об'єктивної картини фінансового стану суб'єкта господарювання.

Однак, саме розвиток та поширення глобалізації у світі створює економічні передумови розробки і впровадження загальноприйнятих вимог до ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності на основі міжнародних стандартів фінансової звітності. Історично сформовані національні моделі бухгалтерського обліку та звітності не завжди забезпечують відображення глобальних господарських явищ і процесів та не створюють умов для взаємного обміну економічною інформацією. Один з головних міжнародних процесів, які відбуваються сьогодні у світі – узгодження національних систем обліку та фінансової звітності різних країн.

Таким загальновизнаним способом забезпечення реальності картини бізнесу компанії на сучасному етапі є підготовка інформації відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) є інструментом реалізації економічної політики, основна мета використання якого полягає у забезпеченні прозорості та зрозумілості інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання. Метою розробки та запровадження МСФЗ також є створення достовірної бази для визначення доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань, розкриття існуючих фінансових ризиків, порівняння результатів діяльності.

МСФЗ, на відміну від деяких національних правил складання звітності, засновані на принципах, а не на правилах, тобто головним є економічна суть процесу. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно з МСФЗ, роблять її здатною відобразити реальний фінансовий стан підприємства, установи, організації.

На сьогоднішній день МСФЗ використовуються:

– як основа національних вимог до бухгалтерського обліку і звітності в багатьох країнах світу;

- як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні стандарти;
- фондовими біржами і регулюючими органами, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам подавати фінансові звіти відповідно до МСФЗ;
- наднаціональними органами, такими як Європейська комісія;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників представлення фінансової звітності відповідно до МСФЗ;
- дедалі більшою кількістю підприємств, установ, організацій.

В Україні застосування МСФЗ набирає все більших обертів і актуальності у зв'язку зі змінами в законодавстві про бухгалтерський облік. Трансформація звітності на МСФЗ досить трудомістка, оскільки звітність за міжнародними стандартами суттєво відрізняється від звітності за національними стандартами, навчальна література важко-доступна і не просто знайти компетентного фахівця, що володіє практикою застосування МСФЗ. На лекторів, тренерів та спеціалістів зі знанням МСФЗ підвищується попит і росте їх ціна на ринку. Відповідно бухгалтери та фінансові директори, що володіють уміннями складати фінансову звітність за МСФЗ будуть затребувані на своїх робочих місцях, отримають впевненість та перевагу поміж своїх колег.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ

1. *Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.*
2. *Проблеми уніфікації бухгалтерського обліку.*
3. *Узгодження питань обліку через гармонізацію.*
4. *Четверта Директива (78/660/ЄЕС) «Про річну звітність певних видів компаній».*
5. *Сьома Директива (83/349/ЄЕС) «Про консолідовану звітність».*
6. *Процес впровадження Директив ЄС у національне облікове законодавство європейських країн.*
7. *Стандартизація бухгалтерського обліку.*

1. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Першочерговим завданням національної зовнішньої та внутрішньої політики України є її входження до європейського політичного, економічного та правового простору, утвердження країни як впливової європейської держави та набуття повноправного членства в Європейському Союзі (далі – ЄС). Серед пріоритетних напрямів адаптації законодавства України до законодавства ЄС було визначено бухгалтерський облік, який є важливим об'єктом гармонізації в межах Європейського Союзу.

Питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу постало перед нашою державою після підписання 14 червня 1994 року *Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими спільнотами та їх державами-членами* (далі – УПС).

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма), що визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі, була затверджена 18 березня 2004 року Верховною Радою України підписанням однойменного Закону № 1629-IV. Вона чітко визначає пріоритетні сфери адаптації законодавства України, зокрема бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання. Даний механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire*¹ з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Вказаним вище Законом визначено, що *адаптація законодавства* – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Це планомірний процес, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського Союзу.

2. Проблеми уніфікації бухгалтерського обліку

Гармонізація бухгалтерської справи в ЄС є частиною політики гармонізації законодавства про компанії, завданням якої є забезпечення свободи здійснення підприємницької діяльності.

Правова основа політики в сфері бухгалтерського обліку визначена в статті 44 (2)(g) (колишня 54 (3)(g)) *Договору про заснування Європейського Співтовариства*. Тому в рамках щорічних планів з виконання Програми було започатковано роботу щодо запровадження механізму безпосереднього застосування в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності, що є основним питанням адаптації законодавства України до *acquis communautaire* у сфері бухгалтерського обліку.

Процес глобалізації світової економіки, необхідність посилення захисту прав інвесторів та забезпечення прозорості міжнародних ринків капіталу зумовили нові вимоги до формування інформаційної бази підприємств.

В останні роки за рахунок зростання темпів інтернаціоналізації торгівлі та інвестицій все частіше виникають питання необхідності порівняння показників фінансової звітності у міжнародному масштабі, що передбачає впровадження єдиних правил ведення обліку та складання фінансової звітності з узгодженням національних стандартів бухгалтерського обліку.

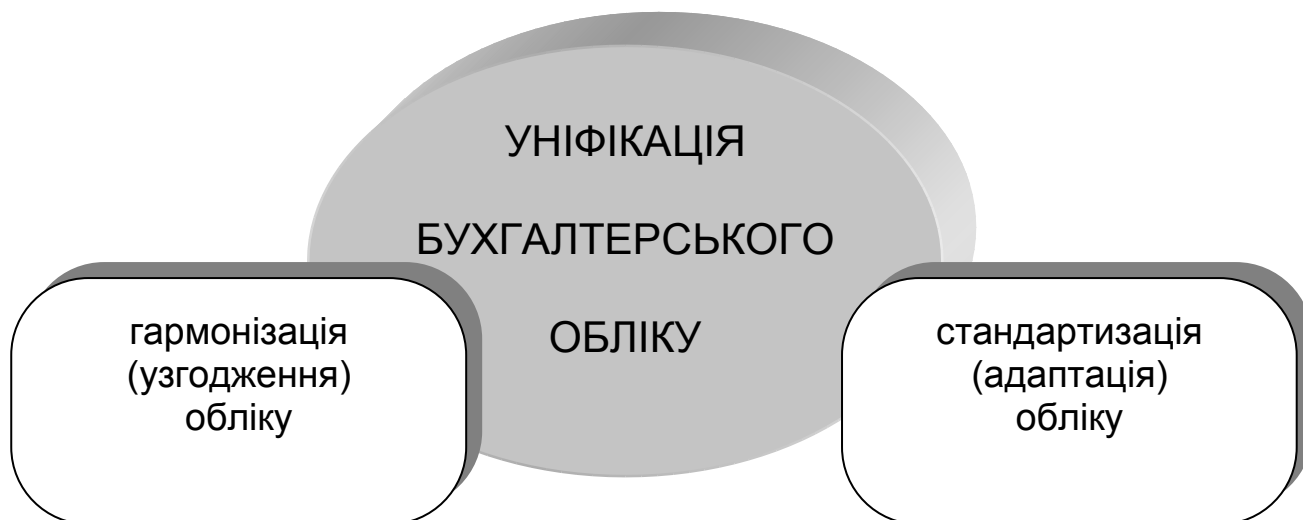
Європа є джерелом багатьох правових систем: англійської, німецької, французької, скандинавської, які, в поєднанні з іншими політичними та економічними відмінностями, створили величезну різноманітність систем бухгалтерського обліку, знижуючи якість і порівнянність показників фінансової звітності різних країн в умовах глобалізації та зростання інвестиційної активності бізнесу.

---

¹ *acquis communautaire* (фр. *акі комюнотер* – «надбання спільноти») – самоназва правової системи, правового порядку ЄС; не перекладається національними мовами.

Визнаючи це, країни-члени ЄС були першими країнами, які зробили перші кроки в напрямку конвергенції² бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

На сучасному етапі міжнародної інтеграції у сфері економіки посилилась увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку. Зараз відомі два основні підходи до вирішення цієї проблеми (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Підходи до вирішення завдань уніфікації бухгалтерського обліку

Такі підходи спочатку розрізнялися як за закладеною в них ідеологією, так і за принципами реалізації. Однак в останні роки обидва терміни часто використовуються як синоніми або як взаємодоповнюючі поняття.

3. Узгодження питань обліку через гармонізацію

Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням, наприклад країнами ЄС. Гармонізація передбачає поєднання та взаємну відповідність законодавства країн щодо регулювання бухгалтерського обліку, існування в кожній країні своєї моделі організації обліку і системи стандартів. Головне завдання гармонізації полягає в тому, щоб облікові стандарти суттєво не відрізнялись від аналогічних стандартів в інших країнах – членах співтовариства, тобто знаходились у гармонії один з одним.

Таким шляхом свого часу пішли країни Європейського економічного співтовариства. У 1961 році у цьому напрямку була сформована робоча група з проблем бухгалтерського обліку. Її діяльність розглядалася як

---

² Конвергенцію можна визначити, як зближення стандартів фінансової звітності різних юрисдикцій шляхом спільного визначення єдиних оптимальних принципів і методів розробниками цих стандартів.

складова частина програми гармонізації національних версій закону про компанії. Результати цієї роботи опубліковані у вигляді нормативних документів, які були включені кожним членом ЄС у своє національне законодавство в частині бухгалтерського обліку.

Першим кроком на шляху до інтернаціоналізації та гармонізації діяльності країн ЄС було запровадження принципу досягнення рівних економічних умов у рамках Європейського співтовариства. Одним із завдань ЄС стала гармонізація систем бухгалтерського обліку країн-членів ЄС шляхом узгодження методологій обліку різних країн.

Для вирішення цього завдання опубліковано низку нормативних документів, які називаються Директивами, або законами ЄЕС, які були присвячені уніфікації вимог щодо розкриття інформації та бухгалтерської звітності, тобто встановлювали основні положення ведення обліку і складання фінансової звітності, які країни-учасниці інтегрують в національне законодавство.

Зокрема, найбільш важливими і значимими серед них є Четверта (78/660/ЄЕС) (щодо звітності товариств) № 78/660 «Про річну звітність певних видів компаній» від 25 липня 1978 р. і Сьома (83/349/ЄЕС) директиви ЄС (щодо консолідованої звітності товариств) 83/349 «Про консолідовану звітність» від 13 червня 1983 р.). Вони є обов'язковими для виконання у всіх країнах, що входять до ЄС.

Основні положення вищевизначених директив ЄС встановлюють докладні правила в багатьох сферах бухгалтерського обліку та являють зобою «мінімальні вимоги щодо гармонізації», за якими держави-члени зозробляють власні додаткові вимоги і вносять зміни в національне законодавство.

Наразі вони містять близько 40 варіантів на рівні держав-членів, багато з яких спрямовані на зниження вимог до звітності для малих і середніх компаній. Так як гармонізація обліку та звітності спирається на законодавчу основу, виконання вимог директив ЄС є обов'язковим для всіх компаній.

Періодично директиви удосконалювалися та кілька разів вносилися до них зміни, але вони не піддавалися докорінному перегляду з моменту їх створення.

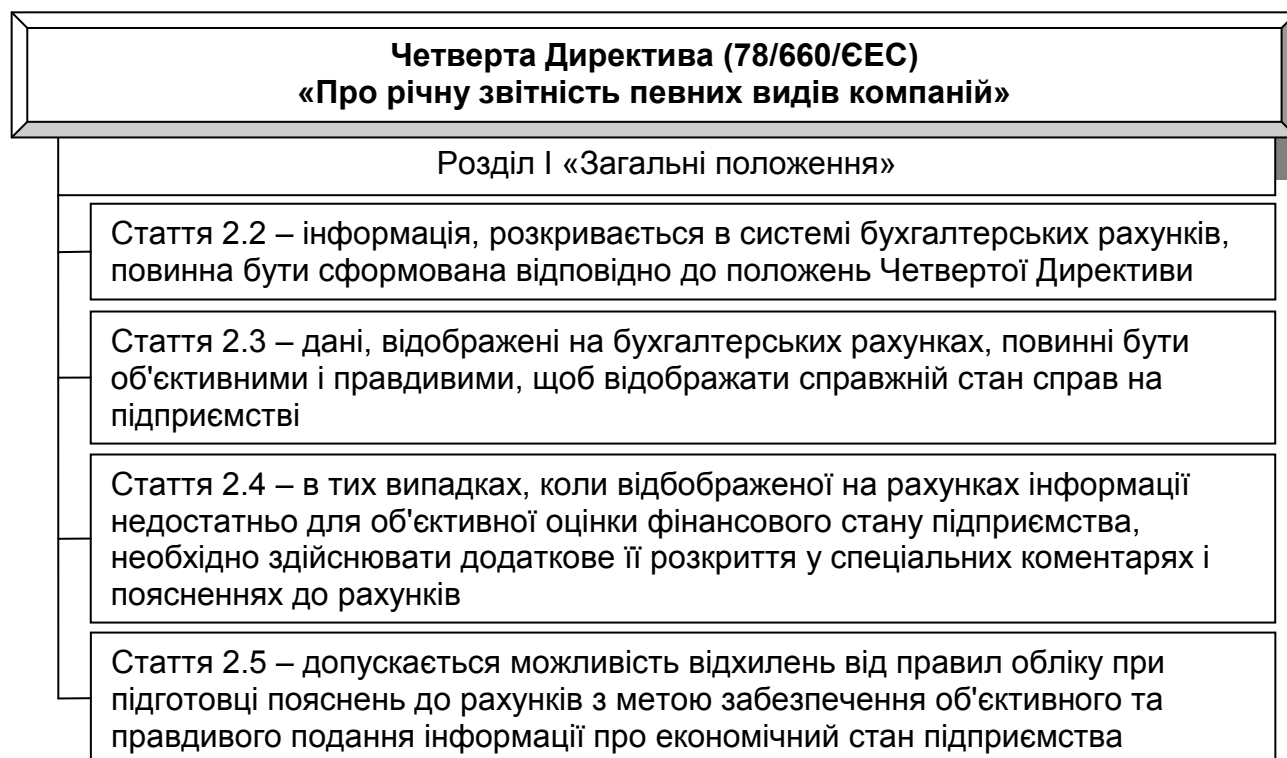
Незважаючи на наявність великої кількості економічних, політичних і соціальних відмінностей країн-членів ЄС, Четверта і Сьома директиви ЄС призвели до гармонізації та узгодження основних елементів обліку і фінансової звітності в національному законодавстві окремих країн, викликавши зміни приблизно у 5–7 млн. компаній в оцінці та визнанні активів, зобов'язань і капіталу, вимогах до розкриття інформації у фінансовій звітності, та як наслідок, аудиті фінансової інформації.

4. Четверта Директива (78/660/ЄЕС) «Про річну звітність певних видів компаній»

Четверта Директива 78/660/ЄЕС містить положення стосовно змісту річного бухгалтерського звіту, коректності відображення фінансового стану тієї чи іншої компанії, методів оцінки активів і зобов'язань, аудиту та оприлюднення звітності.

Четверта директива спрямована на гармонізацію національного законодавства в галузі обліку для компаній. Крім аспектів, що впливають на формат та оцінку, основною особливістю Четвертої директиви було встановлення вимог щодо підготовки річної звітності, яка забезпечує повне і правильне уявлення про активи компанії, її зобов'язання, фінансовий стан, прибутки і збитки, а також вимоги до інформації, яка повинна надаватися у примітках.

Ключовим аспектом Четвертої Директиви є стаття 2 Розділу I «Загальні положення», в якій окремими пунктами розкриваються цілі обліку та річної звітності, що відображені схематично рисунком 1.2.

Рис. 1.2. Економічний зміст статті 2 Четвертої Директива 78/660/ЄЕС

Четверта Директива стандартизує вимоги, яким повинні задовольняти дві основні форми звітності будь-якого зарубіжного підприємства, – бухгалтерський баланс і звіт про прибутки (збитки).

При цьому Директивою встановлено гнучкий підхід до побудови звітності. Передбачено чотири можливих варіанти звіту про прибутки (збитки) і два варіанти балансу. Відмінності варіантів незначні. Зміст різних варіантів звітних форм в цілому забезпечує порівнянність даних.

Вибір того чи іншого варіанту звіту залежить головним чином від розміру підприємства і типу власності.

Звіти про прибутки (збитки) відрізняються один від одного або різними підходами до класифікації витрат (за їх економічним змістом або функціональним призначенням), або розташуванням показників (по вертикалі або по горизонталі).

Горизонтальний формат звіту про прибутки і збитки з відображенням витрат за їх економічним змістом, традиційно притаманний більшості континентальних європейських країн.

Основні відмінності, що стосуються форми бухгалтерського балансу, полягають в розташуванні складових його груп показників (розділів). Так, у Великобританії Баланс традиційно будується за формулою 1.1:

$$\text{Активи} - \text{Зобов'язання} = \text{Власний капітал} \quad (1.1)$$

В інших країнах Європи прийнято дотримуватися наступного балансового рівності, що має вигляд формули 1.2:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал} \quad (1.2)$$

У якості переважаючого методу оцінки майна, що відображаються у балансі, рекомендовано використовувати принцип «витрат, що історично склалися», хоча допускається і оцінка за реальною вартістю з урахуванням інфляції.

Спеціальний пункт Четвертої Директиви присвячений додаткам (Приміткам), які повинні доповнювати звітність. У Примітках відображається інформація про ті облікові методи, які застосовувалися організацією при оцінці вартості активів (ЛІФО, ФІФО, середньозважена оцінка, пряма ідентифікація тощо), при обчисленні амортизації, а також обороти в розрізі основних видів діяльності та географічних ринків, деталізація розмірів і причин значних боргових зобов'язань, виплати членам ради директорів, відрахування у пенсійні фонди та інші показники, які мають істотне значення для об'єктивної оцінки фінансового стану організації.

Четверта Директива містить у собі лише найбільш загальні положення і залишає достатню свободу дій країнам-членам ЄС і транснаціональним компаніям. Їй властивий ряд недоліків, пов'язаних головним чином з відзнаками та змінами, які відбуваються в національних законодавствах, наприклад з питань специфіки лізингових операцій, звітності про рух грошових коштів, з обліку різних фінансових інструментів, за контрактами, укладеними на довгостроковій основі.

5. Сьома Директива (83/349/ЕЕС) «Про консолідовану звітність»

Показники фінансового стану однієї окремої компанії в умовах сучасної економіки, для якої характерним є побудова складних, розгалужених систем компаній, пов'язаних між собою відносинами контролю

та підпорядкування, не можуть дати уявлення про місце такої компанії на ринку, її реальний стан та перспективи.

Сьома Директива 83/349/ЕЕС передбачає зобов'язання таких компаній надавати консолідовану звітність та розкривати облікову політику щодо пов'язаних сторін, яка б забезпечила інвесторам можливість отримати уяву про фінансову ситуацію такої системи (групи компаній) в цілому.

Основні положення Сьомої Директиви присвячені взаєминам материнської і дочірніх компаній, складання консолідованої звітності транснаціональних корпорацій, аудиторським перевіркам, порядку надання гласності звітності компаній.

Незважаючи на те що в 1970-х рр. підготовка консолідованих звітів була обов'язкова для багатьох компаній ФРН і Великобританії, в Нідерландах та вважалася нормою, а у Франції використовувалася за бажанням, в принципах обліку одноманітності не було і не існувало офіційних інструкцій, що регулюють складання зведених звітів у таких країнах, як Іспанія, Італія, Португалія та ін.

Хоча Сьома Директива заснована на ідеях і традиціях англосаксонської системи обліку та звітності, однак у ній допускається можливість застосування різних варіантів консолідації звітності, передбачених законами різних країн Західної Європи.

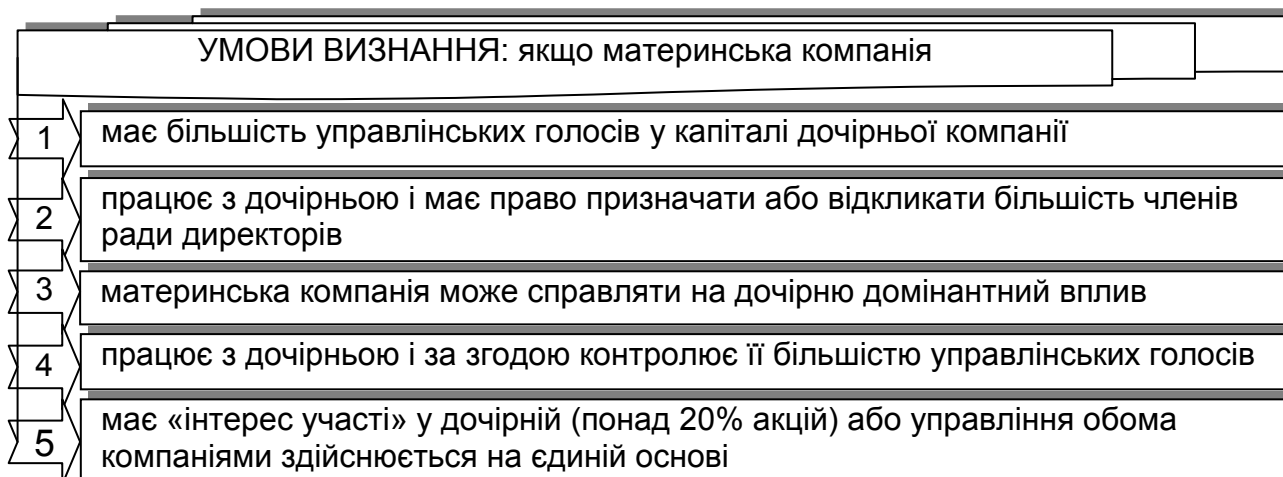
Прийняття Сьомої Директиви було зумовлено необхідністю уніфікації питань відображення в обліку і звітності операцій з іноземними валютами, методів приведення показників бухгалтерського балансу, звіту про прибутки (збитки) та інших форм до єдиної валюти, термінів складання звітності, методам забезпечення порівнянності даних, стабільності прийомів і способів консолідації звітів.

У даний час складання консолідованих рахунків і відповідної звітності транснаціональних корпорацій є характерною ознакою глобалізації економіки та гармонізації західноєвропейських країн.

Ключовим питанням правил консолідації облікової інформації є те, які компанії підлягають включенню до консолідовані звіти. Основні положення Сьомої Директиви стосуються тих компаній, які були сформовані в результаті придбання, а не об'єднання або злиття. Така організаційна модель бізнесу передбачає наявність однієї головної «батьківської» («материнської») компанії і надання статусу «дочірніх» компаній іншим членам об'єднаної групи підприємств.

Дочірня компанія – це та, яка контролюється іншою холдинговою (материнською) компанією. Подібна структура утворюється в наступних випадках (рис. 1.3).

Компанія вважається дочірньою стосовно компанії, якщо виконується одна з вищевизначених рисунком 1.3 умов.

Рис. 1.3. Умови визнання дочірньої компанії відносно материнської компанії

Директива дозволяє країнам-членам ЄС за бажанням розширити рамки консолідованих рахунків і включати в них ті компанії, над якими батьківська компанія має «де-факто контроль» (маються на увазі випадки, коли контрольована компанія не підходить ні під одну з юридичних визначень, але в дійсності управляється іншою компанією). Сюди включається концепція так званого домінуючого впливу, коли компанія, маючи меншість акцій, може тим не менше домінувати над іншою компанією. Наприклад, домінуючий власник акцій має 30% акцій, а інші акції розсіяні між дрібними акціонерами.

Згідно з положеннями Сьомої Директиви, взаємні вимоги, фінансові зобов'язання, доходи, витрати, прибутки і збитки дочірніх компаній повинні виключатися з консолідованого звіту.

У примітках до консолідованої звітності повинні відобразитися показники, що роблять істотний вплив на об'єктивність оцінки фінансового становища материнської і дочірніх компаній. Це фінансові зобов'язання, їх майнове забезпечення, найбільш дорогі контракти та інвестиції.

Дані консолідованої звітності повинні бути доступні широкому колу зацікавлених осіб, тому обов'язковим є опублікування бухгалтерського балансу, звіту про прибутки (збитки) та інших форм в їх консолідованому вигляді. Консолідована звітність повинна піддаватися регулярним аудиторським перевіркам.

Отже, Сьома директива визначає вимоги до підготовки консолідованої звітності і консолідованого річного звіту, проведення аудиту і публікації фінансової звітності.

6. Процес впровадження Директив ЄС у національне облікове законодавство європейських країн

Процес реалізації напрямів інтернаціоналізації та узгодження методик бухгалтерського обліку в країнах ЄС та впровадженням вимог Четвертої і Сьомої директив в національне законодавство відбувався

протягом тривалого часу. Перший етап впровадження вимог директив ЄС тривав до 1996 року (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Перший етап трансформації Четвертої і Сьомої Директив ЄС в національне законодавство європейських країн

Країни	Дата прийняття		Країни	Дата прийняття	
	Четверта директива	Сьома директива		Четверта директива	Сьома директива
Австрія	1996	1996	Італія	1991	1991
Бельгія	1984	1990	Люксембург	1984	1988
Данія	1981	1990	Нідерланди	1983	1989
Фінляндія	1992	1992	Португалія	1989	1991
Франція	1983	1985	Іспанія	1989	1991
Німеччина	1985	1985	Швеція	1995	1995
Греція	1986	1986	Великобританія	1981	1989
Ірландія	1986	1992			

З таблиці видно, що Великобританія і Данія першими прийняли вимоги Четвертої директиви ЄС в 1981 році, а Франція і Німеччина вимоги Сьомої директиви у 1985 році, тоді як Австрія була останньою країною, яка прийняла політику вимог ЄС щодо обліку і фінансової звітності через її пізній вступ в ЄС у 1995 році і завершила перший етап впровадження вимог цих Директив у національне законодавство.

Другий етап впровадження вимог Четвертої і Сьомої Директив у національне законодавство розпочався зі вступу 1 травня 2004 року до ЄС 10 нових членів (Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чеська Республіка), що стало найбільшим розширенням Союзу за всю його історію. Вступ до ЄС зобов'язав країни провести зміни національного законодавства щодо ведення обліку і складання фінансової звітності згідно з вимогами Четвертої і Сьомої Директив ЄС, відповідно, ці директиви були прийняті після 2004 року. В 2007 році вступ до ЄС Болгарії та Румунії зобов'язав країни прийняти вимоги цих директив, що було зроблено після 2007 року. Отже, після розширення ЄС директиви застосовуються до 7 мільйонів компаній в Європі.

У період розробки Четвертої і Сьомої директив (1978–1983 роки) гармонізація обліку держав-членів ЄС набула високого політичного і економічного значення, створюючи умови для формування спільного європейського економічного ринку та досягнення загальних політичних цілей. Найбільш важливими наслідками прийняття директив країнами ЄС було забезпечення повного і достовірного уявлення про фінансовий стан та результати діяльності суб'єктів господарювання, зробивши облікову інформацію більш цінною, актуальною і корисною (особливо для акціонерів, кредиторів та інвесторів).

Однак реалізація спільних цілей супроводжувалася наявністю національних пріоритетів та виникненням різного роду перешкод від політичних партій, податкових органів, бізнесових структур.

Впровадження вимог Директив ЄС в національне законодавство країн-членів з різним рівнем економічного і соціального розвитку, особливостями правової та податкової систем в економіці країни по-різному вплинуло на розвиток систем бухгалтерського обліку та звітності в кожній країні. Крім того, національні облікові стандарти в кожній країні розроблялися протягом багатьох років з урахуванням політичних, економічних і соціальних відмінностей, рішень уряду, державного регулювання, податкових та інших нормативних цілей, що враховувалося при розробці загальних принципів і правил національних стандартів в різних країнах. Отже, запровадження вимог Директив супроводжувалося різним впливом на національні стандарти багатьох європейських країн.

У країнах з континентальною моделлю обліку (Австрія, Німеччина, Франція) впровадження норм Директив ЄС законодавчо закріпило вимоги щодо якості, корисності та цінності фінансової інформації, що вплинуло на зростання інформаційності фінансової звітності та зниження впливу податкового законодавства на бухгалтерський облік і фінансову звітність.

У країнах з англо-американською моделлю обліку (Великобританія, Ірландія) фінансова звітність спрямована на задоволення інформаційних потреб інвесторів та кредиторів, а бухгалтерський облік регулюється незалежними від податкового законодавства організаціями, що зумовило значно менші зміни в національному законодавстві з регулювання обліку і складання фінансової звітності.

7. Стандартизація бухгалтерського обліку

Зважаючи на розширення інтеграційних процесів у розвитку світового господарства, значної популярності набуває ідея стандартизації бухгалтерського обліку.

Стандартизація обліку передбачає встановлення єдиних норм і вимог щодо бухгалтерського обліку, застосовування уніфікованого набору стандартів, які регулюють облікову подію та її відображення у звітності.

Стандартизація дає змогу глобалізувати облікову політику, принципи і систему бухгалтерського обліку та звітності. Вона здійснюється в рамках уніфікації обліку на міжнародному рівні, яку проводить Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Committee, IASC), розробляючи і публікуючи Міжнародні стандарти фінансової звітності – МСФЗ.

Під стандартизацією обліку розуміють те, що має існувати уніфікований набір стандартів для будь-якої облікової ситуації в будь-якій країні, а тому відпадає потреба в розробці національних стандартів.

Стосовно країн з розвиненою ринковою економікою можна говорити про виражену тенденцію до стандартизації обліково-аналітичних систем на національному і міжнародному рівнях. Зазначимо, що:

- по-перше, процес розробки і впровадження міжнародних стандартів з обліку та звітності є динамічним, окремі з них уточнюються або замінюються новими з урахуванням досвіду застосування та сучасних вимог;
- по-друге, міжнародні стандарти не є обов'язковими, це рекомендації для запровадження;

– по-третє, міжнародні стандарти не регулюють техніки та методики бухгалтерського обліку, яка була і буде різною в різних країнах світу.

Зростання популярності міжнародних стандартів було обумовлено двома подіями:

– першою подією було підписання угоди між КМСФО та Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (МОКЦП, IOSCO), в якій знайшло відображення прагнення фінансових кіл і конгресу США залучити більше іноземних компаній до котирування своїх акцій на американських біржах.

– друга подія, що прискорила перехід до МСФЗ, відбулася при об'єднанні Німеччини. Цей факт багато в чому визначив зростання потреби залучення капіталу в країну.

Найсуттєвішою особливістю сучасного етапу міжнародної стандартизації бухгалтерського обліку та звітності слід вважати орієнтацію зусиль на чітке і прозоре відображення інвестиційних операцій на фондових ринках.

У зв'язку з цим фінансова звітність компаній повинна бути більше орієнтована на зовнішнього користувача, наприклад, на фондові біржі чи міжнародних інвесторів. Саме тому компанії, що входять до лістингу фондових бірж і складати консолідовані фінансові звіти, змушені були прийняти МСФЗ.

Виникнення концептуальної основи фінансового обліку в США пов'язано зі створенням в 1973 р. Ради по розробці стандартів обліку (FASB). У ній у міру можливостей інтегровані та уніфіковані основні принципи бухгалтерського обліку США. Саме ці положення FASB складають основу US GAAP (загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку США).

Також в створенні стандартів і регулювання бухгалтерського обліку беруть участь ряд громадських професійних організацій, причому держава в ці питання не втручається:

– Комітет по стандартах фінансового обліку (Financial Accounting Standards Board – FASB);

– Американський інститут дипломованих громадських бухгалтерів (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA);

– Комітет по стандартах обліку для державних організацій (Governmental Accounting Standards Board – GASB);

– Комісія з цінних паперів і бірж (Securities and Exchange Commission – SEC);

– Американська бухгалтерська асоціація (American Association Accounting – AAA).

Національні системи регулювання обліку країн ЄС орієнтовані на стандарти КМСФЗ. Союзи присяжних бухгалтерів, аудиторів кожної країни ЄС приймають рішення про ступінь обов'язковості виконання міжнародних норм (у повному обсязі, анулювання або заміна окремих статей). Спеціальні закони, торгові кодекси, акти про компанії країн ЄС відображають основні бухгалтерські зобов'язання різних категорій

суб'єктів господарювання. Національні системи регулювання обліку приводяться у відповідність з Четвертою Директивою ЄС (25 липня 1978 р.), яка визначає єдині норми та вимоги для країн співтовариства за кожною статтею Балансу та Звіту про прибутки і збитки, координуючою різні облікові системи, та яка є основою для створення європейської регіональної системи бухгалтерського обліку.

Конвергенція означає, що країна змінює свої правила бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ.

Зближення (схвалення) означає, що країна намагається змінити правила МСФЗ, щоб вони відповідали національним правилам бухгалтерського обліку.

Досвід інтеграційних процесів бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Європі свідчить, що протягом тривалого часу (більше 40 років) відбувалася поступова гармонізація систем бухгалтерського обліку країн-членів ЄС шляхом адаптації національного законодавства та узгодження методологій обліку різних країн, у тому числі для малого бізнесу.

Починаючи з 80-х років ХХ ст. ЄС розробив кілька директив гармонізації фінансової звітності з метою зниження різноманітності процедур ведення обліку і складання фінансової звітності. Подальший розвиток гармонізації спостерігався протягом 90-х років з прийняття рішення щодо розширення рамок порівнянності звітності та покращення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО).

Європейська інтеграція та державна політика України щодо адаптації національного законодавства до європейських норм, враховуючи світовий досвід гармонізації бухгалтерського обліку в країнах ЄС, повинні визначити перелік пріоритетних завдань наближення діючого та майбутнього законодавства України до законодавства ЄС, що є важливою передумовою зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС у найближчому майбутньому.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ МСФЗ

1. Історичні передумови зародження міжнародних стандартів обліку та звітності.

2. Етапи становлення МСФЗ. Комітет з міжнародних бухгалтерських стандартів (Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності).

3. Порядок розробки і затвердження МСФЗ.

4. Класифікація та структура міжнародних стандартів обліку і звітності.

5. Сучасні тенденції розвитку МСФЗ в світі.

6. Застосування МСФЗ в Україні.

1. Історичні передумови зародження міжнародних стандартів обліку та звітності

Крах 1929 року на світових фондових ринках, що породив багаторічну глобальну економічну кризу в індустріально розвинених країнах та регіонах того часу, виявив недосконалість системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Концептуальні засади складання фінансової звітності в різних країнах і навіть в різних компаніях однієї країни істотно відрізнялися. Звітність різних компаній не завжди правильно розумілася користувачами. Вона виявлялася непорівнянною, непридатною для серйозного ділового аналізу, призводила до помилкових та неоднозначних висновків про результати діяльності і фінансовий стан компаній, які подавали звітність.

На початку 30-х років минулого століття в США почали розробляти систему національних загальноприйнятих стандартів бухгалтерського обліку та звітності, які добровільно застосовувалися великими компаніями, представленими на фондових біржах. На цій основі згодом виникла система GAAP³ США, що дійшла до наших днів. Федеральна комісія з цінних паперів США вимагає застосування GAAP усіма великими компаніями, що входять в лістинг⁴ на американських фондових біржах.

У Європі пішли шляхом обов'язкового застосування компаніями національних планів рахунків бухгалтерського обліку за моделлю відомого австрійського бухгалтера Е. Шмалленбаха. Після Другої світової війни з цих планів рахунків бухгалтерського обліку виникла система

---

³ Система загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку – англ. *Generally Accepted Accounting Principles, GAAP*. Іноді цю абревіатуру розшифровують як *Generally Accepted Accounting Practice* – загальноприйнята практика бухгалтерського обліку.

⁴ Лістинг – режим, який регулює допуск цінних паперів до котирування на фондовій біржі.

національних рахунків для обліку внутрішнього валового продукту та інших показників національної економіки і статистики.

До Другої світової війни всі потреби в фінансуванні задовольнялися за рахунок внутрішніх джерел. Однак після війни ситуація різко змінилася. Значному зростанню міжнародних ринків капіталів сприяли спеціальні програми допомоги відновленню зруйнованих країн. Те, що ринки капіталів і тепер взаємопов'язані, стало очевидним після криз фондового ринку, які відбулися в 1987 і 1988 роках та торкнулися всіх провідних ринків світу.

За останні 30–40 років роль транснаціональних корпорацій (ТНК) зазнала серйозних змін: зараз вони займають домінуюче становище на більшості сегментів ринку. Різноманіття облікових практик створює певні проблеми при веденні міжнародного бізнесу, оскільки постійно доводиться пристосовуватися до національних традицій і нормативних актів країни-партнера.

Національні загально визнані стандарти бухгалтерського обліку (GAAP), що зародилися в США, набули поширення в Канаді, Англії, Мексиці, Італії та інших країнах. GAAP в кожній з цих країн мали свої особливості, але всюди забезпечували певну єдність та стабільність підходів до ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, гарантували її порівнянність зі звітністю інших національних компаній. Саме тому, достовірність і надійність звітної інформації підвищилися, зросла довіра до неї з боку різних користувачів. Європейська комісія видала Четверту і Сьому директиви, що уніфікують фінансову звітність країн Європейського Союзу.

Національні GAAP США поступово, але неухильно і невідворотно витісняються Міжнародними стандартами фінансової звітності. Хоча МСФЗ ввібрали в себе багато із «загально визнаних принципів бухгалтерського обліку», але пішли далі останніх в розробці стандартних норм щодо відображення у фінансовій звітності нових явищ в економіці та фінансах.

Таким чином, процес глобалізації та розробки міжнародних стандартів обліку розпочався кілька десятиліть тому, як спроба промислово розвинених країн, створити стандарти, які можуть бути використані країнами, що розвиваються, в якості національних стандартів.

Розробка питань щодо МСФЗ почалася в 1960-і роки під егідою Центру Організації Об'єднаних Націй по транснаціональних корпораціях. Виступаючи на Генеральній Асамблеї ООН на початку 1960-х років, президент США Джон Кеннеді звернув увагу світової спільноти на розвиток глобальних економічних відносин, що виникають на основі діяльності транснаціональних корпорацій. Для нормального функціонування нових відносин необхідна «універсальна мова спілкування бізнесменів». Як таку мову, він назвав – бухгалтерський облік та фінансову звітність, доступну і зрозумілу всім зацікавленим особам.

Інтерес до міжнародних бухгалтерських стандартів, як уніфікованої мови бізнесу, почав зростати наприкінці 1950-х і початку 1960-х у зв'язку з економічною інтеграцією та пов'язаним з нею зростанням транскордонних потоків капіталу.

У 1962 під егідою Американського інституту дипломованих громадських бухгалтерів (AICPA) відбувався 8-й Міжнародний конгрес бухгалтерів. У центрі обговорення конгресу був вплив світової економіки на розвиток бухгалтерського обліку. Більшість учасників конгресу погодилися, що необхідно робити певні кроки для стимулювання розвитку бухгалтерського обліку та стандартів звітності на міжнародному рівні.

2. Етапи становлення МСФЗ. Комітет з міжнародних бухгалтерських стандартів (Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності)

МСФЗ мають уже понад 45-річну історію. Початок їх розробки припадає на 1973 рік, коли було створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standard Committee – IASC).

Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку був створений 29 червня 1973 р. професійними бухгалтерськими організаціями ряду країн як незалежний орган. Угода була підписана професійними організаціями Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії.

Керує діяльністю комітету Правління спільно з постійним секретаріатом. Штаб-квартира КМСБО розташована в Лондоні.

7 жовтня 1977 р. у Мюнхені, на 11-му Всесвітньому конгресі бухгалтерів була заснована Міжнародна федерація бухгалтерів (International Federation of Accountants). Ця організація була створена з метою зміцнення бухгалтерської професії в усьому світі в інтересах суспільства і відповідає за: розробку високоякісних міжнародних стандартів у галузі аудиту, обліку та аудиту в державному секторі, етики і освіти для професійних бухгалтерів і підтримки їх впровадження і використання; організацію співробітництва та співпраці між її членами; спільну роботу і співпрацю з іншими міжнародними організаціями; діяльність в якості міжнародного представника бухгалтерської професії.

У 1980 році ряд великих світових компаній продемонстрували підтримку діяльності КМСБО та МФБ. Зокрема, три американські транснаціональні корпорації General Electric, Exxon і FMC Corporation підтвердили, що їх річна фінансова звітність у багатьох аспектах відповідає Міжнародним стандартам обліку.

З 1981 року КМСБО (IASB) був повністю автономним у впровадженні міжнародних стандартів обліку та звітності, а також і в питаннях обговорення документів, що стосуються міжнародного обліку.

У 1981 році була сформована Консультативна група КМСБО, яка складалася з представників Світового банку, Організації об'єднаних

націй, Організації економічного співробітництва і розвитку та інших учасників світового ринку. В 1987 році до цієї групи приєдналася Міжнародна організація комісій з цінних паперів, а в 1990 році в якості спостерігачів Європейська комісія та Рада зі стандартів фінансового обліку (США).

У 1989 році була створена Міжнародна організація Комісій з цінних паперів (IOSCO), яка з 1993 року почала впроваджувати проект з просування МСБО на світових фондових біржах з метою забезпечення підприємств можливістю залучення капіталу на багатьох біржах одночасно.

У 1997 році створюється Постійний комітет з інтерпретацій МСФЗ (ПКІ), який відповідав за вузькоспеціальні питання застосування МСБО.

Робота над основними стандартами МСБО була закінчена в 1998 році, але вже в 2000 році Комісія з Цінних паперів і бірж США (SEC) проводить аналіз основних стандартів і публікує його огляд. Цей аналіз дав початок процесу конвергенції Загальноприйнятих Принципів Бухгалтерського Обліку США (US GAAP) з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

З 2000 року Міжнародна організація комісій з цінних паперів рекомендує використовувати МСБО транснаціональними компаніями та на світових фондових ринках. Країни, що розвиваються, практикували використання МСБО для розробки своїх власних національних стандартів. Деякі, як Ліван і Зімбабве, законодавчо вимагали застосовувати міжнародні стандарти обліку для банків або офіційно зареєстрованих на біржі компаній. Кілька розвинених країн, таких як Бельгія, Франція, Італія і Німеччина, також прийняла закони, що дозволяли лістинговим компаніям оприлюднювати консолідовану звітність з використанням МСБО, без узгодження її з національними стандартами. В кінці 1990-х років МСБО були також схвалені економічно розвиненими країнами Великої Сімки (G7, до якої входили США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада), Форумом фінансової стабільності (Financial Stability Forum), Базельським комітетом з банківського нагляду Банку міжнародних розрахунків.

До 2000 року до складу КМСБО входили вже 143 професійних бухгалтерських організацій зі 104 країн світу, а членство МФБ зросло починаючи з 63 засновників зі 51 країни в 1977 році, до 173 дійсних і асоційованих членів зі 129 країн і юрисдикцій всього світу.

З 1973 року до 2000 року був розроблений і набрав чинності 41 Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО – IAS International Accounting Standard). Крім того, IASC видавав тлумачення (Інтерпретації) МСБО – вони затверджувалися Комітетом з інтерпретацій (Standard Interpretation Committee – SIC). З 1999 по 2002 рік було видано 33 інтерпретації (тлумачення).

Діяльність КМСБО була зосереджена на розробці міжнародних стандартів обліку, однак їх впровадження не мало бажаного успіху, оскільки практично всі розвинуті країни продовжували використовувати Загальноприйняті стандарти обліку (Generally accepted accounting principles).

У 2000 році Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку перейменовано на Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО – International Accounting Standard Board (IASB)).

У зв'язку з новими умовами РМСБО приймає новий Статут своєї діяльності. Найважливішим нововведенням стало зміна цілей Ради, які стали включати розробку єдиної системи високоякісних стандартів і гармонізацію облікових систем різних країн світу.

Нові цілі РМСБО більшою мірою орієнтовані на забезпечення практичного застосування МСБО і їх конвергенцію з національними системами обліку.

З 2000 року у зв'язку із рядом корпоративних скандалів, пов'язаних із маніпулюванням обліковими та звітними даними великих компаній (Херох – 2000 рік, Enron – 2001 рік, WorldCom – 2002 рік, AIG – 2004 рік та інші), у США почалося активне обговорення перспектив «конвергенції» US GAAP і МСБО. У вересні 2002 року американська Рада зі стандартів фінансового обліку (Financial Accounting Standard Board) та РМСБО провели в Норфолку (штат Коннектикут) спільну нараду і домовилися про співпрацю щодо зближення МСБО (МСФЗ) та US GAAP. При цьому представники США погодилися щодо доцільності запровадження високоякісних міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, які можуть використовуватися для підготовки фінансової звітності транснаціональних та міжнародних корпорацій.

РМСБО – це незалежна група, що складається з експертів з різних країн, з відповідним рівнем практичного сучасного досвіду у розробці бухгалтерських стандартів, підготовці, аудиті та використанні фінансової звітності, та навчанні бухгалтерського обліку.

Відповідно до заяви про Місії МСФЗ, перед РМСБО поставлені такі основні цілі та завдання:

1) формулювати і видавати в інтересах суспільства єдиний комплект високоякісних, зрозумілих і практично реалізованих всесвітніх стандартів фінансової звітності, які необхідно дотримуватися при наданні фінансових звітів;

2) сприяти ухваленню й дотриманню стандартів у всьому світі;

3) співпрацювати з національними органами, що відповідають за розробку і впровадження стандартів фінансової звітності для забезпечення максимального зближення стандартів фінансової звітності в усьому світі.

З 2001 року РМСБО починає розробку стандартів, які називаються Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ – IFRS International

Financial Reporting Standard). Головним вектором Ради стала стандартизація не бухгалтерського обліку, а фінансової звітності. Тому починаючи з 2003 року РМСБО видає лише Міжнародні стандарти фінансової звітності.

У 2003 році було затверджено МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності». Він набув чинності зі звітності за періоди, починаючи з 2004 року.

Всі впроваджені міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, які не були замінені на міжнародні стандарти фінансової звітності, зберігають свою чинність. В широкому розумінні до поняття МСФЗ включаються як власне стандарти з назвою МСФЗ, так і раніше затверджені МСБО.

Зазнала змін і структура РМСБО.

Фонд МСФЗ (IFRS Foundation) має трирівневу структуру управління, засновану на незалежному Комітеті експертів із встановлення стандартів (Раді з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку), який керується та контролюється трастами з усього світу (IFRS Foundation Trustees), які, у свою чергу, підзвітні Раді з моніторингу публічних органів (IFRS Foundation Monitoring Board).

Консультативна рада з МСФЗ (IFRS Advisory Council) надає супровід та консультації Трастам та Раді, а Рада також широко співпрацює з рядом інших постійних консультативних органів та консультативних груп.

Рада з моніторингу (Monitoring Board) є групою органів управління ринком капіталу та забезпечує офіційний зв'язок між Трастами та публічними органами з метою підвищення громадської відповідальності Фонду МСФЗ.

Трасти Фонду МСФЗ несуть відповідальність за управління та нагляд за РМСБО, включаючи Конституцію та належний процес розробки стандартів бухгалтерського обліку.

Комітет з тлумачення МСФЗ (IFRS Interpretations Committee), працює з Радою в підтримці застосування стандартів МСФЗ.

Рада з міжнародних стандартів обліку – це основний орган в структурі МСФЗ, який несе відповідальність за прийняття міжнародних стандартів.

До складу Ради входять особи, що готують і використовують фінансову звітність, аудитори та науковці, всього 14 членів, 12 з яких працюють на постійній основі. Члени РМСБО призначаються опікунами на термін від 3 до 5 років. Кілька членів Ради безпосередньо відповідають за координацію роботи з органами, що встановлюють національні стандарти фінансової звітності.

Повсякденна робота Ради здійснюється за участю різноманітного технічного і адміністративного персоналу. РМСБО займається підготовкою і виданням МСФЗ, підготовкою та публікацією Проектів положень

(стандартів), встановленням порядку розгляду коментарів, отриманих за опублікованими для обговорення Проектах положень, публікацією основ для вироблення висновків тощо.

Консультативна рада за стандартами це форум для організацій і осіб, які бажають брати участь в обговоренні методичних та інших питань, що стосуються застосування і формулювання стандартів, а також у виробленні рекомендацій Раді та опікунам з питань порядку денного і за пріоритетами.

Консультативна рада за стандартами складається із 45 членів, які призначаються опікунами на 3 роки, що представляють різні географічні регіони і області діяльності. Консультативна рада проводить як мінімум 3 відкриті зустрічі з РМСБО в рік.

Комітет з тлумачення (до реорганізації 2001 року – Постійний комітет з інтерпретацій (ПКІ)) був створений в квітні 1997 року для надання концептуально вивірених і практично реалізованих інтерпретацій МСФЗ щодо виникаючих питань у фінансовій звітності, які спеціально не розглядаються в МСФЗ, а також у випадках, коли виникли або можуть виникнути незадовільні або суперечливі інтерпретації за відсутності офіційних роз'яснень, а також для інтерпретації спірних питань, пов'язаних з формуванням фінансової звітності.

Мета КІМФЗ полягає в забезпеченні застосування стандартів і підвищення порівнянності фінансової звітності, підготовленої за МСФЗ, за допомогою роз'яснення складних питань бухгалтерського обліку та звітності. До складу КІМФЗ входять аудитори та особи, які готують і використовують фінансову звітність. КІМФЗ може випускати проекти інтерпретацій для обговорення. Однак остаточні тексти інтерпретацій стверджує РМСБО, після чого інтерпретації стають частиною нормативної бази МСФЗ, та мають таку ж силу, як і МСФЗ.

КІМФЗ застосовує підхід, описаний в МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», а саме проводить аналогії з вимогами і керівництвом МСФЗ, які зачіпають аналогічні або пов'язані проблеми, використовує критерії визначення, визнання та оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, встановлені в Принципах підготовки та складання фінансової звітності, враховує рішення інших органів, що встановлюють стандарти, і прийняту в світі галузеву практику.

Інтерпретації КІМФЗ (IFRIC – International Financial Reporting Interpretation Committee) позначаються як IFRIC-1, IFRIC-2 і т. д. (а до 2001 року – SIC-1, SIC-2 і т. д.). Інтерпретації вступають в силу одразу ж після затвердження і публікації, якщо не передбачено інше.

При створенні проекту стандарту РМСБО часто формує спеціальну консультативну групу для вироблення рекомендацій щодо проекту. Також персонал РМСБО готує пропонований новий документ.

Таким чином, зазвичай, умовно виокремлюють такі етапи розвитку системи міжнародної стандартизації фінансового обліку:

- 1973–1979 рр. – випуск загальних стандартів,

- 1980–1989 рр. – розробка деталізованих стандартів,
- 1990–1995 рр. – зменшення гнучкості стандартів,
- 1995–1999 рр. – підготовка базових стандартів відповідно до угоди з Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (IOSCO),
- з 2000 р. – конвергенція з американською системою стандартизацію бухгалтерії US-GAAP та курс на загальне запровадження глобальних стандартів.

3. Порядок розробки і затвердження МСФЗ

Стандарти випускаються після проходження суворо дотримуваних процедур. До отримання остаточного варіанту стандарту з метою отримання зауважень та пропозицій випускаються документи для обговорення – Дискусійні Документи (ДД) та Проект положення (ПП).

Стандарти, що випускаються РМСБО, спираються на концептуальні засади. Стандарти випускаються після докладного обговорення і консультацій.

Процес «появи» стандарту може бути представлений таким чином.

1. Необхідність здійснення проекту зазвичай виявляється після проведення докладних консультацій з особами, які готують фінансову звітність, аудиторами та користувачами фінансової звітності.

2. Проводяться консультації з Консультативною радою по стандартах щодо включення даної теми до порядку денного РМСБО. Попереднє дослідження здійснюється персоналом РМСБО. Персонал готує обґрунтування проекту. Цей документ виноситься на розгляд Ради для затвердження рішення про прийняття проекту до розробки.

3. Утворення Консультативного комітету (консультативної групи) для надання консультативної підтримки РМСБО.

4. Персонал РМСБО розробляє документ для обговорення – Дискусійний Документ (ДД), (Discussion Document, DD).

Дискусійний документ складається для викладу питання, масштабів проекту, а також для обговорення результатів досліджень, надання альтернативних варіантів вирішення обговорюваних питань, аргументів і наслідки кожного з альтернативних варіантів.

5. Затвердження ДД здійснюється простою більшістю голосів, присутніх на засіданні Ради, якщо їх кількість становить не менше 60% від загального числа членів РМСБО.

6. Публікація Дискусійного Документа для обговорення громадськістю.

7. Розгляд коментарів. Період надання коментарів, як правило, становить 120 днів.

8. Після аналізу коментарів, отриманих щодо ДД, персонал РМСБО готує попередній проект стандарту – Проект положення (ПП), (Exposure Draft, ED), який повинен бути затверджений простою більшістю голосів членів Ради.

Проект положення передбачає виклад затвердженого стандарту і перехідних положень до нього. Також ПП містить основи для висновків РМСБО, які в стислому вигляді викладають позицію Ради. Проект стандарту обговорюється. Якщо визнано за необхідне, проводяться громадські слухання і тестування. Формується остаточна версія МСФЗ. Для випуску в якості стандарту необхідна проста більшість голосів членів Ради.

Затверджений текст МСФЗ направляється в усі країни – члени комітету для його перекладу та публікації, і лише після цього стандарт набуває чинності.

На сьогоднішній день під поняттям «Міжнародні стандарти фінансової звітності» розуміють:

- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (період прийняття: 1973 – 2002 рр.);
- Міжнародні стандарти фінансової звітності (період прийняття: 2003 р. – до сьогоднішнього дня);
- Інтерпретації, розроблені Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності та Постійно діючим комітетом з тлумачень, які роз'яснюють положення МСФЗ, що містять неоднозначні або неясні рішення. Тлумачення забезпечують однаковість в застосуванні стандартів.

Повний перелік стандартів та інтерпретацій наведений у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Перелік міжнародних стандартів та інтерпретацій

МСБО (IAS)	
МСБО (IAS) 1	Подання фінансової звітності
МСБО (IAS) 2	Запаси
МСБО (IAS) 7	Звіт про рух грошових коштів
МСБО (IAS) 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
МСБО (IAS) 10	Події після звітного періоду
МСБО (IAS) 12	Податки на прибуток
МСБО (IAS) 16	Основні засоби
МСБО (IAS) 17	Оренда (з 1 січня 2019 буде замінено на МСФЗ 16)
МСБО (IAS) 19	Виплати працівникам
МСБО (IAS) 20	Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
МСБО (IAS) 21	Вплив змін валютних курсів
МСБО (IAS) 23	Витрати на позики
МСБО (IAS) 24	Розкриття інформації про зв'язані сторони
МСБО (IAS) 26	Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення
МСБО (IAS) 27	Окрема фінансова звітність
МСБО (IAS) 28	Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства
МСБО (IAS) 29	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
МСБО (IAS) 32	Фінансові інструменти: подання
МСБО (IAS) 33	Прибуток на акцію
МСБО (IAS) 34	Проміжна фінансова звітність
МСБО (IAS) 36	Зменшення корисності активів

МСБО (IAS) 37	Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
МСБО (IAS) 38	Нематеріальні активи
МСБО (IAS) 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
МСБО (IAS) 40	Інвестиційна нерухомість
МСБО (IAS) 41	Сільське господарство
МСФЗ (IFRS)	
МСФЗ (IFRS) 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
МСФЗ (IFRS) 2	Платіж на основі акцій
МСФЗ (IFRS) 3	Об'єднання бізнесу
МСФЗ (IFRS) 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
МСФЗ (IFRS) 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
МСФЗ (IFRS) 8	Операційні сегменти
МСФЗ (IFRS) 9	Фінансові інструменти
МСФЗ (IFRS) 10	Консолідована фінансова звітність
МСФЗ (IFRS) 11	Спільна діяльність
МСФЗ (IFRS) 12	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання
МСФЗ (IFRS) 13	Оцінка справедливої вартості
МСФЗ (IFRS) 14	Відстрочені рахунки тарифного регулювання
МСФЗ (IFRS) 15	Дохід від договорів з клієнтами
МСФЗ (IFRS) 16	Оренда (з 1 січня 2019 року)
МСФЗ (IFRS) 17	Страхові контракти (з 1 січня 2021 року)
	Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств
Тлумачення	
ПКТ (SIC) 7	Введення євро
ПКТ (SIC) 10	Державна допомога: відсутність конкретного зв'язку з операційною діяльністю
ПКТ (SIC) 25	Податки на прибуток: зміни у податковому статусі суб'єкта господарювання або його акціонерів
ПКТ (SIC) 29	Угоди про концесію послуг: розкриття інформації
ПКТ (SIC) 32	Нематеріальні активи: витрати на сторінку в Інтернеті
КТМФЗ (IFRIC) 1	Зміни в існуючих зобов'язаннях за виведення з експлуатації, відновлення та подібних зобов'язаннях
КТМФЗ (IFRIC) 2	Частки членів кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти
КТМФЗ (IFRIC) 5	Права на частки у фондах на виведення з експлуатації, відновлення та екологічну реабілітацію
КТМФЗ (IFRIC) 6	Зобов'язання, що виникають внаслідок участі у специфічному ринку – відходів електричного та електронного обладнання
КТМФЗ (IFRIC) 7	Застосування методу перерахунку згідно з МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»
КТМФЗ (IFRIC) 10	Проміжна фінансова звітність і зменшення корисності
КТМФЗ (IFRIC) 12	Послуги за угодами про концесію
КТМФЗ (IFRIC) 14	МСБО 19: обмеження на активи з визначеною виплатою, мінімальні вимоги до фінансування та їхня взаємодія

КТМФЗ (IFRIC) 16	Хеджування чистих інвестицій в закордонну господарську одиницю
КТМФЗ (IFRIC) 17	Виплати негрошових активів власникам
КТМФЗ (IFRIC) 19	Погашення фінансових зобов'язань інструментами власного капіталу
КТМФЗ (IFRIC) 20	Витрати на розкривні роботи на етапі добування в кар'єрі
КТМФЗ (IFRIC) 21	Обов'язкові платежі
КТМФЗ (IFRIC) 22	Операції в іноземній валюті та сплачена авансом компенсація

Отже, з моменту свого заснування РМСБО (до 2001 року КМСБО) прийняла за основу всі МСБО та опублікувала Міжнародні стандарти фінансової звітності і «Концептуальну основу складання та подання фінансових звітів». Тобто за більше ніж 45 років своєї діяльності видано 41 МСБО (з яких сьогодні діє 25), 18 МСФЗ та Тлумачення (27). Більшу частину чинних стандартів вже переглядали раніше, що сприяло поліпшенню їхньої якості та поширенню.

4. Класифікація та структура міжнародних стандартів обліку і звітності

Міжнародні стандарти обліку і звітності розглядаються як стандарти та тлумачення, видані Радою з міжнародних стандартів обліку, які охоплюють:

- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
- міжнародні стандарти фінансової звітності;
- тлумачення ПКТ;
- КТМФЗ.

Вони поєднують правила обліку та звітності європейських країн та США.

Тлумачення Міжнародних стандартів фінансової звітності (Interpretations of International Accounting Standards) (КІМФЗ) роз'яснюють положення МСФЗ, що містять неоднозначні або неясні рішення. Тлумачення забезпечують однаковість в застосуванні стандартів.

МСФЗ передбачають не стільки суто стандартизацію певного набору методик, скільки використання методу професійного судження, нехай навіть суб'єктивного, що для вітчизняної бухгалтерії ще недавно вважалося неприйнятним.

Усі діючі на сьогодні стандарти групуються за таким темами:

1. Вступні стандарти

Принципи для підготовки та подання фінансової звітності

Основні фінансові звіти та облікова політика

МСБО (IAS) 1: Подання фінансової звітності

МСБО (IAS) 7: Звіт про рух грошових коштів

МСБО (IAS) 8: Облікові політики, зміни в облікових оцінках та

помилки

2. Основні стандарти
  - МСБО (IAS) 2: Запаси
  - МСБО (IAS) 18: Дохід (з 1 січня 2018 року МСФЗ 15 Дохід від договорів з клієнтами)
  - МСБО (IAS) 12: Податки на прибуток
  - МСБО (IAS) 37: Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
3. Стандарти за довгостроковими активами і зобов'язаннями
  - МСБО (IAS) 11: Будівельні контракти (з 1 січня 2018 року МСФЗ 15 Дохід від договорів з клієнтами)
  - МСБО (IAS) 16: Основні засоби
  - МСБО (IAS) 17: Оренда (з 1 січня 2019 року МСФЗ 16 Оренда)
  - МСБО (IAS) 20: Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
  - МСБО (IAS) 23: Витрати на позики
  - МСБО (IAS) 36: Зменшення корисності активів
  - МСБО (IAS) 38: Нематеріальні активи
  - МСБО (IAS) 40: Інвестиційна нерухомість
4. Часткові стандарти
  - МСФЗ (IFRS) 1: Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
  - МСФЗ (IFRS) 5: Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
  - МСБО (IAS) 21: Вплив змін валютних курсів
  - МСБО (IAS) 29: Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
5. Стандарти з оплати праці
  - МСБО (IAS) 19: Виплати працівникам
  - МСБО (IAS) 26: Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення
- МСФЗ (IFRS) 2: Платіж на основі акцій
6. Стандарти для підприємств, зареєстрованих на біржі
  - МСФЗ (IFRS) 8: Операційні сегменти
  - МСБО (IAS) 34: Проміжна фінансова звітність
  - МСБО (IAS) 33: Прибуток на акцію
7. Стандарти щодо розкриття інформації
  - МСБО (IAS) 10: Події після звітного періоду
  - МСБО (IAS) 24: Розкриття інформації про зв'язані сторони
8. Банківські стандарти
  - МСБО (IAS) 32: Фінансові інструменти: подання
  - МСБО (IAS) 39: Фінансові інструменти: визнання та оцінка
9. Галузеві стандарти
  - МСБО (IAS) 41: Сільське господарство
  - МСФЗ (IFRS) 6: Розвідка та оцінка запасів корисних копалин

10. Стандарти консолідації

МСБО (IAS) 27: Окрема фінансова звітність

МСБО (IAS) 28: Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства

МСФЗ (IFRS) 3: Об'єднання бізнесу

МСФЗ (IFRS) 10 Консолідована фінансова звітність

МСФЗ (IFRS) 11: Спільна діяльність

МСФЗ (IFRS) 12: Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання

Кожен із стандартів має певну структурну побудову, що включає в більшості випадків такі складові елементи:

– введення, в якому визначаються галузі обліку, на які поширюється дія конкретного стандарту, його цілі і завдання;

– розкриття основних понять та їх трактування;

– окремі положення, які розкривають індивідуальні особливості стандарту, тобто опис методологічних проблем та шляхів їх вирішення, в тому числі окремим розділом виділяються можливі альтернативні варіанти;

– вимоги до розкриття інформації, які встановлюють обсяг інформації, який повинен бути розкритий безпосередньо у фінансовій звітності та в примітках до неї;

– дату набрання чинності, тобто вказівку на період, з якого починає діяти стандарт або його окремі положення.

Зміст стандартів стислий і не містить докладних інструкцій стосовно кожної обставини. По-перше, тому що їх неможливо передбачити, по-друге, тому що міжнародні стандарти повинні бути (і є) достатньою мірою гнучкими, щоб охоплювати якомога більше національних стандартів різних країн.

Керуючись міжнародними стандартами обліку та звітності, бухгалтер повинен аналізувати, узагальнювати, робити висновки, а потім, на їх основі, приймати рішення про вибір тих чи інших методик.

МСФЗ можна структурувати за такими ознаками (рис. 2.1).

Концептуальний рівень охоплює не самі стандарти, а концептуальні засади, які включають:

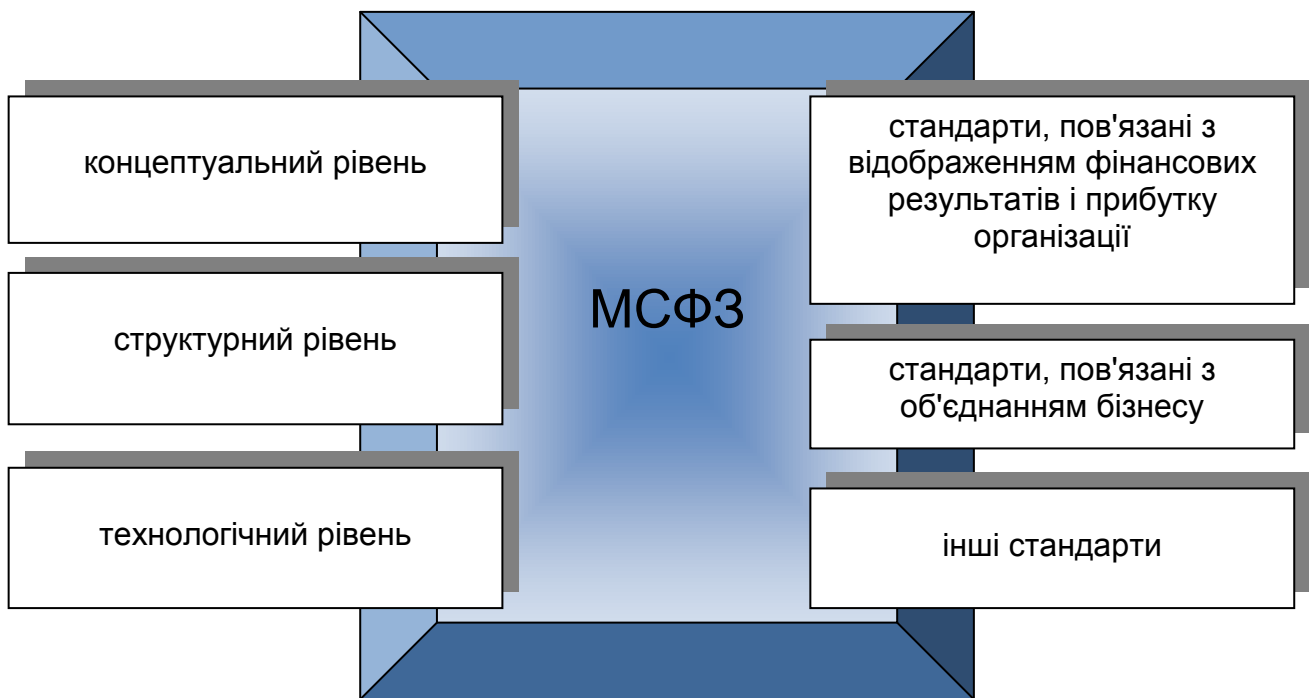
а) принципи МСФЗ;

б) елементи МСФЗ;

в) оцінку елементів;

г) концепції капіталу.

Принципи не є стандартом і не підміняють їх конкретні положення. Мета принципів – забезпечити послідовне і логічно витриману побудову МСФЗ. Вони створюють основу для професійних суджень.

Рис. 2.1. Групувальні ознаки МСФЗ

Структурний рівень МСФЗ об'єднує стандарти, пов'язані з правилами складання фінансової звітності та розкриття інформації. Така інформація подається в поясненнях до звіту про фінансове становище компанії і повинна максимально об'єктивно розкривати характер змін, що відбуваються в поточних операціях цієї організації. Необхідність розкриття інформації продиктована тим, що в самої фінансової звітності відображаються тільки ті статті, які можуть бути визнані компанією суттєвими. Це робиться з метою кращого сприйняття користувачами звітності інформації, яка міститься у фінансовій звітності. Тому у фінансовій звітності будь-яка інформація буде представлена в узагальненому вигляді. Відповідно, характер змін цих операцій повинен розкриватися в поясненнях до фінансового звіту.

Технологічний рівень об'єднує стандарти, пов'язані з підготовкою звітності щодо активів, майна, оренди компаній, а також правилами їх оцінки та відображення у звітах збитків від знецінення. Найбільший інтерес для користувачів звітності представляє стандарт 36 «Зменшення корисності активів», який сприяє найбільш достовірній оцінці в обліку і звітності активів компанії. Норми даного стандарту висувають необхідність постійного моніторингу дійсної вартості майна та інших активів компанії, що робить цю вартість найбільш достовірною та об'єктивною.

До рівня стандартів, пов'язаних з *правилами визнання виручки, визначення бази оподаткування за податками на прибуток* відносяться стандарти, пов'язані з відображенням податку на прибуток (доходи), виручки і прибутку на акцію.

Наступна група – це стандарти, пов'язані з *об'єднанням бізнесу*, і стандарти з підготовки консолідованої, а також сегментної звітності. 3

посиленням глобалізації світових ринків найбільший інтерес з цієї групи стандартів представляють стандарти, пов'язані з підготовкою консолідованої фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність являє собою об'єднання фінансової звітності двох і більше компаній. Процес підготовки консолідованої звітності включає підсумовування активів, зобов'язань, доходів і витрат, відображених в індивідуальних (окремих) звітах, з наступним виключенням внутрішньогрупових оборотів.

Решту стандартів можна об'єднати як *інші стандарти*. Дане групування стандартів умовне, воно корисне для систематизації управлінського і фінансового призначення стандартів.

Всі вищеперелічені групи стандартів взаємопов'язані між собою. Цей зв'язок проявляється в тому, що стандарти визначають, яка інформація є корисною (доречною), надійною та достовірною. А, як відомо, корисність і достовірність – найважливіші складові оптимізації процесу управління.

5. Сучасні тенденції розвитку МСФЗ в світі

Сьогодні вже можна говорити про те, що є сформована глобальна система бухгалтерського обліку на базі МСФЗ. Працюючий з 1973 року в Лондоні Комітет (Рада) з міжнародних стандартів є незалежним органом, метою якого є уніфікація принципів бухгалтерського обліку, що використовуються компаніями у всьому світі для складання фінансової звітності.

До кінця ХХ століття в КМСБО були представлені більше ніж сто країн світу. До початку ХХІ століття КМСБО затвердив понад 40 стандартів; деякі з них зазнали за час існування по дві-три редакції, а окремі були настільки модернізовані, що довелося змінити їх назви. Найстаріший з них діє в редакції 1992 року. Отже, МСФЗ – це постійно оновлювана жива система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в усьому світі.

В даний час фінансову звітність у повній відповідності з МСФЗ добровільно складають більше 40 тис. транснаціональних корпорацій, що мають понад 200 тис. дочірніх і залежних організацій по всьому світу. Європейська комісія заявила про те, що вона розглядає МСФЗ як основу для гармонізації фінансової звітності всередині Європейського Союзу. Ряд держав, в тому числі і Україна, вирішили привести у відповідність із МСФЗ свої національні правила бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності. Застосовувати принципи МСФЗ у своїй практиці обліку погодилися на даний момент близько 100 країн, у тому числі й Україна.

МСФЗ використовуються:

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку і звітності в багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні стандарти;

– фондовими біржами і регулюючими органами, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам подавати фінансові звіти відповідно до МСФЗ;

– наднаціональними органами, такими як Європейська комісія;

– Світовим банком, який вимагає від позичальників представлення фінансової звітності відповідно до МСФЗ;

– дедалі більшою кількістю підприємств, установ, організацій.

Існує декілька шляхів уніфікації та стандартизації національних облікових систем, основними з яких є:

а) застосування МСФЗ як національних стандартів без змін в «чистому вигляді»;

б) розробка національних стандартів бухгалтерського обліку на основі принципів МСФЗ;

в) розробка національних стандартів бухгалтерського обліку автономно від МСФЗ.

Таблиця 2.2

Підходи до застосування МСФЗ у різних країнах

№ з/п	Форма використання МСФЗ	Країни
1.	Національні стандарти розробляються автономно без використання основних концепцій МСФЗ	Австрія, Бельгія, Великобританія, Іспанія, Канада, Корея, Люксембург, Німеччина, Російська федерація, США, Фінляндія, Японія.
2.	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Посилання на МСФЗ відсутнє у національних стандартах, які можуть дати більший або менший вибір методів чи підходів	Бразилія, Ірландія, Литва, Словаччина, Чехія, Україна, Туреччина, Норвегія, Індія, Сінгапур, Південна Африка, Португалія, Маврикій, Мексика, Туреччина, Намібія, Португалія, Нідерланди, Норвегія, Україна Франція, Швейцарія
3.	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Але кожен національний стандарт містить розділ, в якому дається порівняльна характеристика цих стандартів з відповідними МСФЗ	Австралія, Гонконг, Данія, Італія, Нова Зеландія, Швеція, Чорногорія.
4.	При розробці національних стандартів враховуються норми і правила відповідних МСФЗ	Болгарія, Іран, Камбоджа, Китай, Молдова, Сирія, Словенія, Туніс, Узбекистан, Філіппіни, Чилі.
5.	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти, але з додатковими поясненнями	Вірменія, Гаїті, Гондурас, Грузія, Домініканська Республіка, Еквадор, Киргизстан, Кіпр, Кувейт, Непал, Латвія, Мальта, Македонія, Оман, Пакистан, Панама, Румунія, Тринідад і Тобаго, Хорватія.

6.	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти. По питаннях, які не розкриті в МСФЗ, розробляються власні національні стандарти	Малайзія, Папуа-Нова Гвінея
7.	МСФЗ використовуються як національні стандарти, але в окремих випадках вони можуть бути пристосовані до місцевих вимог та обставин	Албанія, Бангладеш, Барбадос, Йорданія, Замбія, Зімбабве, Кенія, Колумбія, Польща, Свазіленд, Судан, Таїланд, Уругвай, Ямайка
8.	Національні стандарти відсутні. МСФЗ формально не визнані але, як правило, використовуються	Ботсвана, Лесото

На сьогоднішній день за інформацією Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та компанії Deloitte Touche Tohmatsu Limited використання МСФЗ у різних країнах світу характеризується такими даними (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Використання МСФЗ у світі

Вимоги щодо використання МСФЗ	Кількість країн	
	Для лістингових компаній	Для нелістингових компаній
МСФЗ не дозволені до використання	22	28
МСФЗ дозволені до використання	25	47
МСФЗ обов'язкові для деяких компаній	9	38
МСФЗ обов'язкові для всіх компаній	98	30
Фондова біржа відсутня	21	–
Інформація відсутня	–	32
Всього	175	175

Зауважимо, що реально оцінити розповсюдженість МСФЗ досить складно, адже доступна інформація є досить суперечливою, а деяка взагалі відсутня. Аналізуючи інформацію зі 175 країн, компанія Deloitte зазначає, що національні GAAP окремих країн «базуються на», «схожі з» або «приведені у відповідність до» МСФЗ. Крім цього, існують суттєві відмінності у термінології, класифікації стандартів, іноді МСФЗ приймаються не у повному обсязі тощо. Таким чином, наведена в таблиці інформація означає лише пряме використання МСФЗ в окремих країнах або регіонах. До країн, які використовують МСФЗ відноситься більшість країн-членів ЄС, які з 2005 року згідно з регламентом 1606/2002, що був затверджений Європарламентом та Радою ЄС в 2002 році, консолідована фінансова звітність лістингових компаній починаючи з січня 2005 року повинна готуватися відповідно до МСФЗ. Країнам-членам ЄС надається право самостійно вирішувати питання щодо обов'язкової вимоги, дозволу або заборони застосування МСФЗ при складанні консолідованої звітності нелістингових компаній та річної звітності лістингових/нелістингових компаній. ЄС прийняв практично всі МСФЗ,

хоча існує часовий проміжок у прийнятті декількох останніх МСФЗ, і один аспект МСБО 39 був змінений.

Узагальнивши наведені дані зазначимо, що на сьогоднішній день МСФЗ дозволені або обов'язкові до використання повністю чи частково для лістингових компаній у 132 країнах та для нелістингових компаній – у 115 країнах. Таке поширення МСФЗ свідчить про їх глобальне визнання.

Практика свідчить, що ухвалення і дотримання МСФЗ забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів і інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації у сфері бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності і зростання довіри до її показників у всьому світі.

6. Застосування МСФЗ в Україні

Україна прямує до вступу в європейський економічний простір, що не можливо без відповідної системи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. То ж питання впровадження МСФЗ є необхідною умовою цього поступу.

Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні передбачає поступовий перехід суб'єктів господарювання на складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ.

Україна пішла шляхом розробки національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), які ґрунтуються на основних концепціях МСФЗ. Незважаючи на те, що П(С)БО та МСФЗ мають однакову концептуальну основу, між ними існує певна невідповідність, пов'язана із тим, що прийняття, запровадження та трансформація фінансової звітності відповідно до МСФЗ в окремо взятій країні відбувається в середовищі та під впливом певних економічних, політичних, правових і культурних чинників. У зв'язку із цим при запровадженні МСФЗ можуть виникати певні труднощі, як це сталося й в Україні.

У додатку В наведено порівняльну характеристику міжнародних стандартів обліку та звітності та вітчизняних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Найбільш суттєва відмінність МСФЗ від П(С)БО – увага до деталей. Крім форм фінансової звітності, практично ідентичних до вітчизняних, МСФЗ передбачає велику кількість приміток, які детально розкривають суть операцій. Наприклад, в П(С)БО відсутній звіт, що розкриває інформацію в розрізі сегментів бізнесу, немає вимог про розкриття інформації про суми невикористаних кредитних коштів, про виділення сум, що відносяться до часток участі в спільній діяльності. МСФЗ містять більш докладні вимоги щодо розкриття інформації про облікову політику тощо.

МСФЗ – це наднаціональні документи, які повинні опиратись на певні закони. Специфічним законом для Міжнародних стандартів фінан-

сової звітності є Концептуальна основа фінансової звітності (КОФЗ), що не є стандартом, однак служить підґрунтям для розробки самих стандартів.

Стосовно перспектив введення МСФЗ, можна зазначити, що вони виступають ефективним інструментом підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для доходів і витрат, оцінює активи і зобов'язання, яка надає можливість об'єктивно розкривати і відображати наявні фінансові ризики у суб'єктів звітування, а також порівнювати результати діяльності з метою забезпечення адекватного оцінювання потенціалу та прийняття відповідних управлінських рішень.

Таким чином, процес переходу до використання МСФЗ доречно розглядати як один з основних факторів продовження та активізації реформи бухгалтерського обліку в країні.

Як відомо, урядом у 1998 році було прийнято Програму реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням МСФЗ в Україні.

Пізніше, у 2007 році Кабінетом міністрів було затверджено Стратегію застосування МСФЗ, що визначила законодавче регулювання порядку застосування міжнародних стандартів.

У 2010 році Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку затвердила порядок заповнення форм розкриття інформації та змін до них емітентами акцій та облігацій підприємств, які знаходяться у лістингу організатора торгівлі.

У 2011 році Верховна Рада приймає зміни до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Відповідно до цих змін, публічні акціонерні товариства та фінансові установи повинні подавати звіти за МСФЗ. Зміни набули чинності з 2012 року.

У 2013 році Міністерством фінансів України були затверджені нові форми фінансової звітності для підприємств, що використовують міжнародні стандарти фінансової звітності.

МСФЗ в Україні застосовуються як в обов'язковому порядку, так і на добровільних засадах.

Обов'язковим застосування МСФЗ є для:

- банків (із 01.01.2011 року);
- публічних акціонерних товариств, страхових компаній (із 01.01.2012 року);
- підприємств, які надають фінансові послуги, крім страхування і пенсійного забезпечення (розділ 64 КВЕД ДК 009:2010), за винятком діяльності з управління активами (група 64.3 КВЕД ДК 009:2010), та недержавне пенсійне забезпечення (група 65.3 КВЕД ДК 009:2010) (із 01.01.2013 року);
- підприємств, що здійснюють допоміжну діяльність у сферах фінансових послуг і страхування (розділ 66 КВЕД ДК 009:2010) (із 01.01.2014 року);

– кредитних спілок, підприємств, що здійснюють діяльність з управління активами (група 64.3 КВЕД ДК 009:2010) (із 01.01.2015 року).

Решта підприємств, крім перелічених вище, можуть застосовувати МСФЗ на добровільних засадах. Міністерство фінансів у листі від 06.03.2012 року № 31-08410-07-29/5792 наголосило, що під час складання фінансової звітності за МСФЗ не потрібно додатково складати таку звітність за національними П(С)БО.

Міністерство фінансів у своєму листі «Про застосування міжнародних стандартів фінансової звітності» від 29.12.17 р. № 35210-06-5/37175 щодо дати переходу на МСФЗ, зазначило, що звітувати за МСФЗ необхідно:

– великим підприємствам (у яких є відповідність щодо щонайменше з двох із таких критеріїв, які визначені Законом № 996-XIV:

а) балансова вартість активів – понад 20 млн. євро;

б) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – понад 40 млн. євро;

в) середня кількість працівників – понад 250 осіб);

– підприємствам, які провадять діяльність із видобутку корисних копалин загальнодержавного значення;

– емітентам цінних паперів, цінні папери яких допущено до біржових торгів.

Отож, Міністерство фінансів визначило, що датою переходу на МСФЗ для підприємств, які вперше застосовуватимуть МСФЗ, є 01.01.18 р. Також ці суб'єкти господарювання можуть обрати датою переходу на МСФЗ 01.01.17 р.

Якщо дата переходу на МСФЗ 01.01.18 р., то:

– складають баланс станом на 01.01.18 р. за вимогами П(С)БО (мова йде про вступний баланс, який складають відповідно до нової облікової політики за МСФЗ);

– для складання попередньої фінансової звітності за МСФЗ за 2018 р. і першої фінансової звітності за МСФЗ за 2019 р. застосовують МСФЗ, які будуть чинні на 31.12.19 р., з урахуванням винятків, визначених у МСФЗ 1;

– у фінансовій звітності за звітні періоди 2018 р. не наводять порівняльної інформації за 2017 р. (окрім балансу);

– перша фінзвітність, складена за МСФЗ, за 2019 р. має містити інформацію в балансі станом на 01.01.18 р., 31.12.18 р., 31.12.19 р. та звіти про фінансові результати, звіти про рух грошових коштів, зміни у власному капіталі за 2018 та 2019 рр., відповідні примітки, у т. ч. порівняльну інформацію.

Якщо ж датою переходу на МСФЗ є 01.01.17 р., то:

– у фінзвітності в 2018 р. наводять порівняльну інформацію за 2017 р., трансформовану відповідно до вимог МСФЗ;

– складають баланс станом на 01.01.17 р. за вимогами МСФЗ;

– для складання попередньої фінзвітності за МСФЗ за 2017 р. і першої фінзвітності за МСФЗ за 2018 р. застосовують МСФЗ, чинні на 31.12.18 р., з урахуванням винятків, визначених у МСФЗ 1;

– перша фінансова звітність, складена за МСФЗ, за 2018 р. має містити інформацію в балансі станом на 01.01.17 р., 31.12.17 р., 31.12.18 р. та звіти про фінансові результати, звіти про рух грошових коштів, зміни у власному капіталі за 2017 та 2018 рр., відповідні примітки, у т. ч. порівняльну інформацію.

Перелік компаній, які зобов'язані звітувати за міжнародними стандартами, закріплено в ч. 2 ст. 121 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV. До них належать:

1) підприємства, що становлять суспільний інтерес.

До таких суб'єктів господарювання належать:

– емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів;

– банки;

– страховики;

– пенсійні фонди (крім мікро- і малих);

– інші фінансові установи (крім мікро- та малих);

– усі великі підприємства⁵.

2) публічні акціонерні товариства;

3) підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, визначеними Кабінетом міністрів. В основному мовиться про фінансові компанії, прописані в п. 2 Порядку № 419;

4) підприємства, які видобувають корисні копалини загальнодержавного значення⁶.

Ведення бухгалтерського обліку та формування звітності за МСФЗ здійснюється, насамперед, в інтересах власників підприємств. Основні переваги застосування міжнародних стандартів обліку та звітності:

– чітко визначає майновий стан власників суб'єктів господарювання;

– облік здійснюється не тільки заради забезпечення фіксації господарських операцій, майна підприємства, він дозволяє контролювати виконання підприємством зобов'язань, наявність і рух майна, ефективного використання матеріальних та фінансових ресурсів;

---

⁵ Щоб перевірити, чи належить підприємство до великих компаній, слід орієнтуватись на умови (критерії), закріплені в ч. 2 ст. 2 Закону № 996-XIV, а не в ст. 55 ГКУ, як раніше. Якщо як мінімум два критерії виконано – підприємство належить до великих підприємств, а отже доведеться перейти на МСФЗ. Коли ж лише один або й узагалі жоден не дотримано – компанія у групі середніх, малих чи мікро- (залежно від того, яким відповідає), тож можна складати фінансову звітність за П(С)БО.

⁶ Перелік корисних копалин загальнодержавного значення визначено постановою КМУ від 12.12.94 р. № 827. Цей список містить не лише «традиційні» корисні копалини (наприклад, антрацит, залізні та марганцеві руди, вапняк, глина тощо), а й різного роду підземні води (мінеральні, питні, промислові, технічні тощо). (Додаток А).

- дозволяє здійснювати ефективний фінансовий аналіз підприємства щодо його ліквідності та платоспроможності;
- дає можливість реального прогнозу щодо майбутньої діяльності підприємства;

- фінансова звітність, яка підготовлена за МСБО, є доступною не тільки для фахівців, а й для широкого кола користувачів.

Серед основних переваг на макроекономічному рівні економіки можна виділити наступні:

- надходження іноземних інвестицій в економіку країни;
- більша прозорість звітності вітчизняних компаній, і як наслідок, покращення іміджу бізнесу за кордоном;
- глибша інтеграція економіки країни у світову економічну систему;
- підвищення якості статистичної інформації і можливість її порівняння.

Застосування МСФЗ може бути корисним і для тих українських компаній, які не збираються поки виходити на західні фінансові ринки. Ефект полягає в забезпеченні менеджерів інформацією, яка підвищує ефективність управління, зміцнює систему корпоративної поведінки, а отже, й довіру до менеджменту.

Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності може спричинити як позитивні, так і негативні наслідки для компаній. Сама по собі звітність не гарантує припливу інвестицій. Перехід на МСФЗ вимагатиме від компаній додаткових трудових і фінансових витрат, а оцінити позитивні економічні наслідки від нововведення на початковому етапі буде досить важко.

Дуже гостро щодо запровадження міжнародних стандартів стоїть проблема контролюючих інститутів – на сьогодні чітко не визначено, який орган відповідатиме за контроль дотримання МСФЗ.

Однак, перевагами використання фінансових звітів, складених за МСФЗ, є:

- а) об'єктивність, порівнюваність та відповідність потребам користувачів фінансової звітності, складеної за МСФЗ;

- б) задоволення потреб користувачів фінансової звітності завдяки активному підходу Ради з МСФЗ до відстеження змін цих потреб;

- в) полегшення процесу гармонізації стандартів і, таким чином, підвищення порівнюваності і «прозорості» незалежно від країни або галузі;

- г) підвищення довіри і зрозумілості серед іноземних користувачів;

- г) доступ до міжнародних ринків капіталу.

Таким чином, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності.

МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок форму-

вання звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан організації. У зв'язку з цим цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також. Це ще раз підтверджує необхідність і корисність процесу впровадження МСФЗ для всіх секторів економіки України.

Перехід на МСФЗ надасть українським підприємствам можливість залучення до ринку міжнародних капіталів, а сформована звітність відрізнятиметься високою інформативністю та корисністю для користувачів. Це один із раціональних шляхів удосконалення бухгалтерського обліку, оскільки концепція створення міжнародних стандартів ґрунтується на створенні єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та увібрала всі найкращі якості міжнародного досвіду ведення бухгалтерського обліку.

Стосовно перспектив введення МСФЗ, можна зазначити, що вони виступають ефективним інструментом підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для доходів і витрат, оцінює активи і зобов'язання, яка надає можливість об'єктивно розкривати і відображати наявні фінансові ризики у суб'єктів звітування, а також порівнювати результати діяльності з метою забезпечення адекватного оцінювання потенціалу та прийняття відповідних управлінських рішень. Таким чином, процес переходу до використання МСФЗ доречно розглядати як один з основних факторів продовження та активізації реформи бухгалтерського обліку в країні.

Впровадження МСФЗ потребує тривалого часу й значних зусиль. Та для України, яка прямує до вступу в Європейський економічний простір впровадження МСФЗ є необхідною умовою. При застосуванні МСФЗ виникають певні труднощі, пов'язані з регулюванням, мотивацією, культурою та менталітетом, масштабом, освітою, перекладом, доступністю вмісту, їх складністю та структурою. Однак, використовуючи світовий досвід та шлях пострадянських країн, Україна може зробити все для уникнення помилок цих країн, і використати їх позитивний досвід у впровадженні МСФЗ, враховуючи при цьому особливості власної країни.

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТУАЛЬНА І МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1. *Мета концептуальної основи, структура та сфера застосування.*
2. *Користувачі фінансової звітності.*
3. *Мета фінансової звітності.*
4. *Основоположні принципи (припущення) фінансової звітності.*
5. *Якісні характеристики корисної фінансової інформації для фінансової звітності.*
6. *Елементи фінансової звітності:*
  - а) *для оцінки фінансового стану;*
  - б) *для характеристики результатів господарської діяльності.*
7. *Критерії визнання елементів фінансової звітності.*
8. *Способи оцінки елементів фінансової звітності.*
9. *Концепції капіталу і збереження капіталу.*
10. *Відмінності Концептуальної основи та П(С)БО.*

1. Мета концептуальної основи, структура та сфера застосування

Багато компаній по всьому світу подають свою фінансову звітність користувачам. Фінансова звітність в різних країнах може виявитися схожою, проте існують відмінності, зумовлені соціальними, економічними та правовими умовами. Крім того, при встановленні національних вимог в різних країнах орієнтуються на потреби різних груп користувачів.

Діяльність РМСБО націлена на усунення зазначених розбіжностей шляхом гармонізації нормативної бази, облікових стандартів і порядку складання фінансової звітності.

Для розуміння і практичного застосування стандартів важливе значення має *Концептуальна основа фінансової звітності* (далі – Концептуальна основа). Вона містить концепції, на яких ґрунтується фінансова звітність загального призначення. Однак Концептуальна основа не входить до складу МСФЗ. Через це, у разі виникнення суперечності між Концептуальною основою та окремим стандартом, пріоритетними є вимоги МСФЗ. Подальше вдосконалення стандартів сприяє узгодженню МСФЗ з їхньою Концептуальною основою.

Головною причиною розробки і прийняття Концептуальної основи фінансової звітності була наявність відмінностей у звітності різних країн, а саме: використання різних визначень елементів фінансових звітів, критеріїв визнання статей фінансових звітів та вибір різних баз оцінки.

У 1989 році була опублікована *Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів*, яка замінена Радою з міжнародних стандартів у 2010 році на *Концептуальну основу фінансової звітності*.

На сьогодні Концептуальна основа складається з таких розділів (рис. 3.1).

Концептуальна основа фінансової звітності

Розділ 1 – «Мета фінансової звітності загального призначення»

Розділ 2 – (відсутній) йтиметься про концепцію суб'єкта господарювання, що звітує

Розділ 3 – «Якісні характеристики корисної фінансової інформації»

Розділ 4 – текст «Концептуальної основи (1989 р.)», який залишився

Рис. 3.1. Формат Концептуальної основи фінансової звітності

Концептуальна основа виступає основою розроблених Міжнародних стандартів. Вона встановлює концепції, покладені в основу складання і подання фінансових звітів для зовнішніх користувачів (рис. 3.2).

Уряди країн можуть визначати відмінні або додаткові вимоги до фінансової звітності, ніж розкриті в Концептуальній основі, але такі вимоги не повинні впливати на фінансові звіти, які публікуються для інших користувачів.

Метою Концептуальної основи є:

а) допомагати Раді в розробці майбутніх МСФЗ та в перегляді існуючих МСФЗ;

б) допомагати Раді в подальшій гармонізації регулюючих положень, стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних з поданням фінансових звітів шляхом надання основи для зменшення кількості альтернативних облікових підходів, дозволених МСФЗ;

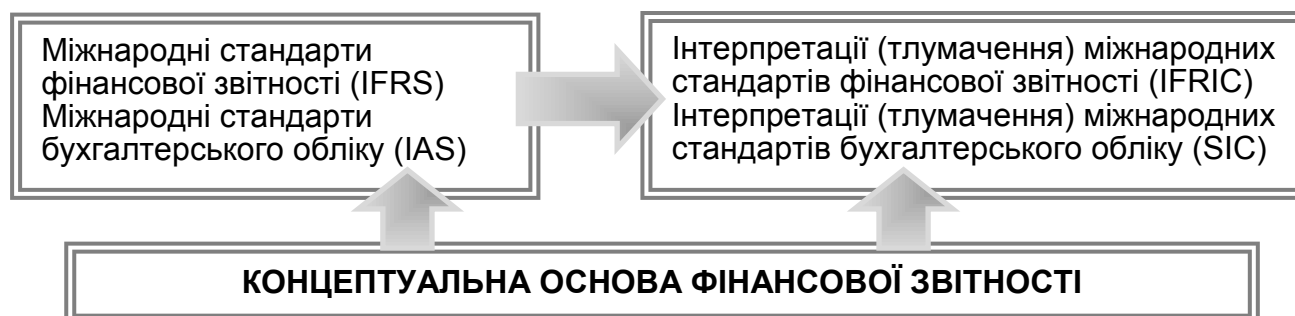
в) допомагати національним органам з розробки стандартів у розробці національних стандартів;

г) допомагати особам, які складають фінансові звіти, застосовувати МСФЗ і розглядати питання, які ще мають стати предметом МСФЗ;

ґ) допомагати аудиторам при підготовці висновку щодо відповідності фінансових звітів МСФЗ;

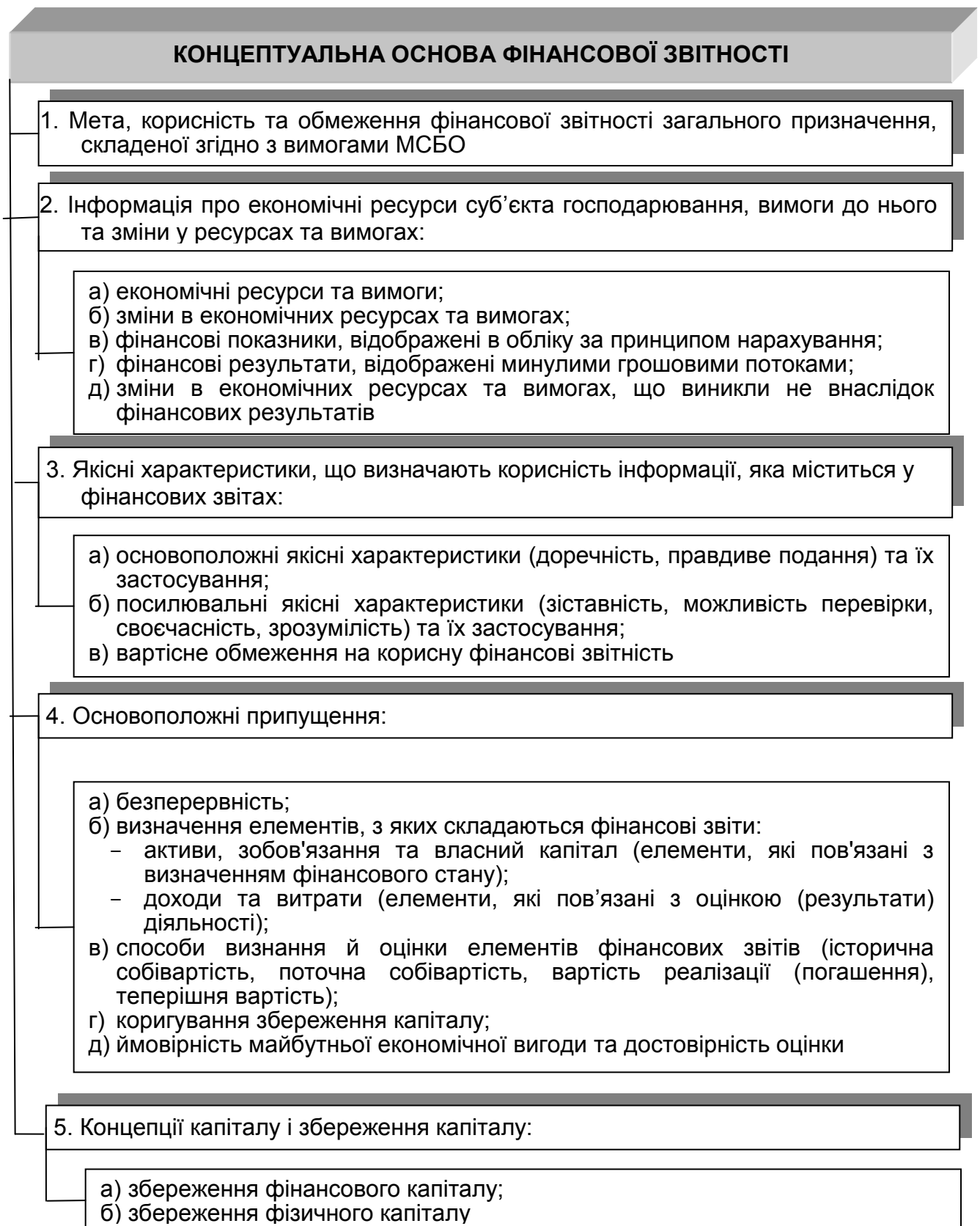
д) допомагати користувачам фінансових звітів у питаннях тлумачення інформації, яка міститься у фінансових звітах, складених згідно з МСФЗ;

е) надавати інформацію тим, хто виявляє зацікавленість у діяльності РМСБО, про його підходи у формулюванні МСФЗ.

Рис. 3.2. Зв'язок Концептуальної основи з міжнародними стандартами

Концептуальна основа має відповідну структуру (сферу застосування), що охоплює ряд важливих питань, відображених на рисунку 3.3.

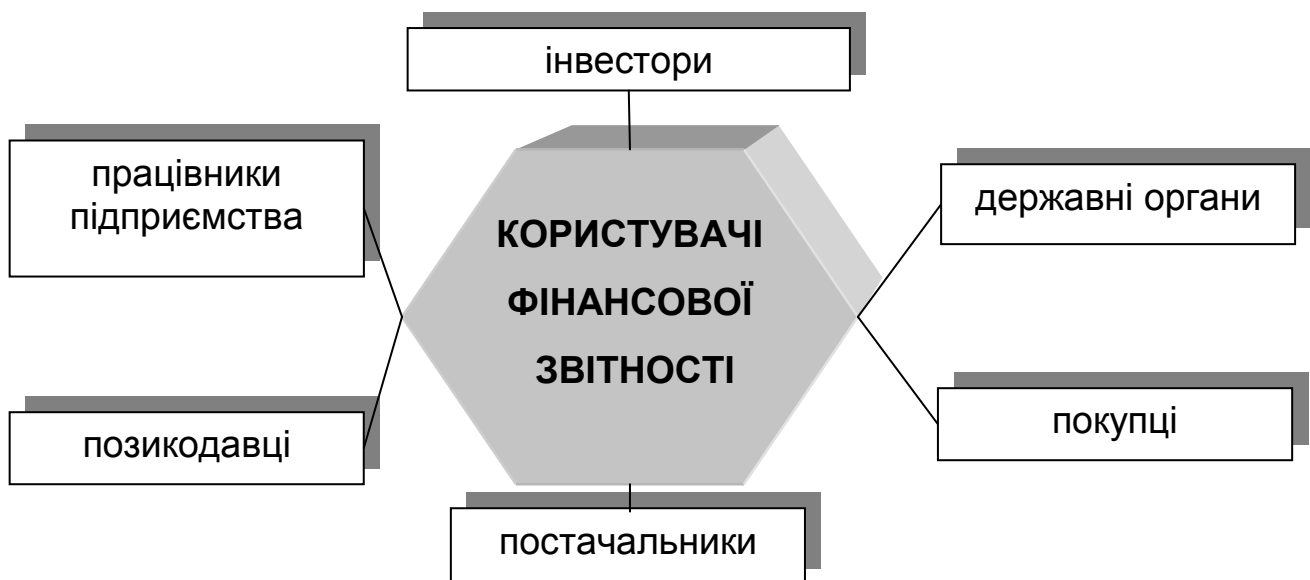
**Рис. 3.3. Сфера застосування
Концептуальної основи фінансової звітності**

2. Користувачі фінансової звітності

Бухгалтерський облік служить задоволенню інформаційних потреб різних груп користувачів.

Деякі користувачі можуть отримувати крім фінансової звітності також і додаткову інформацію. Однак, багатьом з них, в основному доводиться покладатися на фінансову звітність як джерело фінансової інформації.

Згідно з міжнародними стандартам, користувачі фінансової звітності поділяються у відповідності до їх потреб на окремі групи (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Користувачі фінансової звітності згідно Концептуальної основи фінансової звітності

Інвестори, які вкладають капітал (а це має певний ризик), та їх консультанти, яких цікавить ризик і прибутковість інвестицій. Вони здійснюють визначення того необхідно знати, чи варто купувати, зберігати або продавати інвестиції (свої акції), а також проводять оцінку можливостей компанії виплачувати дивіденди.

Працівники підприємства та їх представники проводять оцінку та зацікавлені в стабільності і рентабельності свого підприємства. Для них також важлива здатність компанії забезпечувати зайнятість, розширення робочих місць; вони оцінюють здатності роботодавця щодо виплати заробітної плати, пенсій та інших винагород.

Позикодавці здійснюють оцінку доцільності надання позики; оцінку можливостей своєчасного отримання відсотків за позиками і повернення наданих позик у встановлені терміни.

Постачальники зацікавлені у визначенні здатності суб'єкта господарювання своєчасно оплатити рахунки. Торгові кредитори, як правило, виявляють короткотерміновий інтерес до підприємства на відміну від позикодавців.

Покупці проводять оцінку стану підприємства, особливо у випадку довгострокових контрактів та відносин з підприємством.

Державні органи здійснюють регулювання діяльності підприємства, виділення коштів, визначення фіскальної політики щодо оподаткування суб'єкта господарювання, визначення національного доходу та отримання інших статистичних показників; опублікування інформації про тенденції розвитку підприємства, а також про масштаби його діяльності, включаючи кількість штатних працівників та внесок цього суб'єкта господарювання у національну економіку.

У кожного користувача фінансової звітності є свої вимоги до її змісту. На жаль, підприємство не в силах задовольнити всі запити. Як показує практика, підприємства змушені вести й інші види обліку, наприклад, податковий облік, управлінський облік та інші, які відрізняються від бухгалтерського обліку або за об'єктами, або за методикою здійснення.

Фіскальні органи, як правило, виступають споживачами інформації податкового обліку, внутрішні користувачі – управлінського, а зовнішні фінансові користувачі – фінансового обліку.

Серед зазначених вище потреб можна виділити загальні для всіх користувачів. Так, якщо фінансова звітність буде відповідати інформаційним потребам інвесторів, то вона також буде відповідати і більшій частині потреб інших користувачів.

Основну відповідальність за подання фінансової звітності несе керівництво компанії.

3. Мета фінансової звітності

Основою метою фінансової звітності, згідно Концептуальної основи, є надання фінансової інформації про суб'єкт господарювання, що звітує. Вона є корисною для нинішніх та потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів у прийнятті рішень про надання ресурсів цьому суб'єктові господарювання.

Це інформація про фінансовий стан, результати діяльності і зміни у фінансовому стані підприємства, для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень (рис. 3.5).

Рис.3.5. Мета фінансових звітів згідно Концептуальної основи

Концептуальна основа фінансової звітності та Міжнародні стандарти оперують поняттям «фінансові звіти загального призначення», під якими розуміють фінансову звітність, яка оприлюднюється.

Фінансова звітність загального призначення – це звіти, що відповідають потребам тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб.

Користувачами таких фінансових звітів є інвестори, кредитори, керівники різних підрозділів, працівники, постачальники, покупці, інші клієнти, урядові установи та громадськість.

Багато нинішніх та потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів не можуть вимагати від суб'єктів господарювання надати інформацію безпосередньо їм і повинні покладатися на фінансові звіти загального призначення стосовно великої частини необхідної їм інформації.

Фінансові звіти загального призначення не надають і не можуть надати всю інформацію, необхідну нинішнім та потенційним інвесторам, позикодавцям та іншим кредиторам.

Фінансові звіти є структурованим фінансовим відображенням фінансового стану підприємства і операцій, які здійснюються ним. Фінансова звітність показує результат діяльності апарату управління компанії та те, як керівництво підприємства розпоряджається довіреними йому ресурсами.

Ті користувачі, які бажають оцінити рівень керівництва, роблять це з метою прийняття рішень про те, чи варто утримувати, продавати або збільшувати свої інвестиції, а також про те, чи варто зберегти (або ж замінити) керівництво.

Інформація про фінансове становище наводиться у бухгалтерському балансі; інформація про результати діяльності – у звіті про прибутки та збитки; інформація про зміну фінансового стану – у звіті про зміну капіталу та звіті про рух грошових коштів.

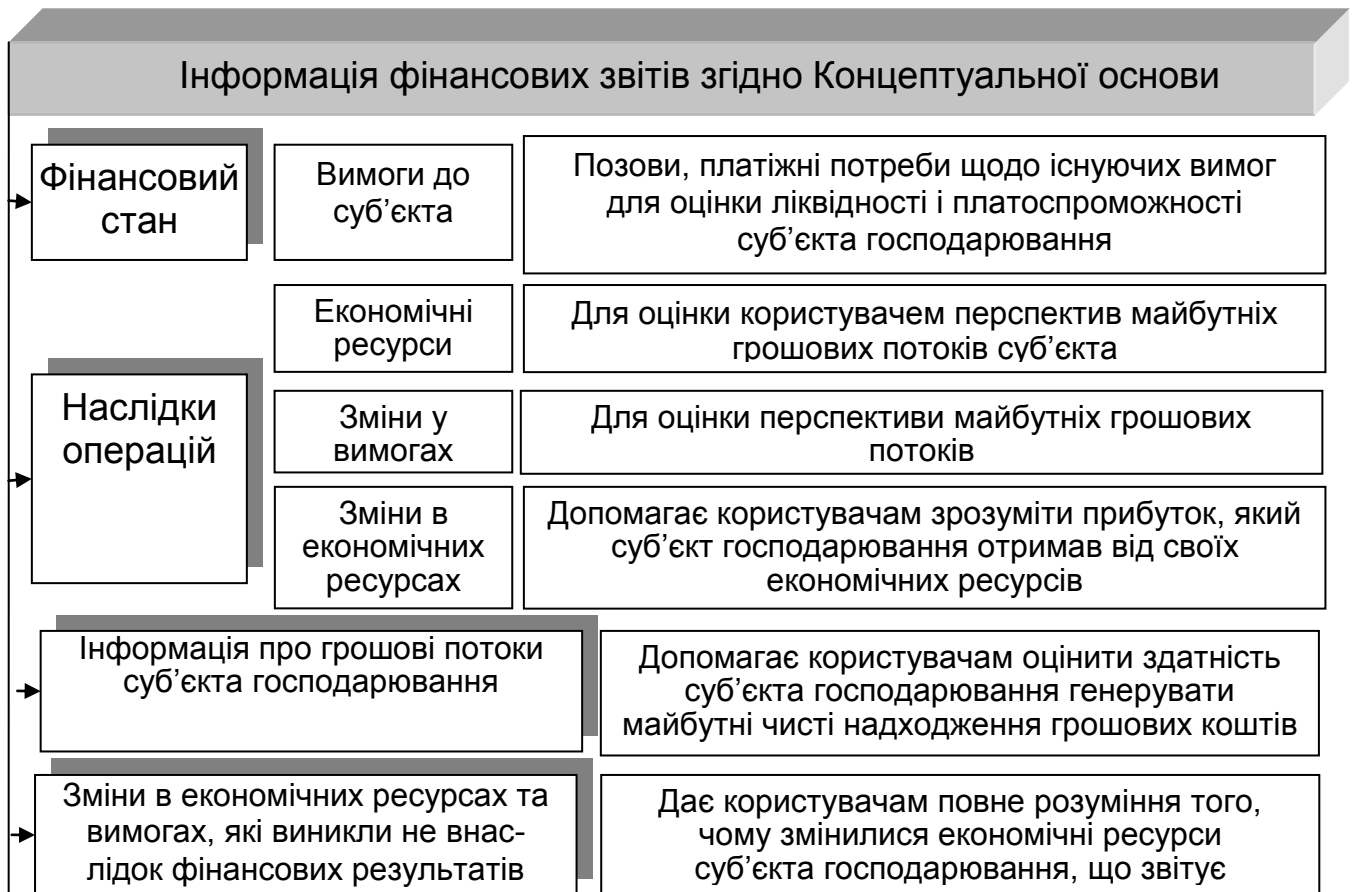
У фінансовій звітності відображаються фінансові результати минулих подій і додатково міститься нефінансова інформація.

Отже, фінансові звіти загального призначення надають таку інформацію (рис. 3.6):

- 1) фінансовий стан,
- 2) наслідки операцій та інших подій, які змінюють економічні ресурси,
- 3) минулі фінансові показники,
- 4) те, як управлінський персонал виконав свої обов'язки.

Для досягнення своєї мети фінансова звітність загального призначення повинна:

- складатися на базі відповідних припущень,
- володіти відповідними якісними характеристиками,
- містити інформацію, що задовольняє критерії визнання і оцінки відповідним чином.

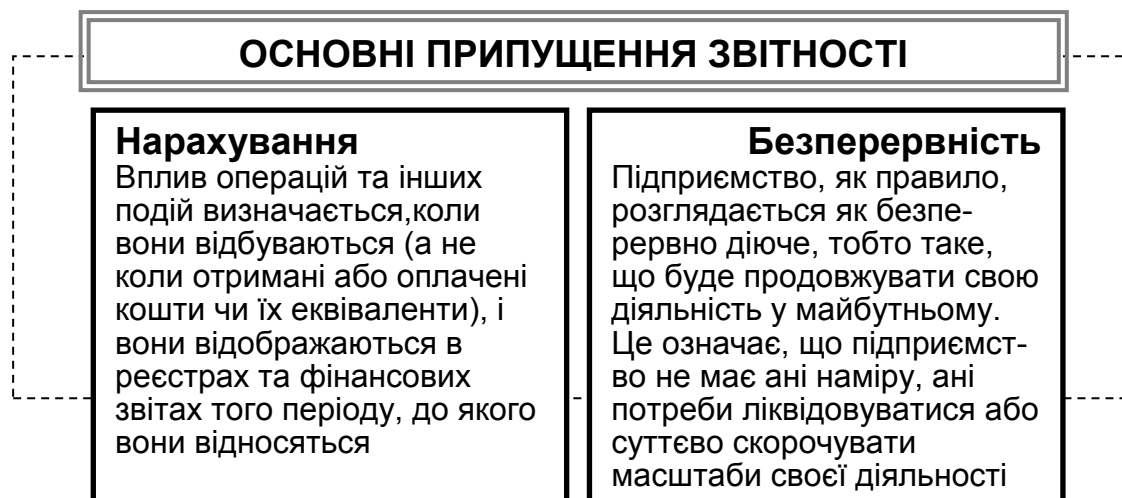

Рис. 3.6. Інформація фінансових звітів загального призначення згідно Концептуальної основи

4. Основоположні принципи (припущення) фінансової звітності

У процесі підготовки та складанні фінансової звітності лежать два основні базові припущення (рис. 3.7), які розкрито в МСБО 1 «Подання фінансової звітності» і частково в Концептуальній основі:

1. Принцип нарахування (accrual basis);
2. Принцип безперервності діяльності (going concern).

Рис. 3.7. Базові припущення фінансової звітності згідно міжнародних стандартів обліку та звітності

Першим основоположним принципом є *облік за методом нарахувань*. Згідно з цим методом результати інших операцій та інших подій визнаються за фактом їх здійснення, а не тоді, коли грошові кошти та їх еквіваленти отримані або виплачені. Вони відображаються в облікових записах і включаються у фінансову звітність періодів, до яких відносяться.

Фінансова звітність інформує користувача не лише про минулі операції, пов'язані з виплатою та отриманням грошових коштів, але й про зобов'язання сплатити гроші в майбутньому, а також про ресурси, які будуть отримані в майбутньому. Ця інформація надзвичайно важлива для користувачів при прийнятті економічних рішень.

Приклад 3.4.1: у грудні 2017 року компанія купує актив, який повинен бути сплачений у наступному році. У звітності за 2017 рік повинна бути відображена кредиторська заборгованість перед постачальником. Для користувачів це буде означати, що компанія має виплатити грошові кошти у наступному 2018 звітному році.

Приклад 3.4.2: у грудні 2017 компанія продає частину товарів в кредит. Грошові кошти від покупця вона отримує у лютому 2018 року. Продаж слід відобразити в грудні 2017 року, а не тоді, коли будуть фактично отримані грошові кошти.

Приклад 3.4.3: у грудні 2017 року компанія вносить плату за оренду приміщення на наступний рік за період з січня по березень 2018 року. Витрати з оренди розподіляються між зазначеними трьома місяцями 2018 року, а не відносяться повністю на витрати того місяця, коли оренда була оплачена (грудень, 2017 року).

Приклад 3.4.4: у листопаді 2017 року фірма купує в кредит деякі товари, які оплачує коштами в лютому 2018 року. У звітності даної фірми за грудень 2017 року відображається кредиторська заборгованість постачальникам, попереджаючи користувачів про зобов'язання виплатити грошові кошти в майбутньому.

Другий основоположний принцип – *безперервність діяльності*, який означає, що компанія нормально діє і буде діяти в найближчому в для доступного огляду майбутньому й надалі. Фінансова звітність при цьому складається виходячи з припущення продовження господарської діяльності компанії в даний час і в майбутньому.

Таким чином, передбачається, що компанія не збирається та не очікує ліквідації або суттєвого скорочення масштабів своєї діяльності. Якщо такий намір (або необхідність) існує, то фінансова звітність може складатися на інших підставах, в такому випадку інформація про такі відповідні підстави (основи) підлягає окремому розкриттю.

Приклад 3.4.5: допущення безперервності діяльності. Банки надають кредити на певних умовах, в тому числі, виходячи з стійкості фінансового становища клієнтів. Порушення таких умов може послужити підставою для відмови клієнтові в наданні кредиту. При таких обставинах, якщо тільки клієнт не зможе забезпечити

альтернативне джерело фінансування, фінансову звітність не потрібно було складати виходячи з припущення безперервності діяльності.

Згідно принципу безперервності діяльності вважається, що підприємство було, є і буде. В цих умовах облік ведеться за звичайними правилами. Активи оцінюються виходячи з припущення безперервності діяльності, яка не передбачає здійснення вимушеної продажу, яка могла б привести до зменшення їхньої продажної ціни.

Підприємство зобов'язане розкривати заходи, направлені на дотримання принципу безперервності діяльності у своїй фінансовій звітності, за наявності суттєвої невизначеності щодо дотримання принципу безперервності.

Як правило, вважається, що *суттєва невизначеність* існує, коли справджується хоча б один з наступних критеріїв:

- перевищення поточних зобов'язань над поточними активами;
- негативний рух грошових коштів від операційної діяльності;
- негативний власний капітал;
- збитки протягом послідовних двох років.

5. Якісні характеристики корисної фінансової інформації для фінансової звітності

Якісні характеристики є атрибутами, які роблять подану у фінансовій звітності інформацію корисною для користувачів. Вони застосовуються до фінансової інформації, наведеної у фінансових звітах, а також до фінансової інформації, наданої в інший спосіб.

Якісні характеристики корисної фінансової інформації наведено на рисунку 3.8.

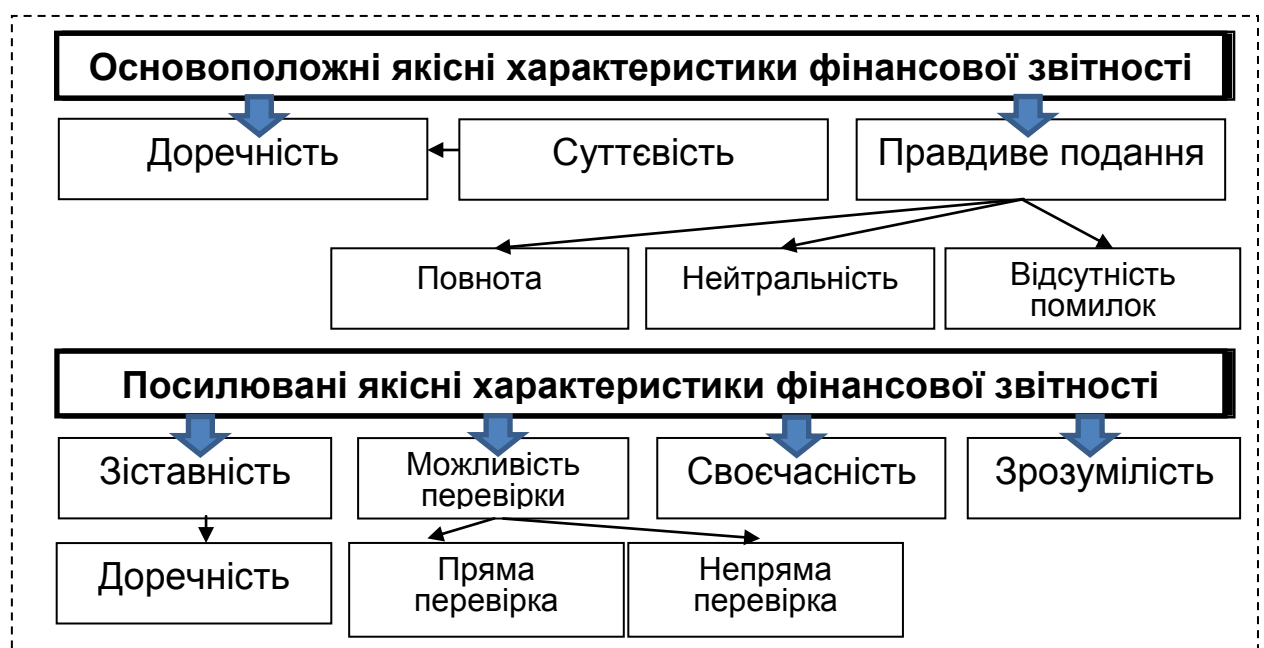

Рис. 3.8. Якісні характеристики корисної фінансової інформації

Основоположними якісними характеристиками є доречність та правдиве подання.

Доречність. Інформація є доречною, коли вона впливає на економічні рішення користувачів, допомагаючи їм оцінювати минулі, нинішні та майбутні події, підтверджувати чи виправляти їх оцінки за минулі періоди.

Інформація, що підтверджує минулі прогнози про діяльність компанії або про результати запланованих видів діяльності, також вважається доречною.

Приклад 3.5.1: якщо компанія веде диверсифіковану діяльність, то надання звітності за кожним сегментом господарської діяльності може бути корисною користувачам.

Доречність інформації визначається її характером та суттєвістю. У деяких випадках характер інформації сам по собі вказує на її доречність.

Суттєвість (істотність). Інформація вважається суттєвою, якщо її пропуск або викривлення могли б вплинути на прийняття економічного рішення користувачами. Суттєвість показує скоріше поріг або точку відліку і не є основною якісною характеристикою, якою має володіти інформація, для того, щоб бути корисною. На практиці кожна суттєва стаття повинна представлятися у фінансовій звітності окремо, а несуттєві статті об'єднуються з аналогічними сумами. Суттєвість залежить від величини статті (або помилки) виходячи з конкретних обставин, при яких було допущено її пропуск (або спотворення).

Приклад 3.5.2: раніше сфера господарської діяльності суб'єкта господарювання обмежувалася однією (власною) країною. Потім її розширили, розпочавши діяльність в іншій країні, на іншому континенті, і є намір розширювати закордонні господарські одиниці й надалі. Хоча це можливо не суттєво для власної господарської діяльності сьогодні, але інформування про досягнуті результати та про плани з освоєння нових ринків допоможуть користувачам краще зрозуміти діяльність цієї компанії.

Для інших випадків важливими можуть виявитися і характер, і суттєвість, наприклад, відомості про обсяг запасів за кожним основним видом господарської діяльності.

Приклад 3.5.3: конкурент порушив проти вашої фірми судовий процес, виставивши претензію на велику суму. Ваші юристи стурбовані ходом справи, але ви переконані, що даний судовий розгляд не загрожує вам серйозними наслідками. Вам слід розкрити цю інформацію в якості умовного зобов'язання з викладенням своєї позиції та думки юристів.

Істотність інформації більшою мірою пов'язана з якими-небудь критичними моментами, ніж є основною якісною характеристикою того, яка саме інформація необхідна, щоб виявитися корисною.

Правдиве подання. Згідно МСФЗ інформація повинна правдиво представляти операції та інші події, які вона характеризує. Це не результат спеціального спотворення, а скоріше притаманні бізнесу труднощі в ідентифікації операцій тощо.

Щоб поданням було досконало правдивим, опис повинен мати три характеристики. Він має бути повним, нейтральним та вільним від помилок.

Повнота. Згідно з «Принципами» МСФЗ інформація у фінансовій звітності для забезпечення надійності має бути викладена в повному обсязі з урахуванням меж її суттєвості та витрат на її отримання. Пропуск або неврахування окремих даних може спотворити уявлення про компанію, зробити інформацію помилковою і дезорієнтуючою, ввести в оману користувачів, а отже, така інформація є ненадійною та недосконалою з точки зору її доречності.

Приклад 3.5.4: у фінансовій звітності можуть бути опущені відомості про договірні або умовні зобов'язання. Пропуск такої інформації може ввести користувачів в оману.

Нейтральність. Нейтральність означає неупередженість інформації, що проявляється у відсутності намірів особами, що її формують, схилити користувачів звітності до певного рішення.

Звітна інформація зобов'язана бути неупередженою. Фінансова звітність не є нейтральною, якщо, за допомогою представлення такої інформації, вона так може вплинути на прийняття рішення, що забезпечить досягнення визначеного результату.

Приклад 3.5.5: інформація у фінансовій звітності повинна бути в максимальному ступені наближена до реального економічного стану компанії. Зокрема, неприйнятним є зміна резервів для «регулювання» фінансових результатів компанії. Показники звітності не повинні формуватися виходячи із запланованих менеджментом компанії цілей, тим більше, коли ці цілі не можуть бути досягнуті.

Вільний від помилок опис означає, що немає помилок або пропусків в описі явища; процес, який використаний для створення інформації, що подається у звітності, відібраний та застосований без помилок у цих процесах. У такому контексті вільний від помилок не означає ідеально точний в усіх відношеннях.

Посилювальні якісні характеристики це – зіставність, можливість перевірки, своєчасність, зрозумілість.

Зіставність (порівнянність). Користувачам повинна бути надана можливість зіставляти фінансову звітність компанії за різні звітні періоди, для того, щоб можна було виявити тенденції зміни її фінансового становища і результатів господарської діяльності. Користувачі також повинні отримати можливість зіставляти фінансову звітність різних компаній з метою порівняння їх фінансового становища, результатів господарської діяльності та змін фінансового становища.

Отже, згідно МСФЗ, інформація повинна бути порівнянною у часі і порівнянною з інформацією інших компаній. Порівнянна інформація дозволяє визначити як сильні, так і слабкі сторони в діяльності компанії протягом тривалого періоду часу. Вона дає змогу користувачам ідентифікувати та зрозуміти подібності статей та відмінності між ними.

Оцінка і демонстрація фінансових наслідків аналогічних операцій повинні відображатися в звітності послідовно в ході всієї діяльності компанії і тимчасових періодів, а також послідовно і по відношенню до різних компаній.

Порівнянність, зокрема, забезпечується тим, що користувачі інформуються про облікову політику, яка використовується при складанні фінансової звітності, про всі зміни такої політики, а також про вплив цих змін.

Користувачам необхідно мати можливість ідентифікувати відмінності облікових політик для аналогічних операцій, які використовуються тією ж самою компанією в різні періоди часу і іншими компаніями. Дотримання МСФЗ, в тому числі, вимог щодо розкриття інформації, допомагає забезпечити порівнянність.

Приклад 3.5.6: Застосування різних методів оцінки запасів (МСФЗ допускає використання методу «FIFO» або методу обліку за середньозваженою вартістю) призводить до різних фінансових результатів. Послідовне застосування одного методу дуже важливо для того, щоб дозволити користувачам зіставляти результати різних звітних періодів. Змінювати метод допустимо тільки в тих випадках, коли вимагає МСФЗ, або коли це надасть допомогу користувачам.

Якщо інші організації тієї ж галузі діяльності використовують певну облікову політику, то користувачі виграють, якщо ваша облікова політика буде відповідати галузевій, оскільки це дозволить проводити адекватні зіставлення.

У зв'язку з тим, що користувачі хочуть зіставляти відомості про фінансове становище, результати господарської діяльності та зміни фінансового становища, важливо, щоб фінансова звітність містила відповідну аналогічну інформацію за попередні звітні періоди.

Узгодженість, – хоча і пов'язана із зіставністю, не те саме, що зіставність. *Узгодженість* означає використання тих самих методів, або з періоду в період для певного суб'єкта господарювання, або в одному періоді для багатьох суб'єктів господарювання. Зіставність – це мета, а узгодженість – допомагає досягти цієї мети.

Можливість перевірки допомагає запевнити користувачів у тому, що інформація правдиво подає економічні явища, які вона призначена подавати. Перевірка може бути прямою та непрямою.

Пряма перевірка означає перевірку суми або іншого подання прямим спостереженням. наприклад, перерахунок грошей.

Непряма перевірка означає перевірку вхідних даних для моделі, формул та інших методів, а також перерахунок вихідних даних за допомогою тієї самої методології.

Приклад 3.5.7: перевірка балансової вартості запасів шляхом перевірки вхідних даних (кількості та вартості) та перерахунку кінцевих запасів з використанням того самого припущення про потік вартості (наприклад, із застосуванням методу «перше надходження – перше використання (витрачання)», FIFO).

Своєчасність означає можливість для осіб, які приймають рішення, мати інформацію вчасно, так щоб ця інформація могла вплинути на їхні рішення. Загалом, що старіша інформація, то менше вона корисна. Проте деяка інформація може лишатися вчасною довгий час після закінчення звітного періоду, оскільки, наприклад, деяким користувачам, можливо, необхідно виявити та оцінити тенденції.

Керівництву компанії необхідно знайти баланс між відносними вигодами своєчасного подання звітності та надійністю інформації. З метою своєчасного подання відомостей буває необхідно подати звітність ще до того, як стануть відомими всі аспекти операції, знижуючи, таким чином, надійність звітних даних.

Навпаки, якщо подання звітності відкладається до з'ясування всіх аспектів, то інформація може стати надійною, але не представляти цінності для тих, хто вже був змушений прийняти рішення. При досягненні балансу між доречністю та надійністю вирішальним стає фактор, який найкращим чином задовольняє потреби користувачів.

Обмеження на надання інформації. Можливості забезпечення якості інформації обмежені низкою факторів, зокрема і балансом між вигодами і витратами. Вигоди від використання інформації, повинні перевищувати витрати на її формування та подання. Оцінка економічних вигод та витрат є предметом професійного судження. Витрати не обов'язково будуть у тих користувачів, які отримують економічні вигоди.

Зрозумілість. Винятково важливою якістю інформації є її здатність бути зрозумілою для користувачів. Передбачається, що користувачі мають певні знання у сфері господарської діяльності та бухгалтерського обліку, а також готові вивчати інформацію з належною ретельністю. Тому інформація повинна бути доступною для розуміння користувача, який має достатні знання в сфері ділової та економічної діяльності, бухгалтерського обліку та бажання вивчати інформацію з належним старанням. У той же час дана вимога не виключає і наявність складної інформації у фінансовій звітності, якщо вона важлива користувачам. Інформація зі складних питань не повинна виключатися з звітності лише на тій підставі, що її буде важко зрозуміти окремим групам користувачів. В складних для розуміння випадках слід наводити пояснення.

Приклад 3.5.8: компанія займається забудовою; опублікування звітів архітекторів і землепорядників буде необхідним, якщо це

підтверджує певні аспекти роботи компанії. Не всі з користувачів розберуться в зазначених звітах, але, при бажанні, вони зможуть скористатися консультацією експертів.

Те ж саме можна сказати про звіти актуаріїв⁷ щодо подання пенсійних програм компанії.

Фінансова звітність часто характеризується як така, що гарантує «достовірний та об'єктивний погляд» на фінансове становище, результати господарської діяльності і зміни фінансового становища компанії.

Забезпечення основних якісних характеристик та застосування відповідних стандартів зазвичай і дає необхідний результат: фінансова звітність гарантує «достовірний та об'єктивний погляд» при поданні такої інформації.

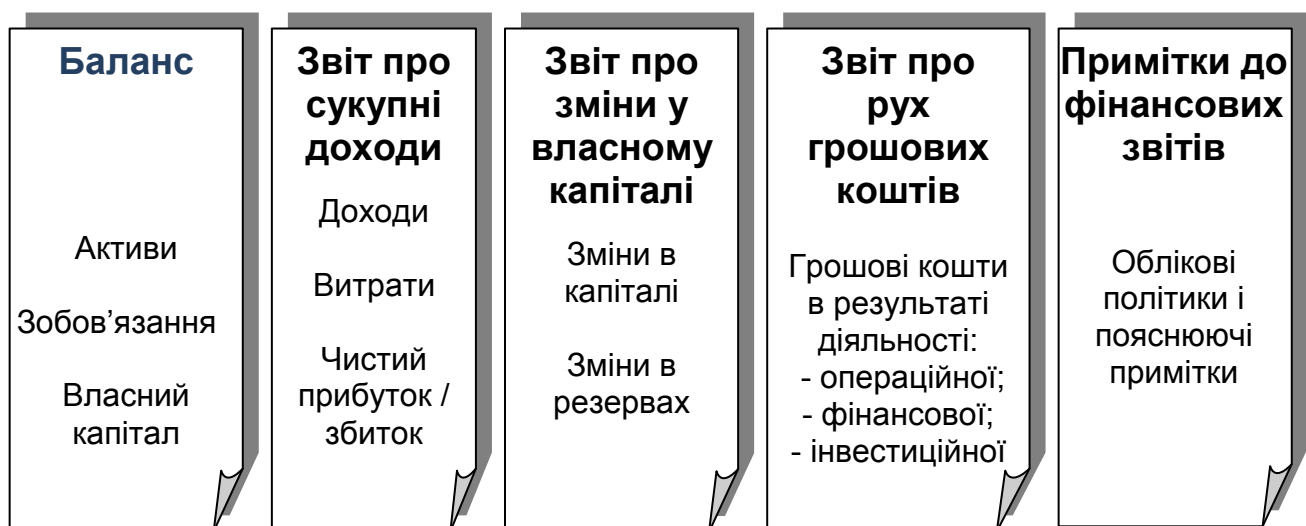
6. Елементи фінансової звітності

Існують фінансові звіти, які відображають оцінки:

- а) фінансового становища;
- б) результатів господарської діяльності;
- в) змін фінансового становища.

Відповідно до Концептуальної основи МСФЗ виділяють п'ять елементів фінансової звітності (рис. 3.9):

- 1) активи (assets);
- 2) зобов'язання (liabilities);
- 3) власний капітал (equity capital);
- 4) доходи (income);
- 5) витрати (expenses)

Рис. 3.9. Компоненти фінансових звітів

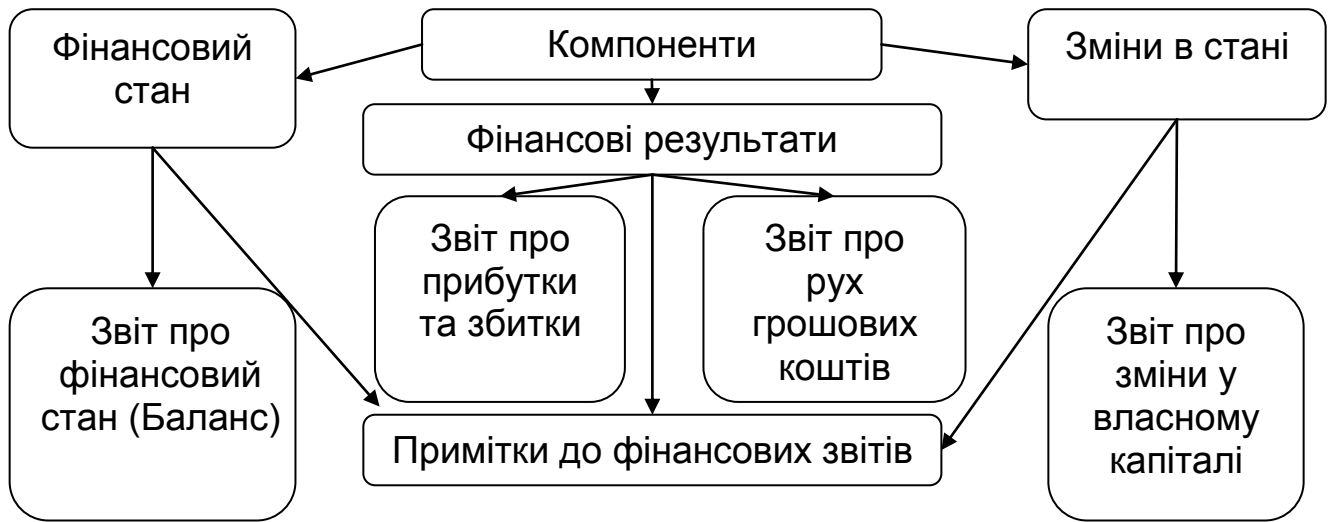
⁷ *Актуарій* (від лат. *actuarius* – скорописець) – спеціаліст з оцінки ризиків, фінансовий аналітик і консультант у сфері страхування; офіційно вповноважена особа, яка має відповідну фахову підготовку та обчислює страхові тарифи.

Перші три елементи – активи, зобов'язання та власний капітал – пов'язані з відображення інформації в балансі.

Інші два елементи – доходи і витрати – характеризують результати господарської діяльності і, як правило, відображаються в звіті про прибутки та збитки (звіт про сукупні доходи).

Оцінюючи, чи відповідає стаття визначенню активу, зобов'язання або власного капіталу, необхідно звернути увагу на сутність та економічну реальність, а не лише на їхню юридичну форму.

Кожний компонент фінансових звітів має своє призначення (рис. 3.10).

Рис. 3.10. Призначення компонентів фінансових звітів

а) елементи фінансової звітності для оцінки фінансового стану

Активи, зобов'язання та власний капітал – це елементи, які безпосередньо пов'язані з оцінкою фінансового стану. Вони визначаються так:

а) *актив* – це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід до суб'єкта господарювання;

б) *зобов'язання* – теперішня (поточна) заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникає внаслідок минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття із суб'єкта господарювання ресурсів, котрі втілюють у собі майбутні економічні вигоди;

в) *власний капітал* – це залишкова частка в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Приклад 3.6.1.1: компанія володіє активами в розмірі \$ 100 млн. і має зобов'язання в розмірі \$ 85 млн. Отже, її власний капітал дорівнює \$ 15 млн.

АКТИВИ

Економічні вигоди, втілені в активі, реалізуються шляхом його прямої або непрямой участі в отриманні компанією грошових коштів.

Так, вони можуть бути реалізовані при використанні активу у виробництві товарів, в результаті конвертації активу в грошові кошти (або скорочення собівартості продукції).

Активи виробляють продукцію (або послуги), здатні задовольнити бажання (або потреби) клієнтів; клієнти готові платити за них, що забезпечує отримання компанією грошових коштів.

Багато активів, наприклад, основні засоби, існують в речовій формі. При цьому наявність речової форми не має принципового значення для існування активу. Так, наприклад, патенти і авторські права є активами, якщо вони приносять економічні вигоди, і якщо вони контролюються компанією.

При визначенні існування активу наявність права власності на об'єкт не є вирішальним.

Приклад 3.6.1.2: використання майна на умовах оренди. Основні засоби, що використовуються на умовах оренди, є активом, якщо компанія контролює економічні вигоди, одержувані від даного об'єкта.

Об'єкт може відповідати визначенню активу, навіть за відсутності юридичного контролю.

Приклад 3.6.1.3: актив за відсутності юридичного контролю. «Ноу-хау», отримане в результаті проведення розробок, може відповідати визначенню активу в тому випадку, коли шляхом збереження секрету компанія контролює одержувані економічні вигоди.

Активи компанії формуються в результаті минулих операцій. Зазвичай активи набувають, купуючи або створюючи їх, хоча вони можуть бути отримані і в результаті інших операцій, зокрема, компанія може отримати основні засоби від уряду в рамках програми стимулювання економічного зростання в будь-якому регіоні в зв'язку з відкриттям родовища корисних копалин.

Приклад 3.6.1.4: державна субсидія. З метою створення робочих місць в депресивному регіоні уряд може надати ряд субсидій. Один з варіантів – запропонувати інвесторам безоплатно або за низькою ціною об'єкти основних засобів, які були раніше виведені з експлуатації.

Операції, які передбачається здійснити в майбутньому, самі по собі не формують активи; сам тільки намір з придбання запасів не відповідає визначенню активу.

Приклад 3.6.1.5: матеріали на замовлення. Фірма розмістила замовлення на матеріали, які ще тільки будуть доставлені. Вони (поки що) не є активом, так як фірма їх (поки що) не контролює.

Існує тісний взаємозв'язок між понесеними витратами та створеними активами, але ці два параметри не обов'язково збігатимуться. Отже, коли компанія несе витрати, це може свідчити про її прагнення отримати економічні вигоди, але не є остаточним доказом придбання об'єкта, відповідного визначенню активу.

Аналогічним чином, відсутність витрат не виключає того, що об'єкт може задовольняти визначення активу і, таким чином, стає кандидатом на визнання в бухгалтерському балансі; об'єкти, які були передані компанії на безоплатній основі, можуть також відповідати визначенню активу.

Приклад 3.6.1.6: відсутність відповідних витрат. З метою створення робочих місць в депресивному регіоні уряд може безкоштовно надати інвесторам невживані об'єкти основних засобів. Така операція передбачає безоплатне отримання активу компанією, навіть якщо компанії ще належить зробити якісь виплати (наприклад, для розвитку господарської діяльності в даному регіоні).

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Найважливішою характеристикою бухгалтерського зобов'язання є існування у компанії реальних обов'язків щодо виплатити коштів. Вони можуть виникати з обов'язкового для виконання договору або законодавчо встановленої вимоги. Поширеним прикладом бухгалтерського зобов'язання є кредиторська заборгованість постачальникам за отримані від них товари, роботи чи послуги.

Обов'язки також виникають в ході ділової практики, звичаїв, прагнення підтримати хороші ділові відносини або діяти іншим справедливим чином.

Приклад 3.6.1.7: добровільний обов'язок. Якщо компанія зобов'язується (у відповідності зі своєю політикою) виправляти брак (дефекти) своєї продукції навіть після закінчення гарантійного періоду, то майбутні витрати щодо гарантійного обслуговування вже проданих товарів виступають справжніми обов'язками і є зобов'язаннями.

Ідентифікуючи зобов'язання, необхідно розрізняти поточні та майбутні зобов'язання. Так, саме по собі рішення про придбання активів в майбутньому не створює поточного зобов'язання сплатити ці товари, отже, не створює зобов'язання, як такого.

Поточні зобов'язання зазвичай виникають тільки при доставці активу, або при укладанні угоди про придбання активу. Така угода має нерозривний характер та означає, що компанія зобов'язана заплатити.

Виконанням цих обов'язків (тобто погашення зобов'язання) може бути здійснено кількома способами, наприклад:

- 1) виплатою грошових коштів;
- 2) передачею іншого активу (в тому числі, на бартерній основі);
- 3) наданням послуг;

- 4) заміною даного обов'язання на інше
- 5) переведенням зобов'язання в капітал.

Зобов'язання також може бути погашене іншими способами, наприклад, за допомогою відмови кредитора від права вимоги або позбавлення його прав.

Зобов'язання виникають в результаті здійснених в минулому операцій.

Приклад 3.6.1.8: придбання товарів (виконання робіт і використання послуг) призводить до утворення кредиторської заборгованості постачальникам та підрядникам (за винятком випадків, коли придбаний товар був оплачений авансом або вступив в оплату виконаної поставки), а отримання банківського кредиту створює зобов'язання щодо його погашення.

Компанія також може відображати як зобов'язання майбутні знижки, які надаються клієнтам при достроковій оплаті, розраховуючи їх величину виходячи з обсягу щорічних продажів клієнтам; таким чином, проведений продаж товарів призводить до виникнення зобов'язання.

Величина деяких зобов'язань може бути визначена тільки шляхом оцінки. Окремі компанії включають в звітність такі зобов'язання як резерви. У деяких країнах резерви не розглядаються як зобов'язання, оскільки зобов'язання трактуються як більш вузьке поняття, що виключає розрахункові оцінки. МСФЗ дає зобов'язанням більш широке тлумачення.

Якщо резерв сформований в зв'язку з існуванням цього зобов'язання і відповідає іншим ознакам визначення, то він є зобов'язанням, навіть якщо його значення – оціночна величина.

Приклад 3.6.1.9: оцінка резерву. Проти компанії було порушено судову справу. Компанія справу програла. Сума загальних витрат щодо задоволення цієї справи на момент затвердження звітності остаточно не визначена. Компанія оцінила свій резерв виходячи з витрат для виконання зобов'язання.

Як приклад можна привести резерви витрат за гарантійними зобов'язаннями і резерви за пенсійними виплатами.

КАПІТАЛ

Хоча капітал визначається як залишок, уявлення про нього в бухгалтерському балансі можна деталізувати. Наприклад, капітал корпорації складається з:

- вкладів акціонерів;
- нерозподіленого прибутку;
- резервного капіталу, утвореного відрахуваннями з нерозподіленого прибутку;
- резервного капіталу, утвореного коригуванням (переоцінкою активів) у зв'язку з підтриманням капіталу (інколи може відобразитися окремо).

Подання капіталу в структурі, що відбиває законодавчі або інші обмеження на його розподіл, може бути доречним для користувачів

фінансової звітності. Сторони, які мають право власності на компанію, мають специфічні права на отримання дивідендів або вилучення капіталу.

Іноді створення резервного капіталу вимагається чинним законодавством з метою забезпечення компанії та її кредиторів більш надійним захистом від можливих збитків.

Також можуть формуватися й інші види резервного капіталу, наприклад, якщо національне податкове законодавство надає звільнення (або зниження) зобов'язань щодо оподаткування сум, відрахованих до резервного капіталу.

Наявність і розмір нормативних та обумовлених податковим режимом видів резервного капіталу є доречною інформацією. Відрахування в подібний резервний капітал являє собою розподіл прибутку, а не на витрати.

Приклад 3.6.1.10: «нормативний» резервний капітал. Законодавство деяких країн вимагає від компаній направляти 10% річного прибутку в резервний капітал, який не може розподілятися серед акціонерів (за винятком випадків, коли організація ліквідується). Інформація про існування подібних обмежень доречна для подання інвесторам, так як вона стосується обмеження на розмір дивідендів.

Величина капіталу, відображена в бухгалтерському балансі, залежить від оцінки активів і зобов'язань. Зазвичай величина капіталу не збігається із сукупною ринковою вартістю акцій компанії або з сумою, яка була б отримана в результаті продажу чистих активів частинами або компанії в цілому, виходячи з припущення безперервності діяльності.

Приклад 3.6.1.11: ринкові оцінки. Ринкова оцінка вашої компанії набагато перевищує вартість чистих активів. Це обумовлено тим, що інвестори оцінюють вашу компанію з передбаченням майбутніх дивідендів, а не результатів діяльності в минулому.

Комерційна, промислова і торгова діяльність іноді здійснюється в таких організаційно-правових формах, як індивідуальне приватне підприємство, товариство, довірчий фонд, державне підприємство. Нормативна правова база діяльності таких організацій, як правило, відрізняється від нормативної правової бази корпорацій.

Певні обмеження можуть бути встановлені і на розподіл між власниками (або іншими бенефіціарами) сум, включених у капітал. Проте, визначення капіталу в Концептувльній основі та інші аспекти, що стосуються капіталу, застосовні і для таких компаній.

б) елементи фінансової звітності для характеристики результатів господарської діяльності

Прибуток часто використовується як показник результатів діяльності або як основа для інших показників, таких як прибутковість інвестицій чи прибуток на акцію.

Елементами, які безпосередньо пов'язані з обчисленням прибутку, є дохід та витрати. Визнання та вимірювання доходу і витрат, а значить і прибутку, частково залежить від концепцій капіталу та збереження капіталу, які суб'єкт господарювання використовує при складанні своїх фінансових звітів. Ці концепції будуть розглянуті нижче за текстом.

Визначення елементів «доходи» і «витрати», які наведено в Концептуальній основі та МСФЗ:

Дохід – це збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками власників чи учасників (акціонерів).

Витрати – це зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам.

Необхідно відзначити, що в системі МСФЗ «чистого» стандарту за витратами (видатками) на даний час немає.

З метою подання інформації для прийняття рішень доходи і витрати можуть відображатися в звіті про прибутки і збитки різними способами. На практиці набуло поширення роздільне подання статей доходів і витрат, які формуються в ході звичайної (основної) діяльності та іншої діяльності.

Дане розмежування проводиться з метою аналізу здатності компанії створювати грошові кошти в майбутньому. Випадкові види діяльності, наприклад, ліквідація довгострокової інвестиції, не здійснюються на регулярній основі.

Необхідно враховувати специфіку, як самої компанії, так і її діяльності. Статті, що виникають в результаті звичайної діяльності однієї компанії, можуть бути не властиві іншій.

Приклад 3.6.2.1: звичайна діяльність. Для багатьох компаній придбання і продаж об'єктів нерухомості є досить рідкісною подією. А для тих компаній, які займаються забудовою, це – звичайний вид діяльності.

Агрегування і поділ статей витрат та доходів різними способами також дозволяє відображати результати різних аспектів господарської діяльності компанії.

Приклад 3.6.2.2: звіт про прибутки і збитки може показувати:

- а) валовий прибуток,
- б) прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;
- в) прибуток від звичайної діяльності після оподаткування;
- г) чистий прибуток.

ДОХОДИ

До *доходів* відносяться виручка та інші доходи. Виручка виникає в результаті звичайної (основної) діяльності компанії та включає:

- продажі;

- плату за послуги;
- відсотки;
- дивіденди;
- роялті;
- орендну плату.

До *інших доходів* відносяться інші статті, які можуть, як виникати (так і не виникати) в ході звичайної діяльності компанії. Інші доходи являють собою збільшення економічних вигод та за своєю природою не відрізняються від виручки.

Зокрема, до інших доходів відносяться доходи, які виникають в результаті вибуття необоротних активів. Під визначення доходу підпадають також нереалізовані інші доходи, тобто виникають, наприклад, при переоцінці цінних паперів, які котируються, а також при збільшенні балансової вартості необоротних активів.

Приклад 3.6.2.3: нереалізований дохід. Фірма переоцінила будівлю головного офісу (але не продала його). Дохід в результаті переоцінки вважається нереалізованим і залишиться таким, доки будинок не буде продано.

У звіті про прибутки і збитки інші доходи відображаються окремо, тому що інформація про них представляє цінність для прийняття рішень. Інші доходи часто відображаються за вирахуванням відповідних витрат.

Приклад 3.6.2.4: прибуток від операцій з іноземною валютою. Компанія займається імпортом. В результаті зарубіжних торгових операцій у неї утворюється курсовий прибуток (і збитки), який відображають у звіті про прибутки і збитки окремою статтею за вирахуванням банківських зборів за здійснення операції.

Доходи можуть бути отримані в результаті приросту різних видів активів: грошових коштів, дебіторської заборгованості та товарів (робіт, послуг), що отримуються в обмін на поставлені товари (виконані роботи і надані послуги).

Дохід може також бути отриманий в ході виконання зобов'язання, наприклад, коли компанія поставляє товари (роботи і послуги) позикодавцеві в рахунок погашення боргу.

ВИТРАТИ

За визначенням до *витрат* відносяться збитки, а також витрати, які виникають в результаті звичайної діяльності компанії.

Витрати, що виникають в ході звичайної діяльності компанії, включають собівартість проданих товарів (продукції, послуг), заробітну плату та амортизацію. Зазвичай вони приймають форму відтоку (або зменшення вартості) активів, наприклад, таких як грошові кошти та їх еквіваленти, запаси, основні засоби тощо.

Збитки становлять собою інші статті, які відповідають визначенню витрат, і можуть виникати (чи ні) в ході звичайної діяльності компанії.

Збитки – це зменшення економічних вигод, і за своєю природою вони не відрізняються від інших витрат.

До складу збитків входять статті, які були обумовлені стихійними лихами, наприклад, пожежею або повінню, а також ті, які виникли при вибутті необоротних активів.

Визначенню витрат відповідають і *нереалізовані збитки*, наприклад ті, які виникли в результаті збільшення курсу іноземної валюти за позиками компанії в такій валюті.

Приклад 3.6.2.5: збитки за операціями з іноземною валютою. Компанія займається імпортом. В результаті зарубіжних торгових операцій у неї утворюються курсові збитки (і прибуток), які відображаються окремою статтею в звіті про прибутки і збитки. Прибуток (і збитки) відображаються за вирахуванням банківських зборів за здійснення операції.

У звіті про прибутки і збитки прийнято збитки відображати окремо, так як ці відомості корисні для прийняття рішень. Збитки часто відображаються згорнуто (за вирахуванням відповідного доходу).

Переоцінка або перерахунок активів та зобов'язань веде до зменшення або збільшення власного капіталу. Хоча це збільшення або зменшення відповідає визначенню доходу та витрат, воно не входить до їх складу. Замість цього дані статті входять до складу власного капіталу як коригування збереження капіталу або як резерви переоцінки та відображаються окремо в звіті про сукупні доходи.

Таким чином, між елементами фінансової звітності існує взаємозв'язок, тобто об'єкт, який відповідає умовам і визначенню конкретного елемента, наприклад активу, вимагає визнання другого елемента – доходу або зобов'язання.

Основний вид балансової рівності за МСФЗ виглядає наступним чином:

$$\text{АКТИВИ} - \text{ЗОБОВ'ЯЗАННЯ} = \text{ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ}$$

Основне балансове рівняння дає можливість у найбільш загальному вигляді представити кошти, операції і результати діяльності підприємства у фінансовій звітності.

7. Критерії визнання елементів фінансової звітності

Визнання – це процес включення в звітність (в баланс або в звіт про прибутки і збитки) статті, що відповідає визначенню елемента та відповідає критеріям визнання.

Визнання передбачає словесний опис статті та вказівку величини в грошовому вираженні, а також облік такої величини в підсумкових сумах бухгалтерського балансу (або звіту про прибутки і збитки). Статті, які відповідають встановленим критеріям, підлягають відображенню в бухгалтерському балансі або в звіті про прибутки і збитки.

Включення таких статей в звітність не може бути замінено розкриттям інформації про застосовувану облікову політику, або відповідними відомостями в примітках чи пояснювальній записці.

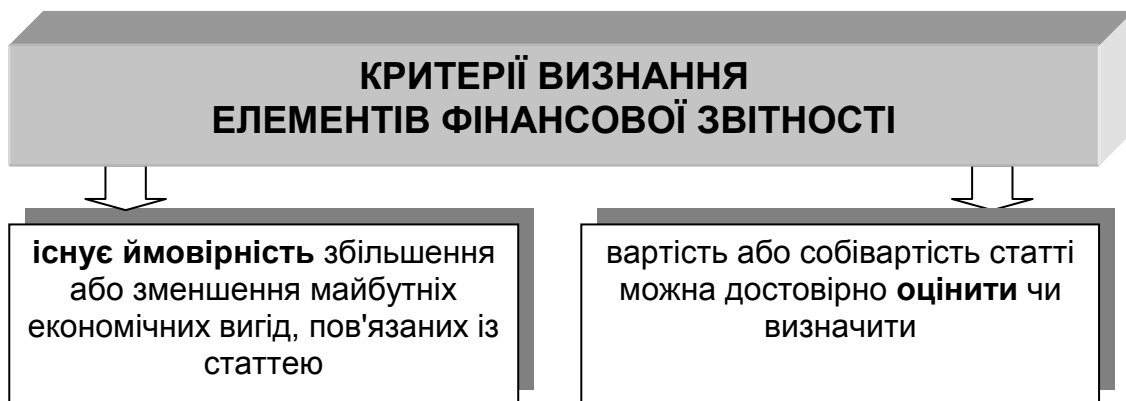
Приклад 3.7.1: Фірма знає, що їй доведеться нести витрати за гарантійним обслуговуванням проданих нею товарів. Однак, вона не врахувала резерв на гарантійне обслуговування у своїй звітності. Буде недостатньо згадати в Примітках, що це не було зроблено. Слід відобразити зазначений резерв безпосередньо в звітності.

Стаття, яка відповідає визначенню елемента, повинна враховуватися, якщо:

- 1) ймовірно (тобто скоріше так, ніж ні), що економічна вигода від статті буде отримана (або втрачена) компанією;
- 2) стаття має вартісне вираження, яке можна надійно та достовірно оцінити⁸.

При проведенні аналізу на предмет відповідності статті вищевказаним критеріям, а значить і доречності її визнання у фінансових звітах, необхідно враховувати чинники суттєвості, які обговорювалися раніше.

Таким чином, критерії визнання елементів фінансової звітності – це процес опису, оцінки та включення до фінансової звітності певної статті при виконанні певних умов, відображених на рисунку 3.11.

Рис. 3.11. Критерії визнання елементів фінансової звітності

Ймовірність майбутньої економічної вигоди.

Поняття ймовірності пов'язане зі ступенем невизначеності надходження (або втрати) в компанію одержуваних від статті економічних вигід. Оцінка ступеня визначеності потоків економічних вигід проводиться при складанні фінансової звітності на основі наявних доказів.

Якщо погашення дебіторської заборгованості ймовірно, то відображення дебіторської заборгованості як активу виправдано. При значному обсязі дебіторської заборгованості, якась її частина, ймовірно, не буде погашена, відповідно, слід визнати втрати, що відображає передбачуване зменшення економічних вигід.

⁸ Інформація є достовірною, якщо вона повна, нейтральна та не містить помилок.

Приклад 3.7.2: ймовірність майбутньої економічної вигоди. Компанії відомо, що частина її запасів у зв'язку із закінченням терміну зберігання не може бути використана за прямим призначенням. Економічна вигода від них буде обмежена вартістю цих запасів як вторсировини. Тому компанія формує резерв по знеціненню запасів, тим самим зменшуючи їх балансову вартість.

Надійність оцінки

Другий критерій визнання передбачає, що стаття має вартісне вираження, яка може бути розрахована з достатнім ступенем надійності. Вартість (або цінність) статті може бути визначена оцінкою, що не применшує її надійності.

Якщо оцінити статтю не можливо, вона не відображається в бухгалтерському балансі (або в звіті про прибутки і збитки).

Приклад 3.7.3: Передбачувані надходження за результатами судового рішення можуть відповідати визначенню як активу, так і доходу, а також відповідати критерію ймовірності, встановленого для цілей визнання.

При цьому, якщо сума задоволення позову не може бути визначена на момент складання звітності, її не слід враховувати ні як актив, ні як дохід; інформацію про позов слід розкрити в примітках, пояснювальній записці або в додатках (згідно МСФЗ 37).

Стаття, яка з самого початку не відповідає встановленим критеріям, в результаті наступних подій може відповідати критеріям визнання.

Приклад 3.7.4: подальше визнання. На початку судового розгляду буває важко оцінити його результат, тому тільки умовне зобов'язання може бути розкрито у Примітках.

У ході завершення судового процесу результати можуть бути оцінені з більшим ступенем вірогідності, а відповідно, може бути визнаний резерв або актив.

Статтю, яка володіє характеристиками елемента, але не відповідає критеріям визнання, може, тим не менш, знадобитися розкрити в Примітках. Це є доцільним, коли відомості про статтю корисні для оцінки фінансового становища, результатів господарської діяльності та змін фінансового становища компанії.

Визнання активів. Актив визнається в тому випадку, коли ймовірно (тобто скоріше так, ніж ні), що компанія отримає економічні вигоди, а актив має вартість (або цінність), яка може бути надійно оцінена.

Актив не визнається в тому випадку, коли витрати понесені, малоімовірним (тобто скоріше ні, ніж так) є отримання економічних вигод від таких витрат після закінчення поточного звітного періоду. Результатом такої операції стає визнання витрат у звіті про прибутки і збитки.

Приклад 3.7.5: невизнання активу. Заробітна плата адміністративного персоналу відноситься на витрати в момент її нарахування і не відбивається як актив, оскільки малоімовірно, що ці витрати принесуть економічні вигоди в наступних звітних періодах.

Актив визнається в балансі, коли є ймовірним надходження майбутніх економічних вигід до суб'єкта господарювання і актив має собівартість або вартість, яку можна достовірно виміряти.

Визнання зобов'язань. Зобов'язання визнається, коли ймовірний відтік ресурсів в зв'язку з виконанням зобов'язання, і величина відтоку може бути надійно оцінена.

Приклад 3.7.6: немає обов'язку – немає зобов'язання. Обов'язку сплатити замовлені, але не отримані матеріали не існує, отже зобов'язання не визнається.

Зобов'язання визнається в балансі, коли ймовірно, що в результаті погашення існуючого зобов'язання відбудеться вибуття ресурсів, які втілюють економічні вигоди, і суму, за якою буде погашено зобов'язання, можна достовірно виміряти.

Визнання доходу. Дохід визнається отриманим, коли має місце збільшення економічних вигід у формі приросту активу (або зменшення зобов'язання), і коли величина такого приросту може бути визначена з високим ступенем надійності.

Визнання доходу відбувається одночасно з визнанням збільшення активів (або зменшення зобов'язань). Прикладами можуть служити: чисте збільшення активів, яке виникає в результаті продажу товарів (робіт, послуг) або зменшення зобов'язань в результаті прощення боргу.

Приклад 3.7.7: прощення боргу (згідно МСФЗ 20). Деякі урядові субсидії надаються у формі позик. При виконанні компанією умов субсидування (наприклад, при створенні певної кількості робочих місць) уряд може анулювати вимогу щодо повернення наданої позики. Таке анулювання відображається як дохід (і повинно скоротити відповідні витрати).

Визнання статей (як доходу) обмежується тільки тими з них, які можуть бути достовірно оцінені і характеризуються достатнім ступенем визначеності.

Дохід визнається у звіті про прибутки та збитки, коли виникає зростання майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі збільшенням активу або зі зменшенням зобов'язання, і його можна достовірно виміряти.

Визнання витрат. Витрати визнаються при зменшенні економічних вигід (вираженого зменшенням активу або збільшенням зобов'язання) і коли величина такого зменшення може бути надійно оцінена.

Визнання витрат відбувається разом з визнанням приросту зобов'язань або зменшення активів (наприклад, при нарахуванні заробітної плати або нарахуванні амортизації обладнання).

Витрати враховуються виходячи з прямого взаємоузгодження понесених витрат і отриманих доходів. Така взаємоув'язка відповідає принципу відповідності витрат і виручки, що передбачає одночасне визнання виручки і витрат, яка є прямим спільним результатом одних і тих же операцій.

Приклад 3.7.8: відповідність. При продажу товарів, слід визнавати виручку і витрати, які її забезпечили, а саме – собівартість проданих товарів, витрати на продаж, а також усі витрати на доставку та комісійні.

Різні компоненти витрат, включаючи собівартість проданих товарів, відображаються в той же момент, що і дохід, отриманий від продажу товарів. Застосування принципу відповідності не допускає визнання статей у бухгалтерському балансі, які не відповідають визначенню активів або зобов'язань.

У тих випадках, коли економічні вигоди виникають протягом декількох звітних періодів і взаємозв'язок доходів та витрат може бути визначена тільки в широкому плані, витрати відображаються у звіті про прибутки та збитки у відповідності з систематичним (і обґрунтованим) їх розподілом за звітними періодами.

Приклад 3.7.9: договори підряду (згідно МСФЗ 11). Договори підряду реалізуються протягом кількох звітних періодів, що передбачає розподіл на систематичній основі як виручки, так і витрат.

Такий підхід застосовується для обліку витрат, пов'язаних з використанням таких активів, як основні засоби, гудвіл, патенти і торгові марки.

Подібні витрати називаються амортизаційними. Схема визнання амортизаційних витрат (нарахування амортизації) відповідає схемі отримання економічних вигод від використання активу.

Витрати, які не призводять до надходження економічних вигод, визнаються в звіті про прибутки і збитки негайно.

Витрати також визнаються при виникненні зобов'язання без визнання активу, наприклад, в разі виникнення зобов'язання щодо гарантійного обслуговування проданих товарів.

Витрати визнаються у звіті про прибутки і збитки, коли виникає зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язання, які можна достовірно виміряти.

Витрати визнаються у звіті про прибутки і збитки на основі безпосереднього зв'язку між понесеними витратами та заробленим доходом від конкретних статей. Цей процес, що його, як правило, називають відповідністю витрат доходам, передбачає одночасне або комбіноване визнання доходів та витрат, які виникають безпосередньо та разом у результаті тих самих операцій або інших подій.

8. Способи оцінки елементів фінансової звітності

Оцінка – це процес визначення сум, за якими обліковуються статті, які відображаються в бухгалтерському балансі або в звіті про прибутки і збитки. Даний процес передбачає вибір конкретної бази (методу) оцінки.

Кількісне вимірювання активів, зобов'язань, капіталу, доходів та витрат в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності здійснюється в

грошовому вираженні. Елементи, що не мають вартості, не піддаються грошовому виміру, не можуть отримати кількісну характеристику, а отже, не можуть бути відображені в бухгалтерському обліку і внесені в звітний бухгалтерський баланс та інші форми фінансової звітності.

Кількісне вимірювання (оцінка) являє собою методику визначення грошової суми, за якою господарські операції, факти та події заносяться в реєстри бухгалтерського обліку та узагальнюються у фінансовій звітності. Для цього необхідно вибрати грошову одиницю і метод кількісної оцінки об'єктів обліку. При складанні фінансової звітності за МСФЗ застосовується будь-яка валюта, прийнята в місцях, куди подається така звітність.

Передбачається, що у фінансовій звітності різною мірою і в різних комбінаціях можуть використовуватися декілька методів кількісного виміру вартості.

Таким чином, при складанні фінансових звітів використовуються різні бази оцінок та їх поєднання. А саме:

– *первісна вартість*, названа в літературі *історичною собівартістю* або *фактичною вартістю*, представляє вираз вартісного кількісного значення того чи іншого об'єкта бухгалтерського обліку на основі фактичної суми грошових коштів, їх еквівалентів, сплачених при придбанні або нарахованих при його виготовленні власними силами. Якщо об'єкт придбаний в обмін на інші активи, його первісна вартість визначається за вартістю цих інших активів, переданих продавцеві в час обмінної операції. В первісну вартість можуть бути включені транспортні та будь-які інші витрати, пов'язані з придбанням даного об'єкта.

Зобов'язання оцінюються за сумою нарахованих або отриманих грошових коштів, їх еквівалентів та інших вигод, придбаних при обміні на зобов'язання або очікуваних виплат при нормальному ході справ, які необхідні для погашення зобов'язання (наприклад – податків, заробітної плати тощо).

– *поточна (відновлювальна) собівартість* являє собою кількісне вираження грошових коштів або їх еквівалентів, яке довелося б виплатити в даний момент при необхідності заміни даного об'єкта майна новим.

Зобов'язання оцінюються за поточною вартістю, яка представляє собою недисконтну суму грошових коштів, їх еквівалентів, яка необхідна для їх погашення в даний момент.

Приклад 3.8.1: поточна (відновлювальна) вартість. У фірми є активи і зобов'язання в іноземній валюті. Станом на звітну дату фірма проводить їх переоцінку з метою відображення поточного обмінного курсу (приведення до ринкової вартості).

В якості поточної вартості найчастіше використовують ринкову вартість об'єктів або їх аналогів. В складних випадках – експертну оцінку, засновану на вивченні ринкової кон'юнктури та інших факторів.

– *вартість реалізації (погашення)* – це сума грошових коштів або їх еквівалентів, за яку той чи інший об'єкт активів (майна) може бути

проданий на ринку в ході звичайної комерційної операції. Інакше кажучи, це *ціна продажу* об'єкта за вирахуванням торговельних витрат. Вартість реалізації дозволяє визначити величину втраченої вигоди у випадку, якщо цей об'єкт не буде проданий. Вартість реалізації визначається також при настанні строку ліквідації об'єкта.

Приклад 3.8.2: ціна продажу. Компанія приймає рішення відобразити в бухгалтерському балансі деякі активи за «справедливою вартістю». Ця компанія дізнається про відповідні ринкові ціни і використовує їх з метою обліку зазначених активів.

– *справедлива вартість* – це сума грошових коштів, достатня для придбання активу або виконання зобов'язання при здійсненні операції між добре обізнаними, які дійсно бажають здійснити таку операцію, незалежними один від одного сторонами. В останні роки справедлива вартість все частіше застосовується для оцінки активів, особливо довгострокових, у звітному бухгалтерському балансі з відображенням різниці у звіті про прибутки і збитки.

Визначення терміна «справедлива вартість» вельми ідеалізовано. Оцінити і визнати справедливу вартість на практиці не так просто, істотний вплив має і суб'єктивний підхід.

МСФЗ вказують, що найкращі умови для оцінки справедливої вартості створює наявність активного ринку, на якому відбуваються регулярні угоди з однорідними товарами, коли у будь-який час можна знайти продавця і покупця, які бажають здійснити операцію, інформація про ціни доступна всім зацікавленим особам. Відсутність активного ринку ускладнює визначення справедливої вартості. МСФЗ припускають застосування деяких альтернативних методик розрахунку справедливої вартості, що іноді загрожує спотворенням звітності.

Приклад 3.8.3: випадок банкрутства однієї компанії в результаті фінансового шахрайства показав, що її керівництво виводило справедливу вартість деяких активів на основі значно завищеної ціни, за якої здійснювало операції з одним із своїх філіалів.

– *поточна дисконтована вартість*, яку також називають приведеною вартістю, що являє собою дисконтну вартість чистого притоку грошових коштів, який буде створений цим активом при нормальних умовах господарської діяльності. Інакше кажучи, це дисконтована величина майбутніх грошових надходжень (їх еквівалентів), які, як ми очікуємо, може принести реалізація даного майна в ході звичайної комерційної операції.

Таким чином, актив відображається за поточної дисконтованої вартості чистого припливу грошових коштів, що створюється цим активом при нормальному ході ведення господарської діяльності. Зобов'язання відображаються за поточною дисконтованою вартістю чистого відтоку грошових коштів, який буде потрібно для погашення даного зобов'язання при нормальному ході ведення господарської діяльності.

Приклад 3.8.4: приведена вартість. У фірми є сформований резерв майбутніх витрат для консервації шахти. Роботи не будуть проводитися протягом 20 років, а сума витрат істотна. Тому фірма дисконтує суму майбутніх витрат з метою визначення приведеної вартості (згідно МСФЗ 37).

Найбільш поширеною базою для оцінки є первісна вартість (собівартість). Зазвичай вона поєднується з іншими методами оцінки. Так, запаси зазвичай відображаються за меншою з двох величин: собівартості або чистої вартості реалізації; цінні папери, що котируються, можуть відображатися за ринковою вартістю; пенсійні зобов'язання відображаються за їх поточною дисконтованою вартістю.

Деякі компанії в умовах інфляції використовують метод обліку за поточною (відновної) вартості, оскільки первісна вартість немонетарних активів стає неадекватною.

Основні бази оцінки, в узагальненому вигляді, наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні бази оцінки згідно Концептуальної основи МСФЗ

Історична собівартість	Поточна собівартість	Вартість реалізації / погашення	Справедлива вартість	Теперішня / приведена вартість
вартість при придбанні або виникненні	сума при придбанні або погашенні на поточний момент	сума під час продажу або погашення	кошти, достатні для придбання активу або виконання зобов'язання зацікавленими сторонами	дисконтована вартість майбутніх чистих грошових надходжень / виплат

У фінансових звітах використовують кілька різних баз оцінки з різним ступенем та в різних комбінаціях. Основою оцінки, яку найчастіше приймають суб'єкти господарювання для складання фінансових звітів, є історична собівартість. Деякі суб'єкти господарювання використовують як основу поточну собівартість у відповідь на нездатність облікової моделі історичної собівартості відобразити вплив зміни цін на немонетарні активи.

9. Концепції капіталу і збереження капіталу

Вибір бази оцінки і концепції збереження капіталу визначить облікову модель, яка використовується при складанні фінансових звітів.

Існує дві концепції: фінансова та фізична (табл. 3.2).

При складанні фінансової звітності більшість компаній виходять з концепції фінансового капіталу. Фінансовий капітал (тобто, інвестовані кошти або інвестована купівельна спроможність) є синонімом чистих активів (або власного капіталу) компанії.

Приклад 3.8.1: фінансовий капітал. Рівень інфляції в країні становить 10% в рік. Якщо інвестиції в компанію приносять менше 10%, то купівельна спроможність інвесторів падає.

Якщо фірма отримує дохід, що перевищує 10%, то інвестори віднімуть свою втрату купівельної спроможності з створеного фірмою доходу.

У підсумку, тільки дохід, який перевищує рівень інфляції, може розглядатися як прибуток.

Таблиця 3.2

Концепції капіталу згідно МСФЗ

Фінансова концепція капіталу	Фізична концепція капіталу
Капітал є синонімом чистих активів або власного капіталу підприємства. Ця концепція капіталу приймається більшістю підприємств при складанні своїх фінансових звітів	Капітал розглядається як виробнича потужність підприємства, яка базується, наприклад, на вироблених одиницях за день
Збереження номінального інвестованого капіталу або купівельної спроможності інвестованого капіталу	Збереження фізичного капіталу (виробничої потужності)
Прибуток є збільшенням фінансової суми чистих активів за період (виключаючи операції з власниками).	Прибуток є збільшенням фізичної виробничої потужності за період (виключаючи операції з власниками).
Немає обмежень в оцінці	Вимагає прийняття базової оцінки за поточною собівартістю

Фізичний капітал (тобто його операційна здатність) розглядається як продуктивна здатність, виробнича потужність компанії, яка визначається обсягом випуску продукції.

Приклад 3.8.2: фізичний капітал. Рівень інфляції в країні становить 10% в рік. При цьому нафта є основною сировиною, а витрати збільшилися на 25%.

Якщо інвестиції в цю компанію приносять дохід менше 25%, то продуктивна здатність такої компанії падає.

В цілому, тільки дохід, що перевищує приріст витрат (з урахуванням інфляції), буде розглядатися як прибуток.

При виборі прийнятної концепції капіталу компанія повинна орієнтуватися на потреби користувачів. Поняття фінансового капіталу застосовується, якщо користувачі в основному стурбовані підтримкою номінального інвестованого капіталу або купівельної спроможності інвестованого капіталу. Якщо ж користувачів більшою мірою турбує відтворення діяльності компанії, то слід керуватися концепцією фізичного капіталу.

Вибір концепції відображає мету, яка повинна бути досягнута при визначенні прибутку, незважаючи на певні труднощі розрахунку окремих показників, зумовлені застосуванням тієї чи іншої концепції.

КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ КАПІТАЛУ І ВИЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ

Збереження фінансового капіталу. У відповідності з даним поняттям, прибуток має місце тільки в тому випадку, коли фінансова (грошова) величина чистих активів на кінець звітного періоду перевищує аналогічну величину на початок звітного періоду (без урахування вкладів власників або виплати їм протягом звітного періоду). Збереження фінансового капіталу може бути оцінене або в номінальних грошових одиницях, або в одиницях постійної купівельної спроможності.

Збереження фізичного капіталу. У відповідності з даним поняттям, прибуток вважається отриманим тільки в тому випадку, коли фізична продуктивна здатність компанії на кінець звітного періоду перевищує аналогічну величину на початок звітного періоду (без урахування вкладів власників або виплати їм протягом звітного періоду).

Тільки приріст активів, що перевищує суми, необхідні для підтримки фізичного капіталу, може розглядатися як прибуток або як дохід на інвестований капітал.

Приклад 3.8.3: власний оборотний капітал в період інфляції. В умовах високої інфляції тільки для продовження діяльності на досягнутому рівні є потреба у додатковому власному оборотному капіталі (запаси і дебіторська заборгованість за вирахуванням кредиторської заборгованості). Відновлення кожної статті запасів стає все більш дорогим, як і кожна позиція дебіторської заборгованості, хоча це збільшення нівелюється збільшенням кредиторської заборгованості.

Компанії необхідно мати більше коштів для фінансування діяльності. У той же час, інвестори хочуть отримувати більш високий дохід на інвестований капітал, щоб компенсувати зниження купівельної спроможності.

Прибуток є результатом віднімання витрат (включаючи коригування з підтримки капіталу) з доходу. Якщо витрати перевищують дохід, то різниця становить собою чистий збиток.

Поняття збереження натурального капіталу передбачає прийняття за поточною (відновної) вартості.

Приклад 3.8.4: підтримання натурального капіталу – запасів. З метою адекватного врахування витрат щодо заміни запасів, останні необхідно оцінювати за відновлювальною, а не первісною вартістю. При високому темпі інфляції собівартість та відновна вартість можуть істотно відрізнятись.

Концепція збереження фінансово капіталу не передбачає застосування конкретної бази (методу) для оцінки. Відповідно до даних понять, вибір бази визначається видом фінансового капіталу, збереження якого прагне забезпечити компанія.

Принципова відмінність між двома концепціями збереження капіталу полягає у впливі змін цін на оцінку активів і зобов'язань компанії.

Компанія забезпечила підтримку капіталу, якщо значення її капіталу на кінець періоду дорівнює аналогічному показнику на початок звітного періоду. Будь-який приріст капіталу є прибутком.

Відповідно до поняття збереження фінансового капіталу, коли величина капіталу визначається в номінальному грошовому вираженні, прибуток становить збільшення номінальної суми капіталу в грошовому вираженні за звітний період. Збільшення цін на наявні на балансі активи протягом звітного періоду («доходи від володіння») призведе, відповідно до визначення даного поняття, до утворення прибутку.

Такий прибуток може не визнаватися аж до вибуття активів.

Приклад 3.8.5: доходи від володіння. Фірма володіє об'єктом нерухомості. Станом на звітну дату вартість даного об'єкта збільшилася. Фірма може не переоцінювати об'єкт власності. Станом на звітну дату у неї утворився «дохід від володіння».

Коли поняття збереження фінансового капіталу визначається на основі постійної купівельної спроможності, то прибуток являє собою збільшення інвестованої за звітний період купівельної спроможності. При цьому тільки те збільшення цін активів, яке перевищує інфляцію, розглядається як прибуток. Інша частина збільшення відображають як коригування збереження капіталу і як частину власного капіталу.

Відповідно до концепції збереження фізичного капіталу, коли капітал визначається виходячи з ефективності виробництва, прибуток являє собою приріст такого капіталу протягом звітного періоду.

Всі цінові зміни, які впливають на активи (і зобов'язання) розглядаються як зміни оцінки фізичної ефективності виробництва компанії: вони відображаються як коригування збереження капіталу, представляючи частину власного капіталу, а не як прибуток.

Вибір методу оцінки та концепції підтримки капіталу буде визначати облікову модель, яка використовується при складанні фінансової звітності.

При виборі облікової моделі апарат управління компанією має прагнути досягти рівноваги доречності та достовірності звітних даних.

Викладені у Концептуальній основі принципи складання та подання фінансової звітності прийнятні для різних моделей обліку і являють собою загальне методичне керівництво.

10. Відмінності Концептуальної основи та П(С)БО

В Україні загальні підходи до ведення бухгалтерського обліку та складання звітності регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73, П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» тощо.

В МСФЗ ці питання регулюють Концептуальна основа фінансової звітності, МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», МСБО 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність», МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність».

Основні відмінності Концептуальної основи та П(С)БО наведено в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Основні відмінності Концептуальної основи та П(С)БО

Концептуальні положення		
Запитання	П(С)БО	МСФЗ
Принцип обачності ⁹	Установлено як один з основних принципів складання фінансової звітності	Не розглядається як принцип складання фінансової звітності
Співвідношення витрати-вигоди: витрати на надання в звітності певної фінансової інформації не мають перевищувати вигоди від такого надання	Не є умовою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності	Розглядається як одна з підстав надання даних у фінансовій звітності
Відхилення від стандартів	Не допускаються	Допускаються як виняток, якщо виконання вимог стандарту може ввести в оману користувача настільки, що це суперечитиме меті складання фінансової звітності
Використання аналогій	Не допускаються	Якщо в системі МСФЗ не міститься положень, що регулюють облік тієї чи іншої операції, то допускається використання положень інших стандартизаційних систем, споріднених до системи МСФЗ

⁹ *Принцип обачності* виключений з переліку принципів з 01.01.2018 року відповідно до редакції Закону № 996-XIV (2164-19) від 05.10.2017 року.

РОЗДІЛ 4 СКЛАД ТА ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

1. *Склад фінансової звітності:*
  - а) *принципові вказівки;*
  - б) *основні відмінності фінансової звітності за міжнародними стандартами та П(С)БО;*
  - в) *узгодження форм фінансової звітності.*
2. *Звіт про фінансовий стан:*
  - а) *вимоги МСБО до Балансу;*
  - б) *вибір формату Звіту про фінансовий стан;*
  - в) *розмежування активів та зобов'язань на поточні і непоточні.*
3. *Звіт про сукупні доходи:*
  - а) *вимоги МСФЗ до Звіту про прибутки і збитки;*
  - б) *формат Звіту про сукупні доходи.*
4. *Звіт про зміни у власному капіталі:*
  - а) *вимоги МСБО до Звіту про власний капітал;*
  - б) *варіанти Звіту про зміни у власному капіталі.*
5. *Звіт про рух грошових коштів:*
  - а) *визначення руху грошових коштів згідно з МСБО 7;*
  - б) *вимоги МСБО до Звіту про рух грошових коштів;*
  - в) *формат Звіту про рух грошових коштів;*
  - г) *розкриття інформації про рух грошових коштів.*
6. *Розкриття інформації до фінансових звітів:*
  - а) *формат Приміток згідно міжнародних стандартів;*
  - б) *методика формування приміток.*
7. *Проміжна фінансова звітність.*
8. *Події після дати балансу:*
  - а) *мета та сфера застосування стандарту МСБО 10;*
  - б) *події, які не вимагають коригування після звітного періоду;*
  - в) *події, які вимагають коригування після звітного періоду.*

1. Склад фінансової звітності

а) **принципові вказівки**

Основною метою подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ є подання інформації про фінансове становище, результати діяльності та зміни у фінансовому становищі компанії (таблиця 4.1). Ця інформація необхідна широкому колу користувачів для прийняття раціональних та економічно обґрунтованих рішень.

Інформація, яка надається у фінансовій звітності

Вид інформації	Інформація необхідна для:	Вид звітності
Інформація про фінансове становище	– оцінки економічних ресурсів; – оцінки фінансової структури компанії; – оцінки ліквідності та платоспроможності; – оцінки здатності компанії адаптуватися до змін навколишнього середовища	Бухгалтерський баланс
Інформація про результати діяльності	– оцінки потенційних змін в економічних ресурсах, які компанія буде контролювати в майбутньому; – прогнозування здатності компанії створювати потоки грошових коштів за рахунок наявної ресурсної бази; – формування судження про ефективність використання потенційних ресурсів	Звіт про прибутки і збитки
Інформація про зміни у фінансовому становищі компанії	– оцінки інвестиційної, фінансової та операційної діяльності; – оцінки здатності компанії створювати грошові кошти та їх еквіваленти; – оцінки потреб компанії в грошових коштах	Звіт про рух грошових коштів

Принципових відмінностей у складі та форматі звітності згідно МСФЗ та НП(С)БО немає. Звітність складену згідно національних стандартів обліку можна вважати одним з варіантів формату звітності, передбачених міжнародними стандартами.

Таким чином, міжнародні стандарти пропонують більш творчий підхід до вибору формату звітності та набору статей. Національні ж стандарти пропонують чітко визначену структуру і встановлений перелік статей.

Згідно пункту 10 МСБО 1 «Подання фінансової звітності», повний комплект фінансової звітності включає:

а) *звіт про фінансовий стан* на кінець періоду;

б) *звіт про сукупні доходи* за період;

в) *звіт про зміни у власному капіталі* за період;

г) *звіт про рух грошових коштів* за період;

г) *примітки*, які містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення;

д) *додатковий звіт про фінансовий стан* на початок порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своєї фінансової звітності, або коли він перекласифікує статті своєї фінансової звітності.

Приклад 4.1.1: якщо вирішено об'єднати деякі статті звітності, або навпаки – розділити, то таке групування (перекласифікація) слід зробити не лише в поточному році, а й за попередній звітний період та подати додатковий звіт. При зміні облікової політики, слід показати як ці зміни вплинули на звітність не лише звітного періоду, а й попереднього.

Суб'єкт господарювання може використовувати інші назви для звітів, ніж ті, що наведені у МСБО 1, наприклад, баланс, звіт про фінансові результати, звіт про прибутки і збитки тощо. Повний пакет звітності охоплює п'ять форм.

Кількість періодів, які відображаються у звітності, визначена МСБО 1 «Подання фінансової звітності».

Передбачено подання, як мінімум, двох звітів про фінансовий стан, по два усіх інших звітів, та відповідні примітки. Якщо застосовується облікова політика ретроспективно або здійснюється ретроспективний перерахунок статей фінансової звітності або коли перекласифікуються у фінансовій звітності, то подається, щонайменше, три звіти про фінансовий стан, по два з усіх інших звітів та відповідні примітки.

Звіти про фінансовий стан подаються:

- а) на кінець поточного періоду;
- б) на кінець попереднього періоду (який є початком поточного періоду);
- в) на початок першого з представлених періодів.

До всіх звітів МСБО 1 «Подання фінансової звітності» висуває наступні вимоги:

- обов'язкове дотримання всіх стандартів;
- розкриття обов'язкових статей;
- дотримання при розкритті принципу суттєвості.

Крім того, в кожному фінансовому звіті, відповідно до пункт 51 МСБО 1 вказують обов'язкову інформацію визначену рисунком 4.1.

Дотримуючись пункту 138 МСБО 1 «Подання фінансової звітності», суб'єкт господарювання повинен розкривати таку інформацію, якщо її не розкрито в іншій інформації, опублікованій з фінансовою звітністю:

а) місце розташування та юридичну форму суб'єкта господарювання, країну його реєстрації та адресу зареєстрованого офісу (або основне місце ведення господарської діяльності, якщо воно не збігається з місцем зареєстрованого офісу);

б) опис характеру операцій суб'єкта господарювання та його основної діяльності;

в) назву материнського підприємства та фактичного кінцевого материнського підприємства групи;

г) якщо це суб'єкт господарювання з обмеженим строком існування, інформацію стосовно тривалості його існування.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності»

Розділ «Структура та зміст» – пункт 51 – витяг

а) назва суб'єкта господарювання, що звітує, або інші способи ідентифікації та будь-які зміни в цій інформації порівняно з кінцем попереднього звітного періоду

б) фінансова звітність стосується одного суб'єкта господарювання чи групи суб'єктів господарювання

в) датакінця звітного періоду або періоду, охопленого комплектом фінансової звітності та примітками

г) валюта подання, як визначає МСБО 21

д) рівень округлення, використаний при поданні сум у фінансовій звітності

Рис. 4.1. Обовязкова та необхідна для подання інформація фінансових звітів згідно МСБО 1

Міжнародними стандартами рекомендується декілька варіантів подання статей у звітах, що вимагає від бухгалтера визначитись з форматом всіх звітів ще до початку її складання.

б) основні відмінності фінансової звітності за міжнародними стандартами та П(С)БО

Основні відмінності фінансової звітності за міжнародними стандартами та національними П(С)БО наведено в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Основні відмінності фінансової звітності за міжнародними стандартами та П(С)БО

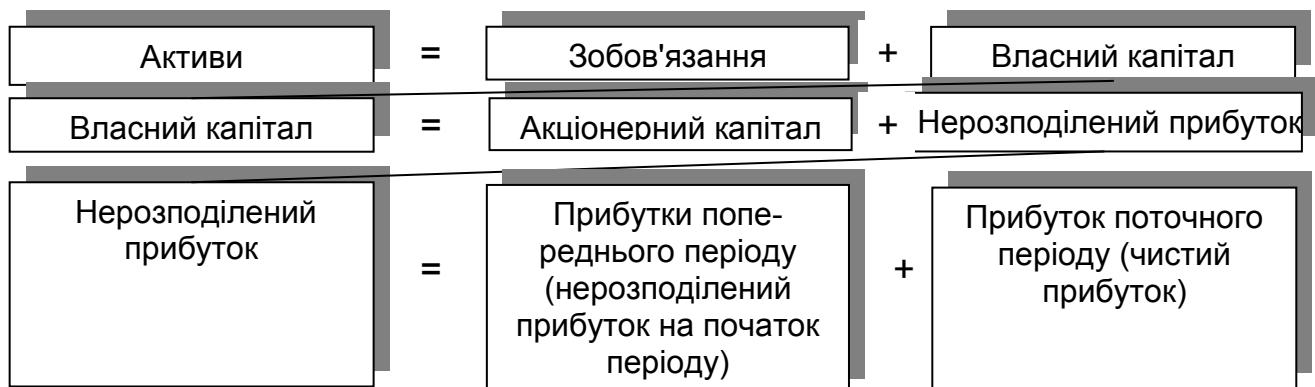
Характеристика	П(С)БО	МСФЗ
Назви статей, їх розміщення у звітах	Існують затверджені табличні форми звітів	Формат звітів не регламентовано
Суттєвість	Можна додавати до звітності статті з переліку запропонованих, якщо інформація є суттєвою	При поданні, згортанні та об'єднанні статей у фінансовій звітності слід виходити з їх суттєвості
Пусті рядки у звітності	Можна не наводити статті за якими відсутні інформація	Статей без показників у звітності не наводять
Звітність для малого та середнього бізнесу	П(С)БО 25 «Звіт суб'єкта малого підприємства» встановлює склад звітів суб'єктів малого підприємства з двох форм: баланс і звіт про фінансові результати.	Існує спеціальний стандарт для підприємств малого і середнього бізнесу (які не оприлюднюють звітність), який вимагає складання всіх видів звітів.

Склад проміжної звітності	Передбачена поквартальна (проміжна) фінансова звітність у складі всіх форм	Проміжна звітність не обов'язкова (МСБО 34). До її складу входить весь комплект звітності у повній або в стислій формах
Періодизація проміжної звітності	Поквартально	Період звіту може обирати підприємство
Проміжний звіт про фінансові результати	Звіт про фінансові результати складають наростаючим підсумком з початку року	Звіт про сукупний дохід подають за поточний проміжний період і наростаючим підсумком за поточний рік до дати звітності
Відображення відстрочених податків і витрат з податку на прибуток у проміжній звітності	Відстрочені податкові активи та зобов'язання можуть відображатися в сумі на кінець попереднього року. Витрати з податку на прибуток показують у сумі поточного податку	Виняток відсутній
Види звітності	Консолідована та індивідуальна	Консолідована, окрема та індивідуальна
Посилання на примітки	Посилань на примітки у звітах не потрібно	Посилання на примітки у звітах потрібні
Порівняльна інформація у примітках	В примітках згідно П(С)БО порівняльна інформація не наводиться	Наводиться порівняльна інформація за попередній період

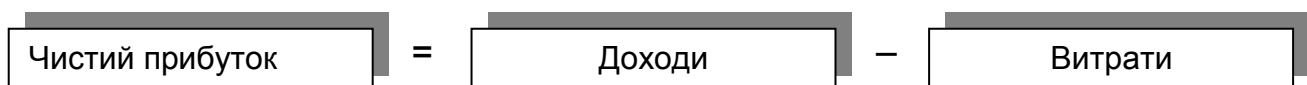
в) узгодження форм фінансової звітності

Існує кілька взаємозв'язків між фінансовими звітами, про які мають знати користувачі. Саме через ці взаємозв'язки важливо, аби користувачі розглядали звіти та примітки не відокремлено.

У *Звіті про фінансовий стан* існують взаємозв'язки, відображені рисунком 4.2.

Рис. 4.2. Взаємозв'язки елементів фінансової звітності у звіті про фінансовий стан

Рис. 4.3. Взаємозв'язок елементів фінансової звітності у звіті про сукупний дохід

У Звіті про сукупний дохід існують такі взаємозв'язки (рис. 4.3).

Звіт про фінансовий стан взаємопов'язаний зі Звітом про сукупний дохід через чистий прибуток, що входить до складу власного капіталу. Проте суб'єкт господарювання може збільшити додатковий капітал або формувати резерви з нерозподіленого прибутку, або коригувати нерозподілений прибуток на початок періоду. В цьому випадку зміни нерозподіленого прибутку відрізнятимуться від показників чистого прибутку.

Такі зміни показані у Звіті про зміни у власному капіталі. У цьому звіті існують взаємозв'язки, зображені рисунком 4.4.

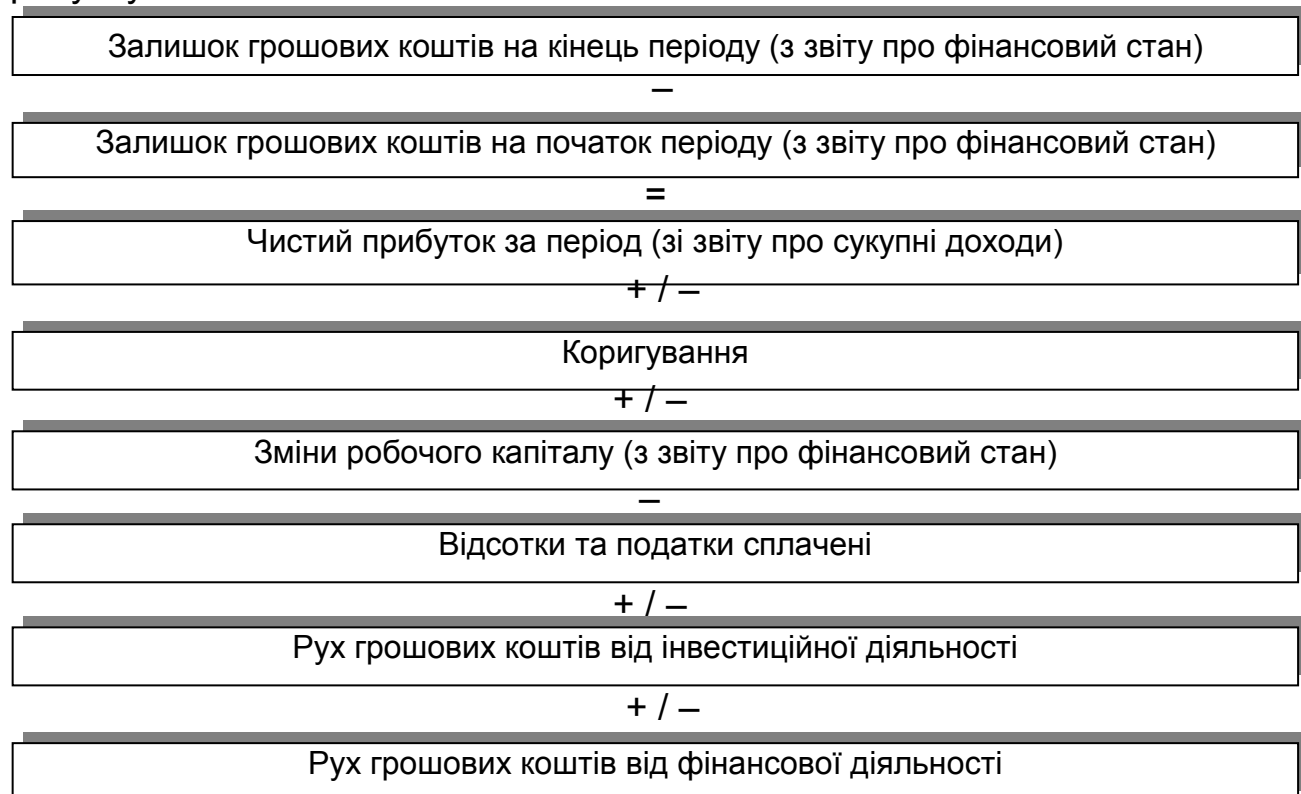

Рис. 4.4. Взаємозв'язок елементів фінансової звітності у звіті про зміни у власному капіталі

Отже, звіт про зміни у власному капіталі взаємопов'язаний з звітом про фінансовий стан та звітом про сукупні доходи.

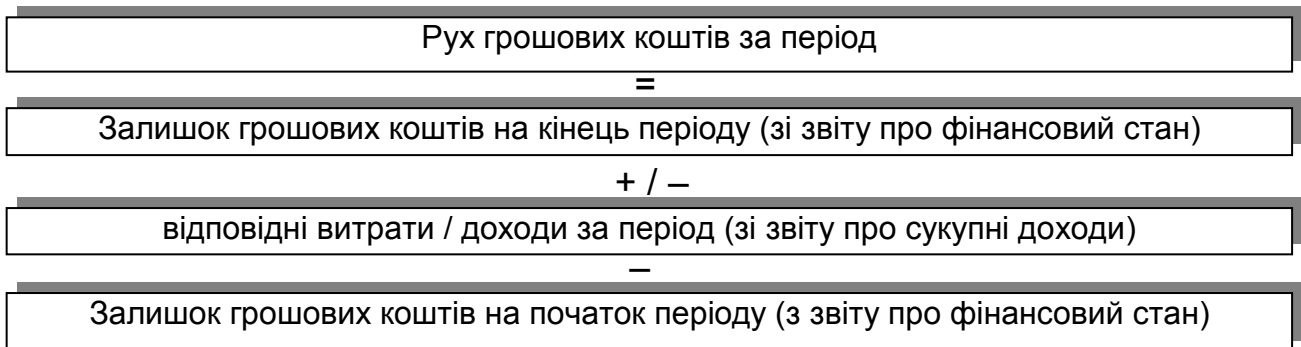
У звіті про рух грошових коштів існують окремі взаємозв'язки.

Згідно з *прямим методом* звіт про рух грошових коштів пов'язаний з звітом про фінансовий стан та звітом про сукупні доходи за схемою рисунку 4.5.

Рис. 4.5. Взаємозв'язки у звіті про рух грошових коштів (прямий метод)

За *непрямим методом* звіт про рух грошових коштів пов'язаний з звітом про фінансовий стан та зітом про сукупні доходи за схемою рисунку 4.6.

Рис. 4.6. Взаємозв'язи у звіті про рух грошових коштів (непрямий метод)

2. Звіт про фінансовий стан

а) вимоги МСБО до балансу

Баланс відображає фінансовий стан суб'єкта господарювання на певну дату, тому відповідно до вимог МСБО 1 «Подання фінансової звітності» його називають *Звітом про фінансовий стан* підприємства. Але застосовувати такі назви як «Баланс», «Балансовий звіт» або інші, які б не вводили в оману користувачів, не заборонено.

Баланс відображає фінансовий стан суб'єкта господарювання на певний момент часу (як правило, на кінець року).

На інформацію про фінансовий стан впливають:

а) економічні ресурси, що контролюються, які дають можливість спрогнозувати здатність підприємства генерувати грошові кошти;

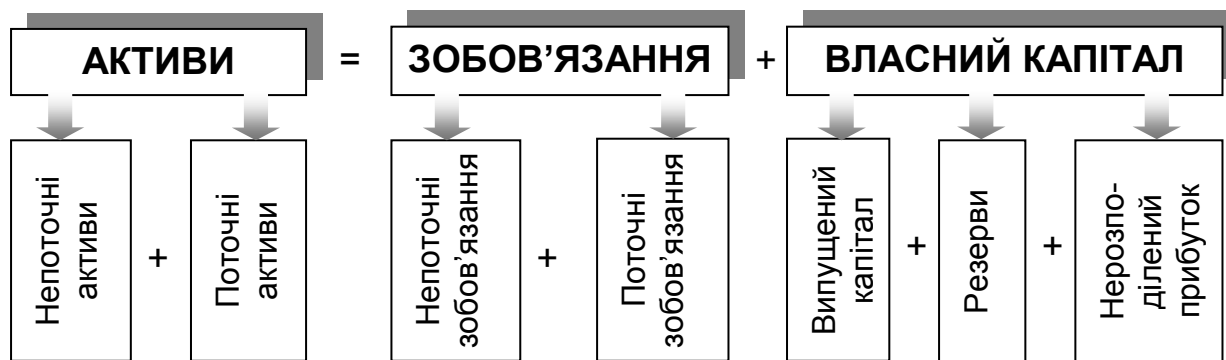
б) фінансова структура, яка визначає потребу в позиках, дає можливість визначити розподіл майбутніх прибутків / грошових коштів і можливість створення нових фінансових ресурсів у майбутньому;

в) ліквідність (наявність коштів, достатніх для своєчасного зняття депозитних вкладів та інших фінансових зобов'язань згідно з термінами їх погашення)

г) платоспроможність (наявність грошових коштів упродовж довшого періоду часу, достатніх для вчасного виконання фінансових зобов'язань). Два останніх фактори допомагають користувачам спрогнозувати ймовірність своєчасного виконання фінансових зобов'язань (ліквідність відноситься до короткострокових зобов'язань, платоспроможність – до довгострокових).

Основними елементами балансу є активи, зобов'язання і капітал. Балансове рівняння наведено на рисунку 4.7.

Рис. 4.7. Рівняння Балансу (Звіту про фінансовий стан)

Міжнародні стандарти не визначають форму балансового звіту, але містять вимоги до подання і розкриття певних статей (рис. 4.8).

МСБО 1 «Подання фінансової звітності»

Розділ «Звіт про фінансовий стан» – пункт 54 – витяг

Звіт повинен включати, як мінімум, статті, що подають такі суми:

- а) основні засоби;
- б) інвестиційна нерухомість;
- в) нематеріальні активи;
- г) фінансові активи (за винятком сум, зазначених в г'), є) та ж));
- г') інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
- д) біологічні активи;
- е) запаси;
- є) торговельна та інша дебіторська заборгованість;
- ж) грошові кошти та їх еквіваленти;
- з) загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»
- и) торговельна та інша кредиторська заборгованість;
- і) забезпечення;
- ї) фінансові зобов'язання (за винятком сум, зазначених в и) та і));
- й) зобов'язання та активи щодо поточного податку, як визначено в МСБО 12 «Податки на прибуток»;
- к) відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи, як визначено в МСБО 12;
- л) зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5;
- м) неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі;
- н) випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства.

Рис. 4.8. Необхідна для відображення інформація «Звіту про фінансовий стан» згідно МСБО 1

Статті з нульовими залишками у цьому звіті не наводяться.

Додаткові статті, заголовки та проміжні підсумкові суми відображаються, якщо таке подання поліпшить розуміння фінансового стану-

вища суб'єкта господарювання, якщо величина і характер статті (або сукупності аналогічних статей) є такими, що їх доцільно виділяти в якості окремої статті згідно принципу суттєвості. У Примітках буде розкрита вся необхідна інформація більш детально.

Крім інформації за звітний період для дотримання принципу порівняння відповідно до п. 38-43 МСБО 1 у цей звіт включаються дані як мінімум на кінець попереднього звітного періоду, а якщо нова облікова політика застосовується ретроспективно, то ще й на початок попереднього звітного періоду.

б) вибір формату Звіту про фінансовий стан

Баланс може бути представлений у двох форматах:

– *горизонтальний формат* – активи розміщені в лівій частині звіту, а капітал і зобов'язання – в правій;

– *вертикальний формат* – спочатку записуються активи, а потім під ними капітал і зобов'язання.

Активи і зобов'язання подаються за одним із двох варіантів:

1) активи – в порядку зростання ліквідності,

капітал і зобов'язання – за зменшенням терміну їх погашення;

2) активи – в порядку зменшення ліквідності,

капітал і зобов'язання – за зростанням терміну їх погашення (рис. 4.9).

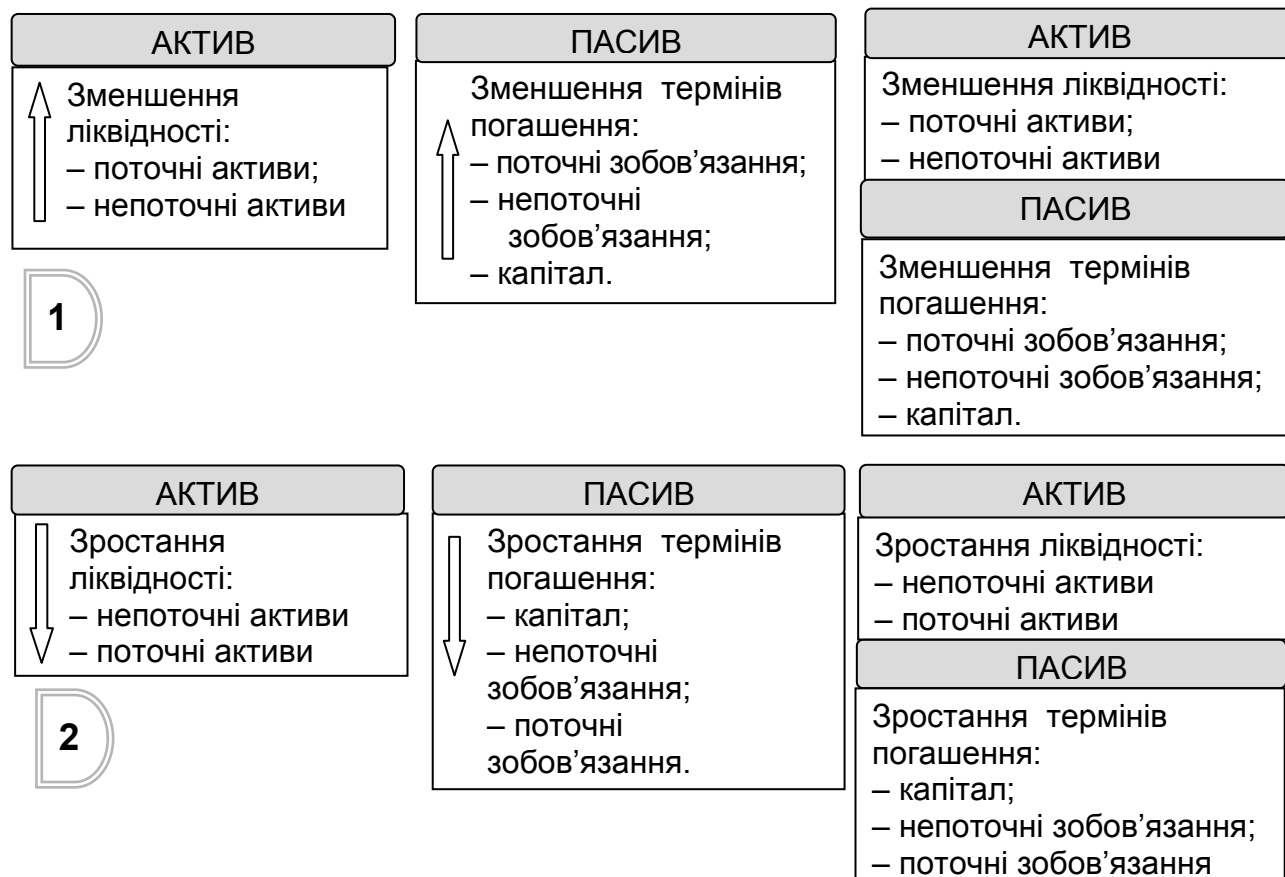

Рис. 4.9. Варіанти подання статей у Звіті про фінансовий стан

Бухгалтер повинен визначитись із формою балансу, обравши один із варіантів, який відповідає потребам користувачів і не суперечить МСБО. Приклад формату балансу наведено на рисунку 4.10.

До вибору статей Звіту про фінансовий стан висуваються наступні вимоги:

а) рядки включаються, якщо розмір, характер або функція статті чи групи подібних статей є такими, що їх окреме подання доречно для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання;

б) використані назви та порядок наведення статей (або групи подібних статей) можна змінювати згідно з характером суб'єкта господарювання та його операціями, щоб надати інформацію, яка є доречною для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання.

Звіт про фінансовий стан	
АКТИВИ	
Непоточні активи	
	Основні засоби
	Інвестиційна нерухомість
	Нематеріальні активи
	Інвестиції, обліковувані за методом часті в капіталі
	Довгострокові векселі одержані
	Відстрочені податкові активи
Поточні активи	
	Запаси
	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги
	Інша дебіторська заборгованість
	Грошові кошти та їх еквіваленти
Разом активи	
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	
Капітал та резерви	
	Статутний капітал
	Резерви
	Нерозподілені прибутки (збитки)
Непоточні зобов'язання	
	Відстрочені податкові зобов'язання
Поточні зобов'язання	
	Короткострокові позики
	Векселі видані
	Забезпечення
	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
	Інша кредиторська заборгованість
Разом власний капітал та зобов'язання	

Рис. 4.10. Зразок формату Звіту про фінансовий стан

в) розмежування активів та зобов'язань на поточні і непоточні

Суб'єкт господарювання подає поточні та непоточні активи і поточні та непоточні зобов'язання як окремі класифікації у своєму звіті про фінансовий стан.

Рисунок 4.11 визначає ознаки поділу активів та зобов'язань на поточні і непоточні відповідно до МСБО 1.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності»
<p>Розділ «Звіт про фінансовий стан» (витяг) пункт 66</p> <p>АКТИВ класифікується як ПОТОЧНИЙ, якщо:</p> <ul style="list-style-type: none">
а) суб'єкт господарювання сподівається реалізувати цей актив або має намір продати чи спожити його у своєму нормальному операційному циклі;
б) суб'єкт господарювання утримує актив в основному з метою продажу;
в) суб'єкт господарювання сподівається реалізувати актив протягом дванадцяти місяців після звітного періоду; або
г) актив є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів (як визначено у МСБО 7), якщо немає обмежень щодо обміну чи використання цього активу для погашення зобов'язання принаймні протягом дванадцяти місяців після звітного періоду. <p>Усі інші активи слід класифікувати як непоточні</p>
<p>Розділ «Звіт про фінансовий стан» (витяг) пункт 69</p> <p>ЗОБОВ'ЯЗАННЯ класифікується як ПОТОЧНЕ, якщо:</p> <ul style="list-style-type: none">
а) суб'єкт господарювання сподівається погасити це зобов'язання в ході свого нормального операційного циклу;
б) суб'єкт господарювання утримує це зобов'язання в основному з метою продажу;
в) зобов'язання підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців після звітного періоду;
г) суб'єкт господарювання не має безумовного права відстрочити погашення зобов'язання протягом як мінімум дванадцяти місяців після звітного періоду. Умови зобов'язання, які можуть, за вибором контрагента, привести до його погашення випуском інструментів власного капіталу, не впливають на класифікацію. <p>Усі інші зобов'язання слід класифікувати як непоточні</p>

Рис. 4.11. Ознаки поділу активів та зобов'язань на поточні і непоточні

Порядок розкриття окремих видів операцій у балансі (запаси, основні засоби та ін.) залежить від виду діяльності суб'єкта господарювання.

В системі міжнародних стандартів є ряд галузевих положень обліку: сільське господарство, будівництво, розвідка корисних копалин,

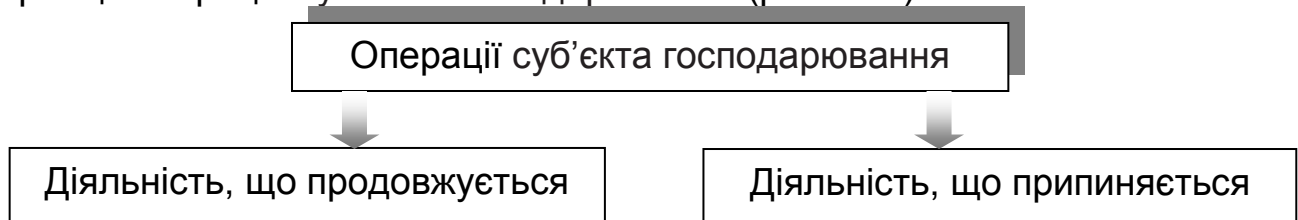
положення яких використовуються при формуванні Приміток до фінансової звітності.

3. Звіт про сукупні доходи

а) вимоги МСФЗ до Звіту про прибутки і збитки

Звіт про доходи, витрати та фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання відповідно до п. 10 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» називається *Звітом про сукупні доходи*. В цьому звіті доходи цього суб'єкта співвідносяться з його витратами для визначення прибутку чи збитку. Він відображає результати операцій суб'єкта господарювання за певний період (як правило, за рік).

Визначення результатів діяльності ґрунтується на такій класифікації операцій суб'єкта господарювання (рис.4.12).

Рис. 4.12. Класифікація операцій суб'єкта господарювання з метою відображення в звіті про сукупні доходи

Основні елементи цього звіту відображені на рисунку 4.13.

Рис. 4.13. Елементи звіту про сукупні доходи

Тракування категорій *доходи* та *витрати*, як елементів фінансової звітності, розглядались у пункті 6 розділу 3.

Прибуток або збиток – це загальна сума доходів за вирахуванням витрат без урахування компонентів іншого сукупного прибутку.

Інший сукупний прибуток – містить статті доходів або витрат (включаючи коригування перекласифікації), які не визнані у прибутку або збитку, як вимагають або дозволяють інші МСФЗ.

Загальний сукупний прибуток – сума, на яку збільшився капітал суб'єкта господарювання протягом певного періоду в результаті операцій

та інших подій, але яка не є сумою збільшення в результаті операцій з власниками.

Рисунок 4.14 розкриває компоненти іншого сукупного прибутку.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності»	
Розділ «Визначення» – пункт 7 – витяг	
а) зміни у надлишку переоцінки;	
б) актуарні прибутки та збитки за програмами з визначеними виплатами,;	
в) прибутки та збитки, що виникають внаслідок переведення фінансової звітності закордонної господарської одиниці;	
г) прибутки та збитки від інвестицій в інструменти власного капіталу, оцінені за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному прибутку;	
г') ефективна частка прибутків та збитків за інструментами хеджування при хеджуванні потоків грошових коштів;	
д) для окремих зобов'язань, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку, величина зміни справедливої вартості, що відноситься до змін кредитного ризику зобов'язання.	

Рис. 4.14. Складові компоненти іншого сукупного прибутку

Ключовим підсумковим показником діяльності підприємства в звіті про прибутки є показник сукупного прибутку (збитку).

Пункт 82 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» визначає, що звіт про сукупні доходи має включати, як мінімум, рядки, які подають такі суми за період:

- а) дохід;
  - прибутки та збитки, що виникають внаслідок припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю;
- б) фінансові витрати;
- в) частку прибутку або збитку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі;
  - якщо фінансовий актив перекласифікований так, що він оцінюється за справедливою вартістю, будь-який прибуток або збиток, що виникає внаслідок різниці між попередньою балансовою вартістю та його справедливою вартістю на дату перекласифікації (як визначено в МСФЗ 9);
- г) податкові витрати;
- г') одна сума, що складається з підсумку
- і) прибутку або збитку від припинених видів діяльності після сплати податків та
  - прибутку або збитку після сплати податків, визнаного після оцінки до справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж або після вибуття активів чи вибуття ліквідаційної групи (груп), що становить припинену діяльність;

- д) прибуток або збиток;
- е) кожний компонент іншого сукупного прибутку, класифікований за своїм характером (за винятком сум в є));
- є) частку іншого сукупного прибутку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі;
- ж) загальний сукупний прибуток.

Суб'єкт господарювання також має розкривати у Звіті про прибутки та збитки показники прибутку на акцію за прибутками або збитками від діяльності, яка продовжується, що належать власникам материнського підприємства¹⁰, та за прибутками або збитками за період, що належать власникам материнського підприємства за кожним класом простих акцій, які мають різні права на частку в прибутку за цей період.

Тому, у Звіті про сукупні доходи повинні бути розкриті наведені статті у вигляді їх розподілу за період:

- а) прибуток або збиток за період, що відноситься до:
  - неконтрольованих часток¹¹;
  - власників материнської компанії.
- б) загальний сукупний прибуток за період, що відноситься до:
  - неконтрольованих часток;
  - власників материнської компанії.

Окремо розкриваються також доходи і витрати, пов'язані з оцінкою до справедливої вартості.

Додаткові рядки, заголовки та проміжні підсумки у Звіті про сукупні доходи наводяться, коли таке подання є доречним для розуміння фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Тобто вони є суттєвими.

Підприємству слід подавати аналіз витрат з використанням їх класифікації за характером або за функцією на підприємстві у Звіті про прибутки та збитки або в Примітках до цього звіту. Вибір методу аналізу витрат за їх характером або функцією (собівартістю реалізації) залежить від історичних та галузевих факторів, а також від характеру підприємства.

Додаткові статті, заголовки, проміжні суми слід надавати у Звіті про прибутки та збитки, якщо це вимагається МСБО, або коли таке подання необхідне для правдивого відображення фінансової діяльності підприємства.

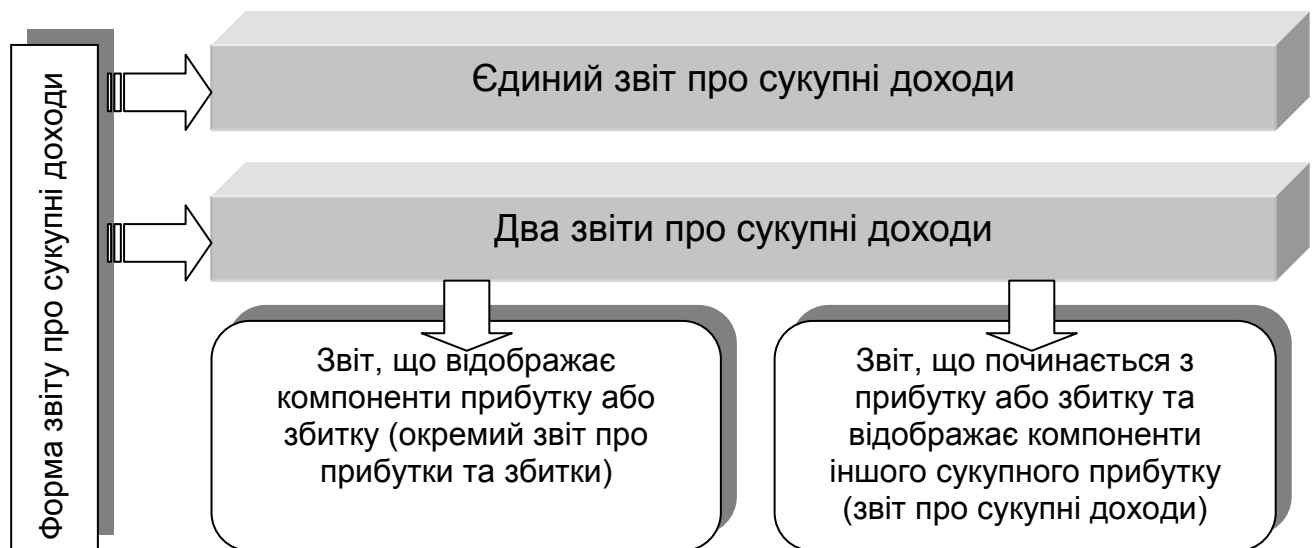
б) формат Звіту про сукупні доходи

Звіт про сукупний дохід може подаватися у двох формах (рис. 4.15).

---

¹⁰ *Материнське підприємство* – підприємство, що здійснює контроль за діяльністю одного чи кількох інших (дочірніх) підприємств.

¹¹ *Неконтрольована частка* – власний капітал у дочірньому підприємстві, який не відноситься, прямо чи опосередковано, до материнського підприємства.

Рис. 4.15. Формат Звіту про сукупні доходи

Мінімальні вимоги до змісту статей в залежності від обраної кількості звітів наведено в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Мінімальні вимоги до змісту статей звітів

Стаття	Єдиний звіт про сукупні доходи	Два звіти	
		окремий звіт про прибутки та збитки	звіт про сукупні доходи
Дохід	X	X	
Фінансові витрати	X	X	
Частина прибутку (збитку) асоційованих та спільних підприємств, облікована за методом участі в капіталі	X	X	
Витрати з податків	X	X	
Загальна сума прибутку (збитку) після сплати податків: – від діяльності, що припиняється, та – визнаного при оцінці за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж або при вибутті активів чи ліквідаційних груп, що становлять припинену діяльність	X	X	
Прибуток або збиток	X	X	X
Кожний компонент іншого сукупного прибутку, класифікований за характером, за винятком частки в іншому сукупного прибутку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі;	X		X
Загальний сукупний прибуток	X		X
Прибуток (або збиток) за звітний період, що відноситься до неконтрольованих часток та власників материнської компанії	X	X	
Загальний сукупний прибуток за звітний період, що відноситься до неконтрольованих часток та власників материнської компанії.	X		X

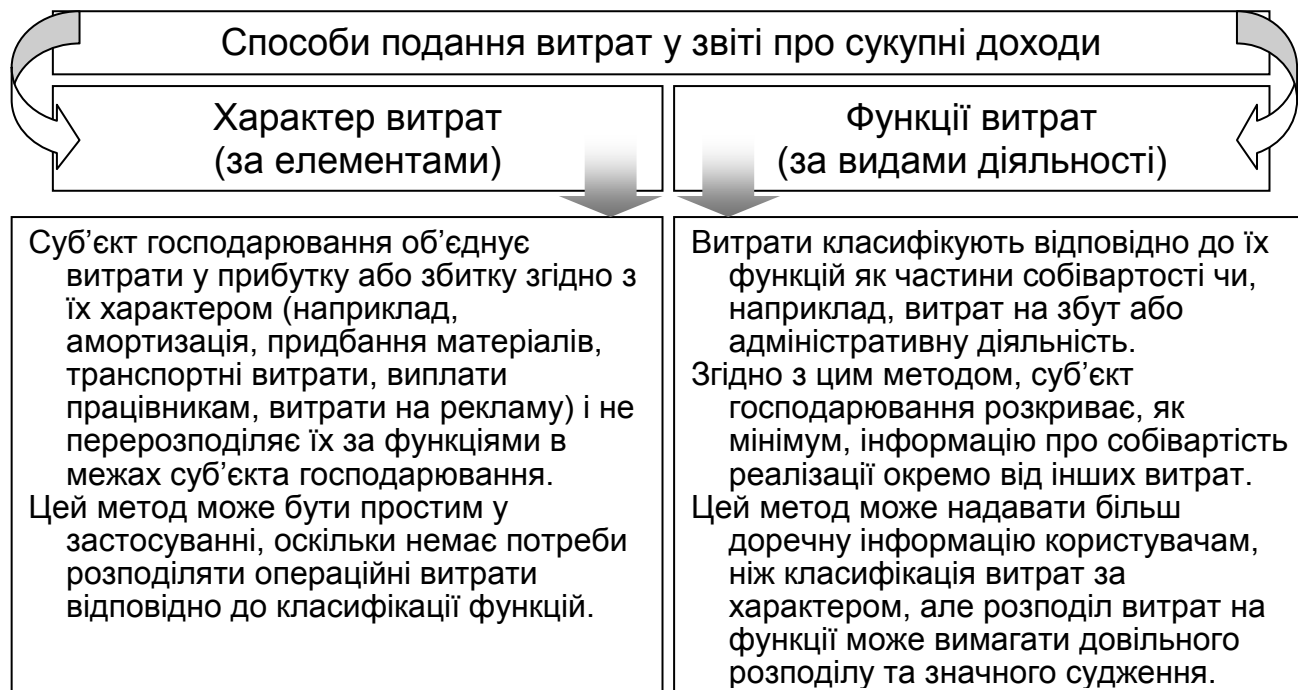

Суб'єкт господарювання має право вибрати *спосіб подання витрат у звіті*. Зокрема, можна використати класифікацію витрат, з побудованою на характері витрат (метод характеру витрат) або на їх функції в рамках суб'єкта господарювання (функціональний метод), залежно від того, який з підходів забезпечує надійну та більш доречну інформацію.

У вітчизняних П(С)БО також використовуються обидва підходи до класифікації витрат:

- за елементами (еквівалент методу характеру витрат);
- за видами діяльності (еквівалент функціонального методу).

Характеристика обох методів демонструє рисунок 4.16.

Рис. 4.16. Способи подання витрат у Звіті про сукупні доходи

Перелік статей за кожним з методів подання витрат наведено у таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Варіанти структури Звіту про сукупний дохід за різними методами

Метод характеру витрат			Метод функції витрат (собівартості реалізації)	
Дохід від продажу		X	Дохід від продажу	X
Інший дохід		X	Собівартість реалізації	(X)
Зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва	X		Валовий прибуток	X
Сировина та витратні матеріали	X		Інший дохід	X
Витрати на виплати працівникам	X		Витрати на збут	(X)
Витрати на амортизацію	X		Адміністративні витрати	(X)
Інші витрати	X		Інші витрати	(X)
Витрати, всього		(X)		
Прибуток до оподаткування		X	Прибуток до оподаткування	X

Пунктом 104 МСБО 1 передбачено, що коли керівництво підприємства обирає подання даних про витрати за функціями, то воно додатково повинно розкрити дані про характер витрат (у тому числі обов'язково – про виплати працівникам і про амортизацію). Такі дані можуть бути розкриті або в самому Звіті, або в Примітках.

Перед складанням звітності фахівець повинен визначитись із формою звіту про сукупні доходи, обравши один із варіантів, який відповідає потребам користувачів і не суперечить МСБО.

Приклад формат звіту про сукупні доходи наведено на рисунку 4.17.

Звіт про сукупні доходи	
Дохід від реалізації	
Собівартість продаж	
ВАЛОВИЙ ПРИБУТОК	
Інший дохід	
Витрати на збут	
Адміністративні витрати	
Чистий дохід (втрати) за курсовими різницями	
Витрати на фінансування	
Інші витрати	
ПРИБУТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ	
Податок на прибуток	
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК	
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ПРИБУТОК	
(елементи іншого сукупного прибутку з урахуванням впливу податку на прибуток)	
УСЬОГО ІНШИЙ СУКУПНИЙ ПРИБУТОК	
Усього сукупний прибуток за період	
Сукупний прибуток у розрахунку на акцію	

Рис. 4.17. Зразок формату звіту про сукупний дохід обраного для суб'єкта господарювання (за функцією витрат)

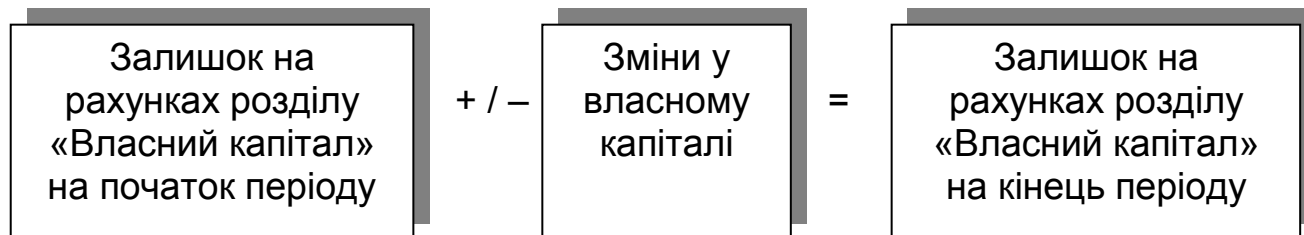
Оскільки МСБО не визначають формати фінансових звітів, за основу слід прийняти один з двох форматів звіту про сукупні доходи, наведених у додатку до МСБО 1. Згідно з НП(С)БО, українські підприємства використовують форму звіту, у якому витрати класифікуються за їх функцією.

4. Звіт про зміни у власному капіталі

а) вимоги МСБО до Звіту про власний капітал

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності» обов'язковим компонентом фінансової звітності є звіт, що відображає зміни у власному капіталі внаслідок операцій та інших подій, крім внесків учасників (власників) суб'єкта господарювання та розподілу капіталу (дивіденди тощо) між ними.

Зміни у власному капіталі суб'єкта господарювання у період між двома датами балансу відображають збільшення чи зменшення його чистих активів протягом періоду (рис. 4.18).

Рис. 4.18. Зміни у власному капіталі суб'єкта господарювання

Звіт про власний капітал, згідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» називається *Звіт про зміни у власному капіталі*, та містить інформацію відображену рисунком 4.19.

Рис. 4.19. Інформація Звіту про зміни у власному капіталі

б) варіанти Звіту про зміни у власному капіталі

У відповідності до міжнародних стандартів інформація може бути подана у вигляді двох звітів:

- Звіту про визнані інші прибутки та збитки або
- Звіту про зміни у власному капіталі.

Здебільшого суб'єкти господарювання подають другий варіант.

Для спрощення подання інформації у звіті про зміни у власному капіталі наводяться складові власного капіталу та операції, що призвели

до змін у них. До звіту обов'язково формуються Примітки, в яких подаються пояснення щодо всіх операцій зі звіту про зміни у власному капіталі.

Особливістю цього Звіту є також необхідність розкриття змін за два періоди, тобто має бути два звіти про зміни у власному капіталі – за попередній рік та поточний.

5. Звіт про рух грошових коштів

а) визначення руху грошових коштів згідно з МСБО 7

Грошові потоки – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Грошові кошти складаються з готівки в касі та депозитів до запитання. Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості.

Грошові кошти та їх еквіваленти:

- депозити на вимогу, а також ті, що будуть погашені протягом наступних 3-х місяців;
- облігації придбані з правом викупу до 3 місяців;
- придбані привілейовані акції з визначеною датою викупу до 3 місяців;
- банківські овердрафти включаються до грошових коштів та їх еквівалентів, якщо вони є невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання.

МСБО 7 наголошує на тому, що відсотки та дивіденди отримані та сплачені, мають розкриватися окремо у звіті про рух грошових коштів. Відповідно до МСБО 7 відсотки та дивіденди отримані та сплачені, як правило, класифікують як грошові потоки від операційної діяльності. У разі обрання певного методу презентації відсотків та дивідендів, компанія повинна постійно дотримуватися цього методу.

Різні компоненти єдиної транзакції мають бути презентовані окремо як операційна, інвестиційна та фінансова діяльність.

Стандарт не дозволяє класифікувати транзакцію базуючись лише на її домінуючій ознаці.

Приклад 4.5.1: Виплата заборгованості за кредитом, що включає сплату відсотків (може бути класифікована як операційна, так і фінансова діяльність) та основного боргу (класифікується як фінансова діяльність).

Приклад 4.5.2: Компанія «N» витратила на створення кваліфікованого активу 1000 дол., з яких 50 дол. відносяться до відсотків, що були капіталізовані у процесі створення даного активу. За такої умови, відсотки сплачені у сумі 50 дол. мають бути включені до операційної або фінансової діяльності (в залежності від обраного компанією методу презентації відсотків сплачених), а решта

(950 дол.) має бути включена до інвестиційної діяльності. Дана позиція відповідає вимозі класифікувати окремо різні компоненти єдиної транзакції.

Грошові потоки від фінансової та інвестиційної діяльності зазвичай показують розгорнуто.

Приклад 4.5.3: Компанія «D» у звітному періоді отримала кредит від банку на суму 2000 дол., який використала на погашення іншого кредиту. У звіті про рух грошових коштів від фінансової діяльності повинні мати місце наступні грошові потоки:

- отримання кредитів – 2000 дол.;
- повернення кредитів – 2000 дол.

Грошові потоки повинні бути представлені згорнуто у випадках, коли транзакції є пов'язаними, складаються із суттєвих сум, що обертаються у відносно короткі проміжки часу (доходи від реалізації іноземної валюти та собівартість реалізованої іноземної валюти).

Прикладом податку, стягненому від імені третіх сторін є надходження коштів від покупців за товари, роботи, послуги, що включають в себе ПДВ та інші непрямі податки. МСБО 7 не розкриває питання щодо відображення податків, стягнених від імені третіх сторін у звіті про рух грошових коштів.

Податки, стягнені від імені третіх сторін, можуть бути:

- а) показані у окремому рядку звіту про рух грошових коштів;
- б) включені до надходжень від покупців та замовників та сплати постачальникам.

Найбільш поширеним є відображення непрямих податків у складі надходжень від покупців/оплати постачальникам за товари, роботи та послуги.

б) вимоги МСБО до Звіту про рух грошових коштів

Згідно МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», однойменний звіт відображає грошові потоки протягом періоду згідно з поділом діяльності на операційну, інвестиційну та фінансову.

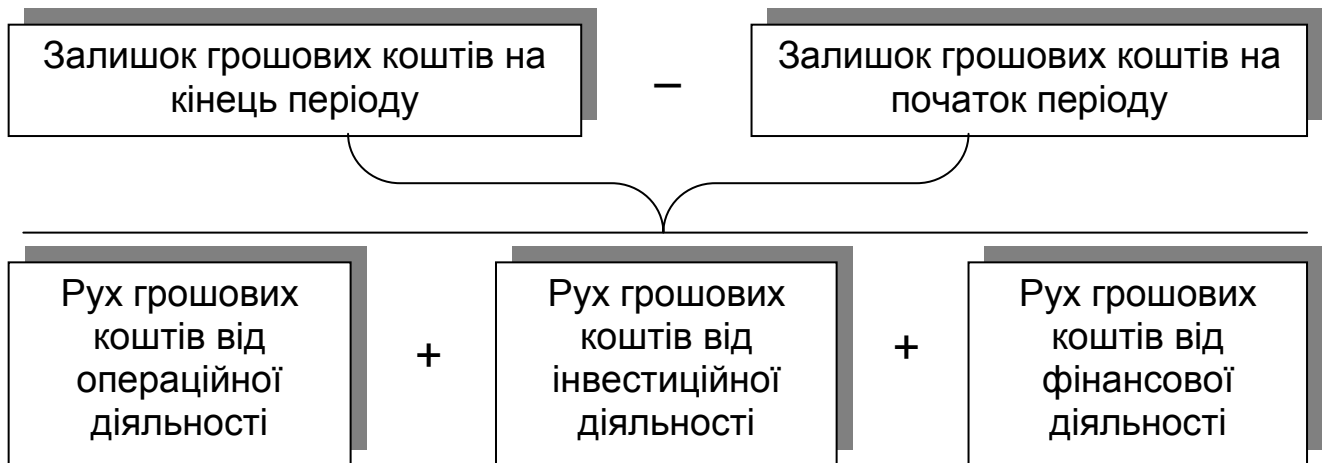
Структура звіту про рух грошових коштів наведено на рис. 4.20.

Операційна діяльність – це основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Інвестиційна діяльність – це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Фінансова діяльність – це діяльність, яка спричиняє зміни розміру та складу власного і запозиченого капіталу суб'єкта господарювання.

Одна операція може охоплювати грошові потоки, різні за класифікацією. Наприклад, коли погашення позики грошовими коштами складається з відсотків та основної суми боргу, відсотки можна класифікувати як операційну діяльність, а основну суму боргу – як фінансову.

Рис. 4.20. Структура Звіту про рух грошових коштів

На рисунку 4.21 відображено приклади грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відповідно.

У Звіті про рух грошових коштів окремо відображаються основні класи *валових надходжень* грошових коштів і *валових виплат* грошових коштів, які виникають від інвестиційної та фінансової діяльності, за винятком звітування про грошові потоки на нетто-основі.

На *нетто-основі* (тобто згортати статті надходжень і видатків та показувати кінцевий рух по операції) можна відображати в звітності грошові потоки, що виникають від таких видів операційної, інвестиційної або фінансової діяльності:

- надходження і виплати грошових коштів за дорученням клієнтів, коли грошові потоки відображають діяльність клієнта, а не діяльність суб'єкта господарювання (наприклад, акцепт і виплата депозитів банку до запитання; кошти, які суб'єкт господарювання тримає для клієнтів; орендна плата, яку одержують за дорученням власників майна або сплачують їм);

- надходження і виплати грошових коштів за статтями, згідно з якими оборот є швидким, суми великими, а строки погашення короткими (наприклад, основні суми боргу клієнтів, які використовують кредитні картки; придбання та продаж інвестицій; інші короткострокові позики, строк погашення яких становить три місяці або менше).

У Звіті про рух грошових коштів відповідно до пункту 21 МСБО 7, деякі грошові потоки може бути згорнуто. МСБО 7 не висуває суворих, спеціальних вимог щодо мінімального набору статей звіту про рух грошових коштів, але містить конкретні вимоги та пояснення стосовно:

- відсотків і дивідендів;
- податків на прибуток;
- інвестицій в дочірні, асоційовані та спільні підприємства;
- придбання і реалізації дочірніх підприємств та інших господарських одиниць;
- руху грошових коштів у іноземній валюті;
- розкриття інформації про окремі аспекти руху грошових коштів.

МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»

Розділ «Операційна діяльність» – пункт 14 – витяг

- а) надходження грошових коштів від продажу товарів та надання послуг;
- б) надходження грошових коштів від роялті, авторських гонорарів, комісійних, а також інший дохід;
- в) виплати грошових коштів постачальникам товарів та послуг;
- г) виплати грошових коштів працівникам та виплати за їх дорученням;
- ґ) надходження грошових коштів і виплати грошових коштів страхової компанії за премії та позови, ануїтети та інші виплати за полісами;
- д) виплати грошових коштів або компенсація податків на прибуток, якщо вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю; та
- е) надходження і виплати грошових коштів за контрактами, укладеними для дилерських або торговельних цілей.

Розділ «Інвестиційна діяльність» – пункт 16 – витяг

- а) виплати грошових коштів для придбання основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів. Ці виплати охоплюють також ті, що пов'язані з капіталізованими витратами на розробки та будівництво власними силами;
- б) надходження грошових коштів від продажу основних засобів, нематеріальних активів, а також інших довгострокових активів;
- в) виплати грошових коштів для придбання власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за інструменти, що визнаються як еквіваленти грошових коштів або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);
- г) надходження грошових коштів від продажу власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж надходження за інструменти, що визнаються як еквіваленти грошових коштів або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);
- ґ) аванси грошовими коштами та позики, надані іншим сторонам (інші, ніж аванси і позики, здійснені фінансовою установою);
- д) надходження грошових коштів від повернення авансів та позик (інших, ніж аванси та позики фінансової установи), наданих іншим сторонам;
- е) виплати грошових коштів за ф'ючерсними і форвардними контрактами, опціонами та контрактами "своп", окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей або виплати класифікуються як фінансова діяльність; та
- є) надходження грошових коштів від ф'ючерсних і форвардних контрактів, опціонів та контрактів "своп", окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей або надходження класифікуються як фінансова діяльність.

Розділ «Фінансова діяльність» – пункт 17 – витяг

- а) надходження грошових коштів від випуску акцій або інших інструментів власного капіталу;
- б) виплати грошових коштів власникам для придбання або викупу раніше випущених акцій суб'єкта господарювання;
- в) надходження грошових коштів від випуску незабезпечених боргових зобов'язань, позик, векселів, облігацій, іпотек, а також інших короткострокових або довгострокових позик;
- г) виплати грошових коштів для погашення позик; та
- ґ) виплати грошових коштів орендарем для зменшення існуючої заборгованості, пов'язаної з фінансовою орендою.

Рис. 4.21. Приклади грошових потоків наведені у МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»

в) формат Звіту про рух грошових коштів

МСБО 7 не визначає формат Звіту про рух грошових коштів і перелік статей за кожним видом діяльності, але вимагає грошові потоки класифікувати за трьома групами: операційної діяльності, інвестиційної та фінансової.

Суб'єкт господарювання звітує про грошові потоки від операційної діяльності, застосовуючи один з двох варіантів подання показників:

а) прямий метод, згідно з яким розкривається інформація про основні класи валових надходжень грошових коштів чи валових виплат грошових коштів;

або

б) непрямий метод, згідно з яким прибуток чи збиток коригується відповідно до впливу операцій негрошового характеру, будь-яких відстрочок або нарахувань минулих чи майбутніх надходжень або виплат грошових коштів щодо операційної діяльності, а також відповідно до статей доходу або витрат, пов'язаних із грошовими потоками від інвестиційної чи фінансової діяльності.

Недоліки і переваги кожного з методів, а також зразок їх застосування наведено в таблицях 4.5 та 4.6 відповідно.

Таблиця 4.5

Недоліки і переваги застосування прямого і непрямого методів складання звіту про рух грошових коштів

	Прямий метод	Непрямий метод
Переваги	Показує здатність підприємства генерувати достатньо грошових коштів для сплати заборгованості, інвестування та розподілу власникам. Така інформація краще задовольняє потреби користувачів фінансових звітів та допомагає у прийнятті економічних рішень	Звіт за непрямим методом надає корисну інформацію про зв'язок між грошовими потоками, звітом про сукупні прибутки та збитки (або в окремим звітом про прибутки та збитки) та звітом про фінансовий стан
Недоліки	Звіт не показує взаємозв'язку між нарахованим доходом та отриманими грошовими коштами.	Не дає ніякої додаткової інформації про грошові потоки від операційної діяльності.

В МСБО 7 наголошується, що відобразити в звіті грошові потоки від операційної діяльності краще із застосуванням прямого методу.

Отже, грошові потоки від операційної діяльності можуть бути представлені прямим або непрямим методом. Незважаючи на те, що прямий метод є більш рекомендованим, компанії найчастіше використовують непрямий метод представлення руху грошових коштів.

Прямий метод (рекомендований) – розкривається інформація про основні класи валових надходжень грошових коштів чи валових виплат грошових коштів;

Непрямий метод (найбільш поширений), за яким чистий прибуток коригується на:

- негрошові операції;
- відстрочки та нарахування;
- статті пов'язані з грошовими потоками від інвестиційної та фінансової діяльності.

Таблиця 4.6

Зразок формування звіту про рух грошових коштів

Рух грошових коштів від операційної діяльності – прямий метод		Рух грошовий коштів – непрямий метод	
Грошові надходження від клієнтів	23 457	Прибуток до оподаткування	2 606
Грошові кошти, сплачені постачальникам та працівникам	(21 473)	Коригування на:	
Грошові кошти від операційної діяльності	1 984	амортизацію	350
Сплачені відсотки	(210)	витрати від курсових різниць	31
Сплачені податки на прибуток	(576)	доходи від інвестицій	(389)
Чисті грошові кошти від операційної діяльності	1 198	витрати на сплату відсотків	311
			2 909
		Збільшення дебіторської заборгованості	(389)
		Зменшення запасів	817
		Зменшення кредиторської заборгованості	(1 353)
		Грошові кошти від операційної діяльності	1 984
		Відсотки сплачені	(210)
		Податок на прибуток	(576)
		Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	1 198

Компанії, що обирають представлення руху грошових коштів від операційної діяльності за непрямим методом, зіштовхуються з проблемою у визначенні стартової позиції для розрахунку: чи має бути чистий прибуток (збиток), чи прибуток (збиток) до оподаткування?

Стандарт стверджує, що слід виходити з чистого прибутку (збитку) в той час як в прикладі зазначеному в стандарті використовується прибуток (збиток) до оподаткування.

Оскільки стандарт має більшу силу, доречним є використання чистого прибутку (збитку) як стартової позиції для розрахунку руху грошових коштів за непрямим методом.

Згідно МСБО 8, у випадку якщо компанія, відповідно до вимог законодавства, змінює подання Звіту про рух грошових коштів з прямого на непрямий або навпаки, порівняльна інформація за попередній період має бути перерахована відповідно до нового методу.

г) розкриття інформації про рух грошових коштів

Для користувачів фінансової звітності важливо розкривати інформацію про негрошову інвестиційну діяльність. Наприклад, основні засоби, придбані з використанням угод про кредити постачальників чи основні засоби, отримані шляхом фінансової оренди.

У складі консолідованого звіту про рух грошових коштів грошові потоки від припиненої діяльності відображені в окремій примітці фінансової звітності.

Таблиця 4.7

Рух грошових коштів від припиненої діяльності за 2017 рік

Показники	Сума, тис. грн.
Рух грошових коштів від припиненої діяльності	
Чисті грошові кошти використані в операційній діяльності	(7248)
Грошові кошти від інвестиційної діяльності:	
Грошові кошти, отримані в результаті діяльності, що триває	80133
Придбання необоротних активів	(40464)
Чисті грошові кошти від інвестиційної діяльності	39669
Чисті грошові кошти, використані в ході фінансової діяльності	(32952)
Чистий рух грошових коштів за рік	(531)

Відповідно до вимог розкриття руху грошових коштів від припиненої діяльності, така діяльність має бути розкрита в окремих рядках звіту про рух грошових коштів, або в окремій примітці фінансової звітності.

Варто розуміти, що виокремлення руху грошових коштів від припиненої діяльності є надзвичайно важливим для користувачів фінансової звітності, зокрема для цілей узгодження даних руху грошових коштів з іншими формами фінансової звітності, а також з примітками до них.

У звіті про рух грошових коштів були зроблені наступні коригування:

- відображення відсотків сплачених у складі операційної діяльності;
- виокремлення депозиту зі складу грошових коштів та їх еквівалентів;
- правильне відображення сплаченої заборгованості за фінансовим лізингом та товарних кредитах у складі фінансової діяльності;
- відображення коштів, сплачених на придбання запасів, що класифіковані згідно МСФЗ як капітальне будівництво, у складі інвестиційної діяльності;
- відображення грошових потоків пов'язаних з придбанням МШП у складі операційної діяльності;
- інші.

6. Розкриття інформації до фінансових звітів

Фінансові звіти надають важливу інформацію про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та зміни у фінансовому стані суб'єкта господарювання. Часто вони містять лише мінімальне розкриття інформації (лише кількісну інформацію) про деякі основні статті. Проте існує багато іншої кількісної і, що є навіть важливішим, якісної інформації за кожним показником фінансових звітів. Наприклад, подробиці щодо:

- а) середовища діяльності;

- б) ризиків, з якими зіштовхується підприємство (зовнішніми та внутрішніми);
- в) оцінки можливих наслідків таких ризиків;
- г) облікової політики, застосованої до складання фінансових звітів;
- г) зроблених облікових попередніх оцінок та припущень;
- д) розподілу певних показників за статтями та коментарів про них;
- е) наміри та зобов'язання підприємства;
- є) значних подій після дати балансу, які можуть впливати на користувачів;
- ж) іншої фінансової та нефінансової інформації.

Примітки до фінансових звітів надають користувачам таку додаткову інформацію, не розкрити в фінансових звітах.

а) формат Приміток згідно міжнародних стандартів

Формат Приміток за МСФЗ не стандартизований і вони можуть подаватись в довільній формі із застосуванням тексту, таблиць, графіків і т. д.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансових звітів» у Примітках до фінансових звітів слід наводити таку інформацію:

- 1) про основу складання фінансових звітів та облікову політику суб'єкта господарювання;
- 2) таку, що вимагається МСБО, але не наведена безпосередньо у фінансових звітах;
- 3) яка не наводиться у фінансових звітах, але є необхідною для правдивого відображення фінансового становища та результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Примітки допомагають користувачам досягти розуміння фінансових звітів та порівняти їх з фінансовими звітами інших підприємств (табл. 4.8):

Таблиця 4.8

Примітки до фінансових звітів

облікова політика		підтверджувальна інформація	розкриття іншої інформації
зазначення відповідності МСБО	виклад застосованої основи оцінки та облікової політики	для статей, наведених у кожному фінансовому звіті	включаючи непередбачені події, зобов'язання та розкриття іншої фінансової та нефінансової інформації

Примітки до фінансової звітності повинні подаватись у впорядкованому вигляді. До кожної статті, поданої у Звіті про фінансовий стан, Звіті про сукупний дохід, Звіті про зміни у власному капіталі та Звіті про рух грошових коштів, необхідно робити посилання на будь-яку пов'язану з нею інформацію у примітках (рис. 4.22).

...	Примітки	На 31.12 2017 р. тис.грн	На 31.12 2016 р. тис.грн	На 1.01 2016 р. тис.грн
АКТИВИ				
Необоротні активи				
Основні засоби	13	34411	25811	20385
Інвестиційна нерухомість	14	8893	7983	7091
...				

Посилання в Балансі на примітки
№ 13 про Основні засоби

Рис. 4.22. Посилання на Примітки в основних формах звітності

Згідно пункту 114 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» суб'єкт господарювання, як правило, подає примітки у наведеному далі порядку:

- а) зазначення відповідності МСФЗ;
- б) стислий виклад суттєвих застосованих облікових політик;
- в) інформація, що підтверджує статті, подані у звіті про фінансовий стан, звіті про сукупні доходи, окремому звіті про прибутки та збитки (якщо він подається), звіті про зміни у власному капіталі та звіті про рух грошових коштів, у тому порядку, в якому подано кожний звіт та кожний рядок;
- г) розкриття іншої інформації, включаючи:
  - умовні зобов'язання (відповідно до МСБО 37) та невизнані контрактні зобов'язання; та
  - розкриття нефінансової інформації, наприклад, цілі та політики щодо управління фінансовими ризиками суб'єкта господарювання (відповідно до МСБО 7).

б) методика формування Приміток

Для того, щоб скласти Примітки необхідно скласти перелік інформації, який підлягає обов'язковому розкриттю у звітності за алгоритмом, наведеним на рисунку 4.23.

Рис. 4.23. Алгоритм формування Приміток до фінансової звітності

Спочатку визначаються із статтями, які наводяться в основних чотирьох формах звітності. Потім для кожного рядка, складають контрольний листок приміток, зразок якого наведено в таблиці 4.9.

Зразки таких таблиць можна розробити на підставі МСБО та МСФЗ, користуючись розділами «Розкриття у звітності», або ж скористатись готовими, розробленими аудиторською компанією Ernst & Young¹².

Після опрацювання всіх таблиць, ми отримуємо перелік інформації, необхідної до розкриття в примітках. Користуючись даними обліку формуємо їх в довільній формі, але у певній послідовності.

Таблиця 4.9

**Контрольний листок приміток
(витяг на прикладі статті «Основні засоби»)**

№ з/п	Пункт МСБО	Стаття звітності	Інформація розкрита *		
		Основні засоби	так	ні	н / п
1	МСБО (IAS) 16.42 МСФЗ (IAS) 12.65	Чи розкриває підприємство у відповідності до МСФЗ (IAS) 12 податкові ефекти, що виникають при переоцінці основних засобів, якщо вони мають місце.			
2	МСБО (IAS) 16.79	Чи була розкрита наступна додаткова інформація: а. балансова вартість тимчасово не використовуваних основних засобів; б. загальна балансова вартість повністю амортизованих основних засобів, які все ще знаходяться в експлуатації; с. балансова вартість основних засобів, які вибули з активної експлуатації і призначених для вибуття; д. при використанні методу первісної вартості, справедлива вартість основних засобів, якщо вона суттєво відрізняється від балансової вартості.			

* Колонка «ТАК» – інформація вже розкрита в основних формах звітності.

Колонка «НІ» – інформація не розкрита в основних формах звітності, а отже її необхідно розкрити в примітках.

Колонка «Н/П» – така інформація відсутня на підприємстві, тому її розкриття не потрібне.

7. Проміжна фінансова звітність

Згідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» звітним періодом подання повного комплексу фінансової звітності (включаючи порівняльну інформацію) є рік. Якщо обрано інший період в звітності зазначається:

- а) причини використання довшого чи коротшого періоду;
- б) той факт, що суми, наведені у фінансовій звітності, не є повністю зіставними.

¹² на сайті <http://www.ey.com>.

МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» рекомендує подання проміжних звітів (конкретних періодів не наводиться) в наступному складі:

- а) стислий Звіт про фінансовий стан;
- б) стислий звіт про сукупні доходи, поданий як:

– стислий єдиний звіт;

або

– стислий окремий Звіт про прибутки та збитки та стислий Звіт про сукупні доходи;

в) стислий Звіт про зміни у власному капіталі;

г) стислий Звіт про рух грошових коштів;

ґ) деякі пояснювальні примітки.

В проміжній фінансовій звітності обов'язково мають зазначатись:

а) списання запасів до чистої вартості реалізації і сторнування такого списання;

б) визнання збитку від зменшення корисності основних засобів, нематеріальних активів та інших активів, а також сторнування такого збитку від зменшення корисності;

в) сторнування будь-яких забезпечень витрат на реструктуризацію;

г) придбання та продаж об'єктів основних засобів;

ґ) зобов'язання придбати основні засоби;

д) виплати, пов'язані із судовими справами;

е) виправлення помилок попередніх періодів;

є) зміни у бізнесі або економічних обставинах, що впливають на справедливу вартість фінансових активів та фінансових зобов'язань суб'єкта господарювання, незалежно від того, чи визнаються такі активи або зобов'язання за справедливою вартістю чи за амортизованою собівартістю;

ж) будь-який дефолт за кредитними угодами або будь-яке порушення умов кредитної угоди, що їх не було виправлено на дату закінчення звітного періоду або до неї;

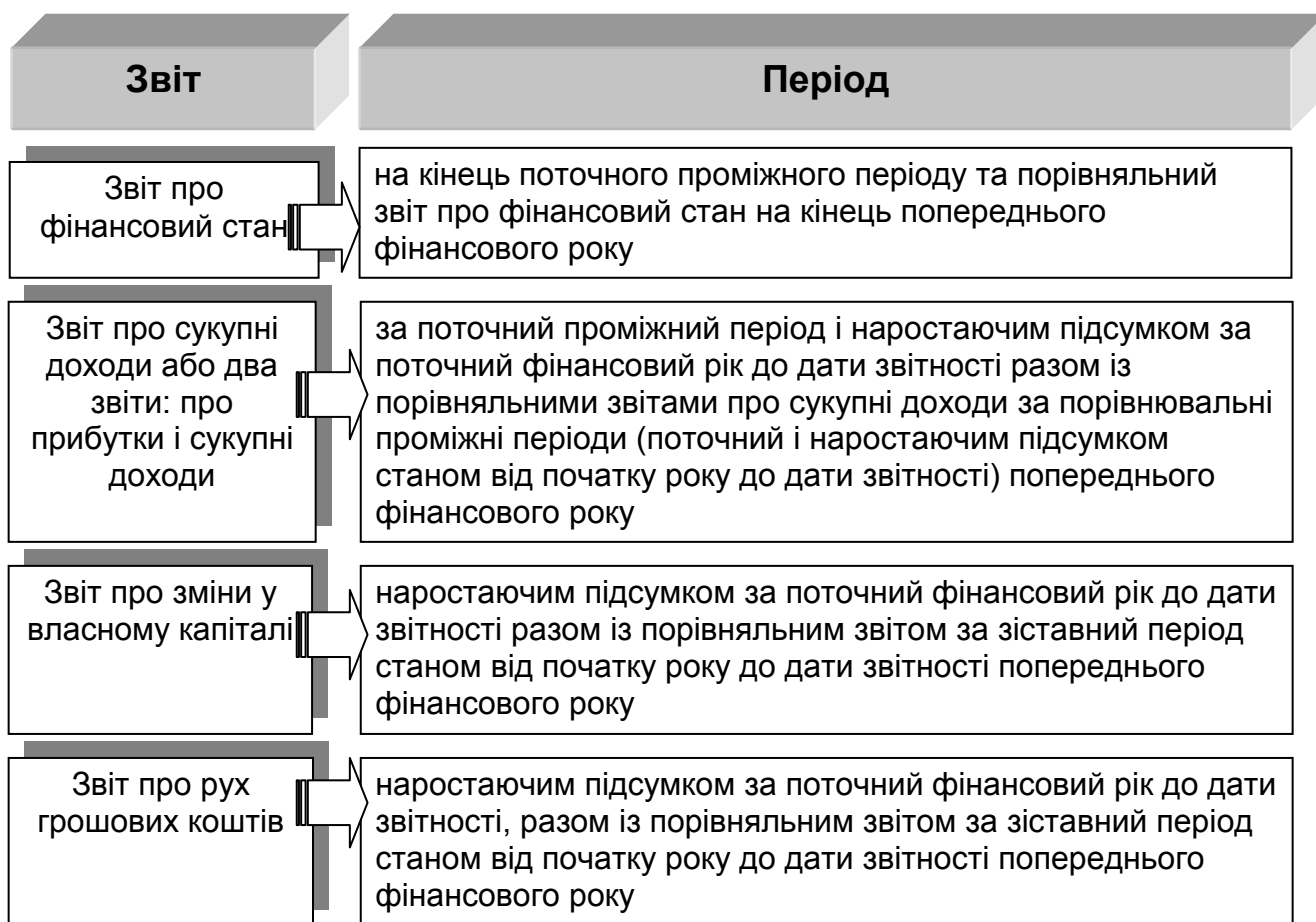
з) операції з пов'язаними сторонами;

и) перенесення між рівнями ієрархії справедливої вартості, які використовувались при оцінюванні справедливої вартості фінансових інструментів;

і) зміни в класифікації фінансових активів унаслідок зміни мети або використання цих активів, та

ї) зміни в умовних зобов'язаннях або умовних активах.

Проміжні звіти мають включати проміжну фінансову звітність (стислу або повну) за періоди наведені на рис. 4.24.

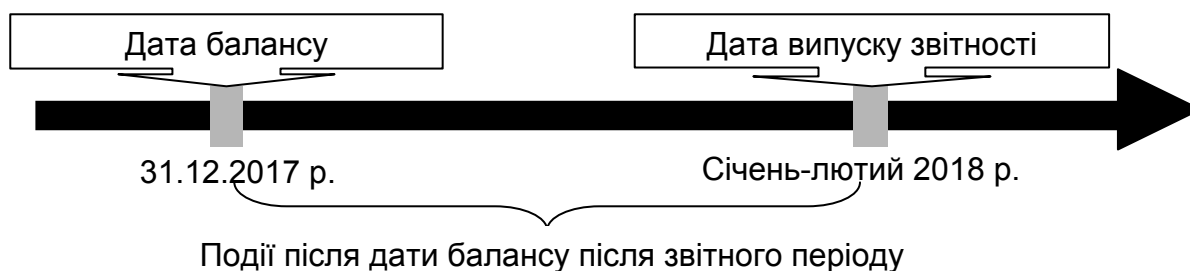
Рис. 4.24. Періоди, які відображаються в проміжній фінансовій звітності за МСБО

8. Події після дати балансу

а) мета та сфера застосування стандарту МСБО 10

Події після дати балансу (Post Balance Sheet Events), згідно МСБО 10 «Події після звітного періоду» – це сприятливі та несприятливі події, що виникли між датою балансу та датою затвердження фінансової звітності до випуску, навіть якщо ці події відбуваються після оприлюднення прибутку чи іншої вибіркової фінансової інформації.

При цьому датою випуску звітності є дата офіційного дозволу керівництва суб'єкта господарювання на випуск (публікацію, подання) фінансових звітів за межі цього суб'єкта (рис. 4.25).

Рис. 4.25. Часовий відрізок подій після дати балансу

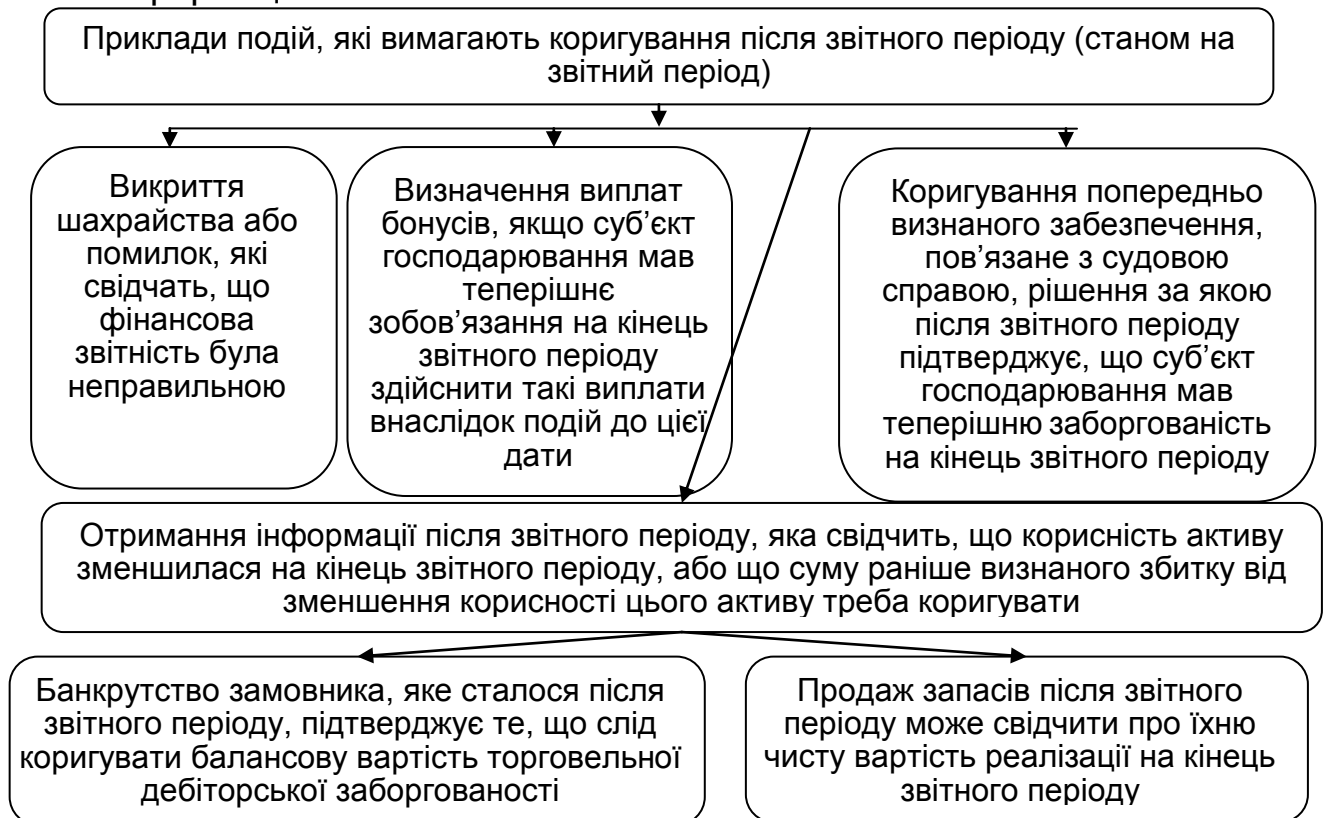
МСБО 10 «Події після звітнього періоду» слід застосовувати для обліку подій після звітнього періоду, а також для розкриття інформації про них. Мета МСБО 10 – визначити:

а) коли суб'єктові господарювання слід коригувати фінансову звітність стосовно подій після звітнього періоду;

б) яку інформацію суб'єктові господарювання слід розкривати про дату затвердження фінансової звітності до випуску та про події після звітнього періоду.

Суб'єктові господарювання слід розкривати інформацію про дату затвердження фінансової звітності та про те, хто дав дозвіл на таке затвердження до випуску. Якщо власники суб'єкта господарювання або інші особи мають повноваження вносити зміни до фінансової звітності після випуску, суб'єктові господарювання слід розкривати інформацію про цей факт.

Якщо суб'єкт господарювання після звітнього періоду отримує інформацію про умови, які існували на кінець звітнього періоду, йому слід оновити розкриття інформації, пов'язаної з цими умовами, з урахуванням нової інформації.

Рис. 4.26. Події, які вимагають коригування після звітнього періоду

Існують наступні типи подій після звітнього періоду:

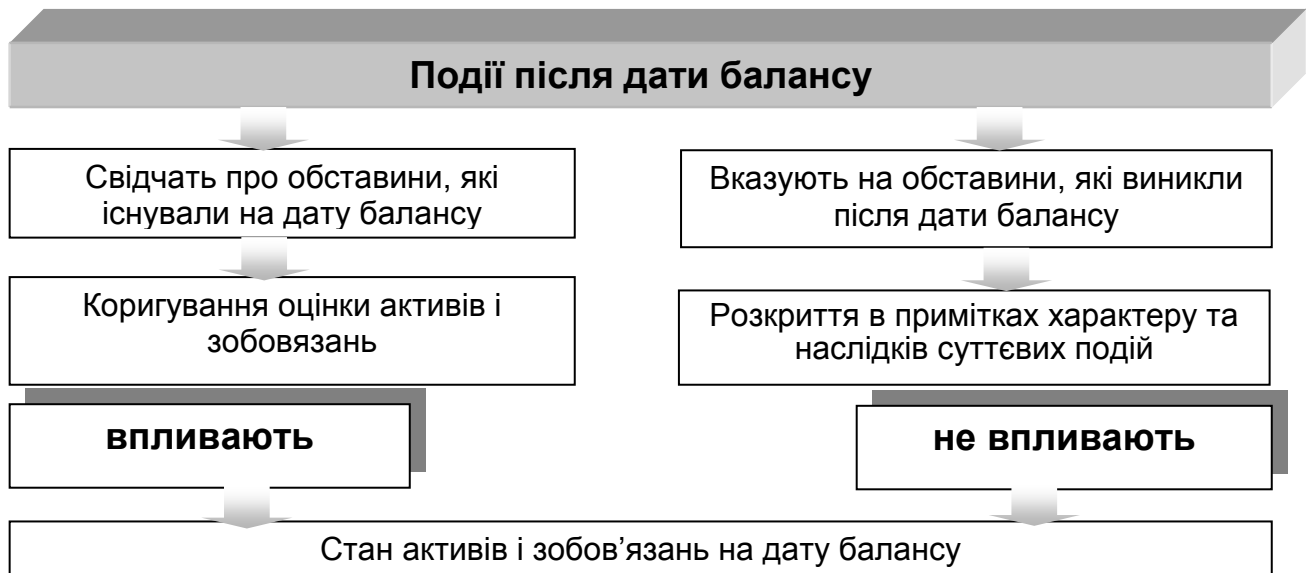
– події, які свідчать про умови, що існували на кінець звітнього періоду (події, які вимагають коригування після звітнього періоду станом на звітний період);

– події, які свідчать про умови, що виникли після звітнього періоду (події, які не вимагають коригування після звітнього періоду);

– події, які свідчать про умови, що виникли після звітного періоду (події, які не вимагають коригування після звітного періоду), але є суттєвими, тому вимагають розкриття інформації, яка може впливати на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансової звітності.

Згідно з МСБО 10, події, які відбуваються після дати балансу, можуть вказувати на необхідність коригування активів і зобов'язань або вимагати їх розкриття (рис. 4.27).

Рис. 4.27. Класифікація подій після звітного періоду

Коригування активів і зобов'язань є необхідним у випадку настання подій, які відбуваються після дати балансу і надають додаткову інформацію для визначення сум, пов'язаних з умовами, що існують на дату балансу.

Приклад розкриття інформації про події, що відбулися після дати балансу (рис.4.28).

б) події, які не вимагають коригування після звітного періоду

Події, які не вимагають коригування після звітного періоду:

– падіння ринкової вартості інвестицій в період з кінця звітного періоду до дати, коли фінансову звітність затверджують до випуску. Як правило, падіння не пов'язане зі станом інвестицій на кінець звітного періоду, але відображає виниклі в подальшому обставини. Суми, визнані в фінансовій звітності щодо інвестицій, не потрібно коригувати, хоча може бути потрібним подати розкриття додаткової інформації;

– якщо суб'єкт господарювання оголошує дивіденди утримувачам інструментів капіталу після звітного періоду, суб'єкт господарювання не визнає такі дивіденди як зобов'язання на кінець звітного періоду. Якщо дивіденди оголошують після звітного періоду, але до затвердження фінансової звітності до випуску, дивіденди не визнаються як зобов'язання на кінець звітного періоду, тому що на той час не існує жодних

зобов'язань. Інформацію про такі дивіденди розкривають у примітках відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності»;

– погіршення результатів діяльності та фінансового стану після звітного періоду може свідчити про потребу розглянути, чи є ще прийнятним припущення про безперервність.

ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ
компанії «В» за 2017 рік (витяг)

18. Наступні події

Керівництво та наглядова рада компанії «В» санкціонували випуск фінансової звітності 1 березня 2018 року.

15 січня 2018 року суд вирішив, що компенсація колишнім акціонерам «В» має базуватися на пропозиції обміну 3,45 акцій «А» за одну акцію «В». Компанія подала апеляцію проти такої постанови.

Після 31 грудня компанія отримала авансові платежі на загальну суму 28,1 млн євро. згідно з угодою з щодо спільного розроблення ліків.

Рис. 4.28. Зразок Приміток до фінансових звітів компанії «В»

Якщо події, які не вимагають коригування після звітного періоду, є суттєвими, нерозкриття інформації може впливати на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансової звітності. Відповідно, суб'єктові господарювання слід розкривати таку інформацію про кожну суттєву категорію подій, які не вимагають коригування після звітного періоду:

– характер подій;
– попередня оцінка їх фінансового впливу або констатація, що така оцінка неможлива.

Подій, які не вимагають коригування після звітного періоду і які, як правило, приводять до розкриття інформації:

– істотні придбання активів, класифікація активів як утримуваних для продажу згідно з МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», інші вибуття активів або експропріація значних активів урядом;

– надзвичайно великі зміни після звітного періоду в цінах на активи або в курсах обміну іноземних валют;

– зміни ставок податків або податкового законодавства, прийнятих або оголошених після звітного періоду, які значно впливають на поточні та відстрочені податкові активи та зобов'язання;

– прийняття значних зобов'язань або умовних зобов'язань, наприклад, унаслідок надання значних гарантій;

– початок великого судового процесу, що виник виключно внаслідок подій, які відбулися після звітного періоду;

- знищення значної частини технічного обладнання, необхідного для повноцінного надання послуг абонентам, внаслідок пожежі після звітного періоду;
- інші випадкові збитки, які вимагають страхових відшкодувань або нестраховані;
- технологічні або інші зміни, що мають вплив на запаси;
- нові напрямки бізнесу або нові послуги;
- значні знижки на послуги;
- значне падіння доходів;
- закриття філіалів або страйки;
- визначні зміни у термінах погашення боргів;
- кредити сплачені або отримані.

в) події, які вимагають коригування після звітного періоду

Приклад 4.8.1: подія після звітного періоду, яка вимагає коригування звітності.

У грудні 2016 компанія «Бастер» отримала судовий позов від свого контрагента компанії «Магтекс» у зв'язку з тим, що вона порушила умови контракту. На кінець звітного періоду компанія «Бастер» вважала, що вона не порушила умови контракту і така ж думка була у юриста, який мав захищати її права у суді. У зв'язку з цим на кінець звітного періоду компанія не створила резерв, пов'язаний з ризиком того, що судова справа буде визнана не на її користь. У березні 2017 року (до того моменту, як була випущена фінансова звітність компанії) судова справа була розглянута у суді і було прийнято судове рішення згідно з яким, компанія порушила свої зобов'язання стосовно договору і тому має сплатити штраф у розмірі 1 млн. грн.

Роздивимося ситуацію з боку компанії «Магтекс», яка мала дебіторську заборгованість від свого контрагента на 31.12.2016 у сумі 20 тис. грн., але у зв'язку з подіями, що трапились у 2017 році (згорання основних виробничих потужностей, суттєвий судовий позов тощо) контрагент «Бастер» став банкрутом у березні 2017 року. На 31.12.2016 року компанія мала актив, але тепер у компанії немає впевненості в тому, що дебіторська заборгованість буде отримана.

Приклад 4.8.2: подія після звітного періоду, яка не вимагає коригування, але вимагає розкриття в фінансовій звітності.

У січні 2016 року компанія «Брок» отримала кредит на суму 10 млн. грн., який має бути погашений у 2019 році. За умовами кредитного договору, компанія повинна дотримуватись певних фінансових показників або кредит стає належним до сплати. Станом на 31.12.2016 року компанія дотримувалась всіх фінансових показників, проте, протягом першого кварталу 2017 року фінансове становище погіршилось і певні фінансові показники компанія перестала виконувати.

РОЗДІЛ 5 ПЕРШЕ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ

1. Процедура переходу складання фінансової звітності з національних стандартів на міжнародні:
  - а) методи складання звітності при переході;
  - б) порівняльна характеристика методів переходу: переваги і недоліки;
  - в) порядок складання коригуючих проведень при трансформації;
  - г) послідовність проведення коригувань у звіті про фінансовий стан та сукупні доходи;
  - д) методи трансформації.
2. Підготовка до трансформації звітності:
  - а) інформація, необхідна для трансформації;
  - б) підготовка до трансформації;
  - в) розробка робочого плану рахунків з врахуванням відмінностей в обліку за П(С)БО та МСФЗ.
3. Алгоритм (план) трансформації фінансової звітності.
4. Перше подання фінансової звітності за МСФЗ:
  - а) умови визнання звітності як такої, що вперше складена за МСФЗ;
  - б) винятки із застосування МСБО та МСФЗ при першому складанні звітності за міжнародними стандартами.

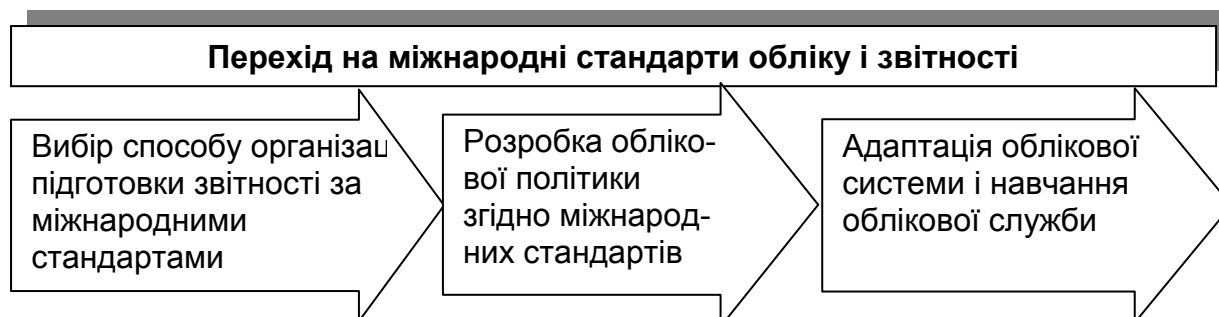
1. Процедура переходу формування фінансової звітності з національних стандартів на міжнародні

а) методи складання звітності при переході

Для того, щоб перейти на міжнародні стандарти обліку необхідно виконати ряд заходів (рис. 5.1).

Існують два основні методи складання звітності при переході з національних стандартів до міжнародних стандартів (рис. 5.2):

- трансформація;
- конверсія.

Рис.5.1. Перехід на міжнародні стандарти

Рис.5.2. Методи складання звітності при переході з національних стандартів до МСФЗ

Трансформація – це процес, за допомогою якого фінансову інформацію, складену відповідно до одних загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку, перетворюють у фінансову інформацію відповідно до інших загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку.

Конверсія – це облік, який ведеться в інших стандартах (наприклад, МСФЗ), на відміну від тих, за якими вже ведеться облік (наприклад, П(С)БО). При побудові паралельного обліку показники фінансової звітності за МСФЗ формуються на основі даних бухгалтерського обліку за МСФЗ.

б) порівняльна характеристика методів переходу: переваги і недоліки

Переваги і недоліки кожного із способів отримання звітності за МСФЗ представлені в таблиці 5.1.

До *переваг трансформації звітності* у порівнянні з паралельним обліком можна віднести невисокі фінансові та часові витрати.

Таблиця 5.1

Порівняльна характеристика способів отримання звітності за МСФЗ

Характеристика	Трансформація звітності		Паралельний облік (конверсія)	
	Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Достовірність звітності	–	– потенційно високий інформацій-ний ризик; – неминуча присутність суб'єктивних оцінок	потенційно високий ступінь надійності інформації	–
Витратність (на навчання персоналу, на програмне забезпечення, на реорганізацію системи управління в підприємства тощо)	не вимагає від підприємств істотних витрат	–	–	вимагає від підприємства істотних витрат
Період складання звітності	нетривалий період	–	–	тривалий, вимагає «налагодження» системи паралельного обліку
Оперативність складання звітності	–	тільки після складання української звітності	практично одночасно із складанням української звітності	–

Разом з тим звітність, отримана в результаті трансформації, має високий інформаційний ризик, оскільки при її здійсненні неминучі суб'єктивні оцінки.

Перевагою впровадження паралельного обліку є потенційно більш низький рівень ризику неточної інформації, відображеної у фінансовій звітності, тому що для відображення господарської операції за П(С)БО та МСФЗ потрібні істотні додаткові витрати (витрати на кваліфікований в галузі МСФЗ персонал, програмне забезпечення, реорганізацію підрозділів компанії тощо). Для цього потрібно тривалий період часу, у зв'язку з тим, що зачіпаються багато ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства.

в) порядок складання коригуючих проведень при трансформації

В процесі трансформації показників звітності виникає необхідність коригування сум. Для цього складаються кореспонденції рахунків, які можна класифікувати на два види (рис. 5.3).

КОРИГУЮЧІ ПРОВЕДЕННЯ

Проведення для перекласифікації	Проведення для коригування оцінки	
<p>1) відмінність між класифікацією елементу фінансових звітів за П(С)БО та класифікацією чи поданням відповідно до вимог МСБО; або</p> <p>2) відсутність статті фінансових звітів відповідно до вимог МСБО.</p>	<p>Коригування оцінки у періодах, що передують звітному впливають на рахунок «Нерозподілений прибуток». Мета цих проведень – коригування різниці між сумою на рахунку за П(С)БО та сумою на рахунку за МСБО</p>	<p>Коригування оцінки у звітному періоді відображаються або на рахунках витрат, або рахунках доходів. Мета цих проведень – коригування різниці між сумою на рахунку за П(С)БО та сумою на рахунку за МСБО</p>
<p>Приклад: Ці проведень або збільшують один рахунок Балансу і зменшують інший рахунок Балансу, або збільшують один рахунок Звіту про прибутки та збитки та зменшують інший рахунок Звіту про прибутки та збитки. Вони не впливають на доходи/витрати за рік. В МСБО відсутнє поняття капітальних інвестицій, тому їх необхідно перекласифікувати: Дт 10, 12 – Кт 15</p>	<p>Приклад: підприємство не створювало резерв сумнівних боргів по всіх видах дебіторської заборгованості у попередніх звітних періодах: Дт 44 – Кт 38</p>	<p>Приклад: підприємство не створило резерв сумнівних боргів по всіх видах дебіторської заборгованості у звітному періоді: Дт 93 – Кт 38 (резерв сумнівних боргів згідно МСБО розглядають у складі витрат на збут)</p>

Рис. 5.3. Види коригувань у фінансовій звітності

По-перше, *перекласифікація* (перенесення активів і пасивів, доходів і витрат з однієї статті звітності в іншу із складанням відповідних кореспонденцій). Наприклад, малоцінні швидкозношувані предмети згідно МСБО слід включити до складу виробничих запасів;

По-друге, *зміна у підходах* щодо визнання та оцінки окремих статей звітів (виправлення при зміні оцінки відображаються шляхом складання кореспонденцій з використанням рахунків доходів і витрат, прибутку). Наприклад, якщо вартість основних засобів згідно П(С)БО відрізняється від їх вартості за МСБО;

– виправлення помилок у зв'язку з розбіжностями між П(С)БО та МСБО звітного періоду (передбачає складання кореспонденцій з використанням рахунків доходів і витрат);

– виправлення помилок у зв'язку з розбіжностями між П(С)БО та МСБО періоду, що передує звітному (передбачає коригування сальдо нерозподіленого прибутку). Наприклад, якщо складається звіт про

фінансовий стан та звіт про сукупні доходи за 2017 рік, то необхідна трансформація залишків на 31.12.2015 через коригування сальдо рахунку 44 «Нерозподілені прибутки» та перекласифікацію статей.

Коригування статей балансу на кінець року слід здійснювати з урахуванням коригувань на початок року та коригувань зміни у цих статтях протягом року.

г) послідовність проведення коригувань у звіті про фінансовий стан та сукупні доходи

- перевизнання усіх активів і зобов'язань за вимогами МСФЗ;
- застосування МСФЗ для оцінки усіх визнаних вище активів і зобов'язань;
- виключенням з активів і зобов'язань тих, які не можуть бути визнані за МСФЗ;
- перекласифікація статей активів, зобов'язань і компонентів власного капіталу згідно з підходами МСФЗ;
- аналіз складу і перегрупування статей доходів і витрат;
- відображення доходів і витрат, визнаних в результаті трансформації балансу.

д) методи трансформації

Методи здійснення процесу трансформації можуть значно варіюватися в різних компаніях. Найчастіше в практиці зустрічаються два варіанти методики трансформації, характеристику яких наведено на рисунку 5.4:

- перший варіант – трансформують безпосередньо статті звітності;
- другий варіант – трансформують дані по рахунках на рівні оборотно-сальдової відомості.

Для процесу трансформації в залежності від обраного варіанту використовуються спеціальні таблиці, перелік необхідних коригувань і розраховуються показники звітності за міжнародними стандартами.

2. Підготовка до трансформації звітності

а) інформація, необхідна для трансформації

Для здійснення трансформації звітності компанії за 2017 рік необхідна така інформація:

а) загальна інформація та аналітичні дані про компанію, необхідні для подання у Примітках до фінансових звітів (найкраща практика – скласти контрольний перелік розкриття інформації за міжнародними стандартами, який містить повний перелік вимог до розкриття інформації відповідно до МСБО та МСФЗ);

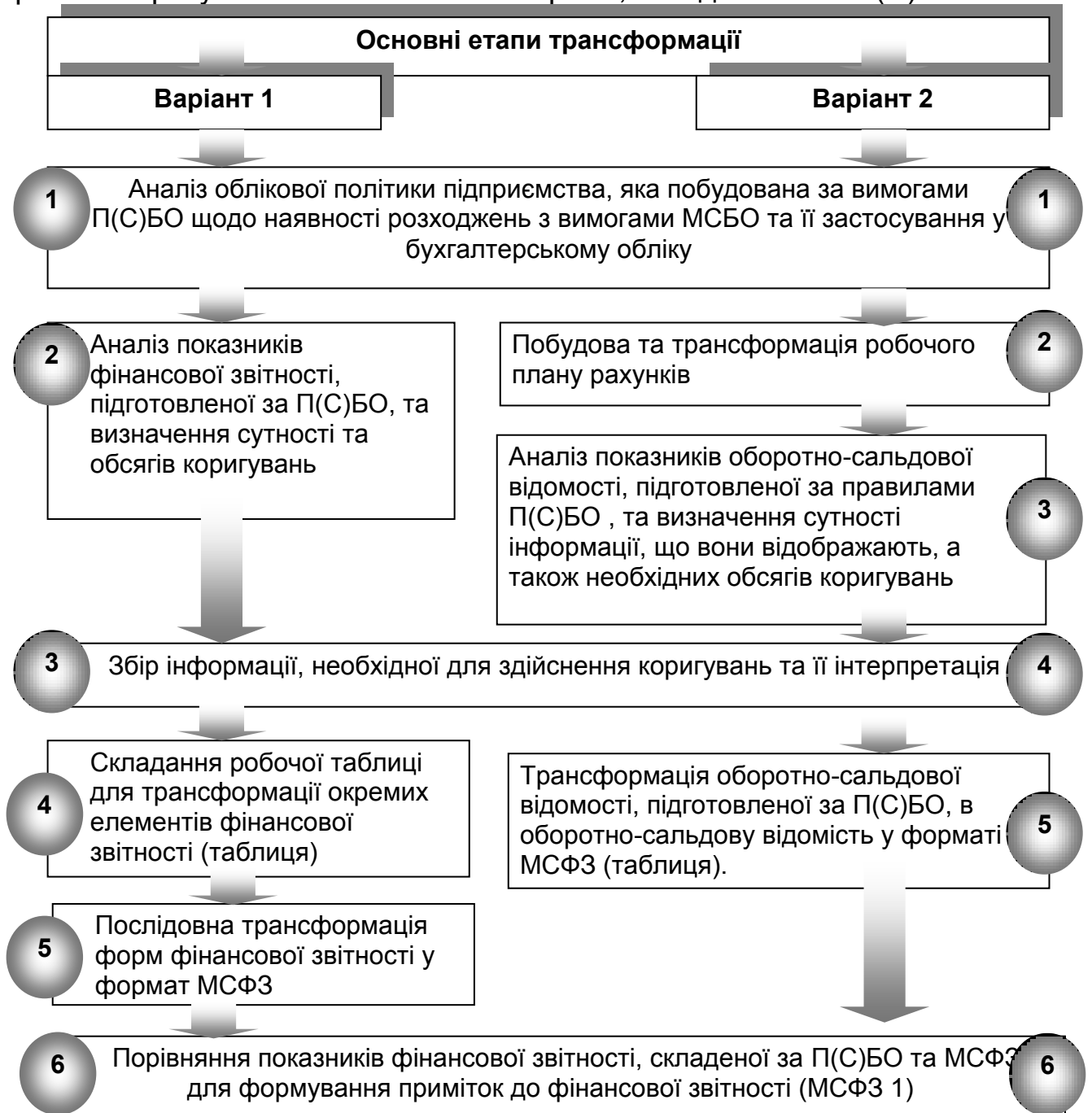
б) Баланс сформований за НП(С)БО станом на 31 грудня 2015 р.;

в) фінансові звіти за П(С)БО станом на 31 грудня 2016 р. та 31 грудня 2017 р., включаючи Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки;

г) оборотно-сальдові відомості компанії, які містять залишки станом на 31 грудня 2015, 2016 та 2017 років та Головна книга за ці ж періоди;

г) аналітичні дані за основними рахунками за 2016 та 2017 роки, які можна звіряти з доходами/витратами за рік, наведеними у Звіті про фінансові результати за 2016 та 2017 років, складеними за П(С)БО.

Рис.5.4. Основні варіанти трансформації фінансової звітності

Рисунок 5.4 підсумовує фінансові звіти за П(С)БО, які необхідні для складання повного комплексу фінансових звітів за міжнародними стандартами станом на 31 грудня 2017 р.

б) підготовка до трансформації

Підготовка до трансформації включає ряд етапів:

1. Виправляються помилки з неправильного або неповного застосування П(С)БО (трансформація передбачає, що облік на підприємстві ведеться згідно П(С)БО).

2. Аналізуються всі рахунки та операції, щоб визначити об'єкти облікової політики та формується облікова політика згідно міжнародних стандартів.

3. Обирають формат звітності користуючись наступними міркуваннями:

– найкраще сприйняття для користувачів;

– якщо звітність за МСФЗ необхідна користувачам, які зацікавлені у представленні інформації, що повністю відповідає МСФЗ, то необхідно скласти кардинально інші форми звітності, трансформуючи не статті звітів, а рахунки і субрахунки компанії.

4. Обравши методику трансформації (постатейно або за кожним рахунком) трансформуються послідовно всі форми звітності.

Таблиця 5.2

Звіти за П(С)БО, необхідні для складання повного комплекту фінансових звітів за міжнародними стандартами за 2017 рік

Дата транс-формації	Баланс	Звіт про фінансові результати	Звіт про рух рошових коштів	Звіт про зміни у власному капіталі	Примітки до фінансових звітів
31.12.2017 р.	+	+	+	+	+
31.12.2016 р.	+	+	+	+	+
31.12.2015 р.	+	-	-	-	-

в) розробка робочого плану рахунків з врахуванням відмінностей в обліку за П(С)БО та МСФЗ

Для полегшення проведення процесу трансформації на підприємстві доцільно розробити робочий план рахунків з врахуванням вимог МСФЗ. Такий план рахунків дозволить з часом перейти на міжнародні стандарти обліку.

При розробці цього плану рахунків слід врахувати наступні моменти:

– визначити відмінності у класифікації та оцінці об'єктів звітності, господарських операцій за П(С)БО та МСФЗ;

– визначити статті звітності, на які можуть бути віднесені об'єкти, в разі наявності розбіжностей (наприклад, основні засоби можуть бути списані на витрати і т. д.);

– вказати назви розроблених рахунків.

3. Алгоритм (план) трансформації фінансової звітності

Практичний план трансформації фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів має здійснюватися послідовно і включає наступні етапи (рис. 5.5).

Рис. 5.5. Процес трансформації фінансової звітності компанії

На рисунку 5.6 наведено приклад послідовності трансформації звітності за два роки (2016–17 рр.).

Рис.5.6. Етапи трансформації показників звітності

Існує безліч методик трансформації. Кожен користувач обирає найбільш прийнятну для себе, або ж розробляє власну.

4. Перше подання фінансової звітності за МСФЗ

а) умови визнання звітності як такої, що вперше складена за МСФЗ

Перша фінансова звітність підприємства, складена за міжнародними стандартами, є першою річною фінансовою звітністю, у якій суб'єкт господарювання застосовує МСФЗ і при цьому стверджує в цій фінансовій звітності про відповідність міжнародним стандартам.

Складання першої звітності за МСФЗ регулюється МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності».

МСФЗ 1 містить посилання на те, що звітність має містити високоякісну інформацію і витрати на її отримання не повинні перевищувати вигоди для її користувачів.

Фінансова звітність є першою фінансовою звітністю підприємства, складеною за МСФЗ, якщо виконуються умови наведені на рисунку 5.7. Підприємство має скласти та подати звіт про фінансовий стан за МСФЗ на початок періоду на дату переходу на міжнародні стандарти.

Це «відправна точка» для підготовки фінансової звітності у відповідності до МСФЗ.

Дотримуючись вимог пункту 10 МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності», у своєму звіті про фінансовий стан за МСФЗ на початок періоду суб'єкт господарювання:

а) визнає всі активи та зобов'язання, визнання яких вимагають МСФЗ;

б) не визнає статті активів або зобов'язань, якщо МСФЗ не дозволяють такого визнання;

в) перекласифіковує статті, які він визнав згідно з П(С)БО як один вид активу, зобов'язання або компонента капіталу, але які згідно з МСФЗ є іншим видом активу, зобов'язання чи компонента капіталу;

г) застосовує МСФЗ під час оцінювання всіх визнаних активів та зобов'язань.

б) винятки із застосування МСБО та МСФЗ при першому складанні звітності за міжнародними стандартами

МСФЗ 1 містить перелік стандартів, яких можна не дотримуватись при складанні першої звітності та установлює дві категорії винятків:

а) по-перше, випадки, які забороняють ретроспективне застосування деяких МСФЗ;

б) по-друге, випадки, які надають звільнення від деяких вимог МСФЗ.

Умови визнання звітності як такої, що вперше складена за МСФЗ

Якщо остання попередня фінансова звітність подана:

- згідно з національними вимогами, які не відповідають МСФЗ в усіх аспектах;
- відповідно до МСФЗ в усіх аспектах, за винятком того, що фінансова звітність не містила чіткого та беззастережного твердження про відповідність МСФЗ;
- які містять чітке твердження про відповідність деяким, але не всім МСФЗ;
- згідно з національними вимогами, які не відповідають МСФЗ, але з використанням окремих МСФЗ для обліку статей, щодо яких немає національних вимог, або
- згідно з національними вимогами з узгодженням деяких сум із сумами, визначеними за МСФЗ;

фінансова звітність за МСФЗ складалась лише для внутрішнього користування без оприлюднення їх змісту власникам суб'єкта господарювання або будь-яким іншим зовнішнім користувачам;

пакет звітності за МСФЗ складався для цілей консолідації без складання повного комплексу фінансової звітності, як визначено в МСБО 1 "Подання фінансової звітності"

не подавалася фінансова звітність за попередні періоди

Рис. 5.7. Умови визнання звітності, що вперше складена за МСФЗ

Підприємства, які вперше застосовують МСФЗ, не застосовують вимоги МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» у відношенні змін облікової політики при їх переході на МСФЗ. Замість цього вони мають пояснити виконані при переході на МСФЗ коригування та надати звірки капіталу і сукупного доходу до та після переходу.

Виявлені розбіжності в облікових політиках зумовлюють необхідність проведення коригування показників за період до дати переходу на МСФЗ. Ці коригування здійснюються безпосередньо в нерозподіленому прибутку на дату переходу на МСФЗ.

Для відповідності МСБО 1 «Подання фінансової звітності» перша фінансова звітність суб'єкта господарювання за МСФЗ має містити мінімум (пункт 22 МСФЗ 1):

- три звіти про фінансовий стан;
- два звіти про сукупні доходи;
- два окремі звіти про прибутки та збитки (якщо їх подають);
- два звіти про рух грошових коштів;
- два звіти про зміни у власному капіталі;
- відповідні примітки, що включають порівняльну інформацію.

В першій фінансовій звітності за міжнародними стандартами пояснюється, як перехід з П(С)БО на МСФЗ вплинув на фінансовий стан, фінансові результати і грошові потоки.

Перша фінансова звітність, складена за МСФЗ, має включати:

а) узгодження власного капіталу у звітності за попередніми П(С)БО з його власним капіталом за МСФЗ для обох дат, а саме:

– дати переходу на МСФЗ,

– дати кінця найпізнішого періоду, відображеного в найостаннішій річній фінансовій звітності суб'єкта господарювання за П(С)БО;

б) узгодження загального сукупного прибутку за МСФЗ за найпізніший період;

в) пояснення суттєвих коригувань статей балансу, звіту про прибуток і звіту про рух грошових коштів, здійснених в процесі першого застосування МСБО;

г) помилки у фінансових звітах, складених згідно з попередніми стандартами, які були виявлені в процесі переходу до МСБО слід розкривати окремо;

д) якщо суб'єкт господарювання вперше визнав або сторнував будь-які збитки від зменшення корисності при складанні свого звіту про фінансовий стан за МСФЗ на початок періоду, розкриття інформації, що вимагалось б МСБО 36 «Зменшення корисності активів», у разі визнання суб'єктом господарювання цих збитків від зменшення корисності або їхнього сторнування у періоді, що починається з дати переходу на МСФЗ;

ж) відповідні розкриття, якщо господарська одиниця використовує виключення з правил визнання або оцінки, дозволені МСФЗ 1.

Приклад приміток до фінансової звітності за звітний рік (2017) складеної у МСФЗ-форматі, що містять інформацію про перехід від українських стандартів до міжнародних наведено в таблиці 5.3

Таблиця 5.3

**Узгодження загального сукупного доходу за рік,
який закінчився 31 грудня 2017 р. (витяг)**

	Примітка	П(С)БО тис. грн.	Переоцінка тис. грн.	МСФЗ на 31 грудня 2017 р. тис. грн.
Діюча діяльність				
Продаж товарів	С*	172924	(60)	172864
Надання послуг		16537	-	16537
Виручка від погашення бонусних одиниць по програмі GoodPoints		1125	-	1125
Доходи від оренди		1377	-	1377
Виручка		191963	(60)	191903

С* – торгова та інша дебіторська заборгованість

Примітки звірка загального сукупного доходу за рік, що закінчився 31 грудня 2017 р. Згідно національним П(С)БО резерв під знецінення дебіторської заборгованості складається з конкретної суми понесених збитків і загальної суми очікуваних майбутніх збитків. МСФЗ не дозволяють визнавати знецінення в частині очікуваних майбутніх збитків, тому ця частина резерву була відновлена з віднесенням відповідної суми до складу нерозподіленого прибутку на 1 січня 2017 р. Вплив на прибуток за рік, що закінчився 31 грудня 2017 р., також було визнано у складі прибутку за рік, визначеної згідно з МСФЗ.

РОЗДІЛ 6 АКТИВИ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ КАПІТАЛУ

1. Запаси:

- а) оцінка запасів згідно з МСБО 2 «Запаси»;
- б) структура фактичної собівартості;
- в) формули собівартості згідно з МСБО 2 «Запаси»;
- г) методи обліку матеріальних запасів;
- д) калькулювання собівартості спільних продуктів;
- е) розкриття запасів у фінансовій звітності згідно з МСФЗ.

2. Основні засоби:

- а) визначення та визнання основних засобів згідно МСБО 16 «Основні засоби»;
- б) моделі обліку основних засобів (модель собівартості та переоцінки);
- в) амортизація основних засобів;
- г) визнання зобов'язання;
- д) розкриття інформації про основні засоби у фінансовій звітності.

3. Нематеріальні активи:

- а) визначення нематеріальних активів згідно МСБО 38 «Нематеріальні активи»;
- б) критерії визнання нематеріальних активів та оцінка після визнання;
- в) амортизація нематеріальних активів;
- г) розкриття інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності.

4. Інвестиційна нерухомість:

- а) особливості обліку інвестиційної нерухомості згідно МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»;
- б) застосування моделей справедливої вартості та собівартості;
- в) подвійна природа інвестиційної нерухомості.

5. Оренда:

- а) визначення терміну «оренда» згідно з МСБО 17 «Оренда»;
- б) класифікація оренди;
- в) розкриття інформації про оренду у фінансовій звітності.

6. Непоточні активи, призначені для продажу і припинена діяльність згідно МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність».

7. Зменшення корисності (забезпеченості) активів:

- а) визначення рівня тестування на зменшення корисності згідно з МСБО 36 «Зменшення корисності (забезпеченості) активів»;
- б) визначення суми очікуваного відшкодування;
- в) засади визначення вартості при використанні;
- г) розкриття у фінансовій звітності інформації про зменшення корисності (забезпеченості) активів.

8. Виплати працівникам:

- а) поняття та класифікація виплат згідно МСБО 19 “Виплати працівникам”;
- б) облік програм з визначеним внеском;
- в) облік програм з визначеною виплатою.

9. Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи:

- а) поняття та критерії визнання забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів згідно з МСБО 3 “Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи”;
- б) розкриття в звітності інформації про резерви, умовні зобов'язання та умовні активи;

10. Фінансові інструменти:

- а) методологічна основа фінансових інструментів;
- б) оцінка фінансових інструментів;
- в) знецінення фінансових активів (індивідуальна та колективна оцінка);
- г) розкриття інформації щодо фінансових інструментів (кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, справедлива вартість).

11. Облік платежу на основі акції:

- а) визнання і облік платежу на основі акції згідно з МСФЗ 2 «Платіж на основі акції»;
- б) розкриття інформації про платіж на основі акції.

1.Запаси

а) оцінка запасів згідно МСБО 2

Загальний підхід до обліку запасів і вимоги до розкриття інформації про них у фінансовій звітності подано у МСБО 2. Цей стандарт було прийнято в 1975 році під назвою „Оцінка та відображення матеріально-виробничих запасів у контексті формування фактичної собівартості”. Після перегляду в 1993 році МСБО 2 введено в дію 1.01.1995 року.

В 2003 році цей стандарт знову переглянуто і внесено зміни:

- виключено метод LIFO;
- розширено і уточнено перелік інформації, що підлягає розкриттю;

- уточнено сфера застосування стандарту.

Запаси – це активи, які:

- утримуються для продажу в звичайному процесі бізнесу (товари для реалізації);

- перебувають у процесі виробництва (напівфабрикати, що будуть використані для виробництва товарів для реалізації);

- існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг (запасні частини).

Придбані запаси визнаються активом у разі задоволення усіх наведених нижче умов:

- до підприємства перейшли усі суттєві ризики та вигоди, пов'язані з власністю на запаси;
- підприємство отримало контроль над запасами та здійснює управління ними тією мірою, яка звичайно пов'язана з правом власності;
- собівартість запасів може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність надходження до підприємства майбутніх економічних вигод, пов'язаних із запасами.

Запасні частини та допоміжне обладнання, як правило, відображаються як запаси та визнаються в прибутку чи збитку в процесі їхнього споживання. Проте основні запасні частини та резервне обладнання розглядаються як основні засоби, якщо:

- суб'єкт господарювання очікує, що використовуватиме їх протягом більше одного облікового періоду;
- запасні частини та допоміжне обладнання можуть використовуватися тільки у зв'язку з об'єктом основних засобів.

Не визнаються запасами:

- зразки, які компанія виробляє чи купує та утримує з метою їх подальшого безкоштовного розповсюдження;
- каталоги, які містять опис продуктів та послуг компанії, і які компанія безкоштовно розповсюджує серед клієнтів.

Витрати на такі зразки та каталоги мають рекламний характер та визнаються поточними витратами у момент переходу права власності від постачальника до компанії.

Наприклад. Компанія "Мобіл" надає послуги кабельного телебачення на своїй мережі, що обліковується як основний засіб та будує телекомунікаційні мережі для інших підприємств. У фінансовій звітності на 31 грудня 2017 року структура запасів була представлена наступним чином:

- запасні частини для підтримки власної мережі 400 грн.
- допоміжне обладнання зі строком використання 3 роки для будівництва мережі для продажу 500 грн.
- матеріали для будівництва мережі 200 грн.
- каталоги та рекламні буклети 100 грн.
- інші запаси 300 грн.

Всього запасів: 1500 грн.

У фінансовій звітності на 31 грудня 2017 року необхідно провести наступне коригування:

Дт Основні засоби $(400+500) = 900$ грн.

Дт Рекламні витрати 100 грн.

Кт Запаси 1000 грн.

МСБО 2 застосовується до усіх запасів, окрім:

- незавершених робіт за будівельними контрактами (враховуючи контракти по наданню послуг, які безпосередньо стосуються будівельних контрактів);

- фінансових інструментів;
- біологічних активів, що стосуються сільськогосподарської діяльності.

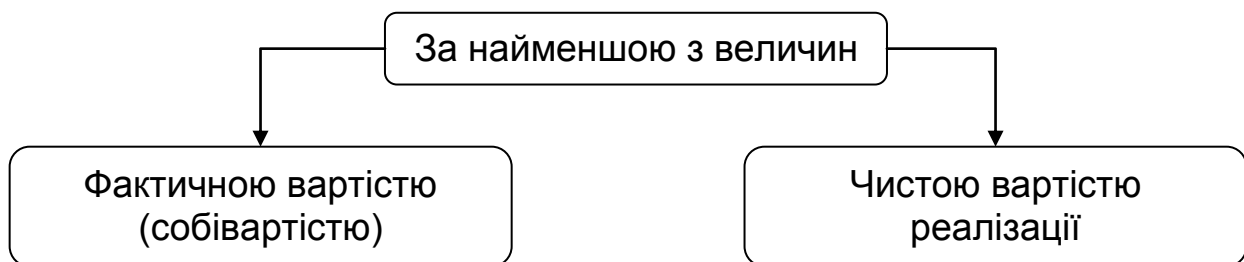
Дія МСБО 2 також не розповсюджується на оцінку запасів, які утримуються:

- виробниками сільськогосподарської продукції і лісництва, сільськогосподарської продукції після збирання урожаю, корисних копалин і мінеральних продуктів у випадку, коли вони оцінюються за чистою вартістю реалізації згідно практики, що використовується в деяких галузях економіки;
- продавцями-посередниками, які продають власні запаси за справедливою вартістю за мінусом витрат на реалізацію.

б) структура фактичної собівартості

Оцінка запасів здійснюється за найменшою з величин:

- фактичною вартістю (собівартістю);
- чистою вартістю реалізації (рис. 6.1).

Рис. 6.1. Оцінка запасів

Початкова вартість придбаних чи виготовлених запасів є їх собівартістю, яка включає:

- витрати на придбання;
- витрати на переробку;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані із запасами (рис. 6.2).

Затрати на переробку включають прямі матеріали, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати і виробничі накладні витрати.

Інші витрати, що безпосередньо відносяться до запасів можуть бути включені в собівартість запасів, якщо вони були витрачені на їх доставку і приведені в теперішній вигляд. До них відносять:

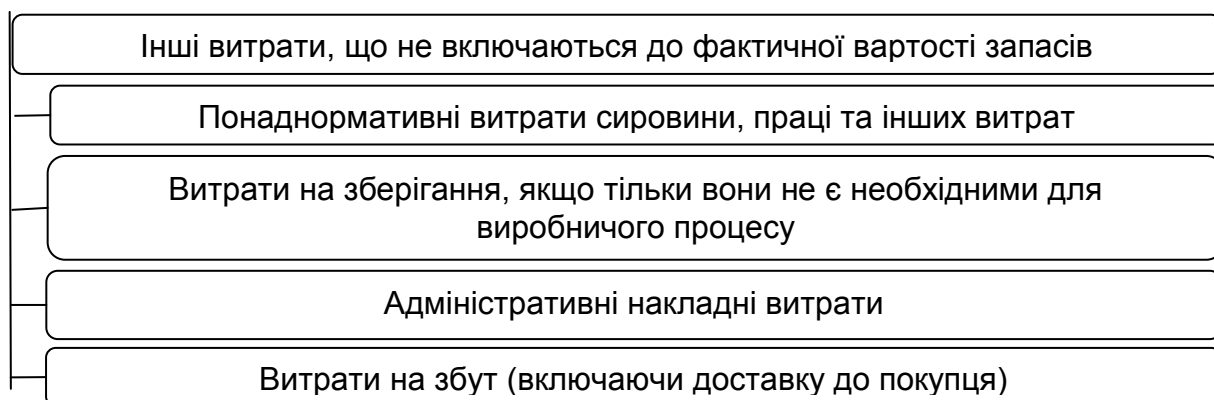
- витрати на проектування продукції для конкретних клієнтів;
- амортизація затрат на розробку, що пов'язана з конкретним процесом чи продуктом;
- амортизація платежів чи ліцензій пов'язана з конкретним процесом чи продуктом;
- витрати на збереження, що обумовлені виробничим процесом і є необхідними для подальшої стадії виробництва;
- адміністративні накладні витрати, що пов'язані з доставкою запасів в їх місце знаходження і приведення у теперішній вигляд.

Не включають в собівартість запасів і відображають як затрати періоду в якому вони виникли:

- понаднормативні суми відходів матеріалів, оплати праці та інших виробничих витрат;
- витрати на зберігання запасів, окрім тих, які обумовлені виробничим процесом і є необхідними для подальшої стадії виробництва;
- адміністративні накладні витрати, що не пов'язані з доставкою запасів в їх місце знаходження і приведення в теперішній стан;
- витрати на збут.

Рис. 6.2. Структура фактичної собівартості

Рис. 6.3. Інші витрати, що не включаються до фактичної вартості запасів

Інші вирахування з вартості запасів:

- торгові знижки, надані постачальниками, вираховуються із вартості запасів;
- якщо постачальником надається суттєва відстрочка платежу, а вартість запасів покриває елемент фінансування, то такий накладений відсоток необхідно вираховувати із вартості.

в) формули собівартості згідно з МСБО 2 “Запаси”

Суб’єктові господарювання слід застосовувати одну і ту саму формулу собівартості для всіх запасів суб’єкта господарювання однакового характеру та використання.

Для запасів різного характеру або використання можуть бути виправданими різні формули собівартості (рис. 6.4).

Рис. 6.4. Формули (методи) собівартості згідно з МСБО 2 “Запаси”

Приклад 6.1.1: Компанія “Колібри” виробляє і реалізує лакофарбову продукцію. Частина продукції після виробництва розфасовується і реалізується у ємкостях об’ємом 10 літрів для роздрібних покупців. Інша частина, що орієнтована на оптовий ринок, розфасовується в залежності від замовлення конкретного покупця і зберігається на складі у загальній ємкості.

За якою формулою собівартості доречно буде обліковувати запаси компанії “Колібри”? Запаси орієнтовані на роздрібний ринок за FIFO, а запаси орієнтовані на оптовий ринок за середньозваженою собівартістю.

Витрати на придбання запасів формуються на основі ціни придбання; ввізного мита та інших податків, що пов’язані із придбанням; витрат на транспортування, вантажно-розвантажувальними роботами і

іншими витратами. При цьому величину знижок віднімають від суми витрат на придбання.

Приклад 6.1.2: Підприємство “Варан” придбало 2000 одиниць товару вартістю по 200 дол. за одиницю без ПДВ, йому надається знижка в розмірі 2%, якщо оплата буде проведена на протязі 10 днів після отримання товару, то покупець отримує ще додаткову знижку 5% (умова 5/10, п 30). При цьому витрати на транспортування становлять 440 дол.

Розраховуємо собівартість придбаних товарів, грн.:

Вартість придбання: $(2\ 000 \times 200) = 400\ 000$ дол.

Величина знижки: $(400\ 000 \times 2\%) = 8\ 000$ дол.

Вартість придбання: $(400\ 000 - 8\ 000) = 392\ 000$ дол.

Величина знижки за оплату на протязі 10 днів після отримання товару : $(392\ 000 \times 5\%) = 19\ 600$ дол.

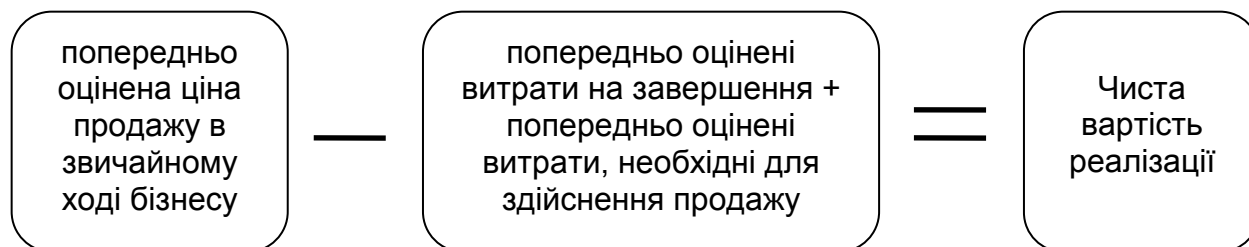
Чиста вартість придбання: $(392\ 000 - 19\ 600) = 372\ 400$ дол.

Витрати на транспортування: 440 дол.

Таким чином, на основі проведених розрахунків, визначаємо собівартість придбаних товарів: $(372\ 400 + 440) = 372\ 840$ дол.

ПДВ в зарубіжних країнах розраховується, виходячи із чистої вартості придбання $372\ 400 \times 20\% = 74\ 480$ дол. і повертається підприємству.

Чиста вартість реалізації використовується, якщо собівартість запасів може бути невідшкодованою.

Рис.6.5. Чиста вартість реалізації

Облік знижок, отриманих підприємством від постачальників за оплату до зазначеного терміну ведуть двома методами: “брутто” і “нетто”. За методом “брутто” знижка визначається тільки у момент дострокової оплати рахунку, а за методом “нетто” – в момент придбання запасів.

Наприклад. Підприємство придбало товари вартістю 500 тисяч гривень за умови 2/10, п30.

Облік знижок, отриманих від постачальника за методом “брутто”:

1. Придбання товарів:

Д-т “Товари” 1000 тис. грн.

К-т “Заборгованість постачальникам” 1000 тис. грн.

2. Оплата до зазначеного терміну в сумі 500 тис. грн.:

Д-т “Заборгованість постачальникам” 500 тис. грн.

К-т “Отримана знижка” 10 тис. грн.

К-т “Поточний рахунок” 490 тис. грн.

3. Оплата решти суми:

Д-т “Заборгованість постачальникам” 500 тис. грн.

К-т “Поточний рахунок” 500 тис. грн.

Облік знижок, отриманих від постачальника за методом “нетто”:

1. Придбання товарів: $(1000 \text{ тис. грн.} \times 2\%) = 20 \text{ тис. грн.}$

Д-т “Товари” 980 тис. грн.

К-т “Заборгованість постачальникам” 980 тис. грн.

2. Оплата до зазначеного терміну в сумі 490 тис. грн.:

Д-т “Заборгованість постачальникам” 490 тис. грн.

К-т “Поточний рахунок” 490 тис. грн.

3. Оплата решти суми:

Д-т “Заборгованість постачальникам” 490 тис. грн.

Д-т “Втрачений дисконт” (знижка) 10 тис. грн.

К-т “Поточний рахунок” 500 тис. грн.

Визначення собівартості одиниці запасів обумовлено необхідністю розподілу непрямих витрат, що пов'язані з придбанням та виготовленням запасів. В процесі постачання підприємства запасами виникають транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ), які необхідно розподілити між одиницями придбаних запасів пропорційно їх вартості.

Наприклад. Підприємство придбало три види запасів на суму 400 тис. грн., в тому числі: крупи гречані на суму 200 тис. грн., майонез – 140 тис. грн. та кетчуп – 60 тис. грн. Витрати, пов'язані з доставкою цих запасів, склали 10 тис. грн.

Процентне співвідношення ТЗВ і вартості придбаних запасів становитиме: $10 / (200 + 140 + 60) = 0,025$ або 2,5%. Таким чином, собівартість запасів складатиме:

крупи гречані $200 + (200 \times 0,025) = 205,0$;

майонез $140 + (140 \times 0,025) = 143,5$;

кетчуп $60 + (60 \times 0,025) = 61,5$.

Підприємство повинно постійно застосовувати обраний метод оцінки запасів.

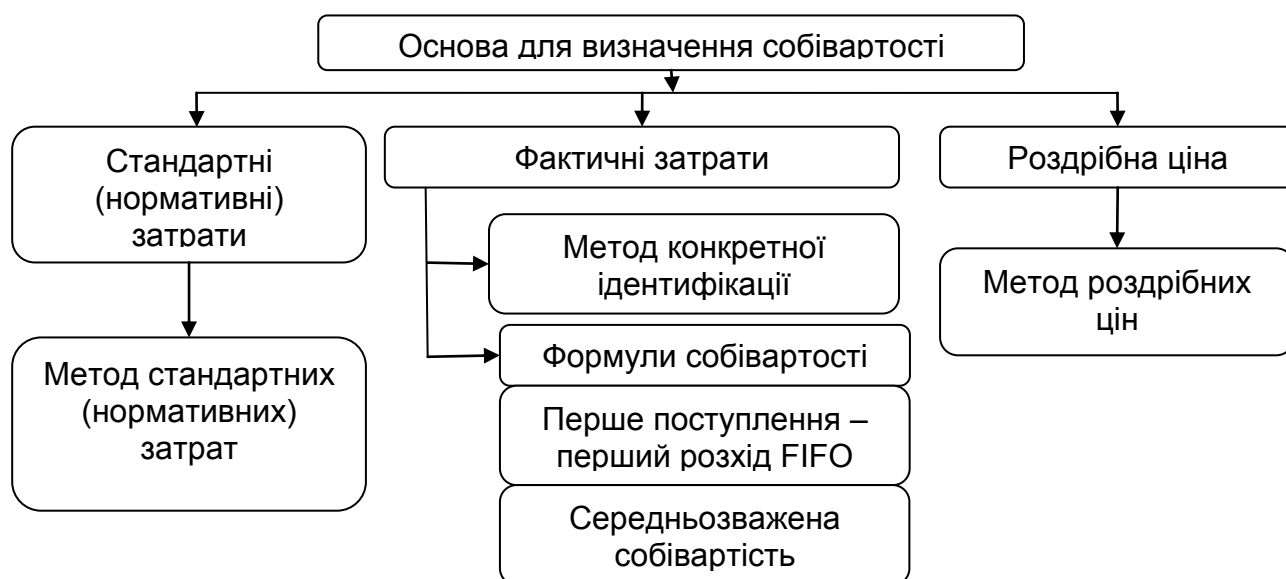
Метод стандартних (нормативних) затрат – це заплановані затрати на виробництво одиниці продукції, які ґрунтуються на нормативах використання матеріалів, праці тощо. Цей метод обліку використовують в умовах стабільних цін на матеріали. У такому випадку відхилення між стандартними та фактичними витратами є незначними. Сума перевищення фактичної собівартості запасів над її стандартною собівартістю включається в собівартість реалізованої продукції звітного періоду.

Формули собівартості згідно з МСБО 2 “Запаси”:

– на основі конкретної ідентифікації індивідуальної собівартості запасів для запасів, які, як правило, не є взаємозамінними, та товарів чи послуг, призначених для конкретних проектів;

– ФІФО (“перше надходження – перший видаток”). Формула ФІФО припускає, що одиниці запасів, які були придбані або вироблені першими, продаються першими, а отже, одиниці, які залишаються в запасах на кінець періоду, є тими, що були придбаними або виробленими останніми;

– середньозваженої собівартості. Собівартість кожної одиниці визначається із середньозваженої собівартості подібних одиниць на початок періоду та собівартості подібних одиниць, що були придбані або вироблені протягом періоду. Середнє значення може бути обчислене на періодичній основі або з отриманням кожної додаткової партії залежно від обставин суб’єкта господарювання.

Рис.6.6. Підходи до визначення собівартості запасів

Метод роздрібних цін застосовується у роздрібній торгівлі, де є велика кількість одиниць товарів. За даним методом собівартість запасів визначається шляхом зменшення вартості на відповідний процент, який обраховують як співвідношення собівартості і роздрібної ціни запасів.

Наприклад. Підприємство роздрібної торгівлі “Камелот” за звітний рік має наступні показники:

Таблиця 6.1

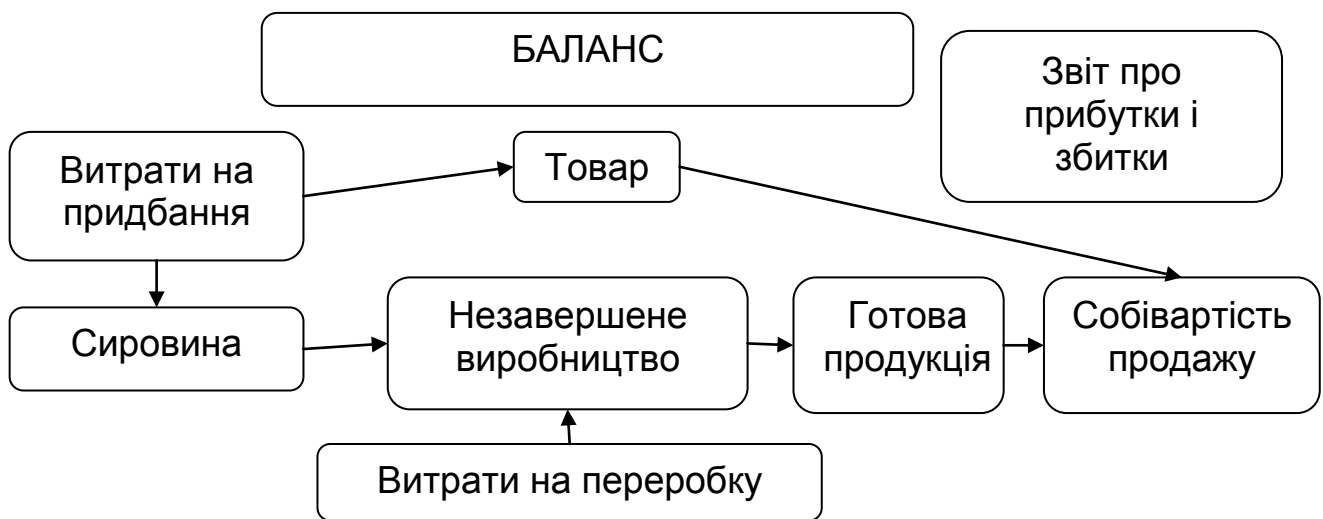
Залишки запасів

Показники	Собівартість, тис. євро	Роздрібна ціна, тис. євро
Залишок запасів на початок року	2400	3600
Закупівля товарів за звітний період	2640	4440
Всього запасів	5040	8040
Продаж запасів за звітний період		4322
Залишок запасів на кінець року		3720

За даними таблиці визначаємо співвідношення собівартості і роздрібної ціни запасів: $5040 / 8040 \times 100 = 62,7$. Далі обрахований процент застосовуємо до залишку запасів за роздрібними цінами:

$$3720 / 100 \times 62,7 = 2332,44.$$

Таким чином, визначаємо собівартість реалізованих товарів:
 $5040 - 2332,44 = 2707,56$ тис. євро.

Рис. 6.7. Рух запасів та відображення їх у фінансових звітах

Для визначення собівартості запасів МСБО 2 передбачено декілька підходів.

г) методи обліку матеріальних запасів

Облік руху запасів обумовлений процесами постачання, переробки та реалізації. Він залежить від системи обліку, що обрана:

- метод періодичного обліку матеріальних запасів;
- метод безперервного (поточного) обліку матеріальних запасів.

Відповідно до методу періодичного обліку детальний облік матеріальних запасів протягом року не ведеться, а в кінці року повинна проводитися інвентаризація наявних запасів для встановлення рівня запасів на кінець звітного періоду. Собівартість реалізованих запасів не може бути визначена до того часу, поки не буде завершена інвентаризація, оскільки розрахунок собівартості визначають таким чином: рівень запасів на початок звітного періоду плюс вартість покупок, мінус рівень запасів на кінець звітного періоду.

Метод періодичного обліку запасів використовують в багатьох торгових компаніях, бо він не вимагає великого обсягу канцелярської роботи. Основним недоліком даного методу є відсутність деталізованих записів про те, які запаси є на поточний момент. Така інформація дала б можливість керівництву здійснювати оперативне управління матеріальними запасами для того, щоб уникнути відсутності необхідних запасів на складі.

1. Рахунок “Складські запаси” показує залишок запасів (за їх видами) на початок звітного періоду – 11400 дол.

2. Закупівля (придбання) товарів за звітний період:

Д-т “Витрати на закупівлю” – 45600 дол.

К-т “Рахунки до оплати” – 45600 дол.;

3. Реалізація товарів за звітний період

Д-т “Рахунки до одержання” – 56800 дол.

К-т “Доходи від реалізації” – 56800 дол.;

Собівартість реалізованих (витрачених) запасів визначаємо: рівень запасів на початок звітного періоду плюс вартість покупок, мінус рівень запасів на кінець звітного періоду (11400 + 45600 – 18000 за даними інвентаризації) = 39000 дол.

4. Кінець звітного періоду:

а) Списується початковий залишок складських запасів:

Д-т “Фінансовий результат звітного періоду” – 11400 дол.

К-т “Складські запаси” – 11400 дол.;

б) Відображається залишок запасів на кінець звітного періоду вивлений після інвентаризації:

Д-т “Складські запаси” – 18000 дол.

К-т “Фінансовий результат звітного періоду” – 18000 дол.;

Суть методу поточного (безперервного) обліку товарно-матеріальних цінностей полягає в тому, що систематично в процесі надходження і руху матеріальних запасів вони суворо документуються в кількісно-сумовому вираженні. Цей метод забезпечує контроль за операціями руху товарно-матеріальних цінностей, сигналізує про необхідність нових замовлень матеріалів на поповнення запасів, а також формує інформацію про оптимальний обсяг замовлення. У результаті цього протягом усього звітного періоду відома величина наявних запасів.

При поточному методі обліку матеріальних запасів на складі ведуться карточки аналітичного обліку в розрізі найменувань, в яких надходження і відпуск матеріальних запасів реєструють (відображають) в процесі того, як вони здійснюються. Використання поточного методу не виключає необхідності проведення інвентаризації наявності матеріальних запасів в кінці звітного періоду. Облікові записи показують, що повинно бути в наявності, але це ще не означає, що записи відповідають дійсності, оскільки можуть бути втрати, викликані псуванням, крадіжками чи іншими причинами. Карточки аналітичного обліку треба привести у відповідність з фактично виявленою кількістю запасів.

1. Початок звітного періоду:

Рахунок “Складські запаси” показує залишок запасів (за їх видами) на початок звітного періоду – 11400 дол.

2. Закупівля (придбання) товарів за звітний період:

Д-т “Складські запаси” – 45600 дол.

К-т “Рахунки до оплати” – 45600 дол.;

3. Реалізація товарів за звітний період:

Д-т “Рахунки до одержання” – 56800 дол.

К-т “Доходи від реалізації” – 56800 дол.;

Одночасно:

Д-т “Собівартість реалізованих запасів (товарів)” – 39000 дол.

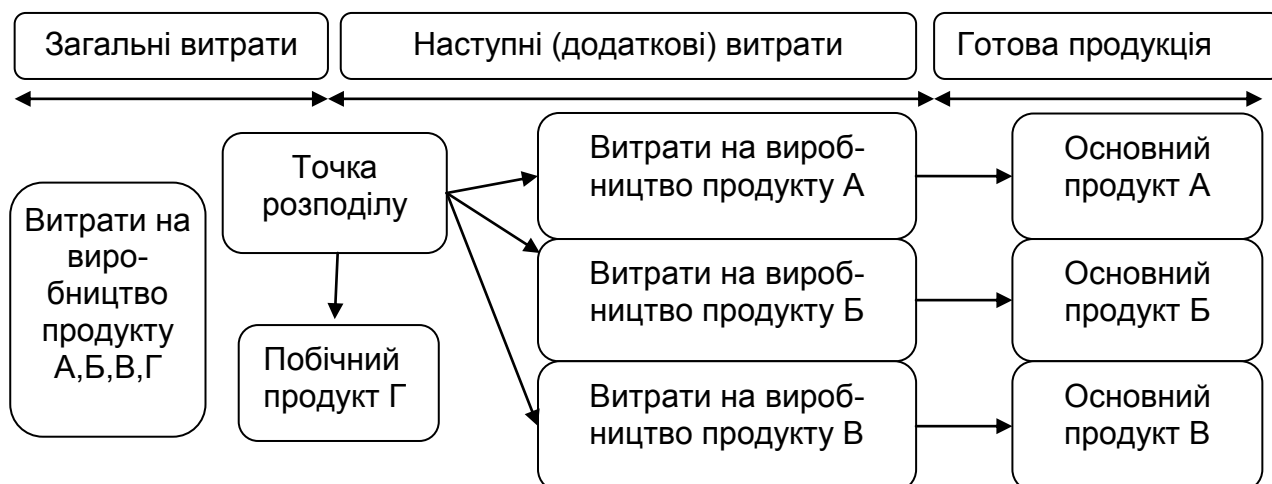
К-т “Складські запаси” – 39000 дол.;

4. Кінець звітної періоду: рахунок “Складські запаси” відображає залишок запасів (за їх видами) на кінець звітної періоду – 18000 дол., тому немає потреби складати бухгалтерське проведення ($11400 + 45600 - 39000 = 18000$).

д) калькулювання собівартості спільних продуктів

У деяких галузях промисловості (харчова, хімічна тощо) результатом виробничого процесу може бути декілька продуктів, що виготовляються одночасно. Їх називають спільними і поділяють на основні та побічні.

Побічні продукти, як правило, мають незначну вартість у порівнянні з основними. Затрати на переробку можна обрахувати і додати до відповідних загальних витрат тільки після того, як усі продукти стають технологічно відділеними. Точка технологічного процесу, в якій виникає можливість розподілу спільних продуктів, називається точкою розподілу.

Рис. 6.8. Калькулювання собівартості спільних продуктів

Наприклад. В процесі спільного виробництва за місяць на підприємстві “Вектор” було понесено наступні витрати, грн.:

- прямі матеріали – 140 000 грн.;
- пряма заробітна плата – 90 000 грн.;
- виробничі накладні витрати – 80 000 грн.

Всього 310 000 грн.

За результатами спільного виробництва за місяць було виготовлено 2000 одиниць основного продукту і 1000 кг побічного. Після додаткової обробки побічний продукт було реалізовано по 24 грн. за 1 кг. Затрати на додаткову обробку продукту склали 5 000 грн. Чиста реалізаційна вартість побічного продукту за місяць склала:

$$(1000 \times 24) - 5000 = 19\,000 \text{ грн.}$$

Отже собівартість виробництва основного продукту за місяць становить $310\,000 - 19\,000 = 291\,000$ грн.

291 000 грн. / 2000 = 145,5 грн. за одиницю.

Відокремлення побічного продукту від основного в обліку відображають наступним проведенням:

Д-т “Незавершене виробництво побічного продукту” 19 000 грн.

К-т “Незавершене виробництво” 19 000 грн.

На суму додаткових витрат на обробку побічного продукту складають наступне проведення:

Д-т “Незавершене виробництво побічного продукту” 5 000 грн.

К-т “Матеріали” 2 200 грн.

К-т “Нарахована зарплата” 1 600 грн.

К-т “Виробничі накладні витрати” 1 200 грн.

Після завершення обробки побічного продукту його передають на склад, що відображають наступним проведенням:

Д-т “Запаси побічного продукту” 24 000 грн.

К-т “Незавершене виробництво побічного продукту” 24 000 грн.

Враховуючи незначну вартість побічного продукту, його продаж відображають наступним проведенням:

Д-т “Грошові кошти ” 24 000 грн.

К-т “Запаси побічного продукту ” 24 000 грн.

е) розкриття запасів у фінансовій звітності згідно з МСФЗ

Особливості списання вартості запасів у МСФЗ:

– запаси зазвичай списуються до чистої вартості реалізації за статтями. При певних умовах може бути зручніше згрупувати схожі або пов’язані статті.

– будь-яке списання до чистої вартості реалізації повинно визнаватись як витрати звітного періоду, в якому списання мало місце (зазвичай як інші операційні витрати).

– сторнування попередніх списань щодо запасів відбувається у тому періоді, коли виконується таке сторнування. Проте таке сторнування обмежене попереднім списанням.

Необхідно звернути увагу на запаси, які тривалий час (понад рік) знаходяться на складах і не використовуються. Для коректного подання запасів у фінансовій звітності доцільно проводити аналіз щодо майбутнього використання таких запасів.

Якщо за результатами такого аналізу виявляють запаси, які не використовуються тривалий час і які не планують використовувати в майбутньому, такі запаси необхідно списати. Під час аналізу не враховують рухи між філіями або підрозділами. Такий аналіз можна проводити під час щорічної інвентаризації.

Якщо компанія має намір продати надлишок запасів, то чиста вартість реалізації таких запасів має базуватися на очікуваній вартості продажу. Коли запаси утримуються з метою використання у виробництві,

то їх чиста вартість реалізації базується на чистій вартості реалізації готової продукції.

Якщо події після звітної дати свідчать про те, що вартість запасів перевищує чисту вартість реалізації на звітну дату, то необхідно зменшити вартість запасів до чистої вартості реалізації на звітну дату.

Розкриття запасів у фінансовій звітності згідно з МСФЗ проводиться наступними напрямками:

1. Облікова політика, прийнята підприємством для оцінки запасів, включаючи використані формули собівартості.

2. Загальна балансова вартість запасів та балансова вартість окремих груп запасів згідно з їх класифікацією, прийнятою на підприємств.

3. Балансова вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації.

4. Балансова вартість запасів, переданих у заставу для забезпечення зобов'язань.

5. Сума будь-якого сторнування раніше списаної вартості запасів у результаті збільшення їх чистої вартості реалізації, яке визнається як дохід певного періоду.

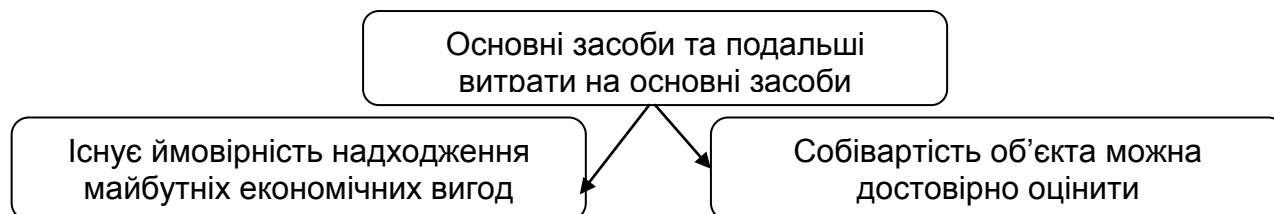
6. Обставини або події, що призвели до сторнування раніше списаної вартості запасів.

2. Основні засоби

а) визначення та визнання основних засобів згідно МСБО 16 “Основні засоби”

Згідно МСБО 16, основні засоби – це матеріальні активи, що не призначені для продажу; що використовуються компанією у процесі господарської діяльності; що будуть використовуватися протягом більше як одного облікового періоду.

Основні запасні частини, які плануються до використання протягом більше одного року, або можуть використовуватися лише із певними основними засобами повинні бути класифіковані як основні засоби (МСБО 16.8). На кінець звітного періоду видані аванси за основні засоби класифікуються як незавершене капітальне будівництво.

Рис.6.9. Основні засоби та подальші витрати на основні засоби

Об'єкт основних засобів під час визнання слід оцінювати за собівартістю.

Собівартість об'єкта основних засобів складається з:

- ціни його придбання, включаючи імпортні мита, та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних знижок та цінових знижок;
- будь-яких витрат, які безпосередньо пов'язані з доставкою активу до місця розташування та приведення в стан, необхідний для його експлуатації;
- заробітної плати технічного персоналу, що підпадає під критерії капіталізації;
- первісної попередньої оцінки витрат на демонтаж, переміщення об'єкта та відновлення території, на якій він розташований;
- фінансових витрат, пов'язаних з кваліфікованим активом.

Витрати, що входять та не входять до собівартості об'єкта основних засобів (рис. 6.10).

Наприклад. Підприємство придбало обладнання на суму 96 000 дол. (в тому числі ПДВ – 16 000 дол.) із знижкою, яка становить 1 відсоток від його вартості. Крім того підприємство понесло наступні витрати: Залізничний тариф 2000 дол.

Витрати на транспортування від станції на підприємство 600 дол.

Оплата праці монтажників 1400 дол.

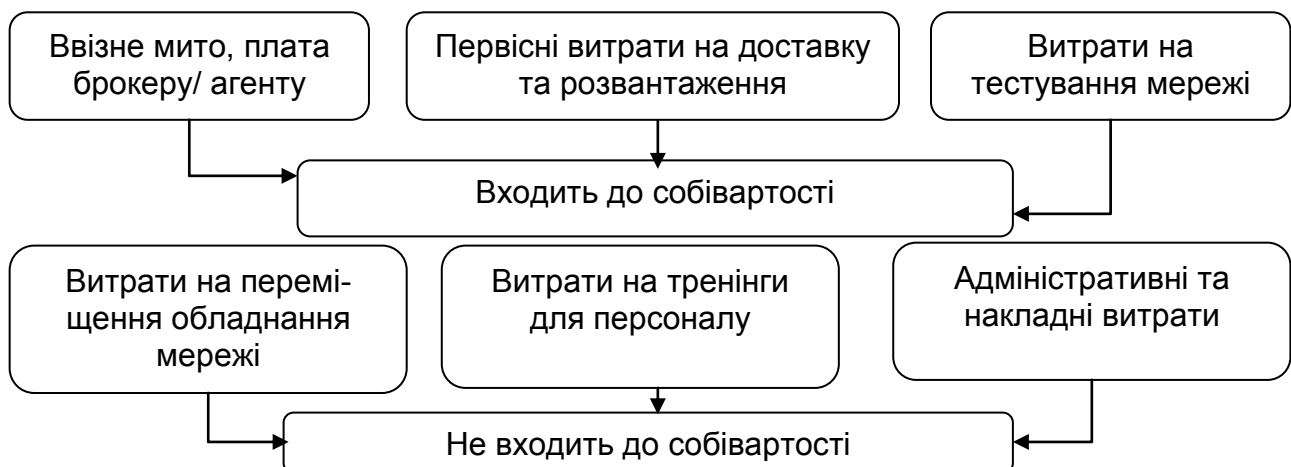
Виходячи з цього, собівартість придбаного обладнання складає:
 $96\ 000 - 16\ 000 - 800 + 2\ 000 + 600 + 1\ 400 = 83\ 200$ дол.

Придбання основних засобів відображається наступними бухгалтерськими записами:

Д-т "Розрахунки з ПДВ" 16 000 дол.

Д-т "Основні засоби" 83 200 дол.

К-т "Грошові кошти" 99 200 дол.

Рис.6.10. Витрати, що входять та не входять до собівартості об'єкта основних засобів

Наприклад. Куплено земельну ділянку і будівлю за 400 тис. доларів (вартість землі становить – 90%, вартість будівлі – 10%). За даними обрахунками вартість землі становитиме $400\ \text{тис. доларів} \times 90\% = 360\ \text{тис. доларів}$, тоді вартість будівлі – $400\ \text{тис. доларів} \times 10\% = 40\ \text{тис. доларів}$.

Наприклад. Придбано земельну ділянку разом із старою будівлею за 1200 тис. доларів для проведення забудови земельної ділянки. Стару будівлю знесли, а витрати, пов'язані із зносом складають 20 000 доларів. За результатами ліквідації будівлі отримано будівельні матеріали на суму 4000 доларів.

В цьому випадку собівартість придбаної земельної ділянки складе:
 $1\,200\,000 + 20\,000 - 4\,000 = 1\,216\,000$ доларів.

Ці операції відображаються наступними бухгалтерськими записами:

а) плата за придбану земельну ділянку:

Д-т "Основні засоби" 1200 тис. дол.

К-т "Грошові кошти" 1200 тис. дол.

б) витрати на знесення старої будівлі

Д-т "Основні засоби" 20 000 дол.

К-т "Нарахована заробітна плата" 20 000 дол.

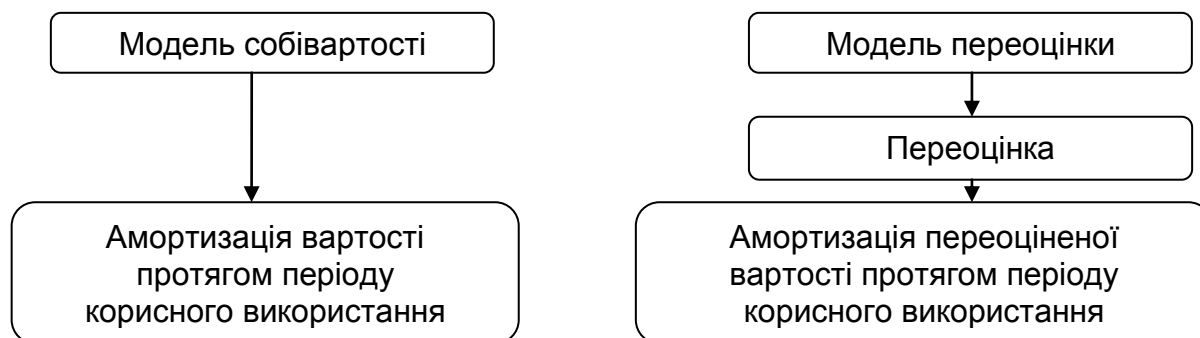
в) вартість отриманих матеріалів:

Д-т "Матеріали" 4 000 дол.

К-т "Основні засоби" 4 000 дол.

б) моделі обліку основних засобів (модель собівартості та переоцінки)

Згідно МСБО 16 визначено наступні моделі обліку основних засобів: модель собівартості та модель переоцінки (рис. 6.11).

Рис. 6.11. Моделі обліку основних засобів

Після визнання активом, об'єкт основних засобів слід обліковувати за:

- його собівартість;
- мінус будь-яка накопичена амортизація;
- та мінус будь-які накопичені збитки від зменшення корисності.

Об'єкт основних засобів, справедливу вартість якого можна достовірно оцінити, слід обліковувати за:

- переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю на дату переоцінки;
- мінус будь-яка подальша накопичена амортизація та подальші накопичені збитки від зменшення корисності.

Переоцінюється весь клас основних засобів. Переоцінка проводиться не обов'язково кожного року, але з достатньою регулярністю, щоб відобразити поточну ринкову вартість.

в) амортизація основних засобів

Методи амортизації:

- Прямолінійний метод;
- Метод зменшення залишкової вартості та прискореного зменшення;
- Метод одиниць продукції (виробничий метод).

Використаний метод амортизації має відображати очікувану форму споживання майбутніх економічних вигід від цього активу суб'єктом господарювання. Метод амортизації, застосований до активу, слід переглядати принаймні на кінець кожного фінансового року, та, якщо відбулася значна зміна в очікуваній формі споживання майбутніх економічних вигід, втілених в активі, метод слід змінити для відображення зміненої форми. Таку зміну слід обліковувати як зміну в обліковій оцінці відповідно до МСБО 8.

Відповідно до МСБО 27 “Консолідовані та окремі фінансові звіти”, консолідовані фінансові звіти слід складати з використанням єдиних облікових політик для подібних операцій та інших подій за схожих обставин.

Дуже важливо, щоб усі підрозділи підприємства та філії застосовували однакову класифікацію (визначали єдину групу) та однакові строки корисного використання для подібних активів.

Кожну частину об'єкта основних засобів, собівартість якої є суттєвою стосовно загальної собівартості об'єкта, необхідно амортизувати окремо.

Капітальні ремонти, які стосуються певних основних засобів – теперішню вартість необхідно оцінювати відразу і амортизувати окремо.

Наприклад. Компанія А побудувала мережу за 400 од. Оцінений термін корисного використання – 15 років, але кожні 3 роки необхідно проводити капітальний ремонт цієї мережі. Оцінена вартість такого ремонту за поточними цінами – 80 од. Вказані 80 од. повинні бути відразу відокремлені в окремий компонент і амортизуватись протягом 3 років. Відповідно 320 од. (400 од – 80 од) повинні амортизуватись протягом 15 років.

Ті самі умови, але тепер припустимо, що мережа складається з двох компонентів з різними строками корисного використання: А – 250 од. і Б – 150 од. Капітальний ремонт стосуватиметься обох цих компонентів. За таких умов необхідно розподілити сукупну вартість – 400 од. між трьома компонентами – А, Б і капітальним ремонтом.

Залишкова частина компоненту, яка замінюється новим компонентом, повинна бути списана. Списання залишкової частини повинне бути відображене через амортизацію.

Ті самі умови, але тепер припускаємо, що капітальний ремонт проводиться через 2 роки, а не через 3, як очікувалось. Фактичні витрати на капітальний ремонт становитимуть 100 од.

Залишкова вартість компоненту “Капіталізовані роботи” становить $27 = (80 - (80 / 3 \times 2))$. Вказані 27 од. повинні бути відразу відображені як витрати через амортизаційні відрахування. 100 од. при цьому капіталізуються і амортизуються протягом очікуваного строку до наступного капітального ремонту (2 чи 3 роки).

Таблиця 6.2

Компоненти	Розподілена сукупна вартість, грн.	Обрахунок розподілу сукупної вартості, грн.
Капітальний ремонт	80	
Компонент А	200	250 – (250 / 400 x 80)
Компонент Б	120	150 – (150 / 400 x 80)

У відповідності МСБО 16 нарахування амортизації необхідно починати, коли актив придатний до використання, а припиняти з дати, коли об'єкт класифікують як придатний до продажу, тобто, коли припиняється його визнання як активу.

г) визнання зобов'язання

Корисність активу зменшується, коли балансова вартість активу перевищує суму його очікуваного відшкодування. Відповідно до МСБО 16.63, щоб визначити, чи зменшилася корисність об'єкта основних засобів, суб'єкт господарювання застосовує МСБО 36 “Зменшення корисності активів”. Цей стандарт пояснює, як суб'єкт господарювання переглядає балансову вартість своїх активів, як визначає суму очікуваного відшкодування активу та коли він визнає або сторнує збиток від зменшення корисності.

Зазвичай телекомунікаційні компанії, які розміщують свою мережу (кабельну мережу, станції) на орендованих земельних ділянках, мають юридичне або очікуване зобов'язання демонтувати обладнання та відновити місце розміщення після закінчення строку оренди.

До первісної вартості основних засобів включається вартість забезпечення демонтажу основних засобів і відновлення місця знаходження основних засобів.

Відповідне зобов'язання повинно розраховуватись та визнаватись згідно МСБО 37 “Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи”. Сума зобов'язання переглядається на кожну звітну дату, базуючись на поточних оцінках. Зміни в оцінках можуть бути викликані переглядом сум майбутніх грошових відтоків, часових меж і ставок дисконтування.

Наприклад. Вартість мережі – 500 од., майбутня вартість демонтажу – 30 од., ставка дисконтування – 13%, строк використання мережі – 10 років.

Визнання майбутніх зобов'язань:

Теперішня вартість демонтажу = $30 / (1 + 0,13)^{10} = 8,84$ од.

Д-т Основні засоби 8,84 од.

К-т Зобов'язання під демонтаж 8,84 од.

На кінець року відбувається вивільнення дисконту, що призводить до збільшення зобов'язання: вивільнення дисконту = $8,84 \times 0,13 = 1,15$

Д-т Витрати за відсотками 1,15 од.

К-т Зобов'язання під демонтаж 1,15 од.

д) розкриття інформації про основні засоби у фінансовій звітності

У фінансових звітах слід розкривати для кожного класу основних засобів: метод оцінки вартості основних засобів; метод амортизації, що використовується; строки корисної експлуатації або норми амортизації; балансову вартість та суму накопиченої амортизації (разом з накопиченими збитками від зменшення корисності) на початок та кінець періоду.

Фінансові звіти мають також розкривати таку інформацію: наявність та суми обмежень на права власності та балансову вартість основних засобів, переданих у заставу для забезпечення зобов'язань; балансову вартість основних засобів, отриманих у фінансову оренду за діючими договорами; суму капіталізованих витрат на відсотки, що відповідають кваліфікаційним вимогам; суму договірних зобов'язань на придбання основних засобів; вартість основних засобів, на які повністю нарахований знос, але які ще знаходяться в експлуатації.

На кінець звітного періоду видані аванси за основні засоби повинні класифікуватись як незавершене капітальне будівництво.

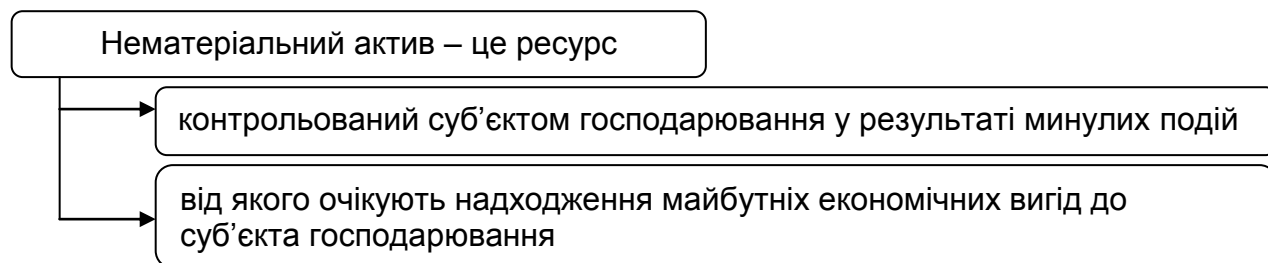
За наявності великої кількості повністю амортизованих основних засобів постає необхідність детального аналізу строку корисного використання основних засобів.

Підрозділи, філії не завжди застосовують однакову класифікацію (визначають єдину групу основних засобів) та однакові строки корисного використання для подібних активів, тому необхідно аналізувати можливе знецінення основних засобів індивідуально та на колективній основі проводячи тест на знецінення.

3. Нематеріальні активи

а) визначення нематеріальних активів згідно МСБО 38 “Нематеріальні активи”

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований.

Рис. 6.12. Нематеріальний актив

Облік нематеріальних активів визначає МСБО 38 “Нематеріальні активи”, який було введено в дію у 1999 році. У 2003 році в нього було внесено зміни і переглянуто у 2004 році.

Актив є ідентифікованим, якщо він:

а) може бути відокремлений, тобто є можливість його відокремлення або відділення від суб'єкта господарювання і продажу, передачі, ліцензування, здачі в оренду або обміну окремо або разом з відповідним контрактом, активом чи зобов'язанням, або

б) виникає в результаті контрактних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав та зобов'язань.

Таблиця 6.3

Нематеріальні активи, на які поширюються положення інших стандартів

№ п/п	Вид активу	Стандарт, який встановлює порядок обліку активу
1	Нематеріальні активи, що утримуються підприємством для продвгу в процесі звичайної діяльності	МСБО 2 “Запаси”, МСБО 11 “Будівельні контракти”
2	Відстрочені податкові активи	МСБО 12 “Податки на прибуток”
3	Нематеріальні активи, передані або отримані підприємством на умовах фінансової оренди (крім патентів, кінофільмів, відеозаписів, спектаклів, рукописів і авторських прав)	МСБО 17 “Оренда”
4	Активи, що виникають у результаті виплат працівникам	МСБО 19 “Виплати працівникам”
5	Гудвіл придбаний у результаті об'єднання бізнесу	МСФЗ 3 “Об'єднання бізнесу”
6	Фінансові активи	МСБО 32 “Фінансові інструменти: подання”
7	Відтерміновані витрати на придбання і нематеріальні активи, що виникають від контрактних прав страхування за стаховими контрактами	МСФЗ 4 “Страхові контракти”
8	Непоточні нематеріальні активи, призначені для продажу (або включені в ліквідаційну групу, призначену для продажу)	МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”
9	Визнання і оцінка активів розвідки і оцінки	МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка запасів корисних копалин”

Суб'єкт господарювання контролює актив, якщо він має повноваження отримувати майбутні економічні вигоди, що надходять від основного ресурсу, а також якщо він може обмежити доступ інших до цих переваг.

Здатність суб'єкта господарювання контролювати майбутні економічні вигоди від нематеріальних активів, як правило, виходить з юридичних прав, які можна забезпечити в судовому порядку.

Наприклад. Компанія має два ключові ресурси:

– спеціалізоване програмне забезпечення, що було розроблене внутрішньо і на яке зареєстровано патент;

– “Know-How” персоналу, що використовує дане програмне забезпечення.

Очевидно, що підприємство контролює програмне забезпечення. Однак, не зважаючи на те, що компанія отримує економічні вигоди від роботи, здійснюваної персоналом, вона не здійснює контролю над “Know-How” працівників, оскільки останні можуть звільнитися в будь-який момент часу. Персонал повинен повідомити про своє звільнення за два тижні. Тому, персонал як робоча сила не відповідає визначенню нематеріального активу.

б) критерії визнання нематеріальних активів та оцінка після визнання

Критерії визнання нематеріальних активів полягають у тому, що нематеріальний актив слід визнавати, якщо і тільки якщо:

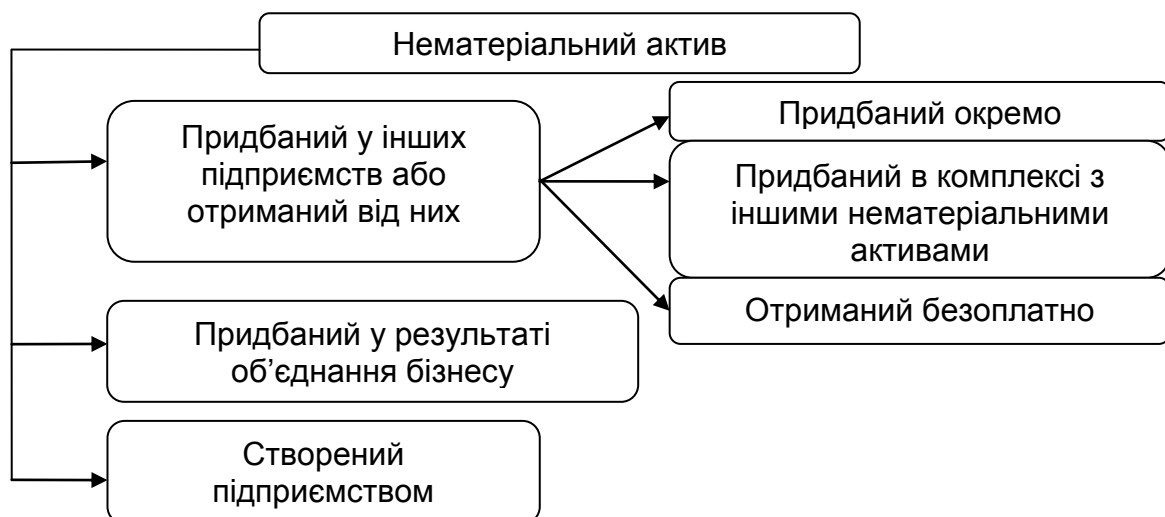
а) є ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, які відносяться до активу, надходять до суб'єкта господарювання;

б) собівартість активу можна достовірно оцінити.

Собівартість придбаного окремо нематеріального активу охоплює:

а) вартість його придбання, яка включає імпортне мито та податок на придбання, який не підлягає відшкодуванню, після вирахування торговельних та інших знижок;

б) будь-які витрати, які можна безпосередньо віднести на підготовку цього активу для його використання за призначенням.

Рис.6.13. Шляхи поступлення нематеріальних активів

Витрати, які можуть бути віднесеними безпосередньо до собівартості нематеріальних активів, включають:

а) витрати на виплати працівникам, що виникають безпосередньо в результаті приведення активу до робочого стану;

б) професійні гонорари, виплачені безпосередньо в результаті приведення активу до робочого стану;

в) витрати на перевірку належного функціонування такого активу.

До витрат, які не є складовою собівартості нематеріального активу, зокрема, належать:

а) витрати на запровадження нового продукту або послуги (в тому числі витрати на рекламу і просування на ринку);

б) витрати на ведення бізнесу в новій місцевості або з новим класом клієнтів (у тому числі витрати на підготовку персоналу);

в) адміністративні та інші загальні накладні витрати.

Визнання витрат у балансовій вартості нематеріального активу припиняється, коли цей актив досягає стану, необхідного для його функціонування у спосіб, визначений управлінським персоналом.

Іноді важко оцінити, чи відповідає внутрішньо генерований нематеріальний актив критеріям визнання. Часто буває важко:

а) визначити, чи існує актив, який можна ідентифікувати і який генеруватиме майбутні економічні вигоди, а також момент часу, на який він існує;

б) достовірно визначити собівартість активу. В деяких випадках вартість внутрішнього генерування нематеріального активу не можна відокремити від вартості обслуговування або збільшення корисності внутрішньо генерованого гудвілу суб'єкта господарювання чи від здійснення щоденних операцій.

Рис.6.14. Оцінка під час визнання

Щоб оцінити, чи відповідає внутрішньо генерований нематеріальний актив критеріям визнання, суб'єкт господарювання класифікує генерування активу на:

а) етап дослідження;

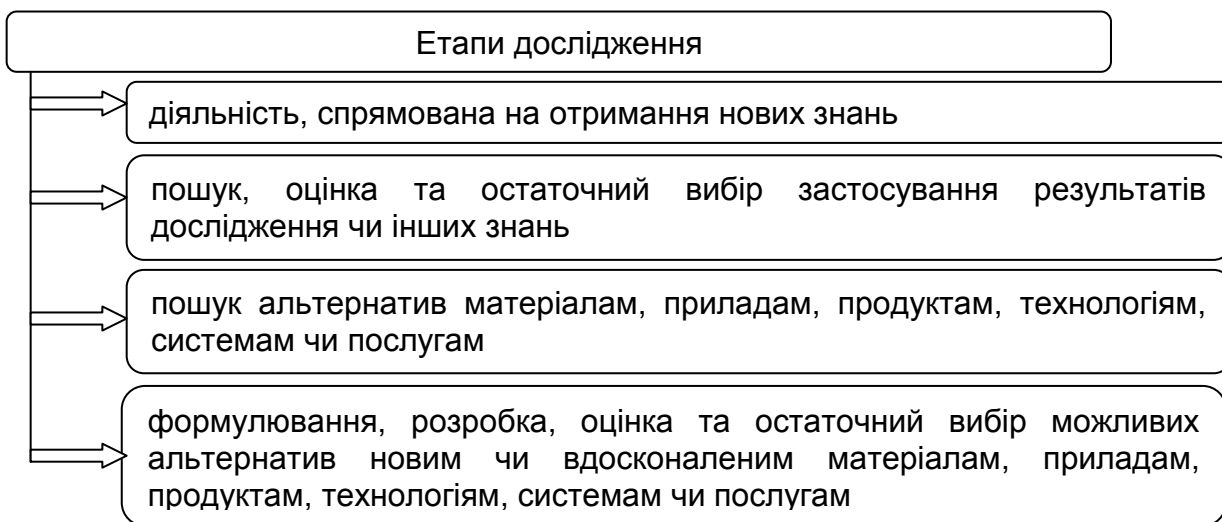
б) етап розробок.

На етапі дослідження проекту суб'єкт господарювання не може продемонструвати існування нематеріального активу, який генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди.

Отже, ці видатки завжди визнаються як витрати на час їхнього понесення.

На етапі розробки нематеріальний актив, який виникає в результаті розробок слід визнавати, якщо і тільки якщо суб'єкт господарювання може продемонструвати все, що зазначено нижче:

- технічну можливість завершити створення нематеріального активу так, щоб він був придатний для використання або продажу;
- свій намір завершити створення нематеріального активу та використовувати або продати його;
- свою здатність використовувати або продати нематеріальний актив;
- як нематеріальний актив генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди;
- наявність відповідних технічних, фінансових та інших ресурсів для завершення розробок та використання чи продажу нематеріального активу;
- свою здатність достовірно оцінити видатки, які відносяться до нематеріального активу протягом його розробки.

Рис. 6.15. Етапи дослідження

Згідно з МСФЗ 3 “Об’єднання бізнесу”, якщо нематеріальний актив купують при об’єднанні бізнесу, яке є придбанням, собівартість нематеріального активу базується на його справедливій вартості на дату придбання.

Рис. 6.16. Не визнають як нематеріальні активи

Справедлива вартість нематеріального активу відображає ринкові очікування щодо ймовірності надходження до суб'єкта господарювання майбутніх економічних вигід, утілених у цьому активі.

Деякі нематеріальних активів визнаються окремо від гудвілу. Нематеріальні активи, придбані в процесі об'єднання бізнесу в можна розподілити у наступні 4 категорії:

- пов'язані зі сферою маркетингу;
- пов'язані зі сферою відносин з клієнтами;
- пов'язані з технологіями;
- такі, що знаходяться в процесі дослідження і розробки.

Вищезазначені категорії активів можуть бути не визнаними у окремому звіті про фінансовий стан об'єкту придбання.

Нематеріальні активи, пов'язані зі сферою маркетингу – нематеріальні активи, що використовуються у процесі просування товарів та послуг:

- торгові марки, бренд;
- адреси доменів в мережі Інтернет.

Необхідно проаналізувати відповідність критеріям підконтрольності, відокремленості та результату контрактних та інших юридичних прав. Цей фактор виконуються лише для зареєстрованих нематеріальних активів (зазвичай оцінюються методом ринкових аналогів).

Нематеріальні активи, пов'язані зі сферою відносин з клієнтами. Для підприємств зв'язку це відносини з абонентами.

Переліки клієнтів – інформація щодо абонентів, їх імена, контактна інформація, історія комерційних відносин (тип послуг, яким користувалися, своєчасність оплат тощо). Важливим для визнання є критерій відокремленості, що вивчається на основі абонентських контрактів (зазвичай оцінюються дохідним методом).

Нематеріальні активи, пов'язані з технологіями та розробками – набір технічних процесів, інтелектуальної власності тощо. Не обов'язково є результатом контрактних та інших юридичних прав. Мають бути задокументовані внутрішньо та авторизовані керівництвом.

На відміну від внутрішньо згенерованих, витрати на дослідження у процесі об'єднання бізнесу визнаються нематеріальним активом за справедливою вартістю на дату об'єднання окремо від гудвілу.

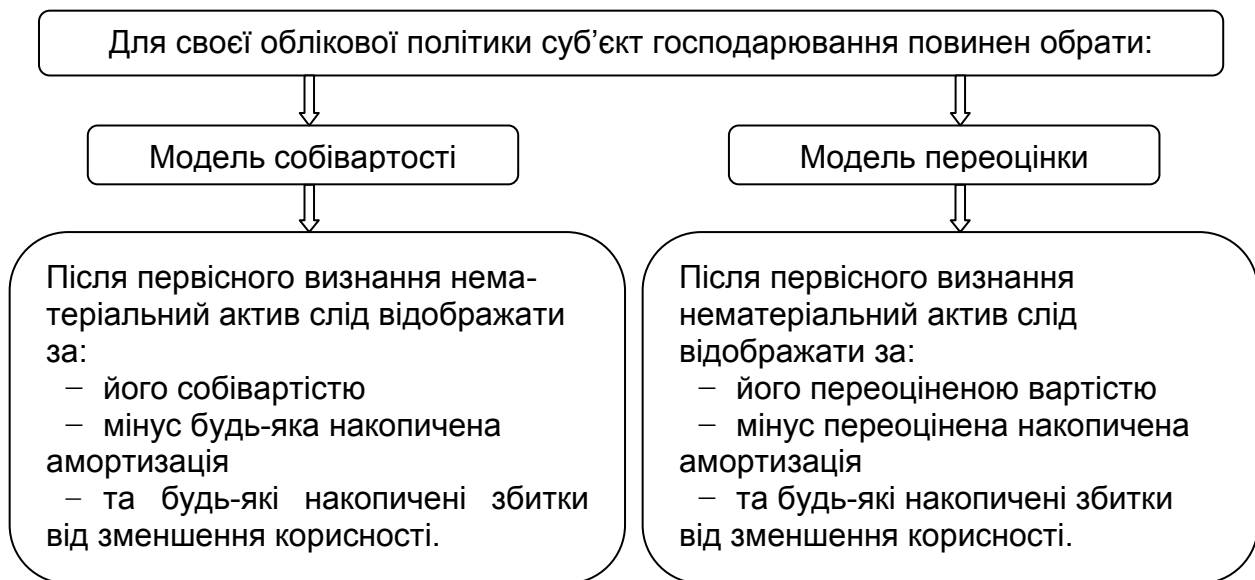
Оцінка після визнання ґрунтується на моделях.

Модель переоцінки не дозволяє:

- переоцінювати нематеріальні активи, які не були попередньо визнані як активи;
- первісно визнавати нематеріальні активи за сумами, іншими, ніж їхня собівартість.

Для переоцінки нематеріальних активів справедливу вартість слід визначати посиланням на активний ринок.

Якщо нематеріальний актив у складі класу переоцінених нематеріальних активів не можна переоцінити (для нього не існує активного ринку), цей актив слід відображати за його собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності.

Рис. 6.17. Моделі собівартості нематеріальних активів

Суб'єкт господарювання має оцінювати строк корисної експлуатації нематеріального активу, встановлювати, чи він є визначеним, чи невизначеним, а також установлювати його тривалість або кількість одиниць продукції (чи подібних одиниць), які складають цей строк корисної експлуатації.

Суб'єкт господарювання має розглядати свій нематеріальний актив як такий, що має невизначений строк корисної експлуатації, якщо (виходячи з аналізу відповідних факторів) немає передбачуваного обмеження періоду, протягом якого такий актив буде (за очікуванням) забезпечувати надходження чистих грошових потоків до суб'єкта господарювання.

Строк корисної експлуатації нематеріального активу, що його встановлюють контрактні угоди чи інші юридичні права, не повинен перевищувати період чинності контрактних або юридичних прав, але може бути коротшим від терміну їх чинності залежно від періоду, протягом якого суб'єкт господарювання очікує використовувати цей актив.

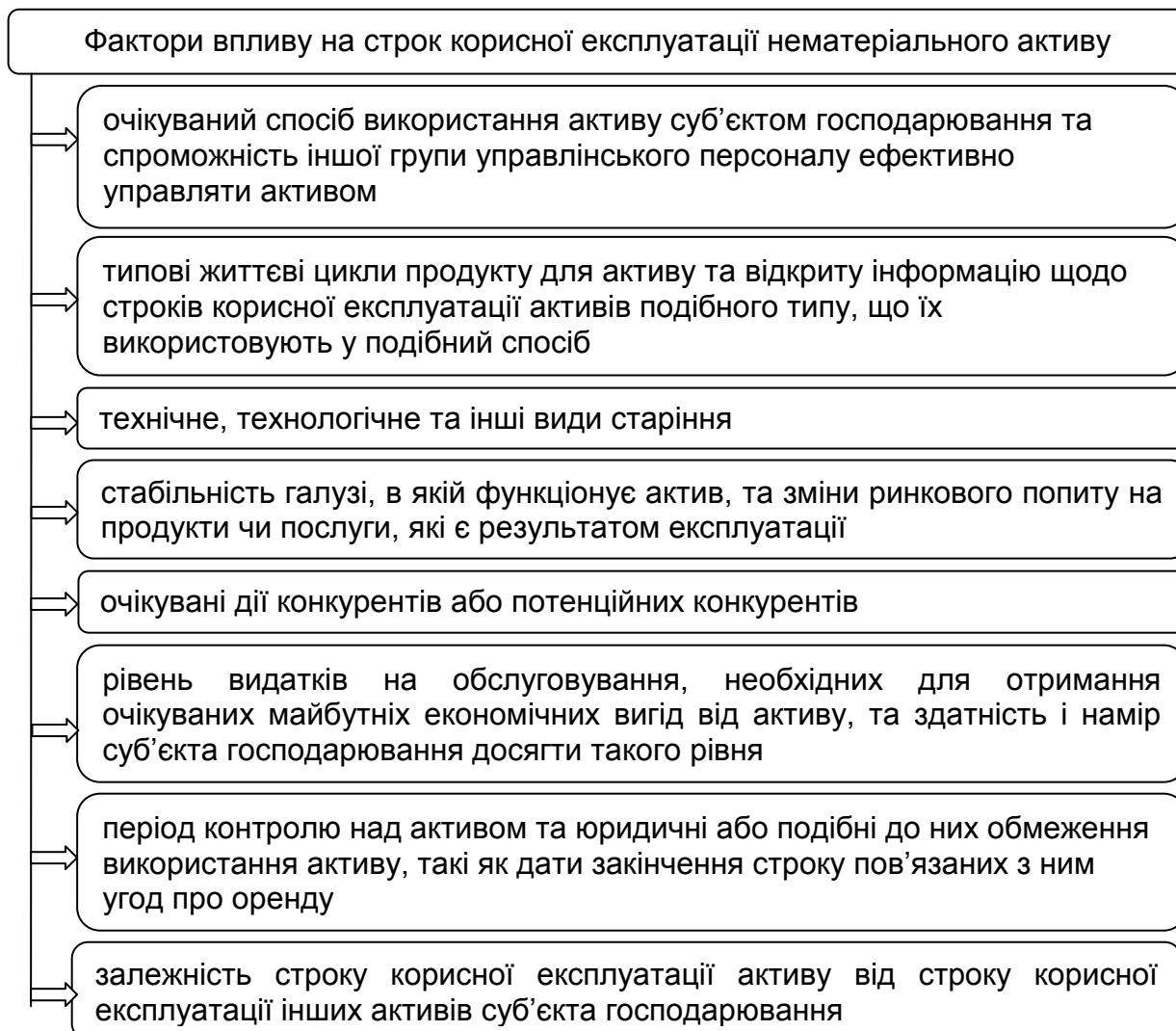
Якщо контрактні або інші юридичні права надаються на обмежений період, який може бути подовженим, строк корисної експлуатації нематеріального активу має включати такі періоди (період) поновлення, якщо є свідчення підтримки поновлення з боку суб'єкта господарювання без суттєвих витрат.

Термін “невизначений” не означає “безкінечний”. Визначаючи строк корисної експлуатації нематеріального активу, слід брати до уваги багато чинників, зокрема.

Наприклад. Компанія придбає ліцензію на надання безпроводного зв'язку, що покриває різні регіони та частоти. Не дивлячись на те, що ліцензія має нелімітовану в часі дію, очікується, що буде розроблена нова поліпшена технологія, що знецінить ліцензію.

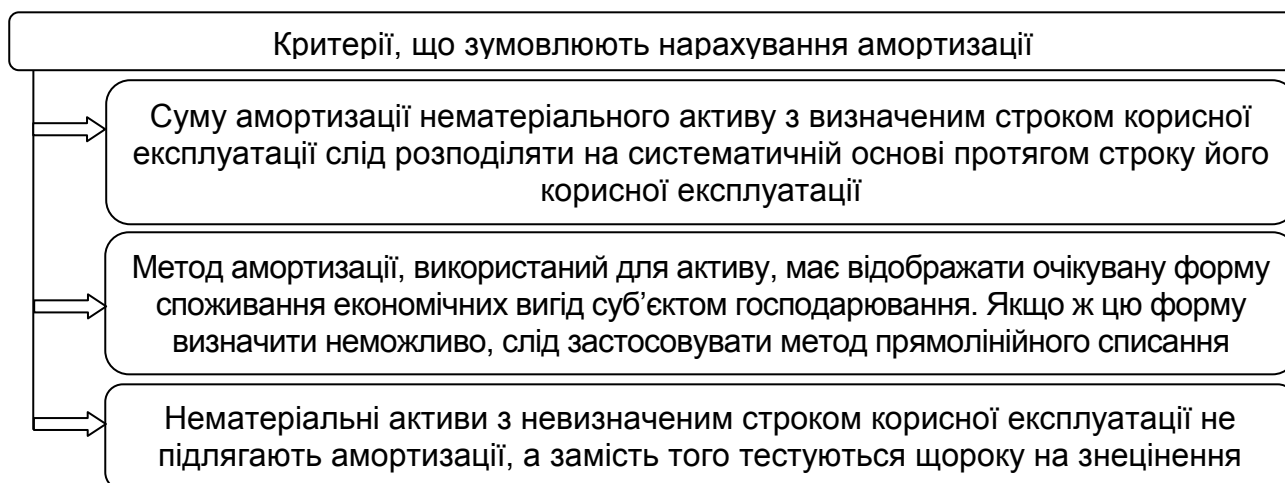
Період такого знецінення важко оцінити, однак компанія очікує, що в певний момент часу в майбутньому ліцензія перестане генерувати грошові потоки, тому ліцензія має визначений термін експлуатації.

в) амортизація нематеріальних активів

Рис. 6.18. Фактори впливу на термін корисної експлуатації нематеріального активу

Критерії, що зумовлюють нарахування амортизації можна подати у вигляді схеми (рис. 6.19).

Рис. 6.19. Критерії, що зумовлюють нарахування амортизації

Телекомунікаційним компаніям вигідно визнавати якомога детальніше нематеріальні активи, придбані в процесі об'єднання бізнесу, окремо від гудвілу. Облік нематеріальних активів інших, ніж гудвіл, веде до більш плавного та прогнозованого впливу на прибуток шляхом нарахування амортизаційних відрахувань.

Визнання нематеріальних активів:

- витрати на залучення абонентів;
- визнання витрат на купівлю ліцензій.

1. Витрати на залучення абонентів – прямі витрати, сплачені третім особам (агентам) та понесені з метою підписання контракту з абонентом. Для визнання витрат нематеріальним активом, вони повинні відповідати критеріям визнання:

- відокремленості;
- підконтрольності;
- впливати із контрактних або інших юридичних прав;
- бути достовірно оцінені.

Суб'єкт господарювання контролює актив, якщо він має повноваження отримувати майбутні економічні вигоди, що надходять від основного ресурсу.

Основне – природа контракту з абонентом:

- контракт з фіксованим терміном користування послугами;
- контракт з відкритим терміном користування, що містить умови, за якими з абонента можуть бути стягнуті штрафи за розірвання контракту до певного строку.

В обох випадках критерій підконтрольності виконується: капіталізовані витрати на залучення абонентів не мають перевищувати мінімальні очікувані економічні вигоди від абонента.

2. Визнання витрат на купівлю ліцензій.

Наприклад. Компанія купує ліцензію зі строком корисного використання 3 роки та має сплатити за неї наступним чином: після підписання угоди – 100 дол. На кінець 2-го року використання – 100 дол. На кінець 3-го року використання – 100 дол. Додатково компанія має сплачувати на кінець кожного року 10% від прибутку, отриманого завдяки цій ліцензії. На даний час відомо, що такий прибуток на кінець першого та другого років склав по 1000 дол.

1. Початкове визнання по собівартості.

2. За умови відстрочки платежу – собівартість визначається як амортизована вартість.

3. Умовні зобов'язання не визнаються, оскільки не виконуються критерії визнання.

4. Припустимо, що процента ставка за кредитами в реальний сектор економіки (за подібною валютою і строками) на момент придбання ліцензії була 18,4%.

5. Розрахуємо амортизовану вартість (табл. 6.4).

Розрахунок фінансових витрат за ліцензією

Рік	Платіж, дол.	Коефіцієнт дисконтування	Дисконтований платіж, дол.	Фінансові витрати, дол.
1.	100	1,00	100	–
2.	100	0,84	84	16
3.	100	0,71	71	29
4.	300		255	45

Наприклад. ПАТ “Політ” перемогло в тендері з придбання патенту на виріб розроблений ПП “Мотор”. За патент було сплачено 1400 тис. грн., а решту суми в розмірі 600 тис. грн. має бути сплачено через 1 рік. За умовами тендеру були сплачені 160 тис. грн. за участь у тендері і мито у сумі 2 тис. грн. Вартість капіталу ПАТ “Політ” складає 10%.

Таким чином, собівартість патенту, що підлягає визнанню, буде дорівнювати:

$1400 \text{ тис.грн.} + (600 \text{ тис. грн.} \times (1 / (1 + 0,1))) + 160 \text{ тис. грн.} + 2 \text{ тис. грн.} = 1400 \text{ тис. грн.} + 545454 + 162000 = 2107454 \text{ грн.}$

Обраховуємо відтерміновані відсотки: $545454 \times 10\% = 54546 \text{ грн.}$

Придбання патенту буде відображено наступними бухгалтерським проведенням:

Д-т “Нематеріальні активи” 2107454 грн.

Д-т “Витрати майбутніх періодів” (відтерміновані відсотки) 54546 грн.

К-т “Грошові кошти” 1562000 грн.

К-т “Розрахунки з кредиторами” 600000 грн.

г) розкриття інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності

Згідно МСБО 38 для кожного класу нематеріальних активів необхідно розкривати:

– чи є строк корисної експлуатації визначеним або невизначеним; якщо він є визначеним, – строки корисної експлуатації чи застосовані норми амортизації;

– методи амортизації, застосовані для нематеріальних активів з визначеними строками корисної експлуатації;

– валову балансову вартість та накопичену амортизацію (об’єднану з накопиченими збитками від зменшення корисності) на початок та на кінець періоду;

– статтю (статті) звіту про прибутки та збитки, в яку (які) включено амортизацію нематеріальних активів;

– детальне узгодження балансової вартості на початок та на кінець періоду.

4. Інвестиційна нерухомість

а) особливості обліку інвестиційної нерухомості згідно МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”

З 1 січня 2001 року вступив у дію МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”. В 2003 році даний стандарт було переглянуто і з 1 січня 2005 року вступив у дію для фінансової звітності. Останні зміни було внесено у зв'язку із впровадженням МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості”.

Інвестиційна нерухомість – нерухомість (земля чи будівля, або частина будівлі, або їх поєднання), що утримується (власником або орендарем згідно з угодою про фінансову оренду) з метою отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу чи для досягнення обох цілей, а не для:

– використання у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей;

– продажу в звичайному ході діяльності.

До інвестиційної нерухомості відноситься:

– земля, що утримується для довгострокового збільшення капіталу, а не для короткострокового продажу під час звичайної діяльності;

– земля, що утримується для майбутнього, але ще не визначеного використання;

– будівля, яка є власністю суб'єкта господарювання (або утримується суб'єктом господарювання згідно з угодою про фінансову оренду) та надана в оренду згідно з однією чи кількома угодами про операційну оренду;

– будівля, яка не зайнята, але утримується для надання в оренду згідно з однією чи кількома угодами про операційну оренду;

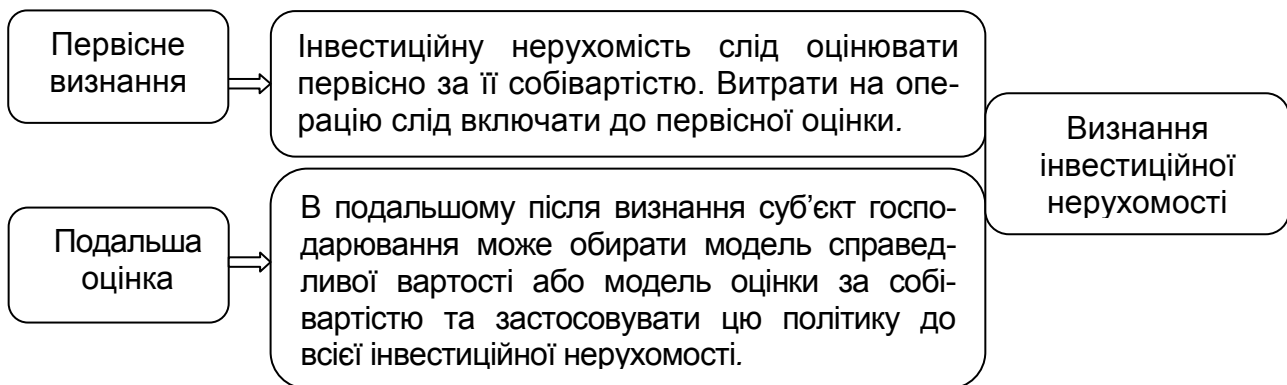
– нерухомість, яка будується або поліпшується для майбутнього використання в якості інвестиційної нерухомості.

Переведення нерухомості до складу інвестиційної нерухомості або виведення зі складу інвестиційної нерухомості слід здійснювати тоді і тільки тоді, коли відбувається зміна у використанні такої нерухомості (табл. 6.5).

Таблиця 6.5

Тип операцій	Обліковий підхід до переведення
Початок зайняття власником (інвестиційна нерухомість – нерухомість, зайнята власником)	Собівартість є справедливою вартістю на дату переходу права
Початок поліпшення з метою продажу (інвестиційна нерухомість – запаси)	Собівартість є справедливою вартістю на дату переходу права
Закінчення зайняття власником (нерухомість, зайнята власником – інвестиційна нерухомість)	МСБО 16 застосовується до дати переходу права, тобто, будь-яка різниця є переоцінкою за МСБО 16
Початок операційної оренди іншою стороною (запаси – інвестиційна нерухомість)	Будь-яка різниця у порівнянні з справедливою вартістю – це прибуток / збиток за період
Завершення будівництва або поліпшення (активи у процесі будівництва – інвестиційна нерухомість)	Будь-яка різниця у порівнянні з справедливою вартістю визнається у прибутку/збитку за період

Визнання інвестиційної нерухомості проходить на основі: сервісного визнання та подальшої оцінки (рис. 6.20).

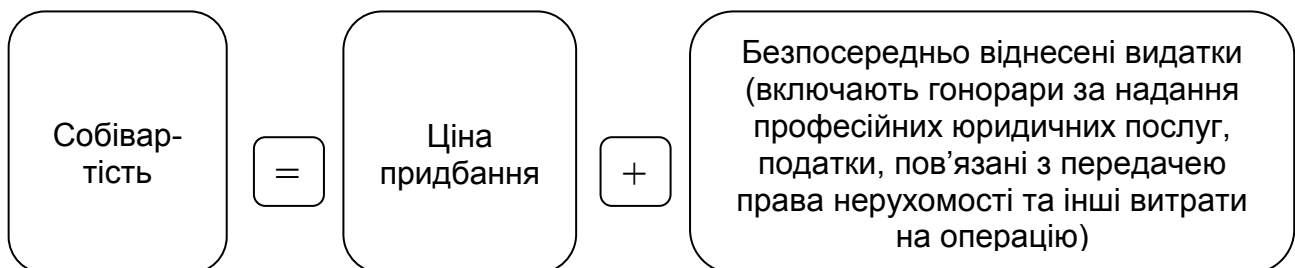

Рис. 6.20. Визнання інвестиційної нерухомості

б) застосування моделей справедливої вартості та собівартості

Суб'єкт господарювання повинен розкривати інформації про справедливую вартість об'єкта інвестиційної нерухомості, незважаючи на обрану модель оцінки: модель справедливої вартості чи модель собівартості.

Суб'єктові господарювання, який обирає модель справедливої вартості, після первісного визнання слід оцінювати всю його інвестиційну нерухомість за її справедливою вартістю. Інвестиційну нерухомість слід оцінювати за собівартістю.

Рис. 6.21. Оцінка інвестиційної нерухомості

Прибуток або збиток від зміни в справедливій вартості інвестиційної нерухомості слід визнавати в прибутку або збитку за період, у якому він виникає.

Справедливою вартістю інвестиційної нерухомості є ціна, за якою цю нерухомість можна обміняти в операції між обізнаними, зацікавленими і незалежними сторонами.

Справедлива вартість інвестиційної нерухомості повинна відображати ринкові умови на кінець звітного періоду.

Наприклад. Підприємство придбало земельну ділянку. Собівартість придбання земельної ділянки складає 1 млн. доларів. Через пів року справедлива вартість цієї ділянки зростає до 1200 тис. доларів.

У бухгалтерському обліку дані операції відображаються наступними проведеннями:

Д-т "Земля"	1 000 000 дол.
К-т "Грошові кошти"	1 000 000 дол.

Якщо підприємство застосовує модель оцінки інвестиційної нерухомості за справедливою вартістю, ріст справедливої вартості землі буде відображений наступним проведенням:

Д-т “Земля” 1 200 000 дол.

К-т “Прибуток від зростання справедливої вартості” 1 200 000 дол.

Наприклад. Підприємство утримувало земельну ділянку вартістю 500 тис. дол. для продажу, однак в кінці 2016 року вирішило утримувати цю ділянку для отримання прибутку за рахунок зростання цін на землю.

В кінці 2016 року справедлива вартість даної ділянки становила 600 тис. дол.

У зв'язку зі зміною вартості нерухомості необхідно зробити наступні бухгалтерські проведення:

Д-т “Інвестиційна нерухомість” 600 тис. дол.

К-т “Запаси (земля для продажу)” 500 тис. дол.

К-т “Прибуток від росту справедливої вартості землі” 100 тис. дол.

Наприклад. Підприємство у 2017 році побудувало приміщення власними силами з метою надання його в операційну оренду. Собівартість приміщення складає 150 тис. дол., а його справедлива вартість на дату завершення будівництва склала 130 тис. дол.

Завершення будівництва буде відображено наступними бухгалтерським проведенням:

Д-т “Інвестиційна нерухомість” 130 тис. дол.

Д-т “Збитки від знецінення приміщення” 20 тис. дол.

К-т “Незавершене будівництво” 150 тис. дол.

Після початкового визнання суб'єкт господарювання, що обирає модель собівартості, повинен оцінювати всю свою інвестиційну нерухомість:

– відповідно до вимог МСБО 16, визначених для цієї моделі;

– за винятком тієї нерухомості, яка відповідає критеріям для її класифікації як такої, що утримується для продажу (або включена до ліквідаційної групи, що класифікована як така, що утримується для продажу) відповідно до МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу і припинена діяльність”.

Переведення до інвестиційної нерухомості (або з інвестиційної нерухомості) слід здійснювати тоді і тільки тоді, коли відбувається зміна у використанні, що засвідчується:

а) початком зайняття власником – у разі переведення з інвестиційної нерухомості до нерухомості, зайнятої власником;

б) початком поліпшення з метою продажу – у разі переведення з інвестиційної нерухомості до запасів;

в) закінченням зайняття власником – у разі переведення з нерухомості, зайнятої власником, до інвестиційної нерухомості;

г) початком операційної оренди іншою стороною – у разі переведення із запасів до інвестиційної нерухомості.

В травні 2015 року підприємство прийняло рішення про надання адміністративних будівель у центрі столиці в операційну оренду строком на 3 роки кільком підприємствам суміжної галузі.

Станом на 31.12.2014 дані адміністративні будівлі мають бути презентовані у фінансовій звітності у складі:

- 1) Основних засобів;
- 2) Активів, призначених для продажу;
- 3) Інвестиційної нерухомості;
- 4) Нематеріальних активів.

Визнання інвестиційної нерухомості слід припиняти (виключати зі звіту про фінансовий стан) при:

- вибутті;
- якщо інвестиційна нерухомість вилучається з використання на постійній основі і не очікується жодних економічних вигід від її вибуття.

Наприклад. Компанія "А" станом на 1 січня 2017 року мала на балансі кілька об'єктів інвестиційної нерухомості.

У травні 2017 року компанія почала модернізацію інвестиційної нерухомості з метою подальшого її продажу.

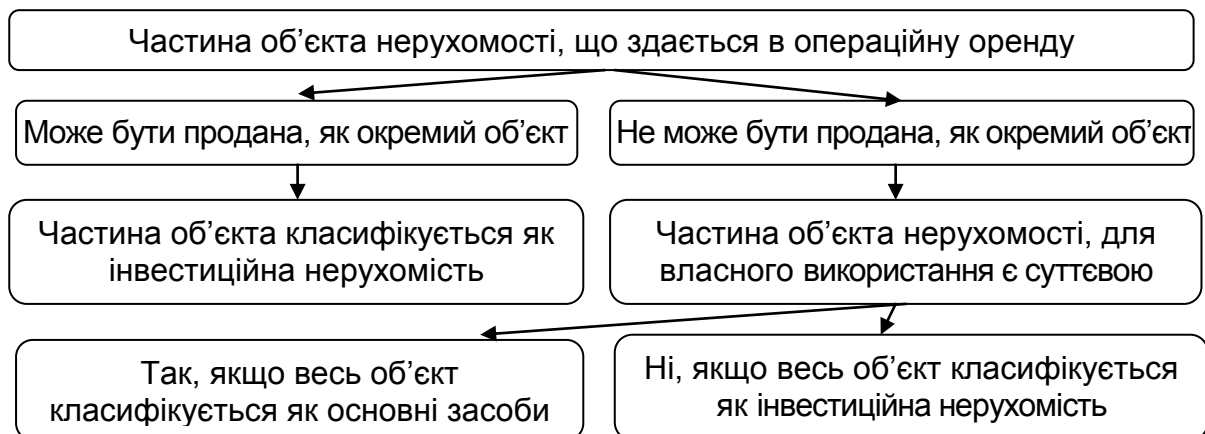
Відповідно до "МСБО 40" початок модернізації для цілей продажу є свідченням того, що компанія більше не очікує жодних вигід від використання інвестиційної нерухомості.

Таким чином у балансі компанії станом на 30 червня 2017 року не має бути інвестиційної нерухомості. Об'єкти, що були у складі інвестиційної нерухомості, мають перебувати у складі необоротних активів та груп вибуття.

Наприклад. Компанія здає в операційну оренду власній дочірній компанії приміщення.

В окремій фінансовій звітності приміщення має бути представлене як об'єкт інвестиційної нерухомості, оскільки дочірня компанія не консолідується. Однак, в консолідованій фінансовій звітності приміщення має бути представлене як основні засоби, оскільки об'єкт нерухомості використовується в операційній діяльності дочірньої компанії, що консолідується.

в) подвійна природа інвестиційної нерухомості

Рис. 6.22. Частина об'єкта нерухомості, що здається в операційну оренду

Наприклад. Компанія “А” має на балансі 12-ти поверхове офісне приміщення, при цьому 2 поверхи компанія використовує як власний офіс, а інші 10 поверхів компанія здає в операційну оренду.

Відповідно до законодавства, компанія “А” може продати або здати в фінансовий лізинг частину офісного приміщення. В такому випадку частина офісу, що здається в оренду може бути класифікована як інвестиційна нерухомість.

У випадку, коли частка нерухомості не може бути продана або передана у фінансовий лізинг, увесь об’єкт нерухомості класифікується як інвестиційна нерухомість, за умови коли частка об’єкта нерухомості, що залишається для власного використання є несуттєвою (МСБО 40).

Наприклад. Компанія “А” має офісне приміщення, 90% якого здається в операційну оренду, а 10% (суттєва частка) залишається для власного використання як головний офіс. Законодавство країни забороняє частковий продаж об’єкта нерухомості.

З огляду на те, що частка приміщення, що використовується як головний офіс є суттєвою, компанія не може класифікувати частину приміщення, як об’єкт інвестиційної нерухомості.

Суттєвою є частина нерухомості, що по вартості та площі об’єкта нерухомості перевищує 5%.

5. Оренда

а) визначення терміну “оренда” згідно з МСБО 17 “Оренда”

Мета стандарту МСБО 17 “Оренда” – визначення для орендарів і орендодавців відповідних облікових політик та розкриття інформації, що їх слід застосовувати до угод про оренду. Цей стандарт застосовують до угод, які передають право користування активами, навіть, якщо експлуатація або технічне обслуговування таких активів може вимагати надання значних послуг орендодавцем. МСБО 17 “Оренда” застосовують на усі види угод оренди окрім:

- орендних угод, що пов’язані з розвідкою і використанням природних ресурсів;
- ліцензійних угод за такими нематеріальними активами, як кінофільми, відеозаписи, п’єси, рукописи, патенти і авторські права.

Окрім цього, МСБО 17 “Оренда” не застосовується для оцінки:

- орендатором інвестиційної нерухомості і біологічних активів, які утримуються на умовах фінансової оренди;
- орендадавцем інвестиційної нерухомості і біологічних активів, які передані на умовах операційної оренди.

МСБО 17 “Оренда” не застосовують до угод, які є контрактами на послуги, і не передають права на використання активів від однієї сторони, що укладає угоду, до іншої.

Оренда – це угода, згідно з якою орендодавець передає орендареві в обмін на платіж або ряд платежів право користування активом протягом погодженого періоду часу.

Невідмовна угода про оренду – це угода про оренду, яка анулюється лише:

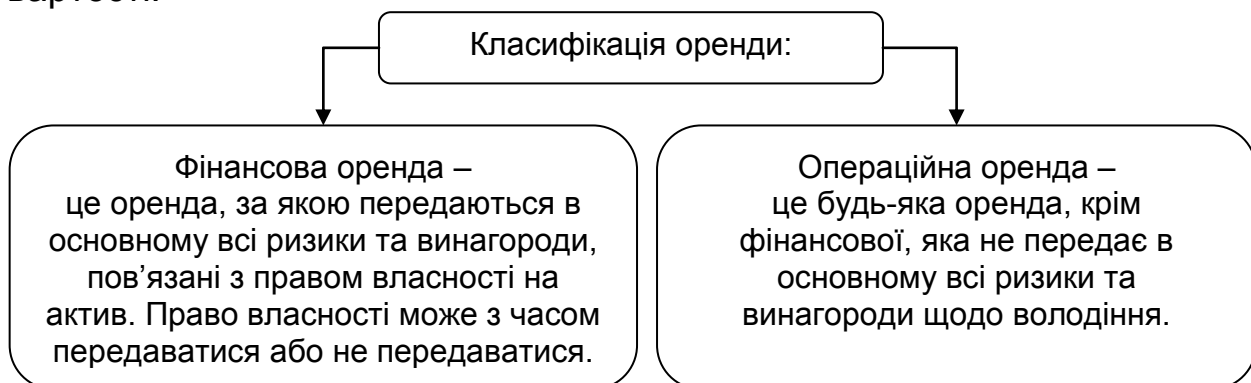
- а) після того, як відбудеться певна віддалена непередбачена подія;
- б) з дозволу орендодавця;
- в) якщо орендар укладає нову орендну угоду на той самий чи еквівалентний актив з тим самим орендодавцем;
- г) після сплати орендарем додаткової суми, яка із самого початку свідчить, що продовження угоди про оренду є обґрунтовано певним.

б) класифікація оренди

Класифікація оренди базується на тому, якою мірою ризику та винагороди, пов'язані з володінням орендованим активом, розподіляються між орендодавцем та орендарем:

– ризику включають можливість збитків від простоїв або технічної застарілості, а також коливань у надходженнях у наслідок зміни економічних умов;

– винагороди можуть бути представлені у формі очікування рентбельного функціонування протягом строку економічної експлуатації активу та прибутку від зростання вартості або реалізації ліквідаційної вартості.

Рис. 6.23. Класифікація оренди

Критерії фінансового лізингу в різних країнах різні.

Великобританія. 1. Договір оренди укладено на термін не менше 75% терміну амортизації. 2. У договорі передбачено повну або практично повну виплату вартості майна.

Франція. 1. Майно має бути спеціально придбане для наступного здавання в оренду. 2. Орендареві надається можливість після закінчення терміну оренди викупити майно за ціною, яка встановлюється на момент укладання договору.

Німеччина. 1. Термін договору оренди охоплює від 40% до 80% терміну амортизації майна.

Україна. 1. Придбання орендодавцем майна на замовлення орендаря з наступною передачею орендареві права користування цим майном. 2. Термін оренди майна має бути не менший за термін його повної

амортизації. 3. Обов'язкова передача права власності на майно орендареві після закінчення терміну оренди.

Лізингові операції вигідні усім учасникам угоди, а саме:

1. Постачальник реалізує устаткування на умовах повної оплати його вартості.

2. Орендодавець отримує дохід у формі відсотків.

3. Орендар має змогу починати або розширювати виробництво зі значно меншими початковими капітальними вкладеннями і не платить податку на майно, що орендується.

Рис. 6.24. Фінансова оренда

Наприклад. Компанія передає основний засіб, який був відображений в неї на балансі в сумі 50 тис. грн., іншій компанії в фінансову оренду, то у такому випадку складають наступне проведення:

Д-т Дебіторська заборгованість 50000 грн.

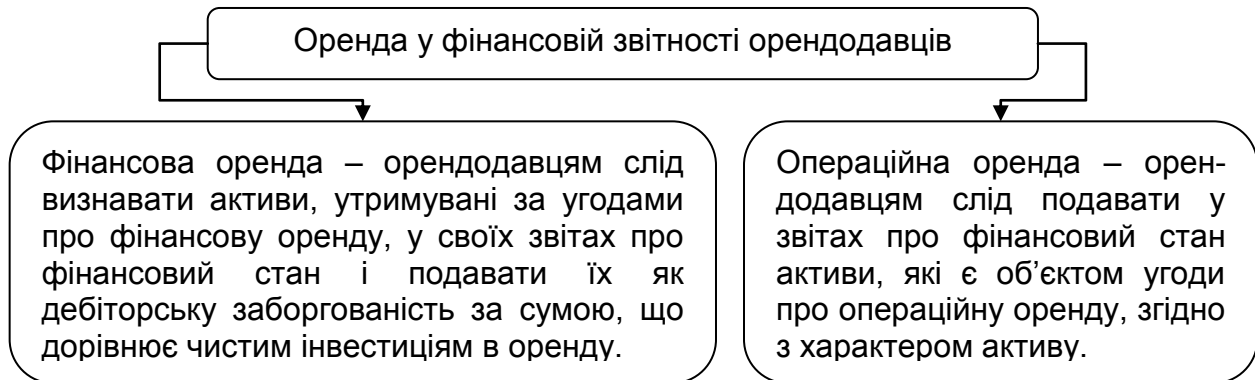
К-т Основні засоби 50000 грн.

в) розкриття інформації про оренду у фінансовій звітності

Орендодавцям слід розкривати таку інформацію у фінансовій звітності про фінансову оренду:

– валові інвестиції в оренду та теперішню вартість мінімальних орендних платежів, що підлягають отриманню на кінець звітного періоду, за кожний з таких періодів: а) не більше одного року; б) більше одного року, але не більше п'яти років; в) більше п'яти років;

- суми негарантованої ліквідаційної вартості, нараховані на користь орендодавця;
- накопичене забезпечення сумнівних мінімальних орендних платежів, що підлягають отриманню;
- непередбачені орендні платежі, визнані як прибутки за період;
- загальний опис значних угод орендодавця про оренду.

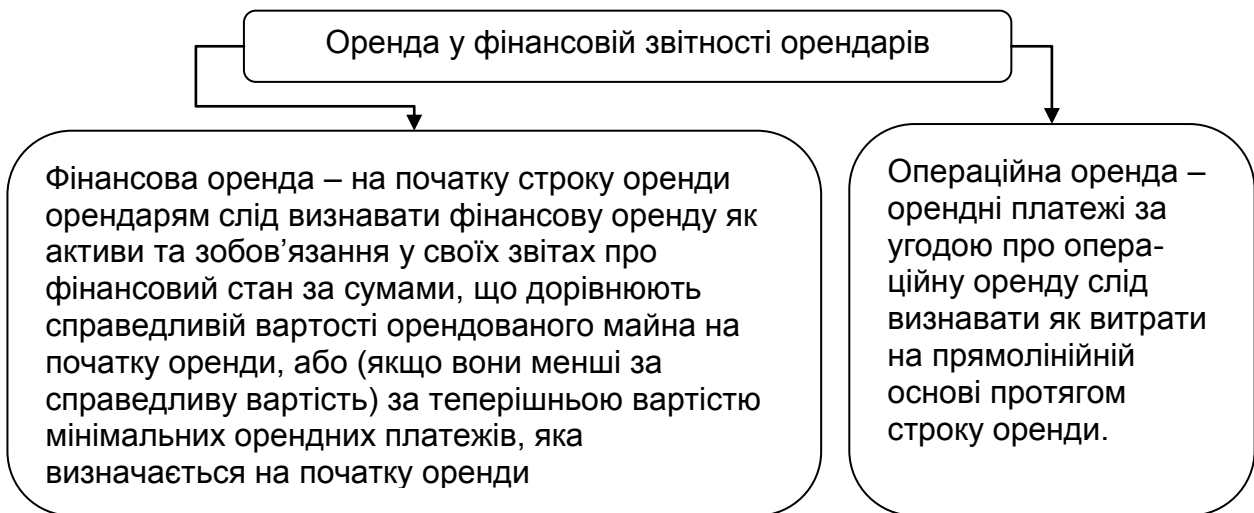
Рис. 6.25. Оренда у фінансовій звітності орендодавців

Орендодавцям слід розкривати таку інформацію про операційну оренду:

- майбутні мінімальні орендні платежі за невідмовними угодами про операційну оренду в сукупному вигляді та за кожний з таких періодів: а) не більше одного року; б) більше одного року, але не більше п'яти років; в) більше п'яти років;
- загальну суму непередбачених орендних платежів, визнану як прибуток за період;
- загальний опис угод орендодавця про оренду.

Орендарям слід розкривати у фінансовій звітності таку інформацію про фінансову оренду:

- чисту балансову вартість на кінець звітного періоду для кожного класу активів;
- загальну майбутню суму мінімальних орендних платежів на кінець звітного періоду та їхню теперішню вартість за кожний з таких періодів: а) не більше одного року; б) більше одного року, але не більше п'яти років; в) більше п'яти років;
- непередбачені орендні платежі, визнані як витрати за період;
- загальну суму майбутніх мінімальних суборендних платежів, що, як очікується, будуть отримані за невідмовними угодами про суборенду на кінець звітного періоду;
- загальний опис значних угод орендаря про оренду, включаючи основу, за якою визначаються непередбачені орендні платежі; наявність та умови права вибору на поновлення або придбання, застереження про змінні ціни; обмеження, що накладаються угодами про оренду, наприклад ті, що стосуються дивідендів, додаткового боргу та подальшої оренди.

Рис. 6.26. Оренда у фінансовій звітності орендарів

Орендарям у фінансовій звітності слід розкривати таку інформацію про операційну оренду:

- загальну суму майбутніх мінімальних орендних платежів за невідмовними угодами про операційну оренду за кожний з таких періодів:
  - а) не більше одного року; б) більше одного року, але не більше п’яти років; в) більше п’яти років;
- загальну суму майбутніх мінімальних суборендних платежів, що, як очікується, будуть отримані за невідмовними угодами про суборенду на кінець звітного періоду;
- орендні та суборендні платежі, визнані як витрати за період, з окремими сумами мінімальних орендних платежів, непередбачених орендних платежів та суборендних платежів;
- загальний опис значних угод орендаря про оренду, включаючи основу, за якою визначаються непередбачені орендні платежі; наявність та умови права вибору на поновлення або придбання, а також застереження про змінні ціни; обмеження, що накладаються угодами про оренду, наприклад ті, що стосуються дивідендів, додаткового боргу та подальшої оренди.

6. Непоточні активи, призначені для продажу і припинена діяльність

В 2004 році МСБО 35 “Діяльність, яка припиняється”, замінено на МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність”. Даний МСФЗ 5 визначає порядок обліку активів, утримуваних для продажу, а також подання та розкриття припиненої діяльності.

Положення цього стандарту стосуються усіх непоточних активів (та усіх ліквідаційних груп), окрім положень щодо оцінки, які не поширюються на:

- відстрочені податкові активи;
- активи, що виникли від виплат працівникам;
- фінансові активи, на які поширюється МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”;

– непоточні активи, які обліковують згідно з моделлю справедливої вартості, передбаченою МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”;

– непоточні активи, які обліковують за справедливою вартістю (за вирахуванням витрат на продаж) згідно з МСБО 41 “Сільське господарство”;

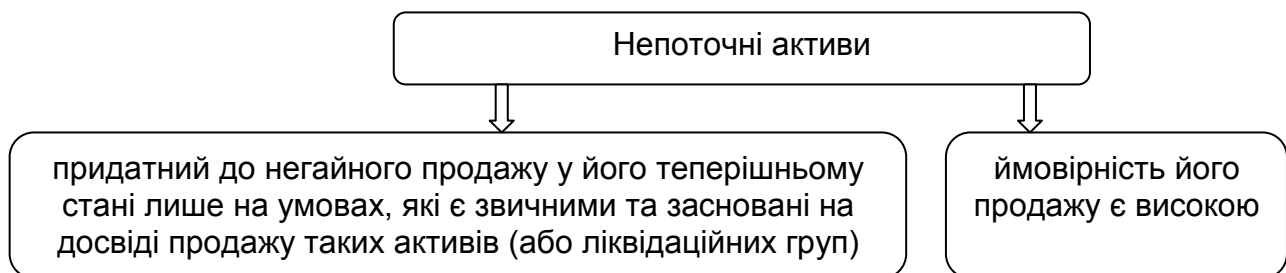
– контрактні права за контрактами страхування, які визначено у МСФЗ 4 “Страхові контракти”.

Згідно з МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність”, підприємство має класифікувати непоточний актив (або ліквідаційну групу) як утримуваний для продажу, якщо його балансова вартість буде відшкодована переважно через операцію продажу, а не через безперервне використання.

Ліквідаційною групою є сукупність активів, які плануються до продажу або відчуження в інший спосіб однією операцією, та зобов’язання, які прямо пов’язані з такими активами, що будуть передані (погашені) в результаті такої операції.

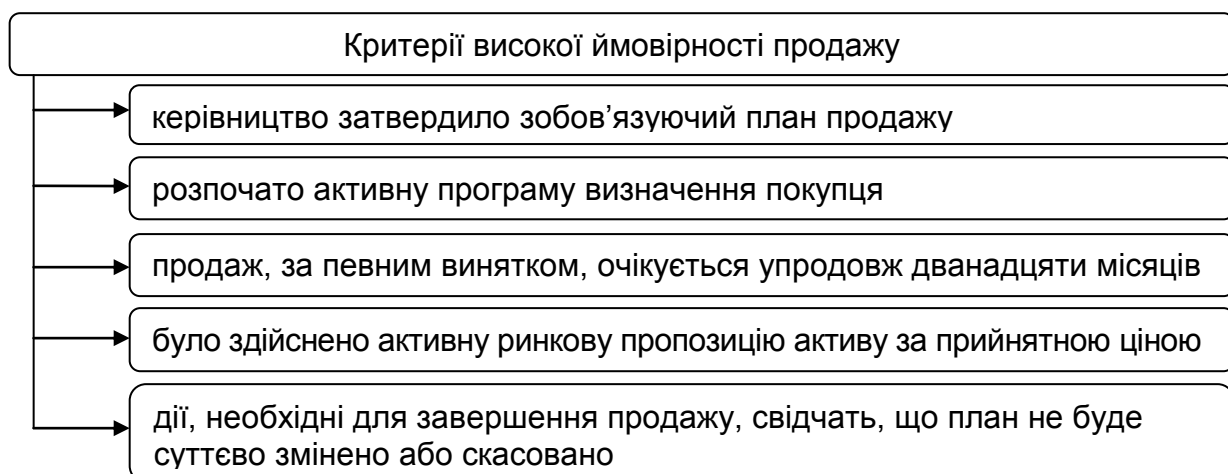
Така група може включати гудвіл унаслідок об’єднання бізнесу, якщо вона є одиницею, що генерує грошові кошти і на яку було розподілено цей гудвіл.

Непоточний актив (або ліквідаційну групу) класифікують як утримуваний для продажу, лише якщо він відповідає таким критеріям (рис. 6.27):

Рис. 6.27 Класифікація непоточних активів

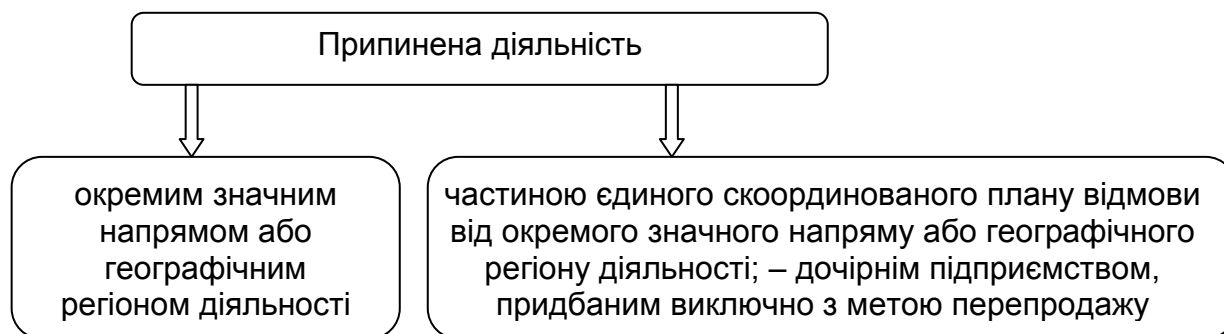
Висока ймовірність означає, що подія значно більш можлива, ніж ймовірна. Очікується, що ймовірність продажу є високою, якщо задовольняються такі критерії (рис. 6.28).

Рис. 6.28. Критерії високої ймовірності продажу

Згідно з МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність”, не слід класифікувати як утримувані для продажу активи (або ліквідаційну групу), яких підприємство збирається позбутися. Але такі активи (ліквідаційна група) можуть бути класифіковані як припинена діяльність, коли підприємство позбулося їх, якщо на цю дату вони відповідають визначенню припиненої діяльності.

Припинена діяльність – це компонент підприємства, якого воно позбулося або який класифікований для продажу та є (рис. 6.29):

Рис. 6.29. Припинена діяльність

Згідно з МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність”, непоточні активи (або ліквідаційну групу), утримувані для продажу, слід оцінювати за найменшою з двох оцінок: балансовою вартістю або справедливою вартістю (за вирахуванням витрат на продаж). Водночас, це правило не застосовується на дату придбання активів (або ліквідаційної групи), класифікованих як утримувані для продажу, які є частиною об’єднання підприємств. Такі активи (ліквідаційні групи) на дату придбання слід оцінювати за справедливою вартістю, за вирахуванням витрат на продаж.

Якщо продаж очікується більше ніж через один рік, підприємство має оцінювати витрати на продаж за дисконтованою вартістю. Зростання дисконтованої вартості витрат слід відображати як фінансові витрати у звіті про прибуток або збиток.

Непоточний актив, який утримується для продажу або є складовою ліквідаційної групи, яку класифіковано як утримувану для продажу, не підлягає амортизації. Водночас, відсотки та інші витрати, пов’язані із зобов’язаннями ліквідаційної групи, утримуваної для продажу, продовжують визнаватися.

Якщо активи (або ліквідаційна група) далі не відповідають критеріям класифікації їх як утримуваних для продажу, підприємству слід припинити застосовувати до них таку класифікацію. Такий актив має оцінюватись за нижчою з оцінок:

– балансовою вартістю активу (або ліквідаційної групи) до його класифікації як утримуваного для продажу, скоригованої на суми амортизації або переоцінок, які було б визнано у разі, коли цей актив не розглядається як утримуваний для продажу;

– сумою очікуваного відшкодування на дату прийняття наступного рішення не продавати актив (ліквідаційну групу).

Якщо підприємство виключає окремих актив або зобов'язання з ліквідаційної групи, утримуваної для продажу, активи і зобов'язання, що залишаються, слід розглядати як групу, лише якщо вона відповідає критеріям, встановленим МСФЗ 5. В іншому випадку решту активів групи, які індивідуально відповідають критеріям класифікації як утримуваних для продажу, слід оцінювати за нижчою оцінкою: балансовою вартістю або справедливою вартістю (за вирахуванням витрат на продаж).

7. Зменшення корисності (забезпеченості) активів

а) визначення рівня тестування на зменшення корисності згідно з МСБО 36 “Зменшення корисності (забезпеченості) активів”

МСБО 36 “Зменшення корисності (забезпеченості) активів” слід застосовувати для обліку зменшення корисності всіх активів за винятком:

- а) запасів;
- б) активів, які виникають внаслідок будівельних контрактів;
- в) відстрочених податкових активів;
- г) активів, які виникають внаслідок програм виплат працівникам;
- г) фінансових активів, на які поширюється сфера МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”;
- д) інвестиційної нерухомості, яку оцінюють за справедливою вартістю;
- е) біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю, які оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж;
- є) відстрочених витрат на придбання і нематеріальних активів, які виникають у результаті визначених контрактом прав страховика відповідно до страхових контрактів у межах сфери застосування МСФЗ 4 “Страхові контракти”;
- ж) непоточних активів (або ліквідаційних груп), класифікованих як такі, що утримуються для продажу, відповідно до МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність”.

МСБО 36 застосовують до фінансових активів, класифікованих як:

- а) дочірні, асоційовані, спільні підприємства.

На кожну звітну дату суб'єктові господарювання слід оцінювати, чи є якась ознака того, що корисність активу може зменшитися.

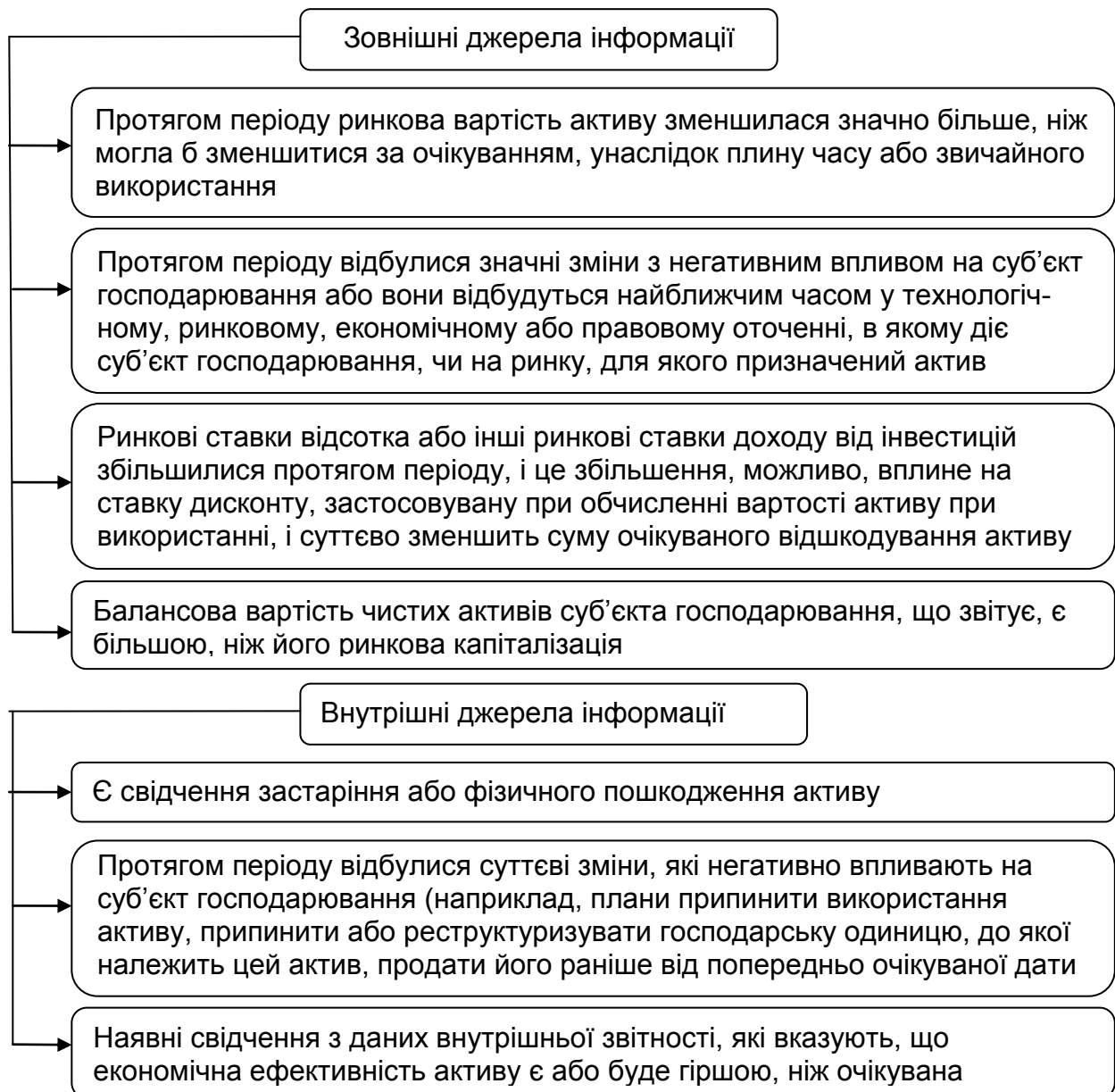
Якщо якась така ознака присутня, суб'єктові господарювання слід оцінити суму очікуваного відшкодування такого активу.

Оцінюючи наявність певних ознак того, що корисність активу може зменшитися, суб'єкт господарювання має брати до уваги як мінімум такі показники, тобто зовнішні та внутрішні джерела інформації (рис. 6.30).

Незалежно від наявності якихось ознак того, що корисність активу може зменшитися, суб'єктові господарювання також слід щорічно прово-

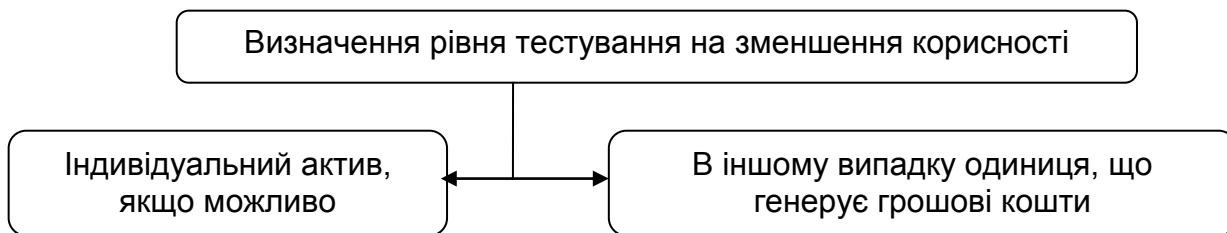
дити (обов'язкове тестування на знецінення) та перевіряти зменшення корисності:

- нематеріального активу з невизначеним строком корисної експлуатації;
- нематеріального активу, ще не придатного для використання;
- гудвілу, придбаного в результаті об'єднання бізнесу.

Рис. 6.30. Зовнішні та внутрішня джерела інформації

При первинному визнанні тестування на знецінення має бути здійснене до кінця звітного року. Будь-коли протягом року, але щорічно в один і той самий час. Одиниці, які генерують грошові кошти, слід ідентифікувати послідовно від періоду до періоду для того самого активу або типів активів, доки зміна не буде виправданою.

Рис. 6.31. Визначення рівня тестування на зменшення корисності

Одиниця, яка генерує грошові кошти – найменша група активів, яку можна ідентифікувати і яка генерує надходження грошових коштів, що здебільшого не залежать від надходжень грошових коштів від інших активів або груп активів.

При визначенні одиниці, яка генерує грошові кошти, необхідно брати до уваги як менеджмент контролює операції та приймає рішення.

Якщо існує активний ринок на продукцію, що випускає група активів, така група повинна бути визнана як одиниця, що генерує грошові кошти.

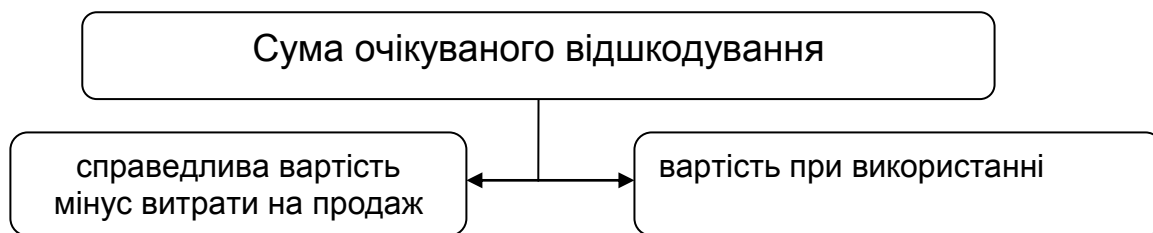
Одиниці, що генерують грошові кошти на підприємствах зв'язку для цілей тестування на предмет зменшення корисності слід розглядати:

- сегмент фіксованого зв'язку (телефонія, телеграф, Інтернет);
- сегмент мобільного зв'язку.

б) визначення суми очікуваного відшкодування

При тестуванні на зменшення корисності треба порівняти балансову вартість активу з сумою очікуваного відшкодування такого активу.

Сума очікуваного відшкодування – це більша з двох оцінок активу (чи одиниці, що генерує грошові кошти).

Рис. 6.32. Сума очікуваного відшкодування

Балансова вартість – сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

Найкращим свідченням справедливої вартості активу за вирахуванням витрат на його продаж є ціна за юридично обов'язковою угодою про продаж в операції між незалежними сторонами, скоригована на додаткові витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу.

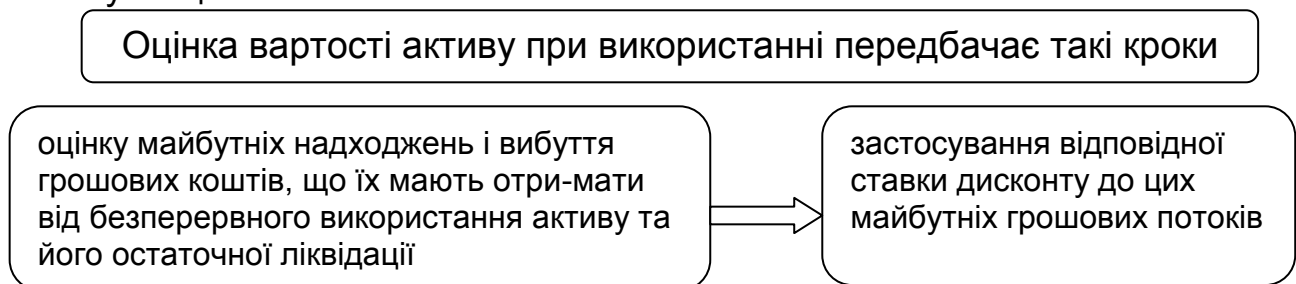
Справедливу вартість активу за вирахуванням витрат на його продаж можна визначити, навіть якщо актив не продають на активному ринку. Проте іноді неможливо визначити справедливу вартість активу за

вирахуванням витрат на продаж через відсутність основи для достовірної оцінки суми, що її можна отримати від продажу активу в операції між обізнаними та зацікавленими сторонами. У цьому разі за суму очікуваного відшкодування активу можна вважати суму його вартості при використанні.

Якщо немає підстави вважати, що вартість активу при використанні суттєво перевищує його справедливую вартість за вирахуванням витрат на продаж, то останню можна використовувати як суму очікуваного відшкодування активу.

Вартість при використанні – теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від безперервного використання активу та його ліквідації наприкінці строку його корисної експлуатації.

Рис. 6.33. Оцінка вартості активу при використанні

в) засади визначення вартості при використанні

Оцінюючи вартість при використанні, суб'єкт господарювання повинен:

Рис. 6.34. Вартість при використанні

Попередні оцінки майбутніх грошових потоків мають складатися з:

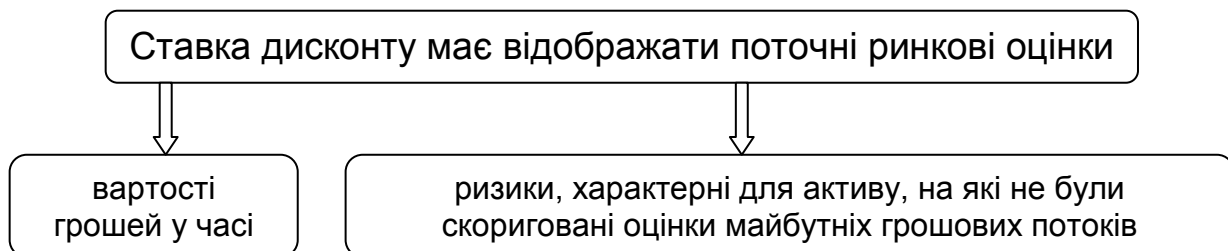
а) прогнозних оцінок надходжень грошових коштів від безперервного використання активу;

б) прогнозних оцінок вибуття грошових коштів, яке обов'язково проходитиме у процесі генерування надходжень грошових коштів від безперервного використання активу (включаючи вибуття грошових коштів на підготовку активу до використання) і яке можна прямо віднести до активу або розподілити на нього на обґрунтованій та послідовній основі;

в) чистих грошових потоків (якщо вони є), що їх отримують або сплачують за ліквідацію активу наприкінці строку його корисної експлуатації.

Якщо актив перебуває на початковій фазі своєї діяльності, майбутні грошові потоки включають вибуття грошових коштів, передбачених для доведення активу до повністю операційного стану.

Ставка дисконту має відображати поточні ринкові оцінки (рис. 6.35):

Рис. 6.35. Ставка дисконту

Майбутні грошові потоки слід попередньо оцінювати для активу в його поточному стані. До оцінок майбутніх грошових потоків не слід включати оцінені майбутні надходження або вибуття грошових коштів, які, за очікуванням, виникнуть у результаті:

а) майбутньої реструктуризації, щодо якої суб'єкт господарювання ще не прийняв зобов'язання,

б) вдосконалення або підвищення результатів використання активу.

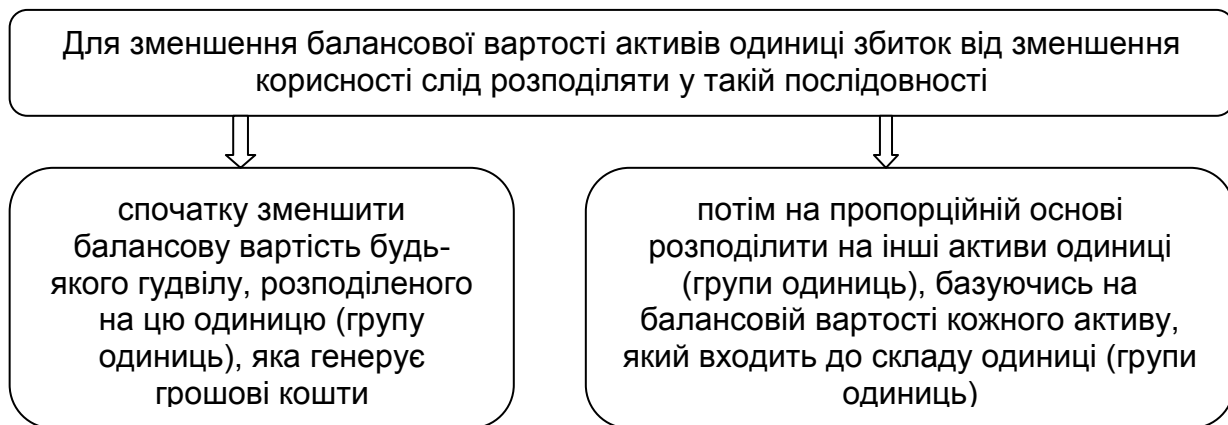
Балансову вартість активу слід зменшувати до суми його очікуваного відшкодування, якщо і тільки якщо сума очікуваного відшкодування активу менша від його балансової вартості. Таке зменшення є збитком від зменшення корисності.

Збиток від зменшення корисності слід негайно визнавати в прибутках чи збитках, якщо актив не обліковують за переоціненою сумою згідно з іншим стандартом (наприклад, відповідно до моделі переоцінки, наведеної в МСБО 16 "Основні засоби").

Будь-який збиток від зменшення корисності переоціненого активу слід визнавати як зменшення від переоцінки за цим іншим стандартом.

Після визнання збитку від зменшення корисності, нарахування амортизації активу слід коригувати в майбутніх періодах для розподілу переглянутої балансової вартості активу мінус його ліквідаційна вартість (якщо вона є) на систематичній основі протягом строку корисної експлуатації, що залишається.

Для зменшення балансової вартості активів одиниці збиток від зменшення корисності слід розподіляти у такій послідовності:

Рис. 6.36. Збиток від зменшення корисності

Розподіляючи збиток від зменшення корисності, балансову вартість активу не слід зменшувати нижче найбільшої з таких оцінок:

- а) його справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж (якщо її можна визначити);
- б) вартості активу при використанні (якщо її можна визначити);
- в) нуля.

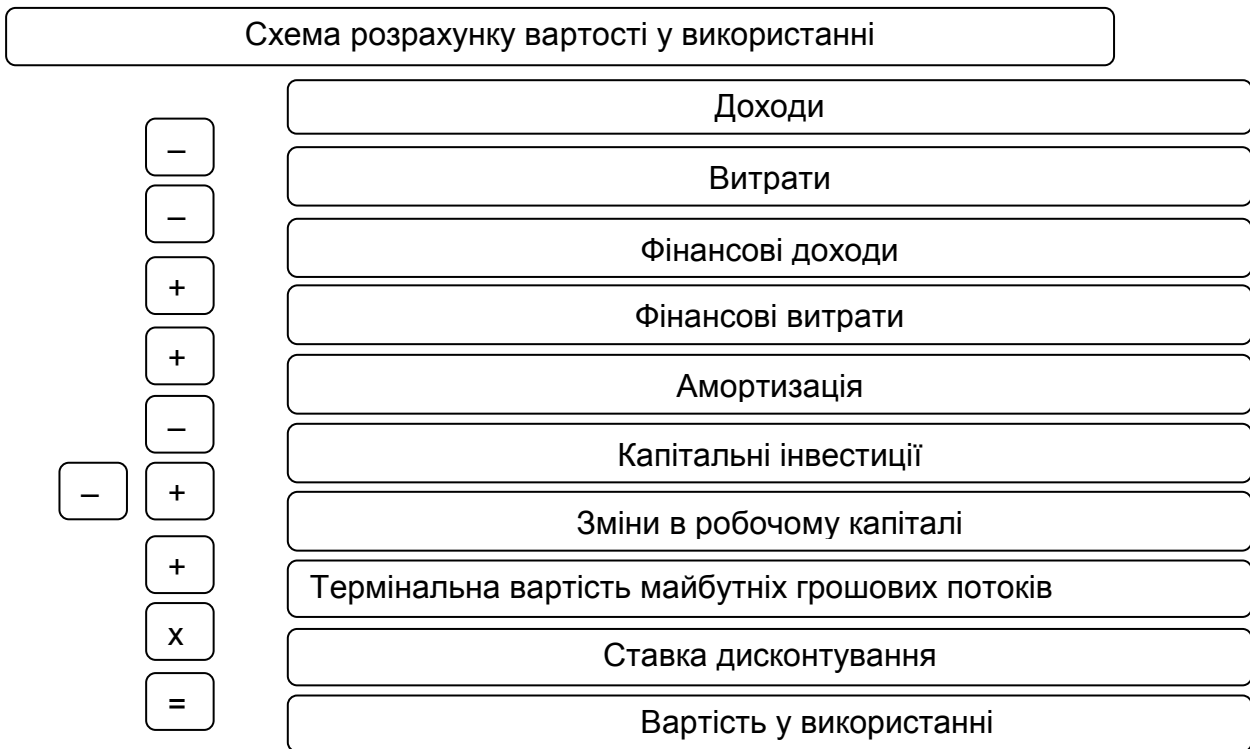
Суб'єктові господарювання слід оцінювати активи на кожен звітний дату незалежно від наявності будь-яких ознак того, що збитку від зменшення корисності, визнаного для іншого, ніж гудвіл, активу в попередні роки, вже немає або він зменшився. Якщо будь-яка така ознака є, суб'єктові господарювання слід оцінювати суму очікуваного відшкодування цього активу.

Збиток від зменшення корисності, визнаний для активу (за винятком гудвілу) в попередніх періодах, слід сторнувати, якщо і тільки якщо змінилися попередні оцінки, застосовані для визначення суми очікуваного відшкодування активу з моменту визнання останнього збитку від зменшення корисності. Якщо це так, то балансову вартість активу слід збільшити до найменшої з сум:

- суми його очікуваного відшкодування, або
- балансової вартості (за вирахуванням амортизації), яку б визначили, якби збиток від зменшення корисності не визнали для активу в попередні роки.

Сторнування збитку від зменшення корисності для іншого, ніж гудвіл, активу слід негайно визнавати в прибутках чи збитках, якщо актив не відображають за переоціненою сумою згідно з іншим Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (наприклад, згідно з моделлю переоцінки у МСБО 16 "Основні засоби"). Будь-яке сторнування збитку від зменшення корисності переоціненого активу слід розглядати як дооцінку.

Збиток від зменшення корисності, визнаний для гудвілу не сторнується.

Рис. 6.37. Схема розрахунку вартості у використанні

г) розкриття у фінансовій звітності інформації про зменшення корисності (забезпеченості) активів

Для кожного класу активів суб'єкт господарювання повинен розкрити таку інформацію:

- суму збитків від зменшення корисності, визнаних у прибутку або збитках протягом періоду, а також статті звіту про прибутки та збитки, до яких включають ці збитки від зменшення корисності;
- суму сторнувань збитків від зменшення корисності, визнаних у прибутку або збитках протягом періоду, а також статті звіту про прибутки та збитки, у яких сторнуються ці збитки від зменшення корисності;
- суму збитків від зменшення корисності, визнаних прямо в капіталі протягом періоду;
- суму сторнувань збитків від зменшення корисності, визнаних прямо в капіталі протягом періоду;
- опис ключових припущень;
- опис підходу, застосованого управлінським персоналом для визначення значення (значень) для кожного з ключових припущень, незалежно від того, чи відображають ці значення попередній досвід, чи (якщо доречно) відповідають зовнішнім джерелам інформації.

8. Виплати працівникам

а) поняття та класифікація виплат згідно МСБО 19 “Виплати працівникам”

Порядок обліку виплат працівникам визначає МСБО 19 “Виплати працівникам”, в який у 2004 році були внесені зміни в зв'язку із застосуванням МСФЗ 2 “Платежі на основі акцій”, МСФЗ 3 “Об'єднання бізнесу”, МСФЗ 4 “Страхові контракти”. У 2011 році МСБО 19 “Виплати працівникам” було ще раз переглянуто та внесено зміни стосовно вимог до розкриття інформації за програмами з визначеною виплатою і виключена можливість відстрокування визнання змін щодо зобов'язань за певними виплатами.

Виплати працівникам – це всі форми компенсації, що їх надає підприємство в обмін на послуги, надані працівниками. МСБО 19 “Виплати працівникам” встановлює такі категорії виплат працівникам:

а) короткострокові:

– зарплати працівникам та службовцям і внески на соціальне забезпечення;

– оплачувані щорічні відпустки та лікарняні;

– участь у прибутку та премії;

– негрошові виплати;

б) довгострокові:

– відпустка за вислугу років або академічні відпустки;

– з нагоди ювілеїв або інші виплати за вислугу років;

– виплати у зв'язку з тривалою непрацездатністю;

– виплати частки в прибутку, премій;

– відстрочені компенсації;

в) виплати при звільненні;

г) виплати по закінченні трудової діяльності:

– пенсії;

– інші виплати по закінченні трудової діяльності;

– страхування життя по закінченні трудової діяльності;

– медичне страхування по закінченні трудової діяльності.

Витрати на відсотки – це збільшення протягом періоду теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами, яке виникає тому, що здійснення виплат наближається на один період до остаточного розрахунку.

Активи програми складаються:

– з активів, що утримуються фондом для довгострокових виплат працівникам;

– страхових полісів, що відповідають певним умовам.

Активи, що утримуються фондом для довгострокових виплат працівникам, – це активи (крім фінансових інструментів без права передачі, випущених підприємством, що звітує), які:

1) утримуються господарською одиницею (фондом), юридично відокремленою від підприємства, що звітує, та яка існує виключно для сплати або фінансування виплат працівникам;

2) використовуються тільки для сплати або фінансування виплат працівникам, не доступні власним кредиторам підприємства, що звітує (навіть у випадку банкрутства), та їх не можна повернути на підприємство, якщо:

– залишків активів фонду не буде достатньо для виконання відповідних зобов'язань програми або підприємства, що звітує;

– активи не повертають підприємству, що звітує, для надання йому компенсації за вже здійснені виплати працівникам.

Вартість поточних послуг – це збільшення теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами, що виникає в результаті надання послуг працівником у поточному періоді.

Прибуток від активів програми – це відсотки, дивіденди та інший дохід, отриманий від активів програми, разом з реалізованими й нереалізованими іншими прибутками та збитками від активів програми мінус будь-які витрати на управління програмою та мінус будь-який податок, сплачуваний безпосередньо програмою.

Актuarні прибутки та збитки складаються з таких елементів:

а) коригування на основі набутого досвіду (вплив різниць між попередніми актуарними припущеннями і тим, що фактично відбулося);

б) вплив змін актуарних припущень.

Вартість раніше наданих послуг – це збільшення теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами щодо послуг працівників у попередніх періодах, яке виникає у поточному періоді в результаті впровадження виплат по закінченні трудової діяльності чи інших довгострокових виплат працівникам або в результаті їхніх змін. Вартість раніше наданих послуг може бути або позитивною (якщо виплати впроваджуються чи збільшуються), або негативною (якщо наявні виплати зменшуються).

Підприємству слід оцінювати очікувану вартість накопичених компенсацій за відсутність у вигляді додаткової суми, яку воно очікує виплатити в результаті невикористаного права, накопиченого на дату балансу.

Підприємству слід визнавати очікувані витрати, пов'язані з участю у прибутку та преміюванням тоді, коли:

– у підприємства є теперішнє юридичне зобов'язання або конструктивне зобов'язання здійснити такі виплати в результаті минулих подій;

– можна достовірно оцінити це зобов'язання.

Теперішнє зобов'язання існує тоді і лише тоді, коли у підприємства немає реальної альтернативи, крім здійснення платежів.

Виплати по закінченні трудової діяльності включають:

– пенсійне забезпечення, таке як пенсії;

– інші виплати по закінченні трудової діяльності, такі як страхування життя по закінченні трудової діяльності та медичне обслуговування по закінченні трудової діяльності.

б) облік програм з визначеним внеском

Програми виплат по закінченні трудової діяльності класифікуються як програми з визначеним внеском або програми з визначеною виплатою залежно від економічної сутності програми, яка впливає з її основних умов.

Виплати по закінченні трудової діяльності:

– програми з визначеним внеском – це програми виплат по закінченні трудової діяльності, за якими підприємство сплачує фіксований внесок відокремленому підприємству (фонду), та не матиме ані юридичного, ані конструктивного зобов'язання сплачувати подальші внески, якщо фонд не утримує достатньо активів для сплати всіх виплат працівникам за послуги працівників у теперішньому та попередньому періодах;

– програми з визначеною виплатою – це програми виплат по закінченні трудової діяльності, інші ніж програми з визначеним внеском.

Згідно з програмами з визначеним внеском актуарний ризик (ризик того, що виплати будуть менше очікуваних) та інвестиційний ризик (ризик того, що інвестовані активи будуть недостатні для здійснення очікуваних виплат) несе працівник. За програмами з визначеною виплатою актуарний ризик (ризик того, що витрати на виплати будуть більшими за очікувані) та інвестиційний ризик несе підприємство. Якщо актуарна або інвестиційна практика є гіршою від очікуваного, зобов'язання підприємства можуть збільшуватися.

Програми за участю кількох працедавців (за винятком державних програм), державні програми та програми застрахованих виплат слід класифікувати як програми з визначеним внеском або програми з визначеною виплатою (втілюючи будь-яке конструктивне зобов'язання, яке виходить за рамки юридичних умов).

Облік програм з визначеним внеском здійснюється наступним чином:

– зобов'язання визначаються сумами, які слід внести до програми за кожний період;

– не потрібні жодні актуарні припущення;

– якщо зобов'язання погашається у поточному періоді (або принаймні не пізніше дванадцяти місяців після закінчення поточного періоду), не потрібно їх дисконтувати.

Якщо внески до програми з визначеним внеском не підлягають сплаті у повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення того періоду, в якому працівники надають відповідні послуги, їх слід дисконтувати з використанням ставки дисконту.

Ставку дисконту для дисконтування зобов'язань за виплатами по закінченні трудової діяльності визначають шляхом посилання на ринкову дохідність корпоративних облігацій високої якості на дату балансу. В країнах, де немає розвиненого ринку таких облігацій, використовують ринкову прибутковість (на дату балансу) державних облігацій. Валюта та строки погашення корпоративних або державних облігацій повинні

відповідати валюті та прогнозованому строку погашення зобов'язань щодо виплат по закінченні трудової діяльності.

Наприклад. Відповідно до програми пенсійного забезпечення, 10% витрат на заробітну плату слід нараховувати на пенсійне забезпечення існуючого управлінського персоналу. В 2012 році витрати на зарплату становили 5 млн. грн. На кінець 2012 року сплачено 0,4 млн. грн. Решту суми буде сплачено у березні 2013 року. Необхідно обрахувати залишок зобов'язання за забезпеченням на пенсії на кінець 2012 році відповідно до МСБО 19.

У даному випадку 0,5 млн. грн. (10% від 5 млн. грн.) слід витратити у 2012 році. Однак на кінець 2012 року сплачено лише 0,4 млн. грн., то на звітну дату 0,1 млн. грн. (несплачену суму) слід відобразити як поточне зобов'язання, яке буде сплачено у березні 2013 року.

в) облік програм з визначеною виплатою

Облік за програмами з визначеною виплатою, головним чином, залежить від таких факторів:

- майбутні виплати, що виникають з послуг працівника у поточному або попередніх роках не можна точно оцінити, якими б вони не були, працедавець матиме сплатити їх і тому зобов'язання слід визнавати зараз. Для оцінки цих майбутніх зобов'язань необхідно застосовувати актуарні припущення;

- зобов'язання до сплати у майбутні роки слід оцінювати шляхом дисконтування на основі теперішньої вартості. Це потрібно, тому що зобов'язання можуть погашатися протягом багатьох років;

- якщо актуарні припущення змінюються, сума потрібних внесків до фонду також змінюватиметься і можуть бути актуарні прибутки чи збитки. Внесок до фонду у будь-якому періоді не обов'язково є загальною сумою за цей період внаслідок актуарних прибутків чи збитків.

Облік підприємством програм з визначеною виплатою складається з таких шістьох пунктів:

1. Застосування актуарних методів для проведення достовірної попередньої оцінки суми виплати, що її заробили працівники в обмін за свої послуги у поточному та попередніх періодах. Для цього підприємству треба визначити, яка частка виплат відноситься до поточного та попередніх періодів та здійснення актуарних попередніх оцінок (актуарних припущень) щодо демографічних змінних (такі як плінність та смертність працівників) і фінансових змінних (такі як майбутні збільшення заробітної плати та витрат на медичне обслуговування), які впливатимуть на вартість виплат.

2. Дисконтування цих виплат – при використанні методу нарахування прогнозованих одиниць для визначення теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами та вартості поточних послуг.

3. Визначення справедливої вартості активів програми.

4. Визначення загальної суми актуарних прибутків та збитків і суми тих актуарних прибутків та збитків, що їх слід визнати.

5. У випадках, коли програму впроваджують або змінюють, необхідно визначити остаточну вартість раніше наданих послуг.

6. У випадках скорочення або остаточного розрахунку за програмою необхідно визначити остаточний прибуток або збиток.

МСБО 19 чітко зазначає, що підприємству слід обліковувати не лише свої юридичні зобов'язання згідно з офіційними умовами програми з визначеною виплатою, а й будь-які конструктивні зобов'язання, які виникають, коли у підприємства немає жодної реальної альтернативи, крім здійснення виплат працівникам.

Конструктивне зобов'язання – це зобов'язання, яке виникає внаслідок дій підприємства, якщо:

- встановлена модель або минула практика, опублікована політика підприємства та чітко зазначено, що воно бере на себе певні зобов'язання перед сторонами;

- внаслідок цього, підприємство створює обґрунтоване очікування, що воно виконає ці зобов'язання.

Ставка дисконту – це дохід, який можна отримати на даний час від корпоративних або державних облігацій високої якості, валюта та строки погашення яких відповідають валюті та прогнозованому строку погашення зобов'язань щодо виплат по закінченні трудової діяльності.

Актуарні прибутки та збитки можуть бути наслідком збільшень чи зменшень або теперішньої вартості зобов'язань за визначеними виплатами, або справедливої вартості будь-яких відповідних активів програми. Це зумовлено наступними причинами:

- неочікувано високі або низькі рівні плінності працівників, передчасного виходу на пенсію чи смертності, а також збільшення заробітних плат та виплат (якщо офіційні або конструктивні умови передбачають збільшення виплат унаслідок інфляції) чи витрат на медичне обслуговування;

- вплив змін в оцінках майбутньої плінності працівників, передчасного виходу на пенсію чи смертності, а також збільшення заробітної плати та виплат (якщо офіційні або конструктивні умови передбачають збільшення виплат внаслідок інфляції) чи витрат на медичне обслуговування;

- вплив змін ставки дисконту;

- різниці між фактичним доходом від активів програми та очікуваним доходом від активів програми.

Актуарні припущення охоплюють (рис. 6.38).

Для розподілу витрат на забезпечення за пенсіями, згідно МСБО 19, використовують метод нарахування прогнозованих одиниць.

За даним методом передбачається, що кожен період надання послуг працівником веде до виникнення права на додаткову одиницю

майбутніх виплат. Теперішню вартість майбутніх виплат можна обчислити та віднести до того періоду, в якому надаються послуги. Одиниці, кожна з яких оцінюється окремо, становлять загальне зобов'язання. З накопиченої теперішньої вартості (дисконтованих) майбутніх платежів сплачуються відсотки, і слід визнавати витрати на такі відсотки.

Рис. 6.38. Основні актуарні припущення

Наприклад. Рацедавець сплачує одноразові суми працівникам, коли вони виходять на пенсію. Ця сума дорівнює 1% від їхньої заробітної плати останнього року роботи за кожний рік надання ними послуг.

Необхідно обчислити суму, що нараховується на кожний рік з 2013 року до 2017 року та зобов'язання на кінець періоду за кожний рік, виходячи з припущення, що не буде змін актуарних припущень, використовуючи таку інформацію:

- передбачається, що працівник працюватиме 5 років (актуарне припущення);

- передбачається, що його заробітна плата збільшуватиметься на 8%

щороку (актуарне припущення);

- у 2013 році заробітна плата дорівнює 20 000 €;

- застосовується ставка дисконту 10% на рік.

Якщо у 2013 році зарплата працівника дорівнює 20 000 € і щороку збільшуватиметься на 8%, то очікується, що у:

2014 році вона буде дорівнювати $20\,000 + (20\,000 \times 8\%) = 21\,600$ €;

2015 році – $21\,600 + (21\,600 \times 8\%) = 23\,328$ €;

2016 році – 23328 (23328 x 8%) = 25194 €;

2017 році – 25194 (25194 x 8%) = 27210 €.

Загальна компенсаційна сума виплат за кожен рік роботи очікується рівною 272 €, тобто 1360 € загалом за увесь період.

Використовуючи метод нарахування прогнозованих одиниць і припускаючи, що актуарні припущення не зміняться з 2013 року до 2017 року і працівники закінчать свою діяльність наприкінці 2017 року, розрахунки будуть такими:

Таблиці 6.6

Метод нарахування прогнозованих одиниць

Майбутні вигоди, пов'язані з:	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Попередніми роками	0	272	544	816	1088
Поточним роком (1% від останньої зарплати)	272	272	272	272	272
Попередні та поточний роки, усього	272	544	816	1088	1360

За п'ять років майбутня компенсаційна виплата зростає до 1360 €, наприкінці останнього п'ятого року очікується, що працівник завершить свою діяльність і компенсація буде йому сплачена.

Проте, ці цифри не були дисконтовані. Вигоду, пов'язану з поточним роком, необхідно дисконтувати за ставкою 10% з кінця 2014 року.

1. Зобов'язання на початок періоду є зобов'язанням на кінець попереднього року, перенесеним на наступний рік.

2. Відсоток нараховується на це зобов'язання на початок періоду в поточному році.

3. Поточна собівартість послуг є майбутнім зобов'язанням, пов'язаним з поточним періодом (в цьому прикладі, 272 € в кожному році).

4. Зобов'язання на кінець періоду є сумарним зобов'язанням на початок періоду, винесеним вперед, відсоток нараховується на цю суму і на собівартість послуг поточного року.

5. У нашому прикладі припускають, що актуарні прогнози абсолютно точні. Якщо вони будуть неточними (що відбувається на практиці), слід зробити коригування, в результаті чого виникне актуарний прибуток або збиток.

Виплати при звільненні – це виплати працівникам у результаті:

– рішення підприємства звільнити працівника до встановленої дати виходу на пенсію;

– рішення працівника погодитися на добровільне звільнення в обмін на такі виплати.

Подія, в результаті якої виникає зобов'язання, – це звільнення, а не надання послуг працівником. Підприємству слід визнавати виплати при звільненні тоді і лише тоді, коли воно беззастережно зобов'язується:

– звільнити працівника чи групу працівників до встановленої дати виходу на пенсію;

– надати виплати при звільненні внаслідок пропозиції, зробленої для заохочення добровільного звільнення.

Підприємство має доведене зобов'язання здійснити звільнення тоді, коли в нього є детальний офіційний план звільнення (з конкретним мінімальним змістом) і немає реальної можливості скасувати своє рішення.

У разі, коли виплати при звільненні підлягають сплаті у строк понад дванадцять місяців після дати балансу, їх слід дисконтувати. В разі пропозиції, зробленої для заохочення добровільного звільнення, оцінка виплат при звільненні повинна базуватися на кількості працівників, які, як очікується, приймуть цю пропозицію.

Компенсаційні виплати інструментами капіталу – виплати працівникам, за якими або працівники мають право отримувати фінансові інструменти капіталу, випущені підприємством (або його материнською компанією); або сума зобов'язання підприємства працівникам залежить від майбутньої ціни фінансових інструментів капіталу, виданих підприємством. Приклади: акції, опціони на акції та грошові виплати, що залежать від ціни акцій.

9. Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи

а) поняття та критерії визнання забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів згідно з МСБО 37

“Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи”

Порядок визнання, оцінки і розкриття забезпечень, а також відображення умов зобов'язань та активів визначає МСБО 37 “Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи”.

МСБО 37 “Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи” затверджено у 1998 році, а введено в дію для річних фінансових звітів у 1999 році. У 2004 році до даного стандарту внесено зміни, що пов'язані із прийняттям МСФЗ 2 “Платежі на основі акцій”, МСФЗ 4 “Страхові контракти”, МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”.

МСБО 37 “Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи” повинен застосовуватись усіма підприємствами для обліку забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів, за винятком тих:

- які є результатом фінансових інструментів, що відображені в обліку за справедливою вартістю;
- які є результатом контрактів, що будуть виконані у майбутньому;
- на які розповсюджується дія інших міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Забезпечення слід визнавати, якщо:

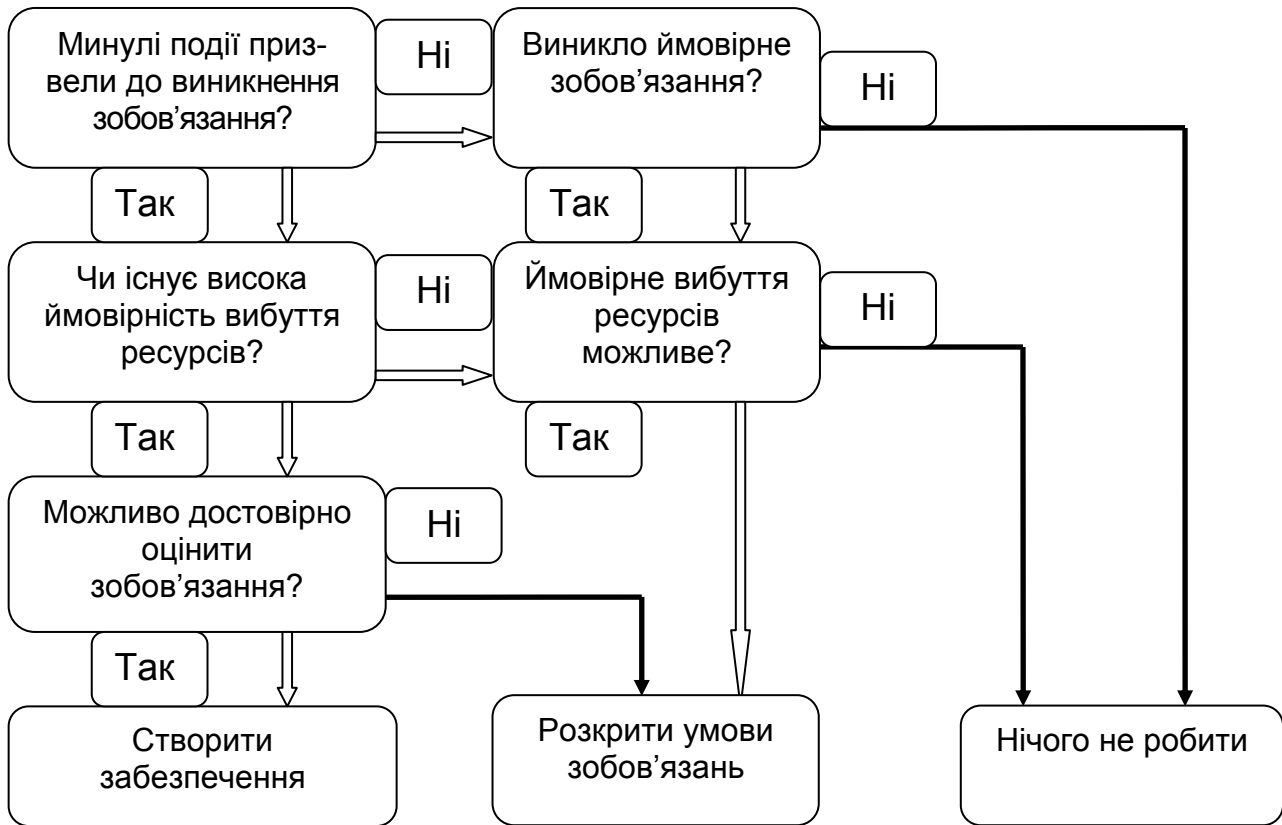
- а) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події;

б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання;

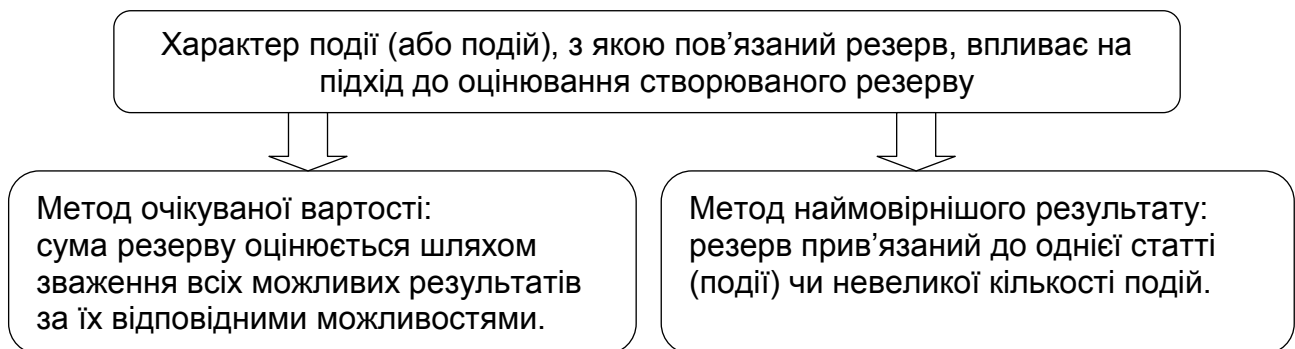
в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання.

У разі невиконання зазначених умов забезпечення не визнається.

Оцінка резервів залежить від характеру події (або подій), з якою пов'язаний резерв.

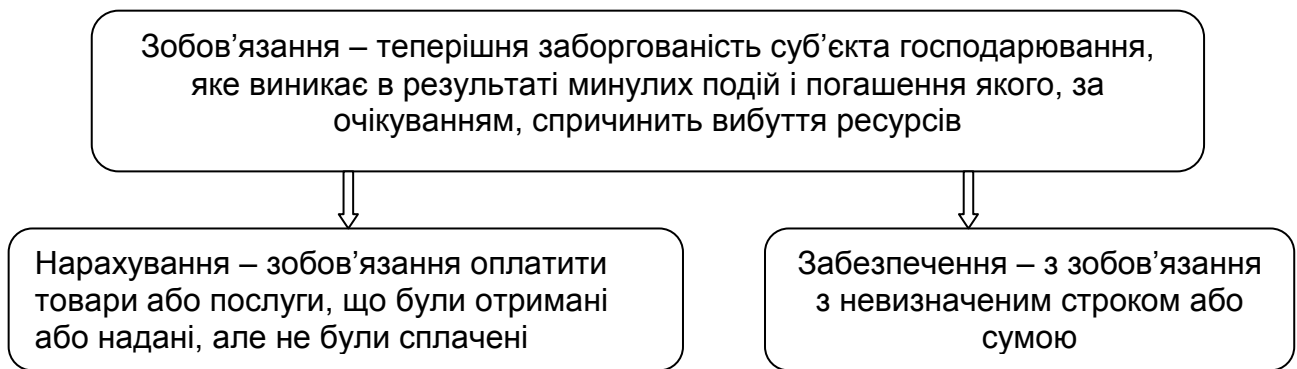
Рис. 6.39. Алгоритм визнання забезпечень

Рис. 6.40. Характер події, з якою пов'язаний резерв

Наприклад. Телекомунікаційна компанія надає послуги абонентам за тарифами, встановленими НКРЗ. У найближчому часі тарифи мають бути переглянуті і за попереднім рішенням НКРЗ тарифи будуть знижені від існуючих на 10% починаючи з січня 2017 року. Чи потрібно компанії створювати резерв стосовно зниження доходів на 31.12.2016?

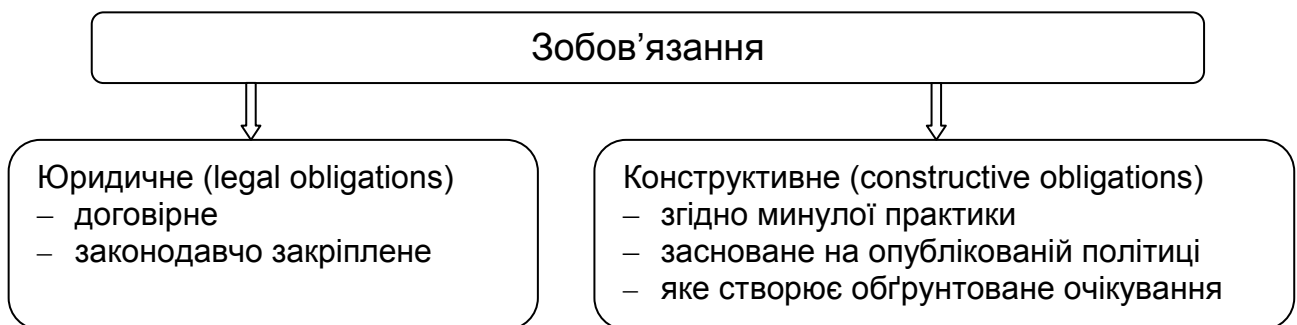
Компанія не має зобов'язання, яке б призвело до відтоку грошових коштів, тому резерв у звітності за 2016 рік не визнається.

Рис. 6.41. Класифікація забезпечень та умовних зобов'язань

Необхідно розглянути наступні види забезпечень:

- забезпечення з судових справ;
- витрати на виведення з експлуатації (резерв на демонтаж);
- забезпечення з гарантійного обслуговування (ремонт та технічне обслуговування);
- забезпечення за збитковими замовленнями (обтяжливі контракти);
- забезпечення з пенсійних зобов'язань.

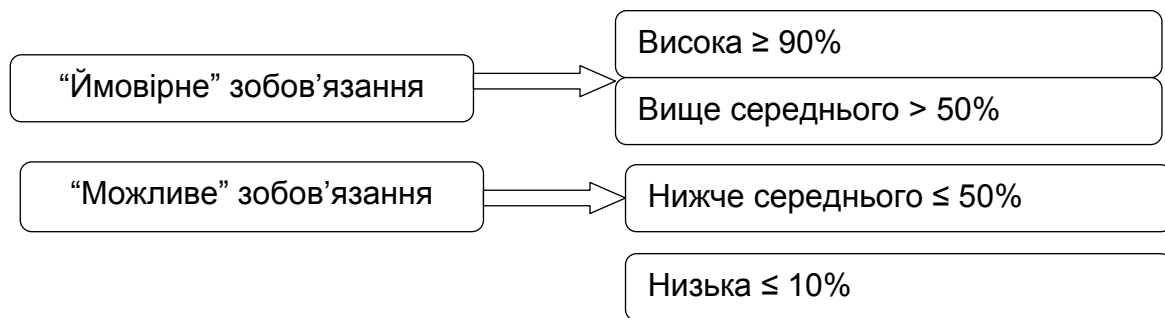
Рис. 6.42. Юридичні та конструктивні зобов'язання

Наприклад. Нафтодобувна компанія працює в країні, в якій законодавчо не передбачено вимог щодо відновлення навколишнього середовища. Незважаючи на це, компанія опублікувала екологічну політику про те, що вона буде очищати всі забруднені ділянки і, в минулому, здійснювала очищення таких ділянок незалежно від законодавчих вимог.

Отже, у компанії виникло конструктивне зобов'язання щодо відповідних витрат на очищення забруднених ділянок, оскільки її політика створює очікування відповідно її майбутніх дій щодо усунення забруднення.

Таким чином, потрібно створити резерв. Також резерви необхідно створювати на гарантійний ремонт, виведення об'єкту з експлуатації, при обтяжливих контрактах та реструктуризації.

Наприклад. Існує 60% ймовірність що компанія повинна буде виплатити 600 грн. в результаті негативного рішення суду і 40% ймовірність, що рішення суду буде на користь компанії. В такому випадку компанія має створити резерв в сумі 600 грн.

Рис. 6.43. Критерії ймовірності

Далі доцільно розглянути критерії, які визначають умовні активи (рис. 6.44).

Умовний актив – можливий актив, який виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи декілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання.

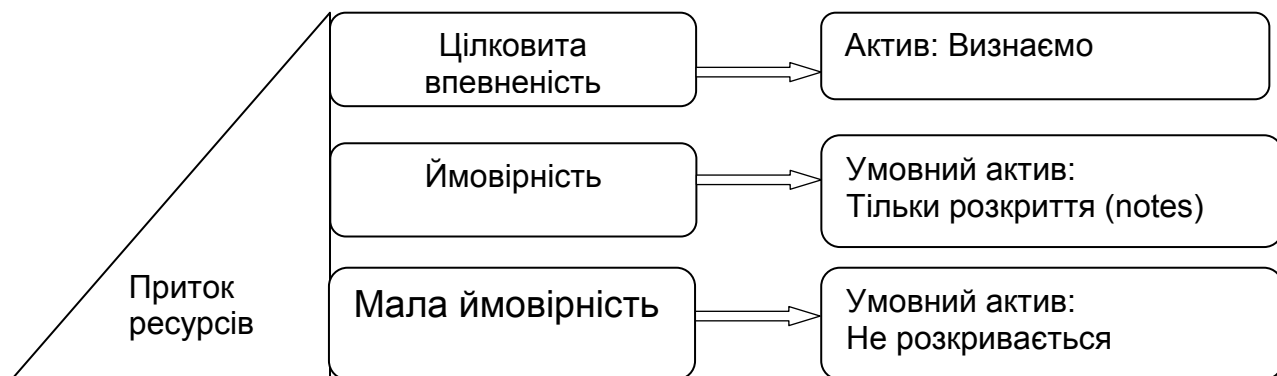
Умовні зобов'язання це:

– можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи декілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання.

– існуюче зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки:

а) немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання;

б) суму зобов'язання не можна оцінити достовірно.

Рис. 6.44. Критерії умовних активів

б) розкриття в звітності інформації про резерви, умовні зобов'язання та умовні активи

Для кожного виду резервів підприємство розкриває в звітності наступне:

– оцінка резерву станом на початок та кінець звітного періоду;

- додаткове нарахування резервів за звітний період, враховуючи збільшення існуючих резервів;
- використання резервів впродовж періоду;
- відновлення невикористаних резервів впродовж періоду.

Наприклад. У 2013 році телекомунікаційна компанія уклала невідмовну угоду на операційну оренду будівель з компанією “Меркурій” на 5 років. Строк оренди має закінчитися у грудні 2017 року. Компанія “Меркурій” повідомила про свій намір розірвати договір у січні 2017 року у зв’язку зі зниженням попиту на продукцію компанії і хоче погодити це з орендодавцем, щоб отримати його дозвіл. Орендодавець зважаючи на ситуацію орендаря, та на високий попит на ринку оренди приміщення погоджується, але при умові, що орендар сплатить штраф у розмірі 3-х місячної орендної плати. Орендар погодився з умовами орендодавця та навіть сплатив 50% від вартості штрафу (50 тис. грн.) у березні 2017 року. Компанія не має сумнівів щодо сплати орендарем іншої частини штрафу.

Чи має компанія визнавати актив у розмірі штрафу, який має бути отриманий нею у своїх звітностях на 31.12.2016 та на 31.03.2017?

На 31.12.2016 – компанія не має визнавати актив, бо подія відбулася у наступному періоді. На 31.03.2017 наступні проводки мають бути відображені компанією (існує висока імовірність отримання активу):

Дт Грошові кошти	50 тис. грн.
Дт Дебіторська заборгованість	50 тис. грн.
Кт Інші доходи	100 тис. грн.

Таким чином, необхідно зробити висновок про те, що оцінка резервів:

- має бути найкращою з усіх можливих;
- можна використовувати минулий досвід;
- можна використовувати експертні оцінки;
- якщо довгостроковий резерв – облік здійснювати за дисконтованою вартістю.

При цьому враховують наступні критерії відображення (табл. 6.7).

Таблиця 6.7

Критерії відображення

Ймовірність	Актив	Зобов’язання
Висока	Відобразити	Відобразити
Вище середньої	Розкрити	Відобразити Розкрити, якщо ненадійна оцінка
Нижче середньої	Не розкривати	Розкрити
Низька	Не розкривати	Не розкривати

Резерв може бути використано тільки на покриття тих витрат, на які його було створено.

Наприклад. Якщо роздивитись ситуацію з боку компанії “Меркурій”, яка була ініціатором розірвання невідмовної угоди на операційну оренду будівель, то на 31.12.2016 компанія вже мала знати про свій важкий фінансовий стан і мала намір про оголошення розриву угоди, тому вона могла бути впевненою в тому, що ризик відтоку грошових коштів існує на кінець періоду, тобто компанії або прийдеться сплатити штраф (якщо погодиться орендодавець) або продовжити сплачувати за оренду на період дії договору. Саме тому доцільно створити резерв на 31.12.2016.

Таблиця 6.8

Відображення та розкриття інформації у звітності

	Визначення	Критерії визнання	Відображення та розкриття
Резерв	Поточне зобов'язання з невизначеним строком або сумою погашення	– відповідно до визначення ; – висока ймовірність відтоку економічних прибутків; – можна оцінити достатньо достовірно;	Відображаємо у звіті про фінансовий стан (короткострокові або довгострокові зобов'язання)
Умове зобов'язання	Поточне зобов'язання, яке неможливо оцінити достовірно або немає достатньої ймовірності відтоку економічної вигоди або майбутнє зобов'язання виникнення якого залежить від майбутніх подій, які знаходяться поза зоною контролю компанії	Не виконується	– не відображаємо в звіті про фінансовий стан розкриваємо в примітках – якщо середня або висока ймовірність
Умовний актив	Майбутній актив, настання або ненастання якого залежить від майбутніх подій, які знаходяться поза зоною контролю компанії	Не виконується	– не відображаємо в звіті про фінансовий стан – розкриваємо в примітках – якщо середня або висока ймовірність

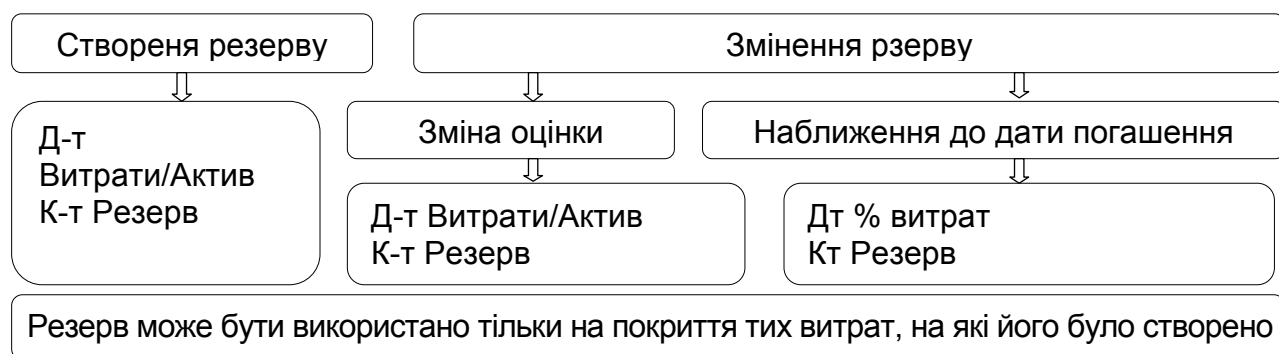

Рис. 6.45. Умови створення та використання резерву

10. Фінансові інструменти

а) методологічна основа фінансових інструментів

Методологічна основа фінансових інструментів регулюються наступними стандартами:

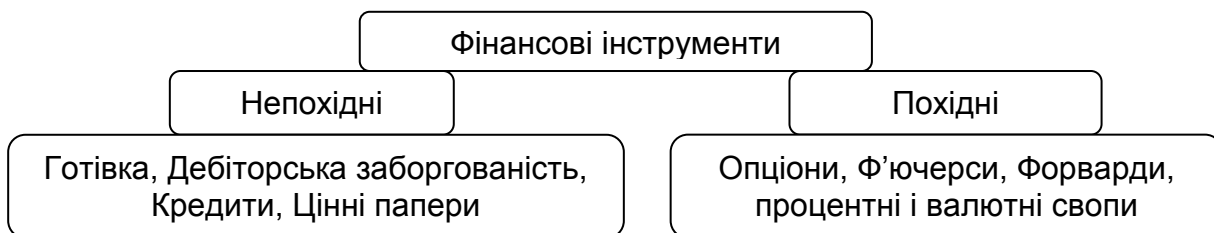
МСБО 32 “Фінансові інструменти: подання”. Визначає класифікацію випущених фінансових інструментів як зобов’язання чи капітал;

МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”. Встановлює порядок визнання, припинення визнання і оцінки фінансових активів, фінансових зобов’язань, а також ведення обліку хеджування;

МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації”. Визначає вимоги по розкриттю інформації стосовно фінансових інструментів. МСФЗ 7 вступив у дію для річних періодів з 1 січня 2007 року і далі;

МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”. Встановлює порядок визнання і оцінки фінансових інструментів. Даний стандарт було видано в 2009 році для поетапної заміни МСБО 39, дата вступу в дію 1 січня 2015 року.

Згідно МСБО 32 фінансовий інструмент – це контрактна угода, внаслідок якої виникає фінансовий актив в однієї сторони та фінансове зобов’язання чи інструмент власного капіталу в іншої сторони.

Рис. 6.46. Фінансові інструменти

Фінансовий актив – це будь-який актив, який є:

- грошовими коштами;
- контрактним зобов’язанням отримати грошові кошти або інший фінансовий актив;
- контрактне зобов’язання, яке дає можливість обміняти фінансовий актив чи фінансове зобов’язання за вигідними умовами;
- інструментом власного капіталу іншого суб’єкта.

Фінансове зобов’язання – це:

- контрактне зобов’язання оплатити грошові кошти або передати фінансовий актив;
- контрактне зобов’язання, яке дає можливість обміняти фінансовий актив чи фінансове зобов’язання за невикідними умовами.

МСБО 32 подає взаємозалік фінансових активів і зобов’язань, вказуючи, що фінансовий актив та фінансове зобов’язання слід взаємозараховувати:

- якщо і тільки якщо суб’єкт господарювання має юридично забезпечене право на взаємозалік визнаних сум;

– суб'єкт господарювання має намір погасити зобов'язання на нетто-основі або продати актив й одночасно погасити зобов'язання (дебіторська і кредиторська заборгованості).

Рис. 6.47. Класифікація фінансовий актив/зобов'язання – ТАК/НІ?

Необхідно детально провести класифікацію (довгострокова заборгованість, короткострокова заборгованість, поточна частина по довгостроковій заборгованості) та здійснити аналіз фінансового стану інвесторами на основі принципу – більше/менше одного року до погашення, відраховуючи зі звітної дати.

Таблиця 6.9

МСБО 32 Категорії фінансових активів

Категорія	Визначення
Фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку	Фінансові активи, утримувані для торгових операцій Похідні фінансові інструменти, крім тих, що обліковуються як інструменти хеджування Будь-які фінансові активи, віднесені в дану категорію при первісному визнанні Приклади: опціони, форварди, акції інших компаній, які куплені для цілей перепродажу
Кредити та дебіторська заборгованість	Непохідні фінансові інструменти з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню, та не мають котирування на активному ринку
Інвестиції, утримувані до погашення	Фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню, та фіксованими строками виплат, які суб'єкт господарювання має намір та здатність утримувати до погашення Приклади: векселі, облігації
Фінансові активи, наявні для продажу	Всі фінансові активи, які не класифіковані в іншу категорію, класифікуються як наявні для продажу Будь-які фінансові активи, віднесені в дану категорію при первісному визнанні

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Грошові кошти та їх еквіваленти включають залишки коштів у касі та депозити на вимогу з початковим строком погашення до трьох місяців.

Депозити – це строкові депозити з початковим строком погашення, що перевищує три місяці.

Наприклад. Компанія “Айвенго” станом на звітну дату 31 грудня 2016 року мала два депозити:

- депозит на вимогу на суму 35 000 тис. грн.
  - довгостроковий депозит на суму 50 000 тис. грн., поточна частина якого становить 20 000 тис. грн., довгострокова – 30 000 тис. грн.
- Станом на 31.12.2012 року грошові кошти та їх еквіваленти компанії, без врахування депозитів, становили 155 000 тис. грн.

Яка сума грошових коштів та їх еквівалентів має бути відображена у фінансовій звітності компанія „Айвенго” станом на 31.12.2016 року ?

Грошові кошти та їх еквіваленти = Грошові кошти та їх еквіваленти без врахування депозитів + депозити на вимогу = 155 000 + 35 000 = 190 000 тис. грн.

На звітну дату компанія має боргове зобов'язання, що є довгостроковим за умовами кредитного договору – погашається пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати

Проте відбулось порушення умов кредитного договору на або перед звітною датою в результаті якого борг стає таким, що може бути відкликаний позичальником у будь-який час

Відмову від права дострокового погашення отримано від банку?

Так

Ні

На або перед звітною датою

Після звітної дати

Довгостроковий на звітну дату

Короткостроковий на звітну дату

Рис. 6.48. Класифікація кредитів

б) оцінка фінансових інструментів

Таблиця 6.10

МСБО 39 Подальша оцінка фінансових інструментів

Інструмент	Оцінка	Зміна вартості
Фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, або віднесені до таких	Справедлива вартість	В прибутку або збитку
Інвестиції, утримувані до погашення	Амортизована вартість (метод ефективного відсотка)	Не застосовується (крім зменшення корисності)
Кредити та дебіторська заборгованість	Амортизована вартість (метод ефективного відсотка)	Не застосовується (крім зменшення корисності)
Інструменти, наявні для продажу	Справедлива вартість	У власному капіталі (крім зменшення корисності)

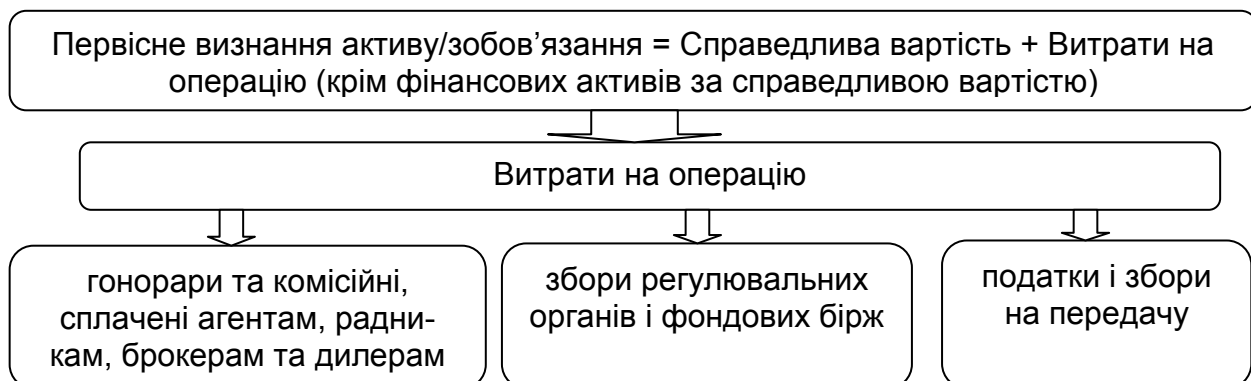
Зазвичай справедлива вартість дорівнює ціні угоди, але якщо транзакція базується:

- не на ринкових умовах;
- інформація про ринкові ціни на подібні транзакції відсутня, тоді фінансовий інструмент може містити додаткову компенсацію, крім самого фінансового інструмента.

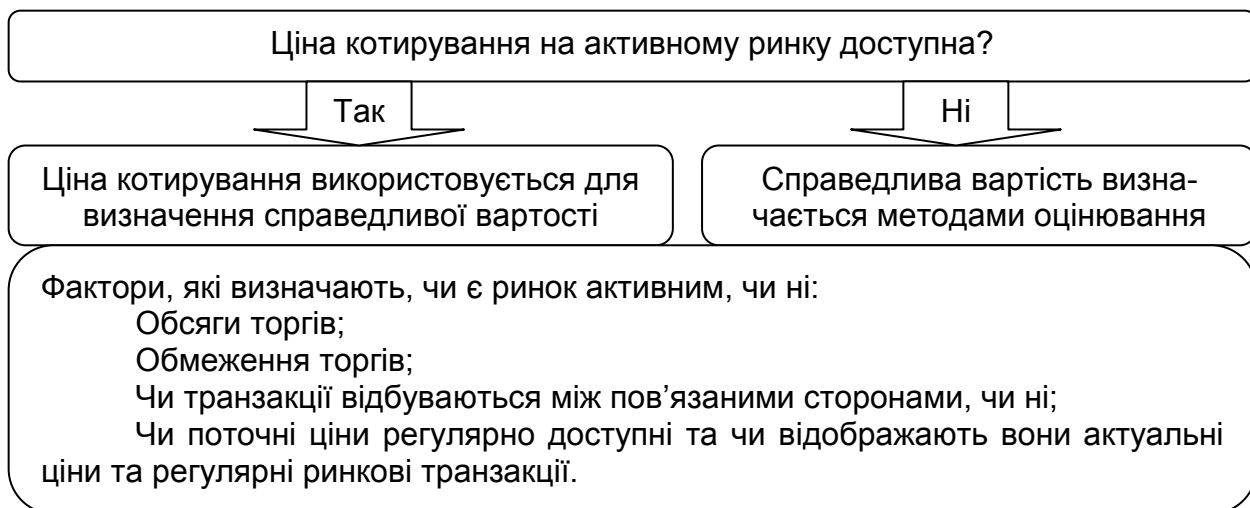
Для визначення справедливої вартості такого фінансового інструмента необхідно використовувати інші методи оцінки: дисконтування майбутніх грошових потоків під процентні ставки, наявні для подібних інструментів.

При аналізі того, чи виданий фінансовий інструмент на ринкових умовах, варто проаналізувати:

- умови надання фінансового інструменту;
- фінансову ситуацію у відповідній галузі і на ринку загалом;
- строки погашення, валюту, кредитні ризики, наявну заставу.

Рис. 6.49. Первісна оцінка фінансових інструментів за МСБО 39

Рис. 6.50. Визначення справедливої вартості

Безпроцентний кредит, щодо якого можлива вимога негайного погашення – справедлива вартість дорівнює балансовій, тому дисконтування не є необхідним.

Наприклад. Компанія отримала на початку року безпроцентний кредит від материнської компанії у розмірі 120 тис.дол. на три роки. Вся сума кредиту повинна бути виплачена в кінці 3-річного терміну. Ринкова ставка на подібні кредити на дату видачі кредиту становить 10%.

Таблиця 6.11

У рік визнання кредиту складаємо наступні проведення

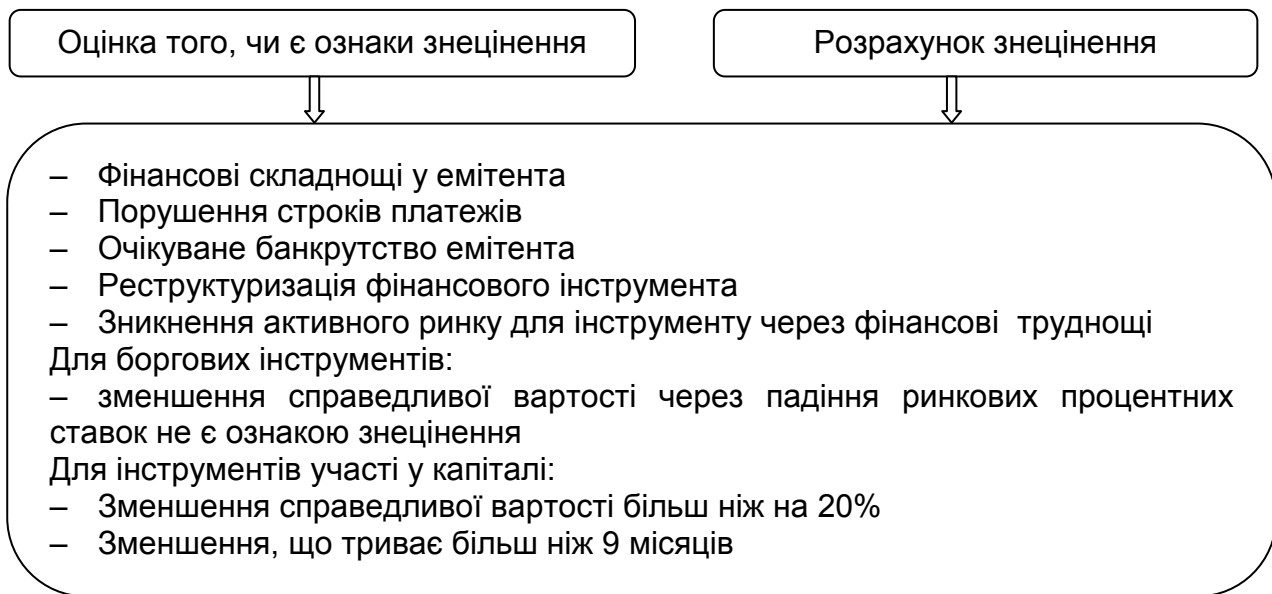
Показники	Д-т	К-т
Грошові кошти	120	
Додатковий капітал		30
Довгостроковий кредит		90
У перший рік		
Фінансові витрати	9	
Довгостроковий кредит		9

Відображення ефекту від амортизації:

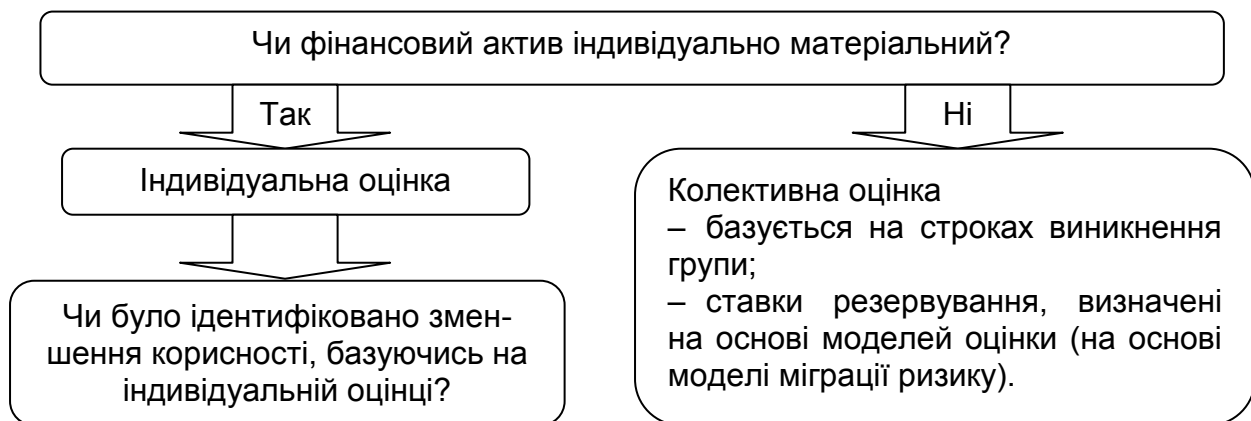
- в прибутку/збитку;
- в капіталі;
- як актив (нематеріальний актив – право купити товари по вигідній ціні, передоплачені послуги).

При консолідації ефект від дисконтування елімінується. Ефект від дисконтування відобразатиметься тільки в окремій фінансовій звітності дочірнього підприємства (через капітал) і материнської компанії (як додаткова інвестиція).

**в) знецінення фінансових активів
(індивідуальна та колективна оцінка)**

Рис. 6.51. Знецінення фінансових активів

Рис. 6.52. Індивідуальна та колективна оцінка зменшення корисності фінансових активів згідно МСБО 39

**г) розкриття інформації щодо фінансових інструментів
(кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності,
справедлива вартість)**

МСФЗ 7 вимагає розкривати:

- облікову політику, яка використовується щодо фінансових інструментів;
- ризики, пов'язані з фінансовими інструментами і міри, які використовуються керівництвом для управління цими ризиками;
- суттєвість впливу фінансових інструментів на фінансовий стан компанії.

У процесі здійснення діяльності виникають кредитний, відсотковий і валютний ризики. У зв'язку з використанням фінансових інструментів виникають такі ризики:

- кредитний ризик;
- ризик ліквідності;
- ринковий ризик.

МСФЗ 7 вказує, що кредитний ризик – ризик фінансового збитку для компанії в результаті невиконання контрагентом за фінансовим інструментом своїх зобов'язань за договором.

Максимальний рівень кредитного ризику представлений балансовою вартістю фінансових активів.

Таблиця 6.12

Рівень кредитного ризику (тис. грн.)

Показники	31.12.2016	01.01.2016
Фінансові активи, наявні для продажу (передплачені кошти)	31815	31815
Торгова та інша дебіторська заборгованість	1346	2353
Кредити працівникам	26	110
Поточні банківські депозити	–	500
Грошові кошти та їх еквіваленти	19376	6762
Разом	52563	41540

Кредитний ризик виникає переважно у зв'язку з дебіторською заборгованістю.

Описання політик щодо:

- управління кредитним ризиком;
- оцінки кредитного ризику;
- всіх наданих фінансових гарантій.

Ризик ліквідності полягає у тому, що компанія не матиме можливості виконати свої фінансові зобов'язання у належні строки.

Строки погашення непохідних фінансових зобов'язань згідно з договорами, включаючи виплати відсотків і виключаючи вплив договорів взаємозаліку, на 31 грудня представлені таким чином:

Таблиця 6.13

Ризик ліквідності (тис. грн.)

Показники станом на 31 грудня 2016 року	Балансова вартість	Грошові потоки згідно з договорами			
		Грошові потоки згідно з договорами	До сплати за вимогою	Менше 1 року	Від 1 до 5 років
Кредити та позики	22992	23218	21526	762	930
Торгова та інша кредиторська заборгованість	2062	2062	–	2062	–
	25054	25280	21526	2824	930

Ринковий ризик полягає в тому, що зміни ринкових цін, таких як валютні курси, процентні ставки та курси цінних паперів, будуть впливати на доходи або на вартість фінансових інструментів.

На 31 грудня та 1 січня 2016 року рівень валютного ризику долара США представлений таким чином:

Таблиця 6.14 Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)

– довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

– нараховані відсотки – 5 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

– поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)

– довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

– нараховані відсотки – 5 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

– поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)

– довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

– нараховані відсотки – 5 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;

– заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

– поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)

– довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Наприклад. Станом на 31 грудня 2016 року компанія мала заборгованість за довгостроковим кредитом на суму 100 млн. грн.

Заборгованість за довгостроковим кредитом включає:

- нараховані відсотки – 5 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена до 31 грудня 2017 року на суму 36 млн. грн.;
- заборгованість, що має бути погашена після 31 грудня 2017 року – 59 млн. грн.

Отже, враховуючи подані умови, даний кредит у фінансовій звітності станом на 31.12.2016 року, складеній відповідно до вимог МСФЗ має класифікуватись наступним чином:

- поточна частина по довгостроковій заборгованості – 41 тис. грн. (5 млн. грн. + 36 млн. грн.)
- довгострокова заборгованість – 59 тис. грн.

Таблиця 6.14

Рівень валютного ризику (тис. грн.)

Показники	31.12.2016	01.01.2016
Грошові кошти та їх еквіваленти	7433	5087
Кредити та позики	(22992)	(10317)
Торгова та інша дебіторська заборгованість	(162)	(643)
Чиста коротка позиція	(15721)	(5873)

10 відсотків ослаблення курсу гривні по відношенню до долара США на 31 грудня 2016 року привело б до зменшення прибутку після оподаткування та власного капіталу на 1179 тисяч гривень (1 січня 2016 року: 440 тисяч гривень). Цей аналіз передбачає, що всі змінні величини, зокрема процентні ставки, залишаються незмінними.

Процентний ризик:

- описання політики управління процентним ризиком;
- використання фіксованої чи змінної процентної ставки;
- аналіз чутливості.

Збільшення відсоткових ставок на 100 базисних пунктів на 31 грудня 2016 року привело б до зменшення прибутку після оподаткування та зменшення власного капіталу на 159 тисяч гривень. Цей аналіз передбачає, що всі інші змінні величини, зокрема обмін валют, залишаються постійними.

Розкриття справедливої вартості згідно МСФЗ 7 проходить у таких напрямках:

- для фінансових інструментів, які оцінені за справедливою вартістю, балансова вартість дорівнює справедливій;
- для фінансових інструментів, які оцінені за амортизованою вартістю у разі зміни ринкових ставок;
- дисконтування на ринкову ставку на звітну дату.

Припускається, що справедлива вартість всіх короткотермінових активів та зобов'язань дорівнює їх балансовій вартості на 31 грудня 2012 року у зв'язку з їх короткотерміновим характером.

Спостереження щодо фінансових інструментів проводять у такій послідовності:

- розкриття політик щодо управління фінансовими ризиками, розкриття суттєвості ризиків і аналіз чутливості;
- визначення справедливої вартості для інструментів, виданих на неринкових умовах;
- торгова та інша дебіторська та кредиторська заборгованість: взаємозалік;
- торгова та інша дебіторська заборгованість: оцінка резерву на покриття збитків від зменшення корисності;
- класифікація фінансових інструментів у зв'язку з порушенням умов кредитних угод.

11.Платіж на основі акції

а) визнання і облік платежу на основі акції згідно з МСФЗ 2

Згідно з МСФЗ 2 “Платіж на основі акції” операція, платіж за якою здійснюється на основі акції, тобто це операція, в якій підприємство отримує товари або послуги як компенсацію за інструменти капіталу підприємства (акції та опціони на акції), або купує товари чи послуги

шляхом прийняття зобов'язання перед постачальником, сума якого базується на ціні акцій або інших інструментів капіталу.

Суб'єкт господарювання визнає товари або послуги, отримані або придбані в результаті операцій, платіж за якими здійснюється на основі акцій, в момент отримання зазначених товарів або послуг.

В разі отримання товарів чи послуг в результаті операцій, платіж за якими здійснюється на основі акцій з використанням інструменту власного капіталу, суб'єкту господарювання слід визнавати відповідне збільшення власного капіталу, і навпаки – визнавати зобов'язання в разі придбання товарів чи послуг в результаті операцій, платіж за якими здійснюються на основі акцій з використанням грошових коштів.

Якщо товари або послуги, придбані чи отримані в результаті операції, платіж за якою здійснюється на основі акцій, не підлягають визнанню в якості активів, вони підлягають визнанню як витрати.

Стороною угоди про платіж на основі акції, що набуває таке право, звичайно є працівники або інші особи, що надають подібні послуги.

Умови набуття права – це умови, які визначають, що підприємство отримало послуги, наслідком чого є набуття права іншою стороною угоди. Обмежують визначення умов набуття права лише умовами надання послуг і умовами результатів діяльності.

Умови набуття права за угодою про платіж на основі акції:

– умови надання послуг, які вимагають від сторони угоди повного надання послуг упродовж певного періоду;

– умови результатів діяльності (умови, що базуються на ринкових та неринкових показниках), які вимагають досягнення конкретних результатів діяльності.

Ринкові умови – це умови, за яких ціна здійснення, набуття прав або можливість отримання інструментів капіталу залежить від ринкової ціни інструменту капіталу підприємства. Ринковими показниками є: ринкова ціна акції; внутрішня вартість опціону на акції; ціна акції, яка залежить від індексу ринкових цін.

Неринкові умови – це умови, за яких набуття права, ціна здійснення та можливість отримання інструментів капіталу залежать від показників, інших, ніж ринкова ціна інструменту капіталу підприємства. До неринкових показників належать: зростання доходу; зростання прибутку; зростання прибутку на акцію; нефінансові показники (кількість працівників, частка ринку тощо).

Усі інші положення угоди про платіж на основі акцій, крім умов надання послуг і умов результатів діяльності, розглядають як умови, які не надають права.

Облік платежу на основі акції залежить від способу розрахунку:

- з використанням інструменту капіталу;
- з використанням коштів;
- за наявності альтернативи розрахунку коштами.

Для обліку операцій, платіж за якими здійснюється на основі акцій з використанням інструментів власного капіталу, суб'єкт господарювання має здійснювати безпосередню оцінку отриманих товарів чи послуг, а також відповідного збільшення власного капіталу за справедливою вартістю отриманих товарів чи послуг, за винятком випадків, коли ця справедлива вартість не може бути оцінена достовірно.

Якщо суб'єкт господарювання не може достовірно оцінити справедливу вартість отриманих товарів чи послуг, слід здійснити непряму оцінку їх вартості і відповідного збільшення власного капіталу шляхом посилення на справедливу вартість наданих інструментів власного капіталу.

МСФЗ 2 “Платіж на основі акції” вказує, що при визначенні справедливої вартості наданих інструментів власного капіталу підприємство має враховувати умови придбання права.

Певні контракти надають одній із сторін можливість вибору розрахунку коштами або інструментами капіталу. В цьому випадку слід окремо визнавати і оцінювати обидва компоненти: зобов'язання та капітал. Підприємству слід відображати компонент зобов'язання аналогічно операції, що передбачає платіж на основі акції з використанням коштів, а компонент капіталу – подібно до платежу на основі акції з використанням інструменту капіталу.

МСФЗ 2 “Платіж на основі акції” вимагає оцінювати платіж на основі акції за справедливою вартістю на певну дату:

- платіж на основі акції з використанням інструментів капіталу – лише на дату угоди (надання права);

- платіж на основі акції з використанням коштів – на кожну звітну дату;

- платіж на основі акції за наявності альтернативи розрахунку: коштами – лише на дату угоди (для компонента капіталу) та на кожну звітну дату (для компонента зобов'язання).

Залежно від виду платежу на основі акції справедлива вартість може бути визначена виходячи з:

- справедливої вартості наданих акцій або прав на акції (застосовується для оцінки операцій з працівниками та особами, що надають подібні послуги);

- справедливої вартості отриманих товарів або послуг (стосується операцій, коли стороною контракту не є працівники або особи, що надають подібні послуги);

- внутрішньої вартості (використовується у випадках, коли справедливу вартість наданих інструментів капіталу неможливо достовірно визначити).

Надання пайових інструментів може бути обумовлено виконанням певних умов вступу прав в силу.

Наприклад, акції або опціони на акції звичайно надаються працівникові за умови продовження роботи в компанії протягом встановленого терміну.

Це можуть бути умови, пов'язані з показниками діяльності, які повинні бути досягнуті. Наприклад, досягнення компанією певних показників приросту прибутку або цін на акції компанії.

Що стосується умов вступу в силу, відмінних від ринкових, то їх не слід враховувати при оцінці справедливої вартості акцій або опціонів на акції на дату оцінки.

Замість цього, умови набрання чинності слід враховувати шляхом коригування кількості пайових інструментів, включених в суму, щоб забезпечити, в кінцевому підсумку те, що відображена у звітності сума ґрунтується на кількості пайових інструментів, права на які ймовірно набудуть чинності.

Відповідно, в кінцевому рахунку, жодна сума не відображається по придбаних товарах і послугах, якщо права на надані дольові інструменти не вступають в силу в результаті нездатності виконання умов вступу прав в силу, наприклад, нездатності протилежної сторони угоди відпрацювати встановлений термін або досягти заданих показників діяльності.

Наприклад. Компанія надала опціони своїм працівникам за справедливою вартістю € 300 000.

Оцінка (на дату надання прав) частки працівників, які звільняться з компанії до закінчення трирічного періоду вступу прав в силу – 10%.

Переглянута оцінка (за другий рік) частка працівників, які звільняться з компанії до закінчення трирічного періоду – 5%.

Фактична частка звільнених – 6%.

Необхідно розглянути зміни оцінок, пов'язаних зі вступом прав в силу на протязі трьох років.

Витрати за перший рік складуть € 90 000 ($€ 300\ 000 \times 1/3 \times 90\%$).

Загальна сума витрат в кінці другого року складе € 190 000 ($€ 300\ 000 \times 2/3 \times 95\%$). У результаті зміни облікової оцінки передбачуваної частки звільнених працівників у другому році буде визнано витрати в розмірі € 100 000.

Наприкінці третього року набули чинності 94% опціонів, таким чином, загальна сума витрат за період склала € 282 000 ($€ 300\ 000 \times 3/3 \times 94\%$), а витрати за третій рік – € 92 000 ($€ 282\ 000 - € 190\ 000$).

Компанії варто визнати вартість товарів або послуг, придбаних протягом періоду вступу прав в силу, на основі найкращої з наявних оцінок, виходячи з кількості пайових інструментів, права на які ймовірно набудуть чинності. Ця оцінка, при необхідності, переглядається в тому випадку, якщо подальша інформація показує, що кількість пайових інструментів, права на які ймовірно наберуть чинності, відрізняється від попередніх оцінок.

При оцінці справедливої вартості наданих пайових інструментів слід враховувати ринкові умови, такі як задана ціна акції, при досягненні якої права вступають в силу (коли опціон може бути виконаний, і акції придбані).

Таким чином, при наданні пайових інструментів з ринковими умовами компанія повинна відображати товари або послуги, отримані від протилежної сторони угоди, яка виконала всі інші умови вступу прав в силу (наприклад, отримання послуг від працівника, який продовжує працювати на компанію протягом встановленого терміну), незалежно від виконання ринкової умови.

б) розкриття інформації про платіж на основі акції

Суб'єкт господарювання повинен розкривати інформацію, яка дозволить користувачам фінансових звітів зрозуміти характер і обсяг угод, платіж за якими здійснюється на основі акцій, які існували протягом відповідного періоду:

1) Опис кожного виду угоди, платіж за якою здійснюється на основі акцій, що існувала у будь-який момент протягом відповідного періоду, включаючи загальні умови кожної з угод, зокрема вимоги для набуття права, максимальний строк наданих опціонів і метод розрахунку (наприклад, грошовими коштами або інструментами власного капіталу).

2) Кількість і середньозважені ціни виконання опціонів на акції за кожною із наведених далі групою опціонів:

- непогашені на початок періоду;
- надані протягом періоду;
- втрачені протягом періоду;
- здійснені протягом періоду;
- строк яких закінчився протягом періоду;
- непогашені на кінець періоду;
- такі, що підлягають здійсненню в кінці періоду.

3) Для опціонів на акції, які були здійснені протягом періоду – середньозважену ціну акції на дату здійснення. Якщо протягом періоду опціони здійснюються на регулярній основі, суб'єкт господарювання може натомість розкривати середньозважену ціну акції протягом зазначеного періоду.

4) Для опціонів на акції, які були непогашені на кінець періоду – діапазон цін виконання і середньозважену чинність, що залишилася згідно контракту. Якщо діапазон цін реалізації є широким, непогашені опціони слід розподілити на категорії, які дозволять оцінити кількість і строк додаткових акцій, які можуть бути випущені, і грошових коштів, які можуть бути отримані після здійснення цих опціонів.

РОЗДІЛ 7 ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

1. Дохід:

- а) поняття та види доходу згідно МСБО 18 “Дохід”;
- б) визначення компонентів операції;
- в) визначення відносної справедливої вартості;
- г) визнання доходу;
- д) дохід від супутніх операцій;
- е) визнання доходу за програмами лояльності клієнтів.

2. Державні гранти:

- а) типи грантів згідно МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”;
- б) обліку грантів, наданих для придбання активів;
- в) облік грантів пов’язаних з доходом.

3. Витрати на позики:

- а) основні підходи до обліку витрат на позики згідно МСБО 23 “Витрати на позики”;
- б) методи обліку кваліфікованого активу;
- в) етапи та зміст капіталізації.

4. Податок на прибуток:

- а) виникнення відстрочених податкових зобов’язань;
- б) виникнення відстрочених податкових активів;
- в) етапи розрахунку відстрочених податків.

1. Дохід

а) поняття та види доходу згідно МСБО 18 “Дохід”

МСБО 18 “Дохід” – основне джерело інформації щодо обліку доходів підприємства, який було прийнято в 1993 році. МСБО 18 “Дохід” застосовується до фінансових звітів з 1 січня 1995 року.

МСБО 18 “Дохід” стосується доходів, що виникли в результаті:

- продажу товарів;
- надання послуг;
- використання активів підприємства іншими сторонами.

МСБО 18 “Дохід” не розповсюджується на дохід, що виник від:

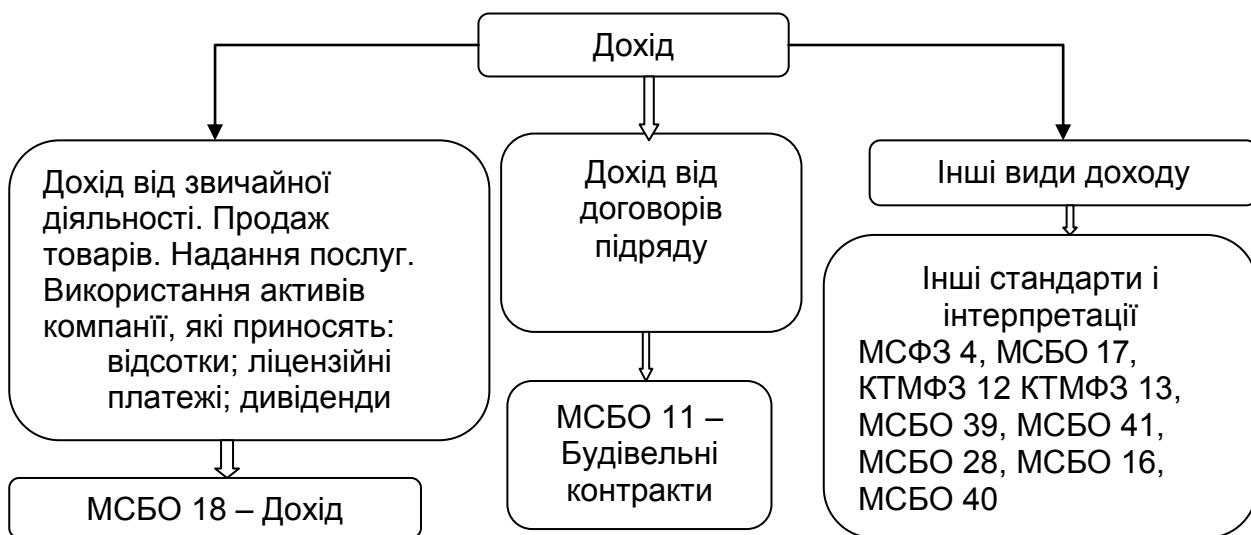
- а) угод про оренду (МСБО 17 “Оренда”);
- б) дивідендів, пов’язаних з інвестиціями, що обліковуються згідно з методом участі в капіталі (МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані і спільні підприємства”);
- в) страхових контрактів у межах сфери застосування МСФЗ 4 “Страхові контракти”;
- г) змін у справедливій вартості фінансових активів та фінансових зобов’язань або їх вибуття (МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”);

- д) змін вартості інших поточних активів;
- е) первісного визнання та змін справедливої вартості біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю (МСБО 41 “Сільське господарство”);
- є) первісного визнання сільськогосподарської продукції (МСБО 41);
- ж) видобування корисних копалин.

Дохід – це валове надходження економічних вигод протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу.

Дохід визнається, коли:

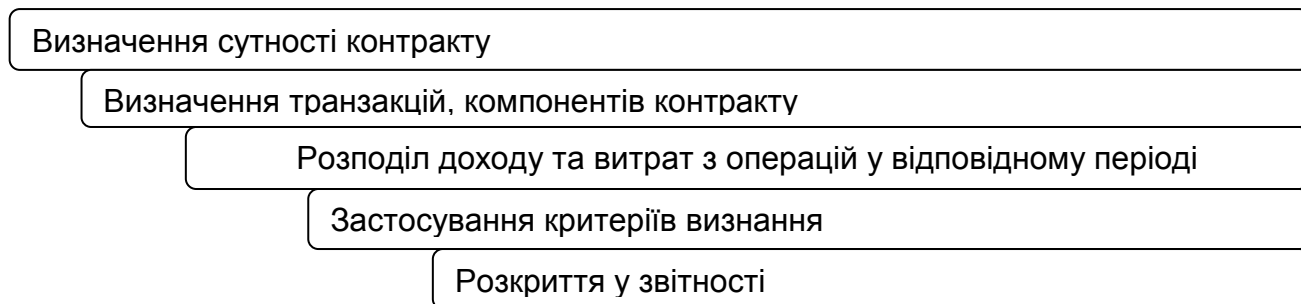
- можливі майбутні економічні вигоди;
- дохід може бути визнаний достовірно;
- існують певні витрати, пов'язані з даним доходом, і вони можуть бути визнані достовірно.

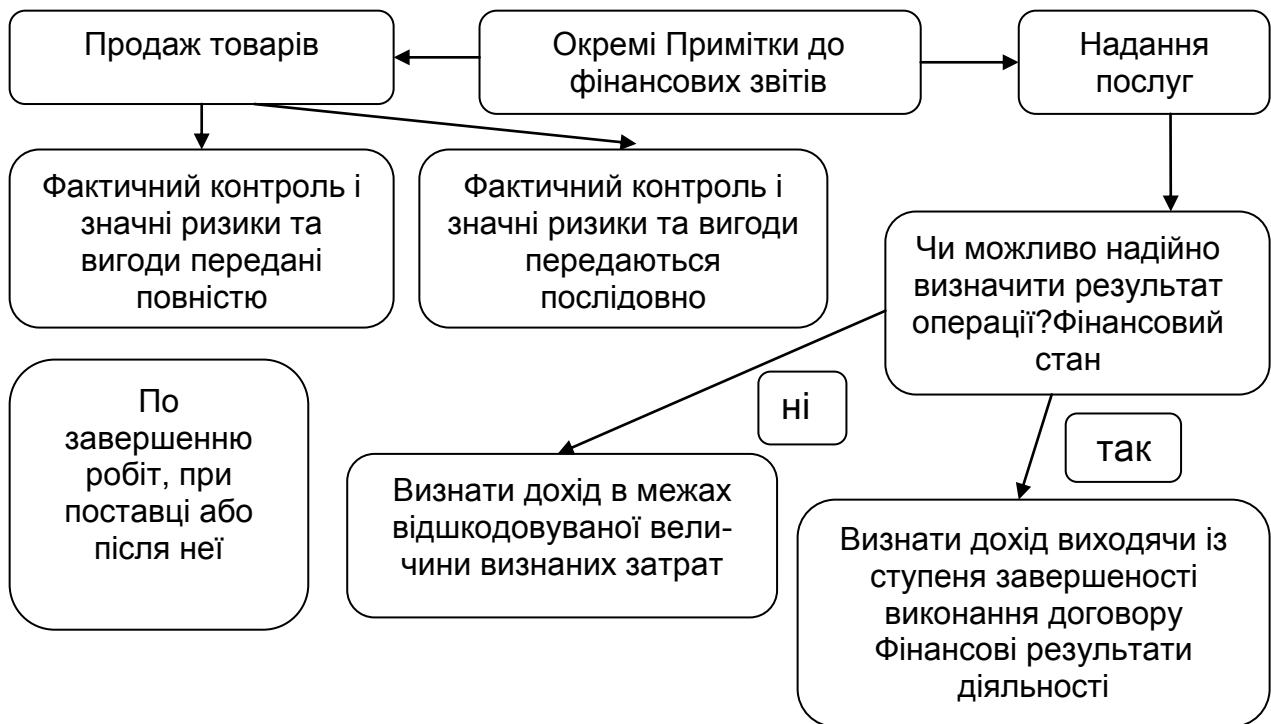
Рис. 7.1. Методологічна основа визнання

б) визначення компонентів операції

МСБО 18 пункт 20 вказує: “Якщо результат операції, яка передбачає надання послуг, може бути попередньо оцінений достовірно, дохід, пов'язаний з операцією, має визнаватися шляхом посилання на той етап завершеності операції, який існує на кінець звітного періоду” (рис. 7.2).

Рис. 7.2. Покрокова процедура визнання доходу

Рис. 7.3. Визначення компонентів операції

Визначення компонентів доцільне лише тоді, коли дохід по компонентах визнається в різні періоди часу.

В деяких випадках дві або більше операції можуть бути пов'язані між собою і тому повинні розглядатись як єдине ціле. Основними критеріями цього є:

- угоди про операції укладаються одночасно або у межах безперервної послідовності, і при цьому здійснення однієї операції передбачає здійснення іншої;

- операції за своєю суттю становлять собою єдину угоду, яка досягає або має на меті досягнення комерційного ефекту;

- одна або кілька операцій не мають комерційного сенсу, якщо розглядати їх окремо, але мають його, якщо розглядати їх у сукупності;

- контракти містять один чи кілька варіантів або умовних положень, щодо яких не існує реальної комерційної можливості того, що зазначені варіанти або умовні положення не будуть реалізовані або виконані;

- виникнення (або неможливість скасування) однієї операції залежить від виникнення однієї або кількох інших операцій.

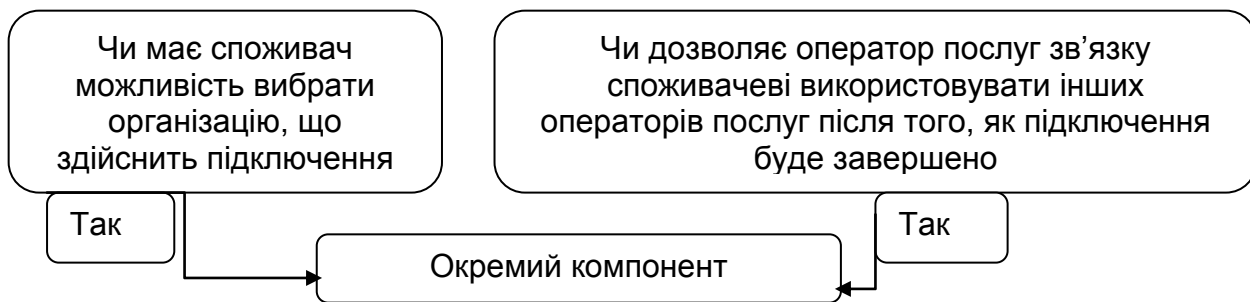
Окремі компоненти визначають, коли компонент має окрему вартість для покупця та на прикладі продажу обладнання:

- якщо обладнання може бути придбане у іншої особи, ніж продавець відповідної послуги, і оператор послуги дозволяє використовувати зазначене обладнання у своїй мережі;

- існування ринку вторинного продажу обладнання;

- наявність конкурентних тарифів та відсутність договірних умов, що зобов'язують споживача купувати обладнання;

- коли справедлива вартість компонента може бути достовірно визначена.

Рис. 7.4. Розподіл доходу та витрат (єдиний компонент)

Наприклад. Компанія А проводить акцію, за умовами якої абоненти, які підписують дворічний контракт, отримують модем за 1 грн. Якщо контракт буде розірвано – плата за дострокове розірвання становить 200 грн. Місячна абонентська плата така ж сама за умови, якщо модем не надається та становить 40 грн. Собівартість модему становить 200 грн., а ціна продажу – 250 грн. Модем був куплений у грудні 2013 року (табл. 7.1 та 7.2).

Таблиця 7.1

Компонент	Вартість по контракту	Собівартість	Дохід
Модем	1	200	40 грн./міс.
Інтернет	40 x 24 міс = 960 грн.		

Таблиця 7.2

У момент підключення і передачі обладнання, та сплати за перший місяць користування послугою інтернету	Дебет, грн.	Кредит, грн.
Грошові кошти	41	
Дохід		41
Собівартість	8	
Витрати майбутніх періодів (короткострокова частина)	100	
Витрати майбутніх періодів (довгострокова частина)	92	
Кредиторська заборгованість/Грошові кошти		200

Обрахунки за даними таблиці $41 = 40 + 1$; $8,3 = 200 / 24$ міс.

$100 = 200/24$ міс. x 12 міс.; $91,7 = 200 / 24$ міс. x (24 – 1 – 12) міс.

Розподіл доходу (окремі компоненти):

– визначення справедливої вартості: якщо плата визначена по ринковій вартості для всіх компонентів:

– відносна справедлива вартість: якщо окремі компоненти у пакеті послуг надаються безкоштовно або по ціні нижчій, ніж ринкова;

– очікувані затрати плюс розумна норма прибутку: якщо справедлива вартість окремих компонентів не може бути достовірно визначена.

в) визначення відносної справедливої вартості;

Наприклад. Необхідно визначити відносну справедливу вартість, коли компанія А проводить акцію, за умовами якої абоненти, які підписують дворічний контракт, отримують модем за 100 грн. Якщо контракт буде розірвано, плата за дострокове розірвання становить

300 грн. Плата за підключення становить 50 грн., а місячна абонентська плата – 40 грн. Місячна абонентська плата така ж сама за умови, якщо модем не надається. Плата за підключення за звичайних умов – 70 грн. Собівартість модему становить 100 грн., а звичайна ціна продажу – 120 грн.

Таблиця 7.3

Компонент	Статус	Вартість за контрактом (грн.)	Справедлива вартість (грн.)	Відносна справедлива вартість (грн.)
Модем	Надано	100	120	116
Підключення	Надано	50	70	67
Інтернет	Не надано	960	960	927
		1110	1150	1110

Вартість за контрактом $100 + 50 + 960 = 1110$ грн.;

справедлива вартість $120 + 70 + 960 = 1150$ грн.;

40×24 місяців = 960 грн.

Відносна справедлива вартість $1110 \times (120 / 1150) = 116$ грн.;

$1110 \times (70 / 1150) = 67$ грн.

$1110 \times (960 / 1150) = 927$ грн.

У момент підключення і передачі обладнання відображають:

Д-т Грошові кошти 150 грн.

Д-т Оцінена дебіторської заборгованість 33 грн.

К-т Дохід 183 грн. ($116 + 67$).

1-й місяць:

Д-т Грошові кошти 40 грн.

К-т Дохід від надання послуг Інтернету 38,6 грн. ($927 / 24$ місяці).

К-т Оцінена дебіторської заборгованість 1,4 грн.

г) визнання доходу

Наприклад. 1 місяць. Телекомунікаційна компанія Т продає таксофонні картки дилеру Д за 50 грн. готівкою. Строк придатності картки – 2 місяці від дати активації, і забезпечує користувача додатковими 50 хвилинами спілкування в мережі. Якщо користувач поповнить картку до закінчення строку придатності, безкоштовні хвилини та строк придатності картки продовжиться ще на 2 місяці від дати поповнення рахунку (ігноруємо комісію агента у цьому випадку). Дилер Д продає картку користувачу Х.

2 місяць. Користувач Х активує картку. В кінці місяця залишковий баланс на картці Х складає 30 хвилин.

3 місяць. Користувач Х додатково поповнює картку на 40 грн., що дає йому змогу 40 хвилин спілкування у мережі, платежі робляться через касу телекомунікаційної компанії. В кінці місяця залишок хвилин на картці Х становить 35 хвилин.

4 місяць. В кінці місяця залишковий баланс на картці Х – 10 хвилин. Наступні проводки були зроблені компанією протягом 4-х місяців:

1) Відображення продажу телекомунікаційної картки контрагенту Д в 1-му місяці:

Д-т Грошові кошти 50 грн.

К-т Доходи майбутніх періодів 50 грн.

2) Відображення використання телекомунікаційної картки в 2-му місяці:

Д-т Доходи майбутніх періодів $(50 - 30) = 20$ грн.

К-т Доходи 20 грн.

3) Відображення поповнення телекомунікаційної картки в 3-му місяці:

Д-т Грошові кошти 40 грн.

К-т Доходи майбутніх періодів 40 грн.

4) Відображення використання телекомунікаційної картки в 3-му місяці:

Д-т Доходи майбутніх періодів $(30 + 40 - 35) = 35$ грн.

К-т Доходи 35 грн.

5) Відображення використання телекомунікаційної картки в 4-му місяці:

Д-т Доходи майбутніх періодів $(35 - 10) = 25$ грн.

К-т Доходи 25 грн.

Рис. 7.5. Майбутні економічні вигоди

Розглянемо порядок визнання доходу на прикладі телекомунікаційної компанії (рис. 7.6).

Наприклад. 31 жовтня 2016 року компанія розмістила депозит у банку на суму 5000 грн., за яким відсоткова ставка становить 12% річних. Сплата і зарахування % банком на поточний рахунок компанії відбувається 3 рази на рік (31 січня 2017 року, 31 травня 2017, 31 жовтня 2017). Необхідно визначити загальну суму доходу за рік, що закінчився 31.12.2016.

Доходи, які відображаються компанією на 31.12.2016 рік:

Д-т Дебіторська заборгованість 100 грн.

К-т Фінансові доходи 100 грн.

$(5000 \times 12\% / 12 \text{ місяців}) \times 2 \text{ місяці} = 100 \text{ грн.}$

Рис. 7.6. Визнання доходу

За розрахунками з міжнародними операторами необхідно правильно визначити доходи і витрати, при цьому менеджмент повинен здійснити аналіз розрахунків з міжнародними операторами та провести взаємозалік дебіторської та кредиторської заборгованості (рис. 7.7).

Рис. 7.7. Визнання доходу та витрат

Наприклад. Абонент оператора телекомунікаційного зв'язку здійснює дзвінки абонентам ПАТ "Укртелеком".

Розрахунки з міжнародними операторами

1. Міжміські дзвінки (у випадках, коли оператор телекомунікаційного зв'язку не має ліцензії на надання вищезазначених послуг)	1. Міжміські дзвінки (у випадках, коли оператор телекомунікаційного зв'язку має ліцензію на надання вищезазначених послуг) та міські дзвінки від абонентів операторів телекомунікаційного зв'язку
2. Абонент іншого телекомунікаційного оператора здійснює дзвінки абонентам оператора мобільного зв'язку через ПАТ "Укртелеком" (у випадках, коли оператор телекомунікаційного зв'язку не має ліцензії на надання вищезазначених послуг)	
4. Абонент ПАТ "Укртелеком" здійснює дзвінки абонентам операторів телекомунікаційного зв'язку	3. Абонент оператора мобільного зв'язку здійснює дзвінки абонентам іншого телекомунікаційного оператора через ПАТ "Укртелеком"
5. Абонент ПАТ "Укртелеком" здійснює дзвінки міжнародним абонентам операторів телекомунікаційного зв'язку або навпаки	

У випадках, коли компанія несе кредитний ризик неотримання сплати від кінцевого споживача, але у свою чергу має зобов'язання перед іншим оператором за взаємоз'єднання, – для визначення того чи доходи мають бути показані окремо від витрат, чи згорнуто, розглядається кожен окремий договір.

д) дохід від супутніх операцій

Згідно з МСБО 1 "Подання фінансової звітності" суб'єкт господарювання під час своєї звичайної діяльності здійснює інші операції, що не створюють доходу, але є супутніми стосовно основної діяльності, яка приносить дохід. Суб'єкт господарювання подає результати таких операцій тоді, коли таке подання відображає сутність операції чи іншої події шляхом зменшення будь-якого доходу на суму пов'язаних з ними витрат, які виникають при тій самій операції. Для прикладу:

– суб'єкт господарювання подає прибутки та збитки, які виникають при вибутті непоточних активів (включаючи інвестиції та операційні активи), шляхом вирахування балансової вартості активу та пов'язаних з ним витрат на продаж із надходжень від вибуття;

– суб'єкт господарювання подає на нетто-основі прибутки та збитки, які виникають від групи подібних операцій (прибутки та збитки від курсових різниць або прибутки та збитки від фінансових інструментів, утримуваних для продажу).

Наприклад. Необхідно визначити дохід від супутніх операцій. У 2013 році компанія отримала дохід від реалізації необоротних активів, утримуваних для продажу, у розмірі 600 грн., а собівартість таких активів становить 700 грн. Суб'єкт господарювання подає прибутки та збитки, які виникають при вибутті непоточних активів, шляхом вирахування балансової вартості активу та пов'язаних з ним витрат на продаж із надходжень від вибуття. Тобто, наступне корегуюча проведення зі згортання

доходів та витрат, яке відобразить зміст операції продажу необоротних активів, має бути зроблена компанією:

Д-т Дохід 600 грн.

К-т Собівартість 600 грн.

Операція продажу була для компанії збитковою (100 грн.).

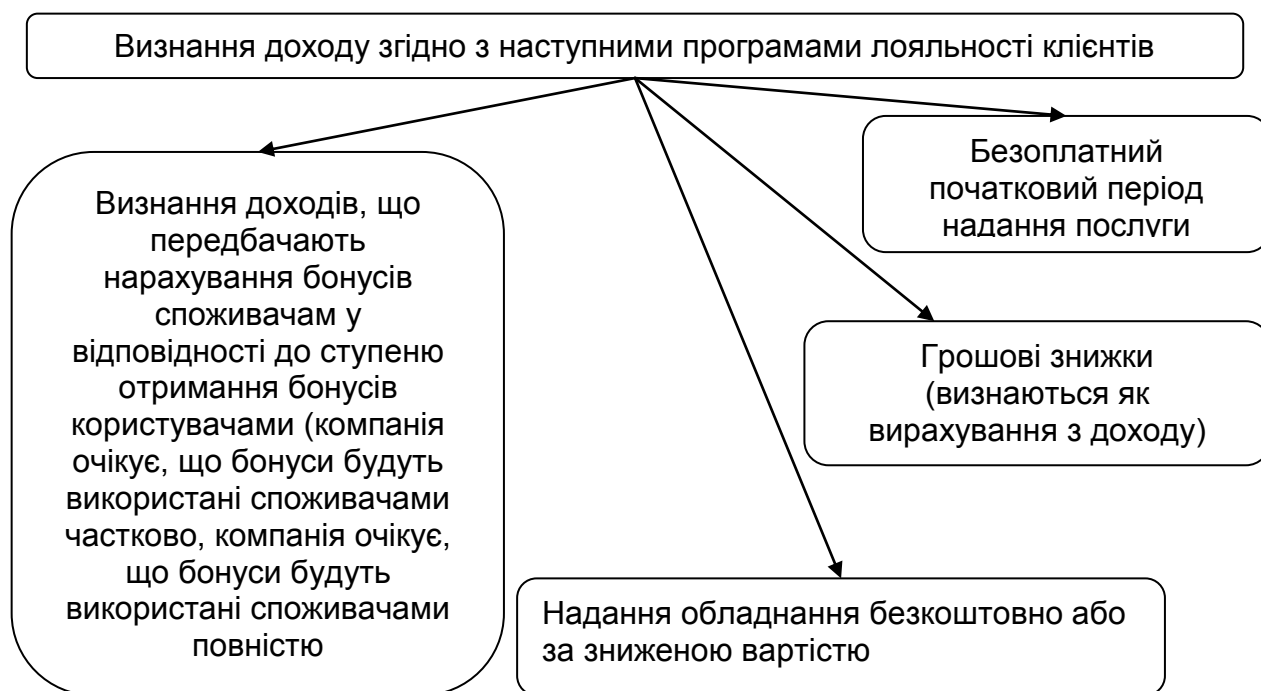
е) визнання доходу за програмами лояльності клієнтів

Наприклад. Телекомунікаційна компанія Т впровадила програму лояльності для своїх абонентів:

Умови програми лояльності: 100 грн. витрачені на послуги зв'язку = 10 бонусів; 50 бонусів = 50 грн. знижки при купівлі обладнання. Період дії бонусів: 5 років.

За 2016 рік доходи компанії Т становили 1 млн. грн. і було нараховано 100 тис. бонусів абонентам. Оцінка менеджмента щодо використання бонусів: 2016 рік – 80 тис. бонусів буде використано; 2017 рік – 85 тис. бонусів буде використано.

Справедлива вартість бонуса була визначена у розмірі 0,8 грн. (80 / 100). Фактично протягом 2016 року 30 тис. бонусів було використано користувачами при купівлі обладнання. У кінці 2016 року менеджмент вважав, що 50 тис. бонусів буде (додатково до 30 тис.) використане споживачами у майбутньому.

Рис. 7.8. Визнання доходу за програмами лояльності клієнтів

Наступні проведення були зроблені компанією за рік, що закінчився 31.12.2016.

1) Визнання доходу по відношенню до послуг, які були надані компанією:

Д-т Грошові кошти

1 млн. грн.

К-т Доходи 920 тис. грн.

К-т Доходи майбутніх періодів 80 тис. грн. (100 тис. бонусів x 0,8)

2) Визнання доходу з урахуванням бонусів, які були отримані споживачами у 2016:

Д-т Доходи майбутніх періодів 30 тис. грн. (80 тис. – 50 тис.)

К-т Доходи 30 тис. грн.

(80 тис. бонусів – 30 тис. використаних бонусів) / 80 тис. бонусів x 80 тис. грн. = 50 тис. грн.

Протягом 2017 року 35 тис. бонусів були використані споживачами, тоді менеджмент спрогнозував, що бонусів буде використано не 80 тис., а 85 тис. бонусів.

На кінець року справедлива вартість одного бонуса не зміниться, але зміниться вартість його погашення. І доходи майбутніх періодів будуть визнані, як 20 тис. (80 тис. бонусів + 5 тис. бонусів – 30 тис. бонусів (використані у 2016 р.) – 35 тис. бонусів (використані у 2017 р.) = 20 тис. бонусів.

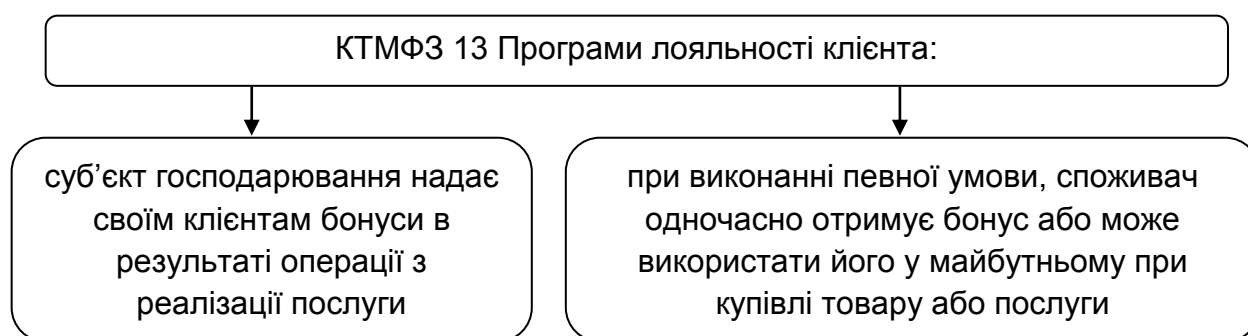
Відповідно доходи майбутніх періодів будуть визнані, як 20 тис. / 85 тис. x 80 тис.), що дорівнює 19 тис. грн.

Наступні проведення були зроблені компанією за рік, що закінчився 31.12.2017:

1) Визнання доходу з урахуванням бонусів, які були отримані споживачами у 2012:

Д-т Доходи майбутніх періодів (50 – 19) = 31 тис. грн.

К-т Доходи 31 тис. грн.

Рис. 7.9. Програми лояльності клієнтів

КТМФЗ 13 “Програми лояльності клієнта” вимагає:

- визнання бонусів як окремого компоненту;
- рознесення доходів, пов’язаних з бонусами, у відповідних періодах споживання бонусів;
- врахування рівня використання бонусів;
- використання принципу відносної справедливої вартості.

Наприклад. У безоплатний початковий період надання послуги телекомунікаційна компанія Т продає модеми за невідмовною угодою про користування модемами протягом 12-ти місяців. Користувач платить 60 грн. за установку модему. Перший місяць користування – безкош-

товний, потім місячна плата становитиме – 20 грн., що є стандартним тарифом для всіх користувачів. Собівартість модему 100 грн. (компанія продає їх за ціною 120 грн.)

Таблиця 7.5

Компонент	Статус	Вартість за контрактом	Справедлива вартість	Відносна справедлива вартість
Модем	Надано	60	120	93
Інтернет	Не надано	220	240	187
		280	360	280

Вартість за контрактом $60 + 220 = 280$ грн., а справедлива вартість $120 + 240 = 360$ грн.

$220 = 20 \times 11$ місяців

$240 = 20 \times 12$ місяців

$93 = 280 \times (120 / 360)$

$187 = 280 \times (240 / 360)$

Наступні проводки були зроблені компанією у першому місяці:

– відображення продажу модема:

Д-т Грошові кошти 60 грн.

Д-т Дебіторська заборгованість 33 грн. = $(93 - 60)$

К-т Доходи 93 грн.

– відображення продажу послуг:

Д-т Дебіторська заборгованість 16 грн.

К-т Доходи 16 грн. = $(187 / 12 \text{міс.})$

Наприклад. Телекомунікаційна компанія Т впровадила програму лояльності для своїх абонентів. Зазвичай, коли абонент поповнює рахунок на 50 грн., то він отримує 100 хвилин спілкування. А протягом дії програми лояльності абоненту додатково нараховуються 20 хвилин спілкування в мережі. Доходи за одну хвилину спілкування становитимуть:

$(50 / 120 \text{ хвилин}) = 0,42$

Компанія передбачає, що всі бонусні хвилини будуть використані абонентами. Відповідно 0,42 грн. за хвилину будуть визнані компанією згідно з періодом використання хвилин абонентом.

У фінансових звітах необхідно розкривати інформацію з таких питань:

- облікова політика;
- методи визначення стадії завершення надання послуги;
- розкриття доходу за категоріями;
- сума доходу за товарообмінними операціями.

2. Державні гранти

а) типи грантів МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”

Облік державних грантів регулюється МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”.

Типи грантів:

1. Гранти пов'язані з активами. Грант надається за умовою придбання основних засобів підприємством.

2. Гранти пов'язані з доходом. Грант надається для цілей не пов'язаних з активами, наприклад, для заохочення підприємства прийняти на роботу більше працівників, або надати можливість навчання для персоналу.

3. Безповоротні позики – позики, які не підлягають погашенню за певних умов.

Принцип обачності не дозволяє визнавати грант, доки не буде обґрунтованої впевненості в тому, що:

– умови визначені для отримання гранту будуть виконані підприємством;

– грант дійсно буде отримано.

б) обліку грантів, наданих для придбання активів

Застосовують два варіанти обліку грантів, наданих для придбання активів:

1. Грант слід обліковувати як відстрочений дохід і визнавати дохід від гранту в звіті про всеохоплюючий прибуток протягом строку корисності активу. Відстрочений дохід визнається як зобов'язання і його слід розділяти на поточний і непоточний.

2. Грант слід обліковувати як зменшення вартості активу і визнавати менші амортизаційні відрахування протягом строку корисної експлуатації активу.

Наприклад. Підприємство “Форсаж” отримує державний грант в розмірі 60000 євро 11 листопада 2016 року, за умови, що придбає конкретне обладнання. Підприємство “Форсаж” купує обладнання в січні 2017 року за 200000 євро. Очікуваний строк корисної експлуатації верстата становить 10 років і не має ліквідаційної вартості.

Слід зазначити відповідний обліковий підхід в 2016 і 2017 роки, застосовуючи один з методів.

2012 рік

1. Д-т “Грошові кошти”	60000 грн.
К-т рахунку “Відстрочений прибуток”	60000 грн.

2013 рік

1. Д-т “Актив”	200000 грн.
К-т “Грошові кошти”	200000 грн.

2. Д-т “Відстрочений прибуток”	60000 грн.
К-т “Дохід від гранту”	60000 грн.

3. Д-т “Амортизація”	200000 грн.
К-т “Накопичена амортизація”	200000 грн.

Або:

1. Д-т рахунку “Актив”	140000 грн.
Д-т рахунку “Відстрочений прибуток”	60000 грн.
К-т рахунку “Грошові кошти”	200000 грн.
2. Д-т рахунку “Амортизація”	140000 грн.
К-т рахунку “Накопичена амортизація”	140000 грн.

в) облік грантів пов’язаних з доходом

Застосовують два варіанти обліку грантів пов’язаних з доходом:

1. Дохід від гранту слід обліковувати як дохід в звіті про всеохоплюючий прибуток, вказуючи його як “Інший дохід”.

2. Дохід від гранту слід обліковувати як витрати зі знаком мінус, зменшуючи відповідні витрати, яким за припущенням мав допомогти грант.

Наприклад. Урядове дослідження припускає, що майже 80% всіх інженерів, яким надавалися спеціалізовані тренінги та працевлаштування протягом одного року після закінчення навчального закладу продовжуватиме працювати повний робочий день наступні 30 років протягом їх трудової діяльності. Для заохочення довгострокової роботи уряд вирішує надавати гранти підприємствам, які приймають на роботу випускників вищих навчальних закладів та зобов’язуються надати їм навчання протягом перших шести місяців їх роботи.

Грант наявний з 2016 року в сумі 10000 євро на одного нового працівника, який проходить офіційне навчання в перші шість місяців роботи. Підприємство “Віра” сплачує заробітну плату в сумі 18000 євро на рік кожному новому працівникові.

Підприємство “Віра” прийняло на роботу п’ять нових випускників 1 травня 2016 року і отримало грант в сумі 50000 євро 30 червня 2016 року.

Коли отримано грант складають наступне проведення:

Д-т “Грошові кошти”	50000 грн.
К-т “Відстрочений прибуток”	50000 грн.

Коли випускник прийнятий на роботу не впливає на проведення. Однак, якщо прийнятий на роботу за контрактом з навчальним закладом визначається дохід. Коли навчання завершено складають проведення:

Д-т “Грошові кошти”	50000 грн.
К-т “Дохід від гранту”	50000 грн.

Або:

Д-т “Відстрочений прибуток”	50000 грн.
К-т “Витрати на навчання”	50000 грн.

Якщо умови надання гранту не виконано, уряд може наполягати на поверненні гранту.

У фінансових звітах необхідно розкривати інформацію з таких питань:

– облікова політика прийнята для державних грантів, включаючи методи відображення для фінансових звітів;

- характер та обсяг державних грантів визнаних у фінансових звітах, а також зазначення інших форм державної допомоги, від яких підприємство має пряму вигоду;
- невиконані умови та інші непередбачені події, які супроводжують надання державної допомоги, що була визнана.

3. Витрати на позики

а) основні підходи до обліку витрат на позики згідно МСБО 23 “Витрати на позики”

Підходи, порядок обліку та розкриття інформації про витрати на позики встановлено МСБО 23 “Витрати на позики”, який був виданий у 1983 році. Після перегляду в 1993 році цей стандарт вступив в дію з 1 січня 1995 року.

Згідно з МСБО 23 “Витрати на позики” – це витрати на сплату відсотків та інші витрати, понесені суб’єктом господарювання у зв’язку із запозиченням коштів.

Витрати на позики, що безпосередньо відносяться до придбання, будівництва або виробництва кваліфікованого активу, формують частину собівартості такого активу. Інші витрати на позики визнаються як витрати.

Витрати на позики є проценти та інші витрати, які підприємство бере на себе у зв’язку з позичанням коштів.

Кваліфікований актив – це актив, який обов’язково потребує суттєвого періоду часу (зазвичай більше ніж шість місяців) для підготовки його до використання за призначенням або продажу.

Витрати на позики можуть включати:

а) проценти за банківським овердрафтом та короткостроковими і довгостроковими позиками;

б) амортизацію знижок або премій, пов’язаних з позиками;

в) амортизацію другорядних витрат, взятих на себе у зв’язку з отриманням позик;

г) фінансові витрати, пов’язані з фінансовою орендою, визнані відповідно до МСБО 17 Оренда;

д) курсові різниці, які виникають унаслідок отримання позик в іноземній валюті, якщо вони розглядаються як корегування витрат на проценти.

Залежно від обставин, будь-що з наступного може бути кваліфікованими активами:

а) матеріальні запаси (товари);

б) виробничі насадження;

в) основні засоби (наприклад, телекомунікаційні мережі);

г) нематеріальні активи;

д) інвестиційна нерухомість.

Фінансові активи та матеріальні запаси, які виробляються, або будь-що інше, що виробляється протягом короткого проміжку часу, не є кваліфікованими активами. Активи, які готові для використання за призначенням або продажу, якщо придбані, також не є кваліфікованими активами.

Не капіталізуються накладені відсотки, що стосуються нефінансових зобов'язань. Наприклад, витрати за відсотками, що є результатом вивільнення дисконту стосовно зобов'язань під майбутній демонтаж.

Стосовно запозичень, зроблених виключно для цілей виконання дій, пов'язаних із кваліфікованим активом, капіталізації підлягає різниця між витратами за відсотками на відповідні запозичення та доходами за відсотками, що отримано від інвестування вільних коштів.

б) методи обліку кваліфікованого активу

У початковому варіанті в МСБО 23 “Витрати на позики” було два підходи до обліку витрат на позики: базовий і дозволений альтернативний.

Згідно з базовим підходом витрати на позики необхідно було відображати як витрати того періоду, в якому вони були понесені, незалежно від використання позики.

Згідно з дозволеним альтернативним підходом витрати на позики, які безпосередньо відносяться до придбання або створення (виробництва, виготовлення, будівництва тощо) кваліфікованого активу, можна було капіталізувати, тобто включати у собівартість цього активу.

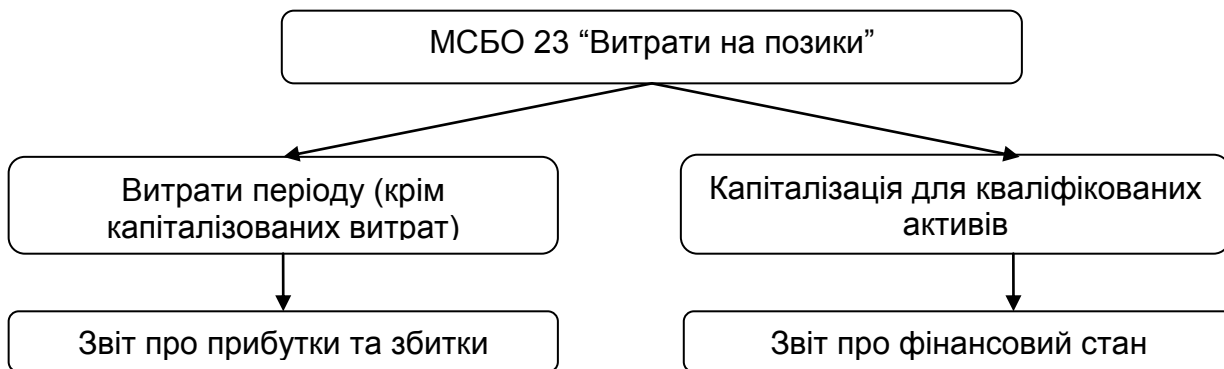
На даний час згідно з МСБО 23 “Витрати на позики” підприємство повинно капіталізувати витрати по позиках, які безпосередньо відносяться до кваліфікованого активу, шляхом включення в собівартість цього активу. Інші витрати за позиками слід визнавати в якості витрат у тому періоді, в якому вони понесені.

При цьому МСБО 23 “Витрати на позики” не вимагає і не забороняє капіталізації витрат на позики, які відносяться до активів, що оцінені за справедливою вартістю (наприклад біологічні активи) і запасів, які виробляються (виготовляються) у великих кількостях на циклічній основі, навіть якщо для їх підготовки до використання чи продажу необхідно значний період часу.

МСБО 23 “Витрати на позики” не стосується вартості власного капіталу, включаючи привілейовані акції, що не класифікуються як зобов'язання.

Переглянутий МСБО 23 “Витрати на позики” застосовується до витрат на позики, що відносяться до кваліфікованих активів, для яких датою капіталізації є 1 січня 2009 року, або більш пізня дата. Застосування до вказаної дати дозволяється. Якщо суб'єкт господарювання застосовує зміну до більш ранніх періодів, то він має розкривати цей факт.

Таким чином, сучасний підхід передбачає наступний порядок обліку витрат на позики:

Рис. 7.10. Підхід до обліку витрат на позики згідно з МСБО 23

Капіталізація витрат на позики означає їх включення в балансову вартість кваліфікованого активу.

Однак вирішальним критерієм у кожному конкретному випадку є тривалість часу необхідна для підготовки активу до використання, або реалізації. МСБО 23 не дає чіткого пояснення, який період часу слід вважати значним. На практиці часто значним вважають період, який перевищує 12 місяців.

Необхідно звернути увагу на те, що до складу кваліфікованого активу може бути включена інвестиційна нерухомість, але не фінансові інвестиції.

Не є кваліфікованими активи, які:

а) виготовляються постійно чи серійно у великій кількості протягом короткого проміжку часу;

б) готові до використання за призначенням чи реалізації.

Витрати на позики, які безпосередньо відносяться до придбання, будівництва або виробництва кваліфікованого активу, є тими витратами на позики, яких можна було б уникнути, якби не проводились витрати на кваліфікований актив. Якщо суб'єкт господарювання позичає кошти конкретно з метою отримання певного кваліфікованого активу, тоді витрати на позики, які безпосередньо відносяться до цього кваліфікованого активу, можна легко ідентифікувати. У такому випадку капіталізації підлягають фактичні витрати на позику понесені протягом певного періоду, за вирахуванням доходу від тимчасового інвестування цих позичених коштів.

Наприклад. Підприємство взяло позику 1000000 гривень для фінансування будівництва нового цеху. Частина цих коштів інвестована в ринкові цінні папери, що принесло підприємству дохід у сумі 100000 гривень. Відсотки сплачені по позиці склали 250000 гривень. Відповідно сума відсотків, яка підлягає капіталізації буде дорівнювати 150000 гривень (250000 – 100000).

Іноколи складно встановити прямий зв'язок між певними позиками і кваліфікованим активом та визначити витрати, яких можна було б уникнути у випадку відсутності витрат на цей актив. Такі складнощі можуть виникнути у випадку, якщо:

– існує централізована координація фінансової діяльності підприємства;

– підприємство використовує різні інструменти позики з різними ставками відсотків і одночасно дає ці кошти іншим компаніям групи на різних умовах;

– позики отримані в іноземній валюті, обмінний курс якої коливається, оскільки підприємство функціонує в умовах високого рівня інфляції.

За таких умов визначення суми витрат на позики пов'язані з кваліфікованим активом потребують спеціального аналізу.

Якщо діяльність підприємства фінансується за рахунок різних видів позичкового капіталу і ці кошти використовуються для отримання кваліфікованого активу, сума витрат на позики, яка підлягає капіталізації визначається з застосуванням розрахункової норми капіталізації до витрат на цей актив. Нормою капіталізації є середньозважена величина витрат на всі непогашені позики підприємства протягом періоду.

Витрати на позики, що підлягають капіталізації, визначають як похідну норми капіталізації і середньої балансової вартості кваліфікованого активу (з врахуванням попередніх капіталізованих витрат на позики) протягом періоду. Якщо капітальні вкладення здійснюються протягом року нерівномірно, то доцільно застосовувати норму капіталізації до середньозваженої балансової вартості кожного активу, а не до середньозваженої вартості протягом періоду.

При цьому слід мати на увазі, що витрати на кваліфікаційний актив включають лише витрати у вигляді: сплачених грошових коштів, переданих інших активів, прийнятих зобов'язань під певний відсоток. Ці витрати зменшуються на суму періодичних платежів і грантів, отриманих у зв'язку з активом.

Наприклад. Протягом року підприємство здійснювало наступні капітальні вкладення в будівництво системи очисних споруд та оплатило підряднику:

1 січня 300000 гривень

31 травня 720000 гривень

1 листопада 2880000 гривень

Підприємство не залучало позичкові кошти спеціально для фінансування будівництва.

Залишок позичкового капіталу включає:

Поточне кредитування 300000 гривень (річна ставка 15%);

Довгостроковий кредит 500000 гривень (річна ставка 20%);

Випущені облігації 1000000 гривень (річна ставка 10%).

Система очисних споруд є кваліфікованим активом.

Для визначення витрат на позики, що підлягають капіталізації, розраховуємо норму капіталізації:

$$((300000 \times 0,15) + (500000 \times 0,20) + (1000000 \times 0,1)) / (300000 + 500000 + 1000000) =$$

$$245000 / 1800000 = 0,136.$$

Таким чином норма капіталізації складає 13,6%.

Тепер визначаємо середню балансову вартість кваліфікованого активу за звітний рік:

$$(300000 \times 12 / 12) + (720000 \times 7 / 12) + (2880000 \times 2 / 12) = 1200000$$

Виходячи з цього, у вартість будівництва очисних споруд потрібно включити витрати на позики в сумі:

$$(1200000 \times 13,6\%) / 100\% = 163200 \text{ гривень}$$

Витрати на позики в обліку слід відобразити наступними записами:

Д-т “Незавершене будівництво” 163200 гривень

Д-т “Фінансові витрати” 81800 гривень

К-т “Відсотки, що підлягають сплаті” 245000 гривень

Застосовуючи норму капіталізації, необхідно пам’ятати, що сума витрат на позики, капіталізована протягом періоду, не повинна перевищувати витрат на позики, понесені протягом цього періоду.

Наприклад. Відповідно до умов попередньої задачі підприємство не випускало облігації в звітному періоді.

Виходячи з цього норма капіталізації складе:

$$((300000 \times 0,15) + (500000 \times 0,20)) / (300000 + 500000) = \\ = 145000 / 800000 = 0,18.$$

Таким чином норма капіталізації складає 18,0%.

Звідси витрати на позики, які відносяться до кваліфікованого активу складуть:

$$1200000 \times 0,18 = 216000 \text{ гривень.}$$

Однак ця сума перевищує фактичні витрати на позики, які складають 145000 гривень.

У цьому випадку капіталізації належить менша сума, а саме 145000 гривень, що буде відображено в обліку наступними записами:

Д-т “Незавершене будівництво” 145000 гривень

К-т “Відсотки, що підлягають сплаті” 145000 гривень

в) етапи та зміст капіталізації

Методи обліку кваліфікованого активу.

1. Основний принцип: Витрати за позиками є компонентом собівартості кваліфікованого активу, якщо вони безпосередньо пов’язані із його:

- придбанням;
- будівництвом;
- виробництвом.

Усі витрати за позиками, які безпосередньо пов’язані із кваліфікованим активом, мають включатися до вартості такого активу.

Наприклад, витрати за позиками, що стосуються модернізації кваліфікованого активу, можуть бути капіталізовані, за умови, що такий процес триває суттєвий період часу.

Усі інші витрати за позиками відносяться до витрат того періоду, у якому вони були понесені.

Наприклад. Компанія придбала 3G ліцензію для надання послуг у сфері мобільного зв’язку та розпочала будівництво мережі, – кваліфі-

кованого активу, який планує ввести в експлуатацію через 18 місяців. Для цього компанія зробила відповідні запозичення.

Оскільки компанія вважає таку ліцензію невід'ємною частиною мережі, без якої вона не зможе генерувати прибутки після будівництва, яке буде тривати 18 місяців, то витрати на позики, що відносяться до придбання ліцензії, підлягають капіталізації. Ліцензія не амортизується, доки мережу не буде введено в експлуатацію.

Наприклад. У компанії є кваліфікований актив – мережа.

10% запозичених коштів компанії відносяться до даного активу. Решта запозичень не пов'язана із кваліфікованим активом. Усі запозичення надані під однакову відсоткову ставку.

Сума платежів по відсотках складає 200 од. Витрати на 10% запозичень (20 од.) мають бути віднесені на збільшення вартості активу; решта 90% на витрати по позикам у даному періоді (180 од.).

Наприклад. Компанія будує мережу вартістю 100 од. З них 60 од. було отримано у якості довгострокового кредиту під 8% річних. Решту 40 од. було отримано із централізовано розподілених запозичень: 35% з яких надано під 10% річних, та 65% – під 12% річних. Витрати за позиками у перший рік складуть: $60 \text{ од.} \times 8\% = 4,80 \text{ од.}$

$40 \text{ од.} \times ((35\% \times 10\%) + (65\% \times 12\%)) = 4,52 \text{ од.}$

Разом підлягає капіталізації $4,80 + 4,52 = 9,32 \text{ од.}$

Середня ставка за позиками для проекту = $9,32\%$ ($9,32 \text{ од.} / 100 \text{ од.}$)

Середньозважена ставка за централізовано розподіленими позиками = $(35\% \times 10\%) + (65\% \times 12\%) = 3,5\% + 7,8\% = 11,3\%$.

Наприклад. Компанія будує мережу вартістю 700 од. з 1 липня 2013 року. Будівництво фінансується із наступних джерел: розміщені на початок року строком на 3 роки облігації номінальною вартістю 500 од. із річною відсотковою ставкою 15%; отриманий на початок року строком на 5 років кредит для фінансування поточної діяльності компанії на суму 1000 од. із річною відсотковою ставкою 10%. Необхідно визначити скільки відсотків підлягає капіталізації компанією станом на 31 грудня 2013 року.

Розрахунок витрат на позики за рік: за облігаціями: $500 \text{ од.} \times 15\% = 75 \text{ од.}$; за кредитом: $1000 \text{ од.} \times 10\% = 100 \text{ од.}$. Загалом витрат на позики за рік: $75 \text{ од.} + 100 \text{ од.} = 175 \text{ од.}$

Розрахунок ставки капіталізації станом на кінець року:

Ставка капіталізації = $\text{Загальні витрати на позики} / \text{Загальна сума позик}$
Ставка капіталізації = $175 \text{ од.} / (500 \text{ од.} + 1000 \text{ од.}) = 11,7\%$. Відсотки, що підлягають капіталізації на кінець року: $700 \text{ од.} \times 11,7\% \times 6 \text{ місяців} / 12 \text{ місяців} = 40,95 \text{ од.}$

Початок капіталізації зумовлює:

- виникнення витрат за даним активом;
- виникнення витрат за позиками;
- виконання підготовки активу до використання чи продажу.

Рис. 7.11. Етапи та зміст капіталізації

Припиняють капіталізацію:

- якщо закінчено майже всі (або всі суттєві) роботи, необхідні для підготовки кваліфікованого активу до використання чи продажу (навіть якщо лишилося виконати деякі несуттєві роботи);
- якщо діяльності немає, капіталізація не дозволяється;
- якщо роботи над активом призупинено на тривалий час, капіталізація витрат за позиками також призупиняється;
- якщо тимчасове призупинення діяльності є частиною процесу підготовки активу (продукту необхідна витримка), капіталізація дозволяється.

У фінансових звітах необхідно розкривати інформацію з таких питань:

- облікова політика, прийнята щодо витрат на позики;
- сума витрат на позики, капіталізована протягом періоду;
- ставка капіталізації, що була використана для визначення витрат на позики, що підлягають капіталізації.

4.Податок на прибуток

а) виникнення відстрочених податкових зобов'язань

Облік податків на прибуток, подання та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає МСБО 12 “Податки на прибуток”.

Різниці між бухгалтерським та податковим прибутком:

- тимчасові – такі, які будуть визнані у податковому обліку або сторновані в бухгалтерському обліку;

– постійні – такі, які не підлягають включенню до податкового обліку за чинним законодавством.

Відстрочені податки виникають лише на тимчасових різницях.

Відстрочені податкові зобов'язання – суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць.

Відстрочені податкові активи – це суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах відповідно до:

а) тимчасових різниць, що не підлягають оподаткуванню;

б) перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди;

в) перенесення невикористаних податкових пільг на майбутні періоди.

Відстрочене податкове зобов'язання слід визнавати щодо всіх тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню, крім тих випадків, коли такі різниці виникають від:

а) первісного визнання гудвілу,

б) первісного визнання активу чи зобов'язання в операції, яка:

– не є об'єднанням бізнесу;

– не має під час здійснення жодного впливу ні на обліковий, ні на оподаткований прибуток (податковий збиток).

Суб'єктові господарювання слід визнавати відстрочене податкове зобов'язання щодо всіх тимчасових різниць, які підлягають оподаткуванню, і пов'язані з інвестиціями в дочірні підприємства, відділення, асоційовані підприємства та з частками у спільних підприємствах, за винятком тих ситуацій, коли виконуються такі дві умови:

– материнське підприємство, інвестор або учасник спільного підприємства здатні контролювати визначення часу сторнування тимчасової різниці;

– є ймовірним, що тимчасова різниця не сторнуватиметься в недалекому майбутньому.

Виникнення відстрочених податкових зобов'язань.

Балансова вартість основних засобів в податковому обліку складає 200 одиниць. Балансова вартість основних засобів в бухгалтерському обліку складає 240 одиниць. Ставка податку 18 % (1.04.2014 р.)

Таблиця 7.6

Відстрочене податкове зобов'язання

БВ	240	<А>
ПВ	200	<Б>
Різниця	(40)	<В>=<Б>-<А>
Відстрочене податкове зобов'язання	(7,2)	<Г>=<В>*18%

Наприклад. Компанія А нараховує відсотки по депозиту у сумі 100 грн., що будуть визнані у податковій базі лише після факту отримання коштів. У звіті про фінансовий стан компанії підготовленого за

МСФЗ виникає дебіторська заборгованість у сумі 100 грн., в той час як у податковій базі така заборгованість відсутня.

Різниця між податковою базою та фінансовою призводить до виникнення тимчасової різниці – зобов'язання, оскільки сума відсотків нарахованих буде оподаткована лише у майбутньому періоді, коли по факту гроші будуть отримані.

Таблиця 7.7

Відстрочене податкове зобов'язання

БВ	100	<А>
ПВ	–	<Б>
Різниця	(100)	<В>=<Б>-<А>
Відстрочене податкове зобов'язання	(18)	<Г>=<В>*18%

б) визнання відстрочених податкових активів

Відстрочений податковий актив слід визнавати щодо всіх тимчасових різниць у тій мірі, коли є ймовірним, що буде отриманий оподаткований прибуток, до якого можна застосовувати тимчасову різницю.

Відстрочений податковий актив слід визнавати для перенесення на подальші періоди невикористаних податкових збитків і невикористаних податкових пільг у тій мірі, коли є ймовірною наявність майбутнього оподаткованого прибутку, щодо якого можна використати невикористані податкові збитки та невикористані податкові пільги.

Наприклад. Резерв невикористаних відпусток, створений у бухгалтерському обліку, становить 160 одиниць. В податковому обліку витрати на оплату відпусток відображаються за касовим методом – резерв не створюється. Ставка податку на прибуток – 18%.

Таблиця 7.8

Резерв невикористаних відпусток

БВ –”–” –зобов'язання в балансі	160	<А>
ПВ	–	<Б>
Різниця	(160)	<В>=<Б>-<А>
Відстрочене податкове зобов'язання	(28,8)	<Г>=<В>*18%

Наприклад. Компанія “Айвенго” є збитковою у податковому обліку протягом останніх двох років. Накопичені податкові збитки станом на кінець другого року становлять 200 одиниць. Ставка податку на прибуток становить 18%.

Існують суттєві сумніви щодо виникнення прибутку у податковому обліку в найближчі роки. В такому разі не слід визнавати відстрочений податковий актив, тобто проходить невизнання податкових активів, що виникає на накопичених податкових збитках в сумі 36 одиниць (200 x 18%).

Поточні податкові зобов'язання (активи) за поточний і попередній періоди слід оцінювати за сумою, яку передбачається сплатити податковим органам (відшкодувати від податкових органів) із застосуванням ставок оподаткування та податкового законодавства, чинних або в основному чинних на дату балансу.

Відстрочені податкові активи та зобов'язання слід оцінювати за ставками оподаткування, які передбачається використовувати у період реалізації активу чи погашення зобов'язання на основі ставок оподаткування та податкового законодавства, чинних або в основному чинних на дату балансу.

Поточні та відстрочені податкові активи і зобов'язання, як правило, оцінюються із застосуванням прийнятих ставок оподаткування (та податкового законодавства).

Проте, в деяких юрисдикціях оголошення податкових ставок (та податкового законодавства) державними органами має значний вплив фактичного набрання ними чинності, що може відбутися через кілька місяців після оголошення.

У таких випадках податкові активи та зобов'язання оцінюються із застосуванням оголошеної ставки оподаткування (та податкового законодавства).

Наприклад застосування різних ставок у розрахунку відстрочених податків. Застосовна для українських компаній ставка податку на прибуток на 2012 рік становила 21%. Згідно зі змінами податкового законодавства України, ставка податку на прибуток, яка застосовувалась до українських компаній у 2013 році – 19%; з 1 квітня 2014 р. – 18%.

Приклад застосування різних ставок у розрахунку відстрочених податків.

Таблиця 7.9

Припущення 1. Актив реалізується протягом 2013 року

Стаття	БВ	ПВ	Різниця	Ставка податку	Сума відстроченого податку
Основні Засоби	1600	–	(1600)	19 %	304

Припущення 2. Актив реалізується протягом 2014 року

Стаття	БВ	ПВ	Різниця	Ставка податку	Сума відстроченого податку
Основні Засоби	1600	–	(1600)	18 %	288

В окремих фінансових звітах відстрочені податки подаються на нетто-основі, тобто відстрочені податкові активи і зобов'язання згортаються.

Якщо отримання оподаткованого прибутку є сумнівним, відстрочені податкові активи визнаються у тій мірі, у якій вони покриваються відстроченими податковими зобов'язаннями.

в) етапи розрахунку відстрочених податків

Розрахунок відстрочених податків за балансовим методом (порівняння податкової та бухгалтерської вартості активів та зобов'язань)

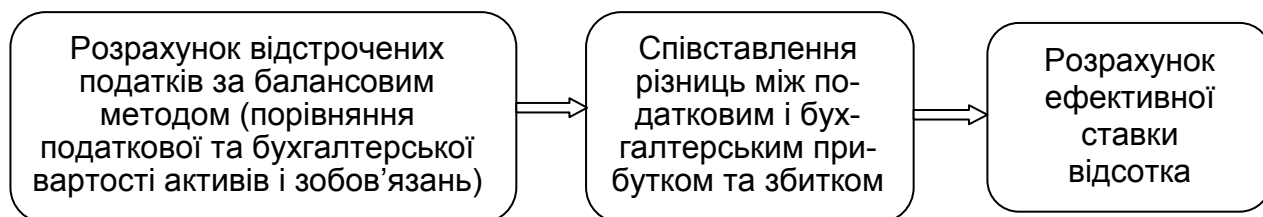

Рис. 7.12. Етапи розрахунку відстрочених податків

Таблиця 7.10

Розрахунок відстроченого податку компанії "А" за 2012 рік

Рік 1					
Бухгалтерський дохід	100		Податковий дохід	100	
Бухгалтерські витрати	60		Валові витрати	60	
Бухгалтерський прибуток	40	<A>	Податковий прибуток	40	
Податок на прибуток (ставка 21%)	8.4		Податок на прибуток (ставка 21%)	8.4	<B>
Бухгалтерський прибуток	40	<A>			
Податок на прибуток розрахований (ставка 21%)	8.4	21%			
Податок на прибуток згідно податкової декларації	8.4	<B>			
Відстрочений податок розрахований за методом звіту про прибутки та збитки	0.0				
Рік 2					
Бухгалтерський дохід	100		Податковий дохід	100	
Амортизація в бухгалтерському обліку	5		Амортизація в податковому обліку	10	
Штрафні санкції	8	<5>	Штрафні санкції	0	
Резерв винагороди (премій) працівникам за результатами року	4		Винагорода премій працівникам	0	
Інші витрати	60		Інші витрати	60	
Бухгалтерський прибуток	23		Податковий прибуток	30	
Бухгалтерський податок на прибуток	4.83	21%	Податковий податок на прибуток	6.3	21%
Вартість основних засобів на початок року	30		Вартість основних засобів на початок року	30	
Вартість основних засобів на кінець року	25		Вартість основних засобів на кінець року	20	

Звірка Рік 2					
Бухгалтерський прибуток	23				
Податок на прибуток розрахований (ставка 21 %)	4.83	21%			
Постійні різниці	1.68	<6>=<5>*21%			
Податок на прибуток бухгалтерський	6.51	<1>			
Податок на прибуток згідно податкової декларації	6.3	<2>			
Вістрочений податок розрахований за мето-дом звіту про прибутки	0.21	<3>=<1>-<2>			
Розрахунок відстро-ченого податку балансовим методом					
Тимчасова різниця на основних засобах	-5				
Тимчасова різниця на резервах винагород	4				
Усього різниць	-1				
Ставка податку	21%				
Відстрочений податок за балансовим методом	0.21	<4>			
Рік 3					
Бухгалтерський дохід	110	Податковий дохід	110		
Амортизація в бух-галтерському обліку	7	Амортизація в податковому обліку	12		
Штрафні санкції	7	<5>	Штрафні санкції	0	
Резерв винагороди (премій) працівникам за результатами року	2		Винагорода премій працівникам	4	
Інші витрати	60		Інші витрати	60	
Бухгалтерський прибуток	34		Податковий прибуток	34	
Бухгалтерський податок на прибуток	7.14	21%	Податковий податок на прибуток	7.14	21%
Вартість основних за-собів на початок року	25		Вартість основних за-собів на початок року	20	
Вартість основних засобів на кінець року	18		Вартість основних за-собів на кінець року	8	
Звірка Рік 3					
Бухгалтерський прибуток	34				
Податок на прибуток розрахований (ставка 21%)	7.14	21%			
Постійні різниці	1.47	<6>=<5>*21%			
Податок на прибуток бухгалтерський	8.61	<1>			
Податок на прибуток згідно податкової декларації	7.14	<2>			
Вістрочений податок розрахований за методом звіту про прибутки	1.47	<3>=<1>-<2>			

Розрахунок відстроченого податку балансовим методом		
Відстрочений податок на початок року	0.21	$\geq \langle 7 \rangle$
Тимчасова різниця на основних засобах	-10	
Тимчасова різниця на резервах винагород	2	
Усього різниць	-8	$\langle 8 \rangle$
Ставка податку	21%	
Відстрочений податок за балансовим методом	1.47	$\langle 9 \rangle = \langle 7 \rangle * 21\% - \langle 8 \rangle$

Співставлення податкового та бухгалтерського прибутку або збитку

Прибуток / збиток до оподаткування +/- тимчасові різниці + постійні різниці (витрати) – неоподатковувані доходи = Оподатковуваний прибуток за декларацією.

Таблиця 7.11

Порівняльна таблиця розрахунку відстроченого податку за двома методами

Рік	Відстрочений податок за балансовим методом	Відстрочений податок розрахований за методом звіту про прибутки та збитки
Рік 1	0.0	0.0
Рік 2	0.21	0.21
Рік 3	1.47	0.63

РОЗДІЛ 8 ВПЛИВ КОЛИВАНЬ КУРСІВ ВАЛЮТ

- 1. Підходи до ведення бухгалтерського обліку валютних операцій згідно МСБО 21.*
- 2. Визнання валют та валютних курсів.*
- 3. Переведення елементів фінансової звітності підприємства в іншу валюту подання.*
- 4. Розкриття інформації про вплив зміни валютних курсів у фінансовій звітності.*

1. Підходи до ведення бухгалтерського обліку валютних операцій згідно МСБО 21

Порядок відображення операцій і статей в іноземній валюті в обліку і звітності підприємства визначено МСБО 21, який початково був затверджений у 1983 році. Після перегляду в 1993 році МСБО вступив в дію з 1 січня 1995 року під назвою “Вплив зміни валютних курсів”.

В 1998 і 1999 роках деякі параграфи МСБО 21 замінені в зв'язку з прийняттям МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання і оцінка” і переглядом МСБО 10 “Події після дати балансу”.

З початком діяльності Економічного і Монетарного союзу з 1 січня 1999 року євро отримало право самостійної валюти і були встановлені курси обміну між євро і валютами країн – учасників союзу.

У зв'язку з цим в Інтерпритації ПКІ 7 пояснюється, що всі вимоги МСБУ 21 необхідно точно виконувати при переході і в подальшому при встановленні курсів обміну при прийомі нових членів ЕМС.

Переглянутий МСБО 21 вступив в дію для фінансових звітів за рік, який почався з 1 січня 2005 року і пізніше.

В грудні 2005 року були внесені зміни в МСБО 21, які застосовуються для звітних періодів, що почалися з 1 січня 2006 року і пізніше.

В наступні роки в текст МСБО 21 були внесені поправки у зв'язку із змінами окремих стандартів (МСБО 1, МСБО 27, МСБО 28) і прийняттям нових МСФЗ (МСФЗ 9, МСФЗ 10, МСФЗ 11).

МСБО 21 необхідно застосовувати для:

- обліку операцій і залишку в іноземній валюті, за винятком тих операцій і залишків, які є сферою застосування МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”;
- переведення результатів діяльності і фінансового стану закордонних підприємств, які включаються в фінансову звітність підприємства шляхом консолідації або методом участі в капіталі;
- переведення результатів діяльності і фінансового стану підприємства в валюту подання.

При порівнянні підходів до ведення бухгалтерського обліку та складання звітності розглядалися П(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” й однойменний МСБО 21.

Порівняння підходів до ведення бухгалтерського обліку валютних операцій

Питання	П(С)БО	МСБО
Функціональна валюта	Поняття не визначено. Тому всі вимоги МСБО 21, що належать до цієї категорії, у системі П(С)БО відсутні	Визначається як валюта основного економічного середовища, у якому працює підприємство
Визнання приблизного (середнього) курсу при початковому визнанні статті на дату операції	Не допускається	Допускається, якщо не зафіксовано суттєвих коливань курсу (§ 22 МСБО 21)
Класифікація курсових різниць	Класифікуються на операційні інші доходи й видатки	Не класифікуються за ознакою операційності / неопераційності
Курсова різниця за "стратегічними заборгованостями" у відносинах із закордонними господарюючими одиницями	Відноситься на додатковий капітал і відображається в іншому сукупному доході	В окремій фінансовій звітності відноситься на прибутки або збитки. У звітах, що містять дані іноземної господарюючої одиниці та підприємства, що звітує (консолідована звітність, якщо іноземна господарююча одиниця – дочірнє підприємство), такі курсові різниці початково відносять на інший сукупний прибуток
Перекласифікація курсових різниць за звітами іноземних господарюючих одиниць із власного капіталу на прибутки або збитки	Проводиться при продажу або ліквідації іноземної господарюючої одиниці	Здійснюється при вибутті іноземної господарюючої одиниці, а також при втраті контролю, суттєвого впливу або спільного контролю щодо дочірнього, асоційованого або спільного підприємства
Курсові різниці за внутрігруповими монетарними статтями при консолідації	Спеціально не регламентовано	Відносять на прибутки або збитки. У частині монетарних компонентів чистих інвестицій – на інший сукупний прибуток (§ 45 МСБО 21)
Спеціальний порядок переведення статей фінансових звітів іноземного суб'єкта	Стосується звітів лише тих господарюючих одиниць, які відповідають п'ятьом особливим критеріям автономної діяльності, наведеним у п.10.4 П(С)БО 21. Кількісні характеристики цих критеріїв визначає власник або вповноважений ним орган згідно із законодавством й установчими документами	Стосується всіх іноземних суб'єктів господарювання, незалежно від ступеня їх автономності. Певні критерії автономності як додаткової частини враховують при визначенні функціональної валюти іноземного суб'єкта господарювання, а також того, чи збігається вона з функціональною валютою суб'єкта, що звітує (§ 11 МСБО 21)

МСБО 21 не застосовується для:

- для обліку хеджування коштів в іноземній валюті (а саме хеджування чистих інвестицій в іноземні господарські одиниці), які розглядаються в МСБО 39;
- переведення руху грошових коштів в Звіті про рух грошових коштів, який виникає в результаті здійснення операцій в іноземній валюті і переведення грошових потоків закордонних господарських одиниць. Ці питання розглядає МСБО 7 “Звіт про рух грошових коштів.

2. Визнання валют та валютних курсів

Функціональна валюта (Functionfl Currency) – це валюта основного економічного середовища, в якому господарська одиниця здійснює свою діяльність.

Для визначення функціональної валюти підприємству слід перш за все розглядати наступні фактори:

- валюта, яка переважно впливає на ціну продажу товарів і послуг. Як правило такою буде валюта, в якій вказано ціни на товари і послуги та здійснюються розрахунки;

- країна, конкурентні сили і регулювання в якій переважно визначають ціни продажу товарів і послуг підприємства.

Поряд з цим наступні фактори можуть вказувати на функціональну валюту:

- валюта, в якій підприємство отримує грошові кошти від фінансової діяльності (тобто випускає боргові інструменти і інструменти капіталу);

- валюта, в якій підприємство в основному зберігає поступлення від операційної діяльності.

Додаткові фактори розглядають для визначення функціональної валюти закордонної господарської одиниці.

Закордонною господарською одиницею (Foreign Operation) є дочірнє, асоційоване, спільне підприємство, або відділення, яке знаходиться або здійснює діяльність в країні або валюті відмінній, від тієї в якій звітує підприємство.

При цьому необхідно визначити:

- чи є діяльність закордонної господарської одиниці продовженням діяльності підприємства, яке звітує, чи вона здійснюється зі значним рівнем автономії;

- яку частку (більшу чи меншу) діяльності закордонної господарської одиниці становлять її операції з підприємством, яке звітує;

- чи мають грошові потоки від діяльності закордонної господарської одиниці прямий вплив на грошові потоки підприємства, яке звітує, і чи доступні вони для переведення останньому;

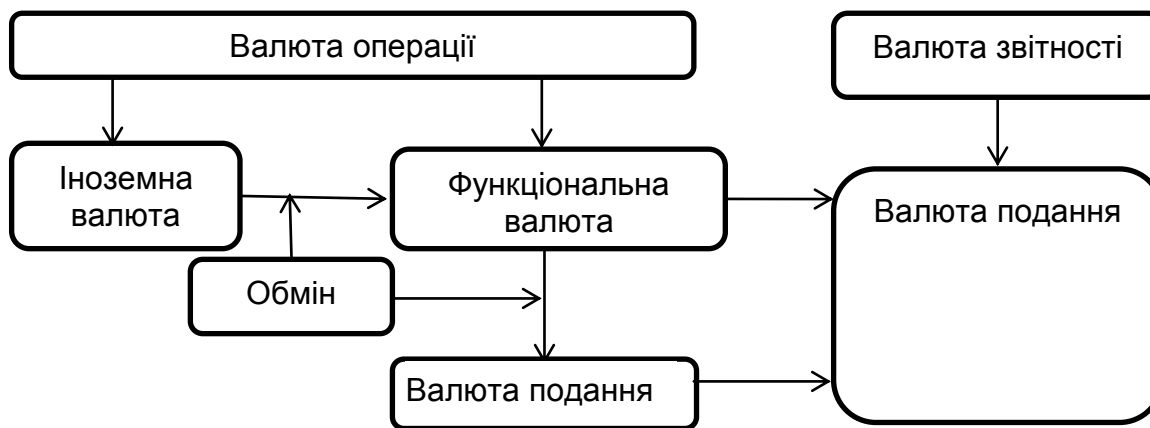
- чи достатньо грошових потоків від діяльності закордонної господарської одиниці для обслуговування існуючих і звично очікуваних

боргових зобов'язань без залучення допустимих коштів підприємства, яке звітує.

Іноземна валюта (Foreign Currency) – валюта відмінна від функціональної валюти підприємства.

Валюта подання (Presentation Currency) – валюта в якій подається фінансова звітність. Валютою подання звично є функціональна валюта. Однак підприємство може подавати звітність у валюті відмінній від функціональної валюти.

Процес перерахунку операцій або статей із однієї валюти в іншу називається обміном (Translation). Найбільш поширеним є обмін іноземної валюти в функціональну і функціональної валюти в іншу валюту подання.

Рис. 8.1. Обмін валюти в процесі діяльності підприємства

Для здійснення обмінних операцій чи статей з однієї валюти в іншу застосовують існуючі валютні курси.

Валютний курс (Exchange Rate) – це співвідношення обміну двох валют. Валютний курс на дату здійснення операції називають спот-курс.

Види валютних курсів:

- курс, який коливається – це валютний курс, який вільно змінюється, і визначається на основі попиту і пропозиції на ринку;
- плаваючий курс – як різновид курсу, що коливається. Передбачає взаємозв'язок між зміною валютного курсу даної країни та динамікою курсів окремих валют інших країн або набору валют (валютного кошика);
- фіксований валютний курс – це офіційно встановлене співвідношення між національними валютами, яке ґрунтується на валютних паритетах, закріплених в законодавчому порядку. В залежності від виду операцій розрізняють курси поточні (спот) і термінові (форвард).

Спот-курс (Spot Exchange Rate) – валютний курс у випадку негайної купівлі-продажу валюти. Спот-курс на дату балансу має назву курс закриття (Closing Rate).

Курс, за яким стаття була визнана в балансі називають історичним валютним курсом (Historical Exchange Rate).

Офіційний курс української гривні використовується:

- у всіх безготівкових операціях купівлі та продажу іноземної валюти;
- в бухгалтерському обліку всіх операцій, які проводяться в іноземній валюті;
- в розрахунках з бюджетом, митницею та іншими державними органами;
- в ціноутворенні тощо.

Основні економічні факторами, які впливають на валютний курс:

- стан платіжного балансу країни;
- рівень процентних ставок;
- рівень інфляції;
- міждержавна міграція короткотермінових капіталів тощо.

Валютний коридор – це встановлення максимального та мінімального значення курсу національної грошової одиниці по відношенню до іноземних валют, в межах яких може змінюватись поточний обмінний курс на ринку. Для підтримки валютного коридору потрібно:

- постійний гарантований рівень власних валютних резервів;
- стан економіки країн – основних торгівельних партнерів.

Котировка – це визначення та встановлення курсу іноземної валюти до національної. Вона не є постійною величиною, оскільки попит і пропозиція на валюти на валютному ринку постійно змінюється.

Крос-курс – це котировка двох іноземних валют, жодна з яких не є національною валютою учасників угоди, які встановлюють курс. Під крос-курсом також розуміють курс, обрахований розрахунковим шляхом з курсів двох валют до третьої валюти.

Операція в іноземній валюті (Foreign Currency Translation) – це операція, сума якої зазначена в іноземній валюті або яка вимагає розрахунків в іноземній валюті.

Операції в іноземній валюті виникають, коли підприємство:

- купує або реалізує товари (продукцію, роботи, послуги), ціна на які зазначена в іноземній валюті;
- надає або отримує позику, по якій сума, належна відповідно отримувачу або сплаті, зазначена в іноземній валюті;
- іншим шляхом купує або реалізує активи, приймає або погашає зобов'язання виражені в іноземній валюті.

Облік операцій в іноземній валюті має чотири складових:

- початкове відображення операції (виникнення заборгованості);
- відображення статей в іноземній валюті в балансі на звітну дату;
- визнання курсових різниць;
- відображення розрахунків в іноземній валюті на дату погашення заборгованості, що виникла.

Коли підприємство здійснює операцію в іноземній валюті, воно початково відображає її в обліку в функціональній валюті шляхом

перерахунку відповідної суми іноземної валюти з допомогою спот-курсу на дату операції.

Монетарними статтями (Monetary Items) є утримувані одиниці валюти, активи і зобов'язання, які повинні бути отримані або сплачені в фіксованій (визначеній) кількості одиниць валюти.

Важливою рисою монетарної статті є право отримати (або зобов'язання сплатити) фіксовану чи визначену кількість одиниць валюти. Прикладом є зобов'язання за виплатами робітникам і забезпечення, які підлягають погашенню грошовими коштами, а також дивіденди грошовими коштами, визнані зобов'язанням.

Відповідно характерною особливістю немонетарних статей (Non-Monetary Items) є відсутність права отримати (або зобов'язання передати) фіксовану чи визначену кількість одиниць валюти. Прикладом є авансові платежі за товари і послуги, нематеріальні активи, запаси, основні засоби, забезпечення, які будуть погашені немонетарними активами.

Наприклад. Українське підприємство “Омега” придбало в січні 2017 року тканину в Республіці Польша на суму 40 000 доларів, коли валютний курс складав 25 гривень за долар.

Половина цієї тканини була призначена для реалізації в Україні, а решта буде продана в Угорщині за долари.

Після придбання ціна на тканину зменшилася на 5% їх собівартості, в результаті чого тканину було уцінено за правилом нижчої оцінки. Валютний курс на цю дату становив 26 гривень за долар. На дату складання балансу валютний курс становив 27 гривень за долар.

Згідно МСБО 21 вартість тканини буде відображена в балансі наступним чином:

$(20000 \text{ дол.} - (20000 \times 0,05)) \times 25 \text{ грн.} = 475 \text{ 000} \text{ гривень};$

$(20000 \text{ дол.} - (20000 \times 0,05)) \times 26 \text{ грн.} = 494 \text{ 000} \text{ гривень.}$

Разом балансова вартість товарів 969 000 гривень.

Курсова різниця виникає, коли оцінка монетарної статті на певну дату здійснюється з використанням валютного курсу, відмінного від курсу, що використовувався на дату попередньої оцінки.

Отже, курсова різниця – це різниця, яка виникає в результаті переведення певної кількості одиниць однієї валюти в іншу валюту за різними валютними курсами. Виходячи з цього курсова різниця може бути розрахована за формулою:

$R_k = C_m (K_t - K_{t-1}),$

R_k – курсова різниця;

C_m – сума монетарної статті в іноземній валюті;

K_t – валютний курс на дату оцінки монетарної статті;

K_{t-1} – валютний курс на дату попередньої оцінки монетарної статті.

Облік курсових різниць

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1. Вплив зміни курсу валюти на кредиторську заборгованість			
	Зростання валютного курсу іноземної валюти відносно національної: – виникнення операційної курсової різниці; – виникнення неопераційної курсової різниці	945 974	632 685
	Зниження валютного курсу іноземної валюти відносно національної: – виникнення операційної курсової різниці; – виникнення неопераційної курсової різниці	632 685	714 744
2. Вплив зміни курсу валюти на дебіторську заборгованість			
	Зростання валютного курсу іноземної валюти відносно національної: – виникнення операційної курсової різниці; – виникнення неопераційної курсової різниці	362 377	714 744
	Зниження валютного курсу іноземної валюти відносно національної: – виникнення операційної курсової різниці – виникнення неопераційної курсової різниці	945 974	362 377

Рис. 8.2. Відображення курсових різниць згідно з МСБО 21

3. Переведення елементів фінансової звітності підприємства в іншу валюту подання

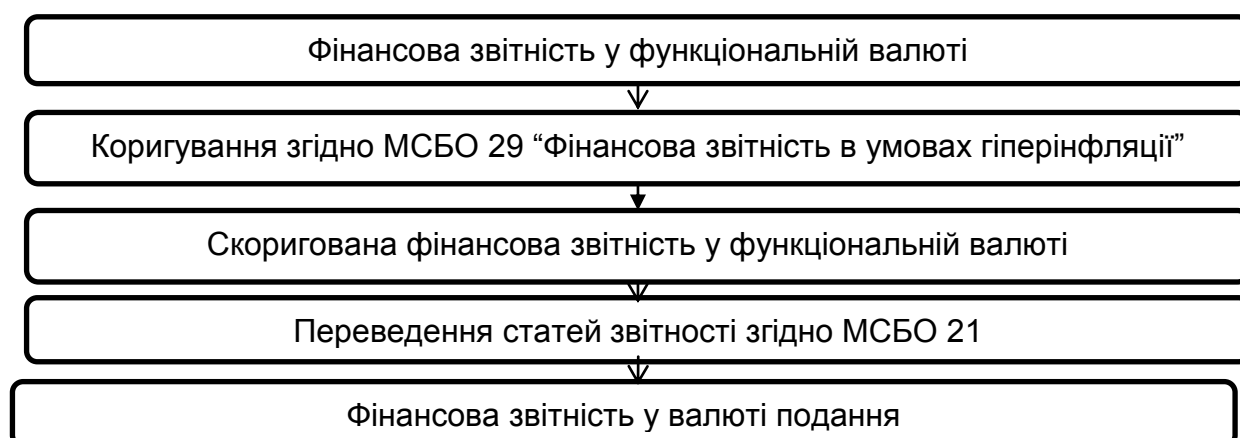
Фінансові звіти підприємства, функціональна валюта якого не є валютою гіперінфляційної економіки, слід переводити в іншу валюту подання з застосуванням наступних процедур:

- переведення активів і зобов'язань здійснюється за курсом закриття на відповідну звітну дату;
- доходи і витрати повинні бути переведені за валютним курсом на дату здійснення операцій. При цьому з практичною метою для переведення статей доходів і витрат часто застосовують курс, наближений до валютних курсів на дату операцій, а саме середній курс. Однак за умов значного коливання валютних курсів використання середнього курсу за певний період не є прийнятним;
- всі курсові різниці, які виникають у результаті переведення, слід визнавати в складі іншого сукупного прибутку.

Таблиця 8.3

Переведення елементів фінансової звітності в іншу валюту подання

Елементи звітності	Курс, що застосовується для перерахунку функціональної валюти, яка	
	не є валютою гіперінфляційної економіки	є валютою гіперінфляційної економіки
Активи і зобов'язання	Курс закриття	Курс закриття
Власний капітал (крім нерозподіленого прибутку)	Історичний курс	Курс закриття
Доходи і витрати	Історичний курс. У випадку незначного коливання валютних курсів і рівномірного здійснення операцій може бути застосовано середній курс	Курс закриття
Дивіденди	Історичний курс	Курс закриття

Рис. 8.3. Переведення фінансових звітів у функціональній валюті гіперінфляційної економіки

Така курсова різниця є результатом:

- застосування різних курсів для перерахунку статей доходів і витрат (історичний курс) і статей активів і зобов'язань (курс закриття);

– різниці в оцінці чистих інвестицій на початок звітної операції, перерахованих за курсом на кінець попереднього звітної періоду і поточного звітної періоду.

Статті фінансових звітів, складених у валюті гіперінфляційної економіки, слід спочатку скоригувати згідно МСБО 29 “Фінансова звітність в умовах гіперінфляції”, після чого перевести в іншу валюту подання з застосуванням до всіх сум (активів, зобов’язань, власного капіталу, доходів і витрат, враховуючи співставну інформацію) курсу закриття на останню звітну дату.

Якщо економіка перестає бути гіперінфляційною і підприємство припиняє застосування МСБО 29 “Фінансова звітність в умовах гіперінфляції” для перерахування фінансової звітності, то суми, визначені в одиниці виміру на дату припинення використання МСБО 29, слід розглядати як історичну собівартість для переведення в валюту подання.

4. Розкриття інформації про вплив зміни валютних курсів у фінансовій звітності

Підприємство повинно розкривати інформацію про вплив зміни валютних курсів в фінансовій звітності наступним чином:

– суму курсових різниць, визнаних у складі прибутків або збитків, за винятком курсових різниць, які виникли в результаті оцінки фінансових інструментів за справедливою вартістю згідно МСФЗ 9;

– чисті курсові різниці, які відображено в складі окремого компонента власного капіталу, і погоджені суми такої курсової різниці на початок і кінець звітної операції.

Якщо валюта подання відрізняється від функціональної валюти, цей факт необхідно зазначити разом з розкриттям функціональної валюти, та зазначити причини використання іншої валюти подання.

У випадку зміни функціональної валюти підприємства, яке звітує, або значної закордонної господарської одиниці слід розкривати цей факт і причини зміни функціональної валюти.

Якщо підприємство подає фінансову звітність в валюті, яка відрізняється від функціональної валюти, вона вказує на відповідність фінансових звітів МСФЗ, тільки якщо вони відповідають всім вимогам кожного стандарту і кожної інтерпретації застосовуваних стандартів, а саме методу переведення функціональної валюти в валюту подання, встановленого МСБО 21.

Якщо підприємство подає фінансову звітність або іншу фінансову інформацію в валюті, яка відрізняється від функціональної валюти або валюти представлення і не дотримується всіх вимог відповідності МСБО 21 то воно повинно:

– чітко визначити інформацію як додаткову інформацію для відокремлення її від інформації, яка погоджена з МСФЗ;

– розкрити валюту в якій подається додаткова інформація;

– розкрити функціональну валюту підприємства і метод переведення, що використовується для визначення додаткової інформації.

РОЗДІЛ 9

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ В ОКРЕМИХ ГАЛУЗЯХ І СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Облік будівельних контрактів:*
  - а) визначення і класифікація будівельних контрактів;
  - б) об'єднання і сегментування будівельних контрактів;
  - в) дохід від будівельного контракту;
  - г) витрати за будівельним контрактом;
  - д) визнання доходів і витрат за будівельним контрактом;
  - е) розкриття інформації за будівельним контрактом.
2. *Облік у сільському господарстві:*
  - а) сутність і результати сільськогосподарської діяльності;
  - б) визнання і оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції.
3. *Облік видобутку корисних копалин: розвідка запасів і оцінка корисних копалин:*
  - а) особливості видобувної галузі і сфера застосування МСФЗ 6;
  - б) визнання і оцінка активів видобутку;
  - в) розкриття інформації у фінансовій звітності про розвідку і оцінку корисних копалин.
4. *Застосування МСФЗ у телекомунікаційних компаніях:*
  - а) особливості діяльності підприємств зв'язку;
  - б) особливості визначення доходу у телекомунікаційних компаніях;
  - в) дохід від продажу мобільних телефонів;
  - г) дохід від проданих карток;
  - д) особливості обліку запасів, нематеріальних активів, основних засобів та вбудованих деривативів у телекомунікаційних компаніях;
  - е) згортання дебіторської і кредиторської заборгованостей за операторами зв'язку та інших розрахунків з контрагентами;
  - є) коригування резерву сумнівних боргів на дебіторську заборгованість за агентською схемою;
  - ж) особливості трансформації звітності телекомунікаційних компаній відповідно до МСФЗ.
5. *Застосування МСФЗ у торгівельних компаніях:*
  - а) особливості діяльності торгівельних компаній;
  - б) особливості обліку доходів, запасів, нематеріальних активів, основних засобів.
6. *Облік договорів страхування:*
  - а) суть і види договорів страхування;
  - б) визнання і оцінка страхових активів і зобов'язань;
  - в) вимоги до розкриття інформації, які викликають складнощі в страхових організаціях.
7. *Особливості застосування МСФЗ для малих та середніх підприємств:*
  - а) особливості діяльності підприємств малого бізнесу;
  - б) сфера застосування МСФЗ для МСП;
  - в) визнання та облік доходу для малих та середніх підприємств.

1. Облік будівельних контрактів

а) визначення і класифікація будівельних контрактів

Характер діяльності підрядних організацій, яка проводиться в рамках будівельних контрактів, має певні особливості, а саме: дата початку діяльності передбачена контрактом, і дата завершення діяльності, як правило, припадають на різні звітні періоди. У зв'язку з цим в обліку будівельних контрактів виникають проблеми:

- дата визнання доходу від контракту;
- правильне визначитиння доходу;
- правильний розподіл доходів і витрат за контрактом на звітні періоди, протягом яких виконувалися будівельні роботи.

Основні міжнародні загальноприйняті принципи обліку, які розглядають ці питання, викладені в МСБО 11 “Будівельні контракти”, який переглянуто в 1993 році. Цей стандарт вступив в дію з 1 січня 1995 року замінивши попередній стандарт МСБО 11 “Облік будівельних контрактів”, затверджений у 1978 році. Переглянуті положення відмінили використання методу завершеного контракту.

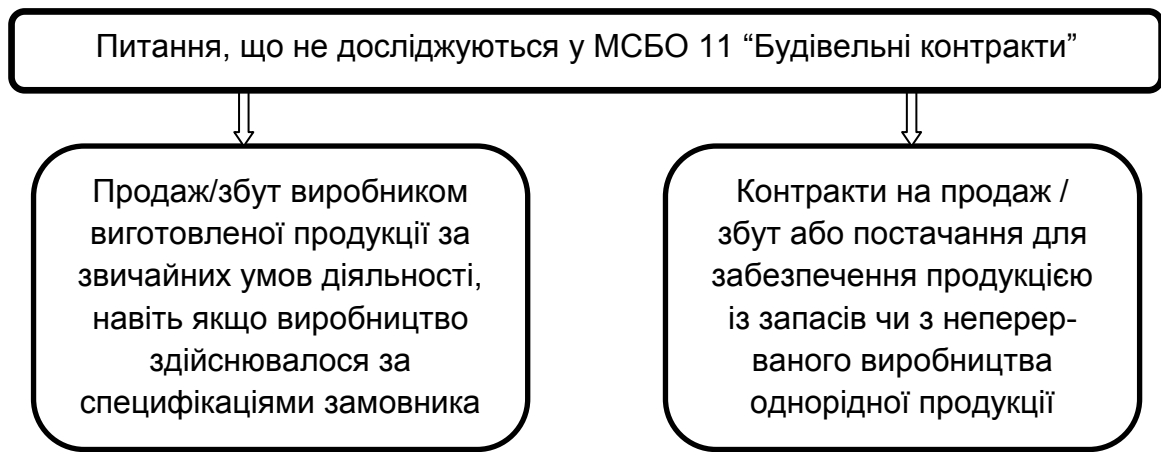
МСБО 11 “Будівельні контракти” застосовується для відображення всіх будівельних контрактів у фінансовому обліку підрядної організації без обліку характеру і термінів контракту. Відповідно цей стандарт застосовується як до короткострокових, так і довгострокових контрактів.

Підрядні організації здійснюють діяльність в рамках будівельних контрактів. Будівельний контракт (Construction Contract) – це контракт, спеціально укладений на спорудження одного активу, або комплексу активів, які тісно взаємопов'язані і взаємозалежні за умовами їх проектування, технології і функціонування, або за їх кінцевим призначенням і використанням.

Необхідно зазначити, що положення стандарту обмежують типову будівельну діяльність і не розглядають дослідження і виготовлення деяких активів (рис. 9.1).

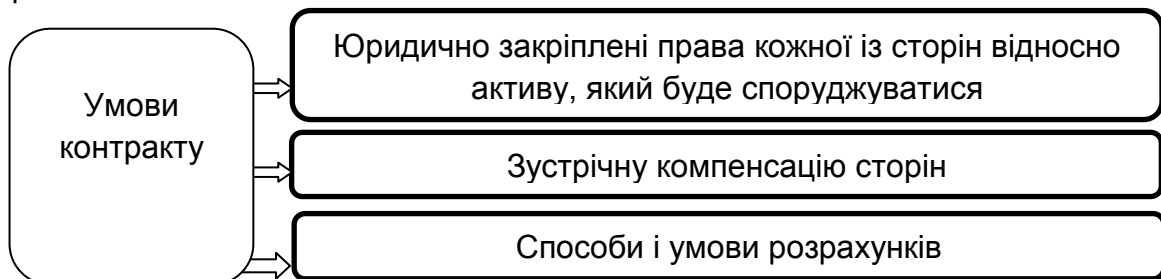
За характером діяльності будівельний контракт може укладатися на:

- спорудження нових активів – одного активу (наприклад будівля, трубопровід чи корабель), або кількох активів, які тісно взаємопов'язані або взаємозалежні за умовами проектування, технології або функціонування, або за їх основним призначенням чи використанням (наприклад контракти на спорудження переробних заводів);
- надання послуг, безпосередньо пов'язаних із спорудженням активу (наприклад надання послуг з керівництва проектом);
- знесення або відновлення активів, а також одночасне відновлення навколишнього оточуючого середовища після знищення активів.

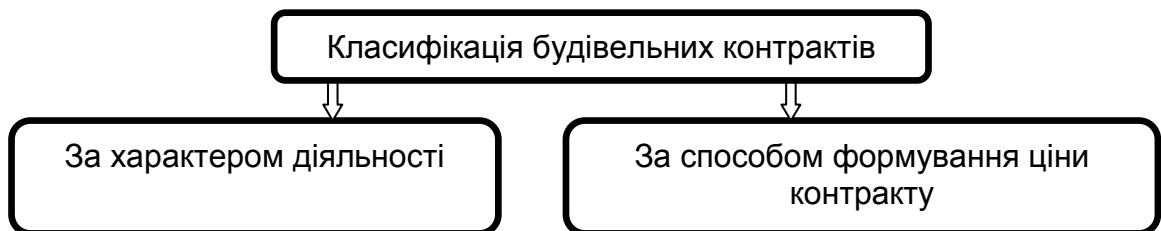
Рис. 9.1. Питання, що не досліджуються у МСБО 11 "Будівельні контракти"

Крім основних умов, укладений контракт повинен обов'язково передбачати:

Рис. 9.2. Умови контракту

Для відображення в обліку доходів і затрат, пов'язаних з будівельними контрактами, в стандарті розглядається класифікація будівельних контрактів за наступними ознаками:

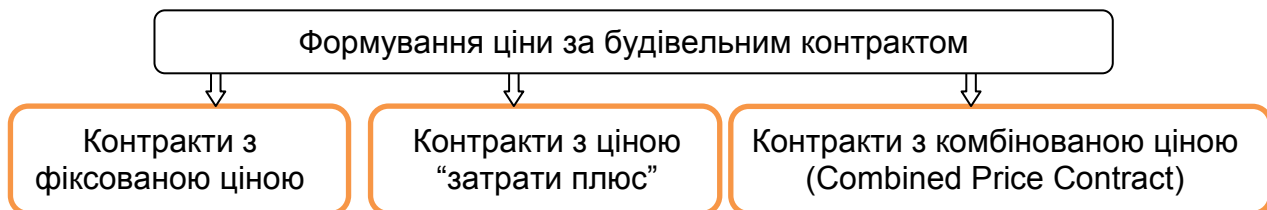
Рис. 9.3. Класифікація будівельних контрактів

За характером діяльності будівельний контракт може укладатися на:

- спорудження нових активів – одного активу (наприклад будівля, трубопровід чи корабель), або кількох активів, які тісно взаємопов'язані або взаємозалежні за умовами проектування, технології або функціонування, або за їх основним призначенням чи використанням (наприклад контракти на спорудження переробних заводів);
- надання послуг, безпосередньо пов'язаних із спорудженням активу (наприклад надання послуг з керівництва проектом);
- знесення або відновлення активів, а також одночасне відновлення навколишнього оточуючого середовища після знищення активів.

В МСБО 11 не наводиться розширене визначення складових контракту з надання послуг, які безпосередньо пов'язані з будівництвом активу. Незважаючи на це, контракти на надання послуг, опосередковано пов'язані із спорудженням активу, виключаються. У МСБО 18 "Дохід" сказано, що вимоги МСБО 11 в основному прийнятні для обліку надання послуг. МСБО 18 визначає порядок визнання лише доходу, а МСБО 11 визначає ще і порядок визнання витрат за контрактом.

МСБО 11 "Будівельні контракти" в залежності від формування ціни за будівельним контрактом виділяє (рис. 9.4):

Рис. 9.4. Формування ціни за будівельним контрактом

Контракти з фіксованою ціною (Fixed Price Contract) – це будівельний контракт, за яким підрядник погоджується з фіксованою ціною контракту, або з фіксованою ціною за одиницю виготовленої продукції і який в окремих випадках може містити обумовлене контактом збільшення витрат. У таких контрактах підприємство здатне досить точно визначити дохід, витрати від контракту і відповідно прибуток, який до цього часу ще точно не визначений.

Контракти з ціною "затрати плюс" (Cost Price Contract) – це будівельний контракт, за яким підряднику відшкодовуються допустимі або іншим чином визначені витрати плюс відсотки від цих витрат або фіксована винагорода. За таких умов суми доходу і витрат за контрактом можуть бути ще невизначеними, а підприємство уже здатне достовірно визначити очікуваний прибуток.

В міжнародній практиці розрізняють два типи контрактів з ціною "затрати плюс":

– контракт "затрати без винагороди" (Cost-Without-Fee Contract) – за умовами якого підряднику відшкодовують допустимі або іншим чином визначені витрати без забезпечення винагороди. За таких умов відсоток додається на підставі понесених витрат;

– контракт "затрати плюс винагорода" (Cost-Plus-Fee Contract) – це контракт, за умовами якого підряднику відшкодовують витрати плюс передбачену винагороду. Ціна такого контракту визначається як сума відшкодованих витрат і винагороди. Винагорода є маржинальним прибутком (дохід мінус прямі витрати), заробленою від контракту.

Існує кілька можливих варіантів контрактів, складених на підставі контракту "затрати плюс винагорода". Зокрема це:

– контракт "затрати плюс фіксована винагорода" (Cost-Plus-Fixed-Fee Contract) – за умовами якого є фіксована грошова сума;

– контракт “затрати плюс премія” (Cost-PlusAward Contract) – за цим контрактом преміальні виплати, передбачені для підрядника розраховуються на підставі своєчасного виконання проекту або після закінчення робіт за кошторисом;

– контракт “затрати плюс відсоток винагороди” (Cost-Plus-a-Percentage-Fee Contract) – за умовами якого змінні бонусні платежі будуть додаватися до основного платежу підрядника на підставі встановлених критеріїв.

Рис. 9.5. Класифікаційні ознаки будівельних контрактів

Окремі будівельні контракти можуть містити характеристики і контрактів з фіксованою ціною і контрактів з ціною “затрати плюс”. Прикладом такого контракту може бути контракт “затрати плюс” з погодженою максимальною ціною.

Відмінності між різними типами контрактів є важливими при визначенні очікуваного результату контракту.

б) об'єднання і сегментування будівельних контрактів

Положення МСБО 11 у більшості випадків застосовують окремо до кожного будівельного контракту. В обліку відображається один контракт, за яким здійснюється накопичення доходів і витрат для визначення прибутку.

Згідно з МСБО 11 для відображення суті контракту або групи контрактів необхідно один контракт ділити на компоненти, або об'єднувати окремі контракти.

Розподіл (сегментування) контрактів (Segmenting Contracts) – це процес поділу великих частин на менші для здійснення облікових процедур. Якщо контракт поділено, дохід може бути віднесеним до різних елементів або стадій з метою досягнення різних показників прибутковості, базуючись на відповідній вартості кожного елемента або стадії здійснення оцінки загального доходу від контракту. Згідно з МСБО 11 контракт може охоплювати ряд активів. Спорудження кожного активу повинно розглядатися як окремий контракт при виконанні певних умов (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Поділ будівельних контрактів

Об'єкт обліку	Компонентність	Обмеження
Окремий будівельний контракт на спорудження кожного активу	Будівельний контракт охоплює ряд активів	На спорудження кожного активу підрядником були подані окремі пропозиції
		Кожний актив був предметом окремих переговорів, підрядник і замовник мали можливість прийняти або відхилити ту частину контракту, яка стосується кожного активу
		Можуть бути визначені затрати і доходи кожного активу

Група контрактів може бути об'єднана (Combining Contracts), якщо вони настільки тісно взаємопов'язані, що фактично є частиною одного проекту з загальною нормою прибутку.

Незважаючи на те, що контракти укладені з одним замовником чи кількома, група контрактів буде об'єднана і розглядатиметься як один контракт, якщо виконуються певні умови (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Об'єднання будівельних контрактів

Об'єкт обліку	Компонентність	Обмеження
Об'єднаний будівельний контракт	Група контрактів	Група контрактів обговорювалася як один пакет
		Контракти настільки взаємопов'язані, що фактично є частиною одного проекту з загальною нормою прибутку
		Контракти виконуються одночасно або в безперервній послідовності

Наприклад. Компанія “BUD-ERRA” має три незавершених контракти на кінець 2017 року. Всі контракти розпочато в 2017 році. Загальні доходи і витрати за усіма контрактами, а також ступінь завершення робіт за контрактами станом на 31 грудня 2017 року складають:

Таблиця 9.3

Доходи і витрати за контрактами (тис. грн.)

	Контракт			Разом
	1-й	2-й	3-й	
Загальний дохід за контрактом	580	2080	1920	4580
Загальні витрати за контрактом	440	1800	1400	3640
Очікуваний прибуток (збиток)	140	280	520	940
Затрати понесені на 31.12.2013 року	176	1440	1400	3016
Ступінь завершеності робіт, %	40	80	100	82

Якщо кожний контракт розглядається окремо, то компанія “BUD-ERRA” за 2017 рік визнає наступні суми прибутків і збитків

Таблиця 9.4

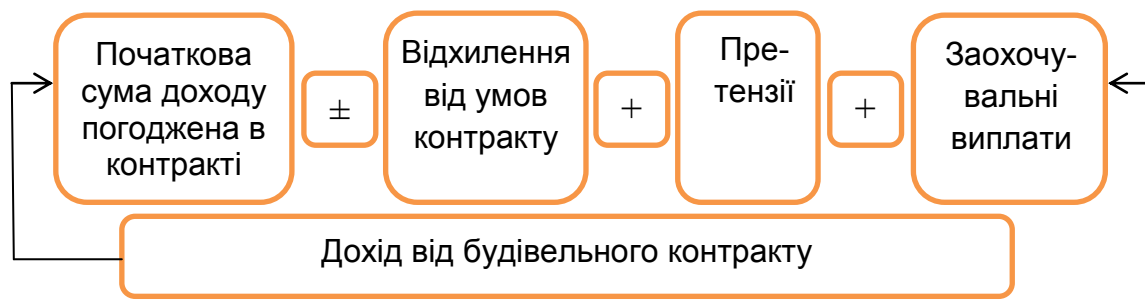
Доходи і витрати за контрактами (тис. грн.)

Контракт	Відсоток завершення	Відсоток визнання прибутків збитків	прибуток (збиток), тис.грн.	
			Розрахунок	Прибуток (збиток)
Перший	40	40	40 x 140 / 100	56
Другий	80	80	80 x 280 / 100	224
Третій	100	100	100 x 520 / 100	520
Разом	x	x	x	800

Якщо всі контракти об’єднані і розглядаються як один контракт компанія “BUD-ERRA” за 2017 рік визнає очікуваний прибутку в розмірі 940 тисяч гривень.

в) дохід від будівельного контракту

Основним елементом доходу від контракту є початкова сума узгодженого доходу, включена в будівельний контракт.

Рис. 9.6. Складові доходу будівельного контракту

Елементами доходу є: початкова сума доходу, погоджена в контракті; відхилення; претензії; заохочувальні виплати.

Елемент доходу: Початкова сума доходу, погоджена в контракті

→ Сутність елемента: Валові поступлення економічних вигод протягом певного періоду, які виникли в процесі звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього поступлення, а не в результаті внесків учасників капіталу

→ Ким ініційовано: Домовленість між замовником і підрядником

→ Умови віднесення доходу: Відповідно до умов контракту

→ Приклади: Контракт за фіксованою ціною, види контракту “затрати плюс”, комбінований контракт

→ Примітки: Входить до складу ціни будівельного контракту

Рис. 9.7. Елемент доходу: початкова сума доходу, погоджена в контракті

Елемент доходу: Відхилення

→ Сутність елемента: Вказівка замовника про зміну об'ємів робіт, які повинні бути виконані за контрактом, призводить до збільшення або зменшення доходу

→ Ким ініційовано: Домовленість між замовником і підрядником

→ Умови віднесення доходу: Існує ймовірність, що замовник одобрить відхилення і суму доходу, що виникне в нього

→ Приклади: Зміни проекту або розширення масштабу контракту (наприклад будівництво додаткової з'єднувальної дороги до нового проспекту, який є об'єктом первинного контракту), зміна методу або способу виконання робіт, обладнання, матеріалів, будівельної площадки і періоду завершення робіт тощо

→ Примітки: За певних обставин відхилення розглядаються за окремим контрактом, оскільки ціни більшості відхилень можуть бути погоджені окремо від первинного контракту. Наприклад, проміжок часу на будівництво з'єднувальної дороги може не відрізнятись за термінами її проектування, технології і функціонування порівняно з проспектом, який є об'єктом первинного контракту. Але ціна будівництва цієї дороги, ймовірно буде погоджена окремо

Рис. 9.8. Відхилення від умов контракту

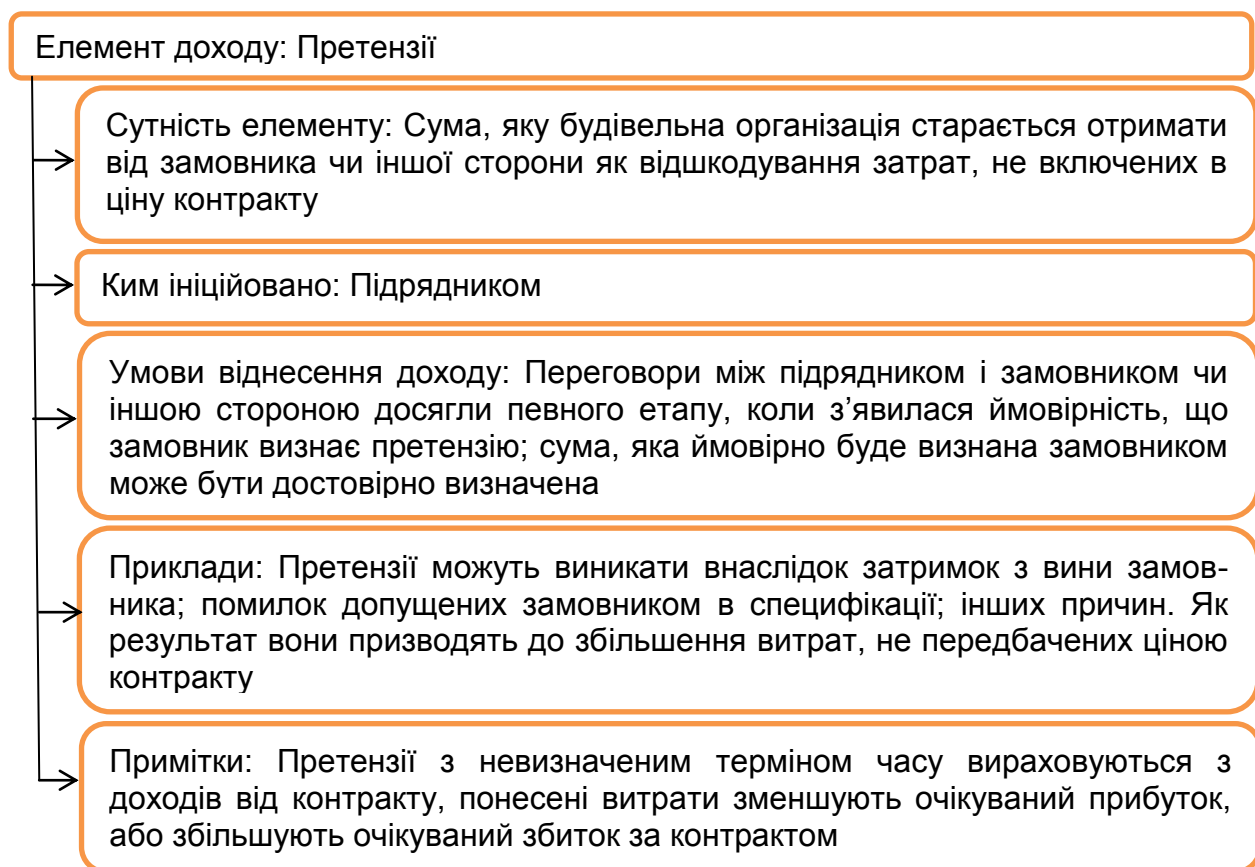
Сутність елемента початкова сума доходу: валові поступлення економічних вигод протягом певного періоду, які виникли в процесі звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в

результаті цього поступлення, а не в результаті внесків учасників капіталу. Відповідно до умов контракту та домовленості між замовником і підрядником узгоджено контракт (за фіксованою ціною, види контракту “затрати плюс”, комбінований контракт).

Відхилення від умов контракту у той чи інший бік є модифікацією первинного контракту. Відхилення фактично змінюють положення контракту без доповнення новими положеннями, вони можуть бути ініційовані і підрядником і замовником. Відхилення (Variations) спричиняють зміни в специфікаціях або проектах, методах або способах виконання, засобах обслуговування, матеріалах, будівельних майданчиках і періодах завершення робіт.

Вказівка замовника про зміну об’ємів робіт, які повинні бути виконані за контрактом, приводить до збільшення або зменшення доходу. При цьому обов’язково має бути досягнута домовленість між замовником і підрядником.

Звичайно існує ймовірність, що замовник одобрить відхилення і суму доходу, що виникне в нього. Однак, якщо компромісу не досягнуто, то необхідно за певних обставин відхилення розглядати за окремим контрактом, оскільки ціни більшості відхилень можуть бути погоджені окремо від контракту.

Рис. 9.9. Претензії

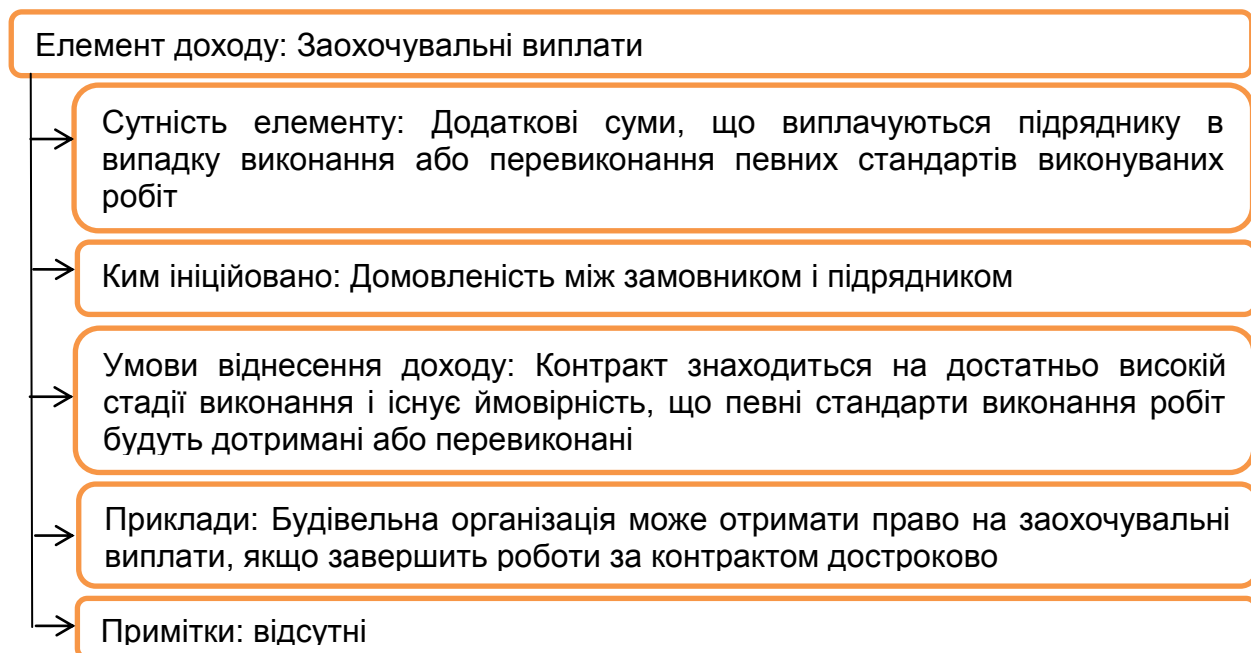
Відхилення від умов контракту дають можливість для виставлення обґрунтованих претензій. Претензії можуть виникати внаслідок затримок

з вини замовника; помилок допущених замовником в специфікації або в проекті; інших причин, які стосуються контракту. Як результат вони призводять до збільшення витрат, не передбачених ціною контракту.

На відміну від відхилень – претензії (Claims) пов'язані з додатковими сумами, які підрядник старається отримати як компенсацію витрат, не включених в початкову ціну контракту.

Зміна розміру доходу, що виник у результаті претензії, має високу ступінь невизначеності і часто залежить від результатів переговорів. Важливим для визначення претензій є те, що проміжок часу погашення останніх може бути невизначеним, при цьому понесені додаткові витрати повинні включатися в ціну контракту.

Претензії з невизначеним терміном часу вираховуються з доходів від контракту, понесені витрати зменшують очікуваний прибуток, або збільшують очікуваний збиток за контрактом.

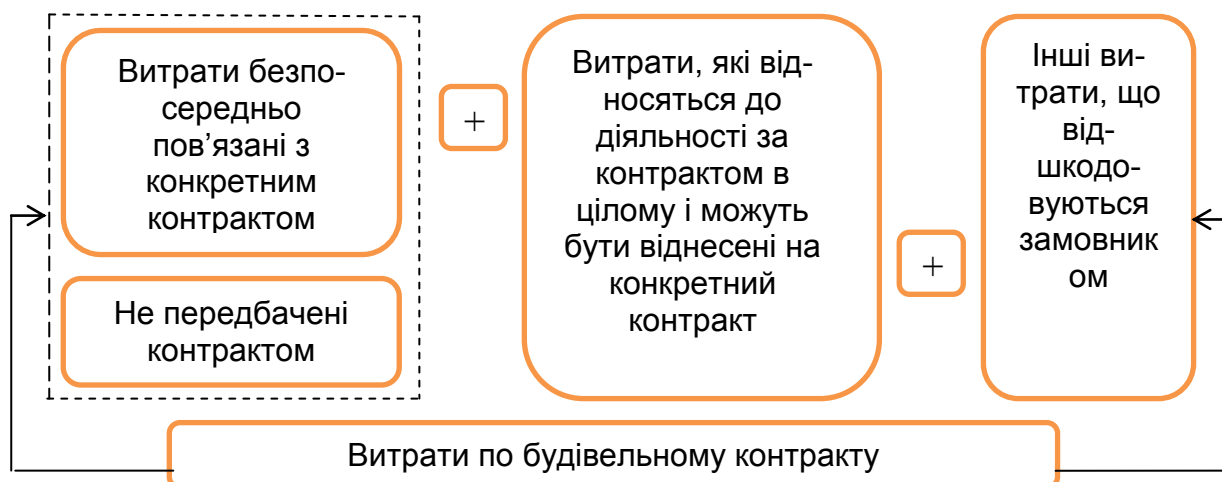

Рис. 9.10. Заохочувальні виплати

г) витрати за будівельним контрактом

Виходячи з того, що затрати за будівельним контрактом вимірюються на підставі виробничої собівартості, в МСБО 11 “Будівельні контракти”, виділяють наступні основні категорії витрат:

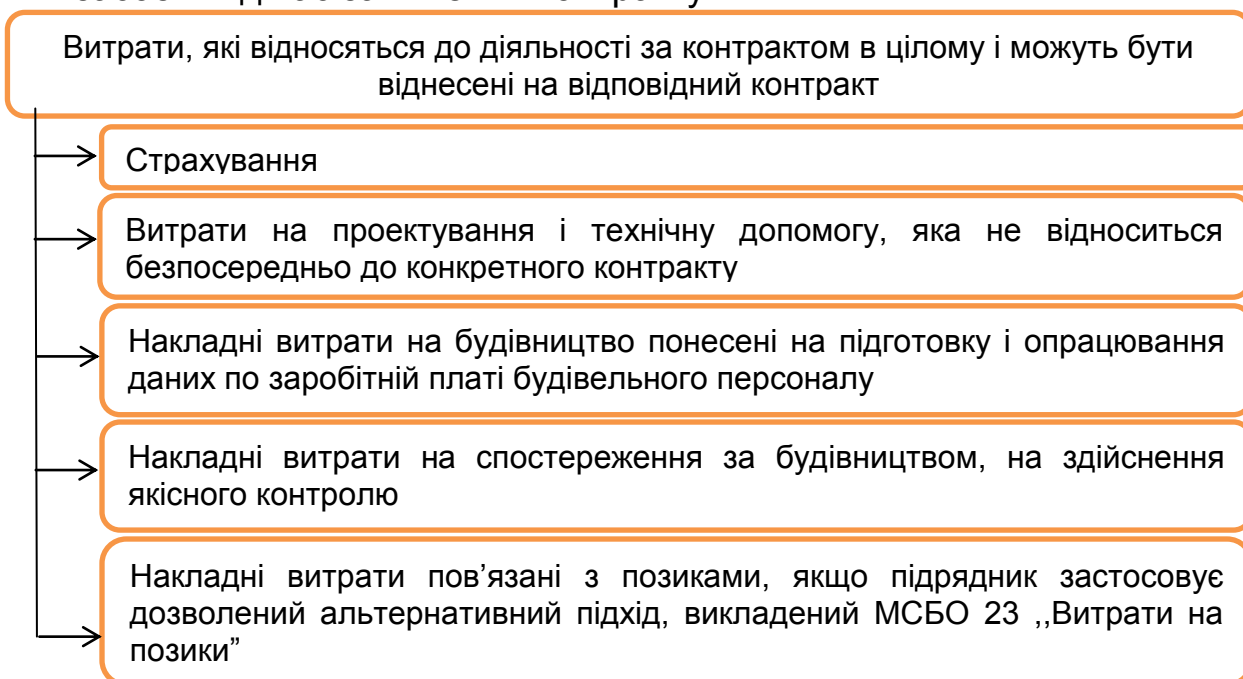
- витрати безпосередньо пов'язані з конкретним контрактом (прямі витрати);
- витрати, які відносяться до діяльності за контрактом в цілому і можуть бути віднесені на визначений контракт;
- інші витрати, що відшкодовуються замовником.

Рис. 9.11. Складові витрат за будівельним контрактом

Витрати безпосередньо пов'язані з будівельним контрактом, можуть бути зменшені випадковим доходом, якщо такий дохід не включено в дохід від контракту.

Наприклад витрати на матеріали, використані в будівництві, можуть бути зменшені на суму доходу від продажу надлишків матеріалів; витрати на амортизацію основних засобів, що використовуються для виконання умов контракту, зменшені на суму доходу від реалізації основних засобів під час закінчення контракту.

Рис. 9.12. Витрати, які відносяться до діяльності за контрактом в цілому

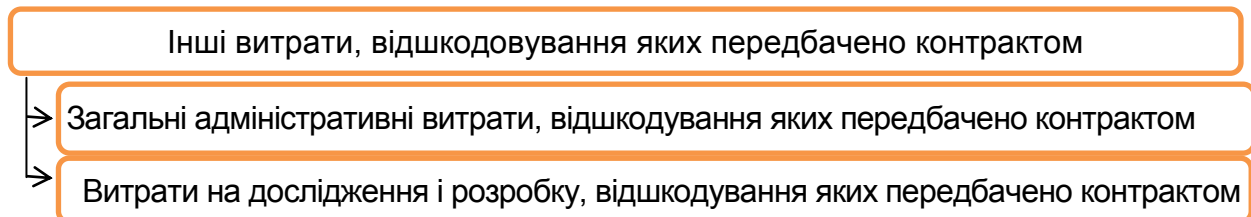
Якщо витрати не можуть бути розподілені на контракти і віднесені до конкретної діяльності, вони виключаються з витрат по будівельному контракту.

Такі витрати включають:

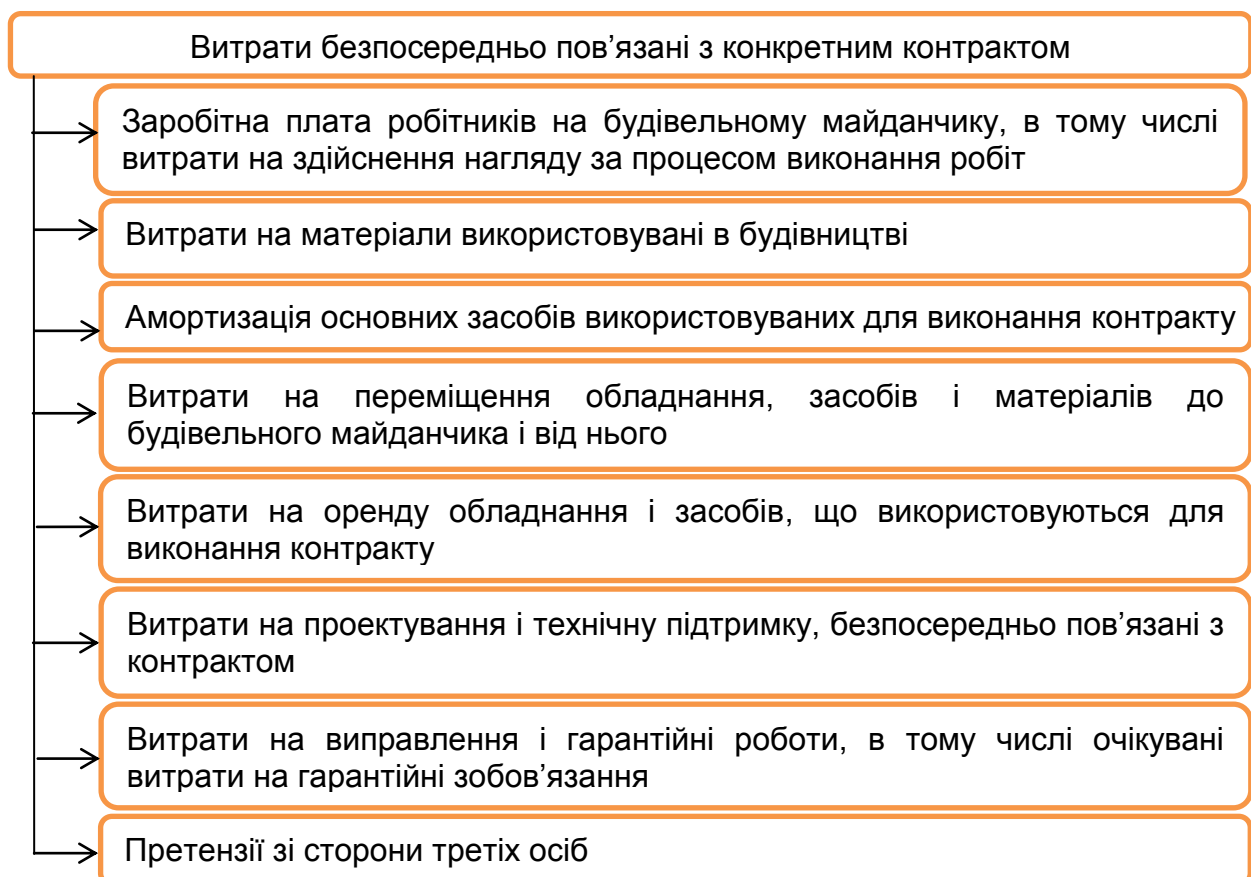
– загальні адміністративні витрати, відшкодування яких не передбачено в контракті;

- витрати на реалізацію;
- витрати на дослідження і розробки, відшкодування яких не передбачено в контракті;
- амортизацію незадіяних пристроїв і обладнання, які не використовуються при виконанні певного контракту.

МСБО 11 “Будівельні контракти” розглядає витрати за будівельними контрактами за принципом формування виробничої собівартості. Разом з тим, витрати за будівельними контрактами включають витрати, які відносяться до контракту за період від дати його укладання до дати кінцевого завершення.

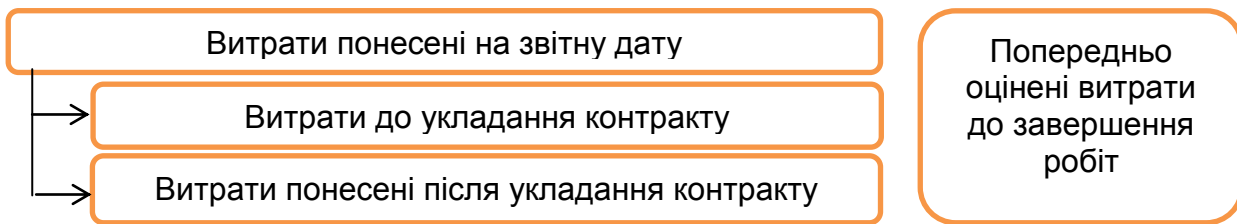
Рис. 9.13. Інші витрати, відшкодування яких передбачено контрактом

Рис. 9.14. Витрати безпосередньо пов'язані з конкретним контрактом

Для визнання доходів і витрат важливо розглянути витрати за періодами виконання будівельного контракту.

Враховуючи дану ознаку, витрати за контрактом можуть бути поділені на дві категорії:

Рис. 9.15. Попередньо оцінені витрати до завершення робіт

Витрати до укладання контракту (Pre-Contract Costs) – це витрати безпосередньо пов’язані з контрактом і понесені на його забезпечення. Вони враховуються як частина витрат за контрактом з очікуванням, що контракт буде укладено і ці затрати будуть відшкодовані за окремими проміжними рахунками.

Проміжні рахунки (Progress Billing) – це рахунки, виставлені за виконані роботи за контрактом, незалежно від того чи були вони оплачені замовником.

Критерії визнання таких витрат:

- вони можуть бути визначені окремо;
- вони можуть бути достовірно обраховані;
- існує ймовірність, що контракт буде укладено.

Витрати до укладання контракту включають:

- витрати на проектування;
- витрати на дослідження нових процесів;
- витрати на укладання контракту;
- інші витрати (будуть відшкодовані у випадку підписання контракту).

Якщо витрати понесені в період, що передує періоду укладання контракту, то вони не включаються в витрати за контрактом і визнаються як витрати періоду, в якому вони були понесені.

Витрати за контрактом, понесені після підписання контракту (Contract Costs Incurred After the Acceptance) – це витрати, понесені до завершення проекту, а також капіталізовані на рахунок “Незавершене будівництво”.

Попередньо оцінені витрати до завершення (Estimated Costs to Complete) – це попереджувальні витрати необхідні для завершення проекту у визначений час. Вони будуть включати ті ж елементи, що і початкові загальні попередньо оцінені витрати за контрактом, і базуватимуться на цінах розрахованих під впливом понесених витрат. Останні оцінки будуть використані для визначення незавершених робіт по відношенню до завершених.

д) визнання доходів і витрат за будівельним контрактом

Результатом будівельного контракту може бути прибуток або збиток.

Прибуток – це сума перевищення доходу від контракту над затратами від контракту. Збиток – це сума перевищення затрат над доходами від контракту. Для оцінки результату будівельного контракту не завжди суттєво, щоб суми доходу і затрат за контрактом були відомі, особливо у випадку укладання контракту „затрати плюс”.

Здійснення достовірної оцінки результату контракту залежить від видів будівельних контрактів за способом формування ціни.

Інформацію про ступінь виконання будівельного контракту і про результати робіт за визначений період забезпечує метод відсотка завершених робіт (Percentage-of-Completion Method). Цей метод ґрунтується на концепції (в економічному розумінні), яка розглядає виконання робіт за контрактом як фактичний безперервний продаж (передачу права власності), який здійснюється у формі незавершених робіт.

Згідно з принципом періодичності підрядник оцінює на дату балансу результат (це може бути і загальний прибуток і збиток), який буде визначений за контрактом. Частиною цього процесу є оцінка відсотка завершення контракту. Якщо підрядник має можливість достовірно оцінити результат контракту, до загального доходу (враховуючи відхилення в роботі за контрактом, претензії і заохочувальні платежі) і очікуваних витрат, пов'язаних з контрактом, застосовується попередня оцінка відсотка завершення для визначення суми доходу і затрат, визнаних в періоді. Якщо підрядник очікує, що результатом виконання контракту буде збиток, то він визнає це негайно. Очікувані затрати за контрактом включають затрати, які безпосередньо пов'язані з конкретними контрактами; затрати, які відносяться до діяльності за контрактом в цілому і можуть бути віднесені на конкретний контракт; інші витрати, які несе замовник згідно з умовами контракту.

Згідно з цим методом доходи від контракту співставляють з затратами за контрактом, понесеними в процесі досягнення певного етапу завершення робіт. Результатом співставлення є відображення в звітах доходів, витрат і прибутку, які можна віднести на закінчену частину робіт.

Метод відсотка завершення робіт застосовують на кумулятивній основі в кожному звітному періоді до поточних оцінок доходу і витрат контракту. Тому накопичений дохід від контракту, витрати і прибуток, які визначаються на кінець періоду, вимірюються на основі релевантного виміру незавершених робіт по відношенню до завершених. З цих накопичених підсумків вираховуються відповідні суми, записані на початок періоду. Залишки підсумків різниць записують в поточному періоді.

Слід зазначити, що результат будівельного контракту може бути достовірно оцінений лише у випадку, коли існує ймовірність того, що підрядник отримає економічні вигоди, пов'язані з контрактом. Ймовірність отримання економічної вигоди буде відсутня за контрактами які:

- не є повністю пов'язаними;
- виконання яких залежить від результату очікуваного судового рішення, або законодавчого акту;

– стосуються активу, який ймовірно, буде конфісковано (реприватизовано).

Відповідно до МСБО 11 “Будівельні контракти” неприйнятним є метод завершеного контракту (Completed Contract Method), за яким всі доходи і витрати (або прибутки) за контрактом визнаються, коли контракт повністю виконаний.

Для відображення контрактної (проектної кошторисної) вартості виконаних робіт за контрактом, за яким виставлені рахунки замовнику використовується пасивний рахунок “Проміжний рахунок”. Записи на цьому рахунку здійснюються наступним чином:

- протягом звітного періоду за кредитом рахунку відображається контрактна вартість виконаних робіт, на які виставлено рахунки;
- протягом звітного періоду за дебетом рахунку відображаються суми, які поступили в оплату за виконані роботи;
- після виконання робіт рахунок закривається на загальну вартість контракту (в кореспонденції з рахунком “Незавершене будівництво”).

Якщо при співставленні рахунків дебетове сальдо рахунку “Незавершене будівництво” перевищує кредитове сальдо рахунок “Проміжні рахунки”, то різниця розглядається як поточні активи. Якщо кредитове сальдо рахунку “Проміжні рахунки” перевищує дебетове сальдо рахунку “Незавершене будівництво”, то різниця розглядається як поточні зобов’язання.

Активи і зобов’язання не будуть відшкодовані за відсутності відповідних прав. Поряд з тим нетто-залишок за дебетом деяких контрактів не буде відшкодовано за рахунок нетто-залишку за кредитом за іншими контрактами. Винятком є залишок, пов’язаний з контрактами, які відповідають критеріям об’єднаних контрактів.

При застосуванні методу відсотка завершення робіт визначення прибутку не буде ґрунтуватися на авансах чи проміжних рахунках. Поступлення коштів і виставлення проміжних рахунків базується на умовах контракту, що визначає ступінь завершення контракту.

Для контрактів з фіксованою ціною і “затрати плюс” етап завершення контракту може бути оцінено на дату складання балансу. На практиці проміжні рахунки чи аванси, отримані від замовника, не є показниками відсотку завершення контракту, оскільки вони швидше призначені для фінансування діяльності підрядника, а ніж для оцінки роботи, виконаної за контрактом.

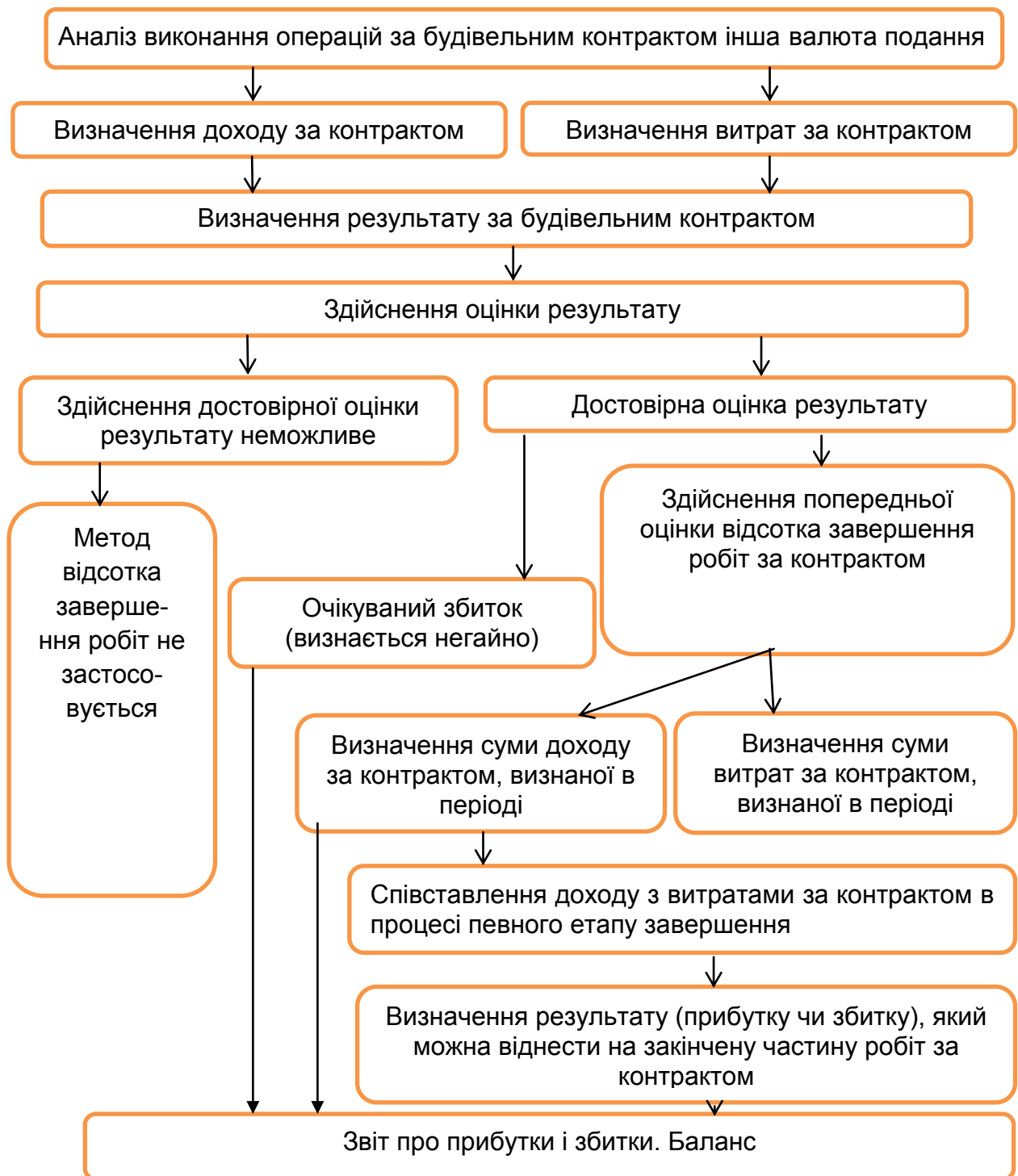
З метою визнання заробленого доходу на звітну дату необхідно виконання таких умов:

- існує ймовірність, що підрядник отримає майбутні економічні переваги;
- сума економічних переваг може бути достовірно оцінена.

Існує ряд методів для здійснення оцінки відсотка завершення робіт. Підрядник використовує той з них, який забезпечує достовірне визна-

чення обсягів виконаних робіт. В залежності від характеру контракту методи можуть враховувати:

- визначення співвідношення затрат за контрактом, понесених при виконанні робіт на певну дату і попередньо оціненої суми сукупних затрат за контрактом (метод “затрати-до-затрат”).
- огляд виконаних робіт;
- закінчення фізичної частини робіт за контрактом (інша назва “частина завершених робіт”).

Рис. 9.16. Аналіз виконання операцій за будівельним контрактом

Кожний з цих методів можна розглядати як один з двох: або як метод “затрат”, або як метод “результату”.

Сума доходу визнана в періоді, розраховується з застосуванням попередньої оцінки відсотка завершення на звітну дату балансу до загальної суми доходу від контракту.

Якщо існує ймовірність відшкодування затрат за контрактом, то ці затрати визнаються як затрати негайно. МСБО 11 “Будівельні контракти” наводяться наступні приклади будівельних контрактів, за якими ймовірність відшкодування понесених затрат відсутня і в яких затрати за контрактом слід визнавати як затрати негайно:

- повністю не захищені правовим захистом, тобто ті контракти юридичне обґрунтування яких викликає великі сумніви;
- завершення яких залежить від результату судового рішення або законодавчого акту;
- які відносяться до власності, яка ймовірно буде конфіскована за рішенням суду, або реприватизована;
- замовник не може виконати свої зобов’язання за контрактом;
- підрядник не в змозі виконати контракт чи свої зобов’язання за ним.

Очікуваний збиток до завершення контракту є результатом перевищення попередньо оцінених загальних затрат за контрактом, або попередньо оціненого загального доходу за контрактом. Попередньо оцінені загальні затрати будуть враховувати прямі витрати і витрати, які відносяться до діяльності за контрактом в цілому і можуть бути віднесені на конкретний контракт. Інші фактори, які можуть бути розглянуті при визначенні збитку за контрактом, – штрафи і винагороди (заохочення), невідшкодовані затрати, відхилення і претензії.

Очікуваний збиток слід визнавати затратами негайно. Величина очікуваного збитку є очікуваним прибутком за контрактом в цілому і визначається незалежно від:

- того чи були розпочаті роботи за контрактом;
- ступеню завершення робіт за контрактом;
- величини очікуваних прибутків, які передбачається отримати від інших контрактів, що не розглядались як окремий будівельний контракт.

е) розкриття інформації за будівельним контрактом

Якщо підприємство визнає дохід, використовуючи метод відсотка завершення для контрактів, які відповідають всім критеріям, що вказані в МСБО 18.4 на довготривалій основі як незавершене будівництво, необхідно наступне розкриття:

- як підприємство визначає, які контракти відповідають всім критеріям, що вказані в МСБО 18.4, на довготривалій основі як незавершене будівництво;
- суму доходу, що виник від таких домовленостей за період;

– методи, що використовуються для визначення етапу завершення незакінченого контракту.

Для будь-яких контрактів, які є незавершеними на звітну дату, вимагається також розкриття інформації про:

– сукупну суму понесених витрат і визнаних прибутків (без визнаних збитків) до дати;

– суму отриманих авансів.

2. Облік у сільському господарстві

а) сутність і результати сільськогосподарської діяльності

Особливості обліку сільськогосподарської діяльності подання і розкриття інформації про неї в фінансовій звітності визначає МСБО 41 “Сільське господарство”. Цей стандарт було затверджено в грудні 2001 року і він вступив в дію для фінансових звітів за період з 1 січня 2003 року.

МСБО 41 “Сільське господарство” застосовується для обліку:

а) біологічних активів;

б) сільськогосподарської продукції на момент збору врожаю;

в) державних грантів, які пов’язані з сільськогосподарською діяльністю і підпадають під дію цього стандарту.

МСБО 41 “Сільське господарство” не поширюється на інші статті, пов’язані з сільськогосподарською діяльністю, тому для обліку цих статей слід застосовувати відповідні міжнародні стандарти.

Таблиця 9.5

Стандарти, що застосовують для обліку сільськогосподарської діяльності

Об’єкт	Застосовуваний МСБО
Земля, яка використовується в сільськогосподарській діяльності	МСБО 16 “Основні засоби” і МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”
Нематеріальні активи пов’язані із сільськогосподарською діяльністю	МСБО 38 “Нематеріальні активи”
Сільськогосподарська продукція в переробці	МСБО 2 “Запаси”

В 2003, 2004 і 2008 роках в текст МСБО 41 “Сільське господарство” були внесені незначні зміни, пов’язані з переглядом МСБО 1, МСБО 2, МСБО 21, прийняттям МСФЗ 5 та погодженням термінології, яка застосовується в МСФЗ. Останні зміни в текст МСБО 41 було внесено в 2011 році у зв’язку з впровадженням МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості”.

МСБО 41 визначає сільськогосподарську діяльність (Agriculture Activity), як управління підприємством біологічної трансформації біологічних активів для продажу в сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи.

У сільськогосподарську діяльність включають: тваринництво, лісництво, вирощування однорічних і багаторічних рослин, фруктових садів, насаджень, квітництво і водне господарство (зокрема і риборозведення).

Різноманітним видам сільськогосподарської діяльності притаманні спільні риси:

- здатність змінюватися;
- управління змінами;
- оцінка змін.

Біологічний актив (Biological Asset) – це живі тварини або рослини, які здатні до біологічної трансформації.

Біологічна трансформація (Biological Transformation) включає процеси росту, дегенерації, продуціювання і відтворення, що охоплюють якісні і кількісні зміни біологічних активів.

Результатом біологічної трансформації є зміни кількості і якості існуючих біологічних активів, нові біологічні активи і сільськогосподарська продукція.

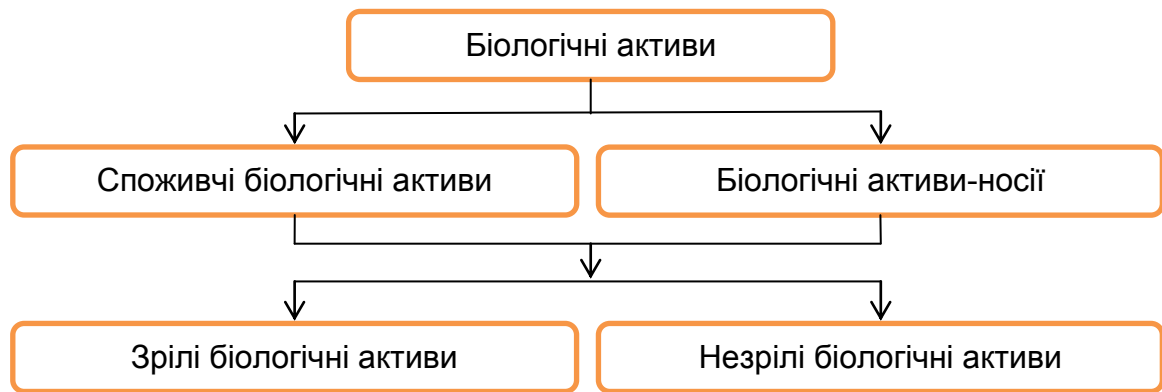
Рис. 9.17. Суть і результати біологічної трансформації

Згідно МСБО 41 сільськогосподарська продукція (Agriculture Produce) – це зібраний врожай біологічних активів підприємства.

Відповідно врожай (Harvest) означає розмежування продукції і біологічного активу або припинення життєвих процесів біологічного активу.

Оскільки МСБО 41 не поширюється на переробку сільськогосподарської продукції, після збору врожаю слід чітко розрізняти біологічні активи, сільськогосподарську продукцію і продукти її переробки.

З метою правильного ведення обліку біологічні активи діляться на види (рис. 9.18).

Рис. 9.18. Класифікація біологічних активів

Споживчі біологічні активи (Consumable Biological Assets) – це біологічні активи, з яких збирають врожай у вигляді сільськогосподарської продукції або які продаються як біологічні активи.

Рис. 9.19. Біологічні активи, сільськогосподарська продукція і продукти, які є результатом переробки після збору врожаю згідно МСБО 41

Біологічні активи-носії (Bearer Biological Assets) – це всі біологічні активи відмінні від споживчих. Прикладами таких активів є худоба для

отримання молока, виноградники, фруктові дерева і ліс, з якого отримують дрова, а насадження залишають.

Зрілі біологічні активи (Mature Biological Assets) – це активи, які набули ознаки того, що їх можна зібрати як врожай (для споживчих біологічних активів), або ті з яких можна періодично збирати врожай (для біологічних активів-носіїв).

Біологічні активи, які не набули вказані ознаки, відповідно відносяться до незрілих біологічних активів (Immature Biological Assets).

б) визнання і оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції

Біологічний актив або сільськогосподарський продукт слід визнавати активом лише за наявності всіх наведених нижче умов:

- підприємство контролює актив у результаті минулих подій;
- існує можливість отримання підприємством майбутніх економічних вигод, пов'язаних з цим активом;
- справедливу вартість, або собівартість активу можна достовірно оцінити.

Витрати на продаж включають комісійні виплати брокерам і дилерам, збори, які стягуються регулюючими органами і товарними біржами, а також податки і збори з обігу. Транспортні і інші витрати необхідні для постачання активів на ринок, до витрат на місці продажу не відносяться.

Згідно з МСБО 41 групою біологічних активів (Group Biological Assets) є сукупність подібних тварин, або рослин.

Справедливу вартість біологічних активів і сільськогосподарської продукції визначають у відповідності з МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості”. Оцінку справедливої вартості можна спростити шляхом об'єднання біологічних активів або сільськогосподарської продукції в групи за їх існуючими ознаками (за віком чи якістю), які використовуються на ринку в якості основи для ціноутворення.

Собівартість біологічного активу може бути наближеною до справедливої вартості у випадках коли:

а) з часу понесення початкових витрат відбулася незначна біологічна трансформація (наприклад сажанці фруктових дерев, які висаджені безпосередньо перед періодом здачі балансу);

б) можна очікувати, що біологічна трансформація суттєво не впливає на ціну (наприклад на початковому етапі висаджування соснового лісу).

Наприклад. Компанія “Сад-Укр” має сад, який було закладено в 2007 році. Сад почав плодоносити в 2012 році. 70 відсотків урожаю компанія реалізує зразу після збору, а 30 відсотків визнає запасами на дату звітності. Справедлива вартість урожаю за вирахуванням очікуваних витрат в місцях продажу на 30 червня 2011 року (попередню дату звітності) складала 400 000 дол.США.

Розглянемо господарські операції компанії протягом звітного періоду:

1. Загальна сума поточних витрат компанії склала 160 000 дол.США і була відображена бухгалтерськими проведеннями:

Д-т рахунків різних витрат 160 000 дол.

К-т “Грошові кошти” 160 000 дол.

2. Справедлива вартість зібраного врожаю за вирахуванням очікуваних витрат в місці продажу складає 480 000 дол.США, а витрати пов’язані зі збором та пакуванням врожаю склали 120 000 дол. Цю операцію слід відобразити наступними проведеннями:

Д-т “Запаси” 480 000 дол.

К-т “Прибуток від визнання біологічних активів із застосуванням справедливої вартості за вирахуванням витрат в місцях продажу” 480 000 дол.
та наступне бухгалтерське проведення:

Д-т “Витрати на збір і пакування врожаю” 120 000 дол.

К-т “Грошові кошти” 120 000 дол.

3. Частина (70%) зібраного врожаю було продано відразу після його збору за $(480\ 000\ \text{дол.} \times 70/100) = 336\ 000\ \text{дол.}$, що було відображено наступними проведеннями:

Д-т “Грошові кошти” 336 000 дол.

К-т “Дохід від продажу” 336 000 дол.

та одночасно наступне бухгалтерське проведення:

Д-т “Прибуток від зміни справедливої вартості біологічних активів (за вирахуванням витрат в місцях продажу)” 336 000 дол.

К-т “Запаси” 336 000 дол.

4. На 30 червня 2012 року справедлива вартість саду склала 440000 дол. Відповідно дохід від зміни справедливої вартості (за вирахуванням очікуваних витрат на продаж) врожаю буде рівний:

Балансова вартість врожаю:

на початок року 400 000 дол.

на кінець року 440 000 дол.

Зміна вартості: 40 000 дол.

5. На суму визнаної зміни вартості врожаю слід скласти наступне бухгалтерське проведення:

Д-т “Біологічні активи” 40 000 дол.

К-т “Прибуток від зміни справедливої вартості біологічних активів (за вирахуванням витрат на продаж) біологічних активів” 40 000 дол.

3. Облік видобутку корисних копалин: розвідка запасів і оцінка корисних копалин.

а) особливості видобувної галузі і сфера застосування МСФЗ 6

Оскільки МСБО 16 “Основні засоби” і МСБО 38 “Нематеріальні активи” не поширюються на запаси корисних копалин і права на них, в 2005 році було видано МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка запасів корисних копалин”.

МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка запасів корисних копалин” слід застосовувати для річних періодів, які починаються з 1 січня 2006 року, або після цієї дати.

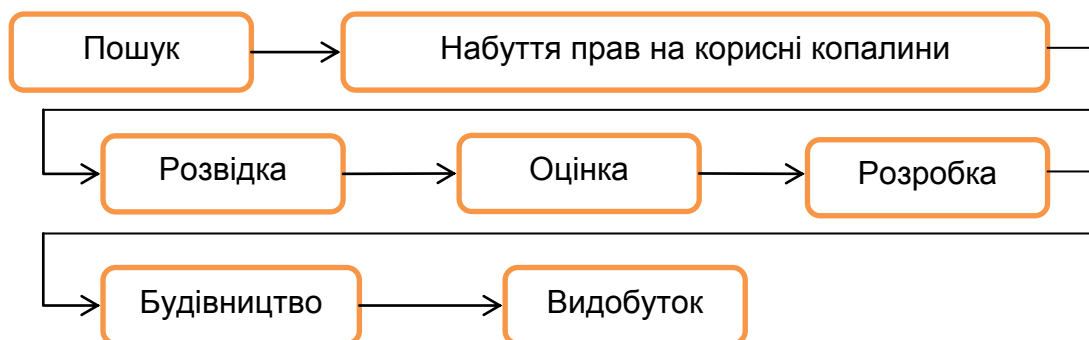
Багато питань формування фінансової звітності, пов'язані з діяльністю видобувних компаній, виникає через особливі умови, в яких працюють ці компанії. Їх фінансова звітність повинна відображати ризики і вигоди, властиві цій галузі. Однак у той же самий час економічні угоди, спрямовані на зниження цих ризиків, можуть обумовлювати і виникнення додаткових труднощів, пов'язаних із складанням фінансової звітності.

Тісно пов'язані з питаннями фінансової звітності, наступні питання:

- високий ступінь ризику;
- слабкий зв'язок між ризиками і вигодами;
- великий проміжок часу між витратами і видобутком;
- висока вартість окремих проектів;
- унікальні типи договорів про розподіл витрат;
- посилений контроль і регулювання з боку держави;
- економічні, технологічні і політичні чинники.

Особливості бухгалтерського обліку в видобувній промисловості зумовлені специфікою даної галузі, яка полягає в тому, що:

- значні кошти залучено на всіх стадіях розробки родовищ корисних копалин;
- витрати на розвідку і розробку родовищ виникають до отримання доходу;
- розвідка може бути невдалою, або розробка родовища може бути економічно недоцільною, в результаті чого понесені витрати є збитками;
- витрати окупуються протягом кількох звітних періодів;
- після завершення терміну експлуатації родовища більшість виробничих об'єктів не мають залишкової вартості, таким чином амортизація залежить не від часового фактору, а від об'ємів видобутку корисних копалин;
- значні витрати можуть виникнути після закінчення розробки родовища, у зв'язку з необхідністю відновлення ландшафту.

Рис. 9.20. Стадії діяльності у видобувних галузях

Ці стадії можуть бути деталізовані та укрупнені і вони визначають класифікацію витрат.

Наприклад, витрати на видобуток вугілля можна розділити на п'ять категорій, які відповідають процесу його видобутку:

1. Витрати на пошуково-розвідувальні роботи – затрати на пошук родовищ вугілля, придатних для комерційного видобутку (включаючи геологічні та інші дослідження і пошуково-розвідувальне буріння).

2. Витрати на оцінку родовища – затрати на оцінку технічної можливості і рентабельності розробки родовища, включаючи оцінку об'ємів покладів вугілля і його якості, проведення відповідних досліджень, оцінку транспортних витрат, вивчення ринків збуту і оцінку життєздатності.

3. Витрати на розробку та освоєння – затрати на забезпечення доступу до вугільного родовища з метою його комерційної розробки, включаючи будівництво шахт, під'їздних доріг, тунелів.

4. Витрати на будівництво – витрати на створення виробничих об'єктів, таких як будівлі, техніка і обладнання для видобутку, обробки та транспортування вугілля.

5. Витрати на видобуток – витрати на поточну експлуатацію родовища, а саме на видобуток вугілля. Ці витрати включають видобуток і передпродажну підготовку вугілля.

На практиці отримали поширення наступні методи обліку витрат в видобувних галузях:

- метод успішних зусиль;
- метод зацікавленої ділянки;
- метод повних затрат.

Метод успішних зусиль (Successful Efforts Method) передбачає, що затрати, пов'язані з успішним пошуком і розробкою корисних копалин капіталізуються, а якщо пошуки закінчилися безрезультатно, то затрати списуються на витрати періоду.

Згідно з методом зацікавленої ділянки чи перспективних територій (Area-of-Interest Method) витрати накопичуються за окремими геологічними ділянками, з якими безпосередньо пов'язаний пошук запасів корисних копалин. Якщо в майбутньому підтвердиться комерційний зиск запасів корисних копалин на ділянці, то накопичені затрати капіталізують і амортизують в процесі видобутку корисних копалин. Якщо виявиться, що дана ділянка не містить комерційних запасів, то накопичені затрати списують на витрати періоду.

У відповідності із методом повних затрат (Full Cost Method) всі затрати пов'язані з пошуком, придбанням, і розробкою корисних копалин у великому центрі затрат (таких як країна чи група країн), капіталізують незважаючи на те, що окремі затрати такого центру можуть у кінцевому результаті виявитися даремними (рис. 6.6).

Розвідка та оцінка запасів корисних копалин (Exploration for and evaluation of Mineral Resources) – це пошук запасів корисних копалин (включаючи мінерали, нафту, природний газ та подібні невідтворювані ресурси) після отримання суб'єктом господарювання юридичних прав на

розвідку на конкретній території, а також визначення технічної здійсненності та комерційної доцільності видобування корисних копалин.

Таблиця 9.6

Методи обліку затрат у видобувних галузях

Вид затрат (стадія діяльності)	Метод		
	Успішних зусиль	Зацікавленої ділянки	Повних витрат
Розвідка до придбання	Як правило списують на витрати	Капіталізують, або списують на витрати	Капіталізують
Придбання нерухомості	Капіталізують	Капіталізують	Капіталізують
Розвідка після придбання	Капіталізують, або списують на витрати	Капіталізують, або списують на витрати	Капіталізують
Оцінка	Капіталізують, або списують на витрати	Капіталізують, або списують на витрати	Капіталізують
Розробка	Капіталізують	Капіталізують	Капіталізують
Будівництво	Капіталізують	Капіталізують	Капіталізують

Таким чином МСФЗ 6 застосовується для обліку затрат на розвідку і оцінку, але не розглядає інші аспекти обліку підприємств, які займаються розвідкою і оцінкою запасів корисних копалин.

Затрати на розвідку і оцінку (Exploration and evaluation Expenditures) – це видатки, понесені суб'єктом господарювання, у зв'язку з розвідкою та оцінкою запасів корисних копалин до того, як доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування корисних копалин.

В той самий час МСФЗ 6 не поширюється на затрати, які були понесені:

- раніше витрат на розвідку і оцінку (наприклад затрати понесені для того, щоб підприємство отримало юридичне право на розвідку конкретної території);
- після доказу технічної можливості здійснення і комерційної доцільності розвідки.

б) визнання і оцінка активів видобутку

Активи розвідки та оцінки (Exploration and evaluation Assets) – це видатки на розвідку та оцінку, визнані як активи відповідно до облікової політики суб'єкта господарювання.

У відповідності з МСФЗ 6 підприємство повинно визначити політику відносно затрат, які слід визнати активами розвідки і оцінки корисних копалин, і застосовувати таку політику послідовно.

При виборі цієї політики слід розглядати рівень, до якого затрати можуть бути пов'язані з пошуком конкретних запасів корисних копалин.

МСФЗ 6 дозволяє підприємству застосовувати існуючу облікову політику по відношенню до розробки і оцінки корисних копалин. Ця політика може застосовуватися навіть у тому випадку, якщо вона не співпадає з порядком обліку аналогічних затрат, які розглядаються існуючими МСФЗ, або концептуальною основою МСФЗ.

Підприємство, яке бажає внести зміни в свою облікову політику, може зробити це тільки у тому випадку, якщо в результаті цих змін облікова політика підприємства буде більше відповідати порядку обліку аналогічних затрат відповідно до МСФЗ і концептуальній основі МСФЗ (тобто підприємству слід керуватися вимогами МСБО 8 по відношенню до змін в обліковій політиці).

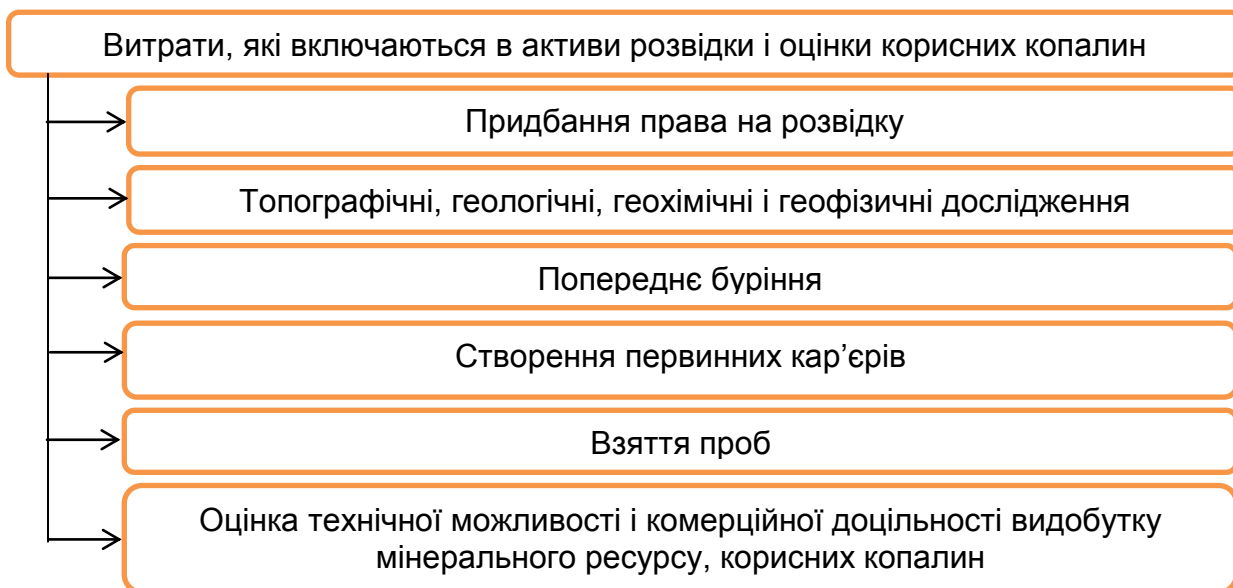
Згідно МСФЗ 6 при початковому визнанні активи розвідки і оцінки слід відображати за собівартістю.

Наприклад право на буріння розглядається як нематеріальний актив, а транспортні засоби і бурові установки є матеріальними активами.

Після того, як продемонстрована оцінка технічної здійсненності і комерційна доцільність активів розвідки і оцінки, в подальшому їх слід обліковувати відповідно до МСБО 16 “Основні засоби” або МСБО 38 “Нематеріальні активи”.

Оцінка активів здійснюється на підставі моделей передбачених МСБО 16 “Основні засоби” або МСБО 38 “Нематеріальні активи”:

- за фактичною собівартістю мінус нагромаджена амортизація і накопичені збитки від знецінення;
- за переоціненою вартістю мінус накопичена амортизація і нагромаджені збитки від знецінення.

Рис. 9.21. Витрати, які включаються в активи розвідки і оцінки корисних копалин

Амортизацію запасів корисних копалин називають виснаженням.

Виснаження (Depletion) – систематичне списання капіталізованих затрат на розвідку і оцінку запасів корисних копалин.

Норма виснаження розраховується за формулою:

$$Нв = Ав / Ов,$$

де: Нв – норма виснаження;

Ав – вартість активу;

Ов – очікуваний об'єм видобутку.

Наприклад. Компанія “Глобус” придбала нафтову свердловину за 500 млн.дол. Запаси нафти оцінюються 620 млн. барелів. Протягом першого року експлуатації свердловини було видобуто і реалізовано 12 тис. барелів нафти. Виходячи з цього норма виснаження свердловини складає: $500 / 620 = 0,8$, а відповідно сума виснаження свердловини за перший рік складе:

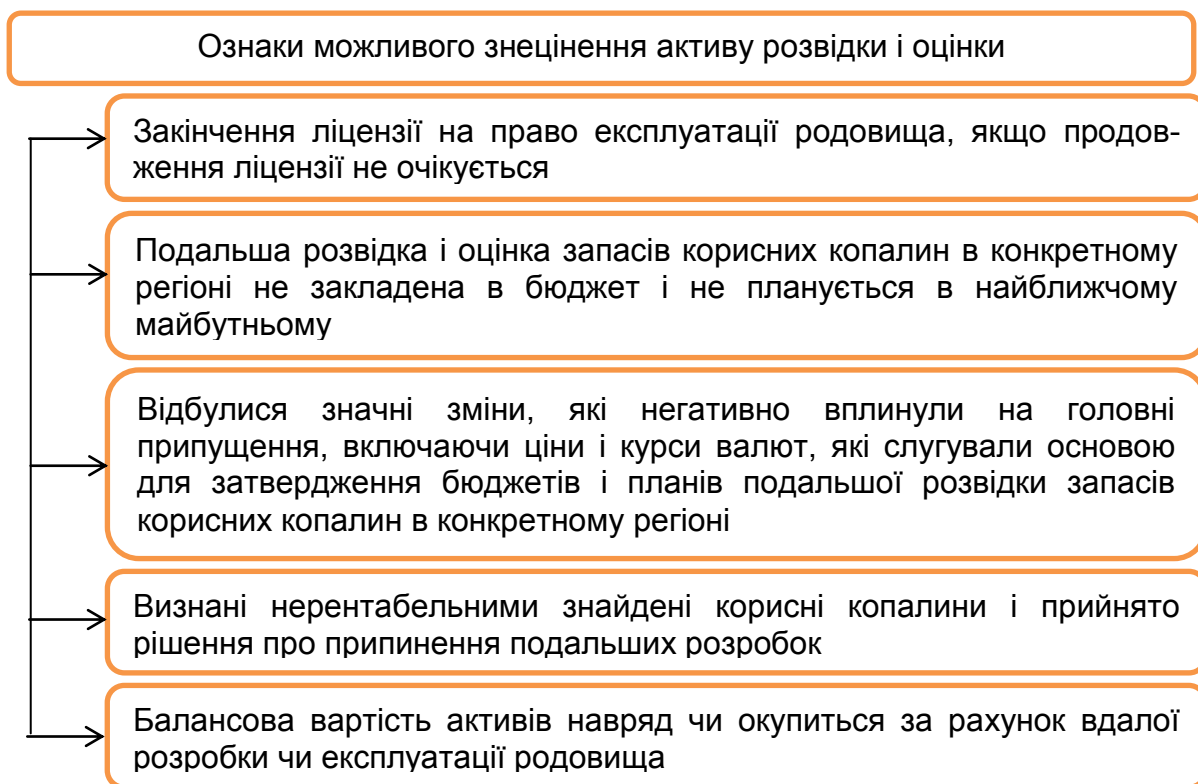
$$12000 \times 0,8 = 9\,600 \text{ доларів.}$$

На цю суму необхідно скласти наступне бухгалтерське проведення:

Д-т “Витрати по виснаженню свердловини” 9 600 доларів

К-т “Накопичене виснаження свердловини” 9 600 доларів.

У випадку, коли факти чи обставини свідчать про те, що балансова вартість активу перевищує суму його відшкодування, слід проводити перевірку можливого знецінення активу у відповідності з МСБО 36 “Зменшення корисності активів”.

Рис. 9.22. Ознаки можливого знецінення активу розвідки і оцінки

Наприклад. Нафтогазова компанія “Факел” придбала ліцензію на розвідку для території, де раніше не проводились жодні роботи. Нафтогазова компанія “Факел” повинно обліковувати цю операцію як придбання активу.

Наприклад. Нафтогазова компанія “Магнат” придбала компанію, яка має уже діюче нафтове родовище, кваліфікованих інженерних працівників, управлінський персонал, об’єктом угоди є також наявність гудвілу. Нафтогазова компанія “Магнат” повинна враховувати цю угоду як об’єднання бізнесу.

При здійсненні діяльності у цій сфері компанії часто укладають договори про спільну експлуатацію родовищ. В такому випадку компанії

об'єднують свої окремі частки в обмін на долу участі в єдиному підприємстві, яке буде управлятись спільно з метою підвищення ефективності. Коли окрема територія стає предметом угоди про спільну експлуатацію, то сторони повинні розподілити між собою затрати і продукцію у відповідності із відсотковими долями згідно з угодою. Затрати і продукція, що пов'язані із територією, але не є об'єктом угоди про спільну експлуатацію, розподіляються відповідно до ліцензії.

Договори про розподіл продукції є угодою між національною нафтовою компанією чи урядом країни, на території якої знаходиться родовище та підрядною організацією (підрядником) про проведення розвідки і видобутку з нафтогазових родовищ у відповідності до умов договору, при цьому видобуті мінеральні ресурси розподіляються між двома сторонами. У таких країнах право на володіння мінеральними ресурсами, що знаходяться в надрах землі, не переходять до підрядника. Взамін цього підрядник отримує право на відшкодування своїх витрат і отримання частки прибутку від діяльності, пов'язаної з розвідкою та видобутком. Правильний розподіл витрат за поточний період потребує детальної інформації про умови договору стосовно такого розподілу.

в) розкриття інформації у фінансовій звітності про розвідку і оцінку корисних копалин

Підприємству необхідно розкривати інформацію, яка відображає і пояснює суми, визнані у фінансовій звітності і пов'язані з розробкою і оцінкою корисних копалин.

Для цього необхідно розкривати:

- облікову політику по відношенню до затрат на розвідку і оцінку, включаючи визнання активів розвідки і оцінки;
- суми активів, зобов'язань, доходів, витрат і грошових потоків від операційної і інвестиційної діяльності, які виникають внаслідок розвідки і оцінки запасів корисних копалин.

При цьому активи розвідки і оцінки слід розглядати як окремий клас активів і в залежності від класифікації активів розкривати інформацію, яка передбачена МСБО 16 "Основні засоби" або МСБО 38 "Нематеріальні активи".

Деталізація інформації відносно облікової політики залежить від специфіки і масштабів діяльності.

Наприклад, для групи вугледобувних компаній необхідно розкривати наступні аспекти облікової політики:

- порядок обліку затрат на розвідку і розробку;
- амортизація і зменшення вартості вугільних шахт;
- вартість запасів вугілля;
- визнання доходу;
- затрати на закриття шахт і рекультивацію земель;
- капіталізація відсотків;

- знецінення активів;
- продаж продуктів побічної переробки;
- облік джерел фінансування і інструментів хеджування.

4. Застосування МСФЗ у телекомунікаційних компаніях

а) особливості діяльності підприємств зв'язку

Галузь електрозв'язку можна умовно поділити на дві групи. Перша група, яка не виробляє речову продукцію. Корисний ефект виробничої діяльності електрозв'язку цієї групи полягає в переміщенні повідомлень, інформації на відстань. Цим займаються підгалузі електрозв'язку. Друга група – забезпечує виробництво обладнання, апаратури, лінійних споруд, яке здійснюється промисловими підприємствами зв'язку.

Як і в інших галузях матеріального виробництва, в галузі електрозв'язку створюється споживча вартість і вартість. Споживча вартість – це корисний ефект процесу передавання повідомлень, який використовується у виробничій і невиробничій сферах, громадському й особистому житті людей. Вартість, яка створюється у галузі електрозв'язку, в частині обслуговування виробничої сфери враховує валовий внутрішній продукт, а також ту частину цього продукту, яка створюється необхідною додатковою працею, й утворює національний дохід.

Економічною ознакою електрозв'язку, як галузі матеріального виробництва, є участь засобів праці, предметів праці і самої праці працівників електрозв'язку у створенні послуг зв'язку аналогічно промисловості й іншим галузям виробництва. Як і в інших галузях, у зв'язку відтворюється процес засобів праці, за допомогою яких здійснюється процес передавання інформації. До них належить обладнання й апаратура, станційні і лінійні споруди, виробничі будівлі, інструменти тощо, які складають фонди підприємств електрозв'язку. Предметом праці в галузі електрозв'язку як інформаційної системи є повідомлення, інформація, яка в процесі її передавання підлягає просторовому переміщенню.

Високоякісний електрозв'язок є найважливішою складовою інфраструктури ринку, потужним каталізатором ринкових відносин в Україні. Засоби електрозв'язку не тільки обслуговують виробництво, але й безпосередньо проникають в нього, будучи необхідним елементом вбудованих систем регулювання, автоматизованих технологічних процесів, організаційно-виробничої діяльності, сприяють збереженню всіх видів ресурсів, поліпшенню умов праці, зниженню фізичних і психологічних навантажень.

Зростання ролі галузей невиробничої сфери вимагає від засобів електрозв'язку підвищення якості обслуговування, впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу, які дозволяють швидко і високоякісно отримати необхідну інформацію і прийняти ефективне рішення.

Значну роль відіграють засоби електрозв'язку в соціальній сфері. Вони допомагають подолати територіальну розрізненість, створюють

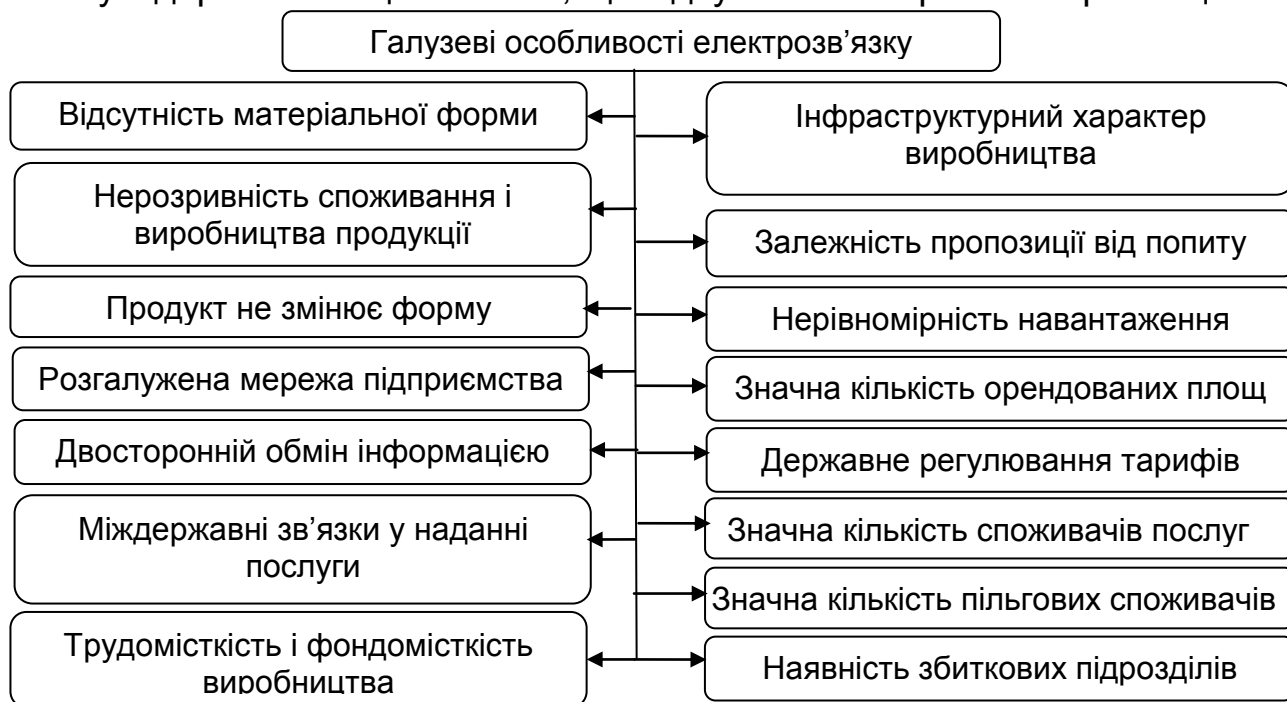
умови для вирішення соціальних і побутових проблем, економлять час і збільшують вільний час, необхідний для задоволення матеріальних і духовних потреб. Розвиток засобів електрозв'язку і підвищення їх доступності для населення створюють більший соціальний ефект, який проявляється в поліпшенні умов життя людей, підвищенні його комфортності, зростає інформованість і комунікабельність суспільства.

Економічній природі послуг електрозв'язку притаманні специфічні галузеві особливості, які суттєво вирізняють її від інших галузей виробництва і суттєво впливають на організацію обліку (рис. 9.23).

Галузі електрозв'язку притаманні певні особливості, які вирізняють її від інших сфер суспільного виробництва і спричиняють вплив на організацію обліку, а саме:

1. Специфіка продукту, який не має матеріальної форми, а являє собою кінцевий корисний ефект або результат виробничої діяльності процесу передавання повідомлень та інформації від відправника до користувача. Неречовий характер кінцевого продукту обумовлює відсутність використання у виробничому процесі сировини і матеріалів та безпосередньої залежності їх витрачання з виробничою собівартістю наданих послуг, що суттєво впливає на структуру виробничих витрат підприємств електрозв'язку.

2. Нерозривність у часі споживання послуг зв'язку та процесу їх виробництва. Відповідно до цієї особливості кінцевий результат виробничої діяльності галузі – послуга – не може зберігатися на складі, вилучатися із сфери виробництва і надходити до сфери обігу для реалізації. Із цієї особливості випливає вимога підвищення швидкості та якості наданих послуг і прискорення процесу обліку. В бухгалтерському обліку підприємства це означає, що відсутнє незавершене виробництво.

Рис. 9.23. Галузеві особливості електрозв'язку

3. На відміну від промисловості, де предмет праці підлягає речовій зміні, а після цього, надходячи до сфери обігу, стає товаром і тільки через певний час використовується користувачем, у виробничому процесі підприємств електрозв'язку інформація має піддаватися лише переміщенню у просторі (передавання повідомлень). Інші зміни означають її викривлення, втрату ознак і цінності та завдають збитків користувачам.

4. Вимоги до якості послуг, що визначаються споживчими властивостями самого продукту – ефекту переміщення повідомлення, тобто показниками швидкості, збереження (точності), надійності зв'язку. В бухгалтерському обліку підприємства це вимагає специфічного обліку втрат від браку.

5. Процес обміну інформацією завжди двосторонній і, оскільки потреба в передаванні інформації може виникати в різних населених пунктах, то передбачає створення надійної і розгалуженої мережі електрозв'язку. Мережа складається із підрозділів, об'єднаних між собою каналами електрозв'язку, що діють у межах єдиного технологічного процесу. В цих умовах окреме підприємство зв'язку не завжди виступає єдиним виробником послуг, а виконує визначені виробничі функції на конкретних етапах (вхідному, вихідному, транзитному) технологічного ланцюжка. В бухгалтерському обліку підприємства це вказує на необхідність поділу отриманих доходів між різними структурними ланками одного підприємства, а також проведення взаєморозрахунків з іншими операторами телекомунікацій у процесі надання послуги електрозв'язку з метою забезпечення їх госпрозрахункових інтересів в умовах ринкової економіки.

6. Послуги зв'язку мають багатоланковий характер організації виробництва, обумовлений специфікою процесу їх надання декількома підприємствами, розташованими у різних регіонах країни і світу, значно віддаленими одне від одного. Таким чином, повинна бути створена така інформаційна система, яка дозволить забезпечити функціональне, організаційне, економічне і соціальне узгодження та досягнення цілей управління. Це ще одна особливість галузі зв'язку, яка потребує інтеграційного підходу до формування мережі зв'язку. В бухгалтерському обліку підприємства це означає, що виникає необхідність міждержавних розрахунків за послуги.

7. Інфраструктурний характер побудови мережі електрозв'язку і обумовлює наявність в її складі нерентабельних підгалузей, які не можуть бути скасовані за економічними критеріями, оскільки задовольняють послуги конкретних споживачів і виконують соціальну місію служби загального користування. В бухгалтерському обліку підприємства це вказує на наявність планово-збиткових підрозділів та необхідність перерозподілу витрат між підгалуззями.

8. Присутня пряма залежність об'єму пропозиції послуг від величини і характеру попиту, оскільки продукт створюється в процесі задоволення потреб клієнтів в пересиланні повідомлень. Наслідком цього є складність організації системи електрозв'язку в умовах невизначеності, тобто нерівномірності надходження навантаження як за часом (годинами доби, днями тижня, місяцями і сезоном року), так і за географічним простором, а також інтенсивності попиту за видами послуг.

9. В діяльності електрозв'язку використовується поряд з власним і залучене майно – орендовані приміщення, які не є власністю оператора телекомунікацій. В бухгалтерському обліку підприємства це означає наявність значної кількості договорів оренди приміщень.

10. Галузь електрозв'язку характеризується трудомісткістю і фондомісткістю виробництва, оскільки основними елементами виробництва залишаються жива праця і значна кількість необоротних активів, відтворення яких спричиняє найбільші витрати. В бухгалтерському обліку підприємства це означає значні обсяги видатків на оплату праці та відрахування з неї та нарахування амортизації на різні види і типи обладнання електрозв'язку.

11. Специфіка калькулювання собівартості послуг електрозв'язку обумовлена, перш за все, державним регулюванням тарифів на універсальні послуги (абонементна плата за телефон). В бухгалтерському обліку виникає необхідність проведення більш гнучкої тарифної політики і ефективного управління витратами.

12. Значна кількість споживачів послуг електрозв'язку. На даний час практично відсутні юридичні особи, які не є користувачами послуг електрозв'язку і наявна незначна кількість фізичних осіб, які не споживають послуг електрозв'язку. В бухгалтерському обліку виникає необхідність ведення обліку за значною кількістю контрагентів (виставлення рахунків, податкових накладних, перевірка розрахунків, наявної дебіторської і кредиторської заборгованостей).

13. У загальній кількості споживачів послуг електрозв'язку – фізичних осіб – наявність значної кількості пільгових категорій громадян, розрахунки за яких бухгалтерія здійснює з відповідними бюджетами і фондами.

Отже, узагальнення галузевих особливостей електрозв'язку дозволило виділити ті з них, що суттєво впливають на побудову обліку доходів, витрат і фінансових результатів, а саме: нематеріальність послуг, співпадання у часі процесу виробництва і споживання послуг, багатоланковий характер організації виробництва, територіальна залежність виробництва послуг електричного зв'язку, інфраструктурний характер мережі, еластична залежність пропозиції послуг від попиту, трудомісткість та фондомісткість виробництва, наявність значної кількості споживачів, у тому числі пільгових категорій, велика кількість орендованих приміщень.

б) особливості визначення доходу у телекомунікаційних компаніях

Останніми роками телекомунікаційна галузь розвивається високими темпами, при цьому еволюція міжнародних стандартів йде набагато повільніше. В результаті з'являються все нові аспекти обліку, що не знайшли належного врегулювання в МСФЗ. Для вирішення облікових питань, що виникають у зв'язку з цим, фахівцям доводиться аналізувати положення інших міжнародно-визнаних стандартів обліку і використовувати професійну думку.

Сьогодні найбільш проблемними, не регламентованими в повному об'ємі питаннями, з якими доводиться зіштовхуватися фахівцям телекомунікаційних компаній, є облік операцій, пов'язаних з:

- визнанням доходу;
- коректним віддзеркаленням собівартості і операційних витрат;
- обліком нематеріальних активів, основних засобів і запасів;
- складанням сегментної звітності;
- обліком вбудованих деривативів.

МСБО 18 “Дохід” (Revenue) в тому вигляді, в якому він діє зараз, викликає обґрунтовані претензії бухгалтерів. Крім того, що багато моментів стандартом не врегульовані, існують ще й позиції, за якими положення МСБО 18 не відповідають підходам, викладеним у Концепції МСФЗ (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statement). Наприклад, він практично не висвітлює питання, пов'язані з визнанням доходу за угодами, що передбачає продаж споживачам комбінованих продуктів, тобто пакетів, що складаються з товарів і послуг (multiple element arrangements), які так часто використовують оператори мобільного зв'язку. Як правило, вони пропонують своїм клієнтам пакети, що складаються з мобільного телефону, передплатених хвилин, різноманітних знижок, спеціальних пропозицій і привілеїв. Для коректного визнання доходу від продажу такого пакета необхідно виділити дохід, що безпосередньо відноситься до кожної його складової (товару, послуги). При цьому важливо визначити, які компоненти можуть і повинні враховуватися окремо, а які підлягають об'єднанню з метою правильного ведення обліку.

За різними компонентами пакету дохід, як правило, визнається в різний час. Наприклад, дохід від продажу мобільного телефону може бути визначений відразу в момент продажу пакета, якщо до споживача перейшли всі ризики, пов'язані з правом власності на телефон, і якщо проданий телефон є для споживача цінністю. А ось включена в пакет сума передоплати за час розмови повинна визнаватися у складі доходу, тільки коли послуга буде надана, тобто коли споживач використовує передоплачений час.

Необхідно зазначити, що національні стандарти бухгалтерського обліку в окремих країнах приділяють даним проблемам досить багато уваги. US GAAP висвітлюють це питання в спеціальному документі

“Визнання доходу за комплексними поставками” (Revenue arrangements with multiple deliverables). Головними питаннями при цьому залишаються технічна та комерційна розмежованість різних складових проданого пакета і достовірне визначення справедливої вартості кожної їх них.

в) дохід від продажу мобільних телефонів

Якщо в пакеті, який продається споживачеві є мобільний телефон, необхідно визначитися, чи повинен він для цілей визнання доходу враховуватися окремо від інших складових і чи можна дохід від продажу мобільного телефону визнати відразу або відкласти на майбутні періоди.

Багато операторів можуть враховувати дохід від продажу мобільних телефонів окремо: оскільки телефон визнається переданим споживачеві, всі ризики, пов'язані з правом власності переходять до нього, і телефон має цінність для покупця окремо (як власність) до інших складових пакету. Крім того, справедливу вартість мобільного телефону досить легко визначити. Однак із зазначеного правила бувають винятки. Наприклад, деякі оператори продають мобільні телефони з прошитою SIM-картою. У такому випадку покупець не може змінити оператора шляхом заміни карти. Виходить, що телефон закріплений до послуг конкретного оператора. У такому випадку виникають сумніви стосовно того, що мобільний телефон має цінність для покупця сам по собі, а, отже, і в можливості визнання доходу за фактом передачі покупцеві всіх ризиків, пов'язаних з правом власності на нього. Також постає проблема визначення справедливої вартості проданого мобільного телефону.

Нерідко при підключенні до певного оператора телефон видається “в подарунок” (з умовою підписання додаткової угоди про користування протягом певного періоду), або за символічну плату. У цьому випадку перед операторами постає питання коректного визнання його собівартості. Оператор може розглядати її як маркетингові витрати і відображати їх у тому звітному періоді, в якому вони понесені, або витрати на залучення клієнтів включати до складу витрат майбутніх періодів.

Крім того, в деяких випадках покупець, отримавши мобільний телефон (у подарунок) або за символічною вартістю, фактично компенсує собівартість мобільного телефону протягом тривалого періоду, наприклад протягом трьох років. Така схема ще більше ускладнює питання визнання доходу від продажу. Адже відповідно до МСБО 18 дохід від продажу телефонів повинен визнаватися в момент переходу до покупця всіх ризиків, пов'язаних з правом власності. Однак вартість телефону буде сплачуватися протягом декількох років. Природно, в цьому випадку виникають обгрунтовані сумніви в надходженні оплати в повному обсязі, а тому необхідно нараховувати резерв.

Деякі оператори мобільного зв'язку при продажі пакета стягують з покупця комісію за підключення. При цьому постає питання про її визнання в якості частини доходу від продажу пакету. У момент оплати

таку комісію визнавати не можна, оскільки для покупця підключення не має ніякої цінності. Оплачуючи комісію за підключення, покупець фактично надає передоплату за послугу зв'язку, яку він розраховує отримати в майбутньому. З метою правильного визнання сум такої комісії необхідно чітко розуміти, за що зазначена комісія стягується з покупця.

г) дохід від проданих карток

Як відомо, багато мобільних операторів продають картки з певною кількістю хвилин розмови. Покупець цієї картки фактично вносить передоплату за послуги зв'язку. При такій схемі роботи у оператора також можуть виникнути проблеми з визначенням моменту визнання доходу. Його можна визнати в той момент, коли послуга надана покупцеві картки, тобто коли він використовує оплачений час. Однак на практиці оператори часто не можуть чітко відстежити цей момент.

Другою, не менш важливою проблемою є врахування невикористаних хвилин. Так, якщо на картці вказаний термін, до якого вона повинна бути використана, дохід може бути визнаний з його настанням. Однак якщо картка безстрокова, визнання доходу відкладається до моменту, поки покупець не використовує оплачений час або не втратить право вимоги послуг, або сум відшкодування від оператора. Для того, щоб визначити момент, коли покупець витратить надані хвилини, потрібна надійна система обліку, що дозволяє відстежити використання карток покупцями.

У процесі прийняття рішення про суму визнаного доходу необхідно враховувати різноманітні знижки, які пропонуються покупцеві пакета. Так, умови підключення можуть припускати, що кожна 20-а хвилина розмови визнається для покупця безкоштовною. У такому випадку безкоштовні хвилини, з точки зору МСБО, повинні розглядатися як знижки.

У компаніях – інтернет-провайдерів дохід може визнаватися наступним чином:

- за постійними послугами – дохід визначається щомісяця за допомогою білінгових розрахунків;
- абонентська плата за оренду каналів зв'язку визнається щомісяця, доходи при встановленні – протягом періоду установки;
- доходи за підключення клієнтів розподіляються на весь термін дії договору з клієнтом на пропорційній основі, але не більше 12 місяців.

Облік реалізації послуг зв'язку, що надаються з використанням передплачених карт, здійснюється на підставі даних картового білінгу про фактичне споживання послуг за період.

Білінгова система – це технологічна платформа, що дозволяє автоматично здійснювати підрахунок трафіку за видами послуг, що надаються (інтернет, телефонія). Білінг встановлює розміри тарифних ставок, визначає, який тариф повинен застосовуватися до даного об'єкта, і виставляє рахунки за користування послугами.

**Порядок обліку реалізації послуг зв'язку, що надаються
з використанням передплачених карт**

Операція	Дебет	Кредит
Передача карт агенту за валовою ціною	Розрахунки з дилерами	Майбутні доходи
Списання карт за собівартістю	Майбутні витрати	Карти
Нарахування знижки агента (агентської винагороди)	Майбутні витрати	Розрахунки з дилерами
Відображення активації карт за даними звіту карткового білінгу	Майбутні доходи	Продажі
Відображення агентської винагороди пропорційно споживанню послуг в періоді	Комерційні витрати	Майбутні витрати
Відображення собівартості використаних карт пропорційно споживанню	Комерційні витрати	Майбутні витрати
Отримання від агента оплати за використані карти	Грошові рахунки	Розрахунки з дилерами
Списання невикористаного залишку після першого підключення	Майбутні доходи	Продажі
Списання невикористаних карт, оплачених дилером, в момент закінчення терміну їх використання	Майбутні доходи	Продажі

Дані про собівартість переданих на реалізацію карток, обсяги закладених в них послуг зв'язку, майбутні доходи, розрахунки з агентами (дилерами), частки агентської винагороди, обсяги спожитих послуг і невикористаного авансу відображаються зведеними оборотами. За всіма операціях за період, на підставі даних білінгу для відображення в обліку враховується тільки підсумкова сума. Послуга може бути надана на тисячі карток, і, щоб не робити проводки по кожній операції, використовуються зведені обороти.

Дебіторська заборгованість відображається загальною сумою без знижки, а суми знижок враховуються на окремому рахунку, який зменшує дохід за звітний період.

При реалізації послуг зв'язку за передплаченими картками знижка, що надається агенту, не зменшує вартість послуг зв'язку, а визнається агентською винагородою, і списується на комерційні витрати періоду пропорційно до спожитих послуг. За даними карткового білінгу визначається обсяг споживання послуг (дохід), а також відповідний обсяг агентської винагороди та вартості використаних карток. Визнання зобов'язань з виплати частини агентської винагороди може бути пов'язане з оплатою карток дилером.

**д) особливості обліку запасів, нематеріальних активів,
основних засобів та вбудованих деривативів**

З певними проблемами в обліку зіштовхуються підприємства, що продають своїм клієнтам мобільні телефони за ціною нижче собівартості.

Зокрема, не вирішеним залишається питання про те, в який момент списувати частину вартості запасів на збитки: при ухваленні рішення про продаж телефонів за ціною, яка менша за собівартість, або в момент фактичного продажу телефону. У даному випадку підхід до обліку визначається намірами оператора. Якщо він приймає рішення про фінансування закупівель телефонів за свій рахунок і в подальшому продає телефони клієнтам за символічними цінами для розширення клієнтської бази, то мова йде про маркетингові витрати, які повинні визнаватися в момент фактичного продажу телефону. Якщо ж причиною низької ціни телефону є його фактичне знецінення (наприклад, телефон застарілої моделі), то збиток від знецінення визнається відразу за фактом його виникнення незалежно від часу його продажу.

Значну частину активів телекомунікаційних компаній становлять нематеріальні активи, зокрема ліцензії. У процесі їх обліку часто виникають наступні питання:

- які витрати підлягають капіталізації;
- яким способом мають амортизуватися нематеріальні активи;
- як нематеріальні активи повинні проходити тест їх знецінення.

Міжнародні стандарти відповідають на вищевказані питання, на практиці нерідко виникають ситуації, що чітко не описані в МСБО.

Наприклад, у деяких випадках телекомунікаційні компанії отримують ліцензії від урядових органів або безкоштовно, або за символічну плату, що не характеризує їх справедливу вартість. Порядок їх обліку в МСБО чітко не врегульований. Найпростіше врахувати такий актив за собівартістю. Можливо, більш достовірним стане відображення ліцензії за справедливою вартістю з одночасним відображенням отриманого урядового гранту. У кожному разі фахівцям доведеться обґрунтувати своє професійне судження перед аудиторами.

Для багатьох телекомунікаційних компаній важливою статтею витрат є витрати на дослідження і розробки. І хоча питання, пов'язані з урахуванням зазначених витрат, до певної міри врегульовані МСБО 38 "Нематеріальні активи" (Intangible Assets), нерідко виникають ситуації, чітко не описані в стандарті. Зокрема, чимало питань виникає в процесі прийняття рішення про капіталізацію витрат на розробку.

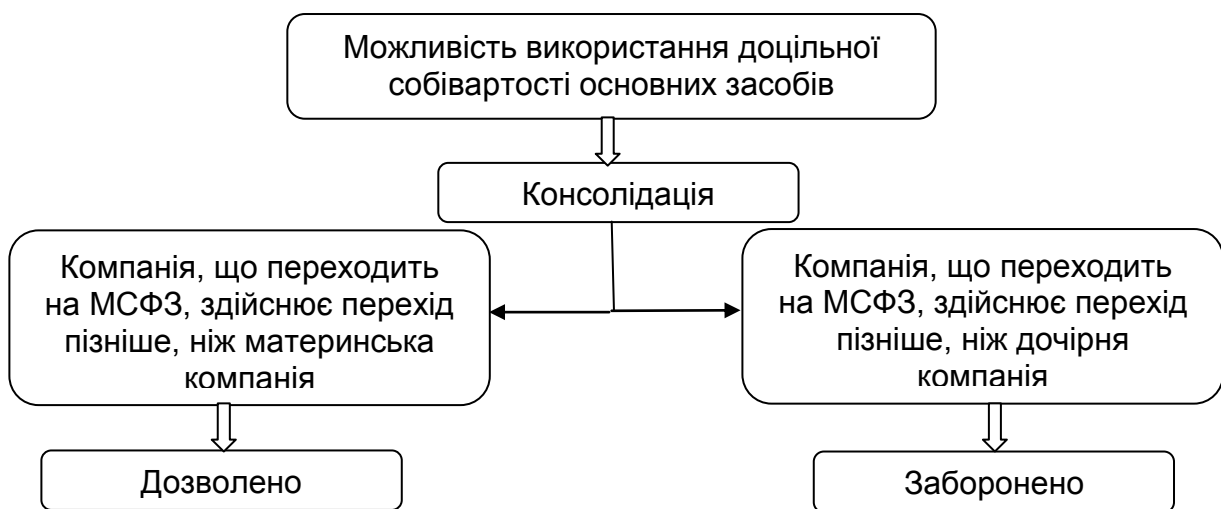
Наприклад, у телекомунікаційних компаній нерідко виникають складнощі з демонстрацією можливості отримання економічних вигод від продажу або використання нематеріального активу. В результаті витрати на розробку доводиться списувати на витрати періоду.

Певні питання виникають і при виборі методу амортизації. Так, МСБО 38 поряд з прямолінійним методом допускає можливість застосування інших методів нарахування амортизації, що відображають графік отримання економічних вигод від використання активу. Проте їх дозволяється використовувати, тільки якщо такий графік отримання економічних вигод може бути достовірно визначений. А оскільки для

багатьох телекомунікаційних компаній це технічно досить складне завдання, то в переважній більшості випадків застосовується прямо-лінійний метод. При цьому залишкова вартість (residual value), як правило, визнається рівною нулю.

В обліку основних засобів у телекомунікаційних компаній нерідко виникають питання щодо капіталізації витрат на оплату праці, пов'язаних з встановленням основних засобів. Бувають ситуації, коли складно відокремити трудовитрати, пов'язані з встановленням придбаних основних засобів від витрат на технічну підтримку. В результаті виникають складності з визначенням частини витрат, що підлягає капіталізації. Для їх вирішення в компанії повинна бути вибудована надійна система окремого обліку витрат, що підлягають капіталізації відповідно до МСБО 16 "Основні засоби".

Рис. 9.24. Використання доцільної собівартості за МСФЗ 1

В даний час телекомунікаційні компанії проводять активну заміну аналогових ліній передач, що використовувалися раніше, на волоконно-оптичні лінії, що дозволяє досягти більшої пропускної здатності каналів і підвищити якість переданих сигналів. Згідно з вимогами МСБО 16 "Основні засоби" первісна вартість основних засобів повинна включати в себе вартість витрат на демонтаж, ліквідацію або реконструкцію основних засобів, зобов'язання за якими виникають у зв'язку з установкою або використанням основних засобів.

Відповідно до вимог МСБО 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи" зобов'язання з виведення основних засобів з експлуатації підлягають визнанню, якщо компанія має поточні юридичні або традиційні зобов'язання, що виникли в результаті минулих подій, існує ймовірність відтоку економічних ресурсів для погашення таких зобов'язань та є можливість здійснення надійної оцінки зобов'язань.

У МСБО облік змін зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації, які виникають через коливання передбачуваних потоків грошових коштів, повинні відноситися на первісну вартість об'єктів

основних засобів. При цьому амортизація зміненої вартості основних засобів повинна змінюватися перспективно. При скороченні періоду дисконтування збільшення суми резерву має відбуватися в кореспонденції з рахунком обліку процентних витрат.

Для того, щоб визначити нарахування резерву з виведення основних засобів з експлуатації, а також отримати вихідні дані для розрахунку, фахівці, які проводять трансформацію, повинні направити запити технічним службам компанії відносно договорів та планів з демонтажу, ліквідації або реконструкції основних засобів, включених до бюджету компанії.

На початковому етапі розрахунку резерву під виведення аналогових ліній передач необхідно визначити середню вартість демонтажу одного кілометра ліній, відсоток демонтажу ліній і валову вартість майбутніх витрат з демонтажу. При здійсненні розрахунку за середньою отримуємо більш точні дані, якщо використовувати показники за максимально тривалі періоди, оскільки фактичні витрати на практиці мають нерівномірний розподіл. Маючи в розпорядженні вихідні дані за фактичними витратами на виведення основних засобів з експлуатації, можна розрахувати дисконтовану вартість передбачуваних майбутніх витрат. Необхідно відзначити, що в компанії повинен бути розроблений план з виведення основних засобів з експлуатації. Згідно з таким планом визначається кілометраж аналогових ліній, запланований до демонтажу, з розподілом на періоди. При розрахунку дисконтованої величини потенційних витрат фахівець, який здійснює трансформацію, повинен враховувати строк корисного використання ліній передач, передбачуваних до виведення з експлуатації, а також ставку дисконтування, яка повинна визначатися таким чином, щоб дозволити найбільш об'єктивно відобразити поточну вартість майбутніх зобов'язань на звітну дату. Як правило, в якості ставки дисконтування використовується середньозважена вартість капіталу компанії.

У загальному вигляді проведення, що відображає нарахування резерву з виведення основних засобів з експлуатації буде виглядати наступним чином:

Д-т “Незавершене будівництво”

К-т “Резерви майбутніх витрат на ліквідацію основних засобів (за термінами)”.

Як вже зазначалося раніше, необхідно відобразити в обліку скорочення періоду дисконтування зобов'язань. Для цього, починаючи з місяця, наступного за місяцем, в якому був нарахований резерв з виведення основних засобів з експлуатації, щомісяця розраховуються суми, що підлягають віднесенню на витрати за відсотками, із застосуванням ставки дисконтування, що використовується при розрахунку резерву. Проведення по відображенню відсоткових витрат виглядає наступним чином:

Д-т “Відсоткові витрати”

К-т “Резерви майбутніх витрат на ліквідацію основних засобів”.

Оцінка зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації може змінюватися внаслідок змін в оцінці майбутніх відтоків економічних вигод, необхідних для погашення відповідних зобов'язань. У цьому випадку суми, які відносять на витрати за відсотками, розраховуються з урахуванням старої ставки дисконтування. Оцінка зобов'язань може змінюватися і внаслідок змін ставки дисконтування, що викликані змінами ринкових умов. У таких випадках суми, що відносяться на витрати за відсотками, розраховуються з урахуванням нових ставок дисконтування.

При зменшенні вартості зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації відповідна різниця повинна відніматися з поточної вартості зобов'язань і зменшувати балансову вартість основних засобів. Сума зменшення не повинна перевищувати поточну балансову вартість основних засобів. Будь-яке перевищення над поточною вартістю основних засобів має бути віднесено на доходи у звіті про прибутки і збитки.

При збільшенні вартості зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації відповідна різниця повинна відобразитися в обліку як збільшення балансової вартості основних засобів. Для того, щоб вартість основних засобів не виявилася завищеною, потрібно провести аналіз її відшкодування та при необхідності нарахувати резерв під знецінення основних засобів.

При зменшенні вартості зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації на суму, що не перевищує балансову вартість основних засобів, складається проведення:

Д-т "Резерви майбутніх витрат на ліквідацію основних засобів"

К-т "Незавершене будівництво".

Якщо вартість зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації зменшується на суму, що перевищує балансову вартість основних засобів, додатково на суму перевищення складається проведення:

Д-т "Резерви майбутніх витрат на ліквідацію основних засобів"

К-т "Інші витрати".

Сума зменшення резерву майбутніх витрат не повинна перевищувати балансову вартість резерву в розмежуванні за об'єктами основних засобів.

Якщо вартість зобов'язань щодо виведення основних засобів з експлуатації збільшується, складається проведення:

Д-т "Незавершене будівництво"

К-т "Резерви майбутніх витрат на ліквідацію основних засобів".

При фактичному здійсненні витрат з виведення основних засобів з експлуатації у звітності відображається зменшення суми раніше створеного резерву в кореспонденції з рахунком відображення витрат у звіті про прибутки і збитки. Якщо фактичні витрати перевищують суму раніше створеного резерву, різниця повинна списуватися на результати діяльності поточного періоду.

Фахівцям телекомунікаційних компаній часто доводиться аналізувати контракти з метою ідентифікації вбудованих деривативів. Для цього затверджується спеціальна процедура ідентифікації.

Дериватив – фінансовий інструмент, вартість якого коригується в результаті зміни встановленої змінної (базисної ставки) і для придбання якого потрібні невеликі інвестиції або вони зовсім не потрібні, а також розрахунки за якими здійснюються в майбутньому. Згідно МСБО, необхідно виділяти похідні фінансові інструменти, вбудовані в складні фінансові інструменти, якщо їх економічні характеристики та ризики не пов'язані тісно з основним договором.

Прикладами контрактів, в яких можуть бути вбудовані деривативи, є угоди TDA Пряма Торговельна угода (Trade Direct Agreement). Це двосторонні договори купівлі-продажу фіксованої кількості хвилин за фіксованою ціною. Оскільки такі договори містять фіксовану ціну, встановлену у валюті, і їх виконання передбачається в майбутньому, вони можуть розглядатися як угоди, що містять вбудовані деривативи. Проте відповідно до МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка” (Financial Instruments: Recognition and Measurement), якщо угода номінована у валюті, що зазвичай використовуються у світовій практиці при укладанні подібних угод, вважається, що договір не містить вбудований дериватив. Вбудований дериватив не визнаватиметься і у випадку, якщо договір номінований у валюті того основного економічного середовища, в якому здійснює свою діяльність одна з основних сторін. Наприклад, якщо угода укладена між українською і австрійською телекомунікаційними компаніями, то номінування угоди в гривнях або в євро не призведе до виникнення вбудованого деривативу.

При вирішенні цього та подібних завдань фахівцям з МСБО слід покладатися на своє професійне судження і застосовувати загальні принципи, викладені в Концепції з МСБО, відображаючи при цьому реальну сутність проведених компанією операцій.

е) згортання дебіторської і кредиторської заборгованостей за операторами зв'язку та інших розрахунків з контрагентами

Згідно з вимогами МСБО 32 “Фінансові інструменти: представлення і розкриття” дебіторську і кредиторську заборгованість потрібно відображати у звітності згорнуто, якщо існує юридично закріплене право здійснити залік, а також є відповідний намір. Існуюча практика проведення розрахунків між операторами зв'язку відповідає таким критеріям, тому при складанні звітності відповідно до МСФЗ вимагається робити коригування щодо згортання дебіторської та кредиторської заборгованостей за операторами зв'язку з розбиттям за контрагентами.

Коригування щодо згортання дебіторської та кредиторської заборгованостей повинні розраховуватися щодо міжнародних і національних операторів зв'язку. Для того, щоб розрахувати коригування щодо

згортання заборгованості, необхідно здійснити відповідні вивантаження з програми обліку. Для цього налаштування програми обліку повинно дозволяти формувати сальдо за клієнтами і за постачальниками на певну дату в розрізі контрагентів. Вивантажені дані фахівець, що здійснює трансформацію, повинен порівняти з сальдо за синтетичними рахунками дебіторської та кредиторської заборгованостей, щоб перекоонатися, що сума аналітичних рахунків, що підлягають згортання, збігається з даними синтетичного обліку.

Для того, щоб коригування щодо згортання було розраховано і відображено в повному обсязі, необхідно додати до списків контрагентів, вивантажених з програми обліку, суми проведених донарахувань дебіторської та кредиторської заборгованостей за міжнародними і національними операторами зв'язку, які відображені в П(С)БО в наступних періодах.

Дані за дебіторською та кредиторською заборгованостями, що містять найменування контрагентів і відповідні суми заборгованостей, розподіляються за групами контрагентів окремо за дебіторською та кредиторською заборгованостями. Суми дебіторської та кредиторської заборгованостей в розподілі за контрагентами повинні об'єднуватися з аналітики контрагентів. Суми, що підлягають згортання, розраховуються як найменші з дебіторської та кредиторської заборгованостей за кожним контрагентом.

Розраховані коригування щодо згортання дебіторської та кредиторської заборгованостей відображаються в трансформаційній таблиці. Як зазначалося раніше, робочий план рахунків за МСФЗ у різних компаній може відрізнятися, але в загальному вигляді коригування щодо згортання дебіторської та кредиторської заборгованостей міжнародних і національних операторів зв'язку виглядають таким чином:

Д-т “Кредиторська заборгованість з основної діяльності”

К-т “Дебіторська заборгованість з основної діяльності”.

У процесі діяльності телекомунікаційних компаній виникають ситуації, коли розрахунки з контрагентами за різними договорами, включаючи доходи, витрати, дебіторську і кредиторську заборгованості, підлягають згортання при трансформації звітності відповідно до МСФЗ. Це пов'язано з принципом переважання економічної сутності фактів господарської діяльності над їх юридичною формою, закріплених у Принципах підготовки звітності за МСФЗ. Вказані випадки на практиці зустрічаються не дуже часто, проте їх подібно розглядати. Припустимо, телекомунікаційна компанія здала одному зі своїх контрагентів у фінансову оренду обладнання зв'язку. У той же самий час вона уклала з цим контрагентом довгостроковий договір оренди каналів зв'язку. При наданні даної послуги контрагент використовує устаткування, орендоване у телекомунікаційної компанії. В українській звітності доходи і витрати за такими договорами будуть відобразитися розгорнуто. Якщо

виходити із суті угоди, то фактично передачі обладнання не відбувається. У такому випадку коректніше відобразити в звітності лише різницю між доходами та витратами і дебіторською та кредиторською заборгованостями. Таким чином, фахівець, що здійснює трансформацію, повинен розрахувати і відобразити коригування щодо згортання доходів і витрат, пов'язаних з орендою обладнання зв'язку, і відповідної дебіторської та кредиторської заборгованостей. Коригування за оборотами робиться на найменшу з сум доходів і витрат, а за сальдо – на найменшу з сум дебіторської та кредиторської заборгованостей. У загальному вигляді коригування щодо згортання інших розрахунків буде виглядати наступним чином (розбиття доходів / витрат та дебіторської / кредиторської заборгованості на основну та іншу діяльність проводиться відповідно до облікової політики компанії):

Д-т “Доходи від основної діяльності (передача обладнання зв'язку в оренду)”

Д-т “Кредиторська заборгованість з основної діяльності”

К-т “Витрати з основної діяльності”

К-т “Дебіторська заборгованість з основної діяльності”.

є) коригування резерву сумнівних боргів на дебіторську заборгованість за агентською схемою

Багато телекомунікаційних компаній використовують агентів при наданні послуг зв'язку кінцевим користувачам. Це дозволяє уникнути великого обсягу договірної роботи та самостійного збору дебіторської заборгованості з фізичних та юридичних осіб. За свою роботу компанії-агенти отримують агентську винагороду. При цьому договори з агентами можуть бути укладені таким чином, що агент перераховує принципалу суму, що дорівнює сумі нарахувань за певний період, а після цього самостійно займається збором дебіторської заборгованості. У такому випадку ризик несплати з боку кінцевих користувачів лягає на агента. У разі, якщо агентським договором передбачено, що агент спочатку збирає дебіторську заборгованість з кінцевих користувачів, а потім перераховує кошти принципалу, то ризик несплати з боку кінцевих користувачів лягає на принципала.

Підхід до відображення резерву сумнівних боргів на дебіторську заборгованість у двох перерахованих випадках в обліку компанії-принципала буде дещо відрізнятись. У першому випадку у компанії є чіткі дані з погашення дебіторської заборгованості. Сальдо, яке залишається непогашеним на звітну дату, відразу може включатися в розрахунок резерву відповідно до облікової політики компанії з урахуванням терміну виникнення заборгованості.

Якщо дебіторська заборгованість перераховується компанії по мірі надходження грошових коштів від кінцевих користувачів, то точними даними про збирання коштів компанія-принципал не володіє. У зв'язку з

цим резерв сумнівних боргів нарахований на дебіторську заборгованість може бути спотворений. Для більш точного відображення резерву в обліку можна використовувати два способи.

Перший спосіб передбачає використання даних обліку, відображених у період з звітної дати до моменту трансформації. У резерв можна включати різницю між дебіторською заборгованістю на звітну дату і сумами перерахувань від агента. Однак такий спосіб не дозволяє переконатися в тому, що агент перерахував всю суму дебіторської заборгованості, зібрану з кінцевих користувачів.

Другий спосіб на додаток до першого передбачає включення в агентський договір пункту, відповідно до якого агент повинен надавати принципалу детальні дані щодо збирання дебіторської заборгованості. Зокрема, звіт повинен містити розбиття дебіторської заборгованості за термінами виникнення та видами кінцевих користувачів (наприклад, фізичні особи, комерційні та бюджетні організації).

Для кожної категорії дебіторської заборгованості у звіті повинна міститися інформація про неможливість стягнути заборгованість. Наприклад, неможливість стягнути дебіторську заборгованість фізичних осіб в розмірі 50000 гривень з терміном виникнення від трьох до чотирьох місяців становить 20%. Тоді суму резерву під таку заборгованість можна отримати шляхом перемноження суми заборгованості та відсотка, який відображає неможливість стягнення заборгованості, тобто в даному прикладі резерв буде дорівнює 10 000 гривень ($50\,000 \times 20 / 100$).

На різницю між уточненою сумою резерву і даними за резервом в трансформаційній таблиці необхідно зробити коригування. При збільшенні резерву проведення буде виглядати наступним чином:

Д-т “Витрати за сумнівними боргах”

К-т “Резерв за сумнівною дебіторською заборгованістю за агентською схемою”.

У випадку зменшення резерву в трансформаційній таблиці робиться протилежне проведення.

Необхідно зазначити, що наявність в агентському договорі пункту, що передбачає зобов'язання агента про надання звіту щодо збирання дебіторської заборгованості, дозволить принципалу контролювати своєчасність перерахування агентом зібраної заборгованості кінцевих користувачів. В іншому випадку агент може вкладати зібрану дебіторську заборгованість у короткострокові фінансові інструменти, отримувати процентні доходи, після чого перераховувати виручку принципалу. Це може привести до втраченої вигоди для принципала. Таким чином, подібний пункт в агентському договорі корисний не тільки при складанні звітності за МСФЗ, а і для операційної діяльності компанії.

ж) особливості трансформації звітності телекомунікаційних компаній відповідно до МСФЗ

Зважаючи на специфіку галузевого обліку або сформованої практики ведення бізнесу, процедури щодо приведення даних звітності, складеної за національними стандартами обліку та звітності, у відповідність з міжнародними стандартами можуть бути різними. Деякі галузі є настільки специфічними, що в міжнародних стандартах є окремі стандарти з обліку та розкриття інформації для підприємств тієї чи іншої галузі, наприклад для страхових, кредитних, сільськогосподарських підприємств. У деяких випадках окремі положення загальних стандартів, тобто тих, які необхідно застосовувати незалежно від виду діяльності підприємства, будуть більш застосовувані в силу наявності у підприємств операцій, відображення яких регулює положення цих стандартів. У даному випадку мова піде про особливості трансформації звітності підприємств телекомунікаційної галузі. Для телекомунікаційних компаній немає окремого стандарту в МСФЗ, але проте при трансформації їх звітності існують деякі характерні аспекти, які можуть бути відсутні при трансформації звітності інших галузей.

Рахунки за послуги зв'язку міжнародних і національних операторів виставляються, як правило, в наступних за розрахунковим місяцях. Відповідно до принципу нарахування всі доходи і витрати повинні бути відображені в тих періодах, в яких мали місце відповідні факти господарської діяльності, незалежно від моменту виставлення рахунків або здійснення оплати. У зв'язку з тим, що в П(С)БО доходи і витрати відображаються в обліку в міру надходження рахунків, а не в тому періоді, в якому вони були фактично зароблені і понесені, при трансформації відповідно до вимог МСФЗ виникає необхідність внесення коригувань по відображенню доходів і витрат у правильному періоді.

Оскільки звітність за МСФЗ, як правило, складається пізніше, ніж звітність відповідно до П(С)БО, то на момент проведення трансформації багато рахунків, пов'язаних із звітним періодом, але, які надійшли в наступних періодах, будуть відображені в обліку в періодах, наступних за звітним. У такому випадку фахівцям, що здійснюють трансформацію, необхідно вивантажити з програми обліку звіти за доходами і витратами з послуг зв'язку з дати, наступної за звітною датою, до дати здійснення трансформації. Тут необхідно зазначити, що для полегшення процесу трансформації програма обліку на підприємстві повинна бути налаштована таким чином, щоб при внесенні дохідного або витратного рахунку бухгалтер вказував у спеціальному полі аналітику, в якій проставляється період надання послуги. У цьому випадку все, що буде потрібно зробити фахівцеві з трансформації, – це відфільтрувати доходи і витрати, відображені після звітної дати, по періоду надання послуг і вибрати ті, які відносяться до звітного періоду.

Для перевірки повноти вивантаження доходів звітного періоду рекомендується також переконатися, що всі рахунки, що надійшли в

бухгалтерію на момент проведення трансформації, вже відображені в обліку. Якщо це не так, то паперові оригінали рахунків, ще не відображених в обліку, необхідно переглянути на предмет наявності серед них тих, які відносяться до звітної періоду. У випадку, якщо при складанні звітності за П(С)БО за звітний період були складені проведення щодо донарахування доходів і витрат за рахунками, що надійшли після звітної дати, то відповідні обороти необхідно виключити з даних, вивантажених з програми обліку для того, щоб уникнути “подвоєння” нарахувань.

Якщо програма обліку не містить аналітику “Період надання послуги”, обсяг ручної роботи з виявлення рахунків, що відносяться до звітної періоду, серед тих, які надійшли після звітної дати, значно збільшується. У цьому випадку необхідно перевірити всі рахунки, що надійшли після звітної дати. Частковим вирішенням проблеми в даному випадку може бути зберігання рахунків, які відносяться до попередніх звітних періодів, окремо від рахунків поточного періоду.

Вивантажені доходи і витрати необхідно відповідним чином згрупувати для коректного представлення у звітності. Доходи групуються в розрізі контрагентів та субрахунків. Це робиться з метою правильного розмежування доходу за видами та подання його і дебіторської заборгованості у примітках до звітності. Витрати повинні бути згруповані в розподілі за контрагентами і статтями витрат для коректного представлення приміток до звітності.

Після того, як доходи і витрати згруповані за контрагентами і видами, фахівець, який проводить трансформацію, повинен розрахувати і відобразити проведення щодо донарахування витрат і доходів. Робочий план рахунків за МСФЗ у різних компаній може відрізнятись, але в загальному вигляді коригування щодо донарахування доходів і витрат виглядають таким чином:

Доходи:

Д-т “Дебіторська заборгованість за основною діяльністю”

К-т “ПДВ до сплати”

К-т “Доходи основної діяльності”.

Витрати:

Д-т “Витрати за основною діяльністю”

Д-т “ПДВ до відшкодування”

К-т “Кредиторська заборгованість за основною діяльністю”.

При проведенні трансформації, особливо перший раз, необхідно пам’ятати, що проведення щодо донарахування доходів і витрат повинні відобразитися при кожному складанні звітності. Якщо звітність за МСФЗ складається вперше, то необхідно розрахувати коригування з відображення доходів і витрат у правильному періоді і станом на початок першого звітної періоду, представленого у звітності. У наступних періодах розраховані коригування щодо донарахування доходів і витрат

повинні будуть повторюватися в кореспонденції з нерозподіленим прибутком. Це дозволить уникнути “подвоєння” оборотів, які вже будуть визнані у звітності за П(С)БО, а також дозволить уникнути спотворення нерозподіленого прибутку. При складанні звітності за наступні періоди коригування щодо донарахування доходів і витрат, що відносяться до звітного періоду, повинні виглядати наступним чином.

За доходами, що відображені раніше в МСФЗ:

Д-т “Доходи основної діяльності”

К-т “Нерозподілений прибуток”.

За видатками, що відображені раніше в МСФЗ:

Д-т “Нерозподілений прибуток”

К-т “Витрати з основної діяльності”.

При підготовці звіту про фінансовий стан у відповідності з МСФЗ на початок періоду компанія здійснила коригування сум, відображених у фінансовій звітності, підготовленій у відповідності з П(с)БО. Пояснення того, як перехід від раніше застосованих П(с)БО до МСФЗ вплинув на власний капітал компанії, викладено в наступній таблиці.

Таблиця 9.8

Пояснення переходу на МСФЗ ПАТ “Укртелеком” (тис. гривень)

Показники,	Сума
Власний капітал компанії згідно з раніше застосовуваними П(С)БО	63777737
Коригування (у тому числі виправлення числових показників за П(С)БО)	
Знецінення основних засобів та нематеріальних активів (сегмент мобільних послуг)	(614119)
Знецінення основних засобів та нематеріальних активів (інші)	(498101)
Сторно переоцінки основних засобів, що були передані у статутний фонд дочірнього підприємства “Три Моб” у 2011 році	(299286)
Списання гудвілу	(219747)
Створення резерву сумнівної дебіторської заборгованості	(192257)
Визнання зобов’язання з пенсійних виплат та інших довгострокових виплат працівникам за МСБО 19 “Виплати працівникам”	(190952)
Приведення основних засобів та нематеріальних активів до обліку за МСФЗ	560800
Перенесення витрат, пов’язаних з реалізацією телекомунікаційного обладнання за контрактними умовами на майбутні періоди	55602
Інші коригування	(11555)
Усього власний капітал компанії згідно МСФЗ	4968122

Компанія не складала фінансову звітність згідно з раніше застосовуваними П(С)БО за періоди після 31 грудня 2011 року.

Вихід компаній на міжнародні ринки капіталу передбачає складання звітності відповідно до міжнародних визнаних стандартів, які є зрозумілими для користувачів, тому українські підприємства різних галузей також повинні складати звітність відповідно до МСФЗ.

5. Застосування МСФЗ у торговельних компаніях

а) особливості діяльності торговельних компаній

На сектор роздрібної торгівлі впливає значна кількість факторів, включаючи глобальний і локальний попит, світові економічні показники і тенденції, а також прийняття міжнародних стандартів. Крім того, є й інші чинники і тенденції, що значно впливають на сектор торгівлі. Відбуваються соціально-економічні, культурні та демографічні зрушення, які докорінно змінюють поведінку споживачів. Все більший вплив на їх ставлення до брендів, а також прийняті ними рішення про купівлю надають технології – Інтернет, соціальні медіа та мобільні платформи. Таким чином у компаній роздрібної торгівлі з'являється можливість стати ближче до своїх покупців і поліпшити свою роботу. Розвинені ринки ростуть повільно, в той час як на ринках, що розвиваються відзначається швидке зростання. Даний фактор посилює регулюючий вплив на сектор роздрібної торгівлі.

б) особливості обліку доходів, запасів, нематеріальних активів, основних засобів

У секторі роздрібної торгівлі дохід є одним з найважливіших показників, які використовуються для інформування зацікавлених сторін про результати діяльності компанії.

Може здатися, що особливих проблем з обрахунком доходів у компаній роздрібної торгівлі бути не повинно. Однак не варто недооцінювати масштаб труднощів, з якими доводиться зіштовхуватися роздрібним операторам. Одним з таких проблемних напрямів є облік коштів стимулювання продажів, включаючи різні програми підвищення лояльності покупців, знижки та ваучери. Правила обліку засобів стимулювання продажів за МСФЗ в останні роки стали носити більш директивний характер і тепер розкриваються компаніями роздрібної торгівлі у своїй фінансовій звітності.

Закупівля і управління запасами – одні з найбільш важливих факторів успіху компаній роздрібної торгівлі. Як правило, компанії утримують досить великі обсяги запасів, щоб виконати різноманітні і постійно мінливі вимоги різних груп споживачів.

Деякі роздрібні оператори щоденно відстежують споживчий попит для того, щоб забезпечити достатній рівень запасів у своїх магазинах.

Різнманітні продукти, що реалізуються компаніями, мають обмежений термін зберігання, інші змінюються під впливом моди і попиту, і, нарешті, на більшість з них чинять тиск ціни конкурентів. Всі ці ризики вимагають проводити регулярну перевірку запасів на предмет наявності ознак знецінення. Інші труднощі, з якими зіштовхуються компанії роздрібної торгівлі – це порядок обрахунку знижок, отриманих від постачальників, і порядок розрахунку собівартості запасів.

Практично всі компанії розкривають інформацію про порядок розрахунку собівартості запасів за методами середньозваженої вартості та ФІФО, деякі компанії також застосовували метод роздрібних продаж.

Демографічні характеристики споживачів в різних регіонах можуть відрізнятися, тому вибір місця розташування магазину є одним з найважливіших чинників успіху компанії роздрібної торгівлі.

У роздрібних операторів, як правило, є інвестиційний план для кожного регіону або району, в яких вони працюють, включаючи стратегію придбання або оренди об'єктів майна.

Хоча з операційної точки зору істотних відмінностей в тому, купує компанія об'єкти або орендує їх, немає, у відповідності з діючими МСФЗ значний вплив на показники бухгалтерського балансу може спричинити факт оренди магазинів за договорами операційної оренди, що відповідають критеріям, встановленим для обліку операційної оренди.

Для більш ніж 75% компаній основні засоби складають більше 20% всіх активів, а для третини компаній їх частка перевищує 70%. Для нарахування амортизації всі компанії використовували прямолінійний метод. Терміни корисного використання основних засобів, схожих за своїми характеристикам, у компаній значно відрізняється. Для подальшої оцінки основних засобів всі компанії застосовують модель оцінки за фактичною вартістю.

Активність у проведенні угод з об'єднання бізнесу в секторі роздрібної торгівлі найчастіше залежить від характеру операційної діяльності компанії. Великі універсальні магазини більш орієнтовані на зростання, ніж мережеві магазини. Основний фактор, що впливає на реалізацію таких угод у секторі, – це наявність можливостей консолідації на ринку і виходу на нові ринки.

Кількість і масштаби угод з об'єднання бізнесу безпосередньо залежать від фінансового становища компаній. В останні роки компанії були обмежені у своїх можливостях щодо залучення необхідних коштів через зниження доступності капіталу та економічного спаду.

У зв'язку з цим не дивно, що значна кількість компаній провели такі угоди, однак розмір цих угод найчастіше був невеликим. Найбільші труднощі в обліку об'єднання бізнесу у компаній роздрібної торгівлі, як правило, викликає виявлення нематеріальних активів, які раніше не визнавалися придбаними підприємством, включаючи, наприклад, бренди, створені таким підприємством, і нематеріальні активи, що відображають взаємини з клієнтами.

Нематеріальні активи, зокрема, бренди, товарні знаки відображають взаємини з клієнтами та відіграють важливу роль в успішній діяльності компаній роздрібної торгівлі. Незважаючи на те, що ці активи займають вагомe значення, як правило, вони не представляють собою великих сум за статтями в бухгалтерському балансі. Одна з причин полягає в тому, що стосовно таких активів часто діє високе граничне

значення визнання, якого зазвичай дотримується при їх прямому придбанні або придбанні в результаті об'єднання бізнесу, але якого складніше дотримати, коли активи створюються самим підприємством. З метою розширення бізнесу роздрібні оператори часто укладають договори на використання своїх брендів і товарних знаків. Зокрема, така тенденція поширена на ринку предметів розкоші, а також серед роздрібних магазинів, що практикують модель франчайзингу.

Найчастіше в бухгалтерському балансі зазначають активи, пов'язані з програмним забезпеченням, а також значне сальдо зафіксовують за брендами, товарними знаками і ліцензіями.

Компанії роздрібної торгівлі схильні до цілого ряду ризиків, пов'язаних як з поточною, так і з минулою діяльністю, які можуть призвести до відтоку грошових коштів в майбутньому. Ці ризики найчастіше стосуються реалізованої продукції, судових розглядів з конкурентами і клієнтами, зобов'язань за різними програмами реструктуризації та закриття магазинів.

МСФЗ містять жорсткі критерії, які необхідно виконати до визнання резерву на реструктуризацію, а також вимоги до детального розкриття інформації про характер зобов'язання і терміни відтоку грошових коштів на його виконання.

Всі компанії розкривають ставлення своєї облікової політики щодо визнання резервів. Найбільш часто розкривається інформація про резерви по реструктуризації, обтяжливих контрактах і видатках з виведення з експлуатації або закриття магазинів.

Для оцінки результатів фінансової та операційної діяльності компанії роздрібної торгівлі використовують широкий спектр ключових показників ефективності. Найчастіше такі показники повинні давати акціонерам і аналітикам можливість сформулювати точне і повне уявлення про фінансовий стан і являють собою заходи, яким в інвестиційному співтоваристві надається величезне значення. Найпоширенішими показниками операційної діяльності є кількість магазинів і загальний розмір торгових площ.

З метою залучення більшої кількості покупців торговельні компанії надається широкий спектр знижок. Їх правильний облік має важливе значення.

Наприклад. У відповідності до маркетингової політики, яка закріплена у договорах, компанія надає знижку відповідно до об'єму продажу:

- а) при продажі товарів на суму 200 000 дол. – 0%;
- б) при продажі товарів на суму 200 001 до 300 000 дол. – 5%;
- в) при продажі товарів на суму 300 001 дол. – 8%.

Вказані знижки є перспективними, тобто нова ціна діє на покупку, що перевищує вказаний ліміт. Розрахунки з покупцями проводяться після закінчення періоду.

У звітному періоді покупець А придбав товарів на суму 520 000 дол., покупець В – на суму 280 000 дол. В обліку і звітності дебіторська

заборгованість і дохід усіх покупців були відображені за вказаними номінальними сумами. Бухгалтер планував здійснити коректування у наступному обліковому періоді, коли будуть проведені всі розрахунки і покупцям будуть виписані рахунки, за якими здійснено коректування.

Враховуючи вимоги МСБО 18, дохід і дебіторську заборгованість за покупцями А та В необхідно відобразити не у сумі 800 000 дол. (520 000 + 28000), а з врахуванням знижок: за покупцем А (300000 – 200001) x 5% + (520000 – 300001) x 8% = 22600 дол.; за покупцем Б) (280000 – 200001) x 5% = 4000 дол. Всього коректування доходу і дебіторської заборгованості необхідно провести на суму 26600 дол. (22600 + 4000). Величина таких знижок признається з метою оподаткування у тому періоду, в якому знижка буде надана та підтверджена документально.

Наприклад. У відповідності до маркетингової політики, яка закріплена у договорах, компанія надає знижку відповідно до своєчасності оплати:

а) при повній передоплаті за товар – 15%;

б) при оплаті на протязі місяця після відвантаження товару – 8%;

в) при оплаті на протязі 1-2 місяців після відвантаження товару – 5%.

Припустимо, що звітність складається даною компанією на протязі місяця після звітної дати. Відповідно компанія може врахувати усі знижки пункту а) та б), виходячи із фактичних даних після звітної дати і скоректувати звітність за період, в якому було відображено продаж.

Припустимо, що покупців стосовно проведення оплати можна розподілити на наступні групи (33%+47% +20% = 100%):

– ті, що провели оплату протягом місяця після відвантаження – 33%;

– ті, що провели оплату протягом 1-2 місяців після відвантаження – 47%;

– ті, що провели оплату пізніше 2 місяців після відвантаження – 20%.

Відповідно, якщо оплата на протязі 1-2 місяців після відвантаження товару становить 820 000 дол., то величина знижки становитиме 19270 дол. (820 000 x 47% x 5%). Тому на цю суму необхідно скоректувати дебіторську заборгованість і дохід згідно із міжнародними стандартами.

Якщо компанія не здійснює трансформацію, а веде облік паралельно, то дохід можна відобразити наступним чином з врахуванням майбутньої знижки:

1. При здійсненні продажу товарів

Д-т Дебіторська заборгованість 820 000 дол.

К-т Дохід (820 000 – 19 270) 800 730 дол.

К-т Резерв за втраченими знижками 19 270 дол.

2. При наданні знижки пізніше

Д-т Резерв за втраченими знижками 19 270 дол.

К-т Дебіторська заборгованість 19 270 дол.

Рахунок “Резерв за втраченими знижками” за такою схемою зменшує величину дебіторської заборгованості в балансі.

У торгівельній мережі товари часто продають за певними акціями (безкоштовний товар при придбанні певної кількості).

Наприклад. Компанія проводить акцію, за якою при придбанні більше двох товарів покупець отримує ще один товар безкоштовно. Припустимо, що за звітний період покупцям було передано 130 безкоштовних товарів. Їх продажна вартість становила 360 дол., а собівартість – 240 дол. Таким чином дохід становитиме 46 800 дол. (130 одиниць x 360 дол.), а собівартість – 31 200 дол. (130 одиниць x 240 дол.).

Згідно із МСФЗ дохід від продажу безкоштовних товарів не відображається, оскільки компанія не передбачала отримати за них відшкодування. Витрати на безкоштовні товари доцільно розглядати як витрати на маркетинг і відобразити наступним чином:

Д-т Дохід	46 800 дол.
К-т Інші збитки	46 800 дол.
та одночасно:	
Д-т Операційні витрати	31200 дол.
К-т Собівартість продажу	31200 дол.

Окрім зазначених знижок існують і багато інших та маркетингових акцій. Однак в обліковій практиці вони підпадають під правило: фактичні і очікувані знижки коректують дохід за проданими товарами.

Наприклад. Компанія випускає і розповсюджує рекламні листівки: при поданні такої листівки покупець отримує визначену знижку. Витрати на випуск і розповсюдження листівок визнаються у звіті про прибутки та збитки як витрати з продажу. Очікувані знижки компанія може оцінити, однак в обліку і звітності вони не будуть визнані до того часу, поки не настануть обидві події: покупці подадуть листівки, а дохід буде визнано в обліку.

6. Облік договорів страхування

а) суть і види договорів страхування

В березні 2004 року РМСБО затвердила перший міжнародний стандарт фінансової звітності для страхових компаній МСФЗ 4 “Страхові контракти”.

МСФЗ 4 “Страхові контракти” необхідно застосовувати по відношенню:

– договорів страхування (включаючи договори перестраховування), за якими компанія є зобов’язаною стороною, і договорів перестраховування, за якими вона є правочинною стороною;

– емітованих компанією фінансових інструментів з елементом дискреційної участі.

МСФЗ 4 “Страхові контракти” не розглядає інші аспекти бухгалтерського обліку страховика, а саме облік його фінансових активів і фінансових зобов’язань.

МСФЗ 4 “Страхові контракти” почав діяти для річних періодів, які розпочинаються з 1 січня 2005 року або після цієї дати.

Згідно з МСФЗ 4 “Страхові контракти” договір страхування (Insurance Contract) – це договір, за яким одна сторона (страховик)

приймає на себе значний страховий ризик другої сторони (страхувальника), зобов'язуючись відшкодувати страхувальнику понесені ним збитки в результаті непевної майбутньої події (страхового випадку).

Таким чином сторонами договору страхування є страховик і страхувальник.

Страховик (Insurer) – це сторона, зобов'язана за договором страхування виплатити відшкодування страхувальнику при настанні страхового випадку. При цьому МСФЗ 4 описує в якості страховика підприємство, яке емітує договір страхування, незалежно від того, чи розглядається це підприємство як страховик з юридичної точки зору.

Страхувальник – утримувач страхового полісу (Policyholder) – це сторона, яка має право на відшкодування за договором страхування у випадку настання страхового випадку.

Під визначення договорів страхування згідно з МСФЗ 4 підпадає більшість договорів страхування автотранспортних засобів, туристичних мандрівок, страхування життя і медичного страхування, страхування майна і ренти, а також страхування професійної відповідальності.

Далі доцільно розглянути договори, які є договорами страхування, якщо страховий ризик є значним:

- страхування майна від крадіжки (або псування);
- страхування відповідальності виробника, професійної відповідальності, цивільної відповідальності або судових витрат;
- страхування життя і ритуальне страхування з передоплатою (хоча смерть неминуча, невизначеним залишається час настання смерті або, щодо деяких видів страхування життя, вірогідність настання смерті в період дії договору страхування);
- страхування на дожиття з виплатою ренти і пенсій (тобто договори, які передбачають відшкодування у разі настання невизначеного майбутнього події – дожиття одержувача пенсії, в якості додаткового засобу забезпечення одержувачу пенсії певного рівня життя, на якому за інших обставин факт дожиття відбився б несприятливо – чим довше людина живе, тим менше у нього буде грошей, у міру зменшення його заощаджень);
- страхування непрацездатності та медичне страхування;
- гарантії завершення, гарантії сумлінного виконання посадових обов'язків, договірних зобов'язань та дотримання умов заявок (контракти, що передбачають відшкодування в разі невиконання іншою стороною договірних зобов'язань.

Договори, які не передбачають перехіду страховику значних страхових ризиків (наприклад, окремі договори заощаджувальних і пенсійних програм), класифікуються як фінансові інструменти, тому на них поширюється МСБО 39.

У рамках деяких договорів страховим випадком є виявлення збитку протягом терміну дії договору, навіть якщо збиток виникає внаслідок події, що з'явилася до моменту початку дії договору.

Наприклад. Договір страхування передбачає відшкодування екологічного збитку. Страховику не було відомо, що з шахти клієнта мав місце витік стічної води до початку дії договору. Тепер стічні води забруднюють озеро, і клієнт вимагає виплати відшкодування за договором.

У рамках інших договорів страховим випадком є подія, що настає протягом терміну дії договору, навіть якщо збиток, що є наслідком такої події, виявляється після завершення терміну дії договору. У деяких випадках договорами покриваються події, які вже настали, але фінансові наслідки яких залишаються неясними.

Наприклад. Термін дії договору страхування офісу закінчується 31 грудня. В офісі, закритому з 28 грудня, відбувається пограбування. Цей факт виявляється лише 1 січня (після завершення терміну дії договору), проте дата пограбування зафіксована відеокамерами і підтверджує виявлення збитку внаслідок страхового випадку після завершення терміну дії договору.

Деякі договори страхування вимагають (або допускають) негрошові виплати відшкодування.

Наприклад. Замість відшкодування витрат страхувальника страховик надає майно замість викраденого. Страховик використовує власні медичні установи і медичний персонал для надання медичних послуг, передбачених договорами.

Існують договори на надання послуг з фіксованою винагородою, в рамках яких обсяги надаваних послуг залежать від невизначених подій, підпадають під визначення договору страхування згідно МСФЗ (IFRS) 4, однак у деяких країнах до них не застосовується режим, що діє відносно договорів страхування.

Наприклад. За договором експлуатаційного обслуговування, в рамках якого постачальник послуг зобов'язується провести ремонт певного обладнання (наприклад, холодильника) у разі його несправності, ризик передається постачальнику послуг. Фіксована винагорода за послуги розрахована виходячи з очікуваної кількості несправностей, проте невідомо, як часто несправності будуть проявлятися в тій чи іншій частині обладнання. Несправність обладнання завдає шкоди його власнику, і договір передбачає надання власнику відшкодування (у вигляді ремонту, а не грошової виплати).

В основі договору страхування знаходиться невизначеність (ризик). На момент укладання договору страхування існує невизначеність за однією з перерахованих позицій:

- чи наступить страховий випадок;
- якщо наступить, то коли;
- яку суму страховик буде зобов'язаний виплатити при настанні страхового випадку.

Для ідентифікації договору страхування, таким чином, необхідна наявність страхового ризику; страховий ризик має бути переданий за договором правочинній стороні страховику.

Страховим випадком (Insurange Event) є невизначена майбутня подія, яка обумовлена договором страхування і створює страховий ризик.

Страховий ризик ((InsurangeRisk) – це ризик, за винятком фінансового ризику, що передається від страхувальника страховику.

Договір прямого страхування (Direct Insurange Contract) – це договір страхування, який не є договором перестраховування.

Договір перестраховування (Reinsurance Contract) – це договір страхування, наданий одним страховиком (перестраховувальником) для компенсації іншому страховику (цеденту) збитків за одним або декількома договорами, які укладені цедентом.

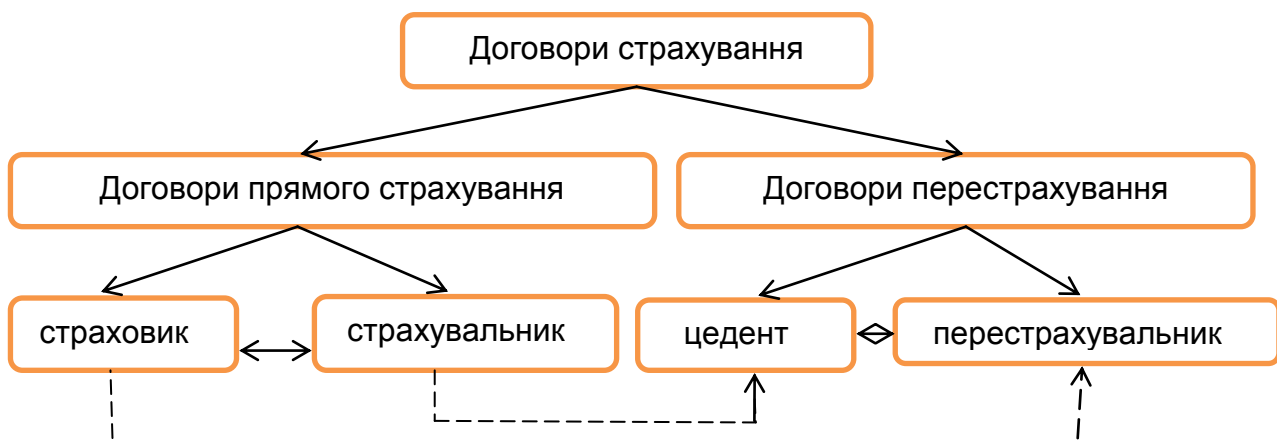
Це означає, що сторонами договору перестраховування є перестраховувальник і цедент.

Перестраховувальником (Reinsurer) є сторона, яка зобов'язана за договором перестраховування виплатити компенсацію цеденту за умови настання страхового випадку.

Цедент (Cedant) – це страховик за договором перестраховування.

Для визначення наявності договору страхування необхідно вказати на відмінності між страховим ризиком та іншими ризиками:

- необхідна наявність ризику (невизначеності);
- ризик не повинен бути “фінансовим” ризиком;
- уповноважена сторона за договором повинна передати ризик страховику.

Рис. 9.25. Види договорів страхування і їх учасники

Наприклад. Страховик є зобов'язаною стороною за договором страхування будівлі. Власник повинен нести ризики, пов'язані з будівлею, але передав ці ризики страховику, уклавши договір страхування. Договір, на підставі якого у страховика виникає фінансовий ризик без значного страхового ризику, не є договором страхування.

Наприклад. Банк укладає фіксований контракт на конвертацію 1 мільйона євро на гривні через 3 місяці. Банк приймає на себе фінансовий ризик (зміни ставок валютного курсу), але не страховий ризик.

Визначення фінансового ризику включає перелік фінансових та нефінансових змінних. Перелік включає нефінансові змінні, які не є спе-

цифічними для сторони за договором, такі як індекс збитків від землетрусу в певному регіоні або індекс температур в певному місті.

Наприклад. Інвестор володіє портфелем вкладень в японські фірми. Він знає, що в цьому регіоні часто відбуваються землетруси, і укладає договір, що передбачає виплату 2 млн. дол США у разі землетрусу в цьому регіоні в поточному році. Такий договір не є договором страхування, оскільки у інвестора немає зацікавленості в постраждалому майні. Його зацікавленість носить непрямий характер: він знає, що у разі землетрусу вартість його вкладень знизиться.

Ризик змін справедливої вартості нефінансових активів є страховим ризиком, якщо справедлива вартість відображає не тільки зміни ринкової вартості таких активів (фінансова змінна), а й стан певного нефінансового активу, що належить стороні договору (нефінансова змінна). У рамках деяких договорів у зобов'язаної сторони, крім значного страхового ризику, виникає фінансовий ризик.

Наприклад. Багато договорів страхування життя пов'язані з фінансовим та страховим ризиком і передбачають:

- гарантію мінімальної ставки доходу для страхувальників, що пов'язано з фінансовим ризиком;
- відшкодування в разі смерті, яке може значно перевищувати сукупну суму виплачених премій, що пов'язано зі страховим ризиком у формі ризику смертності. Такі договори є договорами страхування.

Наприклад. Страховик застрахував життя клієнта на 1 млн. дол США. Утриманцям померлого не потрібно доводити наявність фінансових збитків, щоб отримати цю суму.

За умовами деяких договорів узгоджують суму відшкодування, яка виплачується при настанні страхового випадку, з індексом цін. Такі договори є договорами страхування, за умови, що виплата, яка залежить від настання страхового випадку може бути досить значною в порівнянні з преміями.

Наприклад. Вартість поліса страхування відповідальності виробника страховик розрахував виходячи з того, що новий виріб буде розроблятися і виготовлятися протягом 5 років. Виріб знято з виробництва через три роки, договір страхування розірваний (ризик розірвання договору). Дострокове розірвання договору не є страховим ризиком.

б) визнання і оцінка страхових активів і зобов'язань

МСФЗ 4 тимчасово звільняє страховика від деяких вимог інших МСФЗ (в тому числі і від МСБО 8, а також Концептуальної основи МСФЗ) при виборі облікових політик відносно договорів страхування. Разом з тим, МСФЗ 4:

- забороняє забезпечення ймовірних претензій за договорами, які не існували на дату звітності (такі як забезпечення на випадок катастроф з метою вирівнювання виплат);

– вимагає перевірки достатності визнаних страхових зобов'язань і перевірки активів страхування на зменшення корисності;

– вимагає, щоб страховик враховував страхові зобов'язання в своєму балансі поки вони не будуть погашені чи анульовані, або поки не закінчиться термін їх дії, і подавав страхові зобов'язання, не проводячи їх взаємозалік за пов'язаними з ними активами перестраховування;

– не повинен проводити взаємозалік:

а) активів перестраховування і відповідних страхових зобов'язань;

б) доходів і витрат за договорами перестраховування з витратами чи доходами за відповідними договорами страхування;

– повинен слідкувати за тим, чи не зменшилася корисність його активів перестраховування.

МСФЗ 4 визначає страхові активи і зобов'язання наступним чином: Страховий актив (InsuranceAsset) – це чисті договори права страховика за договором страхування.

Страхове зобов'язання (Insurance Liability) – чисті договірні зобов'язання страховика згідно з договором страхування.

У відповідності з МСФЗ 4 страховик повинен перевіряти на кожну звітну дату, чи достатню визнані його страхові зобов'язання, використовуючи поточні оцінки майбутніх грошових потоків за договорами страхування.

Якщо в результаті перевірки встановлено, що балансова вартість страхових зобов'язань (за вирахуванням відповідних відтермінованих витрат на придбання і відповідних нематеріальних активів) є недостатньою, то вказану суму необхідно повністю визнавати в звіті про прибутки чи збитки.

При цьому МСФЗ 4 встановлює наступні мінімальні вимоги до оцінки достатності страхових зобов'язань:

– необхідність розгляду поточної оцінки всіх грошових потоків за договором, а також супутніх грошових потоків, наприклад витрат на врегулювання претензій;

– визнання недостатності страхових зобов'язань і відображення виявленої нестачі в звіті про прибутки чи збитки.

в) вимоги до розкриття інформації, які викликають складнощі в страхових організаціях

1. Класифікація окремих видів активів, зобов'язань, доходів і витрат (для компаній, які застосовують МСФЗ вперше).

2. Класифікація статей звіту про рух грошових коштів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності.

3. Визнання, збір даних і розкриття інформації про пов'язані сторони.

4. Розкриття розрахункових оцінок (management estimates), особливо по відношенню:

– припущень, які використовуються при розрахунку страхових резервів;

– припущень, які використовуються при розрахунку резерву сумнівної дебіторської заборгованості;

- оцінки знецінення активів, особливо гудвілу;
  - оцінки справедливої вартості землі і будівель;
  - оцінки справедливої вартості фінансових інструментів.
5. Розкриття інформації з податку на прибуток.
6. Рух резерву під знецінення активів.
7. Зобов'язання за пенсійним забезпеченням (плани з встановленими виплатами).
8. Страхові резерви всього і нетто-перестраховування:
- припущення, які використовуються при розрахунку;
  - склад страхових резервів;
  - рух резервів за період, у тому числі:
    - а) за рахунок зміни оцінки збитків попереднього періоду;
    - б) за рахунок збитків, які відбулись у поточному періоді;
    - в) за рахунок збитків, врегульованих у поточному періоді:
      - розрахунок і розкриття чутливості резервів до впливу факторів;
      - аналіз достатності резерву за останні 3-5 років.
9. Політика управління ризиками (кількісні і якісні розкриття):
- загальні положення управління ризиками;
  - управління капіталом;
  - управління активами і пасивами;
  - страховий ризик;
  - фінансовий ризик у тому числі:
    - а) кредитний ризик у тому числі за дебіторською заборгованістю по страхуванню з доданням рейтингу активів;
    - б) ризик ліквідності з розрахунком позиції по фінансових активах і зобов'язаннях;
      - ринковий ризик у тому числі:
        - а) валютний;
        - б) ризик зміни відсоткових ставок;
        - в) ризик зміни цін на фінансові активи і зобов'язання.

7. Особливості застосування МСФЗ для малих та середніх підприємств

а) особливості діяльності підприємствах малого бізнесу

У багатьох країнах малий та середній бізнес здійснює суттєвий вплив на економічний розвиток цих країн. Вплив цього сектору на макроекономічні показники є безумовним.

Особливість ставлення до малого бізнесу в світі і наявність окремих чітко визначених державних політик як на рівні ЄС, США, так і ряду інших провідних країн світу – підкреслюється тим фактом, що в більшості розвинених країн світу суб'єкти малого та середнього бізнесу кількісно складають більше, ніж 90% від суб'єктів бізнесу взагалі.

У розвинених країнах світу державна політика щодо малого бізнесу практично взаємопоєднана з політикою щодо середнього бізнесу. Для України ці рішення ще попереду. Основною проблемою, що заважає

розвитку національного малого підприємництва в Україні – залишається питання не сприйняття малого бізнесу як основного інструменту соціальної політики та забезпечення робочими місцями населення країни. Напроти – малий бізнес розглядається в рамках державної політики виключно в економічній площині.

За вкладом малого підприємництва України в ВВП країни (біля 13 відсотків) Україна посідає останні місця в Європейському рейтингу, але необхідно відмітити, що в Україні та ЄС все ще зберігається значна різниця у класифікації малого та, головне, середнього підприємництва, що методологічно не дозволяє об'єктивно порівнювати вклад малого та середнього підприємництва у ВВП країни. Якщо по Україні підготувати консолідовану звітність по малому та середньому підприємству, і при цьому граничні межі класифікації середнього підприємства визначити аналогічно до класифікації, що прийнята в ЄС, то можна прогнозувати, що показники вкладу малого і середнього підприємства в економіку України сягнуть 50–60%. Мале та середнє підприємство в процесах подолання економічної кризи на національному рівні в глобальній економіці посідає одне з центральних місць.

В багатьох країнах світу, в тому числі і в пострадянських, що пройшли через трансформацію власної економіки, малий бізнес дійсно виконав та виконує важливу роль. На жаль, реальний стан справ цього сектору економіки в Україні, свідчить про те, що існуючі підходи до визначення ролі та функцій малого підприємства не в повній мірі відповідають дійсності. Причинами цього є наступні їх недоліки:

- існуючим дослідженням бракує однозначності та цілісності у визначенні ролі малого бізнесу в економіці України;

- роль, яку призначають для малого бізнесу, не відповідає сучасним економічним умовам України і більш характерна розвинутій ринковій економіці. Оскільки такі функції, як забезпечення переважної частки у зайнятості, ВВП, надання економіці гнучкості та перехід її до постіндустріальної стадії розвитку тощо, притаманні малому підприємству в передових країнах світу;

- функції малого бізнесу науковці спрямовують на вирішення практично всіх актуальних економічних проблем в Україні: бідність, економічне зростання, диспропорції в економіці, тощо. Вважається, що виключно малому бізнесу під силу подолати ці негативні явища.

Попри досить незначну економічну значимість окремих підприємств, малий бізнес набуває досить швидкого розвитку. Це обумовлено його вагомими конкурентними перевагами в інституційній структурі економіки, якими є:

- мобільність, здатність до швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку, оперативність освоєння нової продукції та зміни обсягів виробництва в межах виробничих можливостей;

- дрібносерійне виробництво, можливість підвищення ефективності за рахунок вузької спеціалізації, технологічна гнучкість виробничих процесів;

- швидка окупність вкладень, невисокі експлуатаційні та накладні витрати підприємства;
- здатність до якнайповнішої мобілізації доступних ресурсів, включаючи оперативне використання досягнень науково-технічного прогресу (в технічній, економічній, організаційній, інформаційній сферах);
- раціональна організація підприємства, обумовлена максимальним зближенням менеджменту, маркетингу та виробничого процесу;
- оптимальні можливості для реалізації мотивів та схильностей до підприємницької діяльності.

Водночас, зворотним боком наведених конкурентних переваг є низка системних загроз, які обумовлюють нестійкість розвитку малого підприємництва. Серед них:

- обмеженість фінансових ресурсів, труднощі в придбанні виробничих площ та обладнання;
- відсутність фінансових резервів та загроза швидкого банкрутства;
- надто вузьке коло постачальників, що може в ряді випадків утворювати небажану залежність бізнесу;
- недостатній розвиток інфраструктури збуту продукції та після збутового обслуговування;
- локальність ресурсів та збутових ринків, відтак – межі для зростання;
- низька конкурентоспроможність продукції, у виробництві якої важлива економія на масштабах, відтак – конкуренція з боку великих підприємств;
- висока вразливість щодо несприятливих економічних (інфляція, циклічні коливання, податковий тиск тощо) та позаекономічних (тиск з боку органів влади) чинників;
- нестабільність доходів підприємств та зайнятих на них осіб;
- соціальна незахищеність працівників, що створює труднощі найму;
- недостатня методологічна забезпеченість (бухгалтерської діяльності, менеджменту, маркетингу тощо), несформованість у більшості підприємців відповідних навичок та брак підприємливості.

Світовою практикою також напрацьовано вельми широкий спектр заходів щодо надання технічної та інформаційної допомоги малим підприємствам:

- надання інформації про форми та методи державної підтримки малого бізнесу;
- консультації з питань законодавства;
- забезпечення спрощених режимів звітності;
- забезпечення сприятливих умов для використання державного фінансування, матеріально-технічних, інформаційних та інших ресурсів, що надаються в рамках державної підтримки малого бізнесу;
- підтримка участі малих підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, допомога в укладанні міжнародних контрактів;

- підтримка виходу малих підприємств на фондові ринки;
- розвиток ділових мереж та кластерів, спрямованих на встановлення ринкових відтворювальних ланцюгів;
- створення інфраструктури підтримки і розвитку (агентств розвитку, бізнес-центрів, палат, асоціацій, державних структур, міжнародних організацій, бізнес-інкубаторів, технопарків тощо);
- перепідготовка кадрів, підвищення кваліфікації зайнятих на підприємствах (в тому числі забезпечення обміну досвідом між представниками малого бізнесу);
- регіональна підтримка.

б) сфера застосування МСФЗ для МСП

У липні 2009 р. Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності опублікувала Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСП). МСФЗ для МСП призначений для застосування до фінансової звітності загального призначення підприємств, що не зобов'язані подавати фінансову звітність широкому колу користувачів.

Глобальні стандарти фінансової звітності, що застосовуються послідовно, вдосконалюють порівнянність фінансової інформації.

Встановлюючи вимоги до представлення корисної фінансової інформації (тобто інформації, доречної, надійної, порівняльної тощо), високоякісні глобальні стандарти фінансової звітності покращують ефективність розподілу та оцінки капіталу. Це приносить користь не тільки тим, хто надає позикові кошти, але також тим підприємствам, які прагнуть залучити кошти, тому що це зменшує їх витрати та усуває невизначеність.

Термін “малий та середній бізнес” широко визнаний і використовується у всьому світі, хоча в багатьох юрисдикціях були розроблені свої власні визначення даного терміну для широкого діапазону цілей, включаючи встановлення зобов'язань щодо фінансової звітності. Такі національні чи регіональні визначення часто включають кількісні критерії, засновані на виручці, активах, або інших факторах. Найчастіше даний термін використовується для позначення дуже малих підприємств або включає в себе такі підприємства незалежно від того, чи подають вони фінансову звітність загального призначення для зовнішніх користувачів.

Мета фінансової звітності полягає в наданні інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, яка корисна для широкого кола користувачів при прийнятті економічних рішень.

При встановленні стандартів щодо форми і змісту фінансової звітності загального призначення першочергове значення мають потреби користувачів фінансової звітності.

Основні групи зовнішніх користувачів фінансової звітності МСП включають:

- банки, що надають позики підприємствам МСП;

– продавців, які здійснюють торгівлю з підприємствами МСП і користуються фінансовою звітністю МСП для прийняття рішень про надання кредиту та встановлення цін;

– кредитно-рейтингові агентства та інші установи, які користуються фінансовою звітністю МСП;

– клієнти МСП, що користуються фінансовою звітністю МСП для прийняття рішення про те, чи слід підтримувати з ними ділові відносини;

– акціонери МСП, які одночасно не є менеджерами цих МСП.

При прийнятті рішення про те, які підприємства зобов'язані, або яким дозволяється використовувати МСФЗ для МСП, уповноважені органи можуть встановлювати кількісні критерії для визначення розміру підприємства.

МСП часто складають фінансову звітність тільки для певної мети – для подання податкової звітності, використання власниками чи керівниками або для цілей, які не підпадають під вимоги законодавства про ринок цінних паперів. Фінансова звітність, яка складається для зазначених цілей, не обов'язково є фінансовою звітністю загального призначення.

Податкові органи часто є важливими зовнішніми користувачами фінансової звітності МСП. Податкові органи володіють повноваженнями вимагати будь-яку інформацію, яка їм необхідна для виконання законодавчо встановлених обов'язків по обчисленню і стягненню податків.

Податкові органи часто розглядають фінансову звітність як відправну точку для встановлення оподаткованого прибутку, а також здійснюють політику мінімізації коригувань бухгалтерського прибутку або збитку з метою встановлення оподаткованого. Однак, прибуток або збиток, встановлений в відповідно до МСФЗ для МСП, може слугувати відправною точкою для встановлення оподаткованого прибутку.

Власники та керівники користуються фінансовою звітністю МСП з різноманітною метою. Однак, призначення МСФЗ для МСП полягає не в тому, щоб надавати власникам-керуючим інформацію, а щоб допомогти їм приймати управлінські рішення. Керівники можуть отримати будь-яку інформацію, яка їм необхідна для управління своїм бізнесом. Проте, фінансова звітність загального призначення найчастіше також задовольняє потреби керівників, забезпечуючи можливість зрозуміти фінансове становище, результати діяльності і руху грошових коштів підприємства.

Підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, якщо:

а) його боргові або пайові інструменти обертаються на відкритому ринку, або воно знаходиться в процесі випуску таких інструментів для торгівлі на відкритому ринку (національна або іноземна фондова біржа, або позабіржовий ринок, включаючи місцеві та регіональні ринки);

б) воно є фідуціар (юридична чи фізична особа, яка управляє майном і несе відповідальність за нього в інтересах іншої особи) щодо активів широкого кола сторонніх осіб, що є одним з видів його основної

діяльності. Це типово для банків, кредитних спілок, страхових компаній, брокерів (дилерів) цінних паперів, пайових фондів та інвестиційних банків.

Підприємство, яке не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, добровільно складає свою фінансову звітність відповідно до вимог МСФЗ для МСП. Підприємство направляє фінансову звітність основним постачальникам, банкірам і власникам підприємства, що не беруть участі в управлінні. Підприємство робить чітку та беззастережну заяву про відповідність вимогам МСФЗ для МСП в примітках.

Фінансова звітність підприємства є фінансовою звітністю загального призначення – фінансова звітність підготовлена на основі МСФЗ для МСП, розроблена з метою надання інформації користувачам, що не мають можливості вимагати подання звітності, підготовленої з урахуванням їх специфічних інформаційних потреб.

Підприємство, яке не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, складає фінансову звітність відповідно до податкових вимог для розрахунку оподаткованого прибутку в юрисдикції, в якій воно здійснює свою діяльність. Податкові вимоги юрисдикції відрізняються від вимог МСФЗ для МСП. Підприємство направляє фінансову звітність тільки в податкові органи. Підприємство робить чітку та беззастережну заяву про відповідність фінансової звітності з місцевими податковими вимогами в примітках.

В юрисдикції, в якій вважається, що МСФЗ для МСП є прийнятним для малих підприємств, цінні папери яких обертаються на відкритому ринку, даної юрисдикції, можливе об'єднання вимог МСФЗ для МСП з національними стандартами для малих підприємств даної юрисдикції, цінні папери яких обертаються на відкритому ринку. У цьому випадку, однак, фінансова звітність буде описуватися як відповідна вимогам національних стандартів. МСФЗ для МСП забороняє описувати таку фінансову звітність як відповідну вимогами МСФЗ для МСП.

У багатьох випадках фінансові інститути регулюються законодавством і державними органами. Основним видом діяльності банків, страхових компаній, брокерів (дилерів) цінних паперів, пенсійних фондів, пайових фондів і інвестиційних банків є зберігання та управління фінансовими ресурсами, довіреними їм широким колом клієнтів, замовників або учасників, які не залучені до управління підприємствами. Оскільки таке підприємство діє як довірена особа для широкого кола клієнтів, воно зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів. МСФЗ для МСП забороняє описувати таке підприємство як відповідне вимогам МСФЗ для МСП.

Наприклад. Підприємство здійснює два види діяльності на своїй території – банківську діяльність та роздрібну торгівлю одягом. У рамках своєї банківської діяльності підприємство приймає вклади від широкого кола осіб в обмін на зобов'язання виплатити клієнту суму вкладу плюс

винагороду за ставкою 2 відсотки від внесеної суми через 90 днів після отримання грошових коштів (відкриття депозиту) від клієнта. Підприємство використовує кошти, що генеруються його банківськими операціями, для часткового фінансування своєї роздрібної торгівлі одягом.

Підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів через те, що здійснює банківські операції (основний бізнес), підприємство є фідуціаром щодо активів широкого кола сторонніх осіб (своїх банківських клієнтів).

Наприклад. Акції підприємства не котуються на фондовій біржі, але обертаються на позабіржовому ринку, який регулюється державою, хоча і в меншій мірою, ніж фондова біржа.

Підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів – його акції обертаються на відкритому ринку (регульований позабіржовий ринок – це відкритий ринок капіталу).

Наприклад. Акції підприємства обертаються на одному з вторинних ринків цінних паперів в Європейському союзі (ЄС), які не є “регульованими ринками” з метою дотримання Положень ЄС про застосування МСФЗ (тобто закон ЄС не вимагає від підприємства використання повної версії МСФЗ).

Підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів – його акції обертаються на відкритому ринку. Такі ринки є відкритими ринками капіталу, навіть при звільненні від обов'язку дотримуватися Положення ЄС про застосування МСФЗ.

Наприклад. Єдиним видом діяльності підприємства є отримання відсотків за грошовими коштами, які воно позичає своїм клієнтам. Підприємство отримує всі свої кошти безпосередньо від двох своїх власників-керівників, які є мільярдерами (тобто підприємство не приймає вклади від клієнтів).

Підприємство не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів – його акції не обертаються на відкритому ринку і воно не є фідуціаром щодо активів широкого кола сторонніх осіб. Діяльність по наданню позик громадянам сама по собі не приводить до виникнення обов'язків подання фінансової звітності широкому колу користувачів. Примітка. Зазвичай банки зобов'язані подавати фінансову звітність широкому колу користувачів у зв'язку зі своєю діяльністю по прийому вкладів, а не у зв'язку з наданням позик. У цьому прикладі підприємство не приймає вклади від широкого кола зовнішніх клієнтів – воно є утримувачем активів тільки двох своїх власників-керівників.

Наприклад. Підприємство є єдиним постачальником електрики і природного газу у своїй юрисдикції. Підприємство також є одним з найбільших комерційних підприємств, а його діяльність становить приблизно 4 відсотки від валового національного продукту його юрисдикції.

Той факт, що підприємство надає значні суспільні послуги (електрика і природний газ), розмір підприємства і його значення для

місцевої економіки само по собі не приводять до виникнення у підприємства обов'язків подавати фінансову звітність широкому колу користувачів.

Наприклад. Деякі підприємства також можуть бути фідуціарами щодо активів широкого кола сторонніх осіб, так як вони утримують і управляють фінансовими ресурсами, довіреними їм клієнтами, замовниками або членами, що не входять в склад правління підприємства. Однак, якщо така діяльність є побічною для основної діяльності (як, наприклад, може відбуватися з туристичними агентами та агентами з нерухомості, школами, благодійними організаціями, кооперативними підприємствами, які вимагають номінального вкладу для отримання членства, і продавцями, які отримують авансові платежі під поставку товарів або послуг, такими як комунальні підприємства), це не призводить до виникнення у них обов'язків подавати фінансову звітність широкому колу користувачів.

Наприклад. Підприємство, активи якого включають інвестиційне майно та депозити до запитання, складає свою фінансову звітність відповідно до МСФЗ для МСП. Підприємство вимагає, щоб орендарі сплачували внесок (аванс), рівний орендній платі за два місяці, перш, ніж зайняти інвестиційне майно підприємства. Якщо орендована власність не була пошкоджена орендарем протягом терміну оренди, підприємство повертає орендарю його внесок, коли він звільняє приміщення в кінці терміну оренди.

Той факт, що підприємство є держателем орендних вкладів, не призводить до виникнення у підприємства зобов'язання подавати фінансову звітність широкому колу користувачів (дії по утриманню вкладів є побічними для основної діяльності підприємства). Якщо з інших причин, підприємство не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів і за умови, що його фінансова звітність відповідає всім вимогам МСФЗ, підприємство має зробити чітку та беззастережну заяву про відповідність фінансової звітності вимогам МСФЗ для МСП в примітках.

Наприклад. Підприємство, єдиний вид діяльності якого – діяльність туристичного агентства, складає свою фінансову звітність відповідно до МСФЗ для МСП. Підприємство вимагає, щоб при бронюванні комплексного турне його клієнти вносили завдаток у розмірі 60 відсотків від вартості такого турне. Залишок суми (40 відсотків) виплачується за 30 днів до від'їзду. Завдаток повертається в повному обсязі в тому випадку, якщо клієнт скасовує замовлення більше, ніж за 60 днів до дати від'їзду. Завдаток не повертається при анулюванні замовлення менш, ніж за 60 днів до від'їзду.

Отримання завдатку за бронювання туристичних послуг не приводить до виникнення у підприємства зобов'язання подавати фінансову звітність широкому колу користувачів (отримання завдатку є побічною

діяльністю до основної діяльності підприємства як туристичного агентства). Якщо з інших причин, підприємство не зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів і за умови, що його фінансова звітність відповідає всім вимогам МСФЗ, підприємство має зробити чітку та беззастережну заяву про відповідність фінансової звітності вимогам МСФЗ для МСП в примітках.

Підприємство, фінансова звітність якого відповідає всім вимогам МСФЗ для МСП, зобов'язане зробити чітке та беззастережне висловлювання про відповідність фінансової звітності вимогам МСФЗ для МСП у своїй фінансовій звітності. Однак, підприємству, яке зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, забороняється робити таку заяву, навіть якщо законодавство вимагає від нього подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ для МСП.

Наприклад. Місцевий банк, що обслуговує невеликий населений пункт, який приймає вклади від широкого кола осіб, заявляє, що його фінансова звітність підготовлена у відповідності до вимог МСФЗ для МСП. У юрисдикції, в якій здійснює свою діяльність банк, не передбачено жодних офіційних вимог до подання звітності, які застосовувалися б до підприємства.

Підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів – воно є фідуціаром щодо активів широкого кола сторонніх осіб, що є його основною діяльністю. Отже, воно не може заявляти, що його фінансова звітність відповідає вимогам МСФЗ для МСП.

Отже, підприємства, які зобов'язані подавати фінансову звітність широкому колу користувачів, не повинні заявляти про відповідність фінансової звітності вимогам МСФЗ для МСП. У багатьох випадках можна зіштовхнутися з незначними труднощами при визначенні того, чи підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність широкому колу користувачів.

в) визнання та облік доходу

Дохід повинен оцінюватися за справедливою вартістю, який підлягає отриманню як відшкодування. Справедлива вартість отриманого, або того яке підлягає отриманню відшкодування визначається з урахуванням торговельних знижок, знижок за дострокове погашення і оптових знижок, що надаються підприємством.

Визнання – це включення статті, яка відповідає визначенню доходу в звіті про сукупний дохід (або в звіті про прибутки і збитки, коли використовується метод двох звітів), якщо виконуються перераховані умови:

- існує ймовірність, що майбутні економічні вигоди, пов'язані зі статтею дохід, надійдуть на підприємство;
- сума доходу може бути надійно оцінена.

МСФЗ для МСП містить керівництво по визнанню наступних категорій доходу:

1. Продаж товарів. Дохід від продажу товарів повинен бути визнаний, якщо на доповнення до загальних принципів визнання доходу задовільняються всі перераховані нижче критерії:

- продавець передав покупцеві суттєві ризики і вигоди, пов'язані з правом власності на товари;
- продавець більше не бере участь в управлінні в тій мірі, яка зазвичай асоціюється з правом власності, і не контролює продані товари;
- понесені або очікувані витрати, пов'язані з операцією, яку можна надійно оцінити.

2. Надання послуг. Дохід від надання послуг визнається відповідно до стадії завершеності операції на кінець звітного періоду (метод відсотка виконання) за умови, що в додаток до загальних принципів визнання доходу задовільняються обидва з наступних критеріїв:

- стадія завершеності операції станом на кінець звітного періоду може бути достовірно оцінена;
- витрати, понесені при виконанні операції, і витрати, необхідні для її завершення, можуть бути надійно оцінені.

Якщо результат операції, який передбачає надання послуг, не може бути надійно оцінений, дохід повинен визнаватися тільки в розмірі визнаних відшкодовуваних витрат.

3. Договори на будівництво. Аналогічно доходу від надання послуг, дохід від договору на будівництво визнається тоді, коли результат договору може бути достовірно оцінений, відповідно до стадії завершеності діяльності за договором на кінець звітного періоду (цей метод часто називають методом відсотка виконання).

4. Відсотки, роялті та дивіденди. Дохід від відсотків, роялті та дивідендів повинен визнаватися, якщо задовольняються загальні принципи визнання доходу:

- проценти визнаються за методом ефективної ставки відсотка;
- роялті визнаються за принципом нарахування згідно зі змістом відповідного договору;
- дивіденди визнаються тоді, коли встановлено право акціонерів на отримання виплати.

5. Ідентифікація операції. Критерії визнання зазвичай застосовуються окремо до кожної операції. Однак, за певних обставин необхідно застосовувати їх до окремо ідентифікованих елементів індивідуальної угоди для того, щоб відобразити її зміст. Наприклад, якщо продажна ціна товару включає суму на подальше його обслуговування, то ця величина відкладається і визнається як дохід за період, протягом якого здійснюється обслуговування. Такі продажі іноді називаються багатоелементними. І навпаки, критерії визнання можуть застосовуватися одночасно до двох або більше операцій, коли вони пов'язані таким чином, що їх комерційний ефект не може бути визначений без розгляду серії операцій як єдиного цілого. Вимоги до ідентифікації операції не суперечать

концепції обліку операцій відповідно до їх економічної сутності, а не юридичної форми.

Наприклад. Мережа магазинів з продажу велосипедів також надає велосипеди в короткострокову оренду. Велосипеди, призначені для оренди, використовуються протягом двох або трьох років і потім продаються магазинами як потримані моделі.

Всі магазини мережі продають як нові, так і старі велосипеди.

У магазинів є три джерела доходу:

- продаж нових велосипедів;
- продаж уживаних велосипедів;
- оренда велосипедів.

Продаж уживаного велосипеда не є вибуттям основних засобів навіть притому, що велосипед призначений для використання магазинами в їх орендному бізнесі протягом декількох років. Магазины з продажу велосипедів продають як нові, так і старі велосипеди. Тому продаж уживаних велосипедів є частиною звичайних, повторюваних операцій магазинів, і, отже, такі продажі створюють дохід.

Справедлива вартість – це сума, на яку можна обміняти актив, провести розрахунок за зобов'язанням, або обміняти наданий дольовий інструмент при здійсненні угоди між добре обізнаними, чи бажаними здійснити таку операцію незалежними сторонами.

Наприклад. Виробник продає один з своїх продуктів виробництва за ціною 500 у. о. за одиницю. Однак, виробник надає клієнтам 20-відсоткову знижку на замовлення обсягом 100 або більше одиниць. Клієнт купує 100 одиниць за одним замовленням.

Виробник повинен оцінити дохід від продажу товарів на суму 40 000 у. о., тобто 100 одиниць $\times$ (500 у. о. ціна за преїскурантом) – 100 у. о. (500 у. о. $\times$ 20% оптова знижка).

Наприклад. Виробник продає один зі своїх продуктів виробництва за ціною 500 у. о. за одиницю. Однак, виробник надає клієнтам 20-відсоткову знижку на замовлення обсягом 100 або більше одиниць. Крім того, якщо клієнт купує 1000 або більше одиниць протягом одного річного фінансового звітного періоду, роздрібний продавець надає клієнту додаткову знижку в розмірі 10 відсотків від ціни за преїскурантом на всі продукти, придбані клієнтом в такому фінансовому році.

Клієнт купує 100 одиниць продукту кожен місяць протягом одного річного фінансового періоду, тобто 1200 одиниць.

Виробник повинен оцінити сукупну дохід від продажу товарів клієнту в такому річному періоді на суму 420 000 у. о., тобто 1200 одиниць $\times$ (500 у. о. ціна за преїскурантом – 150 у. о. (500 у. о. оптова знижка $\times$ 30% (20% + 10%)).

Наприклад. Виробник продає один зі своїх продуктів виробництва за ціною 500 у. о. за одиницю в кредит. З метою заохочення дострокового погашення кредиту, роздрібний продавець надає своїм клієнтам

10-відсоткову знижку за дострокове погашення кредиту за умови, що клієнт проводить розрахунок протягом 30 днів після придбання товарів. Звичайний термін кредиту становить 60 днів.

Клієнт 1 платить 40500 у. о. протягом 30 днів після дати покупки за 90 одиниць продукції, придбаних у підприємства.

Клієнт 2 платить 45000 у. о. через 60 днів після дати покупки за 90 одиниць продукції, придбаних у підприємства.

Роздрібний продавець повинен оцінити дохід від продажу продукції клієнту 1 на суму 40 500 у. о. (90 одиниць x (500 у. о. ціна за преїскурантом – 500 у. о. x 10% знижка за дострокове погашення кредиту).

Дохід від продажу продукції клієнту 2 на суму 45000 у. о. (90 одиниць x 500 у. о. ціна за преїскурантом).

При обміні товарами або послугами підприємство не повинно визнавати дохід:

- коли товари або послуги обмінюються на товари або послуги, аналогічні за характером і вартістю;

- коли товари або послуги обмінюються на товари або послуги, які не є аналогічними за характером і вартістю, але операція обміну позбавлена комерційної сутності.

В якості поширеного прикладу товарів, які обмінюються на товари, аналогічні за характером і вартістю, можна назвати такі продукти, як масло або молоко, коли постачальники обмінюють їх запаси в різних місцях для своєчасного задоволення різноманітного попиту в конкретному місці.

Підприємство повинно визнавати дохід тоді, коли товари будуть продані або здійснено обмін послуг на товари або послуги, які не є аналогічними за характером і вартістю, що має комерційну сутність операції. У цьому випадку, підприємство має оцінювати операцію:

- за справедливою вартістю отриманих товарів або послуг, скоригованою на суму переданих грошових коштів або еквівалентів грошових коштів;

- якщо сума, передбачена в попередньому пункті, не може бути надійно оцінена, то за справедливою вартістю переданих товарів або послуг, скоригованою на суму переданих грошових коштів або еквівалентів грошових коштів;

- якщо справедлива вартість ні отриманого, ні переданого активу не може бути надійно оцінена, то за балансовою вартістю переданого активу, скоригованого на суму переданих грошових коштів або еквівалентів грошових коштів.

Наприклад. Обрахуємо дохід від обміну товарами і послугами. 1 січня 2013 року продавець золотом, який нещодавно придбав приватний літак для ділових поїздок, отримав право посадки в місцевому аеропорту в обмін на 100 унцій золота. На той момент золото оцінювалося за ціною 1000 у. о. за унцію.

Обмін золота на право посадки є обміном товарами, що не є аналогічними за характером і вартістю. Продавець золотом повинен оцінити дохід від продажу товарів (золота) в розмірі 100 000 у. о. (тобто ця сума розцінюється як отримана справедлива вартість права посадки (відшкодування). У цьому випадку справедлива вартість відшкодування, отриманого при операції обміну, може бути найбільш правильно оцінена на основі справедливої вартості золота – товару, що продається на активному ринку. Розрахунок: 100 унцій золота x 1000 у. о. за унцію = 100 000 у. о.

Наприклад. З метою виконання термінового замовлення клієнта 5 січня 2014 року роздрібний продавець паливно-мастильними матеріалами “Матвій” м. Чортків отримав 180000 літрів автомобільного пального від іншого роздрібного торговця паливно-мастильними матеріалами “Юна” м. Бережани в обмін на 180000 літрів його автомобільного пального. Моторне паливо коштує 1 у. о. за літр.

Роздрібний продавець “Матвій” не визнає доходу, отриманого в результаті обміну автомобільним паливом з роздрібним торговцем “Юна”. Дана операція є обміном аналогічними товарами або послугами, а за таких умов дохід відсутній.

Роздрібний торговець “Матвій” визнає дохід тоді, коли він продасть паливо, отримане при обміні, своїм клієнтам.

Наприклад. Підприємству, яке здійснює свою діяльність в телекомунікаційній галузі, належить мережа електрозв'язку, яка забезпечує передавання цифрових сигналів. Мережа побудована з використанням волоконно-оптичного кабелю. Підприємство, як правило, укладає договори міни (бартеру) з третіми особами, яким належать аналогічні мережі в інших місцях розташування, з відповідною ємністю таких мереж. Відповідно до одного з цих договорів, підприємство зобов'язане надати ємність своєї мережі вартістю 1 млн. у. о. на 10 років третій особі, яка веде свою діяльність в тій же галузі, в обмін на використання аналогічної ємності в мережі електрозв'язку зазначеної третьої особи.

Факти вказують на те, що ємність мережі обміняли на ємність іншої мережі, аналогічної за характером і вартістю. Отже, ні підприємство, ні третя особа не повинні визнавати дохід (або пов'язані з ним витрати) відносно надаваних послуг з передачі.

Критерії визнання, представлені в цьому стандарті, зазвичай застосовуються окремо до кожної операції. Однак за певних обставин необхідно застосовувати їх до окремо ідентифікованих елементів індивідуальної угоди для того, щоб відобразити її зміст. Наприклад, якщо продажна ціна товару включає суму на подальше обслуговування, яка може бути визначена, підприємство повинно застосовувати критерії визнання до окремо ідентифікованих компонентів операції. І навпаки, критерії визнання можуть застосовуватися одночасно до двох або більше операцій, коли вони пов'язані таким чином, що їх комерційний

ефект не може бути визначений без розгляду серії операцій як єдиного цілого. Наприклад, підприємство застосовує критерії визнання одночасно до двох або більше операцій, коли воно продає товари і в той самий час укладає окремих договір на викуп цих товарів у майбутньому, тим самим, по суті, зводячи нанівець ефект операції.

Наприклад. Охоронне агентство уклало договір з клієнтом на встановлення системи охоронної сигналізації (включаючи встановлення), обслуговування системи протягом трьох років після дати встановлення і відправлення збройного наряду швидкого реагування в разі спрацювання сигналізації. Згідно з угодою клієнт зобов'язаний заплатити охоронній фірмі 20 000 у. о. через три роки після того, як сигналізація була встановлена, без відсотків.

Охоронна фірма завжди встановлює системи сигналізації, які вона продає. Фірма ніколи не встановлює системи сигналізації, продані іншими фірмами. Охоронна фірма здійснює операцію з продажу, у якій є кілька елементів. Операція з продажу включає такі елементи:

- продаж товару, включаючи установку – система сигналізації;
- технічне обслуговування системи сигналізації;
- послуги з відправлення збройного наряду в разі спрацювання сигналізації;
- елемент фінансування, пов'язаний з оплатою за постачання і обслуговування системи сигналізації та за послуги з відправлення збройного наряду в разі спрацювання сигналізації, надавані клієнту.

Охоронна фірма повинна розподілити справедливую вартість відшкодування, яка підлягає отриманню від клієнта на окремо ідентифіковані елементи операції. Крім того, фірма повинна застосувати критерії визнання до окремо ідентифікованих елементів операції (щодо продажу товару, щодо надання послуг і у відношенні операції фінансування).

У цьому випадку установка не розглядається як окремих елемент операції, тому що клієнт не купив би систему без установки, і підприємство не пропонує послуги з установки, якщо воно також не продає систему. Якщо установка є додатковою послугою до продажу товарів, будь-які виплати, пов'язані з установкою, визнаються тоді, коли товари продані. Продавець зазвичай визнає дохід від продажу товарів, коли покупець приймає поставку, а встановлення і перевірка завершені, оскільки це і є моментом переходу значних ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на товари.

Наприклад. Виробник яхт класу "люкс" продає яхту банку за 1 000 000 у. о. і одночасно вступає в угоду про викуп яхти через 1 рік у банку за 1080000 у. о.

На момент здійснення операції справедлива вартість яхти становила 2000000 у. о., а ставка відсотку на позиковий капітал банку наближається до 8 відсотків річних. Банк не має права продати яхту.

Виробник яхти не повинен визнавати виручку від продажу яхти. Зміст цих двох операцій, об'єданих як одне ціле, полягає в тому, що виробник запозичив 1 000 000 у. о. у банку, а в якості забезпечення за кредитом виступила яхта (актив в якості запасів). Відповідно, виробник повинен визнати 1 000 000 у. о., отриманих від банку, як забезпечене зобов'язання, а яхта повинна залишитися в складі запасів виробника.

80000 у. о. (перевищення ціни зворотної купівлі (1080000 у. о. над ціною продажу 1000000 у. о.) повинні бути визнані як витрати на фінансування за період кредитування за методом ефективної ставки відсотка.

Підприємство повинно визнавати дохід від продажу товарів, коли задовольняються всі перераховані нижче умови:

а) підприємство передало покупцеві суттєві ризики і вигоди, пов'язані з правом власності на товар;

б) підприємство більше не бере участь в управлінні в тій мірі, яка зазвичай асоціюється з правом власності, і не зберігає контроль над проданими товарами;

в) сума доходу може бути надійно оцінена;

г) існує ймовірність того, що економічні вигоди, пов'язані з операцією, будуть отримані підприємством;

д) понесені або очікувані витрати, пов'язані з операцією, можуть бути надійно оцінені.

Для того, щоб визначити, в який момент підприємство передало покупцеві значні ризики і вигоди, пов'язані з правом власності, необхідно вивчити умови операції. У більшості випадків передача ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності, збігається з передачею юридичного права власності або переходом права володіння покупцеві. Це відбувається при більшості роздрібних продажів. В інших випадках передача ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності, відбувається в терміни відмінні від термінів передачі юридичних прав власності або переходу права володіння покупцеві.

Підприємство не визнає дохід, якщо воно зберігає значні ризики, пов'язані з правом власності. Приклади ситуацій, в яких за підприємством можуть зберегтися значні ризики і вигоди, пов'язані з правом власності:

а) коли за підприємством зберігається відповідальність за незадовільні експлуатаційні якості, що виходить за рамки стандартних умов гарантії;

б) коли отримання виручки від конкретного продажу залежить від продажу покупцем товарів;

в) коли відвантажені товари підлягають встановленню, а встановлення становить значну частину договору, який ще не виконано;

г) коли покупець має право розірвати угоду купівлі з причини, визначеної в договорі продажу, або на свій власний розсуд без будь-якої причини, і підприємство (продавець) не здатне визначити ймовірність повернення.

Коли результат операції, яка передбачає надання послуг, може бути надійно оцінено, підприємство повинно визнати дохід, пов'язаний з операцією, з урахуванням стадії завершеності операції на кінець звітного періоду (даний метод називається методом відсотка виконання). Результат операції може бути розрахований надійно, якщо виконуються всі наступні умови:

- а) сума доходу може бути надійно оцінена;
- б) існує ймовірність того, що економічні вигоди, пов'язані з операцією, будуть отримані підприємством;
- в) стадія завершеності операції станом на кінець звітного періоду може бути надійно оцінена;
- г) витрати, понесені для здійснення операції і витрати, необхідні для її завершення, можуть бути надійно оцінені.

Коли послуги надаються шляхом вчинення невизначеної кількості дій протягом певного періоду часу, дохід визнається на прямолінійній основі протягом такого періоду часу, за винятком випадків, коли є свідчення того, що який-небудь інший метод краще відображає стадію завершеності. Коли конкретна дія виявляється набагато більш вагомішою, ніж будь-які інші дії, то визнання доходу підприємством відкладається до здійснення цієї дії.

Наприклад. Охоронна фірма укладає договір на надання послуг з відправлення власникам будинків (квартир) збройних нарядів груп швидкого реагування при спрацьовуванні систем сигналізації. Фінансовий рік охоронної фірми закінчується 30 червня.

1 січня 2011 року власник будинку заплатив охоронній фірмі фіксовану плату 10 000 у. о. згідно з договором. Охоронна фірма зобов'язана надавати послуги з відправлення збройних нарядів при спрацьовуванні систем сигналізації протягом дворічного періоду.

Охоронна фірма повинна визнати дохід від надання послуг з відправлення збройних нарядів при спрацьовуванні системи сигналізації на прямолінійній основі протягом двох років (417 у. о. на місяць = 10 000 у. о. / 24 місяці). Виїзди проводяться тільки при спрацьовуванні сигналізації протягом дворічного терміну договору. Частоту і час виїздів визначити неможливо.

Тому, дохід буде визнана таким чином: за рік, що закінчився в червні 2011 року: $10\ 000 \text{ у. о.} \times 6 / 24 \text{ місяці} = 2500 \text{ у. о.}$; за рік, що закінчився в червні 2012 року: $10\ 000 \text{ у. о.} \times 12 / 24 \text{ місяці} = 5000 \text{ у. о.}$; за рік, що закінчився в червні 2013 року: $10\ 000 \text{ у. о.} \times 6 / 24 \text{ місяці} = 2500 \text{ у. о.}$

РОЗДІЛ 10

УЧАСТЬ В ІНШИХ ПІДПРИЄМСТВАХ І КОНСОЛІДОВАНА ЗВІТНІСТЬ

1. *Об'єднання бізнесу:*
  - а) *мета та сфера застосування МСФЗ 3.*
2. *Консолідована фінансова звітність:*
  - а) *поняття консолідованої фінансової звітності;*
  - б) *розкриття необхідної інформації у консолідованій фінансовій звітності.*
3. *Інвестиції в асоційовані підприємства згідно МСБО 28.*
4. *Суть і види спільної діяльності:*
  - а) *мета та сфера застосування МСФЗ 11;*
  - б) *особливості розкриття інформації про спільну діяльність в фінансовій звітності.*
5. *Розкриття інформації про зв'язані сторони:*
  - а) *визначення зв'язаних сторін згідно МСБО 24;*
  - б) *розкриття інформації щодо зв'язаних сторін.*

1.Об'єднання бізнесу

а) мета та сфера застосування МСФЗ 3

Мета МСФЗ 3 “Об'єднання бізнесу” – підвищити доречність, достовірність і співставність інформації, яку суб'єкт господарювання подає у своєму фінансовому звіті про об'єднання бізнесу та його результати. Для досягнення цього МСФЗ 3 встановлює принципи та вимоги стосовно того, як покупець:

а) визнає та оцінює у своїй фінансовій звітності ідентифіковані придбані активи, прийняті зобов'язання та будь-яку неконтрольовану частку в об'єкті придбання;

б) визнає та оцінює гудвіл, придбаний при об'єднанні бізнесу, або прибуток від вигідної покупки;

в) визначає, яку інформацію слід розкривати, щоби користувачі фінансової звітності могли оцінити характер і фінансовий результат об'єднання бізнесу.

МСФЗ 3 “Об'єднання бізнесу” застосовується до операції або іншої події, що відповідає визначенню об'єднання бізнесу. МСФЗ 3 не застосовується до:

а) створення спільного підприємства;

б) придбання активу чи групи активів, які не утворюють бізнес. У таких випадках покупець ідентифікує та визнає придбані індивідуальні ідентифіковані активи (включаючи ті активи, що відповідають визначенню та критеріям визнання нематеріальних активів у МСБО 38 “Нематеріальні активи”) й прийняті зобов'язання. Собівартість групи слід розподіляти на індивідуальні ідентифіковані активи та зобов'язання на

основі їх відносної справедливої вартості на дату придбання. Така операція чи подія не приводить до створення гудвілу;

в) об'єднання суб'єктів господарювання чи бізнесу під спільним контролем.

Об'єднання бізнесу – це операція чи інша подія, в якій покупець отримує контроль в об'єднанні бізнесу.

МСФЗ 3 вимагає, щоб придбані активи та прийняті зобов'язання утворювали бізнес. Якщо придбані активи не є бізнесом, суб'єкт господарювання, що звітує, обліковує операцію або іншу подію як придбання активу.

Бізнес – сукупність видів діяльності, що її можна вести та якою можна управляти з метою забезпечення доходу в формі дивідендів, нижчих витрат або інших економічних вигід безпосередньо інвесторам або іншим власникам, членам чи учасникам.

Бізнес складається із залучених ресурсів і технологічних процесів, застосованих до цих залучених ресурсів, які забезпечують можливість створити кінцеві продукти.

Всі об'єднання бізнесу треба обліковувати із застосуванням методу придбання. Метод придбання розглядає об'єднання бізнесу з точки зору об'єднуваного суб'єкту господарювання, визначеного як “покупець”. Покупець придбає чисті активи та визнає придбані активи, прийняті зобов'язання та непередбачені зобов'язання, включаючи такі, що не були визнані суб'єктом придбання раніше.

Застосування методу придбання вимагає:

- визначення покупця;
- визначення дати придбання;
- визнання та оцінку ідентифікованих придбаних активів, прийнятих зобов'язань та будь-якої неконтрольованої частки в об'єкті придбання;
- визнання та оцінка гудвілу чи прибутку від вигідної покупки.

Покупцем є суб'єкт господарювання, який отримує контроль над іншими об'єднуваними суб'єктами господарювання чи бізнесами.

Дата придбання – дата, на яку покупець фактично отримує контроль за об'єктом придбання.

Згідно з договором купівлі-продажу корпоративних прав приватного підприємства “Астон” право власності на відчужувані корпоративні права переходить від продавця до покупця в момент повної оплати покупцем ціни корпоративних прав продавцеві.

Станом на дату придбання покупець визнає (окремо від гудвілу) ідентифіковані придбані активи, прийняті зобов'язання та будь-яку неконтрольовану частку в об'єкті придбання.

Покупець оцінює ідентифіковані придбані активи та прийняті зобов'язання за їхньою справедливою вартістю на дату придбання.

Придбані непередбачені зобов'язання визнаються теперішніми зобов'язаннями об'єкту придбання.

Зазвичай оцінка ідентифікованих придбаних активів та прийнятих зобов'язань здійснюється шляхом залучення незалежного зовнішнього оцінювача. Метою таких звітів про незалежну оцінку є розподіл вартості об'єднання бізнесу.

МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи", визначає непередбачене зобов'язання як:

а) можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання;

б) теперішнє зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнане, оскільки:

– ймовірно, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання;

– суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно.

Період оцінки розглядається:

– якщо первісний облік об'єднання бізнесу є незавершеним на кінець звітного періоду, в якому відбувається об'єднання, покупець відображає в своїх фінансових звітах тимчасові суми щодо статей, облік яких є незавершеним;

– протягом періоду оцінки покупець ретроспективно коригує тимчасові суми, визнані на дату придбання, з метою відображення нової інформації;

– проте період оцінки не повинен перевищувати один рік з дати придбання;

– покупець визнає збільшення (зменшення) в тимчасовій сумі, визнаній для ідентифікованого активу (зобов'язання) шляхом зменшення (збільшення) гудвілу.

Визнання та оцінка гудвілу чи прибутку від вигідної покупки проходить, коли покупець визнає гудвіл станом на дату придбання, оцінений як перевищення а) над б) наведених далі:

а) сукупної суми:

– переданої компенсації, оціненої відповідно до цього МСФЗ, який, як правило, вимагає справедливої вартості на дату придбання;

– суми будь-якої неконтрольованої частки в об'єкті придбання, оціненої відповідно до цього МСФЗ.

б) сальдо сум на дату придбання ідентифікованих придбаних активів і прийнятих зобов'язань, оцінених відповідно до МСФЗ 3.

Гудвіл визнається у звіті про фінансовий стан покупця.

Відстрочений податок не визнається по оподатковуваних тимчасових різницях, що виникають від початкового визнання гудвілу.

Вигідна покупка є об'єднанням бізнесу, в якому сальдо сум на дату придбання ідентифікованих придбаних активів і прийнятих зобов'язань перевищує вартість переданої компенсації.

Прибуток від вигідної покупки визнається у прибутку чи збитку на дату придбання. Дохід слід відносити до покупця.

Компенсацію, передану при об'єднанні бізнесу, слід оцінювати за справедливою вартістю, яка обчислюється як сума справедливої вартості на дату придбання: активів, переданих покупцем; зобов'язань, понесених покупцем перед колишніми власниками об'єкта придбання; та часток участі в капіталі випущених покупцем.

Витрати, пов'язані з придбанням, є витратами, що їх несе покупець для здійснення об'єднання бізнесу.

Ці витрати охоплюють гонорари посередникові, гонорари радникам, бухгалтерам, юристам, оцінювачам, іншим фахівцям та консультантам; загальні адміністративні витрати, включаючи витрати на утримання відділу з придбання, та витрати на реєстрацію і випуск боргових та цінних паперів.

Почепець обліковує витрати, пов'язані з придбанням, як витрати в тих періодах, в яких витрати понесені, а послуги отримані.

Почепець у подальшому оцінює та обліковує придбані активи, прийняті чи понесені зобов'язання та інструменти власного капіталу, випущені при об'єднанні бізнесу, відповідно до інших МСФЗ, застосованих до таких статей залежно від їх характеру.

2. Консолідована фінансова звітність

а) поняття консолідованої фінансової звітності

МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність" було видано в травні 2011 року, він замінив положення МСБО 27 "Консолідована і окрема фінансова звітність". МСФЗ 10 вступив в дію для річної фінансової звітності за період, який починався з 1 січня 2013 року.

Мета МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність" – встановити принципи подання та підготовки консолідованої фінансової звітності, коли суб'єкт господарювання контролює одного або кількох інших суб'єктів господарювання.

МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність":

а) вимагає від суб'єкта господарювання (материнського підприємства), який контролює одного або декількох інших суб'єктів господарювання (дочірні підприємства), подавати консолідовану фінансову звітність;

б) визначає принципи контролю та запроваджує контроль як основу для консолідації;

в) встановлює, як застосовувати принцип контролю, щоб виявити чи контролює інвестор об'єкт інвестування і, отже, чи повинен він консолідувати цей об'єкт інвестування;

г) встановлює облікові вимоги до складання консолідованої фінансової звітності.

Суб'єкт господарювання, який є материнським підприємством, складає консолідовану фінансову звітність. МСФЗ 10 "Консолідована

фінансова звітність” застосовується до всіх суб’єктів господарювання, за винятком таких:

а) материнському підприємству не потрібно подавати консолідовану фінансову звітність, якщо воно відповідає усім таким умовам:

– воно є дочірнім підприємством, яке повністю належить іншому суб’єктові господарювання, або дочірнім підприємством, яке частково належить іншому суб’єктові господарювання, і всі його інші власники, в тому числі ті, які в інших випадках не мають права голосу, були поінформовані про те, що материнське підприємство не подає консолідовану фінансову звітність та не заперечують проти цього;

– його боргові інструменти або інструменти капіталу не перебувають в обігу на публічному ринку (внутрішній або зарубіжній фондовій біржі або позабіржовому ринку, включаючи місцевий та регіональний ринки);

– воно не подає і не перебуває у процесі подання своєї фінансової звітності до комісії з цінних паперів або іншого регулятора з метою випуску певного класу інструментів на публічний ринок;

– його кінцеве або будь-яке проміжне материнське підприємство складає консолідовану фінансову звітність, яка доступна для публічного використання та відповідає МСФЗ;

б) програм виплат по завершенні трудової діяльності або інші довгострокові програми виплат працівникам, до яких застосовується МСБО 19 “Виплати працівникам”.

Консолідовані фінансові звіти повинні включати всі дочірні підприємства цього материнського підприємства.

Материнське підприємство – суб’єкт господарювання, який має одне або кілька дочірніх підприємств.

Дочірнє підприємство – суб’єкт господарювання, що його контролює інший суб’єкт господарювання (відомий як материнське підприємство).

Контроль – повноваження управляти фінансовими та операційними політиками іншого суб’єкта господарювання.

Контроль вважається наявним, якщо материнське підприємство володіє (прямо чи непрямо через дочірні підприємства) понад половиною голосів суб’єкта господарювання, за винятком окремих випадків, коли можна чітко продемонструвати, що таке володіння не встановлює контроль.

Контроль також існує, навіть коли материнському підприємству належить половина або менше половини голосів суб’єкта господарювання, якщо існує:

а) право на понад половину голосів – згідно з угодою з іншими інвесторами;

б) право керувати фінансовою та операційною політикою суб’єкта господарювання – згідно зі статутом або угодою;

в) право призначати чи знімати більшість членів ради директорів або еквівалентного керівного органу;

г) право віддавати більшість голосів на зборах ради директорів або еквівалентного керівного органу.

Окрема фінансова звітність – звітність, що подається материнським підприємством, в яких інвестиції обліковуються на основі частки прямої участі, а не на основі відображених у звітності результатів та чистих активів об'єкта інвестування.

Консолідована фінансова звітність – звітність групи, що включає показники материнського підприємства разом з усіма його дочірніми підприємствами.

Облік інвестицій у дочірні підприємства в окремій фінансовій звітності здійснюється наступним чином: суб'єкт господарювання складає окрему фінансову звітність, в якій обліковує інвестиції у дочірні, спільно контрольовані, і в асоційовані підприємства за собівартістю як фінансові активи, відповідно до МСБО 39, окрім випадків віднесення інвестицій до групи активів утримуваних для продажу.

При застосуванні обліку інвестицій за собівартістю, інвестор застосовує вимоги МСБО 39, щоб визначити, чи треба визнавати будь-який додатковий збиток від зменшення корисності чистої інвестиції інвестора в дочірнє, спільно контрольоване, та в асоційоване підприємство.

Консолідація починається з дати отримання інвестором контролю над об'єктом інвестиції. Вона припиняється з моменту, коли інвестор втрачає контроль над об'єктом інвестиції.

При підготовці консолідованої фінансової звітності підприємство повинно використовувати єдину облікову політику для подібних операцій та інших подій за схожих обставин, або зробити відповідні коригування для досягнення відповідності.

Консолідована фінансова звітність:

– об'єднує схожі статті активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат і грошових потоків материнського підприємства з аналогічними статтями дочірніх компаній;

– проводить взаємне зарахування (виключає) балансової вартості інвестицій материнської компанії в кожне дочірнє підприємство і відповідну частку материнської компанії в капіталі кожного дочірнього підприємства (МСФЗ (IFRS) 3 дає пояснення як враховувати будь-який відповідний гудвіл);

– повністю виключає внутрішньо групові активи і зобов'язання, капітал, доходи, витрати та грошові потоки, які відносяться до операцій між підприємствами групи (прибутки і збитки, що виникли в результаті внутрішньо групових операцій і визнані у вартості активів, таких як запаси і основні засоби, виключаються в повних сумах).

Збитки внаслідок внутрішньо групових операцій можуть свідчити про знецінення, яке підлягає визнанню в консолідованій фінансовій звітності.

Відносно тимчасових різниць, що виникають в результаті виключення прибутків і збитків за внутрішньо груповими операціями, застосовується МСФЗ (IAS) 12 “Податки на прибуток”.

Доходи і витрати дочірнього підприємства базуються на вартості активів і зобов'язань, визнаних у консолідованій фінансовій звітності материнського підприємства на дату придбання.

Наприклад. Амортизація активів проводиться з використанням справедливої, а не балансової вартості. Амортизаційні витрати, визнані в консолідованому звіті про сукупний дохід після дати придбання, повинні базуватися на справедливій вартості відповідних активів, що амортизуються, визнаних у консолідованій фінансовій звітності на дату придбання

У разі існування потенційних прав голосу, або інших похідних інструментів, які містять такі права, пропорція, у якій прибуток або збиток і зміни капіталу, відносяться до частки материнського підприємства і до неконтрольованої частки при підготовці консолідованої фінансової звітності, визначається виходячи з наявних часткою володіння і не відображає можливе виконання або конвертацію потенційних прав голосу та інших похідних інструментів.

МСФЗ (IFRS) 9 не застосовується до інвестицій в дочірні компанії, які консоліднуються.

Коли інструменти містять потенційні права голосу і дають доступ до надходжень, пов'язаних з володінням інвестиціями в дочірньому підприємстві, такі інструменти не підпадають під вимоги МСФЗ (IFRS) 9.

Купівля та продаж часток у дочірньому підприємстві між материнським підприємством та не контролюваними частками збільшують або зменшують їх статті в капіталі, в той час як контроль зберігається. Прибутки або збитки за такими операціями відображаються у складі капіталу материнського підприємства.

Якщо материнське підприємство втрачає контроль над дочірньою компанією, воно негайно:

- припиняє визнання в консолідованому звіті про фінансовий стан активів і зобов'язань колишнього дочірнього підприємства;

- визнає будь-які інвестиції, що залишилися в колишньому дочірньому підприємстві за їх справедливою вартістю на дату втрати контролю, і в подальшому враховує їх (і будь-які суми, що підлягають оплаті або отриманню від колишнього дочірнього підприємства) згідно з відповідними МСФЗ. Справедлива вартість повинна розцінюватися як справедлива вартість при первісному визнанні фінансового активу відповідно до МСФЗ (IFRS) 9 або, коли це може бути застосовано, як вартість інвестицій в асоційоване підприємство або спільно контролюване підприємство при первісному визнанні;

- відображає прибуток або збиток, пов'язаний з втратою контролю у колишньому дочірньому підприємстві.

Материнське підприємство може втратити контроль в дочірньому підприємстві при укладанні двох або декількох угод (операцій). Однак,

обставини можуть вказувати на те, що кілька таких угод повинні враховуватися як єдина операція.

Одна, або більше, з них ознак вказують на те, що материнське підприємство повинно враховувати кілька угод як єдину операцію:

- вони укладаються одночасно або в контексті одна одної;
- вони складають єдину операцію, спрямовану на досягнення загального комерційного ефекту;
- виникнення однієї угоди залежить від виникнення, принаймні, однієї іншої угоди;
- розгляд однієї угоди само по собі не є доцільним з економічної точки зору, проте її розгляд разом з іншими угодами економічно виправданий.

Прикладом операції, яка розглядається сама по собі як економічно недоцільна є вибуття часток в дочірньому підприємстві за ціною, яка нижча за ринкову, і яка компенсується подальшим вибуттям часток в цьому ж підприємстві за ціною вище ринкової.

Якщо материнське підприємство втрачає контроль над дочірнім підприємством, воно:

1. Припиняє визнання:

- активів (включаючи будь який гудвіл) та зобов'язань дочірнього підприємства за їх балансовою вартістю на дату втрати контролю;
- балансової вартості будь-якої не контрольованих часток колишнього дочірнього підприємства на дату втрати контролю (включаючи будь-які зараховувані на них компоненти іншого сукупного доходу).

2. Відображає:

- справедливу вартість винагороди (за наявності такої), отриманої при втраті контролю;
- вказаний перерозподіл, якщо операція, яка призвела до втрати контролю, передбачає розподіл акцій дочірнього підприємства на користь власників, що діють в цій якості;
- будь-які інвестиції, які залишилися в колишньому дочірньому підприємстві за їх справедливою вартістю на дату втрати контролю.

3. Рекласифікує до складу прибутку або збитку чи переводить безпосередньо до складу нерозподіленого прибутку суми, визнані у складі іншого сукупного доходу відносно даного дочірнього підприємства, якщо це вимагається згідно з іншими МСФЗ.

4. Визнає будь-яку різницю яка виникає в результаті в якості прибутку або збитку у складі прибутку чи збитку, який відноситься на материнське підприємство.

Якщо материнське підприємство втрачає контроль над дочірнім підприємством, материнське підприємство повинно враховувати всі суми, визнані у складі іншого сукупного доходу відносно даного дочірнього підприємства, на тій же самій основі, що й у випадку, якби материнське підприємство безпосередньо розпорядилося відповідними активами або зобов'язаннями.

б) розкриття необхідної інформації у консолідованій фінансовій звітності

Основними вимогами до консолідованих звітів є те, що консолідовані фінансові звіти слід складати з використанням єдиних облікових політик для подібних операцій та інших подій за схожих обставин.

Фінансові звіти материнського підприємства та його дочірніх підприємств, які використовуються при складанні консолідованих фінансових звітів слід складати на одну і ту саму дату. Якщо дати звітів є різними, дочірнє підприємство складає з метою консолідації додаткові фінансові звіти на ту саму дату, що і фінансові звіти материнського підприємства, за винятком випадків, коли це є неможливим.

У консолідованій фінансовій звітності слід розкривати таку інформацію:

а) характер відносин між материнським підприємством та дочірнім підприємством, якщо материнське підприємство не володіє, прямо чи опосередковано, понад половиною голосів в дочірньому підприємстві;

б) причини, внаслідок яких володіння понад половиною голосів або потенційним правом голосу в об'єкті інвестування не є контролем;

в) кінець звітного періоду фінансової звітності дочірнього підприємства, якщо ця фінансова звітність використовується для складання консолідованої фінансової звітності, та дата відрізняється від дати та періоду фінансової звітності материнського підприємства;

г) характер і ступінь будь-яких суттєвих обмежень щодо здатності дочірнього підприємства передавати кошти материнському підприємству у формі дивідендів грошовими коштами або повернення позик чи авансових платежів;

д) перелік, який показує вплив будь-яких змін частки власності материнського підприємства в дочірньому підприємстві, що не призводять до втрати контролю над власним капіталом, що належить власникам материнського підприємства;

е) якщо втрачається контроль над дочірнім підприємством, материнське.

Якщо окрема фінансова звітність складається для материнського підприємства, яке вирішує не складати консолідованої фінансової звітності, то у цій окремій фінансовій звітності слід розкривати:

а) той факт, що ця фінансова звітність є окремою фінансовою звітністю; факт використання звільнення від консолідації; назву та країну реєстрації або розташування суб'єкта господарювання, консолідована фінансова звітність якого була складена для оприлюднення відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності; адресу, за якою можна отримати цю консолідовану фінансову звітність;

б) перелік суттєвих інвестицій у дочірні, спільно контрольовані та асоційовані підприємства із зазначенням їх назви, країни реєстрації або розташування, частки власності та частки прав голосу, якщо вона відрізняється від частки власності;

в) опис методу, використаного для обліку інвестицій.

Фінансова звітність материнського підприємства та його дочірніх підприємств, що використовується при підготовці консолідованої фінансової звітності, повинна бути підготовлена на одну і ту ж звітну дату, або ж дочірнє підприємство готує для цілей консолідації додаткову фінансову звітність на кінець звітного періоду материнського підприємства.

Материнське підприємство повинно при консолідації використовувати найостаннішу фінансову звітність дочірнього підприємства, скориговану при необхідності для відображення впливу значних операцій або подій, що сталися між зазначеною датою і датою фінансової звітності материнського підприємства.

За будь-яких обставин розбіжність між датою закінчення звітного періоду дочірнього підприємства та датою закінчення звітного періоду материнського підприємства не повинна перевищувати трьох місяців. Тривалість звітних періодів і відмінність в датах закінчення звітного періоду повинні бути однаковими з періоду в період.

Не контрольовані частки повинні бути представлені в консолідованому звіті про фінансовий стан в складі капіталу, окремо від капіталу власників материнського підприємства. Це зовнішні власники часток по відношенню до дочірнього підприємства материнської компанії.

Наприклад. Банк "Німфа" володіє 60% акцій дочірнього банку в Білорусії. Місцеві інвестори володіють 40% акцій дочірнього банку.

Місцеві інвестори, їх частки в результатах та чистих активах білоруського банку показуються як не контрольована частка в консолідованій фінансовій звітності.

Підприємство має розподілити прибуток або збиток і кожен компонент іншого сукупного доходу на власників материнського підприємства і на не контрольованої частки, навіть якщо це призводить до дефіцитного сальдо не контрольованої частки.

Якщо дочірнє підприємство має привілейовані кумулятивні акції в обігу, що класифікуються в складі капіталу і знаходяться в не контрольованих частках, материнське підприємство розраховує свою частку у прибутках і збитках після їх коригування на предмет дивідендів за такими акціями незалежно від того, чи були оголошені такі дивіденди.

3. Інвестиції в асоційовані підприємства згідно МСБО 28

Асоційоване підприємство – це суб'єкт господарювання, зокрема суб'єкт господарювання, який не є корпорацією, наприклад, партнерство, на який інвестор має суттєвий вплив і який не ні дочірнім підприємством, ні часткою участі в спільному підприємстві.

Суттєвий вплив – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестування, але не контроль чи спільний контроль над такими політиками.

Наявність суттєвого впливу визначається, якщо інвестор володіє прямо або опосередковано 20% або більше відсотками прав голосу в об'єкті інвестування, та припускається, що інвестор має суттєвий вплив, доки не буде чітко доведено протилежне. Навпаки, якщо інвестор володіє (прямо або опосередковано через дочірні підприємства) менше ніж 20% прав голосу в об'єкті інвестування, то припускається, що цей інвестор не має суттєвого впливу, доки наявність такого впливу не буде чітко доведена.

Згідно МСБО 28 суттєвий вплив визначається наявністю факторів. Свідченням наявності суттєвого впливу інвестора є один чи декілька таких фактів:

а) представництво в раді директорів або в аналогічному керівному органі об'єкта інвестування;

б) участь у процесах розробки політики, у тому числі участь у прийнятті рішень щодо дивідендів або інших виплат;

в) суттєві операції між інвестором та об'єктом інвестування;

г) взаємообмін управлінським персоналом;

д) надання необхідної технічної інформації.

Інвестицію в асоційоване підприємство в основному слід обліковувати із застосуванням методу участі в капіталі.

Згідно з методом участі в капіталі, інвестиція в асоційоване підприємство первісно визнається за собівартістю, і згодом її балансова вартість збільшується або зменшується для визнання частки інвестора в прибутку або збитку об'єкта інвестування після дати придбання.

4. Суть і види спільної діяльності

а) мета та сфера застосування МСФЗ 11

МСФЗ 11 “Спільна діяльність” замінює МСБО 31 “Частки у спільних підприємствах” та SIC-13 “Спільно контрольовані підприємства – немонетарні вклади учасників”.

Цей Стандарт описує форми та облік угод про спільну діяльність в умовах спільного контролю.

Угода про спільну діяльність – це угода щодо діяльності, в якій дві або більше сторін мають спільний контроль. Спільний контроль – це обумовлене договором спільне здійснення контролю, що має місце у випадках, коли прийняття рішень потребує односторонньої згоди сторін, які здійснюють спільний контроль. Відповідно до МСФЗ 11 спільний контроль має наступні характеристики:

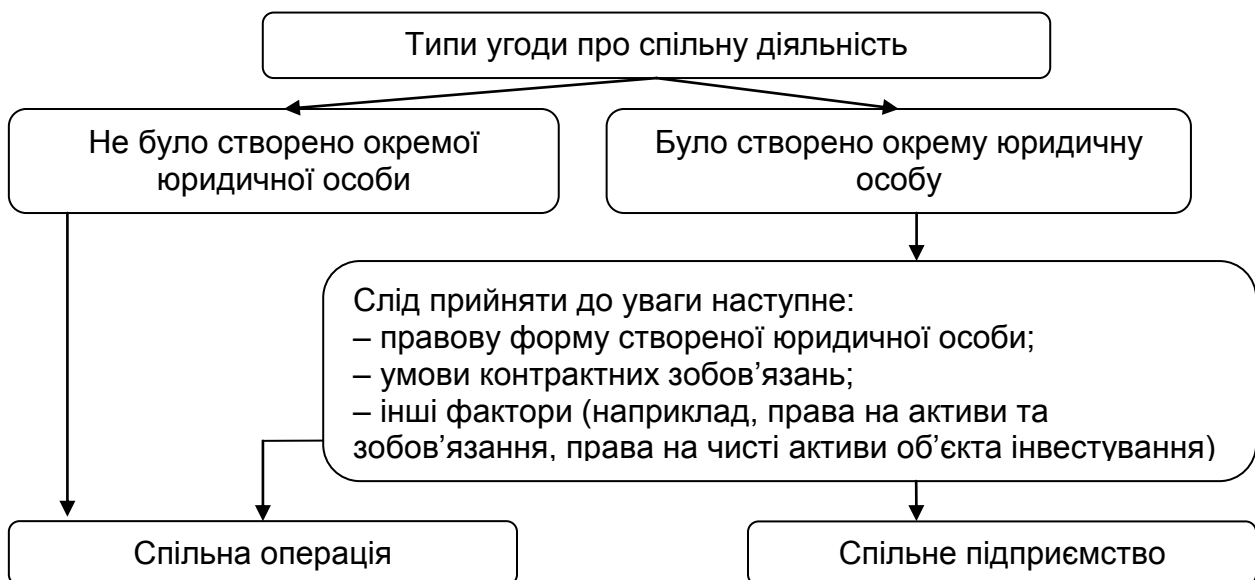
– обумовлене договором спільне здійснення діяльності – угода зазвичай, однак не завжди, укладається в письмовій формі та передбачає визначені умови;

– контроль – відповідно до МСФЗ 10, інвестор контролює об'єкт капіталовкладень, якщо він має право на перемінну суму доходу від

інвестиції (або несе пов'язані з нею ризики), обумовлені його участю в об'єкті капіталовкладень, а також має можливість впливати на такий дохід;

- одностороння згода – жодна зі сторін не здійснює контроль в односторонньому порядку.

МСФЗ 11 класифікує угоди про спільну діяльність на спільні операції та спільні підприємства, відмінність між якими полягає в правах та обов'язках сторін угоди. Спільна операція – це угода про спільну діяльність, у відповідності з якою сторони, котрі мають спільний контроль, мають права на активи та зобов'язання об'єкта капіталовкладень. Якщо у разі угоди про спільну діяльність, не була створена окрема юридична особа, то така угода є спільною операцією. Спільне підприємство – це угода про спільну діяльність, у відповідності з якою сторони, котрі мають спільний контроль, мають право на чисті активи об'єкта капіталовкладень. Якщо у разі угоди про спільну діяльність, була створена окрема юридична особа, то така угода може бути як спільною операцією так і спільним підприємством. Для визначення типу угоди можна звернутись до наступної діаграми:

Рис. 10.1. Типи угоди про спільну діяльність

Наявність контрактних зобов'язань є ознакою відмінності інвестиції в об'єкт спільної діяльності від інвестиції в асоційоване підприємство. Контрактні зобов'язання можуть бути підтверджені кількома способами:

- договір між учасниками;
- протокол обговорення учасників;
- законодавчий акт.

У разі оформлення письмового договору, він має містити наступні положення щодо об'єкту спільної діяльності:

- мета та тривалість;
- порядок призначення управляючих органів (Рада директорів тощо);
- розподіл прав участі у голосуванні;
- капітальні внески та розподіл вигод.

На відміну від МСБО 31, котрий передбачав два методи обліку інвестицій у спільне підприємство, пропорційний та дольової участі в капіталі (вибір мав бути зроблений учасником для кожної такої угоди окремо), МСФЗ 11 дозволяє лише один метод – метод дольової участі в капіталі.

Облік спільних операцій – пропорційний метод – якщо учасник має права на певний відсоток активів об'єкта капіталовладень та приймає на себе певний відсоток його зобов'язань, то такі активи та зобов'язання відображаються у відповідних рядках фінансової звітності на пропорційній основі.

б) особливості розкриття інформації про спільну діяльність в фінансовій звітності

В інвестиція у спільне підприємство відобразатиметься одним рядком у звіті про фінансовий стан учасника, а пропорційна частка у чистому прибутку (збитку) та зміна у капіталі – одним рядком у звіті про сукупний дохід.

Наприклад. Телекомунікаційні компанії Т1 і Т2 вступили в угоду про спільну діяльність (50 : 50) щодо розробки білінгового програмного забезпечення для нової версії смартфонів. Учасник Т1, в якості свого внеску, відповідальний за збезпечення персоналом та необхідними активами (комп'ютерами). Учасник Т2 володіє ліцензіями.

У рамках угоди про спільну діяльність, учасник Т1 виступає в якості оператора телекомунікаційних послуг. Протягом періоду Т1, на користь спільної операції, заключив договір з бездротовим провайдером. В результаті він отримав дохід в розмірі 100 тис. грн. та поніс 40 тис. грн. операційних витрат. Учасник Т2 поніс 30 тис. грн. операційних витрат.

Таким чином, прибуток за період складає $(100 - 40 - 30) = 30$ тис. грн.

Оскільки прибуток розподіляється рівномірно між учасниками угоди (15 тис.грн.), Т1 повинен зменшити дохід та відобразити поточну кредиторську заборгованість перед Т2 на суму 45 тис. грн. $(100 - 40 - 15)$, Т2 в свою чергу признає дохід на поточну дебіторську заборгованість від Т2 на суму 45 тис. грн. $(30 + 15)$.

Телекомунікаційні компанії Т1, Т2 і Т3 заснували окрему юридичну особу (Х) для цілей купівлі спектральних лінз. Кожен з учасників зробив грошовий внесок для фінансування купівлі лінз і встановлення телекомунікаційних веж. Усі три учасники підписали угоду про спільну діяльність з рівними частками у чистих активах Х. У даному випадку Х – спільне підприємство, а частки прав телекомів Т1, Т2 і Т3 на чисті активи Х відобразатимуться методом участі в капіталі (інвестиція відобразатиметься на балансі за початковою вартістю плюс частка учасника у прибутку за період).

5. Розкриття інформації про зв'язані сторони

а) визначення зв'язаних сторін згідно МСБО 24

Сфера охоплення:

- будь-яка фінансова звітність (консолідована або окрема);
- немає винятків, спричинених конфіденційністю інформації;
- застосовується принцип матеріальності МСБО 1.

Зв'язана сторона – фізична особа або суб'єкт господарювання, зв'язані з суб'єктом господарювання, що складає свою фінансову звітність ("суб'єкт господарювання, що звітує").

а) Фізична особа або близький родич такої особи є зв'язаною стороною із суб'єктом господарювання, якщо така особа:

- контролює суб'єкт господарювання, що звітує, або здійснює спільний контроль над ним;
- має суттєвий вплив на суб'єкт господарювання, що звітує;
- є членом провідного управлінського персоналу суб'єкта господарювання, що звітує, або материнського підприємства суб'єкта господарювання, що звітує;

б) суб'єкт господарювання є зв'язаним із суб'єктом господарювання, що звітує, якщо виконується будь-яка з таких умов:

- суб'єкт господарювання та суб'єкт господарювання, що звітує, є членами однієї групи (а це означає, що кожне материнське підприємство, дочірнє підприємство або дочірнє підприємство під спільним контролем є зв'язані одне з одним);
- один суб'єкт господарювання є асоційованим підприємством або спільним підприємством іншого суб'єкта господарювання (або асоційованого підприємства чи спільного підприємства члена групи, до якої належить інший суб'єкт господарювання);
- обидва суб'єкти господарювання є спільними підприємствами однієї третьої сторони;
- один суб'єкт господарювання є спільним підприємством третього суб'єкта господарювання, а інший суб'єкт господарювання є асоційованим підприємством цього третього суб'єкта господарювання;
- суб'єкт господарювання є програмою виплат по закінченні трудової діяльності працівників або суб'єкта господарювання, що звітує, або будь-якого суб'єкта господарювання, який є зв'язаним із суб'єктом господарювання, що звітує. Якщо суб'єкт господарювання, що звітує, сам є такою програмою виплат, то працедавці-спонсори також є зв'язаними із суб'єктом господарювання, що звітує;
- суб'єкт господарювання перебуває під контролем або спільним контролем особи, визначеної в пункті а).

Зв'язаними сторонами не вважаються:

а) два суб'єкти господарювання, просто тому, що вони мають спільного директора або іншого члена провідного управлінського персоналу, або тому, що член провідного управлінського персоналу одного суб'єкта господарювання має суттєвий вплив на інший суб'єкт господарювання;

б) два контролюючі учасники, просто тому, що вони здійснюють спільний контроль за діяльністю спільного підприємства;

Виключення:

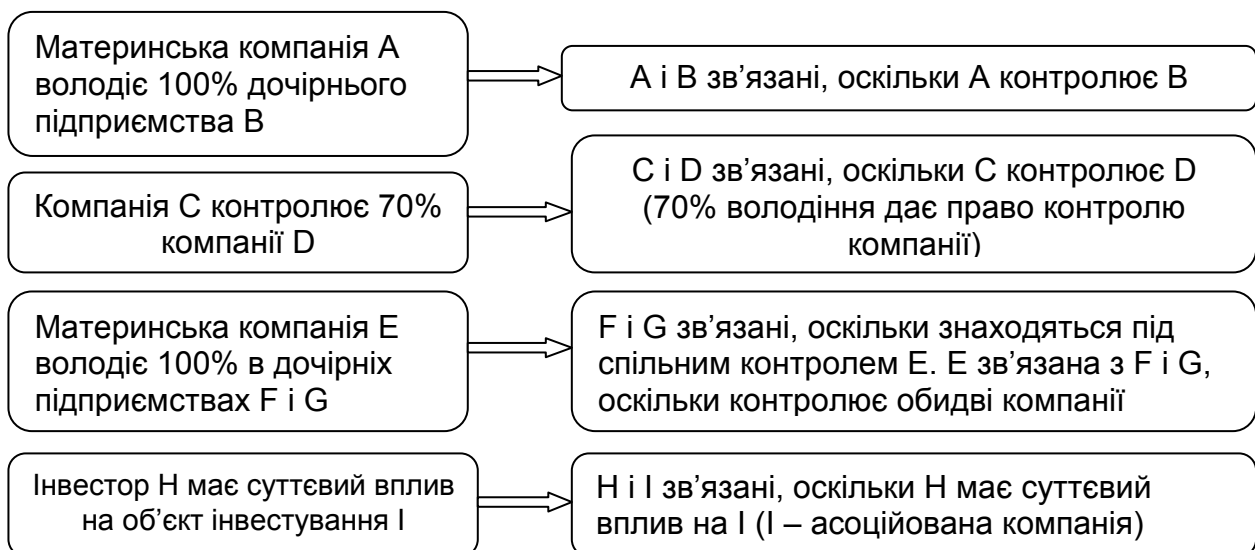
в) особи, що надають фінансування;

– профспілки;

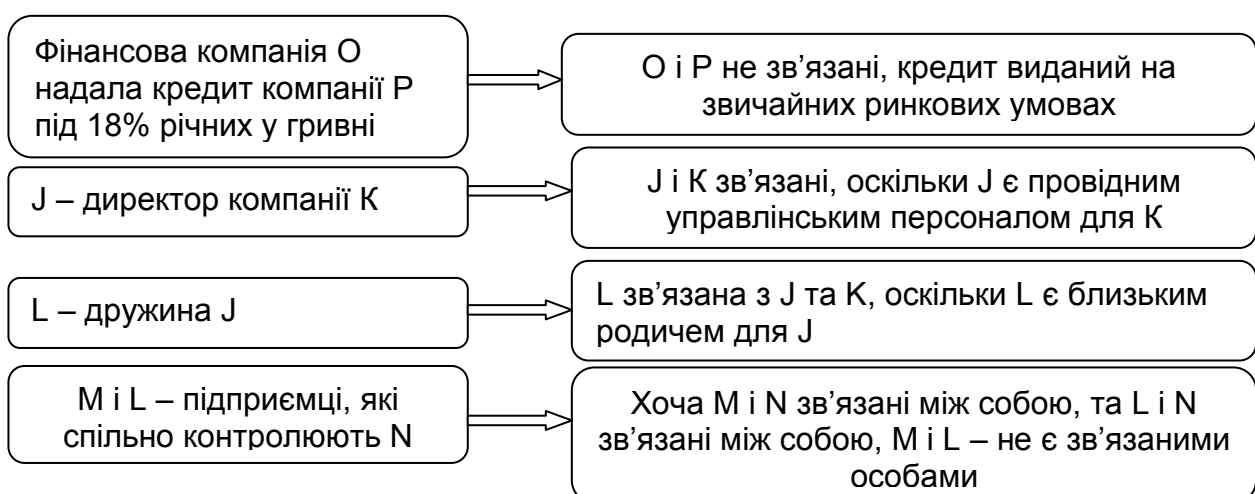
– комунальні служби;

– департаменти та агентства органу державної влади, що не контролюють, не здійснюють спільного контролю або не мають суттєвого впливу на суб'єкт господарювання, що звітує, просто тому, що вони мають звичайні відносини з суб'єктом господарювання;

г) замовник, постачальник, суб'єкт господарювання, що отримав пільги (френчайзер), дистриб'ютор, генеральний агент, з яким суб'єкт господарювання здійснює значний обсяг операцій, просто з причин економічної залежності, що виникає в результаті вищезазначеного.

Рис. 10.2.1 Зв'язані сторони

Рис. 10.2.2. Зв'язані сторони

б) розкриття інформації щодо зв'язаних сторін

Забезпечити розкриття у фінансовій звітності суб'єкта господарювання інформації, необхідної для привернення уваги до можливого впливу на фінансовий стан і на прибуток чи збиток суб'єкта господарювання, спричиненого існуванням зв'язаних сторін, а також операціями та залишками заборгованості, в тому числі зобов'язаннями між такими сторонами.

Відносини між зв'язаними сторонами можуть впливати на прибуток або збиток та на фінансовий стан суб'єкта господарювання при здійсненні таких операцій та навіть якщо операції між зв'язаними сторонами не здійснюються. Зв'язані сторони можуть вступати в операції, які не здійснюються незв'язаними сторонами.

Знання операцій, залишків та відносин суб'єкта господарювання зі зв'язаними сторонами можуть впливати на оцінку його діяльності користувачами фінансової звітності, зокрема на оцінку ризиків та можливостей.

Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін (всі суб'єкти господарювання):

1. Контроль:

- материнське підприємство;
- фактична контролююча сторона (фізична або юридична особа, яка є кінцевим власником суб'єкта господарювання та є кінцевим бенефіціаром всіх благ, які виникають в результаті діяльності суб'єкта господарювання);

- слід зазначити, чи складає материнське підприємство або фактична контролююча сторона консолідовану фінансову звітність, що оприлюднюється. Якщо жодна з цих сторін не складає консолідованої фінансової звітності, що оприлюднюються, слід зазначити назву материнського підприємства вищого рівня, яке складає таку звітність.

2. Загальна сума компенсації провідному управлінському персоналу, а також окремі суми для таких категорій: короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченні трудової діяльності, інші довгострокові виплати працівникам, виплати при звільненні, платіж на основі акцій.

3. Операції зі зв'язаними сторонами:

- характер відносин (материнське підприємство, асоційовані підприємства, спільні підприємства та інші);

- суму операцій;

- суму залишків заборгованості, в тому числі зобов'язання (включаючи розкриття строків та умов заборгованості, наявності забезпечення, наявності наданих чи отриманих гарантій);

- резерв сумнівних боргів, пов'язаних із сумою залишків заборгованості;

– витрати, визнані протягом періоду стосовно безнадійної або сумнівної заборгованості зв'язаних сторін.

Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін (суб'єкти господарювання, зв'язані з органами державної влади).

Суб'єкт господарювання, що звітує, звільняється від вимог щодо розкриття інформації стосовно операцій зі зв'язаними сторонами та залишків заборгованості, у тому числі зобов'язань (вимоги, які застосовуються для всіх суб'єктів господарювання) з:

– органом державної влади, що здійснює контроль, спільний контроль або суттєвий вплив на суб'єкт господарювання, що звітує;

– іншим суб'єктом господарювання, що є зв'язаною стороною, оскільки той самий орган державної влади має контроль, спільний контроль або суттєвий вплив і на суб'єкт господарювання, що звітує, і на цей інший суб'єкт господарювання.

Суб'єкт господарювання, зв'язаний з органами державної влади має розкрити наступну інформацію:

– назва органу державної влади та характер його відносин з суб'єктом господарювання, що звітує (тобто, відносини контролю, спільного контролю або суттєвого впливу);

– достатньо детальну наступну інформацію, щоб надати можливість користувачам фінансової звітності суб'єкта господарювання, що звітує, зрозуміти вплив операцій, які здійснюються зв'язаною стороною, на його фінансову звітність: характер та обсяги кожної окремо суттєвої операції; для інших операцій, які є суттєвими в сукупності, а не окремо, якісні та кількісні показники їхніх обсягів.

Операцій, які підлягають розкриттю, якщо вони здійснюються зі зв'язаною стороною:

- придбання або продаж товарів (готових або напівфабрикатів);
- придбання або продаж нерухомості та інших активів;
- надання або отримання послуг;
- оренда;
- передача досліджень та розробок;
- передача за ліцензійними угодами;
- передача за фінансовими угодами (зокрема, позики та внески власного капіталу в грошовій або в натуральній формі);
- надання гарантій або застави;
- інші (МСБО 24.21).

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

1. Суть, значення та визначення міжнародних стандартів фінансової звітності.
2. Етапи становлення міжнародних стандартів фінансової звітності.
3. Міжнародне регулювання обліку і звітності.
4. Використання МСФЗ у світі.
5. МСФЗ і концептуальна основа.
6. Концептуальні відмінностей між МСФЗ та П(с)БО України.
7. Методи переходу на МСФЗ.
8. Регулювання впровадження МСФЗ в Україні.
9. Проблеми впровадження міжнародних стандартів обліку в Україні.
10. Оцінка запасів згідно з МСБО 2 “Запаси”.
11. Структура фактичної собівартості запасів.
12. Формули собівартості згідно з МСБО 2 “Запаси”.
13. Методи обліку матеріальних запасів.
14. Калькулювання собівартості спільних продуктів згідно з МСБО 2 “Запаси”.
15. Розкриття запасів у фінансовій звітності згідно з МСБО 2 “Запаси”.
16. Визнання основних засобів згідно з МСБО 16 “Основні засоби”.
17. Моделі обліку основних засобів (модель собівартості та переоцінки).
18. Амортизація основних засобів згідно з МСБО 16 “Основні засоби”.
19. Розкриття інформації про основні засоби у фінансовій звітності.
20. Визначення нематеріальних активів згідно з МСБО 38 “Нематеріальні активи”.
21. Критерії визнання нематеріальних активів та оцінка після визнання.
22. Амортизація нематеріальних активів.
23. Розкриття інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності.
24. Особливості обліку інвестиційної нерухомості згідно з МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”.
25. Застосування моделей справедливої вартості та собівартості згідно з МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”.
26. Подвійна природа інвестиційної нерухомості згідно з МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість”.
27. Визначення оренди згідно з МСБО 17 “Оренда”.
28. Класифікація оренди згідно з МСБО 17 “Оренда”.
29. Розкриття інформації про оренду у фінансовій звітності.
30. Непоточні активи, призначені для продажу і припинена діяльність згідно з МСФЗ 5.
31. Зменшення корисності (забезпеченості) активів згідно з МСБО 36.
32. Визначення рівня тестування на зменшення корисності активів згідно з МСБО 36.
33. Визначення суми очікуваного відшкодування згідно з МСБО 36 “Зменшення корисності активів”.
34. Засади визначення вартості при використанні згідно з МСБО 36 “Зменшення корисності активів”.
35. Розкриття у фінансовій звітності інформації про зменшення корисності (забезпеченості) активів.
36. Поняття та класифікація виплат згідно з МСБО 19 “Виплати працівникам”.
37. Облік програм з визначеним внеском згідно з МСБО 19 “Виплати працівникам”.
38. Облік програм з визначеною виплатою згідно з МСБО 19 “Виплати працівникам”.
39. Поняття та критерії визнання забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів згідно з МСБО 37.
40. Розкриття в звітності інформації про резерви, умовні зобов'язання та умовні активи згідно з МСБО 37 “Забезпечення, умовні зобов'язання і умовні активи”.

41. МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”, МСБО 32 “Фінансові інструменти: подання”, МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”.
42. Методологічна основа фінансових інструментів згідно з МСФЗ.
43. Оцінка фінансових інструментів згідно з МСФЗ.
44. Знецінення фінансових активів (індивідуальна та колективна оцінка) згідно з МСФЗ.
45. Розкриття інформації щодо фінансових інструментів (кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, справедлива вартість).
46. Визнання і облік платежу на основі акції згідно з МСФЗ 2.
47. Розкриття інформації про платіж на основі акції згідно з МСФЗ 2.
48. Поняття та види доходу згідно з МСБО 18 “Дохід”.
49. Визначення відносної справедливої вартості згідно з МСБО 18 “Дохід”.
50. Визнання доходу згідно з МСБО 18 “Дохід”.
51. Дохід від супутніх операцій згідно з МСБО 18 “Дохід”.
52. Визнання доходу за програмами лояльності клієнтів згідно з МСБО 18 “Дохід”.
53. Типи державних грантів згідно з МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”.
54. Обліку грантів, наданих для придбання активів згідно з МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”.
55. Облік грантів пов’язаних з доходом згідно з МСБО 20 “Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу”.
56. Основні підходи до обліку витрат на позики згідно з МСБО 23 “Витрати на позики”.
57. Методи обліку кваліфікованого активу згідно з МСБО 23 “Витрати на позики”.
58. Етапи та зміст капіталізації згідно з МСБО 23 “Витрати на позики”.
59. Податки на прибуток згідно з МСБО 12 “Податки на прибуток”.
60. Виникнення відстрочених податкових зобов’язань згідно з МСБО 12 “Податки на прибуток”.
61. Виникнення відстрочених податкових активів згідно з МСБО 12 “Податки на прибуток”.
62. Етапи розрахунку відстрочених податків згідно з МСБО 12 “Податки на прибуток”.
63. Підходи до ведення бухгалтерського обліку валютних операцій згідно МСБО 21.
64. Визнання валют та валютних курсів.
65. Переведення елементів фінансової звітності підприємства в іншу валюту подання.
66. Розкриття інформації про вплив зміни валютних курсів у фінансовій звітності.
67. Визначення і класифікація будівельних контрактів згідно з МСБО 11 “Будівельні контракти”.
68. Об’єднання і сегментування будівельних контрактів.
69. Дохід від будівельного контракту.
70. Витрати за будівельним контрактом.
71. Визнання доходів і витрат за будівельним контрактом.
72. Розкриття інформації за будівельним контрактом.
73. Сутність і результати сільськогосподарської діяльності згідно з МСБО 41 “Сільське господарство”.
74. Визнання і оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції.
75. Особливості видобувної галузі і сфера застосування МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка запасів корисних копалин”.
76. Визнання і оцінка активів видобутку згідно з МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка запасів корисних копалин”.
77. Розкриття інформації у фінансовій звітності про розвідку і оцінку корисних копалин.

78. Застосування МСФЗ у телекомунікаційних компаніях.
79. Особливості діяльності підприємств зв'язку.
80. Особливості визначення доходу у телекомунікаційних компаніях.
81. Порядок обліку доходів від продажу мобільних телефонів.
82. Дохід від проданих карток у телекомунікаційних компаніях.
83. Особливості обліку запасів, нематеріальні активи, основних засобів та вбудованих деривативів у телекомунікаційних компаніях.
84. Згортання дебіторської і кредиторської заборгованостей за операторами зв'язку та інших розрахунків з контрагентами.
85. Коригування резерву сумнівних боргів на дебіторську заборгованість за агентською схемою.
86. Особливості трансформації звітності телекомунікаційних компаній відповідно до МСФЗ.
87. Застосування МСФЗ у торгівельних компаніях.
88. Особливості діяльності торгівельних компаній.
89. Особливості обліку доходів, запасів, нематеріальних активів, основних засобів у торгівельних компаніях.
90. Суть і види договорів страхування згідно з МСФЗ 4 "Страхові контракти".
91. Визнання і оцінка страхових активів і зобов'язань згідно з МСФЗ 4 "Страхові контракти".
92. Вимоги до розкриття інформації, які викликають складнощі в страхових організаціях.
93. Особливості застосування МСФЗ для малих та середніх підприємств.
94. Особливості діяльності підприємствах малого бізнесу.
95. Сфера застосування МСФЗ для МСП.
96. Визнання та облік доходу для малих та середніх підприємств.
97. Загальні вимоги до фінансової звітності.
98. Склад і зміст фінансової звітності.
99. Звіт про фінансовий стан (Баланс).
100. Звіт про прибутки та збитки.
101. Звіт про зміни у власному капіталі.
102. Примітки до фінансових звітів.
103. Звіт про рух грошових коштів.
104. Мета та сфера застосування стандарту МСБО 10 "Події після звітного періоду".
105. Події, які не вимагають коригування після звітного періоду згідно з МСБО 10 "Події після звітного періоду".
106. Події, які вимагають коригування після звітного періоду згідно з МСБО 10 "Події після звітного періоду".
107. Облікові політики, зміни облікових оцінок і виправлення помилок
108. Розкриття інформацію про зміни облікової політики суб'єкта господарювання згідно з МСБО 8 "Облікові політики, зміни облікових оцінок та помилки".
109. Мета та сфера застосування МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу".
110. Поняття консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність".
111. Розкриття інформації у консолідованій фінансовій звітності.
112. Інвестиції в асоційовані підприємства згідно МСБО 28.
113. Мета та сфера застосування МСФЗ 11 "Спільна діяльність".
114. Мета та сфера застосування МСФЗ 8 "Операційні сегменти".
115. Мета та сфера застосування МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості".
116. Визначення зв'язаних сторін згідно МСБО 24 "Розкриття інформації про зв'язані сторони".
117. Мета та сфера застосування МСБО 33 "Прибуток на акцію".
118. Мета та сфера застосування МСБО 34 "Проміжна фінансова звітність".

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

МСФЗ 8 Операційні сегменти

1. Інформація з операційного сегменту покликана:

- а) збільшити число звітних сегментів, а також обсяг наданої інформації;
- б) дати можливість користувачам поглянути на компанію очима керівництва;
- в) дати можливість компанії своєчасно надавати сегментну інформацію у процесі складання проміжної звітності для зовнішніх користувачів при відносно низьких додаткових витратах;
- г) забезпечити послідовність при обговоренні, аналізі або розкритті іншої інформації в річній звітності;
- д) сформувавати систему різних показників для оцінки результатів діяльності за сегментами;
- е) скоротити персонал.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в);
- 3. а) – г);
- 4. а) – д);
- 5. а) – е).

2. Сегменти, що визначаються на основі внутрішньої організаційної структури компанії, забезпечують значні переваги:

- а) здатність поглянути на компанію «очима керівництва» посилює можливості користувача прогнозувати дії або реакцію керівництва, які можуть істотно вплинути на перспективи отримання компанією грошових коштів в майбутні періоди;
- б) з огляду на те, що інформація про такі сегменти призначена для використання керівництвом, додаткові витрати на надання інформації при підготовці звітності для зовнішніх користувачів повинні бути відносно невеликими;
- в) практика показала, щопоняття «галузь» досить суб'єктивна. Сегменти, які ґрунтуються на існуючій внутрішній структурі, є менш суб'єктивними.
- г) розрахункові показники прибутку на акцію можуть бути співставлені між сегментами.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в);
- 3. а) – г).

3. Операційний сегмент – це компонент компанії:

- а) що здійснює господарську діяльність, яка дозволяє отримати виручку і передбачає несення витрат (включаючи виручку і витрати, пов'язані з здійсненням операцій з іншими компонентами однієї і тієї ж компанії);
- б) результати діяльності якої регулярно аналізуються відповідальною особою компанії, яка приймає операційні рішення про виділення сегменту ресурсів та оцінці ефективності його діяльності;
- в) за якою є окрема фінансова інформація;
- г) яка оподатковується окремо від інших компонентів.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в);
- 3. а) – г).

4. МСФЗ (IFRS) 8 вимагає від компанії представляти у звітності інформацію про:

а) виручку від продажу своєї продукції або послуг (або групах схожої продукції і послуг);

б) країни, в яких вона отримує виручку і зберігає активи;

в) великих клієнтів;

г) операції з державними органами.

Варіанти відповідей:

1. а) – б);

2. а) – в);

3. а) – г).

5. МСФЗ (IFRS) 8 вимагає від компанії представлення інформації описового характеру про:

а) спосіб визначення операційних сегментів;

б) продукцію та послуги, що надаються сегментами;

в) різницю в оцінці, використовувану при поданні сегментної інформації та при складанні фінансової звітності компанії;

г) зміни в оцінці показників сегмента в різні періоди,

д) вплив на сегмент політики в галузі професійного розвитку кадрів.

Варіанти відповідей:

1. а) – б);

2. а) – в);

3. а) – г);

4. а) – д).

6. Компонент компанії, який продає в основному або виключно іншим операційним сегментам компанії:

1. Повинен класифікуватися як операційний сегмент.

2. Повинен виключатися зі складу операційних сегментів.

3. Включається як операційний сегмент, якщо управління в компанії здійснюється таким способом.

7. МСФЗ (IFRS) 8 вимагає подання наступної інформації:

а) факторів, які враховувалися при виділенні операційних сегментів компанії, включаючи організаційну структуру (наприклад, чи ґрунтується організаційна структура компанії виходячи з відмінностей у продукції та послугах, географічних регіонах, нормативно-правовій базі, або комбінації чинників; чи проводилося об'єднання сегментів),

б) видів продукції та послуг, від продажу яких кожний звітний сегмент отримує свою виручку,

в) економічних умов функціонування кожного сегмента;

г) організаційно-правової форми кожного сегмента.

Варіанти відповідей:

1. а) – б);

2. а) – в);

3. а) – г).

8. Відсотки:

1. Повинні відображати чистий процентний дохід.

2. Не повинні відображати ні процентного доходу, ні процентних витрат.

3. Повинні відображати як процентний дохід, так і процентні витрати.

4. Повинні відображати як процентний дохід, так і процентні витрати, за винятком випадків, коли більша частина доходу сегменту отримана від відсотків, і відповідальна особа, яка приймає операційні рішення, керується в основному інформацією про процентні доходи, при оцінці результатів діяльності сегмента.

9. МСФЗ (IFRS) 8 застосовується щодо:

- а) компаній, включених до біржового лістингу;
- б) компаній, що надають звітність за МСФЗ, яка бажає подати інформацію;
- в) всіх компаній, що представляють звітність за МСФЗ.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в);

10. Якщо інформація не представляється раді директорів по секторах:

- 1. Зверніться до наступного більш низького рівня внутрішньої сегментації, на якому подається інформація про асортимент продукції та послугах, або про асортимент в географічному плані.
- 2. Виділіть сегменти виключно для цілей підготовки зовнішньої звітності.
- 3. За опублікованою фінансовою звітністю сегментна інформація не вимагається.

11. Якщо фінансова звітність містить як консолідовану фінансову звітність материнської компанії, так і окрему фінансову звітність материнської компанії, сегментна інформація потрібна:

- 1. Тільки в консолідованій фінансовій звітності
- 2. Тільки в окремих фінансових звітах материнської компанії
- 3. В обох комплектах фінансової звітності.

12. Операційні сегменти можуть здійснювати господарську діяльність, від якої виручка ще тільки очікується, наприклад, діяльність по запуску виробництва. Ці сегменти:

- 1. Будуть операційними сегментами до отримання виручки.
- 2. Можуть бути операційними сегментами до отримання виручки.
- 3. Не будуть операційними сегментами до отримання виручки.

13. Витрати головного офісу:

- 1. Можуть бути розподілені на сегменти на розумній основі,
- 2. Не можуть бути розподілені на сегменти,
- 3. Повинні бути розподілені на сегменти на основі показників їх обороту.

14. Пенсійні плани компанії:

- 1. Є операційними сегментами,
- 2. Можуть бути операційними сегментами,
- 3. Не будуть операційними сегментами.

15. Два або більше операційних сегментів можуть бути об'єднані в єдиний операційний сегмент, якщо таке об'єднання відповідає основному принципу МСФЗ (IFRS) 8. Сегменти мають схожі економічні характеристики, а також схожі за всіма наведеними нижче факторами:

- а) характером продукції або послуг;
- б) характером виробничих процесів;
- в) видом або категорією клієнтів їх продукції чи послуг;
- г) способами розповсюдження продукції або надання послуг;
- д) специфічними нормативно-правовими базами (якщо це прийнятно), наприклад, в області банківської, страхової діяльності, або комунального господарства;

е) чисельністю персоналу.

Варіанти відповідей:

1. а) – б);
2. а) – в);
3. а) – г);
4. а) – д);
5. а) – е).

16. В якості процентного порогового значення продаж, прибутку чи активів сегмент повинен складати, як мінімум:

1. 5%
2. 7,5%
3. 10%
4. 15%
5. 20%

17. Сукупний показник виручки, забезпечуваний звітними сегментами, повинен становити, як мінімум:

1. 50%
2. 60%
3. 70%
4. 75%
5. 80%
6. 100%

18. Операційні сегменти, показники яких не відповідають жодному з кількісних порогових значень:

1. Можуть розглядатися як звітні, і інформація по них може розкриватися окремо.
2. Повинні об'єднуватися, і інформація по них повинна розкриватися в категорії «всі інші сегменти».
3. Повинні ігноруватися.

19. Якщо операційний сегмент у поточному періоді виділений як звітний сегмент, сегментні дані за попередній період:

1. Представляти не потрібно.
2. Представляються за бажанням.
3. Потрібно представляти, за винятком випадків, коли необхідна інформація відсутня, і витрати з її підготовки представляються надмірними.

20. МСФЗ (IFRS) 8 вимагає представлення результатів звірки сукупних показників сегментів із загальними показниками компанії, у відношенні:

- а) виручки сегмента;
- б) прибутку або збитку звітного сегменту;
- в) активів сегменту;
- г) зобов'язань сегменту;
- д) інших істотних статей сегменту;
- е) чисельності персоналу.

Варіанти відповідей:

1. а) – б);
2. а) – в);
3. а) – г);
4. а) – д);
5. а) – е).

21. Інформація за сегментами повинна включати:

- а) виручку від продажу зовнішнім клієнтам;
- б) виручку за операціями, які здійснюються з іншими операційними сегментами однієї і тієї ж компанії;
- в) процентні доходи;
- г) процентні витрати;
- д) амортизацію (у тому числі нематеріальних активів);
- е) суттєві статті доходу і витрат;
- є) частку компанії у прибутку або збитку асоційованих компаній та спільних підприємств, яка відображається на основі пайового методу;
- ж) витрати (або дохід) з податку на прибуток;
- з) суттєві негрошові статті, відмінні від амортизації.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в);
- 3. а) – г);
- 4. а) – д);
- 5. а) – е);
- 6. а) – є);
- 7. а) – ж);
- 8. а) – з).

22. Компанія повинна розкривати таку географічну інформацію:

а) виручку від зовнішніх клієнтів, отриману від продаж в країні базування компанії і сукупно у всіх зарубіжних країнах, в яких компанія отримує виручку.

б) необоротні активи, відмінні від фінансових інструментів, відкладених податкових активів, пенсійних активів та прав, що виникають за договорами страхування, розміщені в країні базування компанії і у всіх зарубіжних країнах (сукупний показник), в яких компанія тримає активи.

в) довгострокові зобов'язання, відмінні від фінансових інструментів, відкладених податкових зобов'язань, пенсійних зобов'язань і прав, що виникають за договорами страхування, в країні базування компанії і у всіх зарубіжних країнах (сукупний показник), в яких компанія має зобов'язання.

Варіанти відповідей:

- 1. а) – б);
- 2. а) – в).

МСФЗ 13 Оцінка справедливої вартості

1. В ієрархії справедливої вартості який рівень (рівні) має вихідні дані, що є спостережуваними:

- 1. а) Рівень 1;
- 2. б) Рівень 2;
- 3. в) Рівень 3;
- 4. г) Рівні 1 + 2;
- 5. д) Рівні 1 + 2 + 3.

2. В ієрархії справедливої вартості який рівень (рівні) має вихідні дані, що є неспостережуваними:

- 1. а) Рівень 1;
- 2. б) Рівень 2;
- 3. в) Рівень 3;
- 4. г) Рівні 1 + 2;
- 5. д) Рівні 1 + 2 + 3.

3. Якщо Ви використовуєте вихідні дані з більш ніж одного рівня, справедлива вартість:

1. а) це найвищий використовуваний рівень;
2. б) це найнижчий використовуваний рівень;
3. в) визначається як комбінація використовуваних рівнів.

4. Якщо учасники ринку включають до ціни фактор ризику, чи повинен він бути включений до справедливої вартості:

1. а) Так;
2. б) Ні;

5. Найбільш ефективно і найкраще використання для нефінансових активів – воно має:

1. а) використовуватися;
2. б) братися до відома.

6. Якщо зроблено дозволене коригування до вихідних даних 1 Рівня, то вони:

1. а) класифікуються як 1 Рівень;
2. б) класифікуються як 2 або 3 Рівень.

7. Чи можете Ви взяти ціну з основного і найбільш вигідного ринку:

1. а) Так;
2. б) Ні, ціну потрібно неухильно брати зі схожого ринку, за винятком того, коли це нездійснено.

8. Витрати на операції - характеристика активу або зобов'язання:

1. а) Вірно;
2. б) Не вірно.

9. Вплив обмеження, яке запобігає передачі зобов'язання, включається в інші вихідні дані для оцінки за справедливою вартістю:

1. а) Вірно;
2. б) Не вірно.

10. Ринковий підхід, витратний підхід і дохідний підхід – це методи оцінки. Який з них може бути використаний для справедливої вартості:

1. а) ринковий підхід;
2. б) витратний підхід;
3. в) прибутковий підхід;
4. г) всі три підходи.

МСБО 33 Прибуток на акцію

1. Вимоги МСФЗ (IAS) 33 поширюються на:

1. Всі компанії;
2. Приватні компанії;
3. Компанії, акції та потенційні акції яких котируються на біржі.

2. При поданні компанією консолідованої та індивідуальної фінансової звітності інформація, що розкривається відповідно до вимог МСФЗ (IAS) 33, повинна представлятися:

1. У звітності обох видів;
2. Тільки в консолідованій інформації;
3. Тільки в індивідуальній фінансовій звітності.

3. Антирозбавлюючий ефект – це:

1. Збільшення прибутку на акцію при конверсії конвертованих інструментів у звичайні акції;
2. Зменшення прибутку на акцію при конверсії конвертованих інструментів у звичайні акції;
3. Збільшення прибутку на акцію при конверсії звичайних акцій в конвертовані інструменти.

4. Розбавлюючий ефект – це:

1. Збільшення прибутку на акцію при конверсії конвертованих інструментів у звичайні акції;
2. Зменшення прибутку на акцію при конверсії конвертованих інструментів у звичайні акції;
3. Збільшення прибутку на акцію при конверсії звичайних акцій в конвертовані інструменти.

5. Пут-опціони на звичайні акції – це договори, що надають їх держателю право на:

1. Купівлю звичайних акцій;
2. Продаж звичайних акцій;
3. Купівлю або продаж звичайних акцій.

6. Настав термін виплати дивідендів за привілейованими акціями у розмірі \$ 200 млн. Величина вашого резервного капіталу становить лише \$ 40 млн. Ви можете виплатити дивіденди за привілейованими акціями у розмірі:

1. 0;
2. \$ 40 млн.;
3. \$ 200 млн.

7. Приклади потенційних звичайних акцій:

- а) фінансові зобов'язання (або інструменти капіталу), включаючи привілейовані акції, які можуть конвертуватися у звичайні акції;
- б) опціони і варанти;
- в) акції, які будуть випущені при виконанні визначених договором умов, наприклад, таких як придбання бізнесу або інших активів.
- г) власні акції, які були анульовані
  1. Жоден із запропонованих вище варіантів;
  2. а);
  3. а) – б);
  4. а) – в);
  5. а) – г).

8. Базовий прибуток на акцію визначається виходячи з суми прибутку, належної:

1. Власникам звичайних акцій материнської компанії;
2. Власникам звичайних акцій і привілейованих акцій материнської компанії;
3. Власникам звичайних акцій, привілейованих акцій і частки меншості групи.

9. Базовий прибуток на акцію розраховується шляхом ділення чисельника на число звичайних акцій, що перебувають в обігу (знаменник):

1. Станом на початок звітної періоду;
2. Розраховане як середньозважене значення за звітний період;
3. Станом на кінець звітної періоду.

10. Сума дивідендів після утримання податків, яка вираховується з прибутку (збитку) – це:

а) сума дивідендів за привілейованими некумулятивними акціями після утримання податків, оголошена за звітний період;

б) сума передбачених за період дивідендів за привілейованими кумулятивними акціями після утримання податків, незалежно від того, було оголошення про такі дивіденди чи ні;

в) будь-яка знижка (або премія) при первісній емісії за привілейованими акціями з підвищеною ставкою дивідендів, віднесена на нерозподілений прибуток;

г) сума дивідендів за привілейованими кумулятивними акціями, виплачена (або оголошена) у поточному періоді за минулі періоди;

д) сума дивідендів по звичайних акціях, виплачена (або оголошена) у поточному періоді.

1. Жоден із запропонованих вище варіантів;
2. а);
3. а) – б);
4. а) – в);
5. а) – г);
6. а) – д).

11. Ваговий тимчасовий коефіцієнт – розраховується з використанням числа:

1. Днів протягом яких акції перебували в обігу;
2. Тижнів протягом яких акції перебували в обігу;
3. Місяців протягом яких акції перебували в обігу.

12. Акції, випущені з метою погашення зобов'язання, включаються до розрахунку прибутку на акцію з:

1. Дати укладення договору про надання послуг;
2. Завершення надання послуг;
3. Дати здійснення оплати.

13. Акції, які будуть випущені при конверсії безумовно конвертованого інструменту, включаються до розрахунку базового прибутку на акцію з:

1. Дати укладення договору;
2. Дати конверсії;
3. Дати реєстрації нових акцій.

14. Умовно випущені акції враховуються як такі, що знаходяться в обігу та включаються до розрахунку базового прибутку на акцію з:

1. Дати укладення договору;
2. З дати, коли виконані всі необхідні умови;
3. Дати реєстрації нових акцій.

15. При емісії, яка передбачає капіталізацію, число акцій, що перебувають в обігу до даної події, коригується з урахуванням пропорційної зміни числа акцій, що перебувають в обігу:

1. Так ніби дана подія відбулася на самому початку представленого періоду;
2. Станом на початок поточного періоду;
3. На дату емісії, яка передбачає капіталізацію;
4. Станом на кінець поточного періоду.

16. Консолідація акцій в поєднанні зі спеціальним дивідендом. Середньозважене число акцій, що перебувають в обігу за період, протягом

якого була проведена консолідація акцій, коригується з урахуванням скорочення числа акцій:

1. Так ніби дана подія відбулася на самому початку представленого періоду;
2. Станом на початок поточного періоду;
3. На дату визнання спеціальних дивідендів;
4. Станом на кінець поточного періоду.

17. Розрахунок розбавленого прибутку на акцію потрібно, якщо:

1. Компанія отримала збитки;
2. В обігу знаходяться потенційні акції;
3. Мало місце придбання.

18. Для розрахунку розбавленого прибутку на акцію компанія повинна скоригувати прибуток на ефект (після оподаткування) від:

а) дивідендів (чи інших статей), пов'язаних з розбавляючими потенційними акціями, які віднімаються при визначенні прибутку.

б) відсотків, визнаних за звітний період, пов'язаних з розбавляючими потенційними акціями.

в) будь-яких інших змін доходів (витрат), які мали б місце у зв'язку з конверсією розбавляючих потенційних акцій.

1. Жоден із запропонованих вище варіантів;
2. а);
3. а) – б);
4. а) – в).

19. Розбавляючі потенційні акції повинні вважатися конвертованими в акції:

1. Станом на початок звітної періоду;
2. На дату емісії потенційних акцій;
3. Станом на початок звітної періоду або на дату емісії потенційних акцій, якщо така дата є пізнішою;
4. Станом на кінець звітної періоду.

20. Щоб встановити, чи справляють потенційні акції розбавляючу або антирозбавляючу дію, компанія використовує в якості контрольного показника:

1. Прибуток від діяльності, що триває;
2. Прибуток від діяльності, що припиняється;
3. Прибуток від діяльності, що триває + прибуток від діяльності, що припиняється.

21. Ви випустили деяку кількість облігацій з високим відсотковим доходом, які, в результаті конверсії, мали б антирозбавляючу дію. Вони будуть включатися:

1. У розрахунок базового прибутку на акцію;
2. у розрахунок розбавленого прибутку на акцію;
3. Ні в один із запропонованих вище розрахунків.

22. Опціони і варанти створюють розбавляючий ефект, коли вони призводять до емісії акцій за ціною, яка:

1. Вища середнього ринкового курсу акцій за звітний період;
2. Нижча середнього ринкового курсу акцій за звітний період;
3. Дорівнює середньому ринкового курсу акцій за звітний період.

23. Опціони на акції для працівників з фіксованими умовами при розрахунку розбавленого прибутку на акцію враховуються як опціони. Вони вважаються такими, що знаходяться в обігу:

1. З дати їх передачі;
2. З дати їх виконання;
3. З самого початку представленого періоду.

24. Умовно емітовані акції: якщо умови не виконуються на момент закінчення обумовленого періоду, то перегляд показників звітності за попередні періоди:

1. Здійснюється;
2. Здійснюється на власний розсуд;
3. Забороняється.

25. При укладанні компанією договору, оплата за яким може здійснюватися акціями або грошовими коштами за вибором самої компанії, вона повинна виходити з того, що оплата буде здійснена:

1. Грошовими коштами;
2. Акціями;
3. Шляхом того із запропонованих вище варіантів, який надає сильнішу розбавляючу дію.

26. При укладанні компанією договору, оплата за яким може здійснюватися акціями або грошовими коштами за вибором утримувача опціону, компанія повинна виходити з того, що оплата буде здійснена:

1. Грошовими коштами;
2. Акціями;
3. Шляхом того із запропонованих вище варіантів, який надає сильнішу розбавляючу дію.

27. Такі договори, як куплені пут-опціони і куплені колл-опціони (тобто наявні у компанії опціони на власні акції), включаються:

1. У розрахунок базового прибутку на акцію;
2. У розрахунок розбавленого прибутку на акцію;
3. Ні в один із запропонованих вище розрахунків;

28. При розбавляючому ефекті договори, що передбачають викуп компанією власних акцій, такі як проданий пут-опціон і форвардний контракт на купівлю, включаються:

1. У розрахунок базового прибутку на акцію;
2. У розрахунок розбавленого прибутку на акцію;
3. Ні в один із запропонованих вище розрахунків.

29. Інструменти, що випускаються дочірньою компанією, спільним підприємством або асоційованою компанією, які дають право їх власникам на одержання акцій зазначених організацій, включаються:

1. У розрахунок базової прибутку на акцію;
2. До обчислення розбавленого прибутку на акцію;
3. Ні в один із запропонованих вище розрахунків.

МСБО 34 Проміжна фінансова звітність

1. Відповідно до МСФЗ (IAS) 34 складати проміжну фінансову звітність зобов'язані:

1. Компанії, включені до біржового лістингу.

2. Всі компанії.
3. Ніякі.

2. Застосовувана облікова політика для складання проміжної фінансової звітності повинна бути:

1. Тією самою, що застосовувалася при складанні останньої річної звітності.
2. Тією ж самою, що застосовувалася при складанні останньої річної звітності, за винятком випадків, коли для наступної річної звітності повинна застосовуватися нова політика.
3. Особливою для проміжної звітності.

3. Оціночні показники в проміжній звітності повинні:

1. Визначатися на річній основі.
2. Визначатися виключно на основі показників проміжного періоду.
3. Визначатися на основі показників за період з початку року до дати проміжної звітності.

4. При визначенні витрат з податку на прибуток слід використовувати:

1. Передбачувану середньозважену ставку за рік.
2. Середньозважену ставку податку на прибуток минулого року.
3. Ставку, діючу в даному проміжному періоді.

5. Компанії, включені в лістинг, повинні надавати проміжну звітність не пізніше:

1. 30 днів після закінчення проміжного періоду.
2. 60 днів після закінчення проміжного періоду.
3. 90 днів після закінчення проміжного періоду.
4. 120 днів після закінчення проміжного періоду.

6. МСФЗ (IAS) 1 визначає повний пакет фінансової звітності, що включає наступні компоненти:

- а) Бухгалтерський баланс.
- б) Звіт про прибутки і збитки.
- в) Звіт про зміни капіталу.
- г) Звіт про рух грошових коштів.
- д) Облікова політика.
- е) Примітки до звітності.
- є) Аудиторський висновок.
- ж) Звіт керівництва.

1. а);
2. а) – б);
3. а) – в);
4. а) – г);
5. а) – д);
6. а) – е);
7. а) – є);
8. а) – ж).

7. Мінімальний набір проміжної фінансової звітності включає:

- а) Скорочений баланс.
- б) Скорочений звіт про прибутки і збитки.
- в) Скорочений звіт про рух грошових коштів.
- г) Скорочений звіт про зміни капіталу.
- д) Примітки до фінансової звітності.

е) Аудиторський висновок.

є) Звіт керівництва.

1. а);

2. а) – б);

3. а) – в);

4. а) – г);

5. а) – д);

6. а) – е);

7. а) – є).

8. У звіті про прибутки і збитки слід відображати:

1. Базовий прибуток на акцію за проміжний період.

2. Розбавлений прибуток на акцію за проміжний період.

3. Обидва показника.

9. Проміжний звіт складається на консолідованій основі. Окрема фінансова звітність материнської компанії включається до складу проміжного звіту:

1. На добровільній основі.

2. Обов'язкова до включення.

3. Не включається.

10. У примітках до проміжної звітності компанії слід включати, як мінімум, наступну інформацію, якщо вона істотна і не розкривається в інших розділах:

а) вказівки про те, що при складанні проміжної звітності застосовувалася та ж сама облікова політика і методи розрахунків, що і при складанні останньої річної фінансової звітності, або, якщо така облікова політика або методи зазнали змін, то опис характеру і наслідків відповідних змін;

б) пояснювальні коментарі з приводу сезонності або циклічності діяльності за звітний проміжний період;

в) характер і показники статей, що впливають на активи, зобов'язання, капітал, чистий прибуток або рух грошових коштів, які є незвичайними за своїм характером, розміром або періодичністю;

г) характер і величини змін попередніх оціночних показників, відображених в попередній проміжній звітності за поточний фінансовий рік або за попередні фінансові роки, якщо такі зміни справляють істотний вплив на показники поточного проміжного звітного періоду;

д) випуск, викуп і погашення боргових або пайових цінних паперів;

е) виплачені дивіденди (сукупні або в розрахунку на одну акцію) окремо за звичайними і іншими видами акцій;

є) сегментні показники виручки і результат сегменту для операційного сегменту;

ж) істотні події, що відбулися після закінчення проміжного періоду, які не були відображені у фінансовій звітності за проміжний період;

з) вплив змін структури компанії протягом проміжного звітного періоду, включаючи об'єднання бізнесу, придбання або продаж дочірніх компаній і довгострокових інвестицій, реорганізацію та припинення діяльності;

і) зміни умовних зобов'язань або умовних активів за період з дати останньої річної звітності до проміжної звітної дати.

1. а);

2. а) – б);

3. а) – в);

4. а) – г);

5. а) – д);

6. а) – е);

- 7. а) – є);
- 8. а) – ж);
- 9. а) – з);
- 10. а) – і).

Умова завдання до тестів 11, 12, 13, 14:

Компанія публікує проміжну фінансову звітність кожні півроку. Фінансовий рік компанії закінчується 31 грудня (календарний рік). У своїй проміжній фінансовій звітності за першу половину року станом за 30 червня 2013 року компанія представл-лятиме такі звіти (скорочені або повні):

№ тесту	Назва звіту	Варіанти відповідей
11.	Бухгалтерський баланс: за 30 червня 2013	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
12.	Звіт про прибутки та збитки: за 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2013	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
13.	Звіт про рух грошових коштів: за 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2013	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
14.	Звіт про зміни в капіталі: за 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2013	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.

Умова завдання до тестів 15, 16, 17, 18, 19:

Компанія публікує проміжну фінансову звітність щокварталу.

Фінансовий рік компанії закінчується 31 грудня (календарний рік). У своїй кварталній проміжній фінансовій звітності станом на 30 червня 2013 року компанія представлятиме такі звіти (скорочені або повні):

№ тесту	Назва звіту	Варіанти відповідей
15.	Бухгалтерський баланс за 30 червня 2008 року	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
16.	Звіт про прибутки та збитки: За 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2008	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
17.	Звіт про прибутки та збитки: За 3 місяці, що закінчуються 30 червня 2008	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
18.	Звіт про рух грошових коштів: За 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2008	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.
19.	Звіт про зміни капіталу: За 6 місяців, що закінчуються 30 червня 2008	1. 31 грудня 2013.
		2. 31 грудня 2012.
		3. 30 червня 2012.

20. Після опублікування проміжного звіту ваш найважливіший клієнт почав процедуру ліквідації. Резерв на покриття безнадійного боргу виявився недостатнім, і в наступному звітному періоді вам належить провести списання дебіторської заборгованості на велику суму.

1. Показники проміжної звітності повинні бути переглянуті.
2. Показники проміжної звітності не переглядаються, але у звітності за наступний період розкривається інформація про вплив ліквідації клієнта на фінансовий результат.
3. Немає необхідності розкривати інформацію.

21. Зазвичай витрати на проведення планованого великого ремонту чи інші сезонні витрати, які очікується понести в даному році пізніше:

1. Для цілей складання проміжної звітності не визнаються з випередженням.
2. Для цілей складання проміжної звітності визнаються з випередженням.
3. Пропорційно відносяться на витрати в проміжному звітному періоді.

22. Періодично виплачувані премії зазвичай:

1. Для цілей складання проміжної звітності не визнаються з випередженням.
2. Для цілей складання проміжної звітності визнаються з випередженням.
3. Пропорційно відносяться на витрати в проміжному звітному періоді.

23. Накопичені відпускні:

1. Для цілей складання проміжної звітності не визнаються з випередженням.
2. Для цілей складання проміжної звітності визнаються з випередженням.
3. Пропорційно відносяться на витрати в проміжному звітному періоді.

24. Амортизація активів, які вже оплачені, але ще не визнані у звітності:

1. Для цілей складання проміжної звітності не визнається з випередженням.
2. Для цілей складання проміжної звітності визнається з випередженням.
3. Пропорційно відноситься на витрати в проміжному звітному періоді.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ

Авторське право (Copyright) – виняткове право на публікацію, використання та продаж яких-небудь літературних, музичних, художніх чи інших творів.

Актив (asset) – ресурс, контрольований підприємством у результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід до підприємства.

Активи перестраховування (reinsurance assets) – чисті контрактні права цедента згідно з договором перестраховування.

Активи програми (виплат працівникам) (plan assets (of an employee benefit plan)): активи, утримувані фондом довгострокових виплат працівникам; кваліфіковані страхові поліси.

Активи розвідки та оцінки (exploration and evaluation assets) – видатки на розвідку та оцінку, визнані як активи відповідно до облікової політики суб'єкта господарювання.

Активи, утримувані фондом довгострокових виплат працівникам (Assets held by a long-term employee benefit fund) – це активи (крім фінансових інструментів без права передачі, випущених суб'єктом господарювання, що звітує), які:

а) утримуються суб'єктом господарювання (фондом), юридично відокремленим від суб'єкта господарювання, що звітує, та існують виключно для сплати або фінансування виплат працівникам;

б) доступні лише для сплати або фінансування виплат працівникам, недоступні власним кредиторам суб'єкта господарювання, що звітує (навіть за банкрутства), і їх не можна повернути суб'єктові господарювання, що звітує, якщо: активів фонду, що залишилися, недостатньо для виконання всіх відповідних зобов'язань програми або суб'єкта господарювання, що звітує, з виплат працівникам, або активи не повертаються суб'єктові господарювання, що звітує, для відшкодування йому вже сплачених виплат працівникам.

Активний ринок (active market) – ринок, на якому операції для активів або зобов'язань відбуваються з достатньою частотою та у достатньому обсязі, щоб надавати інформацію про ціноутворення на безперервній основі. Активний ринок – ринок, на якому існують такі умови: об'єкти, що їх продають і купують у межах ринку, є однорідними; як правило, можна в будь-який час знайти зацікавлених покупців і продавців; інформація про ціни загальнодоступна.

Актуарна вартість (Actuarial present value) – це дисконтована вартість очікуваних пенсійних виплат, що визначається на основі незалежних оцінок демографічних та фінансових змінних величин незалежним фахівцем (актуарієм). Вона залежить від довгострокових прогнозів фінансового стану країни, її демографічної та географічної картини.

Актуарні прибутки та збитки (Actuarial gains and losses) складаються з таких елементів: коригування на основі набутого досвіду (вплив різниць між попередніми актуарними припущеннями і тим, що фактично відбулося); вплив змін актуарних припущень.

Акциз (excise) – один із видів непрямого податку переважно на товари масового вжитку (цигарки, алкогольні напої, пиво, сіль, автомобілі).

Акція (stock / share) – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує право власності у статутному капіталі акціонерного товариства і дає право на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, участь у його управлінні, участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Акції без номінальної вартості – звичайні акції без визначеної номінальної вартості.

Акції в обігу (Shares outstanding) – частина акцій, що знаходиться у власності інвесторів.

Акції-дивіденди – дивіденди, що виплачуються у вигляді акцій корпорації.

Акціонерний капітал (Share capital/Capital stock) – стаття балансу, за якою вказується сума, внесена акціонерами в обмін на акції.

Альпарі – ідеальна рівність ринкового курсу валюти, облігацій, цінних паперів, векселів з їх номінальною вартістю.

Амортизація (матеріальних активів) (depreciation) – систематичний розподіл вартості активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Амортизація (нематеріальних активів) (amortisation) – систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Амортизована собівартість фінансового активу або фінансового зобов'язання (Amortised cost of a financial asset or financial liability) – це сума, за якою фінансовий актив чи зобов'язання оцінюється при первісному визнанні, мінус виплати основної суми, плюс (або мінус) накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення із застосуванням методу ефективного відсотка та мінус будь-яке зменшення (прямо чи через застосування рахунку резервів) унаслідок зменшення корисності або неможливості отримання.

Антирозбавлення – це збільшення прибутку на акцію або зменшення збитку на акцію внаслідок припущення про те, що інструменти, які можна конвертувати, конвертуються, що опціони або варанти виконуються або що звичайні акції випускатимуться після виконання визначених умов.

Ануїтет (фінансова рента) (Annuities) – ряд послідовних платежів, які характеризуються такими ознаками: однакова сума кожного періоду часу за який нараховуються проценти; однакові періоди часу, за які нараховуються проценти; однакова ставка процентів за кожний період.

Асоційоване підприємство (associate) – підприємство, включаючи такі суб'єкти господарювання, які не є корпораціями (наприклад, партнерства), в якому інвестор має суттєвий вплив і який не є ані дочірнім підприємством, ані часткою участі в спільному підприємстві.

База оподаткування (tax basis) – оцінка активу, зобов'язання чи інструменту власного капіталу згідно з відповідним по суті прийнятим податковим законодавством.

Баланс (Balance) – фінансовий звіт, який містить інформацію про активи, зобов'язання та капітал фірми на певну дату.

Балансова вартість (Book value / carrying amount) – сума, за якою активи або зобов'язання визнаються у звіті про фінансовий стан.

Балансова вартість активу (Book value of an asset) – це сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

Безперервність діяльності (підприємство, що діє безперервно) (going concern) – підприємство вважається таким, що діє безперервно, якщо управлінський персонал не має наміру ліквідувати підприємство або припинити його комерційну діяльність або не має реальних альтернатив вчинити інакше.

Безповоротні позики – це позики, які позикодавець надає, відмовляючись від права на їх погашення за певними попередньо визначеними умовами.

Бізнес (business) – сукупність видів діяльності, що здійснюються, та активів, що використовуються, з метою забезпечення: доходу інвесторам або зменшення витрат або отримання інших економічних вигід безпосередньо та пропорційно кількості власників страхових полісів або учасників.

Зазвичай бізнес складається з залучених ресурсів, застосованих до цих ресурсів процесів та їх кінцевих продуктів, які використовуються або використовуватимуться для створення доходів. Якщо в переданій сукупності видів діяльності та активів є гудвіл, слід вважати, що передана сукупність є бізнесом.

Бізнес (business) – сукупність видів діяльності та активів, що її можна вести та якими можна управляти з метою забезпечення доходу в формі дивідендів, нижчих витрат або інших економічних вигід безпосередньо інвесторам або іншим власникам, членам чи учасникам.

Біологічна трансформація (Biological transformation) – процеси росту, дегенерації, продукування та відтворення, які спричиняють якісні та кількісні зміни біологічних активів.

Біологічний актив (biological asset) – жива тварина чи рослина.

Брутто (gross/before tax) – валовий дохід без вирахування витрат.

Будівельний контракт (construction contract) – контракт, спеціально укладений на спорудження одного активу або комбінації активів, які тісно пов'язані між собою або взаємозалежні за умовами їх проектування, технології, функціонування чи за їх кінцевим призначенням чи використанням.

Валовий прибуток (Gross profit) – різниця між доходами від реалізації та собівартістю реалізованої продукції.

Валові інвестиції в оренду (gross investment in a lease) – сукупна сума: мінімальних орендних платежів, які має отримати орендодавець за угодою про фінансову оренду, та будь-якої негарантованої ліквідаційної вартості, нарахованої орендодавцеві.

Валюта (Currency) – грошова одиниця, що використовується для вимірювання величини вартості товарів.

Валюта подання (presentation currency) – валюта, в якій подаються фінансові звіти.

Валютне котирування (Currency quotes) – встановлення курсів іноземних валют відповідно до чинних законодавчих норм і практики, що склалася.

Валютний курс (Exchange rate) – це коефіцієнт обміну двох валют.

Валютний ризик (currency risk) – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін валютних курсів.

Вартість, визначена суб'єктом господарювання – це теперішня вартість грошових потоків, які, за очікуванням суб'єкта господарювання, виникнуть упродовж використання активу і від його вибуття після закінчення строку його корисної експлуатації або які, за очікуванням, виникнуть при погашенні зобов'язання.

Вартість поточних послуг (Current service cost) – це збільшення теперішньої вартості зобов'язання за визначеною виплатою, що виникає в результаті надання послуг працівником у поточному періоді.

Вартість раніше наданих послуг – це зміна теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами щодо послуг працівників у попередніх періодах, яке виникає у поточному періоді в результаті впровадження виплат по закінченні трудової діяльності чи інших довгострокових виплат працівникам або в результаті їхніх змін. Вартість раніше наданих послуг може бути або додатною (якщо виплати впроваджуються чи змінюються таким чином, що теперішня вартість зобов'язань за програмою з встановленими виплатами збільшується), або від'ємною (якщо виплати існуючі зобов'язання змінюються таким чином, що вартість зобов'язання за програмою з визначеною виплатою зменшується).

Вартість реалізації (Cost of Sales) – сума грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в ході звичайної реалізації.

Вартість використання (value in use) – теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від безперервного використання активу та його ліквідації наприкінці строку його корисної експлуатації.

Вартість при використанні (value in use) – теперішня вартість майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, отримують від активу чи одиниці, яка генерує грошові кошти.

Вартість фінансового активу чи фінансового зобов'язання, що амортизується (amortised cost of a financial asset or financial liability) – вартість фінансового активу чи фінансового зобов'язання на момент первісного визнання за вирахуванням виплат основної суми, плюс чи мінус сукупна амортизація, за допомогою методу ефективного відсотка будь-якої різниці між первісною вартістю та сумою погашення, та мінус зменшення (пряме або через використання рахунку резерву) на зменшення корисності чи неможливість стягнення.

Вартість, що амортизується (depreciable amount) – вартість активу або інша сума, що замінює таку вартість (у фінансовій звітності), за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Варрант (warrant) – фінансовий інструмент, який надає його утримувачам право на придбання звичайних акцій.

Взаємний суб'єкт господарювання (mutual entity) – суб'єкт господарювання, крім суб'єкта господарювання, що належить інвесторові, який забезпечує дивіденди, нижчі витрати або інші економічні вигоди безпосередньо своїм власникам, членам або учасникам. Наприклад, компанія взаємного страхування, кредитний союз та кооперативний суб'єкт господарювання є взаємними суб'єктами господарювання.

Вигода (Benefit) – отримання певних переваг, додаткового доходу, прибутку.

Видатки на розвідку та оцінку (exploration and evaluation expenditures) – видатки, понесені суб'єктом господарювання, у зв'язку з розвідкою та оцінкою запасів корисних копалин до того, як доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування корисних копалин.

Визнання (recognition) – процес включення до звіту про фінансовий стан чи звіту про сукупний дохід статті, яка відповідає визначенню елемента та таким критеріям визнання: існує ймовірність надходження до підприємства або вибуття з нього будь-якої пов'язаної зі статтею майбутньої економічної вигоди; стаття має собівартість або вартість, яку можна достовірно оцінити.

Виплати по закінченні трудової діяльності (post-employment benefits) – виплати працівникам (окрім виплат при звільненні), які підлягають сплаті по закінченні трудової діяльності.

Виплати працівникам (employee benefits) – усі форми компенсації, що їх надає підприємство в обмін на послуги, надані працівниками.

Виплати при звільненні (termination benefits) – виплати працівникам, що підлягають сплаті в результаті прийняття підприємством рішення про звільнення працівника до встановленої дати його виходу на пенсію або прийняття працівником рішення про добровільне звільнення в обмін на ці виплати.

Випущені акції (Issued shares) – загальна кількість акцій, що були випущені; акції в обігу плюс акції, що були випущені та знову куплені корпорацією-емітентом.

Високо ймовірний (highly probable) – значно можливіший, ніж просто ймовірний.

Виснаження (depletion) – процес списання вартості природних ресурсів в облікових періодах.

Витрати (expenses) – зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття або амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам капіталу.

Витрати на вибуття (Cost of disposal) – припустимі витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу, за винятком фінансових витрат і витрат з податку на прибуток.

Витрати на відсотки (Interest cost) – це збільшення протягом періоду теперішньої вартості зобов'язання за визначеною виплатою, яке виникає тому, що здійснення виплат наближається на один період до остаточного розрахунку).

Витрати на позики (borrowing costs) – витрати на сплату відсотків та інші витрати, понесені підприємством у зв'язку із запозиченням коштів.

Витрати на операцію (transaction costs) – витрати на продаж актива чи передачу зобов'язання на основному (чи найсприятливішому) ринку для даного актива чи зобов'язання, які прямо відносяться до вибуття актива або передачі зобов'язання та відповідають обом таким критеріям: вони є прямим наслідком операції та є суттєвими для такої операції; вони не були б понесені суб'єктом господарювання, якби рішення продати актив або передати зобов'язання не було прийняте (подібно до витрат на продаж, як визначено в МСФЗ 5).

Витрати на продаж (costs to sell) – припустимі витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу (або ліквідаційної групи), за винятком фінансових витрат і витрат на податки на прибуток.

Витратний підхід (cost approach) – метод оцінювання, що відображає суму, яка була б потрібна у даний момент часу, щоб замінити експлуатаційну потужність актива (яку часто називають поточною вартістю заміщення).

Відкриті вхідні дані (observable inputs) – вхідні дані, сформовані за допомогою ринкових даних, таких як доступна для широкого загалу інформація про фактичні події або операції, а також та, що відображає припущення, які використали б учасники ринку, встановлюючи ціну актива чи зобов'язання.

Відсоткова ставка додаткових запозичень орендаря (lessee's incremental borrowing rate of interest) – відсоткова ставка, що її мав би сплачувати орендар за подібну оренду, або, якщо її неможливо визначити, ставка, яку на початку строку оренди сплачував би орендар за запозичення коштів, необхідних для придбання активу, на подібний строк та з подібним забезпеченням.

Відсотковий ризик (interest rate risk) – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових відсоткових ставок.

Відсоток (процент) (Interest) – плата за користування різноманітними формами кредиту.

Відстрочений податок (deferred tax) – податок на прибуток, що підлягає сплаті (відшкодуванню), виходячи з оподаткованого прибутку (податкового збитку) за майбутні звітні періоди, внаслідок минулих операцій чи подій.

Відстрочені податкові активи (deferred tax assets) – суми податку на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх звітних періодах, відповідно до: тимчасових різниць; перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди період; перенесення невикористаних податкових пільг/кредитів на майбутні періоди.

Відстрочені податкові зобов'язання (deferred tax liabilities) – податок на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах відповідно до тимчасових різниць.

Владні повноваження (power) – існуючі права, що надають здатність наразі керувати значущими видами діяльності.

Власна справа – некорпоративне підприємство, яким володіє одна особа.

Власний капітал (equity) – залишкова частка в активах підприємства після вирахування всіх його зобов'язань.

Власник поліса (policyholder) – сторона, яка має право на компенсацію згідно зі страховим контрактом, якщо відбувається страховий випадок.

Власники (owners) – утримувачі інструментів власного капіталу.

Власні викуплені акції (treasury shares) – інструменти власного капіталу самого підприємства, утримувані підприємством або іншими членами консолідованої групи.

Внутрішньогрупові трансакції (Intracompany Transactions) – трансакції між корпораціями, що входять у єдину консолідовану групу. Результати таких трансакцій виключаються з консолідованої фінансової звітності.

Внутрішня вартість (intrinsic value) – різниця між справедливою вартістю акцій, на які контрагент має (умовне чи безумовне) право підписатися або які він має право отримати, та ціною (якщо така є), яку контрагент повинен (чи буде повинен) сплатити за ці акції.

Вхідні дані (inputs) – припущення, якими користувалися б учасники ринку, встановлюючи ціну актива чи зобов'язання, в тому числі припущення про ризик, такі як ризик, властивий певній методиці оцінювання, використаній для оцінки справедливої вартості (наприклад, модель ціноутворення); та ризик, властивий вхідним даним для методів оцінки вартості. Вхідні дані можуть відкритими або закритими.

Вхідні дані, підтверджені ринком (market-corroborated inputs) – вхідні дані, отримані переважно на основі відкритих ринкових даних або на основі даних, підтверджених ринком, із застосуванням кореляції або інших засобів.

Вхідні дані 1-го рівня (Level 1 inputs) – ціни котирування (не скориговані) на активних ринках на ідентичні активи або зобов'язання, до яких суб'єкт господарювання може мати доступ на дату оцінювання.

Вхідні дані 2-го рівня (Level 2 inputs) – вхідні дані, окрім цін котирування, включених до 1-го рівня, відкриті для актива або зобов'язання, прямо або опосередковано.

Вхідні дані 3-го рівня (Level 3 inputs) – закриті вхідні дані для актива або зобов'язання.

Галузеві сегменти (Industry segment) – компоненти підприємства, які можна визначити, кожний з яких виготовляє певну продукцію чи надає певні послуги або різні групи подібної продукції чи послуг, у першу чергу споживачам за межами цього підприємства.

Гарантія (Guarantee) – порука у чому-небудь, забезпечення чого-небудь.

Гарантована ліквідаційна вартість (Guaranteed residual value):

а) для орендаря – це та частина ліквідаційної вартості, яку гарантує орендар або сторона, пов'язана з орендарем (сума гарантії є максимальною сумою, яка підлягає сплаті в будь-якому разі);

б) для орендодавця – це та частина ліквідаційної вартості, яку гарантує орендар або третя сторона, яка не пов'язана з орендодавцем і здатна з фінансової точки зору виконати зобов'язання за гарантією.

Гарантований елемент (guaranteed element) – зобов'язання сплатити гарантовані виплати, що входять до контракту, який містить умову дискреційної участі.

Гарантовані виплати (guaranteed benefits) – платежі чи інші виплати, на які конкретний власник страхового поліса або інвестор має безумовне право, на яке не поширюється контрактна умова дискреційної участі емітента.

Гарантовані виплати працівникам (vested benefits) – виплати, права на які (згідно з умовами програми пенсійних виплат) не залежать від майбутньої трудової діяльності.

Гранти, пов'язані з активами – це державні гранти, основною умовою надання яких є те, що суб'єкт господарювання, який відповідає критеріям надання грантів, придбає, збудує або іншим чином набуде довгострокових активів. Можуть

визначатися також додаткові умови, які обмежують тип чи місце розташування активів або періоди, протягом яких активи слід придбати чи утримувати.

Гранти, пов'язані з доходом – це інші державні гранти, крім грантів, пов'язаних з активами.

Грошові кошти (cash) – готівка в касі та депозити до запитання.

Грошові потоки (cash flows) – надходження та вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Група (group) – материнське підприємство та його дочірні підприємства.

Група біологічних активів (Group of biological assets) – це сукупність подібних живих тварин або рослин.

Гудвіл (goodwill) – актив, який втілює у собі майбутні економічні вигоди, що виникають від інших активів, придбаних в об'єднанні бізнесу, які неможливо індивідуально ідентифікувати та окремо визнати.

Дата виплати дивідендів – дата фактичної виплати дивідендів акціонерам.

Дата надання (grant date) – дата, на яку суб'єкт господарювання та інша сторона (включаючи працівника) укладають угоду про платіж на основі акцій, тобто коли суб'єкт господарювання та контрагент встановлюють спільне розуміння умов угоди. На дату надання суб'єкт господарювання передає контрагентові право на грошові кошти, інші активи або інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання, за умови виконання визначених умов набуття права. Якщо така угода підлягає затвердженню (наприклад, акціонерами), тоді дата надання – це дата затвердження.

Дата оголошення дивідендів – дата офіційного оголошення Радою директорів про намір виплатити дивіденди.

Дата оцінки (measurement date) – дата, на яку оцінюється справедлива вартість наданих інструментів власного капіталу. Стосовно операцій з працівниками та іншими особами, що надають подібні послуги, дата оцінки – це дата надання. Стосовно операцій зі сторонами, іншими ніж працівники (та ті, хто надає подібні послуги), дата оцінки – це дата, на яку суб'єкт господарювання отримує товари або контрагент надає послуги.

Дата перекласифікації (reclassification date) – перший день першого звітного періоду після зміни моделі бізнесу, яка спричиняє перекласифікацію фінансових активів суб'єкта господарювання.

Дата переходу на МСФЗ (date of transition to IFRSs) – початок першого періоду, за який суб'єкт господарювання подає повну порівняльну інформацію згідно з МСФЗ у своїй першій фінансовій звітності за МСФЗ.

Дата переходу на МСФЗ для МСП (date of transition to the IFRS for SMEs) – початок першого періоду, за який підприємство подає повну порівняльну інформацію згідно з МСФЗ для МСП у своїх перших фінансових звітах за МСФЗ для МСП.

Дата придбання (acquisition date) – дата, на яку покупець отримує контроль за об'єктом придбання.

Дата реєстрації власників акцій – дата визначення власників акцій, які мають право на отримання частки прибутку.

Демпінг (Dempping) – штучне зниження цін на товари з метою усунення конкурентів на ринку.

Депозит (Deposit) – гроші або цінні папери, внесені до банків на зберігання підприємствами, організаціями й громадянами.

Державна допомога (State aid) – це захід уряду, призначений для надання економічних пільг, визначених конкретно для одного суб'єкта господарювання або групи суб'єктів господарювання, які відповідають певним критеріям. Державна допомога не включає пільги, які надаються тільки непрямо через заходи, що впливають на загальні умови торгової діяльності (наприклад забезпечення інфраструктури в районах, яким потрібен економічний розвиток, або введення торгових обмежень для конкурентів).

Державна програма (виплат працівникам) (state (employee benefit) plan) – передбачені законодавством програми виплат працівникам, які охоплюють всі підприємства (або всі підприємства певної категорії, наприклад, певної галузі) та якими управляють загальнодержавні або місцеві органи влади чи інші відомства (наприклад, незалежне агентство, створене спеціально з цією метою), які не підлягають контролю або впливу підприємства, що звітує.

Державні гранти (government grants) – допомога держави у формі передачі ресурсів підприємству в обмін на минуле або майбутнє дотримання певних умов, які пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Дериватив (Derivative) – стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати або продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому.

Дефляція (Deflation) – вилучення з обігу надлишкової кількості паперових грошей та іноземних банкнот, випущених у період інфляції; загальне зниження рівня цін у країні.

Дефолт (Default) – припинення виплати відсотків на цінні папери внаслідок ліквідації компанії.

Дивіденди (Dividends) – частина прибутку, розподілена між акціонерами компанії залежно від кількості придбаних акцій.

Дилерські цінні папери (Dealing securities) – ринкові цінні папери, які купуються і утримуються з метою їх перепродажу в короткий строк.

Дисконт (Discount) – різниця між ціною цінного папера на час його погашення (або його номіналом) і ціною на даний момент, сумою, що її отримують кредитні установи при купівлі боргових зобов'язань до закінчення терміну їх дії.

Договір перестраховування (reinsurance contract) – страховий контракт, наданий одним страховиком (перестраховиком) для компенсації іншому страховикові (цедентові) збитків за одним або кількома контрактами, укладеними цедентом.

Доречність (relevance) – якість інформації, що дозволяє їй впливати на економічні рішення користувачів, допомагаючи їм оцінити минулі, нинішні чи майбутні події або підтверджуючи чи виправляючи їхні минулі оцінки.

Дослідження (research) – оригінальне та заплановане вивчення з метою отримання і розуміння нових наукових або технічних знань.

Достовірне подання (відображення) (fair presentation) – правдиве представлення наслідків операцій, інших подій та умов згідно з оцінками та критеріями визнання активів, зобов'язань, доходів та витрат.

Достовірність (reliability) – якість інформації, що забезпечує відсутність в неї суттєвих помилок та упередженості й достовірно відображає те, що вона призначена відображати або що, як обґрунтовано можна очікувати, буде відображати.

Доцільна собівартість (deemed cost) – сума, яку використовують як заміник собівартості чи амортизованої собівартості на певну дату. Подальша амортизація припускає, що суб'єкт господарювання первісно визнав актив або зобов'язання на певну дату та що його собівартість дорівнювала доцільній собівартості.

Дохід (income) – збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників.

Дохід від звичайної діяльності (revenue) – валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в звичайному ході діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу.

Дохід від структурованого суб'єкта господарювання (income from a structured entity) – включає, зокрема, одноразові та багаторазові гонорари, відсотки, дивіденди, прибутки або збитки після переоцінки або припинення визнання часток участі у структурованих суб'єктах господарювання та прибутки або збитки від передачі активів та зобов'язань структурованому суб'єктові господарювання.

Дохідний підхід (income approach) – методи оцінки вартості, які перетворюють майбутні суми (наприклад, грошові потоки або дохід та витрати) в одну поточну (тобто дисконтовану) величину. Оцінка справедливої вартості визначається, виходячи з вартості, на яку вказують очікування нинішнього ринку щодо таких майбутніх сум.

Доходи (Gain) – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Доходи фіскальні (Fiscal revenue) – доходи державної казни.

Дочірнє підприємство (subsidiary) – підприємство, у тому числі некорпоративне підприємство, наприклад партнерство, що контролюється іншим підприємством (яке називається материнським).

Дрібна готівка (Petty cash) – дрібна сума готівки, яка утримується в касі для здійснення дрібних виплат замість чекових розрахунків.

Еквівалент грошових коштів (cash equivalent) – короткострокові високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів та несуть незначний ризик зміни їхньої вартості.

Економічна сумісність (economic compatibility) – операції споріднених компаній, що доповнюють одна одну.

Експорт (Export) – вивезення за кордон товарів, проданих іноземним покупцям і призначених для продажу на іноземних ринках або для переробки в інших країнах.

Експортна квота (Export quota) – встановлений обсяг виробництва та поставок на експорт певних товарів.

Екстраординарні статті (Extraordinary items) – дохід або витрати, які виникають у результаті подій чи операцій, що чітко відрізняються від звичайної діяльності підприємства, а значить, не очікується, що вони повторюватимуться часто або регулярно.

Емісія (Emission) – випуск державою або підприємством цінних паперів (акцій, облігацій), паперових грошей.

Емісійний дохід (Share premium) – сума перевищення доходів, отриманих підприємством від первинної емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав над номіналом таких акцій (інших корпоративних прав).

Емітент (Issuer) – підприємство або установа, які випускають цінні папери, банкноти.

Ефективна відсоткова ставка (effective interest rate) – ставка, за якою дисконтуються попередньо розраховані майбутні виплати або надходження грошових коштів протягом очікуваного строку дії фінансового інструменту або, у разі доцільності, протягом більш короткого періоду до чистої балансової вартості фінансового активу чи фінансового зобов'язання.

Ефективність хеджування (effectiveness of a hedge) – ступінь, до якого зміни справедливої вартості або грошових потоків від об'єкта хеджування, що їх можна віднести до хеджованого ризику, згортаються внаслідок змін справедливої вартості або грошових потоків інструмента хеджування.

Забезпечення (provision) – зобов'язання з невизначеним строком або сумою погашення.

Заборгованість за позиками (loans payable) – фінансові зобов'язання крім короткострокової кредиторської заборгованості за товари чи послуги на умовах звичайного кредиту.

Загальний сукупний прибуток (total comprehensive income) – зміна власного капіталу протягом періоду, яка є результатом операцій та інших подій, крім змін, які є результатом операцій з власниками, що виступають у цій якості (така зміна дорівнює сумі прибутку чи збитку та інших статей сукупного доходу).

Закордонна господарська одиниця – це суб'єкт господарювання, який є дочірнім, асоційованим, спільним підприємством або відділенням суб'єкта господарювання, що звітує, діяльність якого базується або здійснюється в іншій країні або валюті, ніж країна та валюта суб'єкта господарювання, що звітує.

Закриті вхідні дані (unobservable inputs) – вхідні дані, для яких ринкових даних немає та які формують, користуючись найкращою наявною інформацією про припущення, якими скористалися б учасники ринку, встановлюючи ціну актива чи зобов'язання.

Запаси (inventories) – активи, які:

- а) утримуються для продажу в звичайному ході діяльності;
- б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу або
- в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.

Збиток (loss) – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Збиток від зменшення корисності (impairment loss) – сума, на яку балансова вартість активу перевищує його ціну продажу за вирахуванням витрат на завершення, виготовлення та продаж, якщо актив відноситься до запасів, або його справедливую вартість за вирахуванням витрат на продаж, якщо актив відноситься до інших активів.

Зведена фінансова звітність (combined financial statements) – фінансові звіти двох або більше підприємств, які контролюються одним інвестором.

Звичайна діяльність (Ordinary activities) – будь-яка діяльність, що здійснюється підприємством як складник його господарської діяльності, а також супутня діяльність, яка забезпечує цю діяльність або виникає внаслідок неї.

Звичайна операція (orderly transaction) – операція, яка передбачає відкрите пропонування на ринку протягом періоду до дати оцінки для здійснення маркетингової діяльності, яка є звичайною та звичною для операцій з такими активами або зобов'язаннями; це не вимушена операція (тобто, не примусова ліквідація чи продаж у скрутній ситуації).

Звичайне придбання або продаж (regular way purchase or sale) – придбання або продаж фінансового активу згідно з контрактом, умови якого вимагають передачі активу в межах часу, встановленого, як правило, регулюванням або конвенцією на відповідному ринку.

Звичайна акція (Ordinary share Common stock) – це інструмент власного капіталу, який має нижчий статус, ніж усі інші класи інструментів власного капіталу.

Звичайні акції, випуск яких залежить від певних умов – це звичайні акції, що випускаються для безплатного розміщення або реалізації за незначну грошову чи іншу компенсацію при виконанні певних умов, визначених в угоді про випуск акцій, що залежить від певних умов.

Звіт про зміни у власному капіталі (statement of changes in equity) – фінансовий звіт, в якому відображається прибуток чи збиток за даний період, статті доходу та витрат, визнаних безпосередньо у власному капіталі за даний період, вплив змін облікової політики та виправлення визнаних в даному періоді помилок, а також (залежно від обраної для підприємства форми звіту) сум операцій протягом періоду з учасниками власного капіталу, що виступають у цій якості.

Звіт про прибутки та збитки (income statement) – фінансовий звіт, в якому відображаються всі визнані у звітному періоді статті доходів та витрат, за винятком статей іншого сукупного доходу.

Звіт про рух грошових коштів (statement of cash flows) – фінансовий звіт, в якому відображається інформація про зміни грошових коштів підприємства та їх еквівалентів за даний період, причому зміни протягом даного періоду наводяться окремо в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Звіт про сукупний дохід (statement of comprehensive income) – фінансовий звіт, в якому відображаються всі визнані у даному періоді статті доходів та витрат, у тому числі й статті, визнанні при визначенні прибутку чи збитку (що становить проміжний підсумок у звіті про сукупний дохід) та статті іншого сукупного доходу. Якщо підприємство приймає рішення подавати як звіт про прибутки та збитки, так і звіт про сукупний дохід, то останній починається з прибутку чи збитку, а потім відображає статті іншого сукупного доходу.

Звіт про фінансовий стан (statement of financial position) – фінансовий звіт, в якому відображається взаємозв'язок між активами, зобов'язаннями та власним капіталом підприємства на конкретну дату (яка також носить назву “дата балансу”).

Звіт про фінансовий стан за МСФЗ на початок періоду (opening IFRS statement of financial position) – звіт про фінансовий стан суб'єкта господарювання на дату переходу на МСФЗ.

Звітна дата (reporting date) – кінцева дата останнього періоду, за який складена фінансова звітність або проміжний фінансовий звіт.

Звітний період (reporting period) – період, за який складена фінансова звітність або проміжний фінансовий звіт.

Зв'язана сторона (related party) – зв'язана сторона – це фізична чи юридична особа, яка є зв'язаною з підприємством, що складає фінансову звітність (підприємством, що звітує).

Зіставність інформації (Comparability) характеризується можливістю користувачів порівнювати дані фінансових звітів за різні періоди або фінансові звіти різних підприємств.

Злиття (Merger) – об'єднання компаній (придбання однією компанією іншої обміном акцій).

Зміна в обліковій оцінці (change in accounting estimate) – коригування балансової вартості активу або зобов'язання чи суми періодичного споживання активу, яке є результатом оцінки теперішнього стану активів і зобов'язань та пов'язаних з ними очікуваних майбутніх вигід та зобов'язань. Зміни в облікових оцінках є наслідком нової інформації або нових подій та, відповідно, не є виправленнями помилок.

Змінні виробничі накладні витрати (Variable production overheads) – непрямі витрати на виробництво, що змінюються прямо або майже прямо пропорційно до обсягів виробництва.

Зменшення корисності (Impairment) – коли сума очікуваного відшкодування зменшується нижче балансової вартості.

Значущі види діяльності (relevant activities) – це діяльність об'єкта інвестування, що суттєво впливає на результати об'єкта інвестування.

Зобов'язання (liability) – теперішня заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій, і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди.

Зобов'язання за визначеними виплатами (defined benefit liability) – теперішня вартість зобов'язання на дату звітності за вирахуванням справедливої вартості на дату звітності активів програми (за їхньої наявності), за рахунок яких безпосередньо погашатиметься заборгованість.

Зрозумілість (understandability) – якість інформації, яка робить її доступною для користувачів, що мають відповідні знання з бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку й прагнуть вивчати інформацію з достатньою ретельністю.

Ідентифікований (identifiable) – актив є ідентифікованим, якщо він:

а) є відокремлюваним, тобто може від'єднуватися чи відокремлюватися від суб'єкта господарювання і бути проданим, переданим, ліцензованим, орендованим

чи обміненим, окремо чи разом з відповідним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це, або

б) виникає внаслідок договірних чи інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть передаватися чи відокремлюватися такі права від суб'єкта господарювання або від інших прав та обов'язків.

Інвентаризація (Stock count) – облік і перевірка наявності цінностей, грошових документів і коштів та контроль за правильністю розрахунків щодо них.

Інвестиційна власність (Investment property) – інвестиція у землю або будівлі, які в основному не зайняті або не використовуються в операціях підприємством-інвестором чи іншим підприємством тієї ж групи, що й підприємство-інвестор.

Інвестиційна діяльність (investing activities) – придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Інвестиційна нерухомість (investment property) – нерухомість (земля чи будівля, або частина будівлі, або їх поєднання), яка утримується (власником чи орендарем за угодою про фінансову оренду) з метою отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу чи для досягнення обох цілей, а не для: використання у виробництві чи при постачанні товарів, наданні послуг чи для адміністративних цілей або продажу в звичайному ході діяльності.

Інвестиційний портфель (Investment Portfolio) – пакет цінних паперів (акцій чи облігацій), в які інвестор вкладає тимчасово вільні грошові кошти. Цінні папери, що утворюють пакет, в обліку розглядаються як одна облікова одиниця.

Інвестиційні цінні папери (Investment securities) – цінні папери, що купуються і утримуються з метою одержання прибутку або приросту капіталу; як правило, їх утримують до строку погашення.

Інвестиція (Investment) – актив, утримуваний підприємством із метою приросту капіталу через розподіл доходу (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства-інвестора.

Інвестор у спільне підприємство (Investor in a joint venture) – це сторона, яка є учасником спільного підприємства і не здійснює спільного контролю за таким спільним підприємством.

Індосамент (Endosament) – передавальний напис на звороті векселя, який засвідчує перехід його до іншої особи. Суть індосаменту полягає в тому, що переказним написом на зворотному боці разом із векселем іншій особі передається право на отримання платежу.

Індосант (Endorser) – особа, яка здійснює на звороті векселя передавальний напис.

Індосат (endosat) – особа, яка отримує вексель по передавальному напису.

Іноземна валюта (Foreign currency) – це валюта, інша, ніж функціональна валюта суб'єкта господарювання.

Інструмент власного капіталу (equity instrument) – будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Інструмент, з правом дострокового погашення – це фінансовий інструмент, який надає його утримувачеві право повернути цей інструмент емітентові за грошові кошти або інший фінансовий актив, або який автоматично повертається емітентові в разі виникнення невизначеної майбутньої події або у випадку смерті утримувача інструмента або його виходу на пенсію.

Інструмент хеджування (hedging instrument) – В цілях здійснення спеціального обліку хеджування для МСП, інструментом хеджування є фінансовий інструмент, який відповідає всім з наведених нижче умов:

а) є процентним свопом, валютним свопом, валютним форвардним контрактом, товарним форвардним контрактом, який вважається дуже ефективним для компенсації ризику, що визначений як хеджований ризик;

б) залучає сторону, яка є зовнішньою по відношенню до підприємства, що звітує (тобто зовнішню по відношенню до групи, сегмента, чи окремого підприємства, відображеного у звітності);

в) його умовна сума дорівнює визначеній основній чи умовній сумі об'єкта хеджування.

г) має визначену дату погашення, не пізніше строку погашення фінансового інструмента, що хеджується; очікуваного розрахунку за зобов'язанням придбати чи продати товар або виникненням високо ймовірної прогнозованої валютної чи товарної операції, що хеджується;

г) немає положень щодо попередньої оплати, дострокового припинення чи продовження.

Інший сукупний дохід (other comprehensive income) – статті доходу та витрат (включаючи коригування з перекласифікації), що не визнані в прибутку або збитку, як це дозволяють або вимагають інші МСФЗ.

Інший ціновий ризик (other price risk) – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін (окрім тих, що виникають унаслідок відсоткового ризику чи валютного ризику), незалежно від того, чи спричинені вони чинниками, характерними для окремого фінансового інструмента або його емітента, чи чинниками, що впливають на всі подібні фінансові інструменти, з якими здійснюються операції на ринку.

Інші довгострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат по закінченні трудової діяльності та виплат при звільненні), які не підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги.

Ймовірний (probable) – скоріше можливий, ніж неможливий.

Капітал (Equity/Capital) – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Капітальна оренда – оренда основних засобів на тривалий термін, що майже дорівнює строкові служби цих засобів.

Капіталізація (Capitalisation) – визнання витрат як частини собівартості активу.

Кваліфікований актив (Qualified asset) – це актив, який обов'язково потребує суттєвого періоду для підготовки його до використання за призначенням чи для реалізації.

Кваліфікований страховий поліс (qualifying insurance policy) – це страховий поліс, наданий страховиком, який не є зв'язаною стороною (як визначено в

МСБО 24 “Розкриття інформації щодо зв’язаних сторін”) суб’єкта господарювання, що звітує, якщо надходження за полісом:

а) можуть використовуватися лише для сплати чи фінансування виплат працівникам за програмою з визначеними виплатами;

б) недоступні власним кредиторам суб’єкта господарювання, що звітує (навіть у випадку банкрутства), і їх не можна виплатити суб’єктові господарювання, що звітує, якщо: надходження не являють собою надлишкові активи, які непотрібні для поліса, щоб виконати всі відповідні зобов’язання за виплатами працівникам, або надходження не повертаються суб’єктові господарювання, що звітує, для відшкодування йому вже сплачених виплат працівникам.

Квота (Quota) – кількісно встановлена абсолютна або відносна величина; частка, частина, певна норма.

Клас активів (class of assets) – група активів, однакових за характером та використанням у діяльності підприємства.

Кліринг (Clearing) – система безготівкових розрахунків за товари, послуги, різні види цінних паперів, що базується на заліку взаємних вимог і зобов’язань.

Компенсація (Employee Benefits & Compensation) – усі виплати працівникам (як визначено в МСБО 19 “Виплати працівникам”), включаючи виплати працівникам, до яких застосовується МСФЗ 2 “Платіж на основі акцій”. Виплати працівникам – це всі форми компенсації сплаченої чи такої, що підлягає сплаті, або наданої суб’єктом господарювання (чи за дорученням суб’єкта господарювання) в обмін на послуги, надані суб’єктові господарювання. Вона також охоплює таку компенсацію, сплачену за дорученням материнським підприємством суб’єкта господарювання.

Компонент депозиту (deposit component) – компонент контракту, який не обліковується як похідний інструмент за МСФЗ 9 і до нього застосовувався б МСФЗ 9, якби він був окремим інструментом.

Компонент суб’єкта господарювання (component of an entity) – діяльність та грошові потоки, які можна легко розрізнити від решти діяльності та грошових потоків суб’єкта господарювання операційно і з метою фінансової звітності.

Консигнаційна угода (Consignment agreement) – передача власником товару торговельному агенту для подальшої реалізації.

Консолідована фінансова звітність (consolidated financial statements) – фінансова звітність групи, у якій активи, зобов’язання, власний капітал, дохід, витрати та потоки грошових коштів материнського підприємства та його дочірніх підприємств подаються як такі, що належать єдиному економічному суб’єкту господарювання.

Конструктивне зобов’язання (constructive obligation) – зобов’язання, яке є наслідком дій підприємства, коли: підприємство повідомило інші сторони, що воно візьме на себе певні зобов’язання згідно з порядком, встановленим минулою практикою або достатньо конкретною поточною заявою, а також в результаті підприємство створило в інших сторін обґрунтоване очікування, що воно виконає ці зобов’язання.

Контракт (Contract) – юридично обов’язкова угода між двома або кількома особами, в якій визначаються певні економічні дії з боку учасників і відповідальність за їх виконання.

Контракт із фіксованою ціною – це будівельний контракт, за яким підрядник погоджується з фіксованою ціною контракту або з фіксованою ставкою на одиницю кінцевої продукції і який у деяких випадках зазнає застереження про змінні ціни.

Контракт із ціною витрати плюс – це будівельний контракт, за яким підряднику відшкодовуються допустимі або іншим чином визначені витрати плюс відсотки від суми цих витрат або фіксована винагорода.

Контракт прямого страхування (direct insurance contract) – страховий контракт, який не є договором перестраховання.

Контролінг (Controlling) – інструмент управління, який завдяки цілеспрямованим збору та обробці інформації допомагає у процесі прийняття рішень та управління підприємством.

Контракт фінансової гарантії (financial guarantee contract) – контракт, який вимагає від емітента здійснити визначені платежі з метою відшкодування власникові боргового інструменту збитку, понесеного внаслідок того, що певний дебітор не сплатив борг, що мав бути сплачений згідно з початковими чи зміненими умовами боргового інструменту.

Контроль (control) – повноваження управляти фінансовими та операційними політиками суб'єкта господарювання з метою одержання вигід від його діяльності.

Контроль (за підприємством) (control (of an entity)) – повноваження керувати фінансовою та операційною політикою підприємства з метою одержання вигід від його діяльності.

Контроль об'єкта інвестування (control of an investee) – інвестор контролює об'єкт інвестування, якщо інвестор має право щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування або зазнає пов'язаних з ними ризиків та здатний впливати на ці результати через свої власні повноваження щодо об'єкта інвестування.

Контролюючий учасник (venturer) – сторона, яка є учасником спільного підприємства та здійснює спільний контроль за цим спільним підприємством.

Концесія (Concession) – договір про здавання державою в експлуатацію або використання природних багатств (надр, ділянок землі), підприємств у тимчасове користування іноземним фірмам чи приватним особам.

Коригування перекласифікації – це суми, перекласифіковані у прибуток або збиток у поточному періоді, які були визнані в іншому сукупному прибутку у поточному чи попередньому періодах.

Короткострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), які підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги.

Корпоративні активи (Corporate assets) – активи (за винятком гудвілу), які сприяють генеруванню майбутніх грошових потоків як від одиниці, яка генерує грошові кошти, що розглядається, так і від інших одиниць, які генерують грошові кошти.

Корпоративні права (Corporate rights) – право власності на частку у статутному капіталі юридичної особи, включаючи права на управління, отримання частки прибутку такої юридичної особи, а також частки активів у разі її ліквідації.

Корпорація (Corporation) – відокремлена юридична особа, створена згідно із законодавством штату. Право власності засвідчується акціями, якими торгують на фондових біржах, власники акцій мають обмежену відповідальність.

Котирування іноземних валют (Quotations of foreign currencies) – визначення національними банками ціни іноземної валюти, пропорцій її обміну на валюту певної країни.

Кредит Міжнародного валютного фонду компенсаційний – кредит, який надають країнам – членам цього фонду терміном до 5 років для компенсації скорочення експортної виручки, зумовленої форс-мажорними обставинами, в тому числі непередбачуваним зниженням цін на світовому ринку.

Кредитний ризик (credit risk) – ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони.

Крос-курс (cross rate) – співвідношення між двома валютами, що визначається на підставі курсу цих валют щодо третьої валюти.

Курс акції – ціна, за якою акцію продають на ринку. Визначається на основі попиту й пропозиції й може суттєво відрізнитися від її номінальної вартості.

Курс емісійний – курс, за яким здійснюється емісія цінних паперів, встановлених емітентом залежно від стану фондового ринку та фінансової політики емітента.

Курс номінальний (nominal rate) – курс цінного папера, який встановлюється на основі його номіналу.

Курс облігацій – ціна, за якою продають і купують облігації.

Курс офіційний – курс, встановлений державними органами, офіційно оголошений курс.

Курс при закритті – це курс спот на кінець звітного періоду.

Курс спот (spot rate) – це валютний курс у разі негайної купівлі-продажу валюти.

Курс установлений – легальний, визначений валютний курс.

Курсова різниця (Foreign exchange difference/Exchange difference) – це різниця, яка є наслідком переведення визначеної кількості одиниць однієї валюти в іншу валюту за різними валютними курсами.

Курсові втрати (Exchange rate losses) – збитки, пов'язані з несприятливими змінами валютних курсів.

Лeverедж (Leverage) – фінансовий механізм управління формування прибутку підприємства, який забезпечує оптимальне співвідношення окремих видів капіталу чи окремих видів витрат.

Лізинг (Leasing) – довготермінова оренда машин, обладнання, виробничих споруд тощо на умовах поворотності, терміновості й платності і на підставі відповідного договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх наступного викупу орендарем. Лізинг можна розглядати і як різновид довготермінового кредиту, наданого в натуральній формі.

Ліквідаційна вартість (активу) (residual value (of an asset)) – попередньо розрахована сума, що її підприємство може на поточний час отримати від вибуття активу після вирахування попередньо оцінених витрат на вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває у стані, який очікується наприкінці його строку корисної експлуатації.

Ліквідаційна група (disposal group) – група активів, яких збираються позбутися (шляхом продажу або іншим чином) разом як групи в єдиній операції, і зобов'язань, прямо пов'язаних з цими активами, що передаватимуться в операції. Група охоплює гудвіл, придбаний при об'єднанні бізнесу, якщо група є одиницею, що генерує грошові кошти відповідно до вимог МСБО 36 „Зменшення корисності активів”, або якщо це є діяльністю в межах одиниці, яка генерує грошові кошти.

Ліквідні активи (Liquid assets) – активи, які можна швидко і без значних втрат перетворити на гроші.

Ліквідність (Liquidity) – наявність достатніх коштів для забезпечення зняття депозитних вкладів та інших фінансових зобов'язань згідно з їх строками.

Ліквідність підприємства (Liquidity of an enterprise) – спроможність підприємства здійснювати повсякденну діяльність без фінансових труднощів.

Лімітед (ЛТД) (Limited) – доповнення до назви товариства, компанії, що свідчить про обмеженість їх відповідальності за зобов'язаннями (у межах акціонерного чи пайового капіталу).

Лістинг (Listing) – процедура допуску цінних паперів до обігу на фондовому ринку.

Майбутня вартість анuitету (Future cost of annuity) – включає складний процент, який нарахований на суму кожного платежу за період із дати платежу до кінця строку анuitету.

Малі та середні підприємства (small and medium-sized entities) – підприємства, які: не мають відповідальності перед суспільством та оприлюднюють для зовнішніх користувачів фінансову звітність загального призначення.

Підприємство має відповідальність перед суспільством тоді, коли: воно подає або проходить процес подання фінансової звітності до комісії з цінних паперів або іншої регуляторної організації з метою випуску будь-якого класу інструментів на публічний ринок, або воно має на відповідальному зберіганні активи великої групи сторонніх осіб, і це є одним з основних видів його діяльності. Як правило, це стосується банків, кредитних спілок, страхових компаній, брокерів/дилерів, взаємних фондів та інвестиційних банків.

Материнське підприємство (parent) – суб'єкт господарювання, який контролює одного або декількох суб'єктів господарювання.

Манко – нестача готівки в касі; недолік у касових відомостях через помилку в записах або прорахунки касира.

Маржа (Margin) – термін, який використовується в банківській, біржовій, страховій, торговельній діяльності й означає різницю між процентними ставками, курсами цінних паперів, ставками страхових внесків і відшкодувань, цінами товарів.

Мета фінансових звітів (objective of financial statements) – надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки підприємства, яка є корисною для прийняття економічних рішень широким спектром користувачів, котрі не мають повноважень вимагати складання звітів з урахуванням специфіки їх інформаційних потреб.

Метод вартості – метод, який використовується інвестором у разі володіння ним менше ніж 20% акцій з правом голосу компанії, в яку вкладено капітал.

Метод “витрати плюс” (Cost-plus method) – метод ціноутворення, згідно з яким до суми собівартості, яку визначає постачальник, додається відповідна націнка.

Метод “затрати-випуск” – метод зіставлення затрат на виробництво продукції та її випуск, який використовується у моделях типу міжгалузевого балансу.

Метод ідентифікації вимагає спеціального кодування кожної партії придбаних запасів і їх окремого зберігання.

Метод нарахування амортизації (Amortization method) – метод списання балансової вартості основних засобів.

Метод ефективного відсотка (effective interest method) – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу чи фінансового зобов'язання (або групи фінансових активів чи фінансових зобов'язань) та розподілу процентного доходу чи процентних витрат протягом відповідного періоду.

Метод нарахування прогнозованих одиниць (projected unit credit method) – метод актуарної оцінки, за яким кожний період надання послуг розглядають як такий, що веде до виникнення права на додаткову одиницю виплати, та окремо оцінюють кожну одиницю з метою формування остаточного зобов'язання (інколи його називають методом нарахованої виплати, розподіленої пропорційно на період надання послуг, або методом „виплати / роки надання послуг”).

Метод середньої собівартості (Weighted average cost method) – метод калькуляції собівартості запасів і обліку руху витрат через розрахунки запасів, за якого до кожної одиниці проданих товарів або запасів відносять середню вартість куплених товарів певного виду.

Метод собівартості – метод обліку, згідно з яким інвестиція відображається за собівартістю. Звіт про прибутки та збитки відображає прибуток від інвестицій лише тією мірою, якою інвестор одержує частку акумульованого чистого прибутку об'єкта інвестування, що виникає після дати придбання.

Метод участі в капіталі – це метод обліку, згідно з яким частку участі в спільно контрольованому суб'єкті господарювання первісно відображають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки контролюючого учасника в чистих активах спільно контрольованого суб'єкта господарювання. Прибутки та збитки контролюючого учасника включають частку контролюючого учасника в прибутку чи збитку спільно контрольованого суб'єкта господарювання.

Митна вартість (Customs value) – ціна товарів, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за них на момент перетину митного кордону держави.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) (International Financial Reporting Standards (IFRSs)) – стандарти та Тлумачення, прийняті Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Вони охоплюють:

- а) Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- б) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- в) Тлумачення, розроблені Комітетом із тлумачень міжнародної фінансової звітності (КТМФЗ) або колишнім Постійним комітетом із тлумачень (ПКТ).

Мінімальні орендні платежі – це платежі протягом строку оренди, які потрібно (або може бути потрібно) здійснити орендареві (за винятком непередбаченої орендної плати, витрат на послуги та податки, що мають бути сплаченими орендодавцем та відшкодовані йому), а також: для орендаря – будь-які суми, гарантовані

орендарем або стороною, пов'язаною з орендарем, або для орендодавця – будь-яка ліквідаційна вартість, гарантована орендодавцю: орендарем; стороною, пов'язаною з орендарем, або третьою стороною, не пов'язаною з орендодавцем, і здатною з фінансової точки зору погасити заборгованість за гарантією.

Монетарні активи (monetary assets) – утримувані гроші та активи, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей.

Монетарні статті (monetary items) – утримувані одиниці валюти, а також активи та зобов'язання, що їх мають отримати або сплатити у фіксованій або визначеній кількості одиниць валюти.

Моніторинг – відстеження, нагляд за фінансовою та виробничою діяльністю окремої компанії, галузі та економіки в цілому.

Монополія – виключне право однієї особи на певний вид діяльності.

Мораторій – відстрочка платежів із торгових зобов'язань на певний термін або до настання певних умов. Припинення боргових платежів, не обумовлене певним терміном.

Набувати (право) (vest) – отримати право. Згідно з угодою про платіж на основі акцій, право контрагента на отримання грошових коштів, інших активів або інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання вважається набутим, коли отримання права контрагента більше не залежить від виконання будь-яких умов набуття права.

Наданий інструмент власного капіталу (equity instrument granted) – право (умовне чи безумовне) на інструмент власного капіталу суб'єкта господарювання, надане ним іншій стороні за угодою про платіж на основі акцій.

Надходження від інших операцій (gains) – збільшення економічних вигід, яке відповідає визначенню доходу, а не валового доходу.

Найвигідніше та найкраще використання (highest and best use) – використання нефінансового актива учасниками ринку, яке максимізувало б вартість актива або групи активів та зобов'язань (наприклад, бізнесу), у якій цей актив використовувався б.

Найсприятливіший ринок (most advantageous market) – ринок, який максимізує суму, яка була б отримана за продаж актива, або мінімізує суму, яка була б сплачена за передачу зобов'язання, після врахування всіх витрат на операцію та транспортних витрат.

Накладні витрати (overhead cost/expense) – додаткові до основних виробничі витрати, пов'язані з господарським обслуговуванням виробництва, утриманням апарату управління підприємства і створенням належних умов праці, які включаються у собівартість продукції.

Накопичувальні компенсації за відсутність (accumulating compensated absences) – компенсації за відсутність, які переносяться на наступні періоди та можуть використовуватись у майбутніх періодах, якщо права поточного періоду не використані повністю.

Нарощування дисконту – щорічне збільшення балансової вартості облігацій, придбаних за ціною, нижчою від номінальної.

Невипущені акції – акції капіталу корпорації, які ніколи не були випущені.

Невідмовна угода про оренду – це угода про оренду, яка анулюється лише: після того, як відбудеться певна віддалена непередбачена подія; з дозволу орендодавця; якщо орендар укладає нову орендну угоду на той самий чи еквівалентний актив з тим самим орендодавцем, або після сплати орендарем додаткової суми, яка із самого початку свідчить, що продовження угоди про оренду є обґрунтовано певним.

Негарантована ліквідаційна вартість – частина ліквідаційної вартості зданого в оренду активу, продаж якого орендодавцем не забезпечується або гарантується тільки стороною, пов'язаною з орендодавцем.

Негативний гудвіл – перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю придбання на дату придбання. Він може бути визначений лише за умови купівлі-продажу підприємства в цілому, оскільки його неможливо виділити в самостійну облікову одиницю.

Незароблений фінансовий дохід – це різниця між валовими інвестиціями в оренду, та чистими інвестиціям в оренду.

Неконтрольована частка (non-controlling interest) – власний капітал в дочірньому підприємстві, який не належить, прямо чи опосередковано, материнському підприємству.

Нематеріальний актив (intangible asset) – ідентифікований немонетарний актив, який не має фізичної сутності.

Такий актив можна ідентифікувати, якщо він: може бути відокремленим, тобто його можна відокремити або від'єднати від підприємства та продати, передати, віддати в оренду або обміняти, окремо чи спільно з іншим контрактом, активом чи зобов'язанням, або виникає з договірних чи інших передбачених законом прав, незалежно від того, чи такі права можна передати або відокремити від підприємства або від інших прав та обов'язків.

Неможливий (impracticable) – застосування вимоги є неможливим, якщо підприємство не може застосувати її, навіть після докладання всіх відповідних зусиль.

Непередбачена орендна плата – це та частина орендних платежів, яка не є фіксованою за сумою, а базується на майбутній величині чинника, який змінюється, але не внаслідок плину часу (наприклад, відсоток майбутніх продажів, обсяг майбутнього використання, майбутні індекси цін, майбутні ринкові ставки відсотка).

Неподільний ануїтет – дохід, що не підлягає розподілу між спадкоємцями.

Непоточний актив (non-current asset) – актив, що не відповідає визначенню поточного активу.

Непряме котирування іноземних валют – прирівнювання національної валюти до певної кількості будь-яких іноземних валют.

Нерухомість, зайнята власником – нерухомість, утримувана (власником або орендарем згідно з угодою про фінансову оренду) для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг або для адміністративних цілей.

Номинальна вартість облігації – загальна сума боргу, яка підлягає погашенню і вказується на титульній стороні облігації. Номинальні (тимчасові) рахунки – рахунки “Доходів” і “Витрат”, на яких базується складання звіту про прибутки й збитки підприємства, які закриваються в кінці облікового періоду.

Нормальна потужність – очікуваний рівень виробництва, який може бути досягнутий у середньому протягом певної кількості періодів за звичайних обставин.

Обачність (prudence) – дотримання певної обережності при формуванні судження, необхідного при оцінюванні за умов невизначеності, для того, щоб активи або дохід не були завищені, а зобов'язання чи витрати – занижені.

Об'єднання бізнесу (business combination) – об'єднання окремих підприємств або бізнесів в один суб'єкт господарювання, що звітує.

Об'єднання бізнесу (business combination) – операція чи інша подія, в якій покупець отримує контроль за одним або кількома бізнесами. Операції, що їх іноді називають “істинними злиттями” або “злиттями рівних”, також є об'єднанням бізнесу в тому значенні, в якому цей термін вжито в МСФЗ 3.

Об'єкт придбання (acquiree) – бізнес або бізнеси, над якими покупець отримує контроль в об'єднанні бізнесу.

Об'єкт хеджування (hedged item) – це актив, зобов'язання, тверда угода, високо ймовірна прогнозована операція або чиста інвестиція в закордонну господарську одиницю, що є:

- а) відсотковий ризик боргового інструменту, оціненого за амортизованою вартістю;
- б) ризик, пов'язаний з іноземною валютою чи відсотковою ставкою у твердій угоді або високо ймовірній прогнозованій операції;
- в) ціновий ризик товару, який утримується або у твердій угоді, або у високо ймовірній прогнозованій операції з придбання чи продажу товару; або
- г) валютний ризик у чистій інвестиції в іноземну діяльність.

Облігація (Bond) – боргове зобов'язання суб'єктів та державних установ для захисту значних сум капіталу на довгостроковій основі.

Облікова політика (accounting policies) – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та процедури, що застосовуються підприємством звітності при складанні та поданні фінансових звітів.

Обліковий прибуток – прибуток або збиток за період до вирахування податкових витрат.

Обтяжливий контракт (onerous contract) – контракт, за яким неминучі витрати на погашення зобов'язання перевищуватимуть очікувані економічні вигоди від контракту.

Овербот – різке підвищення цін на певний товар внаслідок збільшення його закупівель; зростання цін до нерозумних меж. Найчастіше існує в операціях із цінними паперами.

Овердрафт – особлива форма надання короткотермінового кредиту клієнтові банку у разі, якщо величина платежу перевищує залишок коштів на рахунку клієнта.

Оверсолд – різке зниження цін на певний товар на ринку внаслідок значного збільшення його надходжень на ринок, зниження цін до нерозумних меж.

Оголошені акції – максимальна кількість акцій корпорації, яка може бути випущена згідно зі статутом.

Одиниця обліку (unit of account) – рівень, на якому актив або зобов'язання агрегуються або дезагрегуються в МСФЗ для цілей визнання.

Одиниця, яка генерує грошові кошти (cash-generating unit) – найменша група активів, яку можна ідентифікувати і яка генерує надходження грошових коштів, що здебільшого не залежать від надходжень грошових коштів від інших активів або груп активів.

Ознака оновлення (reload feature) – умова, яка передбачає автоматичне надання додаткових опціонів на акції кожного разу, коли утримувач виконує раніше надані опціони, використовуючи акції суб'єкта господарювання, а не грошові кошти, з метою погашення ціни виконання опціону.

Окреме утворення (separate vehicle) – окремо ідентифікована фінансова структура, в тому числі окремі юридичні особи або суб'єкти господарювання, визнані за статутом, незалежно від того, чи мають такі суб'єкти господарювання статус юридичної особи.

Окремі фінансові звіти (separate financial statements) – звітність, подана материнським підприємством, інвестором в асоційоване підприємство або контролюючим учасником спільно контрольованого підприємства, в яких інвестиції обліковуються на основі частки прямої участі, а не на основі відображених у звітності результатів та чистих активів об'єктів інвестування.

Он-лайн – тип зв'язку між учасниками платіжної системи, за якого зв'язок підтримується у режимі реального часу (безперервно).

Операційна діяльність (operating activities) – основна діяльність підприємства, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Операційна оренда (operating lease) – оренда, за якою не передаються в основному всі ризики та винагороди, пов'язані з правом власності. Оренда, яка не є операційною, вважається фінансовою.

Операційний сегмент - це компонент суб'єкта господарювання:

а) який займається економічною діяльністю, від якої він може заробляти доходи та нести витрати (включаючи доходи та витрати, що пов'язані з операціями з іншими компонентами того самого суб'єкта господарювання);

б) операційні результати якого регулярно переглядаються вищим керівником з операційної діяльності суб'єкта господарювання для прийняття рішень про ресурси, які слід розподілити на сегмент, та оцінювання результатів його діяльності;

в) про який доступна дискретна фінансова інформація.

Операційний цикл (Operating cycle) – середній проміжок часу між придбанням матеріалів для виробництва та кінцевою реалізацією продукції за грошові кошти.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій (share-based payment transaction) – операція, в якій підприємство отримує товари чи послуги (в тому числі послуги працівників) в оплату за інструменти власного капіталу підприємства (включаючи акції чи опціони на акції) або купує товари чи послуги, беручи на себе зобов'язання перед постачальником цих товарів чи послуг на суми, які розраховуються на основі ціни акцій підприємства або інших інструментів власного капіталу підприємства.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій з використанням грошових коштів (cash-settled share-based payment transaction) – операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій, у якій суб'єкт господарювання купує товари

або послуги, беручи на себе зобов'язання перевести грошові кошти або інші активи постачальникові цих товарів чи послуг на суми, які ґрунтуються на ціні (або вартості) інструментів власного капіталу (в тому числі опціонів на акції) цього суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій з використанням інструментів власного капіталу (equity-settled share-based payment transaction) – операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій, у якій суб'єкт господарювання отримує товари або послуги як компенсацію за інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання (включаючи акції або опціони на акції) або отримує товари або послуги, але не має зобов'язання здійснити платіж за цією операцією з постачальником.

Операція, платіж зі зв'язаною стороною (related party transaction) – передача ресурсів, послуг або зобов'язань між зв'язаними сторонами, незалежно від того, чи призначається ціна.

Операція “спот” – поточна валютна операція, згідно з якою угода укладається за поточним валютним курсом на день підписання угоди, а обмін валют здійснюється наступного робочого (банківського) дня (без урахування дня підписання угоди).

Оподаткований прибуток (податковий збиток) (taxable profit (tax loss)) – прибуток (збиток) за звітний період, щодо якого підлягає сплаті (відшкодуванню) податок на прибуток, який визначається згідно з правилами, встановленими податковими органами. Оподаткований прибуток дорівнює оподаткованому доходу за вирахуванням сум, які відносяться на валові витрати.

Опціон (Option) – різновид цінного папера на товарному, фондовому чи валютному ринку, строкова угода, предметом якої є право, а не зобов'язання особи, яка його придбала продати або купити базові цінності – товари, інші цінні папери, валюту за наперед визначеною ціною і в заздалегідь установлений термін.

Опціон американський – опціон, реалізація якого може бути здійснена будь-якого дня до закінчення його терміну.

Опціон європейський – опціон, який дає право реалізації лише в момент закінчення терміну його дії.

Опціон на акції (share option) – контракт, який надає утримувачеві право (але не створює зобов'язання) протягом конкретного періоду підписатися на акції суб'єкта господарювання за фіксованою ціною або ціною, яку можна визначити.

Опціон оновлений (reload option) – новий опціон на акції, який надається, коли ціна виконання попереднього опціону на акції погашається акціями.

Опціон “кол” (на купівлю) (option Call) – опціон, який дає право купити ф'ючерсний контракт, товар чи інші цінності за заздалегідь встановленою ціною.

Опціон “пут” (на продаж) (option Put) – опціон, який дає право, але не зобов'язує продавати ф'ючерсний контракт чи інші цінності (крім товару) за заздалегідь встановленою ціною.

Опціони, варанти та їхні еквіваленти – це фінансові інструменти, які надають їх утримувачеві право на придбання звичайних акцій.

Оренда (lease) – угода, за якою орендодавець передає орендареві в обмін на платіж або низку платежів право користування активом протягом погодженого періоду часу.

Основний ринок (principal market) – ринок з найбільшим обсягом та рівнем активності для даного актива чи зобов'язання.

Основні засоби (property, plant and equipment) – матеріальні активи, які утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи послуг, для надання в оренду, інвестування або для адміністративних цілей; використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше ніж одного періоду.

Особа, яка приймає рішення (decision maker) – суб'єкт господарювання, наділений правами приймати рішення, який є або принципалом, або агентом інших сторін.

Оферта – письмова або усна пропозиція однієї особи (оферента) іншій особі (акцептанту) укласти з нею договір. В оферті зазначається термін її дії. Може здійснюватись як через публічні оголошення, так і на торгах або надсилається конкретному партнеру.

Оцінка (measurement) – процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів у звіті про фінансовий стан та у звіті про сукупний прибуток.

Очікуваний грошовий потік (expected cash flow) – зважене з урахуванням імовірності середнє (тобто середнє значення розподілу) можливих майбутніх грошових потоків.

Пайовий метод – метод, який використовується інвестором у разі володіння ним 20% – 50% акцій з правом голосу компанії, в яку вкладено капітал.

Паритет – рівноцінність, наявність рівності.

Партнер – юридична або фізична особа, яке є співвласником спільного підприємства або компаньйоном у виконуваних роботах.

Пасив – сукупність боргів і зобов'язань підприємства.

Пасиви короткотермінові – пасиви фірм і компаній зарубіжних країн, до яких відносять всі їхні зобов'язання щодо оплати впродовж короткотермінового періоду.

Патент – спосіб захисту прав власності винаходу. Документ, виданий компетентним державним органом винахідникові або його правонаступникові, який засвідчує авторство, право на винахід і монопольне його використання.

Паушальна сума – загальна сума без виокремлення елементів.

Паушальний платіж – зафіксована в угодах сума винагороди, що встановлюється на основі очікуваного економічного ефекту і прибутків покупця, є ціною купівлі.

Первісна (купівельна) вартість – сума всіх грошових витрат на придбання матеріальних та нематеріальних активів і витрат на їх доведення до робочого стану.

Первісні прямі витрати – це додаткові витрати, які прямо відносяться до ведення переговорів та укладання угоди про оренду, за винятком таких витрат, понесених орендодавцями-виробниками чи орендодавцями-дилерами.

Перевірка адекватності зобов'язань (liability adequacy test) – оцінка того, чи треба збільшити балансову вартість страхового зобов'язання (або зменшити балансову вартість відповідних відстрочених аквізиційних витрат чи відповідних нематеріальних активів) на основі огляду майбутніх грошових потоків.

Переоцінка (Revaluation) – дооцінення (збільшення вартості) або уцінення (зменшення вартості) активів підприємства.

Перестраховик (reinsurer) – сторона, яка має зобов'язання згідно з договором перестрашування надати компенсацію cedентові, якщо відбудеться страховий випадок.

Період набуття права (vesting period) – період, протягом якого слід виконати всі визначені умови набуття права щодо угоди про платіж на основі акцій.

Перспективне застосування (зміни облікової політики) (prospective application (of a change in accounting policy)) – застосування нової облікової політики до операцій, інших подій та умов, які відбуваються після дати зміни облікової політики.

Перша фінансова звітність за МСФЗ (first IFRS financial statements) – перша річна фінансова звітність, у якій суб'єкт господарювання застосовує Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) і шляхом чіткого та беззастережного твердження про відповідність МСФЗ.

Перший звітний період за МСФЗ (first IFRS reporting period) – найпізніший звітний період, охоплений першою фінансовою звітністю суб'єкта господарювання за МСФЗ.

Піврічна конвенція – принцип, що використовується при розрахунку амортизації, згідно з яким амортизація основних засобів в рік їх придбання враховується в розмірі 50% суми звичайної річної амортизації.

Підприємство, що вперше застосовує МСФЗ для МСП (first-time adopter of the IFRS for SMEs) – підприємство, яке подає свою першу річну фінансову звітність, складену відповідно до МСФЗ для МСП, незалежно від того, чи попередньою концептуальною основою для нього був повний комплекс МСФЗ або інший комплекс стандартів бухгалтерського обліку.

Платоспроможність – наявність грошових коштів упродовж більшого періоду часу для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

Повний комплекс МСФЗ (full IFRSs) – міжнародні стандарти фінансової звітності інші, ніж МСФЗ для МСП.

Поглинання – придбання однією компанією іншої шляхом ліквідації фірми, яка поглинається, і передання фірмі, яка поглинає, усього майна, зобов'язань і боргів ліквідованої фірми.

Податкова база активу або зобов'язання – це сума, яка використовується для цілей оподаткування цього активу або зобов'язання.

Податкові витрати (tax expense) – загальна сума, що включається до загального сукупного доходу чи власного капіталу за звітний період відповідно до поточних податків та відстрочених податків.

Податок на прибуток (income tax) – всі вітчизняні та іноземні податки, базою яких є оподаткований прибуток. Податок на прибуток включає такі податки, як податок на репатріацію прибутків, який має сплачувати дочірнє підприємство, асоційоване чи спільне підприємство, на прибутки, які воно перераховує підприємству, що звітує.

Події після звітнього періоду – це сприятливі та несприятливі події, які відбуваються з кінця звітнього періоду до дати затвердження фінансової звітності до випуску. Можна визначити два типи подій: події, які свідчать про умови, що існували на кінець звітнього періоду (події, які вимагають коригування після звітнього періоду); та події, які свідчать про умови, що виникли після звітнього періоду (події, які не вимагають коригування після звітнього періоду).

Позики до сплати (loans payable) – це фінансові зобов'язання, інші ніж короткострокова торговельна кредиторська заборгованість на стандартних кредитних умовах.

Покупець (acquirer) – суб'єкт господарювання, який отримує контроль за об'єктом придбання.

Помилки (errors) – пропуски та викривлення у фінансових звітах підприємства за один або кілька попередніх періодів, які виникають через невикористання або зловживання достовірною інформацією, яка: була наявна, коли фінансові звіти за ці періоди затвердили до випуску; за обґрунтованим очікуванням, могла бути отриманою та врахованою при складанні та поданні цих фінансових звітів.

Попередні загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (ЗПБО) (previous GAAP) – основа обліку, яку суб'єкт господарювання, який уперше застосував МСФЗ, використовував безпосередньо перед застосуванням МСФЗ.

Портфель власних акцій – власні акції корпорації, які було випущено, потім викуплено, і які досі знаходяться у власності корпорації.

Постинг – перенесення даних із журналу до Головної книги.

Постійні виробничі накладні витрати – непрямі витрати на виробництво, які залишаються відносно незмінними, незалежно від обсягу виробництва.

Потенційна звичайна акція – це фінансовий інструмент або інший контракт, який може надати право його утримувачеві на звичайні акції.

Поточна вартість ануїтету – це вартість на сьогодні загальної суми серії платежів, які будуть надходити протягом визначеного періоду часу у майбутньому.

Поточна інвестиція – інвестиція, що легко реалізується за своїм характером та призначається для утримання протягом не більше одного року.

Поточний актив (current asset) – актив, який відповідає будь-якому з таких критеріїв:

а) за очікуванням, буде реалізований або призначений для продажу чи споживання в нормальному операційному циклі суб'єкта господарювання;

б) утримується в основному з метою продажу;

в) за очікуванням, буде реалізований протягом дванадцяти місяців після звітнього періоду, або

г) є грошовими коштами чи еквівалентом грошових коштів (як визначено в МСБО 7), якщо його обмін або використання для погашення зобов'язання не є обмеженим, принаймні, протягом дванадцяти місяців після звітнього періоду.

Поточний податок (current tax) – сума податку на прибуток, що підлягає сплаті (відшкодуванню), виходячи з оподаткованого прибутку (податкового збитку) за поточний чи минулі звітні періоди.

Похідний інструмент (derivative) – фінансовий інструмент або інший контракт у межах сфери застосування, який має всі три такі характеристики:

а) його вартість змінюється у відповідь на зміни визначеної ставки відсотка, ціни фінансового інструмента, товарної ціни, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності, або іншої змінної величини, за умови, що у випадку нефінансової змінної величини, ця змінна величина не є специфічною для сторони контракту (що іноді називають базовою);

б) який не вимагає початкових чистих інвестицій або початкових чистих інвестицій, менших ніж ті, що були б потрібні для інших типів контрактів, які, за очікуванням, мають подібну реакцію на зміни ринкових факторів;

в) який погашається на майбутню дату.

Початок оренди – дата, яка настає раніше, або дата підписання орендної угоди, або дата згоди сторін виконувати зобов'язання щодо основних положень угоди. На цю дату:

а) оренда класифікована або як операційна, або як фінансова оренда;

б) у випадку фінансової оренди, визначено суми, що їх слід визнавати на початку строку оренди.

Початок строку оренди – це дата, з якої орендар набуває права використовувати орендований актив. Це дата первісного визнання оренди (тобто визнання належним чином активів, зобов'язань, доходу або витрат, які є наслідком угоди про оренду).

Права захисту інтересів інвесторів (protective rights) – права, покликані захищати інтерес сторони, яка має такі права, не надаючи такій стороні владних повноважень щодо суб'єкта господарювання, якого стосуються такі права.

Права відсторонення (removal rights) – права позбавити особу, яка приймає рішення, її повноважень стосовно прийняття рішень.

Працівники та інші сторони, що надають подібні послуги (employees and others providing similar services) – особи, які надають персональні послуги суб'єктові господарювання, і при цьому: особи розглядаються як працівники для юридичних чи податкових цілей; особи працюють під керівництвом суб'єкта господарювання так само, як особи, які розглядаються як працівники для юридичних чи податкових цілей, або надані особами послуги подібні до послуг, що надаються працівниками.

Премія за ризик (risk premium) – компенсація, яку прагнуть отримати несхильні до ризику учасники ринку за те, що вони беруть на себе невизначеність, властиву грошовим потокам актива чи зобов'язання. Інша назва – “коригування на ризик”.

Прибуток або збиток (profit or loss) – сукупний дохід мінус витрати, крім компонентів іншого сукупного доходу.

Прибуток від активів програми – це відсотки, дивіденди та інший дохід, отриманий від активів програми, разом з реалізованими й нереалізованими прибутками та збитками від активів програми мінус будь-які витрати на управління програмою (відмінні від тих, що включені до актуарних припущень, що застосовуються для визначення зобов'язань за програмою з визначеними виплатами) та мінус будь-який податок, сплачуваний безпосередньо програмою.

Примітки (до фінансових звітів) (notes (to financial statements)) – примітки містять інформацію на додаток до поданої в звіті про фінансовий стан, звіті про сукупний дохід, звіті про прибутки та збитки (якщо його подають), комбінованому звіті

про дохід та нерозподілений прибуток (якщо подається), звіті про зміни у власному капіталі та звіті про рух грошових коштів. Примітки надають описове пояснення чи розкриття відображених у цих звітах статей та інформацію про статті, які не відповідають вимогам до визнання у цих звітах.

Принцип нарахування в обліку (accrual basis of accounting) – вплив операцій та інших подій визнається тоді, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або сплачуються гроші чи їх еквіваленти); вони відображаються в облікових регістрах і наводяться у фінансових звітах періоди тих періодів, до яких вони відносяться.

Припинена діяльність (discontinued operation) – компонент суб'єкта господарювання, який було ліквідовано або який класифікується як утримуваний для продажу та: являє собою окремий основний напрямок бізнесу або географічний регіон діяльності; є частиною єдиного координованого плану ліквідації окремого основного напрямку бізнесу або географічного регіону діяльності, або є дочірнім підприємством, придбаним виключно з метою перепродажу.

Припинення визнання (derecognition) – виключення раніше визнаного фінансового активу або фінансового зобов'язання зі звіту про фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Припустима ставка відсотка при оренді (interest rate implicit in the lease) – ставка дисконту, яка на початку строку оренди веде до того, що сукупна теперішня вартість а) мінімальних орендних платежів та б) негарантованої ліквідаційної вартості має дорівнювати сумі справедливої вартості зданого в оренду активу та будь-яких початкових прямих витрат орендодавця.

Прогнозована операція (forecast transaction) – неоформлена угодою, але передбачувана майбутня операція.

Програми (виплат) за участю кількох працедавців (multi-employer (benefit) plans) – програми з визначеним внеском (окрім державних програм) або програми з визначеною виплатою (крім державних програм), які: об'єднують внесені різними підприємствами активи, які не перебувають під спільним контролем, а також використовують ці активи для надання виплат працівникам більше ніж одного підприємства, на підставі того, що суми внесків та виплат визначаються незалежно від типу підприємства, на якому працюють ці працівники.

Програми виплат по закінченні трудової діяльності (post-employment benefit plans) – офіційні або неофіційні угоди, згідно з якими підприємство здійснює виплати по закінченні трудової діяльності одному або кільком працівникам.

Програми з визначеним внеском (defined contribution plans) – програми виплат по закінченні трудової діяльності, за якими підприємство сплачує фіксовані внески окремій юридичній особі (фонду) та не матиме юридичного чи конструктивного зобов'язання сплачувати подальші внески або здійснювати прямі виплати працівникам, якщо фонд не матиме достатньо активів для здійснення всіх виплат працівникам, пов'язаних з їхніми послугами у поточному та попередніх періодах.

Програми з визначеною виплатою (defined benefit plans) – програми виплат по закінченні трудової діяльності, крім програм з визначеним внеском.

Програми пенсійного забезпечення – угоди, за якими суб'єкт господарювання надає виплати працівникам при звільненні з роботи або після звільнення (у

вигляді річного доходу або шляхом одноразової виплати) у випадку, коли такі виплати або внески працедавців на них, можна визначити або оцінити до виходу на пенсію на основі положень документа або практики суб'єкта господарювання.

Проміжний період (interim period) – період фінансової звітності, коротший за повний фінансовий рік.

Проміжний фінансовий звіт (interim financial report) – фінансовий звіт, що складається або з повного комплексу фінансових звітів або з комплексу скороченої фінансової звітності за проміжний період.

Пропорційна консолідація – це метод обліку, згідно з яким частка контролюючого учасника в кожному з активів, зобов'язань, доходів і витрат спільно контролюваного суб'єкта господарювання об'єднується на постатейній основі з подібними статтями у фінансовій звітності контролюючого учасника або відображається як окрема стаття у фінансовій звітності контролюючого учасника.

Прострочений (past due) – фінансовий актив є простроченим, якщо контрагент не здійснив платежу, коли настав його строк за контрактом.

Процент (Interest) – сума, яка підлягає сплаті за використання компанією наданих їй грошових коштів. Виплата кредиту пов'язана з виплатою процента та номіналу.

Пряме котирування іноземних валют – вираження іноземної валюти у певній кількості національної валюти.

Резервний капітал – відображає суму резервів, створених за рахунок чистого прибутку підприємства відповідно до чинного законодавства або установчих документів.

Результати діяльності (performance) – відображений у звіті про сукупний дохід взаємозв'язок між доходом та витратами підприємства.

Реінвестиції – повторні інвестиції, які здійснюються за рахунок прибутку, одержаного на попередньо вкладений капітал або внаслідок переміщення капіталу з одних активів, сфер інвестиційної діяльності та об'єктів інвестування в інші.

Реінвестування дивідендів – виплата дивідендів акціями.

Рентабельність активів – співвідношення чистого прибутку та загальної вартості активів компанії.

Реструктуризація – програма, яку планує та контролює управлінський персонал і яка суттєво змінює: обсяг діяльності, здійснюваної суб'єктом господарювання, або спосіб здійснення цієї діяльності.

Ретроспективне застосування (зміни в обліковій політиці) (retrospective application (of a change in accounting policy)) – застосування нової облікової політики до операцій, інших подій та умов так, начебто ця політика застосовувалася завжди.

Ретроспективне перерахування – виправлення визнання, оцінки та розкриття інформації про суми елементів фінансової звітності так, начебто помилок у попередньому періоді ніколи не було.

Ризик ліквідності (liquidity risk) – ризик того, що суб'єкт господарювання матиме труднощі при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу.

Ризик невиконання (non-performance risk) – ризик того, що суб'єкт господарювання не виконає зобов'язання. Ризик невиконання включає, зокрема, власний кредитний ризик суб'єкта господарювання.

Ринкова вартість – сума, яку можна отримати від продажу інвестицій на активному ринку.

Ринкова умова (market condition) – умова, від якої залежить ціна виконання, передача права або можливість виконання інструментів власного капіталу, і яка пов'язана з ринковою ціною інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання, наприклад, досягнення визначеної ціни акції або визначеної суми внутрішньої вартості опціону на акції або досягнення визначеного показника, який базується на співвідношенні ринкової ціни інструментів власного капіталу індексу та індексу ринкових цін на інструменти капіталу інших суб'єктів господарювання.

Ринковий підхід (market approach) – метод оцінки вартості, що використовує ціни та іншу доречну інформацію, яка генерується ринковими операціями з ідентичними або зіставними (тобто подібними) активами, зобов'язаннями або групою активів та зобов'язань, такою, наприклад, як бізнес.

Ринковий ризик (market risk) – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін. Ринковий ризик охоплює три типи ризику: валютний ризик, відсотковий ризик та інший ціновий ризик.

Ринкові показники – коефіцієнти, які оцінюють ринкову вартість акцій. Ринковою ціною акції називається ціна, за якою продаються акції на ринку.

Ринкові цінні папери – цінні папери, які очікується перетворити в готівку протягом року, вони належать до оборотних активів підприємства.

Різниця у часі (timing differences) – дохід чи витрати, які визнаються у прибутку чи збитку в одному періоді, але, згідно з податковим законодавством, включаються до оподаткованого доходу іншого періоду.

Робочий капітал – поточні активи за вирахуванням поточних зобов'язань. Один із підходів до вимірювання коштів підприємства.

Розвідка та оцінка запасів корисних копалин (exploration for and evaluation of mineral resources) – пошук запасів корисних копалин (включаючи мінерали, нафту, природний газ та подібні невідтворювані ресурси) після отримання суб'єктом господарювання юридичних прав на розвідку на конкретній території, а також визначення технічної здійсненності та комерційної доцільності видобування корисних копалин.

Розбавлення – це зменшення прибутку на акцію або збільшення збитку на акцію внаслідок припущення про те, що інструменти, які можна конвертувати, конвертуватимуться, що опціони та варанти здійснюватимуться або що звичайні акції випускатимуться після виконання визначених умов.

Розділення (unbundle) – облік компонентів контракту так, ніби вони є окремими контрактами.

Розробки (development) – застосування результатів наукових досліджень чи інших знань для планування чи проектування виробництва нових або суттєво вдосконалених матеріалів, пристроїв, виробів, процесів, систем чи послуг до початку серійного виробництва або використання.

Роялті – платежі за використання нематеріальних активів підприємства (авторського права, патентів, торгових марок).

Рух грошових коштів – надходження та вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Санація – система фінансових кредитних заходів, спрямованих на поліпшення фінансового становища підприємств, що знаходяться під загрозою банкрутства.

Своєчасність (timeliness) – надання інформації у фінансовій звітності протягом періоду прийняття рішення.

Своп – таку назву в практиці іноземних банків носить широке коло операцій, однією з умов яких є обмін чи поновлення вихідного положення через певний строк.

Сек'юритизація – процес трансформації фінансових активів у цінні папери.

Сертифікат – свідоцтво про кількість акцій, яким володіє інвестор, процент власності.

Сільськогосподарська діяльність (agricultural activity) – здійснення підприємством управління біологічним перетворенням біологічних активів на сільськогосподарську продукцію чи додаткові біологічні активи з метою продажу.

Сільськогосподарська продукція (agricultural produce) – зібраний урожай біологічних активів підприємства.

Складний фінансовий інструмент (compound financial instrument) – фінансовий інструмент, який з точки зору емітента містить і компонент зобов'язання, і компонент капіталу.

Собівартість – сума сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або справедлива вартість іншої форми компенсації, наданої для отримання активу на час його придбання або створення або (якщо прийнятно) сума, яку розподіляють на цей актив при первісному визнанні згідно з конкретними вимогами інших МСФЗ

Спільна діяльність (joint arrangement) – діяльність, яка спільно контролюється двома або декількома сторонами.

Спільне підприємство (joint venture) – контрактна угода, за якою дві або кілька сторін здійснюють економічну діяльність, яка підлягає спільному контролю. Спільні підприємства можуть приймати форму спільно контрольованої діяльності, спільно контрольованих активів або спільно контрольованих суб'єктів господарювання.

Спільний контроль (joint control) – погоджений контрактом розподіл контролю за економічною діяльністю, який існує лише тоді, коли стратегічні фінансові та операційні рішення, пов'язані з такою діяльністю, потребують одностайної згоди сторін угоди про розподіл контролю (контролюючих учасників).

Спільний контроль (joint control) – узгоджений контрактом розподіл контролю над діяльністю, який існує лише тоді, коли рішення про значущі види діяльності вимагають одностайної згоди сторін, між якими розподілено контроль.

Спільна операція (joint operation) – спільна діяльність, яка передбачає наявність у сторін, що мають спільний контроль над діяльністю, прав на активи та обов'язків щодо зобов'язань, пов'язаних з діяльністю.

Спільне підприємство (joint venture) – спільна діяльність, яка передбачає наявність у сторін, що мають спільний контроль над діяльністю, права на чисті активи такої діяльності.

Спільний оператор (joint operator) – сторона спільної операції, яка має спільний контроль над такою спільною операцією.

Спільно контрольоване підприємство (jointly controlled entity) – спільне підприємство, яке передбачає створення корпорації, товариства або іншого суб'єкта господарювання, у яких кожний контролюючий учасник має частку. Такий суб'єкт господарювання здійснює діяльність так само, як і інші підприємства, за винятком того, що контрактна угода між контролюючими учасниками встановлює спільний контроль за економічною діяльністю суб'єкта господарювання.

Справедлива вартість (fair value) – сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість у ході операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість (fair value) – сума, за якою можна обміняти актив, погасити заборгованість або надати інструмент капіталу в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість (fair value) – ціна, яка була б отримана за продаж актива чи сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки.

Справедлива вартість мінус витрати на продаж (fair value less costs to sell) – сума, яку можна отримати від продажу активу або одиниці, яка генерує грошові кошти, в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, за вирахуванням витрат на продаж.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників до капіталу підприємства.

Сторона спільної діяльності (party to a joint arrangement) – суб'єкт господарювання, який бере участь у спільній діяльності, незалежно від того, чи має цей суб'єкт господарювання спільний контроль над такою діяльністю.

Страхові зобов'язання (insurance liability) – чисті контрактні зобов'язання страховика згідно зі страховим контрактом.

Страховий актив (insurance asset) – чисті контрактні права страхувальника за страховим контрактом.

Страховий випадок (insured event) – невизначена майбутня подія, яка охоплена страховим контрактом і створює страховий ризик.

Страховий контракт (insurance contract) – контракт, згідно з яким одна сторона (страховик) приймає значний страховий ризик іншої сторони (власника страхового поліса), погодившись надати компенсацію власникові страхового поліса, якщо визначена непевна майбутня подія (страховий випадок) негативно вплине на власника страхового поліса.

Страховий ризик (insurance risk) – ризик інший, ніж фінансовий ризик, переданий власником страхового поліса емітентіві.

Страховик (insurer) – сторона, яка зобов'язана за страховим контрактом надати компенсацію власникові страхового поліса, якщо відбудеться страховий випадок.

Строк економічної експлуатації – це: період, протягом якого очікується використання активу одним чи кількома користувачами; або кількість одиниць продукції чи подібних одиниць, яку один чи кілька користувачів очікують отримати від активу.

Строк корисної експлуатації (useful life) – період, протягом якого підприємство очікує використовувати актив, або кількість одиниць продукції чи подібних одиниць, які підприємство очікує отримати від активу.

Строк оренди – це невідмовний період, на який орендар уклав угоду про оренду активу, та будь-які наступні терміни, протягом яких орендар має вибір щодо продовження строку оренди активу з подальшою оплатою або без неї і на початку строку оренди існує обґрунтована впевненість, що це право вибору орендаря буде здійсненим.

Структурований суб'єкт господарювання (structured entity) – суб'єкт господарювання, структура організації та управління якого побудована так, що права голосу або подібні права не є домінуючим чинником у вирішенні питання про те, хто контролює суб'єкт господарювання, як, наприклад, у випадку, коли будь-які права голосу пов'язані лише з адміністративними завданнями, а відповідна діяльність спрямовується шляхом контрактних угод.

Субвенція – вид грошової допомоги місцевим органам влади з боку держави, яка виділяється тільки на конкретні цілі і у випадках використання не за призначенням, підлягає поверненню.

Суб'єкт господарювання, зв'язаний з органами державної влади – суб'єкт господарювання, який контролюється, перебуває під спільним контролем або суттєвим впливом органу державної влади.

Суб'єкт господарювання, який уперше застосував МСФЗ (first-time adopter) – суб'єкт господарювання, який уперше подає свою фінансову звітність за МСФЗ.

Сума очікуваного відшкодування (recoverable amount) – більша з двох оцінок активу (чи одиниці, яка генерує грошові кошти): справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж та його вартості при використанні.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства.

Сума, що амортизується – історична вартість активу або інша сума, за якою обліковується актив у фінансовій звітності, за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Сума, що амортизується – це собівартість активу або інша сума, що замінює собівартість, за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Сумнівний борг – дебіторська заборгованість, відносно якої існує імовірність її неповернення боржником.

Суттєвий (material) – пропуск або викривлення статей є суттєвими, якщо вони можуть (окремо чи в сукупності) впливати на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів. Суттєвість залежить від розміру та характеру пропуску чи викривлення, що оцінюються за конкретних обставин. Визначальним чинником може бути як розмір чи характер окремої статті, так і поєднання статей.

Суттєвий вплив – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестування, але не контроль чи спільний контроль над такими політиками.

Тверда угода (firm commitment) – угода, що має обов'язкову силу, про обмін визначеної кількості ресурсів за встановленою ціною на визначену майбутню дату (чи дати).

Тверда угода щодо купівлі (firm purchase commitment) – угода з незв'язаною стороною, яка має обов'язкову силу для обох сторін і яка, як правило, юридично здійсненна та встановлює всі суттєві умови, включаючи ціни і визначення часу операцій; та містить санкції за невиконання, які є достатньо великими для того, щоб виконання було високо ймовірним.

Теперішня вартість (present value) – поточна оцінка теперішньої дисконтованої вартості майбутніх чистих грошових потоків у ході звичайної діяльності.

Теперішня вартість зобов'язання за визначеними виплатами (defined benefit obligation (present value of)) – теперішня вартість (без вирахування будь-яких активів програми) очікуваних майбутніх платежів, необхідних для погашення заборгованості, що виникає в результаті надання послуг працівником у поточному та попередніх періодах.

Тимчасові різниці (temporary differences) – різниці між балансовою вартістю активу, зобов'язання чи іншої статті фінансових звітів та їх базою оподаткування, які, за очікуваннями підприємства, вплинуть на оподаткований прибуток при відшкодуванні чи сплаті балансової вартості активу чи зобов'язання (або, у випадку інших статей, ніж активи та зобов'язання, вплинуть на оподаткований прибуток у майбутньому).

Товариство – некоорпоративне підприємство, яким володіють дві або більше особи.

Торгова марка – спеціальна назва для товарів або послуг, що виробляються чи надаються компанією.

Трансакція – події, що знаходять своє відображення в бухгалтерських записах.

Транспортні витрати (transport costs) – витрати, які були б понесені для транспортування актива з його нинішнього місця знаходження до його основного (або найсприятливішого) ринку.

Трансферт – письмовий переказ, наказ банку своєму кореспонденту видати певну суму грошей вказаній в трансферті особі; перенесення суми з одного рахунка на інший.

Транш – частина чи частковий платіж значної суми грошей; частина великої фінансової позики. Траншами надає кредити МВФ.

Угода про випуск акцій, що залежить від певних умов – це угода про випуск акцій, який здійснюється при виконанні певних умов.

Угода про концесію на обслуговування (service concession arrangement) – угода, за якою уряд або інший державний орган залучають приватну компанію для розробки (чи модернізації), управління та підтримання інфраструктурних активів замовника, таких як дороги, мости, тунелі, аеропорти, розподільчі енергомережі, тюрми чи лікарні.

Угода про платіж на основі акцій (share-based payment arrangement) – угода між суб'єктом господарювання (або іншим суб'єктом господарювання групи чи будь-яким акціонером будь-якого суб'єкта господарювання групи) та іншою стороною (включаючи працівника), що надає іншій стороні право отримувати:

а) грошові кошти або інші активи суб'єкта господарювання, суми яких розраховуються на основі ціни (або вартості) інструментів власного капіталу (в тому числі акцій або опціонів на акції) даного суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи, або

б) інструменти власного капіталу (в тому числі акції або опціони на акції) даного суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи, якщо виконуються визначені умови щодо набуття права (якщо вони є).

Умова дискреційної участі (discretionary participation feature) – контрактне право одержувати, додатково до гарантованих виплат, додаткові виплати: які, ймовірно, становитимуть значну частину всіх контрактних виплат; рішення про суму або визначення часу яких за контрактом належить емітентові; за умовами контракту вони ґрунтуються на: результатах операцій за визначеним пулом контрактів або за контрактом визначеного типу; реалізованих або нереалізованих доходах від інвестицій за визначеним пулом активів, утримуваних емітентом; або прибутку чи збитку підприємства, фонду або іншого суб'єкта господарювання, які є емітентом контракту.

Умови набуття права (vesting conditions) – умови, які визначають, чи отримує суб'єкт господарювання послуги, які надають іншій стороні право отримувати грошові кошти, інші активи або інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання згідно з угодою про платіж на основі акцій. Умови набуття права є або умовами строку служби, або умовами результатів діяльності. Умови строку служби вимагають від контрагента надання послуг протягом визначеного періоду. Умови результатів діяльності вимагають від іншої сторони надання послуг протягом визначеного періоду та виконання визначених контрольних показників діяльності (наприклад, визначене зростання прибутку суб'єкта господарювання за певний період). Умова результатів діяльності може містити ринкову умову.

Умовна компенсація (contingent consideration) – як правило, зобов'язання покупця передавати додаткові активи чи частки участі в капіталі колишнім власникам об'єкта придбання в рамках обміну на контроль за об'єктом придбання, якщо відбудуться визначені майбутні події або будуть виконані визначені умови. Проте умовна компенсація також може надавати покупцеві право повернути раніше передану компенсацію, якщо виконуються визначені умови.

Умовна ставка відсотка (imputed rate of interest) – найточніше визначена з двох наведених нижче ставок: домінуюча ставка на подібний інструмент емітента з подібним рейтингом кредитоспроможності або ставка відсотка, яка дисконтує номінальну суму компенсації інструмента до поточної грошової ціни реалізації товарів чи надання послуг.

Умовна сума (notional amount) – кількість валютних одиниць, бушелів, фунтів чи інших одиниць, зазначених у контракті на фінансовий інструмент.

Умовне зобов'язання (contingent liability): можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих підприємством, або теперішнє зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки: немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання, або суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно.

Умовний актив (contingent asset) – можливий актив, який виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться чи не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контролюваних підприємством.

Урожай – це відокремлення продукції від біологічного активу або припинення життєвих процесів біологічного активу.

Утримуваний для торгівлі (held for trading) – фінансовий актив або фінансове зобов'язання класифікуються як утримувані для торгівлі, якщо вони: придбані або створені в основному з метою продажу або викупу в близькому майбутньому; при первісному визнанні є частиною портфеля ідентифікованих фінансових інструментів, якими управляють разом та щодо яких існують свідчення нещодавніх фактичних прикладів отримання короткострокового прибутку; або є похідним інструментом (за винятком похідного інструмента, який є контрактом фінансової гарантії або призначеним та ефективним інструментом хеджування).

Учасник спільного підприємства (joint venturer) – сторона спільного підприємства, яка має спільний контроль над таким спільним підприємством.

Учасники ринку (market participants) – покупці та продавці на основному (або найсприятливішому) ринку для актива чи зобов'язання, які мають усі такі характеристики:

а) вони є незалежними один від одного, тобто вони не є зв'язаними сторонами, як визначено в МСБО 24, хоча ціна в операції зі зв'язаною стороною може бути використана як вхідне дане для оцінки справедливої вартості, якщо суб'єкт господарювання має доказ того, що операція була здійснена за ринковими умовами;

б) вони є обізнаними, мають достатнє розуміння актива або зобов'язання та операції на підставі усієї наявної інформації, в тому числі інформації, яка може бути отримана в ході комплексної перевірки, яка є звичайною та звичною;

в) вони можуть здійснити операцію з активом чи зобов'язанням;

г) вони прагнуть здійснити операцію з активом або зобов'язанням, тобто вони мають мотивацію, але вони не вимушені і їх ніщо не примушує це зробити.

Факторинг – передача права стягнення дебіторської заборгованості іншій особі на узгоджених умовах.

Фінансова діяльність (financing activities) – діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень підприємства.

Фінансова оренда (finance lease) – оренда, за якою передаються, в основному, всі ризики та винагороди, пов'язані з правом власності на актив. Право власності може з часом передаватися або не передаватися. Оренда, яка не є фінансовою, вважаються операційною.

Фінансове зобов'язання (financial liability) – будь-яке зобов'язання, що є:

а) контрактним зобов'язанням: передавати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству або обмінюватися фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями з іншим підприємством за умов, які є потенційно несприятливими для підприємства;

б) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися інструментами власного капіталу самого підприємства, та: за яким підприємство зобов'язане або може бути зобов'язане надати змінну кількість інструментів власного капіталу самого підприємства, або розрахунки, за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж обмін фіксованої суми грошових коштів

чи іншого фінансового активу на фіксовану кількість інструментів власного капіталу самого підприємства. З цією метою до інструментів власного капіталу самого підприємства не відносять інструменти, які самі є контрактами на майбутнє отримання чи надання інструментів власного капіталу самого підприємства.

Фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку (financial liability at fair value through profit or loss) – фінансове зобов'язання, яке задовольняє будь-яку з таких умов: воно відповідає визначенню утримуване для торгівлі; після первісного визнання воно призначається суб'єктом господарювання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку.

Фінансовий актив (financial asset) – будь-який актив, що є:

- а) грошовими коштами;
- б) інструментом власного капіталу іншого підприємства;
- в) контрактним правом: отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства або обмінювати фінансові активи чи фінансові зобов'язання з іншим підприємством за умов, що є потенційно вигідними для підприємства або
- г) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися інструментами власного капіталу самого підприємства, та за яким підприємство зобов'язане чи може бути зобов'язаним отримати змінну кількість інструментів власного капіталу самого підприємства, або розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж шляхом обміну фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість інструментів власного капіталу самого підприємства. З цією метою до інструментів власного капіталу підприємства не відносять інструменти, які самі є контрактами на майбутнє отримання чи надання інструментів власного капіталу самого підприємства.

Фінансовий інструмент (financial instrument) – контракт, який призводить до виникнення фінансового активу в одному підприємстві і фінансового зобов'язання чи інструмента власного капіталу в іншому підприємстві суб'єкті господарювання.

Фінансовий ризик (financial risk) – ризик можливої майбутньої зміни однієї або кількох визначених ставок відсотка, ціни на фінансові інструменти, ціни на споживчі товари, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності або іншої змінної величини, за умови, що у випадку нефінансової змінної величини, ця змінна не є характерною для сторони контракту.

Фінансовий стан (financial position) – взаємозв'язок між активами, зобов'язаннями та власним капіталом підприємства, відображеними у звіті про фінансовий стан.

Фінансові звіти (financial statements) – структуроване подання фінансового стану, фінансових результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства.

Фінансові звіти загального призначення (general purpose financial statements) – фінансові звіти, які призначені для забезпечення загальних інформаційних потреб широкого спектру користувачів, що не мають можливості вимагати складати звіти, адаптовані до їх інформаційних потреб.

Фінансування – переведення активів до суб'єкта господарювання (фонду), відокремленого від суб'єкта господарювання працедавця з метою виконання майбутніх зобов'язань з виплати пенсій.

Фінансування (виплат по закінченні трудової діяльності (funding of post-employment benefits)) – внески підприємства, а інколи його працівників, до суб'єкта господарювання чи фонду, який є юридично відокремленим від підприємства, що звітує, та з якого здійснюються виплати працівникам.

Форвард – термінові валютні операції, які здійснюються банками з використанням телефонного зв'язку на договірній основі.

Форвардний контракт – стандартний документ, який засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого форвардного контракту.

Форс-мажор – неможливість виконання контракту або повне звільнення сторін від зобов'язань по ньому в зв'язку з настанням подій, що не залежать від сторін, і які роблять виконання контракту неможливим.

Функціональна валюта (functional currency) – валюта основного економічного середовища, в якому підприємство здійснює свою діяльність.

Ф'ючерсний контракт – стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати (продати) цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією цін на момент виконання зобов'язань сторонами контракту.

Хеджування – створення зустрічних вимог або зобов'язань в іноземній валюті.

Цедент (cedant) – власник страхового поліса згідно з договором перестраховування.

Ціна входження (entry price) – ціна, сплачена за придбання актива або за взяття зобов'язання в операції обміну.

Ціна виходу (exit price) – ціна, яка була б отримана за продаж актива або сплачена за передачу зобов'язання.

Цінні папери, що перебувають в обігу на публічному ринку (боргові зобов'язання чи інструменти власного капіталу) (publicly traded (debt or equity instruments)) – цінні папери, що перебувають в обігу або знаходяться у процесі випуску для обігу на публічному ринку (вітчизняна чи іноземна фондова біржа або позабіржовий ринок, включаючи місцевий та регіональний ринки).

Частка меншості – частина чистих результатів діяльності і чистих активів дочірнього підприємства, яка відноситься до часток, що не належать прямо або непрямо, через дочірні підприємства, материнській компанії.

Частка участі в іншому суб'єкті господарювання (interest in another entity) – означає контрактну або неконтрактну участь, унаслідок якої суб'єкт господарювання може отримувати змінний дохід від діяльності іншого суб'єкта господарювання. Свідченням частки участі в іншому суб'єкті господарювання може бути, зокрема, утримання інструментів капіталу або боргових інструментів, а також інші форми участі, такі як надання фінансування, підтримка ліквідності, посилення кредиту та гарантії. Вона охоплює засоби, завдяки яким суб'єкт господарювання має контроль або спільний контроль над іншим суб'єктом господарювання або здійснює суттєвий вплив на нього. Суб'єкт господарювання не обов'язково має частку участі в іншому суб'єкті господарювання лише внаслідок типових відносин клієнт – постачальник.

Частки участі в капіталі (equity interests) – частка власності суб'єктів господарювання, якими володіють інвестори, та частки власників, членів чи учасників взаємних суб'єктів господарювання.

Чиста вартість дебіторської заборгованості – сума дебіторської заборгованості після вирахування сумнівних і безнадійних боргів, тобто чиста реалізаційна вартість.

Чиста вартість реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу.

Чиста вартість реалізації запасів – розрахункова ціна реалізації запасів за умов звичайної діяльності за вирахуванням витрат завершення їх виробництва та реалізації.

Чисті активи, наявні для виплат – активи програми пенсійного забезпечення за вирахуванням зобов'язань, окрім актуарної теперішньої вартості обіцяних пенсій.

Чисті інвестиції в закордонну господарську одиницю – це сума частки суб'єкта господарювання, що звітує, в чистих активах цієї господарської одиниці.

Чисті інвестиції в оренду (net investment in a lease) – валові інвестиції в оренду, дисконтовані за припустимою при оренді відсотковою ставкою.

Чисті поточні активи – перевищення чистих поточних активів над поточними зобов'язаннями.

Юридичне зобов'язання – зобов'язання, яке виникає внаслідок: контракту (внаслідок його явних чи неявних умов); законодавства, або іншої дії закону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеева О. А. Международные стандарты финансовой отчетности: учебник для вузов / О. А. Агеева, А. Л. Ребизова. – М.: Юрайт, 2013. – 447 с.
2. Бенько І. Д. Облік, аналіз і аудит в контексті Європейської інтеграції України. Особливості застосування міжнародних стандартів фінансової звітності у телекомунікаційних компаніях: монографія / за заг.ред. М. С. Пашкевич; Міністерство освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – 361.
3. Бенько І. Д. Проблеми і перспективи застосування МСФЗ (IFRS) для малих та середніх підприємств / І. Д. Бенько // Вісник Одеського національного ун-ту. Серія: Економіка. – Том 21. – Вип. 7-1(49). – Одеса: ОНУ. – 2016. – С. 168–172.
4. Бондарчук Н. В. Актуальні питання складання фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва / Н. В. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 2. – С. 42–45.
5. Вахрушина М. А. Международные стандарты финансовой отчетности: учебник / М. А. Вахрушина. – М.: Национальное образование, 2014. – 656 с.
6. Вахрушина М. А. Международные стандарты финансовой отчетности / М. А. Вахрушина, Л. А. Мельникова. – М.: Омега-Л, 2011. – 576 с.
7. Верига Ю. А. Облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / Ю. А. Верига. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 216 с.
8. Войтенко Т. Якщо фінзвітність складається за МСФЗ / Т. Войтенко // Податки та бухгалтерський облік. – 2012. – № 7. – С. 40–46.
9. Войнаренко М. П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навчальний посібник / М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова, О. В. Замазій. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
10. Воронина Л. И. Международные стандарты финансовой отчетности: учебное пособие / Л. И. Воронина. – М.: Магистр, ИНФРА-М, 2011. – 200 с.
11. Гейер Е. С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: навчальний посібник / Е. С. Гейер, О. А. Наумчук. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – 283 с.
12. Грачева М. Е. Международные стандарты аудита (МСА): учебное пособие / М. Е. Грачева. – М.: ИЦ РИОР, 2012. – 138 с.
13. Голов С. Ф. Трансформації фінансової звітності українських підприємств у звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності: методичний посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко, О. М. Кулага. – Вінниця: Консоль, 2013. – 267 с.
14. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – Х.: Фактор, 2013. – 1072 с.
15. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник / І. В. Жолнер. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 368 с.
16. Губачова О. М. Облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник / О. М. Губачова, С. І. Мельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 400 с.
17. Карагод В. С. Международные стандарты финансовой отчетности: учебное пособие для бакалавров / В. С. Карагод, Л. Б. Трофимова. – М.: Юрайт, 2013. – 322 с.
18. Константинова Е. П. Международные стандарты финансовой отчетности: учебное пособие / Е. П. Константинова. – М.: Дашков и К, 2011. – 288 с.
19. Куликова Л. И. Международные стандарты финансовой отчетности. Нефинансовые активы организации: учебное пособие / Л. И. Куликова. – М.: Магистр, 2012. – 400 с.

20. Лучко М. Р. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навчальний посібник / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – Тернопіль: Економічна думка, 2016. – 360 с.
21. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – Тернопіль: Економічна думка, 2016. – 370 с.
22. Макальская М. Л. Международные стандарты аудита: учебное пособие / М. Л. Макальская, Н. И. Ковалева. – М.: ДиС, 2013. – 112 с.
23. Міністерство фінансів України. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Перелік країн, що застосовують МСФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msfz.minfin.gov.ua>.
24. Мельник А. Ф. Європейський союз: інституційні та економічні основи інтеграції: навчальний посібник. Рекомендовано Вченою радою ТНЕУ / Мельник А. Ф., Іващук І. О., Бенько І. Д. – Тернопіль: Матвей, 2014. – 410 с.
25. Мельник, Н. Історія виникнення і розвитку міжнародної системи обліку / Наталія Мельник // Журнал європейської економіки. – 2013. – Т. 12, № 4.– С. 507–518. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2013_12_4_8.
26. Мельник Н. Г. Характеристика сучасного рівня впровадження МСФЗ в світі / Наталія Мельник // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 3. – С. 25–30.
27. Мельник Н. Особливості розвитку бухгалтерського обліку в умовах глобалізації / Н. Мельник, Н. Михайлишин // Збірник наукових праць Подільського державного аграрнотехнічного університету. – 2009. – № 17, т. II. – С. 217–220.
28. Мельник Н. Г. Особливості аудиту на міжнародному рівні: монографія / Наталія Мельник // Економічна криза: фактори, моделі та механізми подолання: монографія / за заг. ред. С. А. Ткаченка, М. С. Пашкевич.; М-во освіти і науки України; Міжнар. технол. ун-т «Миколаївська політехніка»; Нац. гірн. ун-т. Харк. ін-т. банк. спр. Житомир. держ. ун-т. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – С. 143–152.
29. Мельник Н. Г. Регулювання обліку на міжнародному рівні / Н. Г. Мельник // Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 30 червня 2017 р.) – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – С. 141–143.
30. Миславская Н. А. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: учебник / Н. А. Миславская, С. Н. Поленова. – М.: Дашков и К, 2012. – 372 с.
31. Палий В. Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: учебник / В. Ф. Палий. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 506 с.
32. Пчелина С. Л. Международные стандарты финансовой отчетности / С. Л. Пчелина, М. Н. Минаева. – М.: ИД ВШЭ, 2011. – 256 с.
33. Сапожникова Н. Международные стандарты финансовой отчетности: учебное пособие Н. Сапожникова, Я. Куницина, Т. Лаврухина. – М.: Кнорус, 2012. – 368 с.
34. Сметанко О. В. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі і аудиті: навчальний посібник рекомендовано Міністерством освіти і науки України. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 456 с.
35. Суворова С. П. Международные стандарты аудита: учебное пособие / С. П. Суворова, Н. В. Парушина, Е. В. Галкина. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 304 с.
36. Тютюрюков В. Н. Международные стандарты аудита: Учебник / В. Н. Тютюрюков. – М.: Дашков и К, 2013. – 200 с.
37. Хомуляк Т. І. Міжнародні стандарти фінансової звітності: проблеми і перспективи застосування / Т. І. Хомуляк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 1. – С. 212–216.
38. Штурмина О. С. Международные стандарты учета и финансовой отчетности: учебное пособие / О. С. Штурмина. – Ульяновск: УлГТУ, 2010. – 247 с.

39. Яцишин, С. Р. Необхідності гармонізації та стандартизації національних облікових систем / С. Яцишин // Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції «Становлення облікової політики в Україні» [Тернопіль, 18–19 травня 2007 р.] – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – С. 336–338. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/17058>.

40. Яцишин, С. Р. Міжнародний досвід стандартизації обліку / С. Яцишин // Методологічні проблеми та шляхи удосконалення систем обліку, аналізу, ревізії та аудиту в Україні: Тези доповідей наукової конференції професорсько-викладацького складу «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період» [Тернопіль, 18 квітня 2007 р.] – Тернопіль, 2007. – С. 85–88. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/17062>.

41. Яцишин, С. Р. Облікова політика: розкриття згідно МСФЗ / С. Р. Яцишин // Соціально-економічні проблеми сучасності: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції [м. Маріуполь, 15 червня 2018 р.] / гол. ред. д-р екон. наук, доц. О. В. Балуєва. – Маріуполь, 2018. – С. 461–467. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/30030>.

42. Яцишин, С. Р. Ознаки міжнародної системи бухгалтерського обліку / Світлана Яцишин // Формування інформаційного потенціалу бухгалтерського обліку, контроль, аналіз та аудит в умовах глобальних економічних змін : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. ПДАТУ [Камянець-Подільський, 18–19 квітня 2013 р.] – Тернопіль : Крок, 2013. – С. 202–205. Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/17214>.

43. Яцишин, С. Р. Рада з міжнародних стандартів обліку та звітності : етапи становлення і структура організації [Текст] / С. Р. Яцишин, О. А. Хаблюк // Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [м. Тернопіль, 30 черв. 2017 р.] / редкол. : Bartosiewicz Sławomir, Henning Dräger, Korzeb Zbigniew [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – С. 161–164. Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/22077>.

44. Luhcko M. Accounting in Ukraine under implementation of the European legislation : monograph / M. Luchko, N. Khorunzhak, I. Benko [et al.]; under the guidance M. Luhcko. – Ternopil: TNEU, 2017. – 232 p.

ДОДАТОК А

Перелік корисних копалин загальнодержавного значення

ГОРЮЧІ	
Газоподібні	Газ природний (бутани, етан, пропан); Газ, розчинений у нафті; Газ (метан) вугільних родовищ; Газ сланцевих товщ; Газ центрально-басейнового типу
Рідкі	Конденсат; нафта; бітум нафтовий
Тверді	Антрацит; сланці; буре вугілля; торф; кам'яне вугілля
МЕТАЛІЧНІ РУДИ	
Чорних металів	Залізні; хромові; марганцеві
Кольорових металів	Алюмінієві; вольфрамкові; вісмутіві; кобальтові; магнієві; мідні; миш'якові; молібденові; нікелеві; олов'яні; поліметалічні; ртутні; свинцеві; сурм'яні; титанові; цинкові
Благородних металів	Золота; металів платинової групи; срібла
Рідкіснометалеві та рідкісноземельні	Ванадієві; скандієві; берилієві; стронцієві; ітрієві; танталові; металів лантанодної групи; церієві; літієві; цирконієві; ніобієві
Розсіяних металів	Галієві; селенові; гафнієві; ренієві; германієві; рубідієві; індієві; талієві; кадмієві; телурові
Радіоактивних металів	Торієві; уранові
НЕМЕТАЛІЧНІ	
Сировина вогнетривка	Азбест*; пірофіліт; глина*; пісок*; доломіт*; пісковик*; дуніт; серпентиніт; каолін первинний*; силіманіт; каолін вторинний*; ставроліт; кварцит*; талькомагнезит; кіаніт (дистен); циркон
Сировина флюсова	Вапняк*; флюорит*; доломіт*
Сировина формувальна та для грудкування залізорудних концентратів	Глина*; пісок*; глина бентонітова*
Сировина хімічна	Алуніт; крейда*; барит; озокерит*; бішофіт; сіль кам'яна (галіт); бром; сіль калійна*; вапняк; сіль магнієва; давсоніт; сірка; йод; флюорит*
Сировина агрохімічна	Апатит; сапропель*; вапняк*; сіль калійна*; гіпс*; фосфорити; глауконіт*; цеоліти*; сапоніт*
Сировина для мінеральних пігментів	Вохристі (фарбові) руди чорних та кольорових металів; глауконіт*; глина фарбова
Сировина абразивна	Алмаз технічний; корунд; гранат; кремій; кварц*; маршаліт
Сировина оптична та п'єзооптична	Ісландський шпат*; п'єзокварц; кварц*; флюорит*
Електро- та радіотехнічна сировина	Азбест*; пірофіліт; графіт; тальк; мусковіт; флогопіт; озокерит*; шунгіт
Сировина адсорбційна	Бентоніт*; палигорськіт; вермикуліт; сапоніт*; гідробіотит; спонголіт*; діатоміт; трепел*; опока; цеоліти*
Сировина ювелірна (дорогоцінне каміння)	Адуляр; опал благородний; аквамарин; піроп; аксиніт; олександрит; алмаз; раухтопаз; альмандин; рубін; аметист; сапфір; берил; скаполіт; бурштин; смарагд; гесоніт; спесартин; grosуляр; сподумен; данбурит; танзаніт; демантоїд; топаз; діоптаз; турмалін; евглаз; фенакіт; жадеїт (імперіал); фероортоклаз; кварц рожевий; хризоберил; кліногуміт; хризоліт; кордієрит; хризопраз; кришталь; ірський; хромдіопсид; кунцит; циркон*; лейкосапфір; цитрин; моріон; шпінель

Сировина ювелірно-виробна (напівдорогоцінне каміння)	Агат; родоніт; амазоніт; сапфіри; арагоніт; сердолик; бірюза; содаліт; гематит (кровавик); соколине око; котяче око; тектити; лабрадор; тигрове око; нефрит; халцедон; онікс; яшма; опал
Сировина виробна	Алуніт візерунчастий; лабрадорит*; вапняк мармуризований*; маріуполіт; гагат; мрамур кольоровий; гіпс візерунчастий; обсидіан; дерево скам'яніле; пегматит графічний; джеспіліт; пірофіліт (агальматоліт); егіриніт; порфірит; епідозит (унакіт); селеніт; кальцифір*; туф кольоровий; кварцит кольоровий; флюорит кольоровий; кремій візерунчастий; хлоропал (унгварит)
Сировина для облицювальних матеріалів (декоративне каміння)	Андезит*; габронорит; андезито-базальт; гіпс*; ангідрит; граніт; анортозит; гранодіорит; базальт*; граносієніт; вапняк*; діорит; вапняк мармуризований*; пісковик*; габро; серпентиніт; діабаз; сієніт; кальцифір*; травертин; кварцит*; туф*; лабрадорит*; чарнокіт; марамур
Сировина скляна та фарфоро-фаянсова	Каолін вторинний*; нефелін; каолін лужний; пегматит (польовий шпат); каолін первинний*; пісок кварцовий*; ліпарит
Сировина цементна	Вапняк*; мергель*; гіпс*; опока*; гіпсоангідрит; спонголіт*; глина*; трепел*; діатоміт; туф*; крейда*; цеоліти*
Сировина для пиляних стінових матеріалів	Вапняк*; опока*; мергель*; туф*
Сировина петрургійна та для легких заповнювачів бетону	Амфіболіт; вермикуліт*; андезит*; глина*; андезито-базальт; перліт; аргіліт; сланець; базальт*
Сировина для будівельного каменю	Андезит*; діорит*; андезито-базальт*; доломіт*; анортозит*; ліпарит; вапняк*; мігматит; габро*; монзоніт; габро-діабаз; пісковик*; габро-норит*; плагіограніт; гнейс; порфірит*; граніт*; ріоліт; гранодіорит*; сієніт*; граносієніт*; туф*; дацит; чарнокіт*; діабаз
Сировина піщано-гравійна	Галька; піщано-гальковий матеріал; гравій; ракуша
Сировина цегельно-черепична	Алеврит; глина легкоплавка; алевроліт; лес; аргіліт; сланець
Сировина для покриття доріг	Асфальтити; бітуми
Сировина для приготування бурових розчинів	Барит; глина бентонітова*; бішофіт*
Сировина для виробництва кристалічного кремнію	Пісковик кварцитовидний
ВОДИ	
Підземні води	Мінеральні (лікувальні, лікувально-столові, природні столові); Питні (для централізованого водопостачання, для нецентралізованого водопостачання); Промислові
Технічні	Теплоенергетичні
Поверхневі води	Ропи (лікувальна, промислова)
ГРЯЗІ ЛІКУВАЛЬНІ	
Мулові сульфідні Сопкові Сапропелеві Торфові	
ІНЕРТНІ ГАЗИ	
Гелій	

* Корисна копалина використовується у декількох напрямках. Напрямок використання родовища корисної копалини загальнодержавного значення визначається рішенням Державної комісії по запасам корисних копалин.

ДОДАТОК Б

Перелік країн, що застосовують МСФЗ

Країна	Рік прийняття МСФЗ на законодавчому рівні	Дата введення МСФЗ в дію	МСФЗ для публічних компаній	Аудит звітності публічних компаній складеної за МСФЗ	МСФЗ для інших компаній	Вартість запровадження МСФЗ для компанії	Кількість бухгалтерів та аудиторів - професіоналів
Австралія	Немає даних	Немає даних	Заборонені	Обов'язковий	Заборонені	Немає даних	140 000
Австрія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	МСФЗ дозволені при складанні консолідованої звітності, заборонені при складанні окремої звітності.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 141 000
Азербайджан	2004	2006–2008	Обов'язкові при складанні консолідованої фінансової звітності лістингових компаній та суб'єктів суспільного інтересу.	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками та державними підприємствами, дозволені для застосування всіма іншими.	Немає даних	понад 200 ліцензованих бухгалтерів і понад 50 аудиторських фірм
Бельгія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та кредитними установами, дозволені для застосування іншими компаніями. Заборонені при складанні окремої звітності компанії.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 156 000
Білорусь	2007	2008	Обов'язкові для банків.	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками.	Немає даних	до 110 000
Болгарія	2002	2003–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування всіма за винятком МСП. Для МСП дозволені для застосування.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	понад 680 ліцензованих
Велика Британія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком благодійних організацій.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	265 000
Вірменія	2008	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	Немає даних	853 ліцензованих
Греція	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 83 000
Грузія	2005	2005–2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	Немає даних	~20 000

Данія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 141 000
Естонія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, дозволені для застосування всіма іншими.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 400 аудиторів і 50 аудиторських фірм
Індія	2010	2011–2014	В процесі змін	Необов'язковий	Заборонені	Немає даних	понад 110 000 ліцензованих бухгалтерів і понад 53 000 аудиторських фірм
Ірландія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 24 000
Ісландія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 5 300
Іспанія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені при складанні консолідованої звітності, заборонені при складанні окремої звітності компанії.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 503 000
Італія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком деяких малих, страхових та компаній, діяльність яких регулюється державою.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 1 060 000
Казахстан	2002	2004–2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками, акціонерними товариствами та іншими суб'єктами суспільного інтересу.	Немає даних	до 1 500 ліцензованих
Канада	2006	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	68% компаній заявляють менш ніж \$500 000, 22% – \$500 000 – \$5 000 000, 5% – понад \$5 000 000, і 5% – невідомо	до 627 000
Киргизстан	2002	2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	Немає даних	до 1 130 ліцензованих
Китай	Немає даних	Немає даних	Обов'язкові	Необов'язковий	Заборонені	4,8% - 10,5% складає вартість послуг професійних бухгалтерів для компаній, що складають звітність за МСФЗ.	понад 150 000 ліцензованих
Кіпр	1981	1981	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 16 000

Латвія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	понад 200 ліцензованих
Литва	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 44 000
Люксембург	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування у разі схвалення.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 12 000
Молдова	2008	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими.	Немає даних	до 1 000
Нідерланди	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 407 000
Німеччина	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування, також обов'язково складається фінансова звітність за національними стандартами бухгалтерського обліку.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 402 000
Норвегія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 137 000
Південна Корея	2006	2009–2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами і державними компаніями. Дозволені для застосування іншими.	Немає даних	понад 6 400 аудиторів і 10 400 компаній, яким необхідний аудит
Польща	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні фінансової звітності іншими компаніями.	0,31% від обороту в малих компаніях 0,05% від обороту у великих компаніях	до 37 000

Португалія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та фінансовими установами, дозволені для застосування іншими. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які входять до групи компаній, що складають консолідовану звітність відповідно до МСФЗ. Заборонені для застосування іншими компаніями.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях.	до 86 000
Росія	2011	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Дозволені для застосування паралельно з національними стандартами бухгалтерського обліку.	\$5 000-140 000	3,500,000
Румунія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні окремої фінансової звітності іншими компаніями.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	понад 2 400 аудиторів і 20 000 бухгалтерів
Сербія	2002	2004	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	Немає даних	понад 30,000
Словаччина	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 64 000
Словенія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами. Дозволені для застосування іншими.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	понад 500 аудиторів і 40 аудиторських фірм
США	2008	2011–2015	В перехідному періоді.	Необов'язковий	Дозволені	0,125% до 0,13% від доходу	1 290 600
Таджикистан	2002	2004–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові	Немає даних	200 ліцензованих
Туреччина	2005	2008	Можуть використовувати МСФЗ або турецькці МСФЗ, що можуть бути без останніх змін.	Обов'язковий	Немає даних	Немає даних	Понад 64 000
Туркменістан	2010	2011–2014	Обов'язкові для банків з 2011 р., для всіх інших – з 2014р.	Необов'язковий	Немає даних	Немає даних	понад 300 ліцензованих

Угорщина	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування, також обов'язково складається фінансова звітність за національним стандартами бухгалтерського обліку.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	понад 5 700 аудиторів і понад 1800 аудиторських фірм
Узбекистан	Немає даних	Немає даних	Заборонені	Необов'язковий	Заборонені	Немає даних	понад 3 500 бухгалтерів і 130 аудиторських фірм
Фінляндія	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 117 000
Франція	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 745 000
Хорватія	2007	2010	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування всіма фінансовими установами та великими компаніями, дозволені для застосування іншими.	Немає даних	до 30 000
Чеська Республіка	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені при складанні консолідованої звітності. Дозволені для застосування компаніями, що входять до групи компаній, яка складає консолідовану фінансову звітність.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 5 200 бухгалтерів і 300 аудиторських фірм
Швеція	2002	2005–2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені при складанні консолідованої звітності. Заборонені при складанні окремої звітності компанії.	0,31% від обороту в малих компаніях; 0,05% від обороту у великих компаніях	до 321 000
Японія	2009	2010	Дозволені	Необов'язковий	Заборонені	Немає даних	до 65 000

Надані в таблиці дані (за наявністю) для кожної країни включають:

Рік прийняття МСФЗ на законодавчому рівні – це рік, коли національний уряд країни прийняв рішення про те, що МСФЗ будуть прийняті як концептуальна основа для складання фінансової звітності. Дані були зібрані з кількох джерел*.

Дата введення МСФЗ в дію – це рік, або період, коли в даній країні з'явилась вимога про початок застосовування МСФЗ, як концептуальної основи для складання фінансової звітності. Ця дата у порівнянні з датою прийняття МСФЗ дозволяє зробити порівняння між країнами, які визначили для запровадження МСФЗ однаковий термін. Строки введення МСФЗ в дію в деяких країнах можуть складати кілька років на основі правових вимог до певних видів юридичних осіб (банків, публічних компаній тощо), що повинні почати складати звітність за МСФЗ в різний час. Дані були зібрані з кількох джерел*.

МСФЗ для публічних компаній – це інформація про те, чи зобов'язані лістингові компанії подавати звітність національним регуляторам згідно МСФЗ або ні. Такі компанії можуть бути зобов'язані або їм може бути дозволено чи заборонено подавати звітність за МСФЗ. Деякі країни знаходяться «в перехідному періоді», що означає, що від них вимагатимуть або їм дозволять подавати звітність

своєму національному регулятору за МСФЗ в певний момент у майбутньому. Деякі країни можуть мати особливі вимоги до звітності за МСФЗ тільки для певних видів юридичних осіб. Дані були зібрані з кількох джерел*.

Аудит звітності публічних компаній складеної за МСФЗ – це інформація про те, чи зобов'язані лістингові компанії подавати національному регулятору аудиторський звіт про те, що їх фінансова звітність відповідає вимогам МСФЗ. Деякі країни можуть мати спеціальні вимоги щодо звітності за МСФЗ тільки для певних видів юридичних осіб, і ця вимога поширюватиметься тільки на ці види юридичних осіб. Дані були зібрані з кількох джерел*.

МСФЗ для інших компаній – це інформація про те, чи повинні компанії, акції яких не зареєстровані на біржі, надавати звітність національним регуляторам згідно МСФЗ. Від цих компаній можуть вимагати, їм можуть дозволяти чи забороняти подавати звітність за МСФЗ. Деякі країни можуть мати спеціальні вимоги щодо звітності за МСФЗ тільки для певних видів юридичних осіб. Дані були зібрані з кількох джерел*.

Вартість запровадження МСФЗ для компаній – наведено найкращі наявні дані про те, які очікуються витрати компаній, що зобов'язані будуть запровадити МСФЗ. Отримати дані в цьому сегменті було важко і дані про ті компанії, які запровадили МСФЗ на ранньому етапі, в цій категорії були опущені. Компанії, які запровадили МСФЗ на ранньому етапі в тих сегментах, де звітність за МСФЗ була дозволеною, але не обов'язковою, понесли значно більші витрати через те, що вони зобов'язані були звітувати додатково ще за однією концептуальною основою обліку, тому витрати на складання звітності за МСФЗ були понесені окремо, додатково до цих витрат. Дані були зібрані з кількох джерел**.

Кількість бухгалтерів та аудиторів-професіоналів – це дані про приблизну кількість фізичних чи юридичних осіб, які займаються обліком та звітністю в кожній країні. Дані були зібрані з кількох джерел***.

Ця інформація наводиться з метою надання Міністерству фінансів належного способу визначення інших країн з такою самою кількістю фахівців з бухгалтерського обліку, які потребують навчання з МСФЗ та/або можуть взаємодіяти з національними регуляторами з облікових питань.

Методологія визначення цих цифр полягала в тому, щоб спочатку джерелами даних щодо кількості всіх зареєстрованих /сертифікованих/ ліцензованих професійних бухгалтерів у країні були звіти ROSC. Якщо в країні був відсутній ROSC Світового банку, цифри були взяті безпосередньо зі звітів національних статистичних агентств / бюро чи засобів масової інформації. Якщо ЗМІ чи національні агентства не надавали детальних даних, ці цифри є сумою 3-х категорій із статичної бази даних МОП.

Згідно даним МОП кількість професійних бухгалтерів або чітко була вказана, або визначалася шляхом додавання кількості підприємців, фахівців, що працюють у сфері ділових послуг, торгових брокерів та професіоналів у сфері фінансів та торгівлі. Оскільки більш детальну розбивку за категоріями осіб, які виконують функції пов'язані з бухгалтерським обліком, зробити неможливо, дані МОП використовуються як орієнтовні.

* IASPlus.com (IAS+);
Звіти Світового банку про дотримання стандартів та кодексів (ROSC);
дані компанії PricewaterhouseCoopers LLP (PWC).

** кілька окремих конкретних випадків, повідомлення у новинах та сайті www.ifrs.org

*** Звіт про дотримання стандартів та законів (ROSC);
Бюро статистики праці США;
Національне статистичне агентство Канади;
компанія Guardian News and Media Limited;
управління статистики Міжнародної організації праці (МОП).

ДОДАТОК В

Порівняльна характеристика міжнародних стандартів обліку та звітності та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку

Таблиця 1

Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку, які використовуються в Україні

Міжнародні стандарти фінансової звітності		Вітчизняний аналог	
1	2	3	4
МСФЗ 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності		
МСФЗ 2	Платіж на основі акцій	П(С)БО 34	Платіж на основі акцій
МСФЗ 3	Об'єднання бізнесу	П(С)БО 19	Об'єднання підприємств
МСФЗ 4	Страхові контракти		
МСФЗ 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність	П(С)БО 27	Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
МСФЗ 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин	П(С)БО 33	Витрати на розвідку запасів корисних копалин
МСФЗ 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації	П(С)БО 13	Фінансові інструменти
МСФЗ 8	Операційні сегменти	П(С)БО 29	Фінансова звітність за сегментами
МСФЗ 9	Фінансові інструменти	П(С)БО 13	Фінансові інструменти
МСФЗ 10	Консолідована фінансова звітність	НП(С)БО 2	Консолідована фінансова звітність
МСФЗ 11	Спільна діяльність		
МСФЗ 12	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання		
МСФЗ 13	Оцінка справедливої вартості		
МСФЗ 14	Виручка за угодами з покупцями	П(С)БО 15	Дохід
МСБО 1	Подання фінансової звітності	НП(С)БО 1	Загальні вимоги до фінансової звітності
МСБО 2	Запаси	П(С)БО 9	Запаси
		П(С)БО 16	Витрати
МСБО 7	Звіт про рух грошових коштів	НП(С)БО 1	Загальні вимоги до фінансової звітності
МСБО 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки	П(С)БО 6	Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах
МСБО 10	Події після звітного періоду		
МСБО 11	Будівельні контракти	П(С)БО 18	Будівельні контракти
МСБО 12	Податки на прибуток	П(С)БО 17	Податок на прибуток
МСБО 16	Основні засоби	П(С)БО 7	Основні засоби
МСБО 17	Оренда	П(С)БО 14	Оренда
МСБО 18	Дохід	П(С)БО 15	Дохід
		П(С)БО 10	Дебіторська заборгованість
МСБО 19	Виплати працівникам	П(С)БО 26	Виплати працівникам
МСБО 21	Вплив змін валютних курсів	П(С)БО 21	Вплив змін валютних курсів
МСБО 23	Витрати на позики	П(С)БО 31	Фінансові витрати
МСБО 24	Розкриття інформації про зв'язані сторони	П(С)БО 23	Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін
МСБО 26	Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення	П(С)БО 26	Виплати працівникам

МСБО 27	Консолідована та окрема фінансова звітність		
МСБО 28	Інвестиції в асоційовані підприємства	П(С)БО 12	Фінансові інвестиції
МСБО 29	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції	П(С)БО 22	Вплив інфляції
МСБО 32	Фінансові інструменти: подання	П(С)БО 13	Фінансові інструменти
МСБО 33	Прибуток на акцію	П(С)БО 24	Прибуток на акцію
МСБО 34	Проміжна фінансова звітність		
МСБО 36	Зменшення корисності активів	П(С)БО 28	Зменшення корисності активів
МСБО 37	Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи	П(С)БО 11	Зобов'язання
МСБО 20	Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу	П(С)БО 8	Нематеріальні активи
МСБО 38	Нематеріальні активи		
МСБО 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка	П(С)БО 13	Фінансові інструменти
МСБО 40	Інвестиційна нерухомість	П(С)БО 32	Інвестиційна нерухомість
МСБО 41	Сільське господарство	П(С)БО 30	Біологічні активи
	International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities	П(С)БО 25	Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва

Таблиця 2

Перелік міжнародних стандартів і відповідних тлумачень

Тлумачення КІМФЗ відносно МСФЗ (МСБО)		Тлумачення КІМФЗ відносно МСФЗ (МСБО)
Номер	Назва	3
1	2	3
КІМФЗ 1	Зміни в існуючих зобов'язаннях з виведенням з експлуатації, відновленням та подібних зобов'язаннях	МСБО 1 "Подання фінансової звітності"; МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки"; МСБО 16 "Основні засоби"; МСБО 23 "Витрати на позики"; МСБО 36 "Зменшення корисності активів"; МСБО 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи".
КІМФЗ 2	Частки учасників кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти	МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання"; МСФЗ 9 "Фінансові інструменти".

Навчальне видання

Михайло Романович ЛУЧКО
Ірина Дмитрівна БЕНЬКО
Світлана Романівна ЯЦИШИН
Наталія Геннадіївна МЕЛЬНИК

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Навчальний посібник

Підписано до друку 17.12.2018 р.
Формат 60х90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умовн. друк. арк. 22,7. Обл.-вид. арк. 23,5.
Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач:
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*